

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

T.C. ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH
YÜKSEK KURUMU

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

29.

**ORTA ÇAĞ ve
Türk Dönemi
KAZILARI ve
Sanat Tarihi
ARAŞTIRMALARI
SEMPOZYUMU**
24-27 Eylül 2025

Karabük Üniversitesi

**BİLDİRİ ÖZETLERİ
KİTAPÇIĞI**
ABSTRACTS BOOK

**29. ORTAÇAĞ ve
TÜRK DÖNEMİ KAZILARI VE
SANAT TARİHİ ARAŞTIRMALARI
SEMPOZYUMU**

**BİLDİRİ ÖZETLERİ
K İ T A B I**

29. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Sempozyumu
Bildiri Özetleri Kitabı

EDİTÖRLER:

Arş. Gör. Celal ESER,
Prof. Dr. Anar AZİZSOY,
Doç. Dr. Tolga UZUN,
Doç. Dr. Bülent ORAL,
Doç. Dr. A. Nazlı SOYKAN,
Dr. Öğr. Üyesi Handan YERLİ,
Arş. Gör. Rumeysa TEKE

ONUR KURULU

PROF. DR. FATİH KIRIŞIK (KARABÜK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ)
DOÇ. DR. ZEKİ ERASLAN (ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ BAŞKANI)
PROF. DR. ABDÜSSELAM ULUÇAM
PROF. DR. ALİ BAŞ
PROF. DR. ARA ALTUN
PROF. DR. BOZKURT ERSOY
PROF. DR. FİLİZ YENİŞEHİRLİOĞLU
PROF. DR. GÖNÜL ÖNEY
PROF. DR. GÜNSEL RENDA
PROF. DR. HAMZA GÜNDOĞDU
PROF. DR. M. OLUŞ ARIK
PROF. DR. ÖMÜR BAKIRER
PROF. DR. RÜÇHAN ARIK
PROF. DR. SELÇUK MÜLAYİM
PROF. DR. SERPİL BAĞCI
PROF. DR. ZEYNEP MERCANGÖZ

DÜZENLEME KURULU

DR. OYA MEŞELİ
EVRE ÇORUH
PROF. DR. ANAR AZİZSOY
PROF. DR. LÜTFİYE GÖKTAŞ KAYA
DOÇ. DR. BÜLENT ORAL
DOÇ. DR. TOLGA UZUN
DOÇ. DR. A. NAZLI SOYKAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ HANDAN YERLİ
ARŞ. GÖR. CELAL ESER
ARŞ. GÖR. ELİF ÖZDEMİR AKYÜREK
ARŞ. GÖR. RUMEYSA TEKE

BİLİM KURULU

PROF. DR. A. ŞEVKİ DUYMAZ
PROF. DR. AHMET OĞUZ ALP
PROF. DR. AHMET YARAŞ
PROF. DR. ALİ BAŞ
PROF. DR. ALİ BORAN
PROF. DR. ANAR AZİZSOY
PROF. DR. ANIL YILMAZ
PROF. DR. ASUMAN BALDIRAN
PROF. DR. AYŞE BUDAK
PROF. DR. B. YELDA OLCAY UÇKAN
PROF. DR. BAHATTİN YAMAN
PROF. DR. BAŞAK BURCU EKE
PROF. DR. BEKİR ÖZER
PROF. DR. BÜLENT NURİ KILAVUZ
PROF. DR. CANDAN NEMLİOĞLU
PROF. DR. CELİL ARSLAN
PROF. DR. CEMİLE NAKİŞ KARAMAĞARALI
PROF. DR. ÇINLA ŞEKER
PROF. DR. DAVUT YİĞİTPAŞA
PROF. DR. ELVAN TOPALLI
PROF. DR. EVİNDAR YEŞİLBAŞ
PROF. DR. FÜSUN TÜLEK
PROF. DR. GÖKBEN AYHAN
PROF. DR. GÜLGÜN KÖROĞLU
PROF. DR. GÜLGÜN YILMAZ
PROF. DR. GÜLRİZ KOZBE
PROF. DR. HACER SİBEL ÜNALAN ÖZDEMİR
PROF. DR. HAMZA GÜNDOĞDU
PROF. DR. HASAN BUYRUK
PROF. DR. İRFAN YILDIZ
PROF. DR. İSMAİL AYTAÇ
PROF. DR. KADİR PEKTAŞ
PROF. DR. LÜTFİYE GÖKTAŞ KAYA
PROF. DR. MEHMET ÖNAL
PROF. DR. MEHMET TEKOCAK

PROF. DR. MELTEM ÖZKAN ALTINÖZ
PROF. DR. MUHİTTİN KAPANŞAHİN
PROF. DR. MURAT ÇERKEZ
PROF. DR. MUSTAFA HAMDİ SAYAR
PROF. DR. MUSTAFA KEMAL ŞAHİN
PROF. DR. NERMİN ŞAMAN DOĞAN
PROF. DR. NİLAY ÇORAĞAN
PROF. DR. NURCAN YAZICI METİN
PROF. DR. ÖMÜR DÜNYA ÇAKMAKLI
PROF. DR. ÖZGÜ ÇÖMEZOĞLU UZBEK
PROF. DR. SELÇUK SEÇKİN
PROF. DR. SERDAR VARDAR
PROF. DR. ŞABAN DOĞAN
PROF. DR. YAŞAR ÇORUHLU
PROF. DR. ZELİHA DEMİREL GÖKALP
PROF. DR. ZEYNEP MERCANGÖZ
DOÇ. DR. A. NAZLI SOYKAN
DOÇ. DR. AHMET YAVUZYILMAZ
DOÇ. DR. ALESSANDRA RICCI
DOÇ. DR. ALPER ALTIN
DOÇ. DR. ASLI SAĞIROĞLU
DOÇ. DR. AYŞE DENKNALBANT ÇOBANOĞLU
DOÇ. DR. AYŞE ERSAY YÜKSEL
DOÇ. DR. BÜLENT ORAL
DOÇ. DR. CEREN KATİPOĞLU ÖZMEN
DOÇ. DR. ÇAĞLA CANER YÜKSEL
DOÇ. DR. DİLEK MAKTAL CANKO
DOÇ. DR. DİLEK YELİZ MAKTAL CANKO
DOÇ. DR. EBRU NALAN SÜLÜN
DOÇ. DR. EMRE KOLAY
DOÇ. DR. ENKHTUR ALTANGEREL
DOÇ. DR. ERKAN AYGÖR
DOÇ. DR. ERSİN ÇELİKBAŞ
DOÇ. DR. FATMA SEZİN DOĞRUEK
DOÇ. DR. FATMA ŞEYMA BOYDAK
DOÇ. DR. FERİDE İMRANA SİDDİKİ

DOÇ. DR. FUNDA NALDAN
DOÇ. DR. GÖKÇEN KURTULUŞ ÖZTAŞKIN
DOÇ. DR. GÜL GEYİK
DOÇ. DR. GÜLDER EMRE
DOÇ. DR. GÜLŞAH ESER
DOÇ. DR. GÜNER SAĞIR
DOÇ. DR. GÜNNUR AYDOĞDU
DOÇ. DR. J. ÖZLEM OKTAY ÇEREZCİ
DOÇ. DR. KASIM OYARÇIN
DOÇ. DR. M. NİLÜFER KİRAZ
DOÇ. DR. MEHMET TOP
DOÇ. DR. MERYEM ACARA
DOÇ. DR. MEVLÜT ELİÜŞÜK
DOÇ. DR. MUHAMMET ARSLAN
DOÇ. DR. MURADİYE BURSALI
DOÇ. DR. MUZAFFER YILMAZ
DOÇ. DR. NECLA DURSUN
DOÇ. DR. PINAR SERDAR DİNÇER
DOÇ. DR. SAVAŞ MARAŞLI
DOÇ. DR. SEÇKİN EVCİM
DOÇ. DR. SEDA YAVUZ
DOÇ. DR. SEMA GÜNDÜZ KÜSKÜ
DOÇ. DR. SEVİNÇ EREN
DOÇ. DR. SEVİNÇ GÖK
DOÇ. DR. ŞENER YILDIRIM
DOÇ. DR. ŞUAYİP ÇELEMOĞLU
DOÇ. DR. ŞÜKRÜ DURSUN
DOÇ. DR. ŞÜKRÜ SÖNMEZER
DOÇ. DR. TAHSİN KORKUT
DOÇ. DR. TOLGA UZUN
DOÇ. DR. TUBA AKAR
DOÇ. DR. TURGAY POLAT
DOÇ. DR. TUMAY HAZİNEDAR COŞKUN
DOÇ. DR. UFAK ELYİĞİT
DOÇ. DR. UĞUR DEMİRBAĞ
DOÇ. DR. VESİLE BELGİN DEMİRSAR ARLI

DOÇ. DR. YILMAZ BÜKTEL
DOÇ. DR. ZEKAİ ERDAL
DR.ÖĞR. ÜYESİ ABDÜL HALİM VAROL
DR.ÖĞR. ÜYESİ ADEM SEVİM
DR.ÖĞR. ÜYESİ AHMET ŞEN
DR.ÖĞR. ÜYESİ AHMET VEFA ÇOBANOĞLU
DR.ÖĞR. ÜYESİ ALİ NİHAT KUNDAK
DR.ÖĞR. ÜYESİ AYÇA ELALMIŞ
DR.ÖĞR. ÜYESİ AYSU ATEŞ
DR.ÖĞR. ÜYESİ AYŞE ZEHRA SAYIN
DR.ÖĞR. ÜYESİ BANU PARLAK UĞURLU
DR.ÖĞR. ÜYESİ BAŞAK AKYOL
DR.ÖĞR. ÜYESİ BETÜL ÖZCAN BALKIR
DR.ÖĞR. ÜYESİ CANAN HANOĞLU
DR.ÖĞR. ÜYESİ CSİLLA BALOGH
DR.ÖĞR. ÜYESİ DEMET KARA
DR.ÖĞR. ÜYESİ DEMET TAŞKAN
DR.ÖĞR. ÜYESİ DERYA GÜNERİ
DR.ÖĞR. ÜYESİ DURMUŞ ERSUN
DR.ÖĞR. ÜYESİ DURMUŞ GÜR
DR.ÖĞR. ÜYESİ EBRU BİLGET FATAHA
DR.ÖĞR. ÜYESİ ELİF YAPRAK BAŞARAN
DR.ÖĞR. ÜYESİ ELVAN ÖZAYDIN
DR.ÖĞR. ÜYESİ ERBİL CÖMERTLER AKTUĞ
DR.ÖĞR. ÜYESİ ERCAN VERİM
DR.ÖĞR. ÜYESİ ERDAL ELMAS
DR.ÖĞR. ÜYESİ ERTAN DAŞ
DR.ÖĞR. ÜYESİ ESRA SAYIN
DR.ÖĞR. ÜYESİ FATİH SARIMEŞE
DR.ÖĞR. ÜYESİ FATMA KIZILYALÇIN OYARÇİN
DR.ÖĞR. ÜYESİ FIRAT ALLAK
DR.ÖĞR. ÜYESİ GİZEM ÖNCELEN
DR.ÖĞR. ÜYESİ HAKAN GÖNCÜ
DR.ÖĞR. ÜYESİ HANDAN YERLİ
DR.ÖĞR. ÜYESİ İLKNUR GÜLTEKİN GENÇ
DR.ÖĞR. ÜYESİ İSAF BOZOĞLU BAY

DR.ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÇAĞLAYAN ÖZKURT
DR.ÖĞR. ÜYESİ MEVLÜT ANIL FİDAN
DR.ÖĞR. ÜYESİ MUHAMMET GÖRÜR
DR.ÖĞR. ÜYESİ MUNKHTULGA RHİNCHİNKOROL
DR.ÖĞR. ÜYESİ NESLİHAN KORKMAZ
DR.ÖĞR. ÜYESİ NİDA ANIL KAZANÇ
DR.ÖĞR. ÜYESİ OKAN ŞAHİN
DR.ÖĞR. ÜYESİ OSMAN AYTEKİN
DR.ÖĞR. ÜYESİ ÖMER EROĞLU
DR.ÖĞR. ÜYESİ ÖZGÜR GÜLBUDAK
DR.ÖĞR. ÜYESİ SALİHA TANIK
DR.ÖĞR. ÜYESİ SANEM SOYLU YILMAZ
DR.ÖĞR. ÜYESİ SEBAHATTİN KÜÇÜK
DR.ÖĞR. ÜYESİ SEDA AĞIRBAŞ
DR.ÖĞR. ÜYESİ SEMRA PALAZ YILDIRIM
DR.ÖĞR. ÜYESİ SERAP ERÇİN KOÇER
DR.ÖĞR. ÜYESİ SEVCAN ÖLÇER
DR.ÖĞR. ÜYESİ SİNAN KILIÇ
DR.ÖĞR. ÜYESİ ŞEBNEM PARLADIR
DR.ÖĞR. ÜYESİ ŞERİF TÜMER
DR.ÖĞR. ÜYESİ ŞULE GEDİKLİ
DR.ÖĞR. ÜYESİ TURGAY YAZAR
DR.ÖĞR. ÜYESİ YAŞAR SERKAL YILDIRIM
DR.ÖĞR. ÜYESİ YUNUS ASLAN
DR.ÖĞR. ÜYESİ YURDAGÜL ÖZDEMİR
DR.ÖĞR. ÜYESİ ZAFER KORKMAZ
DR.ÖĞR. ÜYESİ ZEKİ BOLEKEN
DR.ÖĞR. ÜYESİ ZEYNEP DEMİRCAN

EDİTÖRLER

ARŞ. GÖR. CELAL ESER,
PROF. DR. ANAR AZİZSOY,
DOÇ. DR. TOLGA UZUN,
DOÇ. DR. BÜLENT ORAL,
DOÇ. DR. A. NAZLI SOYKAN,
ARŞ. GÖR. RUMEYSA TEKE

24 EYLÜL 2025 ÇARŞAMBA

KBÜ MERKEZ YERLEŞKESİ

SEMPOZYUM AÇILIŞI VE AÇILIŞ OTURUMU KARABÜK ÜNİVERSİTESİ 15 TEMMUZ ŞEHİTLER KONFERANS SALONU'NDA GERÇEKLEŞTİRİLECEKTİR.

09.15	İstiklal Marşı ve Saygı Duruşu - Kurum Tanıtımı
09.30	Protokol Konuşması Prof. Dr. Anar AZİZSOY (Sanat Tarihi Bölüm Başkanı)
09.45	Protokol Konuşması Prof. Dr. Muhittin KAPANŞAHİN (İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dekanı)
10.00	Protokol Konuşması Doç. Dr. Zeki ERASLAN (Atatürk Kültür Merkezi Başkanı)
10.15	Protokol Konuşması Prof. Dr. Fatih KIRIŞIK (Karabük Üniversitesi Rektörü)
10.30	Protokol Konuşması Mustafa YAVUZ (Karabük Valisi - Teşrifleri Halinde)
10.45	Etkinlik (Müzik)
10.45 - 11.00	ARA

AÇILIŞ OTURUMU BAŞKANI: DAVETLİ KONUŞMACI

11.00 - 11.15	Sempozyum Açılış Konuşması Davetli Konuşmacı
11.20 - 11.35	Mustafa Kemal ŞAHİN - Adem SEVİM - Betül ÖZCAN BALKIR 2024 Yılı Kalehisar Ören Yeri Arkeolojik Kazı Çalışmaları
11.40 - 11.55	Başak Burcu EKE - Sema GÜNDÜZ KÜSKÜ Bulanık Mantık Belki De Net Bir Çıkış Yoludur: Selçuklu Kadın Baniler Üzerinden Bir Yöntem Değişikliği Önerisi
12.00 - 12.15	Esra SAYIN Yalova Orta Çağ ve Türk İslam Dönemi Yüzey Araştırmalarında Tespit Edilen Taş Eserlerin Değerlendirmesi
12.20 - 14.00	ARA

A SALONU

A SALONU 1., 2. VE 3. OTURUMLAR
SAFRANBOLU LEYLA DİZDAR KÜLTÜR MERKEZİ'NDE
GERÇEKLEŞTİRİLECEKTİR.

1. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Muhammet ARSLAN

14.00 - 14.15	Ali BORAN Sitifke Kalesi 2024 Yılı Kazı Çalışmaları
14.20 - 14.35	Sinan KILIÇ Trabzon-Beşikdüzü-Yobul Kalesi Temizlik ve Belgeleme Çalışmaları
14.40 - 14.55	Fethi Ahmet YÜKSEL Hasankeyf Kalesinde Arkeojeofizik Çalışmalar
15.00 - 15.15	Yusuf GÜL Yalova Orta Çağ ve Türk İslam Dönemi Yüzey Araştırmalarında Tespit Edilen Seramik Eserlerin Değerlendirmesi
15.20 - 15.35	ARA
15.40 - 15.50	

2. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Ali BORAN

15.50 - 16.05	Bilge BAHAR - Alper ATICI - Şuayip ÇELEMOĞLU - Turgay YAZAR - Davut YİĞİTPAŞA Niksar Kalesi'nde 2023 Yılı Kazı Çalışmaları
16.10 - 16.25	Muhammet ARSLAN - Ahmet ŞEN - Gonca PAPUCCU Bekir KARACABEY - Mustafa KOÇAK - Ayşe DURAN - Bilge DUMAN Büşra ALCAN - Ezgi BAKİOĞLU - Fatma AKDURAN Muhammed Harun AYDOĞAN - Müslüm ACAR - Umut TOPRAKCI Ani Örenyeri Kazısı 2025 Yılı Çalışmaları
16.30 - 16.45	Ömer EROĞLU Irak Kalar İlçesindeki Şirvana Kalesi
17.10 - 17.20	ARA

3. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Seçkin EVRİM

17.20 - 17.35	Selçuk SEÇKİN Yalova Hamamları
17.40 - 17.55	Tahsin KORKUT - Osman AYTEKİN Ardanuç-Kutlu Köyü Bağlıktaki Tarihi Yapı
18.00 - 18.15	Saliha TANIK - Elif TEKTAŞ Geçişten Kopuşa: Kent Hafızasında Bir Selçuklu Yapısı Olarak Akköprü

B SALONU

1. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Aslı SAĞIROĞLU

14.00 - 14.15	Gökben AYHAN- Ümmühan DEMİRAYAK <i>Çelebi Sultan Mehmed'in Lahdinin Türk-Islam Sanatı İçerisindeki Yeri</i>
14.20 - 14.35	Bülent Nuri KILAVUZ - Ayşe ÇİÇEK <i>Bursa Pınarbaşı Mezarlığı Kadın Mezar Taşları</i>
14.40 - 14.55	Halime Özlem ÇABUK - Sevinç EREN <i>Ordu İli Perşembe İlçesinde Bulunan Osmanlı Dönemi Kadın Mezar Taşlarının Biçim ve Motif Dili</i>
15.00 - 15.15	Ertan DAŞ <i>Bir Mezar Taşı Müzesine Doğru: Kuşadası Adalızade Mezar Taşları Sergi Çalışması</i>
15.20 - 15.35	Veysel ESEN <i>Sakarya/Taraklı/Yusufbey Mahalle Camii ve Mezar Taşları</i>
15.40 - 15.50	ARA

2. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Gökben AYHAN

15.50 - 16.05	Aslı SAĞIROĞLU <i>Türkmen Mezar Taşlarından Bir Kesit: Kayseri Develi Zile Mezarlığı ve Mezar Taşları</i>
16.10 - 16.25	Ahmet ŞEN <i>Mezar Taşlarında Sonsuzluğa Atfedilmiş Bir Motif: Yaşam Çiçeği Tohumu (Kars ve Ardahan Örnekleri)</i>
16.30 - 16.45	İsmail HACIAHMETOĞLU <i>Rize Derepazarında Değişimin Şahitleri: Çift Alfabeli Mezar Taşları</i>
16.50 - 17.05	ARA
17.10 - 17.20	

3. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Muzaffer YILMAZ

17.20 - 17.35	Hacer Sibel ÜNALAN ÖZDEMİR <i>Üniversitelerde Sanat Galerisi veya Sanat Müzesi Gerekliği Üzerine Düşünceler: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sanat Galerisi</i>
17.40 - 17.55	Ayşe ERSAY YÜKSEL <i>Estiha-i Atika'ya Dair İki Albüm Üzerinden Osmanlı Müzeciliğine Disiplinlerarası Bir Bakış</i>
18.00 - 18.15	Zeynep AKTOP ÇETİNBAYIR <i>Müzecilikte Çoklu Duyu Kullanımı: Türkiye Örnekleri</i>
18.20 - 18.35	Yasemin COŞKUN <i>Yabancı Sanat Eserlerinin Türkiye'de Geçici Olarak Sergilenmesine Dair Değerlendirmeler</i>

C SALONU

1. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Sevinç GÖK

14.00 - 14.15	Muzaffer YILMAZ <i>Batı Sanatında Tanah Menşeli Kuyu İmgesinin Sembolik Kökeni ve Sinemaya Tesirleri Üzerine Bir Yorum</i>
14.20 - 14.35	Muhammed Enes CANÖZ <i>Orta Çağ'da Orbelian(i) Ailesinin Sanat Hâmiliği</i>
14.40 - 14.55	Ayça AKAY ERİKLİ <i>Ernst Koerner: Oryantalist Resmin Sessiz Ustası</i>
15.00 - 15.15	Mert ŞAHİN <i>Batılının Gözünden Askerî İhtişam: Melchior Lorck'un Yeniçeri Gravürleri</i>
15.40 - 15.50	ARA

2. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Hacer Sibel ÜNALAN ÖZDEMİR

15.50 - 16.05	Seda YAVUZ <i>Yedi Ölümcül Günah Anlatısının Çağdaş Sanatta Yorumlanması</i>
16.10 - 16.25	Okan ŞAHİN <i>Annibale Carracci Eserlerinin Felsefi Yapısı</i>
16.30 - 16.45	Şule GEDİKLİ <i>Azize Veronika'nın Peçesi: "Altın Efsane'den Hristiyan Sanatına Yansıyan Kutsal İmge</i>
17.10 - 17.20	ARA

3. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Seda YAVUZ

17.20 - 17.35	Kıvanç KOÇAK <i>XX. Yüzyılın İlk Çeyreğinde İstanbul'da Bir Mimar: Andonis Demetrapopulo</i>
17.40 - 17.55	Zülfiye BAYTAR <i>Osmanlı Batılılaşma Sürecinin Mekânsal İfadesi: Lübnan Konutlarında Bağdadi Tavanlarda Görsel İmgelerin Anlatımı</i>

D SALONU

1. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Nilay ÇORAĞAN

14.00 - 14.15	Ahmet YARAŞ Geç Antik Çağda Saros Körfezi ve Meciדיye Kalesi
14.20 - 14.35	Özgü ÇÖMEZOĞLU UZBEK Perge, Stadium Kazılarında Bulunan Geç Roma Dönemi Mataraları
14.40 - 14.55	Ersin ÇELİKBAŞ - Mehmet AKDAŞ Hadrianopolis Mozaiklerinde Görülen Su Betimlemelerinin İkonografik Olarak Değerlendirilmesi
15.00 - 15.15	Habibe UĞUZ Pisidia Antiokheia Kiliselerinin Aydınlatmasında Kullanılan, Yeni Bir Cam Kandil Formu
15.20 - 15.35	Mustafa ARMAĞAN Tarihi Yarımada'da Açığa Çıkan Arkeolojik Kalıntıların Korunması ve Teşhirine Dair Güncel Örnekler
15.40 - 15.50	ARA

2. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Özgü ÇÖMEZOĞLU UZBEK

15.50 - 16.05	Ayça ELALMIŞ - Elif ŞİMŞEK SOYDAN - Elif YAPRAK BAŞARAN Tokat'taki Koukousos Manastırı: Hagios Ioannēs Khrysostomos'un İzinde Bir Hafıza Mekânı
16.10 - 16.25	İlknur GÜLTEKİN GENÇ - Ayça ELALMIŞ - Elif YAPRAK BAŞARAN Tokat Hasanbaba (Krikoris) Köyünde Bir Kilise: Adlandırma ve Mimari Tartışmalar
16.30 - 16.45	Evin BİLGE İlkçağlardan İslami Döneme Kadar Anadolu'daki Sfenks İkonografisi
16.50 - 17.05	Murat SAV Kazı Çalışmaları Altlığında Sinan Paşa Mescidi'nin Bizans Dönemi Restitüsyon Denemeleri
17.10 - 17.20	ARA

3. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. A. Oğuz ALP

17.20 - 17.35	Bekir ÖZER Wallarima / Asarcık Tepe'de Orta Çağ
17.40 - 17.55	Fatma KAHRAMAN Pisidia Antiokheiası Kiliseleri Mimarisinde Görülen Litürjiye Yönelik İp Uçları

E SALONU

1. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Başak Burcu EKE

14.00 - 14.15	Meltem ÖZKAN ALTINÖZ <i>İmparatorluk Başkentinden Safranbolu'ya Uzanan Tasarım Tercihlerinde Endüls Sanatının İzleri</i>
14.20 - 14.35	Celil ARSLAN - Yağmur DOĞAN <i>Babürlülerde Bahçe Kültürü:Agra,Delhi ve Keşmir Örnekleri Üzerinden Mekânsal ve Kültürel Okuma</i>
14.40 - 14.55	Zübeyde Cihan ÖZSAYINER <i>İstanbul Deniz Müzesi Koleksiyonu'nda Bulunan Kanuni Sultan Süleyman'a Takdim Edilen Bilinmeyen Barbaros Hayreddin Paşa Methiyesi</i>
15.00 - 15.15	Nalan YAKARÇELİK <i>Deniz Müzesi Koleksiyonundan Bir Sancak Albümü İncelemesi</i>
15.40 - 15.50	ARA

2. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Celil ARSLAN

15.50 - 16.05	Sevinç GÖK <i>Manisa Ulu Cami Minberi Hakkında Yeni Tespitler</i>
16.10 - 16.25	Ali Nihat KUNDAK <i>Hırbetü'l-mejcer Hamamının Mozaikleri Üzerine Bir İnceleme</i>
16.30 - 16.45	Erbil CÖMERTLER AKTUĞ <i>Aydın İlçelerindeki Geleneksel Konutlarda Kapı Tokmak ve Halkaları</i>
16.50 - 17.05	Sevcan ÖLÇER <i>Anadolu'da Lüster Tekniğinin Çeşitliliğine Dair Yeni Bulgular</i>
17.10 - 17.20	ARA

3. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Meltem ÖZKAN ALTINÖZ

17.20 - 17.35	Celil ARSLAN - Yağmur DOĞAN <i>Akdağmadeni'nde Aleviliğin Mekânsal İzleri: Derviş Ali ve Ali Seydi Türbeleri Örneği</i>
17.40 - 17.55	Zeki BOLEKEN <i>Bizans Yapı Malzemelerine Osmanlı Dokunuşu: İstanbul Bayezid Camisi Örneği</i>
18.00 - 18.15	Ender ÖZBAY <i>Antikite'den İslamî Dönem'e Evrilmiş Bir Kültün "Makamı": Nebi İdris Türbesi (Hatay-Antakya)</i>
18.20 - 18.35	Egemen DENİZ <i>Antik Çağ'dan Günümüze Bursa Surları'nın İnşa ve Onarımlarında Kullanılan Duvar Örgüleri</i>

A SALONU

SAFRANBOLU LEYLA DİZDAR KÜLTÜR MERKEZİ'NDE
GERÇEKLEŞTİRİLECEKTİR.

PROF. DR. METİN SÖZEN OTURUMU

4. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ

09.00 - 09.15	Savaş MARAŞLI <i>Kapadokya Halk Mimarisinde Zirai ve Ticari Yapi Türleri Üzerine Bazı Tespitler</i>
09.20 - 09.35	Erkan AYGÖR <i>Aksaray Evlerinde Pencere Formları</i>
09.40 - 09.55	Muhammet AYTEN - Günnur AYDOĞDU <i>Hurûfât Defterlerinde Burdur Cami ve Mescidleri</i>
10.00 - 10.15	Halise Betül KIRMIZI <i>Taşradaki Kamu Yapılarında Mimari Üslubun Değişimi: Şereflikoçhisar Örneği</i>
10.20 - 10.30	ARA

5. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Sema GÜNDÜZ KÜSKÜ

10.30 - 10.45	Kadir PEKTAŞ <i>Fethiye'de Ahmed Gazi Türbesi Çevresindeki Tarihi Kalıntılar</i>
10.50 - 11.05	Bülent Nuri KILAVUZ <i>Bozdoğan ve Yenipazar İlçeleri Türk Dönemi Dini Yapıları</i>
11.10 - 11.25	Leyla ZAMAN <i>Güngörmez Mescidi ve Çevresinin Katmanlı Geçmişi: Arkeolojik Veriler, Rekonstrüksiyon ve Kentsel Hafıza</i>
11.30 - 11.40	ARA

6. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Nermin ŞAMAN DOĞAN

11.40 - 11.55	Adriana GAŞPAR <i>Osmanlı Temeşvar'sındaki Konutlar (1552-1716): Günlük Yaşam Üzerine Arkeolojik ve Tarihsel Perspektifler</i>
12.00 - 12.15	Bülent Nuri KILAVUZ - Serap BULUR <i>Geç Osmanlı Döneminde Bursa'da Neoklasik Üslup</i>
12.20 - 12.35	Erdal ELMAS - Ufuk DEVECİ <i>Balıkesir'de Taş Vakfiye Örnekleri</i>
12.40 - 14.00	ARA

7. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Bülent Nuri KILAVUZ

14.00 - 14.15	Hamza GÜNDOĞDU - Deniz DEMİR <i>İstanbul'dan Birkaç "Çukur Çeşme" Örneği</i>
14.20 - 14.35	İlknur ŞATIROĞLU <i>Ankara / Keçiören Çeşmeleri</i>
14.40 - 14.55	Ramazan GÜLER <i>Ankara Karapürçek Cami</i>
15.00 - 15.15	Gizem BODUR <i>Mihrişah Valide Sultan Külliyesi'nin Eyüpsultan Semtinin Fiziki Gelişimine Etkisi</i>
15.20 - 15.35	Ece ŞENTÜRK <i>Kayseri İli Talas İlçesi Akçakaya Mahallesinde Yer Alan Camiler</i>
15.40 - 15.50	ARA

8. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr.Mehmet Zeki İBRAHİMGİL

15.50 - 16.05	Şükrü SÖNMEZER – Arif ERDOĞAN <i>Topkapı Kara Ahmed Paşa Camii'nde Oran ve Orantı Sistemi</i>
16.10 - 16.25	Neslihan KORKMAZ <i>Amasya Gümüşhacıköy Haliliye Medresesi</i>
16.30 - 16.45	Esra DURMUŞ <i>Bursa Kent Dokusu İçinde Tuz Pazarı Mescidi Üzerine Bir Değerlendirme</i>
16.50 - 17.05	Mehmet Çağlayan ÖZKURT <i>Bolu'da Nazım Hikmet'le Özdeşleşen ve Kaderine Terkedilmiş Bir Taşınmaz Kültür Varlığı: Katırcı Hanı</i>
17.10 - 17.35	ARA

9. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Gül GEYİK

17.20 - 17.35	Sakine AYTAÇ TOPUZ - Muhammet GÖRÜR - Nermin ŞAMAN DOĞAN <i>Ankara Kahramankazan İlçesi Dağyaka Köyü Camii</i>
17.40 - 17.55	Zekai ERDAL <i>Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında Van Kalesi Süleyman Han Camisi</i>
18.00 - 18.15	Serap ERÇİN KOÇER <i>Selendi Turpçu Köyü Eski Camii</i>
18.20 - 18.35	Demet TAŞKAN <i>Yozgat-Şefaattli Dedeli Köyü Köy Odası</i>

B SALONU

4. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Abdullah Şevki DUYMAZ

09.00 - 09.15	Csilla BALOGH <i>Türk Kağanlarının Meşruiyet Sembolleri Üzerine</i>
09.20 - 09.35	Cemal EKİN <i>Balıklı Rum Manastırı Avlusundaki Karamanlıca (Grek Harfli Türkçe) Kitabeli Mezar Taşları</i>
09.40 - 09.55	Tuğçe GÜLHAN <i>Ortaçağ Anadolu'sunda Darp Edilmiş Bağdaş Kurmuş Oturan Hükümdar Tasvirli Sikkeler (11. - 14. Yüzyıllar)</i>
10.00 - 10.15	Zeynep TEMEL <i>Anadolu Coğrafyasında Gücün Taşa Yansıyan İki Yüzü: Birgi ve Diyarbakır Ulu Camilerinde Aslan Figürleri</i>
10.20 - 10.30	ARA

5. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Gülgün YILMAZ

10.30 - 10.45	Yaşar ÇORUHLU <i>Moğolistan'da Şivet Ulan'daki Türk Ata Tapınağı</i>
10.50 - 11.05	J. Özlem OKTAY ÇEREZCİ <i>Termiz'de Budist Mimari ve Sanat</i>
11.10 - 11.25	Fırat KARA <i>Göktürk Dönemi Navs Tipi Mezar Yapılarının Karşılaştırmalı Bir Analizi</i>
11.30 - 11.40	ARA

6. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Savaş MARAŞLI

11.40 - 11.55	Ahmet YAVUZYILMAZ - Mehmet Ali ÇELEBİ <i>Konya Selçuklu Sarayı Minai Çini Buluntuları</i>
12.00 - 12.15	Anılcan SİÇRAYIK <i>Nuruosmaniye / İstanbul Türk Çini Fabrikası</i>
12.20 - 12.35	Zübeyde UZUN <i>Milet İşi ve Mavi-Beyaz Çini Seramiklerde Kullanılan Geometrik Desenler</i>
12.40 - 14.00	ARA

7. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Yaşar ÇORUHLU

14.00 - 14.15	Tümay HAZİNEDAR COŞKUN <i>Milet Müzesi Koleksiyonundan Bir Gup Cam Eser</i>
14.20 - 14.35	Fatmagül SAKLAVCI <i>Sivas Ziyabey Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki Fetava-yı Ankaravi İsimli El Yazması Eserin Cilt, Yazı ve Tezyinat Bakımından İncelenmesi</i>
14.40 - 14.55	Müeyyet ADAŞ <i>Celâyirli Dönemi Cilt Sanatında Üslup ve Teknik Yenilikler: Türk- İslam Cilt Geleneğine Etkileri</i>
15.00 - 15.15	Nazife DENİZ <i>Beylikler Dönemi Ciltlerinde Geçmeli Kenar Bezemeleri (İnebey YEK Örnekleri)</i>
15.20 - 15.35	ARA
15.40 - 15.50	

8. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Fatma Şeyma BOYDAK

15.50 - 16.05	Suzan BAYRAKTAROĞLU <i>Ankara Vakıf Eserleri Müzesinde Bulunan Batı Anadolu Kilimleri</i>
16.10 - 16.25	Gökhan TOPTAŞ <i>Anadolu Türk Halı Varlığı: Kastamonu Örneği</i>
16.30 - 16.45	Ayşe FAZLIOĞLU <i>Milli Saraylar Koleksiyonlarında İran Desenli Hereke Hatırları</i>

C SALONU

4. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Ahmet YAVUZYILMAZ

09.00 - 09.15	Funda NALDAN <i>Geç Osmanlı Dönemi Kamu Yapıları: Erzincan Kenti Örneği</i>
09.20 - 09.35	Gülçin EROL CANCA <i>Kağıthane'de Lale Devri Mimarisinden Günümüze Kalan Tek Örnek "Çeşme-i Nevpeyda" Değişimin</i>
09.40 - 09.55	Begüm BUĞDAYCI <i>Afyon'da I. Ulusal Mimarlık Akımı Etkisinde Tasarlanan Bir Yapı: Afyon İdadisi (Lisesi) Öncüsü</i>
10.00 - 10.15	ARA
10.20 - 10.30	

5. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Candan NEMLİOĞLU

10.30 - 10.45	A. Şevki DUymAZ - Yasemin VERİM <i>Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Isparta Eğitim Yapıları Üzerine Bir İnceleme</i>
10.50 - 11.05	Ceren KATIPOĞLU ÖZMEN - Çağla CANER YÜKSEL <i>Ayvalık Hamidiye Camisi üzerinden Geç Dönem Osmanlı Taşra Cami Mimarisinin Mikro-Tarihsel Bir Yeniden Değerlendirmesi</i>
11.10 - 11.25	Zehra Bürde ÖZÇELİK <i>II. Abdülhamid Döneminde İstanbul Avrupa Yakasındaki Askeri Rüstiyelelerin Son Durumu</i>
11.30 - 11.40	ARA

6. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Mehmet ÖNAL

11.40 - 11.55	Çınla ŞEKER - Seda AĞIRBAŞ <i>19. Yüzyıl Sonu İstanbul'unda Hüseyin Avni (Barlas)'ın Eserleri Üzerinden Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi Atölyelerinde Sanat Eğitimi</i>
12.00 - 12.15	Selin NEVRİM FİDAN <i>Geç Osmanlı Döneminde Konya'da Sağlık Yapıları: Gureba'dan Amerikan Hastanesine Mekânsal Temsiller</i>
12.20 - 12.35	Zeynep DEMİRCAN – Esmâ ESER <i>Telde Kırılma Noktası: Gülây Semercioğlu'nun Sanatında Cinsiyetin Geometrisi</i>
12.40 - 14.00	ARA

7. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Çınla ŞEKER

14.00 - 14. 15	Gülin İPLİKÇİOĞLU - Meltem ÖZKAN ALTINÖZ <i>Türk Resim Sanatında Hotozlar</i>
14.20 - 14.35	Mustafa Kemal DALLIK <i>Orta Çağ Anadolu Türk Mimarisinde Resim, Fresk ve Duvar Boyaları: Mimari Elemanlarla Görsel İfade Arasındaki İlişki</i>
14.40 - 14.55	Habibe BEKTAŞOĞLU <i>Nakkaş Levni ve Nakkaş İbrahim fırçasından 1720 Şenliklerinin yansımaları ve nakkaşların üsluplarının karşılaştırılması</i>
15.00 - 15.15	Özlem BOSTANCI <i>Pîrî Reis'in Kitab-ı Bahriye'sinden; Osmanlı Akdenizinde Bulunan Kaleler</i>
15.20 - 15.35	ARA
15.40 - 15.50	

8. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Nurcan YAZICI METİN

15:50 - 16.05	Yunus ASLAN <i>Amasra Osmanlı Hamamı'ndaki Gemi Tasvirleri ve Amasra Limanı</i>
16.10 - 16.25	Şirin AKİBA ULUÇ <i>Estetik Yorum mu Tarihsel Kayıt mı? : Paris Bibliothèque Nationale Arabe 5847 Numaralı Makâmât Yazması Minyatürlerinde Dini Mimari Temsilleri</i>
16.30 - 16.45	Zeynep ŞAHAN <i>Cihangir (1605-1627) ve Şah Cihan'ın (1628-1658) Nakkaşları: Minyatürlerde Nakkaş Tasvirleri</i>
16.50 - 17.05	Ebru BİLEN <i>Renklerin Yolculuğu: Nizâmî'nin Heft Peyker Mesnevisindeki Behram'ın Yedi Köşkü Ziyareti Hikayesi ve Resimlerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi</i>

D SALONU

4. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Gülgün KÖROĞLU

09.20 - 09.35	Hakan GÖNCÜ - Asuman BALDIRAN <i>Iasos Akropolü Ortaçağ Sarnıcı ve Restorasyon Projesi</i>
09.40 - 09.55	Mehmet TEKOC AK - Zafer KORKMAZ <i>Anemurium'da son Dönem Kazılarında Bulunan Taş Kaplar</i>
10.00 - 10.15	Beyza ATALAY YILDIRIM <i>Anadolu'daki Antik Tiyatroların Geç Antik Dönem'de Kullanım Biçimleri</i>
10.20 - 10.30	ARA

5. OTURUM BAŞKANI: Prof. Zeliha DEMİREL GÖKALP

10.30 - 10.45	Ahmet Oğuz ALP <i>Bir Bizans Yapısının Sıra Dışı Dönüşümü: Han Hüsrev Paşa Cami</i>
10.50 - 11.05	B. Yelda OLCAY UÇKAN <i>Kültürel Mirasın Sürekliliği: Frigya (Phrygia) Bölgesi</i>
11.10 - 11.25	Mevlüt ELİÜŞÜK <i>Pompeiopolis Odeon Seramikleri</i>
11.30 - 11.40	ARA

6. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Sema DOĞAN

11.40 - 11.55	Gülgün KÖROĞLU <i>Mersin / Zephyrion Definesi</i>
12.00 - 12.15	Mustafa Hamdi SAYAR <i>Geç Antik Devirde İstanbul'da Gerçekleştirilen İmar Faaliyetlerinde Kullanılan Tuğlaların Temini ve Üretimi</i>
12.20 - 12.35	Tuğba COŞKUN - Gülgün KÖROĞLU <i>Bizans Döneminde Kutsal Toprakların Yol Göstericisi: Madaba Haritası</i>
12.40 - 14.00	ARA

7. SİNAN SERTEL OTURUMU
OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. B. Yelda OLCAY UÇKAN

14.00 - 14.15	Muradiye BURSALI <i>Küçük Kaplar, Uzak Mesafeler: Olympos'ta İnançla İlişkili Seramik Buluntulara Dair Gözlemler</i>
14.20 - 14.35	Gökçen Kurtuluş ÖZTAŞKIN <i>Olympos Piskopos Konutu Hamamı</i>
14.40 - 14.55	Seçkin EVCİM <i>Olympos 3 No'lu Kilise'nin Vaftizhanesi İçin Bir Ön Değerlendirme</i>
15.00 - 15.15	Uğurcan KOŞDEMİR <i>Olympos Antik Kenti 1 No.lu Kilise Mozaikleri</i>
15.20 - 15.35	Ecem YILMAZ <i>Olympos'ta Bulunan LR 1 Amphoralarının Tipolojisi</i>
15.40 - 15.50	ARA

8. OTURUM BAŞKANI: Doç.Dr. Tümay HAZİNEDAR COŞKUN

15.50 - 16.05	Meryem ACARA <i>Bizans Sanatında "Müneccim Kralların Secdesi Sahnesi"nde Hediyeğin Sunulduğu Kaplar Üzerine Tespitler</i>
16.10 - 16.25	Erkan KAYA <i>Erken Hristiyanlıktan Geç Bizans'a Mısır Kiliselerinde Bema-Apsis Düzeni</i>
16.30 - 16.45	Meltem ERDUL MERGEN <i>İnançın İzleri, Bronzun Sessizliği: Tire Müze'si Bronz Haçları Üzerine Bir İnceleme</i>
16.50 - 17.05	Fusun AYTEKİN <i>Erken ve Orta Bizans Dönemi Konstantinopolis Dini Mimarisinde Silme Kullanımı Üzerine Değerlendirme</i>
17.10 - 17.20	ARA

9. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Feride İmrana SİDDİKİ

17.20 - 17.35	Nilay ÇORAĞAN <i>2022 Yılı, Kayseri'nin Yeşilhisar İlçesi Erdemli Köyü, Bizans Kaya Yerleşimi; Saray Manastırı Kazısı</i>
17.40 - 17.55	Pınar SERDAR DİNÇER <i>Teoloji ve Diplomasi Arasında: Bizans El Yazmalarının Küresel Sanat Tarihi Bağlamında Yorumu</i>
18.00 - 18.15	Yaşar Serkal YILDIRIM <i>Eflani'de Bulunan Bizans Dönemi Mimari Plastik Eserler Üzerine Bir Değerlendirme</i>
18.20 - 18.35	Tolga ÇELİK - Durmuş GÜR <i>Erken Bizans Dönemi'nde Iuliopolis'in Mimari ve Sosyo-Ekonomisine Bir Bakış</i>

E SALONU

4. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. J. Özlem OKTAY ÇEREZCİ

09.00 - 09.15	Gülgün YILMAZ <i>Lobmeyr Kristallerinde İslami Esinler</i>
09.20 - 09.35	Candan NEMLİOĞLU - Şura KAVALCI ŞANA <i>Memlûk Dönemi At Alın Zırhları: Tercüme-i Şahname (Tsmk H 1519) Nüshasında Yer Alan Tasvirler ile İstanbul Askeri Müzesi'nde Yer Alan Örneklerin Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi</i>
09.40 - 09.55	Mehmet ÖNAL <i>Harran Ulu Cami'den Metal Aydınlatma Aksamları</i>
10.00 - 10.15	Fırat ALLAK <i>Sürekli Definesinde Ele Geçen Ortaçağ Dönemi Figürlü Muskalıklar</i>
10.20 - 10.30	ARA

5. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Elvan TOPALLI

10.30 - 10.45	Cemile Nakış KARAMAĞARALI - Özge YAHŞİ ERGEN <i>Ekonomi, Din ve Mimarlık Üçgeninde İslamiyeti Kabul Öncesi İlhanlı Devlet Stratejisini Okumak</i>
10.50 - 11.05	Onur KAMILOĞLU <i>İpek Yolunun Günümüze Ulaşmış Bir Bölümü "Geyve-Taraklı Hattı"</i>
11.10 - 11.25	Büşra AYAŞ <i>Osmanlı Akdeniz'inde Keşifler Çağına Dair İlk Kaynak: Kitâb-ı İklîm-i Cedîd'i</i>
11.30 - 11.40	ARA

6. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Cemile Nakış KARAMAĞARALI

11.40 - 11.55	İsmail AYTAÇ <i>Tarihin İzinde Bir Aksesuar; Harput İç Kale Kazılarında Bulunan Kemer Tokası Örnekleri</i>
12.00 - 12.15	Gül GEYİK - İsmail AYTAÇ <i>Harput İç Kale Kazısı Cam Buluntuları (2014-2022)</i>
12.20 - 12.35	Vesile Belgin DEMİRSAR ARLI <i>Osmanlı Çini ve Seramiklerinde "Kırmızı" Arayışı</i>
12.40 - 14.00	ARA

7. LEYLA DİZDAR OTURUMU
OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. İsmail AYTAÇ

14.00 - 14.15	Nurcan YAZICI METİN <i>Kasabadan Sancak Merkezine ... Osmanlı'nın Son Döneminde Dedeoğlu'ta Mimari ve Kentsel Gelişim</i>
14.20 - 14.35	Aysu ATEŞ <i>Osmanlı Döneminde Sol Kol Üzerinde Bir Menzil: Ohr</i>
14.40 - 14.55	Demet KARA <i>Germiyanogulları Döneminde Sandıklı</i>
15.00 - 15.15	Rahim HASANOV - Elçin VELİYEV <i>XVIII. - XIX. Yüzyıllarda Şeki'nin Şehir Tarihi</i>
15.20 - 15.35	Mehmet KÜTÜKÇÜOĞLU <i>Bartın Gazetesine Göre Safranbolu (1930-1939)</i>
15.40 - 15.50	ARA

8. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Vesile Belgin DEMİRSAR ARLI

15.50 - 16.05	Sanem SOYLU YILMAZ <i>Orta Çağ Avrupa'sında Hoca Olmak: Toplumsal Rol ve Otorite</i>
16.10 - 16.25	Özgür GÜLBUDAK <i>İllüstrasyonlu Amerikan Dergisi Puck'taki Türk İmgesi</i>
16.30 - 16.45	Görkem IŞIK <i>Jeolojasyon Verileri Işığında Sakarya Bizans Kaleleri</i>
16.50 - 17.05	Asena Tuğçenur ÇELİK <i>Roma Dünyasında Fildişi Bebekler</i>
17.10 - 17.20	ARA

A SALONU

SAFRANBOLU LEYLA DİZDAR KÜLTÜR MERKEZİ'NDE
GERÇEKLEŞTİRİLECEKTİR.

10. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Alper ALTIN

09.00 - 09.15	Kübra GÜÇYETMEZ KIRCA Amasya'da Erken Dönem Bir Halveti Tekkesi: Yakup Paşa (Çilehane) Cami
09.20 - 09.35	Mesut YANCI Köprülü Ailesinden Bir Kaptan-ı Derya: Kaplan Kaptan Mustafa Paşa'nın 1666-1672 Tarihleri Arasında İzmir'de Gerçekleştirdiği İmar Faaliyetleri
09.40 - 09.55	İlkay YILDIZ Umur Bey Baniliğinde Bursa'da İnşa Edilen Vakıf Eserleri ve Kentsel Yansımaları
10.00 - 10.15	Zehra Yeliz YEL Osmanlı İstanbul'unda Sultan II. Mahmud'un Baniliğindeki Çeşmeler
10.20 - 10.30	ARA

11. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Murat ÇERKEZ

10.30 - 10.45	Ali BAŞ - Necla DURSUN - Şükrü DURSUN - Yurdagül ÖZDEMİR - Mevlüt Anıl FİDAN Rasim BAĞIRLI - Ayşe Nur TAŞDELEN Keykubadiye Sarayı 2023 ve 2024 Yılı Kazı Çalışmaları
10.50 - 11.05	Aslıhan BALCI İzmir Tarihi Kent Merkezinde İmar Faaliyetinde Bulunan Kadınlar (17-19. Yüzyıl)
11.10 - 11.25	Talha UĞURLUEL Erzurum Çifte Minareli Medresenin Bâni Problemi
11.30 - 11.40	ARA

12. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Alessandra RICCI

11.40 - 11.55	Ganimet ATALAY AZADE Osmanlı'da Kadın Bânilerin Şekillendirdiği Semt: Üsküdar
12.00 - 12.15	Sultan CANSIZ AYTÜR Kasımpaşa Semtinin İhyasında Kaptan-ı Derya Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın Katkıları
12.20 - 12.35	Hasan KOYUNCU Osmanlı Erken Döneminde İznik ve Bursa: Cami ile Türbelerde Epigrafi Programlar ve Banilerin Anıtsal Kimliği
12.40 - 14.00	ARA

13. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Ömür Dünya ÇAKMAKLI

14.00 - 14.15	Gülşah ESER - Kubilay ARPACI <i>Cumhuriyet Döneminde Bir Sanat Tarihi Kitabı: Muhtasar Sanat Tarihi</i>
14.20 - 14.35	Elvan ÖZAYDIN <i>Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarımında Müzeler, Metaverse ve Meta Pazarlama</i>
14.40 - 14.55	Günnur Tuba TÜRKSavaş <i>Uluslararası İlişkilerde Bir İş Birliği Alanı: Somut Olmayan Kültürel Miras</i>
15.00 - 15.15	Cüneyd ALTIPARMAK <i>Kültür Varlıklarının Hukuki Niteliği ve Sonuçları</i>
15.20 - 15.35	Şeyda GÖKÇAY <i>Türkiye’de Tarihi Eser Kaçakçılığının Kültürel ve Ekonomik Maliyetleri</i>
15.40 - 15.50	ARA

14. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Yılmaz BÜKTEL

15.50 - 16.05	Şerif TÜMER <i>Geleneksel Bir Konutun Yeniden İşlevlendirilmesi: Mardin Yaşayan Müze Örneği</i>
16.10 - 16.25	Şebnem PARLADIR <i>Evliya Çelebi’den Volaire’e: Osmanlı İzmir’inde Geçit Kale</i>
16.30 - 16.45	Ali Rıza BİLGİN <i>Afyonkarahisar Boyalıköy Külliyesinde Bulunan Grafitiler ve Taşçı İşaretleri</i>
16.50 - 17.05	Mükerrem KÜRÜM <i>Aydın İlindeki Medrese Mimarisine Bakış</i>
17.10 - 17.20	ARA

15. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Gülriz KOZBE

17.20 - 17.35	İrfan YILDIZ <i>Diyarbakır İçkale Artuklu Sarayı Kazılarının Dünyu Bugünü</i>
17.40 - 17.55	Uğur DEMİRBAĞ <i>Kırsal Doku ve Kırsal Yaşam: Yalova Merkez Güneyköy ve Soğucak Köyleri Örnekleri</i>
18.00 - 18.15	İsaf BOZOĞLU BAY <i>Posof Orta Çağ Arkeolojik Yüzey Araştırması: 2024 Yıllı Çalışmaları</i>
18.20 - 18.35	Muhammet Erşed TOKAT <i>Bitlis’in Tarihi Cami ve Mescitlerinde Kible Yönü Sorunsalı</i>
18.40	KAPANIŞ OTURUMU

B SALONU

9. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Anıl YILMAZ

09.00 - 09.15	Fatma Sezin DOĞRUER <i>Geçmişten Günümüze Kars, Ani Ören Yeri Koruma Çalışmaları</i>
09.20 - 09.35	Perihan DÖNERTAŞ <i>Kentsel Arkeolojik Sit Kavramı ve Kentsel Arkeolojik Sitlerde Koruma</i>
09.40 - 09.55	Cemile YILDIRIM ALTUN <i>Duvar Koruma Uygulamalarında Capping Yöntemi: Kalecik Kalesi Örneği</i>
10.00 - 10.15	Sedef HETTO <i>Sinop Şüheda/Şehitler Çeşmesi Bozulma Durumu ve Koruma Önerisi</i>
10.25 - 10.35	ARA

10. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Ayşe DENKNALBANT ÇOBANOĞLU

10.35 - 10.50	Anıl YILMAZ - Enkhtur ALTANGEREL – Şaban DOĞAN Munkhtulga RHİNCİNKOROL - Serdar VARDAR – Batbold GONÇİG <i>Moğolistan Tuul Vadisindeki Türk Yerleşimleri (Togu Balık) Araştırmaları 2024-2025</i>
10.55 - 11.10	Varlık TAŞ <i>Kırgızistan'ın Kuzeyinde Çok Katmanlı Bir Arkeolojik Hafıza: Ak- Beşim</i>
11.15 - 11.30	Atanur KAYA <i>İpek Yolları Üzerindeki Çang'An-Tanrı Dağları Koridoru (Unesco Kültür Mirası)</i>
11.35 - 11.45	ARA

11. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Ali BAŞ

11.45- 12.00	M. Nilüfer KIRAZ - Sebahattin KÜÇÜK <i>Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesi El Yazmalarının Belgeleme, Konservasyon ve Depolama Çalışmaları</i>
12.05 - 12.20	Ayşe AVŞİN - Muhammed Alparslan TÜRKMENÖĞLU <i>Bitlis İl Merkezinde ve Bitlis Çayı Üzerinde Yer Alan Tarihi Köprülerin Korunmasına Yönelik Proje ve Uygulama Çalışmaları</i>
12.25 - 12.40	Emre Veyssel ŞENER <i>Tarihi Taş Yapılarda Temizlik Yöntemleri Üzerine Bir Değerlendirme: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Örneği</i>
12.45 - 14.00	ARA

12. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Şener YILDIRIM

14.00 - 14.15	Alessandra RICCI <i>Bir Kent Arkeolojisi Deneyimi: İstanbul'daki Satyros Patriklik Manastırı'nın Kazısı, Araştırması ve Korunması (Küçükalyalı ArkeoPark)</i>
14.20 - 14.35	Gülde ERME - Emirhan ÇETİNKAYA - Emre Veysel ŞENER <i>Taşınabilir Kültür Varlıklarının Belgelemesinde Yansıma Dönüşümü Görüntüleme (RTI) Yöntemi</i>
14.40 - 14.55	Duygu ATALAY ŞİMŞEK <i>İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyon Yönetim Süreçlerinde Önleyici Koruma Uygulamaları</i>
15.00 - 15.15	Emirhan ÇETİNKAYA <i>Seramik Eser Restorasyonunda Kullanılan 3D Teknikler</i>
15.20 - 15.35	Betül KÜÇÜK <i>14. Yüzyıla Tarihendirilen Kağıt Üzerine Yazılmış Sigillion'un Görsel İncelemeler ve Bilimsel Analiz Yöntemleriyle İncelenmesi ve Korunmasına Yönelik Yaklaşımlar</i>
15.40 - 15.50	ARA

13. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. İrfan YILDIZ

15.50 - 16.05	Gülri KÖZBE - Turgay POLAT - Akarcan GÜNGÖR <i>Şanlıurfa Kalesi Kazıları 2023-2025 Yılları Ortaçağ Seramik Buluntuları</i>
16.10 - 16.25	Zeynep MERCANGÖZ - Emine Merve KUNT <i>Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Bizans Sırlı Seramik Üretim Çeşitliliğinden Bir Ayrıntı: Beyaz Hamurlu Kaplar</i>
16.30 - 16.45	Ömür Dünya ÇAKMAKLI <i>Erken Orta Çağ'ın (MS. 6. - 10. yüzyıl) İslami Dönem Camcılığında Medikal Kaplar</i>
16.50 - 17.05	Timuçin Vasfi OZAN - Dilek MAKTAL CANKO <i>Hamam Kültürü ve Maddi Miras: İzmir Ve Ege Üniversitesi Etnografya Müzeleri Koleksiyonlarından Seçmeler</i>

C SALONU

9. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Ebru Nalan SÜLÜN

09.00 - 09.15	Ebru Bilget FATAHA - Ferhat KAVAS <i>Resim Sanatında Yıkılanlar Teması</i>
09.20 - 09.35	Duygu ŞAHİN <i>Medici İktidarında Cezalandırma Estetiği: Pittura infamante'nin Dönüşümü</i>
09.40 - 09.55	Derya DAŞDEMİR <i>Orta Çağ'a Duyulan Özlem: Pre-Raphaelite Sanatında Morgan le Fay ve Kötücül Kadın Arketipi</i>
10.00 - 10.15	Gamze TOSUN <i>Panofsky'nin İkonolojik Yöntemiyle Türk Resminde Annelik İmgesi Üzerine Çok Katmanlı Analizler</i>
10.20 - 10.30	ARA

10. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Gökçen Kurtuluş ÖZTAŞKIN

10.30 - 10.45	Gizem ÖNCELEN <i>Hristiyan İkonografisinde Uyku Alegorisi</i>
10.50 - 11.05	Fatma ARSLANTAŞ BOZBAĞ <i>Kapadokya Bölgesi'ndeki Bizans Anıtsal Resim Sanatı'nda Sütun Azizleri: Silititler</i>
11.10 - 11.25	Ozan HETTO <i>Bizans Döneminde Nazara Karşı Koruyucu Bir Takı Olarak Sarkaçlı Halka Küpelerin Resim Sanatındaki Temsilleri ve İkonografisi</i>
11.30 - 11.40	ARA

11. OTURUM BAŞKANI: Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt Anıl FİDAN

11.40 - 12.55	Fatma Nilhan ÖZALTIN - Bahattin YAMAN <i>Aşkın Pahası Olmaz: Görsele Yansıyan Hüsrev'in Şirin'i Ziyareti</i>
12.00 - 12.15	Elis AKAY ÖZAKDAĞ <i>Görünmeyeni Görünür Kılmak: Belkıs Mustafa'nın Tablosu Üzerinden Vernik Katmanının Sanat Tarihi Yorumuna Etkisi</i>
12.20 - 12.35	Mukaddes AKAR <i>Barok Dönem Avrupa Resminde Tevrat Anlatılarının İkonolojik Temsili: "Lot ve Kızları" Konusunun İki Ayrı Eserde Karşılaştırmalı Analizi</i>
12.40 - 14.00	ARA

12. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Dilek Yeliz MAKTAL CANKO

14.00 - 14. 15	Mevlüt Anıl FİDAN <i>Türk Süsleme Sanatlarında Çevre Bilinci: Ekokritik Bir Okuma</i>
14.20 - 14.35	Fatih SARIMEŞE <i>Osmanlı Sanatında Sedef: Gelişimi ve Kullanım Alanları Üzerine Bir İnceleme</i>
14.40 - 14.55	Ayşe Zehra SAYIN <i>18. Yüzyıl Osmanlı Tezyinatı Bağlamında Rızvâniye Camii Ahşap Kapı Kanatlarının İncelenmesi</i>
15.00 - 15.15	Dilara TAKI <i>Tosya'nın Geleneksel Konutlarında Ahşap Süsleme</i>
15.20 - 15.35	Fulya AKINCI - Gökben AYHAN <i>Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Geometrik Süslemeli Giriş Açıklıkları ve Taçkapılar Üzerine Bir İnceleme</i>
15.40 - 15.50	ARA

13. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Gülder EMRE

15.50 - 16.05	Kubilay ARPACI <i>Sanat Tarihi Terminolojisinde Köpek Dişi Motifi Sorunsalı</i>
16.10 - 16.25	Tuğba BAĞBAŞI <i>Yozgat Köy Odalarında Ahşap Süslemeli Kapılar</i>
16.30 - 16.45	Esra GÜÇYETMEZ <i>Amasya Bayezid Yazma Eser Kütüphanesindeki Seçilmiş Yazmalarda Tezhip Sanatının Üslup Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme</i>
16.50 - 17.05	Rabia ÇAKMAKÇI <i>KDZ. Ereğli Müzesinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıpların İncelenmesi</i>

D SALONU

10. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Hasan BUYRUK

09.00 - 09.15	Ercan VERİM <i>Batı Karadeniz Bölgesi Bizans Dönemi Kiliselerindeki Keramoplastik Süsleme: Terracotta Quatrefoils</i>
09.20 - 09.35	Derya GÜNERİ <i>Ürgüp Karlık Köyü 3 Nolu Kilise</i>
09.40 - 09.55	Atilla TEKİN <i>Bizans Cam Sanatında, Cam Bilezikler Üzerinden Gündelik Hayatın Beğenilerine Bir Bakış</i>
10.00 - 10.15	ARA
10.20 - 10.30	

11. OTURUM BAŞKANI: Dr. Öğr. Üyesi Ceren EREL

10.30 - 10.45	Zeliha DEMİREL GÖKALP - Mehmet KURT <i>Amorium Kenti İç Sur Kazıları</i>
10.50 - 11.05	Fatma KIZILYALÇIN OYARÇİN - Kasım OYARÇİN <i>Hadrianopolis Kazılarında Bulunan Orta-Geç Bizans Sikkeleri Üzerine Değerlendirmeler</i>
11.10 - 11.25	Başak KEŞNİŞ - Feride İmrana SİDDİKİ <i>Edincik Kız Dede (Ulu Paşa) Mescidi'ndeki Bizans Dönemi Devşirme Eserler Üzerine Bir Değerlendirme</i>
11.30 - 11.40	ARA

12. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Meryem ACARA

11.40 - 12.55	Füsun TÜLEK <i>Hereke Kalesi Üretimi Kazıma Bezeli Sırlı Bizans Seramikleri</i>
12.00 - 12.15	Şengül ŞENTÜRK ÜNAL <i>Altıncı Yüzyıl Konsül Diptikleri Üzerine Bir İnceleme: Hristiyan paneller için bir terminus a quo</i>
12.20 - 12.35	Şenol AÇIKGÖZ <i>Paphlagonia Hadrianopolisi Hamam ve Çeşme Mimarisi</i>
12.40 - 14.00	ARA

13. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Güner SAĞIR

14.00 - 14.15	Feride İmrana SİDDİKİ - Cansu UÇAR <i>İzmir Menemen'de Yok Olmuş Bir Kilise: Agia Paraskevi Kilisesi</i>
14.20 - 14.35	Yılmaz BÜKTEL <i>Anadolu/Nafplion - Ağa Paşa Cami - Parlamento Binası</i>
14.40 - 14.55	Evin TELLİ <i>Liturjik Alanın Görsel İnşası: Mardin Süryani Mimarisindeki Kduşkuşin Unsurarı Üzerinden Bir Değerlendirme</i>
15.00 - 15.15	Teni KİREMİTÇİYAN <i>Galata Surp Krikor Lusavoriç Ermeni Kilisesi'nin Tarihsel ve Mimarî Değerlendirmesi</i>
15.20 - 15.35	Ferdi GEZER <i>Kahramanmaraş Protestan Kiliseleri</i>
15.40 - 15.50	ARA

14. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Pınar SERDAR DİNÇER

15.50 - 16.05	Güner SAĞIR <i>Yapının Dili: Mren Katedrali Kitabelerinde Banilik, Dua ve Anıtsal Bellek</i>
16.10 - 16.25	Ufuk ELYİĞİT <i>Batı ve Doğu Süryanilerinin Kristosentrik Temelli İnanç Yapılanmalarının Dini Mimariye Yansıma Şekilleri</i>
16.30 - 16.45	Mehmet TOP- Muhyeddin EVREN <i>Urmiye'deki Doğu Asur (Nasturi) Kiliseleri Üzerine Bir Değerlendirme</i>
16.50 - 17.05	Alper ALTIN <i>Restorasyonun Gölgesinde: Anadolu Selçuklu Kubbelerinde Kimlik Kaybı</i>
17.10 - 17.20	ARA

15. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ

17.20 - 17.35	Durmuş ERSUN <i>Matiye Yeraltı Şehri'nde İskan Politikası</i>
17.40 - 17.55	Zeynep UÇAR ÖZKURT <i>İstanbul Büyükdere Fidanlığındaki Yapıların Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisindeki Yeri</i>
18.00 - 18.15	Birsan BARAN ATAY <i>Paçavraların Venüs'ün Sessizliği</i>

E SALONU

9. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Mevlüt ELİÜŞÜK

09.00 - 09.15	Ayşe BUDAK <i>Kapadokya Bölgesi Duvar Resimlerinde Yenilğin Sembolü Objeler ve Ürgüp Çaycı Mehmet Ağa Evi Duvar Resimleri</i>
09.20 - 09.35	Ayşe DENKNALBANT ÇOBANOĞLU <i>Sedad Hakkı Eldem'in Projelerinde Selçuklu Esintileri</i>
09.40 - 09.55	Ahmet GÜMÜŞTOP <i>Turgutoğulları Beyliği Dönemine Ait İki Arapça Vakfiyenin Mukayeseli Değerlendirmesi</i>
10.00 - 10.15	ARA
10.20 - 10.30	

10. OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Ayşe BUDAK

10.30 - 10.45	Gülriş KOZBE - Akarcan GÜNGÖR <i>Şanlıurfa Kalesi'nde Çok Katmanlı Yerleşim: Stratigrafik Bulguların Değerlendirilmesi</i>
10.50 - 11.05	Alper ALTIN - Savaş MARAŞLI <i>Taşkınpaşa Külliyesinin Yeni Keşfedilen Yapısı Hakkındaki Düşünceler</i>
11.10 - 11.25	Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU <i>İznik ve Köylerinde Türk Dönemi Eserleri 2024 Yılı Yüzey Araştırması</i>
11.30 - 11.40	ARA

11. OTURUM BAŞKANI: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

11.40 - 12.55	Ebru Nalan SÜLÜN <i>Yeni Adam Dergisi ve Görsel Söylemin İnşası: 1934-1950 Arasında Sanat Üretimleri Üzerine Bir Sanat Tarihi Okuması</i>
12.00 - 12.15	Yasin SAYGILI <i>Sanat Tarihi Bölümlerinin Ülkesel Çöküşü: Öğrenci ve Mezun Sayıları Üzerinden Bir Analiz</i>
12.20 - 12.35	Shadabeh AZİZPOUR <i>Selçuklu- Svahili Bağlantısı: İslam Mimarisinin Coğrafyasını Yeniden Düşünmek</i>
12.40 - 14.00	ARA

12. OTURUM BAŞKANI: Dr.Öğr. Üyesi Muhammet GÖRÜR

14.00 - 14.15	Tuba AKAR - Bora IŞIK <i>Mersin’de Eski Polis Lojmanı Olarak Bilinen Kültür Varlığı Yapının Restitüsyonu</i>
14.20 - 14.35	Nihan ZORLU BAŞEL <i>Maçka Vadisi’nde Orta Kontrol: Gözetleme Kuleleri ve Kırsal Kaleler Üzerine Bir İnceleme</i>
14.40 - 14.55	Nihal ŞAHİNER - Zahide ŞAHİN <i>Evciler Mahallesi (Çayıralan/ Yozgat) Yöresi Berdi Yastıkları</i>
15.00 - 15.15	Şeyda ALPAY <i>Bir Şehzade İçin Hazırlanan Beşik: 1799 Osmanlı Sarayında Lüks, Zanaat ve Tören Kültürü</i>
15.40 - 15.50	ARA

13. OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. M. Nilüfer KIRAZ

15.50 - 16.05	Dilek Yeliz MAKTAL CANKO <i>Etnografya Müzeleri Ve Müzede Eğitim İşlevi: Ege Üniversitesi Etnografya Müzesi Örneğinde Bir Değerlendirme</i>
16.10 - 16.25	İrem ELÇİ BOZKURT <i>Kültürel Mirasın Diplomatik İlişkilerde Araçsallaştırılması: Mısır Uygarlığına Ait Eserlerin Hediye Edilmesi Örnekleri</i>
16.30 - 16.45	Abdül Halim VAROL <i>Amasra Müzesindeki Anadolu Selçuklu Devleti Sikkeleri</i>

BİLDİRİ ÖZETLERİ

ÖZET

BİZANS SANATINDA “MÜNECCİM KRALLARIN SECDESİ SAHNESİ”NDE HEDİYELERİN SUNULDUĞU KAPLAR ÜZERİNE TESPİTLER

Meryem ACARA
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

“Müneccim Kralların Secdesi” Bizans sanatında anıtsal resimlerde, ikonalarda, kitap resimlerinde, maden ve fildişi gibi el sanatı ürünlerinde sıklıkla tasvir edilen sahnelerden birisidir. İkonografi ve üslup açısından çeşitli çalışmalara konu olan sahne Müneccim Kralların Secdesi, Kahin Kralların Secdesi veya Tapınması, Üç Müneccim Kralın Tapınması gibi isimlerle adlandırılmıştır. Kanonik İncillerden sadece Matta İncili’nde (2: 1-12) anlatılan olayda Müneccimlerin sayısı, fiziksel özellikleri, isimleri gibi detaylar bulunmaz. Erken Hristiyan sanatında müneccimlerin sayıları iki ile altı arasında değişse de İsa’ya altın, günnük (tütüsü) ve mür (yağ) yani üç hediye sunduklarından tasvir sanatında genellikle üç Müneccim görülür. Müneccimler ellerinde hediye olmadan tasvir edildiği gibi üçünün aynı kap/kutular tuttuğu ya da üçünün farklı kap/kutular tuttuğu tasvirler de bulunmaktadır. Doğudan gelen müneccimler ilk kez Tertullianus’un (160-220) metinlerinde “kral” olarak tanımlanmıştır. Batı ikonografisinde sahnedeki bazı detayların sembolik anlamları vardır. Genç, orta yaşlı ve yaşlı tasvir edilen üç müneccim insanoğlunun üç çağını, o zamanlarda bilinen üç kıtayı (Afrika, Avrupa, Asya) sembolize eder. 6. yüzyıldan itibaren tasvirlerde isimleri yazar: Baltasar, Melkior ve Gaspar. Getirdikleri hediyelerin de sembolik anlamları bulunmaktadır. Aziz Bede’ye göre; altın İsa’nın krallığını, günnük kutsallığını, mür ise kurban olmak için gelişini sembolize eder.

Bu çalışmada sahnenin adlandırılması ve ikonografisine kısaca değinilerek, Bizans tasvir sanatında (anıtsal resim, ikona, kitap resimleri, el sanatı ürünleri) tespit edilen örnekler üzerinden Müneccim Kralların İsa’ya altın, günnük ve mür sunduğu kapların incelenmesi amaçlanmıştır. Form ve bezeme açısından incelenecek kapların dönem ya da bölgeye göre farklılık gösterip göstermediği değerlendirilerek, kazılarda ele geçen ve müze koleksiyonlarında bulunan örnekler ile karşılaştırılarak tasvirlerdeki kapların malzemeleri üzerine öneride bulunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Müneccim Krallar, Müneccim Kralların hediyeleri, Anıtsal resim, El sanatları

ABSTRACT

OBSERVATIONS ON THE VESSELS USED FOR PRESENTING GIFTS IN THE “ADORATION OF THE MAGI” SCENE IN BYZANTINE ART

Meryem ACARA
Sivas Cumhuriyet University

The “Adoration of the Magi” is among the frequently depicted scenes in Byzantine art, appearing in monumental paintings, icons, manuscript illuminations, and various minor arts such as metalwork and ivory carvings. This scene, which has been the subject of various studies in terms of iconography and style, is referred to by different titles including the Adoration of the Magi, the Veneration of the Wise Kings, or the Worship of the Three Magi. The narrative, found exclusively in the Gospel of Matthew (2:1–12) among the canonical Gospels, does not provide details regarding the number of the Magi, their physical features, or their names. While early Christian art depicts the Magi in varying numbers—from two to six—the traditional number of three became established in visual representations, as they are said to have brought three gifts: gold, frankincense, and myrrh. In some depictions, the Magi are shown without gifts, while in others they hold identical or distinct containers or boxes.

The identification of the Magi as “kings” originates with the writings of Tertullian (c. 160–220). In Western iconography, several elements within the scene carry symbolic meanings. The depiction of the three Magi as young, middle-aged, and old men is understood to symbolize the three stages of human life, as well as the three known continents of the time: Africa, Europe, and Asia. Beginning in the 6th century, the names of the Magi—Balthasar, Melchior, and Caspar—are included in visual representations. The gifts they present also bear symbolic significance: according to Saint Bede, gold signifies Christ’s kingship, frankincense his divinity, and myrrh his future sacrifice.

This study briefly mention the nomenclature and iconography of the scene and focuses on examining the vessels used by the Magi to present gold, frankincense, and myrrh in Byzantine visual art—including monumental painting, iconography, manuscript illustration, and minor arts. The study aims to analyze these containers in terms of form and ornamentation, to determine whether they differ across periods or regions. Furthermore, it seeks to propose suggestions regarding the materials of the depicted vessels by comparing them with artifacts unearthed in excavations and those preserved in museums and collections.

Keywords: Byzantine, Magi, Gifts of the Magi, Wall paintings, Minor arts

ÖZET

PAPHLAGONİA HADRIANOPOLİSİ HAMAM VE ÇEŞME MİMARİSİ

Şenol AÇIKGÖZ
Karabük Üniversitesi

Paphlagonia Hadrianopolisi, Karabük ili Eskipazar ilçe merkezinin 3 km batısındaki Viranşehir’de yer almaktadır. Erken Kalkolitik Döneme ait yerleşim izlerine rastlanan kentin en parlak dönemini Erken Bizans Döneminde yaşadığı kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılan sikke, seramik parçaları vb. küçük buluntular ve kentte ortaya çıkarılan mimari yapılardan anlaşılmaktadır. Kentte MS 4. yüzyıl ile 6. yüzyıl arasına tarihlenen dini, sivil ve savunma mimarisi örneklerinin yanı sıra iki hamam ve iki çeşme yapısı bulunmaktadır. Söz konusu yapılardan Güney ve Kuzeybatı Hamamı ile İç Kale Çeşmesi, MS 5. ve 6. yüzyıllar arası mimari kuruluş ve inşa teknikleri hakkında önemli bilgiler vermektedir. Vaftizhane Çeşmesi ise 10.-11. yüzyıllar arası Bizans çeşme mimarisi hakkında veriler sunmaktadır. Bu çalışmada Hadrianopolis’teki hamam ve çeşme yapıları incelenmiş, belgelenmiş ve benzer örnekleriyle karşılaştırmalı değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Paphlagonia, Hadrianopolis, Hamam, Çeşme, Mimari

ABSTRACT

PAPHLAGONIA HADRIANOPOLIS BATH AND FOUNTAIN ARCHITECTURE

Şenol AÇIKGÖZ
Karabük University

Paphlagonia Hadrianopolis is situated in Viranşehir, 3 km west of the district centre of Eskipazar in Karabük Province. Although traces of settlement dating back to the Early Chalcolithic Period have been found, it is evident from small finds such as coins and pottery shards—uncovered during excavations—as well as the architectural structures unearthed in the town, that the settlement experienced its golden age during the Early Byzantine Period. The city features examples of religious, civil and defensive architecture dating from the 4th to the 6th centuries AD, as well as two bathhouses and two fountain structures. Of these, the South and North-West Bathhouses and the Inner Castle Fountain provide significant insights into architectural planning and construction techniques from the 5th and 6th centuries AD. The Baptistery Fountain, meanwhile, offers data on Byzantine fountain architecture from the 10th to 11th centuries. In this study, the bathhouse and fountain structures at Hadrianopolis have been examined, documented and subjected to a comparative evaluation with similar examples.

Keywords: Paphlagonia, Hadrianopolis, Bath, Fountain, Architecture

ÖZET

CELÂYİRLİ DÖNEMİ CİLT SANATINDA ÜSLUP VE TEKNİK YENİLİKLER: TÜRK-İSLAM CİLT GELENEĞİNE ETKİLERİ

Müeyyet ADAŞ

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

İran'ın batısı ile kuzey Irak'ta hüküm süren Celâyirliler (1340-1431), Moğol kökenli bir hanedan olup İlhanlılardan (1256-1335) sonra bağımsız bir devlet kurmuşlardır. Sultan Üveys (1356-1374) ve Sultan Ahmet (1382-1410) dönemlerinde saray himayesinde oluşan kitap sanatları, bu hanedanın sanat anlayışını yansıtan nitelikli yazmalar ve cilt örnekleriyle dikkate değer bir gelişim göstermiştir. Özellikle Sultan Ahmet döneminde kaynaklarda adı geçen mücellit Kıvımettin'in geliştirdiği munabbatkârî tekniği dönemin ön plana çıkan uygulamalarından biri olarak tanımlanmıştır. Araştırmacılar tarafından farklı yorumlanan bu tekniğin cilt sanatına getirdiği yenilik, çalışma kapsamında ele alınmıştır. Celâyirli sanat merkezleri Bağdat ve Tebriz ile çevre kültürlerin kitap üretim merkezleri arasında hem üslup hem de teknik aktarım bağlamında etkileşimler söz konusu olmuştur. Siyasi gelişmeler sebebiyle şehirlerin kısa süreli el değiştirmesi, sanatçı göçlerine zemin hazırlamış, bu durum kitap sanatlarında hem tarz hem de üslup aktarımını mümkün kılmıştır. Bu bildiri, Celâyirliler döneminde gelişen cilt sanatını ele alarak, ortaya çıkan üslup ve teknik özelliklerin sonraki Türk İslam cilt geleneğine etkilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. İlhanlı mirasını devralan Celâyirli sanat çevresi, cilt tasarımlarında, geometrik düzenlemeler, şemse ve zencirek gibi klasik unsurların yanı sıra rumi ve hatayi motiflerin kompozisyon içerisindeki yerleşimi, deri işçiliğindeki incelikler ve motif repertuarı bakımından çeşitlilik ve yenilik sunmuştur. Bu çalışmada, müze ve kütüphane koleksiyonlarında bulunan döneme ait yazma eser örnekleri ile sanat tarihine dair literatür taraması üzerinden Celâyirli cildinin Türk İslam cilt sanatının gelişim sürecindeki yeri değerlendirilerek, bu sanatın tarihsel seyri içindeki özgün katkıları ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Celâyirliler, Cilt Sanatı, Türk İslam Sanatları, Yazma Eser, Kitap Sanatları

ABSTRACT

STYLISTIC AND TECHNICAL INNOVATIONS IN BOOKBINDING ART DURING THE CELAYIRID PERIOD: INFLUENCES ON THE TURKISH-ISLAMIC BINDING TRADITION

Müeyyet ADAŞ
Mimar Sinan Fine Arts University

The Jalayirids, of Mongol origin, ruled western Iran and northern Iraq between 1340 and 1431, establishing an independent state after the Ilhanids (1256-1335). During the reigns of Sultan Uways (1356-1374) and Sultan Ahmad (1382-1410), book arts produced under royal patronage demonstrated a remarkable development that reflects the artistic sensibilities of this dynasty, particularly through illustrated manuscripts and bookbindings. Of particular note is the *munabbatkâri* technique developed by the renowned binder Kivamüddin, mentioned in sources from the Sultan Ahmad's reign. Recognized as one of the prominent practices of the period, this technique has been interpreted in various ways by scholars and is addressed within the scope of this study as a significant innovation in the art of bookbinding. The Jalayirid art centers, particularly Baghdad and Tabriz, became influential hubs for both stylistic and technical exchanges among regional book productions centers. Political shifts, frequent changes in city control, and the migration of the artists facilitated the transmission of styles and techniques. As a result, both the forms and stylistic features in book arts were transferred across regions. This paper aims to examine the stylistic and technical features that emerged in Jalayirid bookbinding and assess their impact on the subsequent Turkish Islamic bookbinding tradition. The Jalayirid art milieu, which inherited the legacy of the Ilhanids, presented a synthesis of classical elements in binding design, including geometric layouts, *shamsa* motifs, and *zencirek* bands, alongside intricate vegetal compositions and balanced spatial arrangements. The refinement of decorative motifs and diversity in technique contributed to the richness of the visual repertoire. This study focuses on examining bindings and manuscripts from the period housed in museum and library collections, drawing on relevant literature and examples, in order to evolution of Turkish Islamic book arts within a historical and artistic context.

Keywords: Jalayirids, Bookbinding Art, Turkish Islamic Arts, Manuscripts, Book Arts.

ÖZET

BAROK DÖNEM AVRUPA RESMİNDE TEVRAT ANLATILARININ İKONOLOJİK TEMSİLİ: “LOT VE KIZLARI” KONUSUNUN İKİ AYRI ESERDE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Mukaddes AKAR
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu çalışma, Tevrat'ın Yaratılış (Tekvin) kitabında yer alan “Lut ve. Kızları” anlatısının 17. Yüzyıl Avrupa Barok resmi bağlamındaki ikonolojik temsilini incelemektedir. Kutsal metinlerde yer alan en ahlaki açıdan karmaşık ve dramatik anlatılardan biri olan bu sahne; sarhoşluk, encest, ahlaki sınırların kırılabilirliği ve ataerkil otoritenin inşası gibi temaları içermektedir. Bu çok katmanlı yapı, erken modern dönemde sanatçılar için yalnızca dini bir anlatının görselleştirilmesi değil, aynı zamanda etik ve psikolojik boyutların sorgulanmasına olanak tanıyan güçlü bir temsil alanı sunmuştur. Çalışma, karşılaştırmalı bir yaklaşımla, Peter Paul Rubens ve Orazio Gentileschi tarafından üretilmiş iki farklı “Lut ve Kızları” yorumunu ele almaktadır. Her iki sanatçı da aynı anlatıyı konu edinmesine rağmen, üslup, kompozisyon ve duygusal yoğunluk bakımından belirgin farklılıklar ortaya koymaktadır. Rubens'in dinamik, hareketli ve duygusal anlatımı Barok üslubun teatral yönünü yansıtırken, Gentileschi'nin yorumu daha sade, dengeli ve düşünsel bir yaklaşım sergilemektedir. Bu farklılıklar, kutsal anlatı ile ahlaki ihlal arasındaki gerilimin sanatçılar tarafından nasıl farklı biçimlerde yorumlandığını ortaya koymaktadır.

Çalışmanın yöntemsel çerçevesi, Erwin Panofsky'nin üç aşamalı ikonolojik analizine dayanmaktadır. Ön-ikonografik düzeyde kompozisyonun biçimsel unsurları (figür düzeni, jestler, ışık kullanımı ve mekânsal kurgu) betimlenmiştir. İkonografik düzeyde anlatının Tevrat'taki kökeni ve sanat tarihindeki aktarımı değerlendirilmiştir. İkonolojik düzeyde ise eserler; erken modern dönemin kültürel zihniyeti, toplumsal cinsiyet rolleri, kadın temsili, cinsellik ve günah kavramları çerçevesinde yorumlanmıştır.

Bu bağlamda, Lut'un sarhoş edilmesi ve kızlarının eylemleri, yalnızca kutsal bir anlatının görsel temsili olarak değil, aynı zamanda 17. Yüzyıl Avrupa toplumunun ahlaki değerleri, toplumsal normları ve cinsiyet ilişkilerinin bir yansıması olarak ele alınmaktadır. Özellikle kadın figürleri, hem anlatının öznesi hem de ataerkil söylemin biçimlendirdiği sembolik yapılar olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışma aynı kutsal anlatının farklı sanatçılar tarafından nasıl çeşitlenen görsel ve düşünsel yorumlara dönüştürüldüğünü ortaya koyarak, Barok dönemde kutsal metinlerin yalnızca betimlenmediğini, aynı zamanda derinlikli bir entelektüel ve estetik sorgulama alanı sunduğunu göstermektedir..

Anahtar Kelimeler: Lut, Barok, Tablo, Panosky, İkonografi, Tevrat

ABSTRACT

ICONOLOGICAL REPRESENTATION OF OLD TESTAMENT NARRATIVES IN BAROQUE EUROPEAN PAINTING: A COMPARATIVE ANALYSIS OF “LOT AND HIS DAUGHTERS”

Mukaddes AKAR
Ankara Yıldırım Beyazıt University

This paper investigates the iconological representation of the “Lot and His Daughters” narrative from the Book of Genesis within the framework of 17th-century European Baroque painting. As one of the most morally complex and narratively intense episodes in biblical literature, the story presents themes such as intoxication, incest, the fragility of moral boundaries, and the construction of patriarchal authority. These elements made the subject particularly compelling for early modern artists, who sought to explore not only religious narratives but also the ethical and psychological dimensions embedded within them.

Focusing on a comparative analysis, this study examines two distinct artistic interpretations of the theme by Peter Paul Rubens and Orazio Gentileschi. Although both artists engage with the same biblical subject, their works reveal notable differences in stylistic approach, compositional structure, and emotional intensity. Rubens’s dynamic and sensuous visual language reflects the theatricality and movement characteristic of the Baroque style, while Gentileschi’s interpretation emphasizes clarity, restraint, and a more contemplative treatment of the figures. Through their distinct visual strategies, both artists negotiate the tension between sacred narrative and moral transgression, transforming the biblical episode into a multilayered visual discourse.

The methodological framework of the study is grounded in Erwin Panofsky’s three-tiered iconological analysis. At the pre-iconographical level, the formal aspects of the compositions—such as figure arrangement, gesture, light, and spatial organization—are carefully described. At the iconographical level, the subject matter is contextualized within its biblical origin and its transmission through artistic traditions. Finally, at the iconological level, the paintings are interpreted in relation to broader cultural and intellectual contexts, including early modern conceptions of gender, the representation of the female body, moral anxiety surrounding sexuality, and the visual articulation of sin. Particular attention is given to the depiction of Lot’s intoxication and the role of his daughters, whose agency and representation raise critical questions regarding gender dynamics and moral responsibility. Rather than treating the scene solely as a religious illustration, this study interprets it as a reflection of 17th-century European societal values, where tensions between virtue and vice, control and desire, are negotiated through visual means. The female figures, in particular, are analyzed as both narrative agents and symbolic constructs shaped by patriarchal discourse.

By comparatively analyzing these two works, the paper demonstrates how a single biblical narrative can be transformed into diverse visual interpretations that reflect the aesthetic priorities and ideological concerns of different artistic contexts. Ultimately, this study contributes to a deeper understanding of how Baroque painters engaged with sacred texts not merely as sources of illustration, but as opportunities for complex visual and intellectual exploration.

Keywords: Lot, Baroque, Painting, Panofsky, Iconography, Torah

ÖZET

MERSİN'DE ESKİ POLİS LOJMANI OLARAK BİLİLEN KÜLTÜR VARLIĞI YAPININ RESTİTÜSYONU

Tuba AKAR - Bora IŞIK
Mersin Üniversitesi - BOAZ Mimarlık Ofisi

Mersin'in kent merkezinde, Çamlıbel semtinde Atatürk Caddesi üzerinde yer alan Eski Polis Lojmanı olarak bilinen yapı, 1985 yılında tescillenmiş bir kültür varlığı olarak Mersin'deki geleneksel yapıların nitelikli örneklerinden biridir. 19. yüzyılın sonlarında inşa edildiği düşünülen yapı, süreç içerisinde konsolosluk binası, konut, lokal ve lojman olarak kullanıldığı bilinmektedir. Tüm bu kullanımlar yapıda değişimlere sebep olmuşken, yapının günümüze ulaşmasını da sağlamıştır.

Bu bildirinin amacı, Mersin'de Eski Polis Lojmanı olarak bilinen tescilli kültür varlığı yapının tarihsel sürecini, kentsel ve yapısal ölçekteki verilerle birlikte ortaya koymaktır. Yapının çözümlenerek restitüsyon denemesini kapsayan bu çalışmada, tümdengelim ve tümevarım yöntemleri ile birlikte, tarihi araştırma ve karşılaştırmalı çalışma yöntemleri kullanılmıştır. Yapının tarihi araştırması kapsamında arşiv kaynakları ve basılı literatür ile sözlü kaynaklardan gelen yapı ile ilgili bilginin toplanıp değerlendirmesi yapılmıştır. Yapının çözümlenmesine yönelik karşılaştırmalı çalışmada ise, öncelikle yapının kendi içindeki soru işaretlerinin belirlenmesi söz konusudur. Sonrasında, yapıdaki bu soru işaretlerinin yapı içi karşılaştırılmasının yapılması önceliklidir. İkincil olarak ise yapıya ilişkin soru işaretlerinin Mersin'de bulunan diğer yapılarda araştırılması ve karşılaştırılması yapılmıştır. Bu araştırmaların sonucunda yapının restitüsyonu kapsamında beş farklı dönem belirlenmiş ve bu dönemlerdeki yapının durumu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mersin, Eski Polis Lojmanı, Restitüsyon, Geleneksel Konut

ABSTRACT

RESTITUTION OF A CULTURAL HERITAGE BUILDING KNOWN AS THE OLD POLICE LODGING IN MERSIN

Tuba AKAR - Bora IŞIK
Mersin University - BOAZ Architecture Office

The building known as the Old Police Lodging, located on Atatürk Street in Çamlıbel neighbourhood in the city centre of Mersin, is one of the qualified examples of traditional buildings in Mersin as a cultural asset registered in 1985. Built in the late 19th century, the building is known to have been used as a consulate building, residence, clubhouse and lodging house. While all these uses have caused changes in the building, they have also enabled the building to survive to the present day.

The aim of this paper is to reveal the historical process of the registered cultural heritage building known as the Old Police Lodging in Mersin, together with urban and structural/architectural data. In this research, which includes the analysis and restitution of the building, deductive and inductive methods as well as historical research and comparative study methods were used. Within the scope of the historical research of the building, information about the building from archival sources, printed literature and oral sources was collected and evaluated. In the comparative study for the analysis of the building, first of all, the question marks within the building itself were determined. Afterwards, it is a priority to make an intra-structural comparison of these question marks in the building. Secondly, the question marks related to the building were investigated and compared with other buildings in Mersin. As a result of these researches, five different periods were determined within the scope of the restitution of the building and the condition of the building in these periods was revealed.

Keywords: Mersin, Old Police Lodging, Restitution, Traditional Dwelling

ÖZET

ERNST KOERNER: ORYANTALİST RESMİN SESSİZ USTASI

Ayça AKAY ERİKLİ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

19. yüzyıl Alman Oryantalizminin dikkat çekici ressamlarından Ernst Carl Friedrich Koerner (1846–1927), Doğu’nun mimari, kültürel ve doğal güzelliklerini sade ve sessiz bir üslupla yansıtmıştır. Hayatı, eğitimi ve ailesi hakkında sınırlı bilgiye ulaşılan Koerner, Prusya’nın Stibbe kentinde (bugünkü Sztum, Polonya) doğmuş, sanat yaşamını Berlin’de sürdürmüştür. Eğitimi, dönemin önde gelen manzara ressamı olan Carl Steffek ve Hermann Eschke’nin atölyelerinde alan Koerner, sanatsal gelişimini ise Mısır, Suriye, Filistin, İstanbul ve Kuzey Afrika’ya gerçekleştirdiği seyahatlerle pekiştirmiştir.

Koerner, geleneksel oryantalist resim anlayışındaki idealize edilmiş Doğu tasvirlerinden ayrılarak, gözleme dayalı ve gerçekçi betimlemelere yönelmiştir. Sanatında antik tapınaklar, camiler, çöl manzaraları ve gündelik yaşam sahneleri gibi temalara yer vermiştir. Koerner’in eserlerinde İstanbul ve Kahire gibi büyük İslam şehirleri özel bir yer tutmuştur. İstanbul camileri, Haliç, Boğaziçi ve Kahire’nin İslam mimarisine ait anıtsal yapıları, Koerner’in sanatsal üretiminde defalarca ele aldığı başlıca temalardandır. Aynı sahneleri farklı ışık, atmosfer ya da mevsim koşulları altında tekrar tekrar çalışmıştır. Bu durum, onun doğrudan gözleme dayanan detaycı yaklaşımının açık bir göstergesidir. Bu mekânları Akdeniz ışığının etkisiyle biçimlenen, figür içermeyen dingin kompozisyonlarla aktarmıştır. Sessizlik ve sadelik, onun resimlerinde temel anlatım biçimi olmuştur. Manzara ve atmosfer konularındaki çalışmalarında, dönemin modern tekniklerinden biri olan fotoğrafçılığı da aktif biçimde kullanmıştır. Koerner, fotoğrafı yalnızca belgeleyici bir araç olarak değil, sanatsal araştırmalarını destekleyen tamamlayıcı bir yöntem olarak değerlendirmiştir.

Koerner, Berlinli Sanatçılar Derneği başkanlığı yapmış, uluslararası sergilerde ödüller kazanmış ve eserleri Alman İmparatorluk ailesi tarafından satın alınmıştır. Bu bildiride, Koerner’in sessiz ama güçlü anlatım dilinin, günümüz sanat tarihinde daha fazla görünürlük kazanması ve hak ettiği biçimde değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Resim, Oryantalizm, Manzara, Işık, Ressam

ABSTRACT

ERNST KOERNER: THE SILENT MASTER OF ORIENTALIST PAINTING

Ayça AKAY ERİKLİ
Ankara Hacı Bayram Veli University

One of the prominent figures of 19th-century German Orientalism, Ernst Carl Friedrich Koerner (1846–1927) portrayed the architectural, cultural, and natural beauty of the East with a serene and understated style. Although little is known about his personal life, education, and family, it is recorded that he was born in Stibbe, Prussia (present-day Sztum, Poland) and spent most of his artistic career in Berlin. He received his artistic training in the studios of renowned landscape painters Carl Steffeck and Hermann Eschke, and further developed his artistic vision through extensive travels to Egypt, Syria, Palestine, Istanbul, and North Africa.

Koerner diverged from the conventional Orientalist tendency to depict the East through idealized and romanticized imagery. Instead, he adopted a more realistic and observational approach. His works often include themes such as ancient temples, mosques, desert landscapes, and scenes from daily life. Notably, Istanbul and Cairo, as major Islamic cities, occupy a significant place in his oeuvre. The mosques of Istanbul, the Golden Horn, the Bosphorus, and the monumental Islamic architecture of Cairo are among the motifs he returned to repeatedly. He often reworked the same scenes under varying light, atmosphere, and seasonal conditions, a practice that reflects his detail-oriented and attentive visual methodology.

These urban and architectural landscapes were typically rendered through quiet, figureless compositions shaped by the clarity of Mediterranean light. Silence and simplicity became defining elements of his visual language. In his exploration of landscape and atmosphere, Koerner also made active use of photography—a modern technique at the time—not merely as a documentary tool, but as a complementary method supporting his artistic investigations.

Koerner served as president of the Berlin Artists' Association, received numerous awards at international exhibitions, and his works were purchased by the German Imperial family, earning him both artistic and institutional recognition.

This paper argues that Koerner's quiet yet powerful visual language deserves greater visibility and critical re-evaluation in contemporary art historical discourse.

Keywords: Painting, Orientalism, Landscape, Light, Painter / Artist

ÖZET

MENTEŞEOĞULLARI BEYLİĞİ MİMARİSİNDE GEOMETRİK SÜSLEMELİ GİRİŞ AÇIKLIKLARI VE TAÇKAPILAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

Fulya AKINCI - Gökben AYHAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Batı Anadolu'nun önemli beyliklerinden biri olan Menteşeoğulları Beyliği, cami, medrese, han, türbe gibi farklı türlerde yapılar inşa ettirmiştir. Menteşeoğulları yapılarındaki giriş açıklıkları ve taçkapılar, geometrik süslemeleri ile dikkat çekmektedir. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen 23/152/19/5/3 numaralı “Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Giriş Açıklıkları ve Taçkapılar” adlı tez projesinden geliştirilerek, “Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Geometrik Süslemeli Giriş Açıklıkları ve Taçkapılar Üzerine Bir İnceleme” başlıklı bildiri üretilmiştir.

Menteşeoğulları döneminde inşa edilen yapılar arasında Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yöndeki giriş açıklığı, Milas Ahmed Gazi (Ulu) Camii taçkapısı ile batı giriş açıklığı, Balat İlyas Bey Camii taçkapısı, Beçin Ahmed Gazi Medresesi taçkapısı ve Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe'nin giriş açıklığı dikkat çekici geometrik desenlerle bezenmiştir. Bunlardan Balat İlyas Bey Camii'nin taçkapısı, geometrik süslemenin en yoğun kullanıldığı yapıdır. Öte yandan bu tür desenlerin sınırlı kullanıldığı örnekler de mevcuttur. Geometrik süslemeler arasında çok kollu yıldız, çokgen, meander, gamalı haç, haç, ok ucu, çarkıfelek, madalyon, zencirek, mukarnas, zikzak gibi desenler yer almaktadır. Simetrik bir kompozisyon dâhilinde geometrik süslemelerin kullanımı söz konusudur. Menteşeoğulları, geometrik süslemelerini tek bir malzeme üzerine işlemekle kalmamış taş, tuğla, mermer, çini gibi çeşitli malzemelerde de örnekler vermiştir. Bunların yanı sıra geometrik bezemeli devşirme malzemeleri de giriş açıklıklarında kullanmışlardır. Giriş açıklıkları ve taçkapılardaki geometrik süslemeler, dönemin sanat anlayışını yansıtmaktadır. Menteşeoğulları Beyliği yapılarının giriş açıklıkları ve taçkapıları, Beylikler dönemi içerisinde önemli bir yere sahip olmasıyla birlikte Osmanlı mimarisindeki söz konusu unsurlara da örnek teşkil etmiştir.

Menteşeoğulları yapılarındaki giriş açıklıkları ve taçkapıların geometrik süslemeleri üzerine daha önce doğrudan bir çalışma yapılmamıştır. “Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Geometrik Süslemeli Giriş Açıklıkları ve Taçkapılar Üzerine Bir İnceleme” başlıklı bu bildiri kapsamında ilk kez doğrudan söz konusu döneme ait giriş açıklıkları ve taçkapıların geometrik süslemeleri ele alınarak Türk-İslam Sanatı içerisindeki yeri ve önemi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Menteşeoğulları Beyliği, Mimari, Giriş Açıklığı, Taçkapı, Geometrik Süsleme

ABSTRACT

A STUDY ON GEOMETRICALLY DECORATED ENTRANCE OPENINGS AND PORTALS IN MENTEŞEOĞULLARI PRINCIPALITY ARCHITECTURE

Fulya AKINCI - Gökben AYHAN
Muğla Sıtkı Koçman University

The Menteşeoğulları Principality, one of the most important principalities of Western Anatolia, built different types of buildings such as mosques, madrasahs, inns and tombs. The entrance openings and portals in the buildings of Menteşeoğulları draw attention with their geometric decorations. The paper titled “A Study on Geometrically Decorated Entrance Openings and Portals in Menteşeoğulları Principality Architecture” was developed from the thesis project titled “Entrance Openings and Portals in Menteşeoğulları Principality Architecture” numbered 23/152/19/19/5/3 supported by Muğla Sıtkı Koçman University Scientific Research Projects Unit.

Among the buildings constructed during the Menteşeoğulları period, the eastern entrance opening of the Old Çine Ahmed Gazi Mosque, the portal and western entrance opening of the Milas Ahmed Gazi (Ulu) Mosque, the portal of the Balat İlyas Bey Mosque, the portal of the Beçin Ahmed Gazi Madrasah and the entrance opening of the Anonymous Tomb of the Old Köyceğiz Village are decorated with remarkable geometric patterns. Of these, the portal of the Balat İlyas Bey Mosque is the building where geometric ornamentation is used most intensively. On the other hand, there are also examples where such patterns are used sparingly. Geometric ornaments include patterns such as multi-armed star, polygon, meander, swastika, cross, arrowhead, passionflower, medallion, zigzag, muqarnas and zigzag. Geometric ornaments are used in a symmetrical composition. Menteşeoğulları did not only use geometric ornaments on a single material, but also on various materials such as stone, brick, marble and tile. In addition to these, they also used spolia with geometric ornaments on the entrance openings. The geometric ornaments on the entrance openings and portals reflect the artistic understanding of the period. The entrance openings and crown gates of the buildings of the Menteşeoğulları Principality have an important place in the Principalities period and set an example for the aforementioned elements in Ottoman architecture.

There has never been a direct study on the geometric ornamentation of the entrance openings and portals in Menteşeoğulları buildings. Within the scope of this paper titled “A Study on Geometrically Decorated Entrance Openings and Portals in Menteşeoğulları Principality Architecture”, the geometric decorations of the entrance openings and portals belonging to the period in question will be discussed directly for the first time and their place and importance in Turkish-Islamic Art will be tried to be revealed.

Keywords: Menteşeoğulları Principality, Architecture, Entrance Opening, Portal, Geometric Decoration

ÖZET

ESTETİK YORUM MU TARİHSEL KAYIT MI? : PARİS BIBLIOTHÈQUE NATIONALE ARABE 5847 NUMARALI MAKÂMÂT YAZMASI MİNYATÜRLERİNDE DİNİ MİMARİ TEMSİLLERİ

Şirin AKİBA ULUÇ
Süleyman Demirel Üniversitesi

Arap edebiyatının klasik mensur hikâye türlerinden biri olan Makâmât-ı Harîrî, elli makâmâden oluşmakta olup, toplumsal yapının çelişkili yönlerini ve bireysel-sosyal yozlaşmaları hiciv ve mizah unsurlarıyla görünür kılmayı amaçlamaktadır. Eser, kurgusal bir karakter olan Ebû Zeyd es-Serûcî ve anlatıcı Hâris b. Hemmâm etrafında şekillenmektedir. Bu eser etrafında oluşan resimli yazma geleneği, İslam tasvir geleneği açısından önemli bir temsil alanı oluşturmuştur. Özellikle 13. yüzyıla tarihlenen ve minyatürlü beş önemli nüshadan biri olan, Paris Bibliothèque Nationale'de yer alan Arabe 5847 numaralı yazma içerdiği 99 minyatür ile görsel yoğunluk, kompozisyon çeşitliliği ve ikonografik ayrıntı düzeyi bakımından müstesna bir örnek teşkil etmektedir.

Yazmanın dönemin gündelik yaşamına ve maddi kültür unsurlarına dair temsiller de içermektedir. Bu bağlamda, cami, ev, kütüphane, mezarlık, meyhane gibi mimari mekânların hem iç hem dış cephelerinden kesitler sunulması ve mihrap, minber, kemer, sütun gibi yapısal öğelerin ayrıntılı biçimde betimlenmesi, bu görsellerin dönemsel mimari gerçekliğe ne ölçüde referans verdiği sorusunu gündeme getirmektedir.

Bu çalışmada, Paris Bibliothèque Nationale Arabe 5847 numaralı Makâmât yazmasında yer alan minyatürlerde temsili bulunan dini mimari yapılar ve bu yapılara ait mimari unsurlar ikonografik açıdan analiz edilmekte ve bu temsillerin 13. yüzyıl İslam mimarisiyle olan ilişkisi değerlendirilmektedir. Araştırma kapsamında hem yazma içindeki betimlemelerin mimarlık tarihsel değeri tartışılmakta hem de minyatür sanatının mimari belleği ne ölçüde yansıttığı veya yeniden kurguladığı sorgulanmaktadır. Böylece söz konusu görsellerin tarihsel belge niteliği ile estetik yorum düzeyi arasındaki sınırlar problematik bir bağlamda ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dini Mimari, Minyatür, Harîrî, Makâmât, Bibliothèque Nationale Arabe 5847

ABSTRACT

AESTHETIC INTERPRETATION OR HISTORICAL RECORD? : RELIGIOUS ARCHITECTURE IN THE MINIATURES OF THE PARIS BIBLIOTHÈQUE NATIONALE ARABE 5847 MAQĀMĀT MANUSCRIPT

Şirin AKİBA ULUÇ
Suleyman Demirel University

Makāmāt al-Ḥarīrī, one of the most prominent examples of the classical Arabic prose narrative tradition, consists of fifty maqāmāt and aims to expose the contradictions and moral corruptions within society through satire and humor. The work is constructed around the fictional character Abū Zayd al-Sarūjī and the narrator Ḥārith ibn Hammām. The illustrated manuscript tradition that developed around this text holds significant value within the broader context of Islamic figural representation. Among the surviving illustrated copies, the Arabe 5847 manuscript—housed in the Bibliothèque Nationale in Paris and dated to the 13th century—stands out with its 99 miniature paintings, remarkable for their visual density, compositional diversity, and iconographic detail.

In addition to literary illustration, the manuscript includes depictions of daily life and material culture. It features architectural spaces such as mosques, houses, libraries, cemeteries, and taverns, shown from both interior and exterior perspectives. The inclusion of elements like mihrabs, minbars, arches, and columns—rendered with notable attention to decorative detail—raises questions about the extent to which these images reflect architectural reality.

This study offers an iconographic analysis of the representations of religious architecture within the Arabe 5847 manuscript and evaluates their relation to 13th-century Islamic architectural practice. The research investigates both the historical value of these visual descriptions and the extent to which miniature painting functions as a medium of architectural memory.

Keywords: Religious Architecture, Miniature, Harīrī, Maqāmāt, Bibliothèque Nationale Arabe 5847

ÖZET

MÜZECİLİKTE ÇOKLU DUYU KULLANIMI: TÜRKİYE ÖRNEKLERİ

Zeynep AKTOP ÇETİNBAYIR
İstanbul Arkeoloji Müzeleri

Yeni müze tanımına göre; iletişim kuran, eğiten, düşündüren ve çeşitli deneyimler sunan müzeler, duysal müzecilik çalışmaları ile etkileşimlerini giderek arttırmaktadır. Değişen müzecilik anlayışı kapsamında geliştirilen yeni sergileme yöntemleri müzelerdeki çok duyulu erişilebilirliği görünür hale getirmeye başlamışlardır. Başlangıcı 17.yüzyıla dayanan dokunsal turlarla ilk adımlarını atan duysal müzecilik yaklaşımı günümüzde çeşitlilik içermekte hatta ziyaretçilerin eserleri koklayarak ve tadararak deneyimlediği uygulamalara yer verilmektedir.

Son otuz yılda erişilebilirlik imkanlarını yükseltmek için de sıkça başvurulmuş çok duyulu uygulamalar ziyaretçiler için deneysel sergilerin geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Dünyada ve ülkemizde en yaygın örnekleri görme ve işitme duyularının birleşimi ile görülse de tarihteki ilk müze eğitimlerinde görme ve dokunma duyusunu bir arada kullanıldığı bilinmektedir. Zamanla gelişen teknoloji, eser güvenliği sorunun artması ve ziyaretçi sayılarının çoğalmasıyla birlikte görme duyusuna eşlik eden dokunsal turlar azaltılmış yerini sesli betimlemelere bırakmıştır. Erişilebilirlik sorunlarının müzelerde ele alınması ve müzelerdeki durağan atmosferden uzaklaşmak adına dokunsal turların müzecilikte tekrar kullanılmasıyla duysal müzecilik yaklaşımı yeni müzecilik anlayışında yerini almıştır.

Duysal müzecilikteki çoklu duyu kullanım örneklerinde birden fazla duyunun uyarıldığı sergileme yöntemleri kullanılmaktadır. Günümüzde görmenin yanı sıra genellikle sesli rehberler ile sağlanan duysal müzecilik çalışmalarında artık dokunsal turlar ve duysal stantlar daha fazla yer almaya başlamıştır. Özellikle duysal stantlarla ziyaretçilerin eseri görmesini, malzemesini hissetmesini, koklamasını sağlayarak birden fazla duyunun harekete geçirdiği deneyim alanları oluşturulduğu görülmektedir. Ülkemizde henüz gelişme ve yaygınlaşma aşamasında olan duysal müzecilik ziyaretçi deneyimlerinde önemli bir yere sahiptir. Türkiye örneklerine bakıldığında sesli betimlemelerle desteklenen dokunma turları, oluşturulan duysal stantlar ve eğitim çalışmaları ziyaretçilerin erişilebilirliğini arttırmayı ve aktif katılımcı olarak var olmalarını desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Duysal müzecilik, erişilebilirlik, dokunma, duysal stant, koku.

ABSTRACT

MULTI-SENSORY USE IN MUSEUM STUDIES: EXAMPLES FROM TURKIYE

Zeynep AKTOP ÇETİNBAYIR
Istanbul Archaeological Museums

According to the new museum definition; museums that communicate, educate, make people think and offer various experiences are gradually increasing their interactions with sensory museum studies. New exhibition methods developed within the scope of the changing museum understanding have begun to make multi-sensory accessibility in museums visible. The sensory museum approach, which took its first steps with tactile tours dating back to the 17th century, today includes diversity and even includes applications where visitors experience the works by smelling and tasting them.

Multi-sensory applications, which have been frequently used to increase accessibility opportunities in the last thirty years, have an important place in the development of experimental exhibitions for visitors. Although the most common examples in the world and in our country are seen with the combination of the senses of sight and hearing, it is known that the first museum educations in history used the senses of sight and touch together. With the developing technology over time, the increase in the problem of work safety and the increase in the number of visitors, the tactile tours accompanying the sense of sight have been reduced and replaced by audio descriptions. The sensory museum approach has taken its place in the new museum understanding with the reuse of tactile tours in museums in order to address accessibility problems in museums and to move away from the static atmosphere in museums.

In sensory museums, examples of multi-sensory use include exhibition methods that stimulate more than one sense. Today, in sensory museum studies, which are generally provided with audio guides in addition to seeing, tactile tours and sensory stands have begun to take more place. It is seen that sensory stands in particular create experience areas that activate more than one sense by allowing visitors to see the work, feel the material, and smell it. Sensory museums, which are still in the development and spreading phase in our country, have an important place in visitor experiences. When we look at examples from Turkey, tactile tours supported by audio descriptions, sensory stands, and educational studies increase the accessibility of visitors and support their presence as active participants.

Keywords: Sensory museology, accessibility, touch, sensory stand, smell.

ÖZET

SÜREKLİ DEFİNESİNDE ELE GEÇEN ORTAÇAĞ DÖNEMİ FİGÜRLÜ MUSKALIKLAR

Fırat ALLAK
Mardin Artuklu Üniversitesi

Bu çalışma kapsamında, Mardin Müzesi envanterine kayıtlı olup Sürekli Definesi buluntuları arasında yer alan figürlü muskalıklar incelenmiştir. Söz konusu eserler, Mardin ili Kızıltepe ilçesine bağlı Sürekli Köyü'nde, 2009 yılında İl Özel İdaresi tarafından yürütülen altyapı çalışmaları sırasında, çeşitli ziynet eşyaları ve sikkelerle birlikte ortaya çıkarılmıştır. Buluntu grubu içerisinde dikkat çekici bir yer tutan figürlü madeni muskalıklar, araştırmanın temel inceleme materyalini oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, incelenen örnekler üzerinden Ortaçağ maden sanatında figür kullanımını tipolojik ve ikonografik açıdan değerlendirmektir. Bu bağlamda ele alınan muskalıklar üzerinde, Ortaçağ sanatında yaygın olarak karşılaşılan aslan, sfenks, siren, tavşan, tazi ve kuş gibi hayvan figürlerinin tasvir edildiği tespit edilmiştir. Söz konusu figürler, bazı örneklerde tekil kompozisyonlar hâlinde, bazı örneklerde ise karşılıklı, simetrik ya da mücadele sahneleri içerisinde kurgulanmıştır. Eserlerin bezeme programı yalnızca figürlü tasvirlerle sınırlı kalmayıp; geometrik, bitkisel ve yazı karakterli süsleme unsurlarıyla da zenginleştirilmiştir. Nitekim yazı unsurları arasında, incelenen örneklerin birinde "Semerkandlı", bir diğesinde ise "Musullu" ibarelerini içeren usta/sanatkâr kitabelerinin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca bir örnekte, muskalığın halkasına asılı durumda bulunan ve İlhanlı Dönemi'ne ait Bağdat basımlı bir sikkenin varlığı dikkat çekmektedir. Form açısından değerlendirildiğinde muskalıkların çokgen, silindirik ve dikdörtgen biçimlerde tasarlandığı görülmektedir. Malzeme ve teknik özellikleri bakımından ise bu eserlerin gümüşten üretildiği ve dövme ile döküm tekniklerinin birlikte kullanılmasıyla imal edildiği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürekli Definesi, Maden Sanatı, El Sanatı, Muska, Figür

ABSTRACT

MEDIEVAL PERIOD FIGURATIVE AMULETS UNCOVERED IN THE SÜREKLİ TREASURE

Fırat ALLAK
Mardin Artuklu University

This study examines figural amulet cases registered in the inventory of the Mardin Museum and belonging to the Sürekli Hoard. These artifacts were uncovered in 2009 in Sürekli Village, located in the Kızıltepe district of Mardin, during infrastructure works carried out by the Provincial Special Administration, together with various items of jewelry and coins. Among the finds, the figural metal amulet cases constitute a significant group and form the primary material of this research. The aim of the study is to evaluate the use of figural representation in medieval metalwork through these examples, from both typological and iconographic perspectives. In this context, the amulet cases feature animal figures commonly encountered in medieval art, such as lions, sphinxes, sirens, hares, hounds, and birds. These figures are depicted either as single compositions or arranged in symmetrical, confronted, or combat scenes. The decorative program of the objects is not limited to figural representations but is further enriched with geometric, vegetal, and epigraphic elements. Notably, the inscriptions include artisan signatures, with one example bearing the epithet “al-Samarqandī” (from Samarkand) and another “al-Mawşilī” (from Mosul). In addition, one specimen features a coin minted in Baghdad during the Ilkhanid period, suspended from the loop of the amulet case. In terms of form, the amulet cases are designed in polygonal, cylindrical, and rectangular shapes. Regarding material and technique, they are made of silver and produced using a combination of hammering and casting techniques.

Keywords: Sürekli Treasure, Metal art, Handicraft, Amulet, Figure

ÖZET

BİR BİZANS YAPISININ SIRA DIŞI DÖNÜŞÜMÜ: HAN HÜSREV PAŞA CAMİ

Ahmet Oğuz ALP
Anadolu Üniversitesi

Eskişehir'in Han İlçesi, adını, IV. Murat'ın veziriazamlarından Hüsrev Paşa'nın burada inşa ettirdiği menzil külliyesinin bir parçası olan, ancak bugüne ulaşamayan handan almıştır. Külliyei oluşturan diğer yapılardan; banisinin adıyla anılan cami ve hamam günümüzde sağlam durumdadır. Semavi Eyice, Hüsrev Paşa Camisi'ni konu alan araştırmasında, yapının plan ve örtü sisteminde gözlemlediği ve inşa edildiği 17. yüzyıl Osmanlı Mimarlığı için yabancı sayılabilecek bazı özelliklerin, caminin daha öncesinde var olan eski bir yapıdan (Bizans Dönemi Kilisesi?) dönüştürülmüş olmasından kaynaklanabileceğine dair güçlü emareler sunduğunu, ancak dönüşümün yapısal kanıtları ile ortaya çıkarmanın mümkün olmadığını belirtir. Araştırmacının ihtiyatlı bir yaklaşımla ileri sürdüğü bu yapısal dönüşümün gerçekliğine dair en güvenilir kanıtlardan biri, yazısının yayınlanmasından kısa bir süre sonra ortaya çıkmış, ancak bugüne kadar dikkat çekmemiştir. Edirne medreselerinde uzun yıllar müderrislik yapan Abdurrahman Hibri'nin, 1632 yılında çıktığı hac yolculuğunda uğradığı Han'da inşası devam eden camiye ilişkin aktarımları ve elli yılı aşkın zaman zarfında yapıda gerçekleştirilen onarım ve müdahaleler, Anadolu genelinde örnekleri oldukça sınırlı olan ve aslına sadık kısmi bir rekonstrüksiyon olarak tanımlanabilecek bu alışılmamış yapısal dönüşümün somut ve güvenilir kanıtlarını ortaya çıkarmıştır. Yapısal ve epigrafik veriler, Serbest Haç Planlı olduğu anlaşılan yapının Orta Bizans Döneminde inşa edildiğini işaret etmekle birlikte, özgün işlevi tartışmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Han, Hüsrev Paşa Cami, Bizans Mimarisi, Orta Bizans Dönemi, Staurotriklinos

ABSTRACT

THE UNUSUAL TRANSFORMATION OF A BYZANTINE BUILDING: HÜSREV PASHA MOSQUE IN HAN

Ahmet Oğuz ALP
Anadolu University

The Han District in Eskişehir takes its name from the now-lost khan that once formed part of a roadside complex (*menzil külliyesi*) commissioned by Hüsrev Pasha, the grand vizier of Sultan Murad IV. Although the khan itself has vanished, the mosque and bath from the complex have survived to the present day. In his study of the Hüsrev Pasha Mosque, Semavi Eyice noted that certain features observed in the building's plan and vaulting system appeared unusual for 17th-century Ottoman architecture. He suggested that these anomalies may be strong indications that the mosque was converted from an earlier structure—possibly a Byzantine church. However, he also acknowledged that this transformation could not be substantiated by structural evidence alone. One of the most compelling indications of such a transformation emerged shortly after the publication of Eyice's article, though it has received little attention until now. During his pilgrimage in 1632, Abdurrahman Hibri—who had served for many years as a müderris in the madrasas of Edirne—passed through Han and documented the mosque while it was still under construction. His account, along with new evidence uncovered through subsequent restorations and interventions over more than five decades, makes it possible to trace the outlines of this unusual structural transformation, best described as a rare and largely faithful partial reconstruction—examples of which are quite limited in Anatolia. Architectural and epigraphic evidence suggest that the building, which appears to have followed a free-cross plan, was constructed during the Middle Byzantine period. However, its original function remains a matter of debate.

Keywords: Han, Hüsrev Paşa Mosque, Byzantine Architecture, Middle Byzantine Period, Stauroticlinos

ÖZET

BİR ŞEHZADE İÇİN HAZIRLANAN BEŞİK: 1799 OSMANLI SARAYINDA LÜKS, ZANAAT VE TÖREN KÜLTÜRÜ

Şeyda ALPAY

T.C. Cumhurbaşkanlığı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı

Bu bildiri, Osmanlı sarayında Viladet-i Hümayun törenleri çerçevesinde özel olarak hazırlanan bir şehzade beşiğini, 1799 tarihli bir arşiv belgesi üzerinden incelemektedir. III. Selim dönemine ait bu belge, beşiğin üretiminde kullanılan yeşim, firuze, zebercet, yakut ve zümrüt gibi değerli taşların yanı sıra abanoz ve sedef gibi kıymetli malzemeleri ayrıntılı biçimde kaydetmektedir. Ayrıca kalemkârî işçiliği ve yaldız masrafları, dönemin saray zanaatkârlığının sanatsal boyutunu yansıtmaktadır.

Beşiğin yalnızca işlevsel bir nesne değil, törensel ve temsili bir obje olarak ele alınması, Osmanlı sarayında lüks tüketim anlayışını ve obje–iktidar ilişkisini gözler önüne sermektedir. Kullanım sonrası hazineye iade edilen bu beşik, Tanzimat öncesi dönemdeki kurumsal mülkiyet anlayışına da ışık tutmaktadır.

Bu çalışma, tek bir objeden yola çıkarak Osmanlı sarayında zanaatkârlık, tören kültürü ve mülkiyet kavramları üzerine disiplinlerarası bir okuma sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Dönemi, Saray Sanatları, Viladet-I Hümayun, Beşik, III. Selim

ABSTRACT

A CRADLE FOR A PRINCE: LUXURY, CRAFTSMANSHIP, AND CEREMONIAL CULTURE IN THE OTTOMAN COURT OF 1799

Şeyda ALPAY

Presidency of the Republic of Turkey, Directorate of National Palaces

This paper examines a princely cradle specially prepared within the framework of the Viladet-i Hümayun (Imperial Birth) ceremonies in the Ottoman court, based on an archival document dated 1799. The document, from the reign of Sultan Selim III, meticulously records the valuable materials used in the construction of the cradle, including jade, turquoise, chrysolite, ruby, and emerald, alongside precious substances such as ebony and mother-of-pearl. Additionally, expenses related to kalemkârî (decorative painting) craftsmanship and gilding reflect the artistic dimension of palace craftsmanship of the period.

The cradle is considered not merely a functional object but also a ceremonial and symbolic one, revealing the luxury consumption culture of the Ottoman court and the intricate relationship between objects and imperial power. The fact that the cradle was returned to the imperial treasury after use also sheds light on the institutional understanding of property prior to the Tanzimat reforms.

This study aims to offer an interdisciplinary reading of craftsmanship, ceremonial culture, and concepts of ownership in the Ottoman court, through the lens of a single material object and its archival representation.

Keywords: Ottoman Period, Palace Arts, Imperial Birth Ceremony, Cradle, Selim III

ÖZET

TAŞKINPAŞA KÜLLİYESİNİN YENİ KEŞFEDİLEN YAPISI HAKKINDA DÜŞÜNCELER

Alper ALTIN-Savaş MARAŞLI
Nevşehir Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Nevşehir'in Ürgüp ilçesinde yer alan Taşkınpaşa köyü (Damsa-Tamisa) Türk-İslam yapıları ile ön plana çıkan bir yerleşim yeridir. Taşkınpaşa köyünün bilhassa Eratna emiri Zaireddin Mahmut'un oğlu olan Emir Taşhun tarafından iskân edildiği kaynaklarda geçmektedir. Uygur Türkü olan Taşhun soydaşlarını bölgeye yerleştirerek yörenin demografik yapısını değiştirmiş ve İslamlaşmasına katkı sağlamıştır. Emir Taşhun babası gibi iskân ettiği bölgede anıtsal yapılar da inşa ettirmiştir. Cami, türbe ve zaviye (bazı kaynaklarda saray ya da medrese olabileceğinden de bahsedilir) gibi yapılardan müteşekkil külliyesi, Taşkınpaşa külliyesi olarak bilinmektedir. Külliye'nin birimleri, mimari elemanları ve süslemeleri ile pek çok araştırmaya konu olmuştur. Bu bildirinin konusu bölgede 2025 yılında yapılan yüzey araştırması sırasında keşfedilen ve külliye'ye ait olduğu düşünülen yapı hakkındadır. Yapı Taşkınpaşa köyünün üst kotunda ve yamaçta sivil yapı topluluğunun içerisinde yıllarca odunluk olarak saklı kalmış ve mekânda yapılan temizlik çalışmaları ile birlikte açığa çıkarılmıştır. Volkanik tüflü ana kayanın oyulması suretiyle inşa edilmiş olan yapı bölgenin mimari karakterine uymaktadır. Kare planlı ana mekânın güney cephesi kesme taşla kaplanmıştır. Cephede ince işçilikli taş süslemelere sahip farklı ebatlarda nişler ve ocaklar yer almaktadır. Süslemeler, Eratna dönemi yapılarında görülen motiflerin benzerleri olduğu gibi yapıya özgü (ünik) yeni formlar da içermektedir. Ana mekânın batısında inziva mekânı olduğu düşünülen dikdörtgen planlı küçük bir birim mevcuttur. Doğu tarafında ise sonradan toprak dolgu ile kapatılan asıl giriş kısmı bulunmaktadır. Çalışmamız, Eratna Beyliği dönemine ait bilinmeyen yeni bir eseri bilim dünyasına tanıtmayı amaçlamaktadır. Keşfedilen mekânın hangi işlevde kullanılmış olabileceği ve külliye içindeki yeri, tartışılarak yapının amacına dair görüşler paylaşılacaktır. Mimari ve süsleme özellikleri analiz edilerek elde edilen verilerle birlikte çalışmanın gelecekteki araştırmalara temel oluşturması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eratna Beyliği, Taşkınpaşa Külliyesi, Kaya Oyma Mimari, Taş Süsleme, Nevşehir

ABSTRACT

THOUGHTS ON THE NEWLY DISCOVERED STRUCTURE OF THE TAŞKINPAŞA COMPLEX

Alper ALTIN-Savaş MARAŞLI
Nevşehir Hacı Bektaş Veli University

Taşkınpaşa village (Damsa-Tamisa), located in the Ürgüp district of Nevşehir, is a settlement that stands out for its Turkish-Islamic structures. Sources indicate that the village of Taşkınpaşa was settled by Emir Taşhun, the son of Eratna emir Zahiraddin Mahmut. By settling his Uyghur Turkic kinsmen in the region, Taşhun transformed the area's demographic structure and contributed to its Islamization. Emir Taşhun, like his father, also had monumental structures built in the region he settled. His complex, consisting of structures such as a mosque, a tomb, and a zawiya (some sources also mention it could be a palace or a madrasa), is known as the Taşkınpaşa complex. The complex's units, architectural elements, and decorations have been the subject of numerous studies. This paper concerns a structure discovered during a 2025 surface survey in the region and believed to belong to the complex. The structure was hidden for years as a woodshed within a group of civilian buildings on the upper level and slope of Taşkınpaşa village, and was unearthed during cleanup work carried out on the site. The structure, built by carving into the volcanic tuff bedrock, is in harmony with the architectural character of the region. The south facade of the square-plan main building is covered with cut stone. The facade features niches and fireplaces of various sizes with delicate stone decorations. The decorations include both motifs similar to those seen in Eratna period structures and new forms unique to the structure. To the west of the main structure, there is a small rectangular unit believed to be a seclusion place. On the eastern side, there is the original entrance, which was later filled with earth. Our study aims to introduce a previously unknown work from the Eratna Principality period to the scientific community. The possible function of the discovered space and its location within the complex will be discussed, and opinions regarding the purpose of the structure will be shared. It is intended that the data obtained through the analysis of architectural and decorative features will form the basis for future research.

Keywords: Eratna Principality, Taşkınpaşa Complex, Rock-Cut Architecture, Stone Carving, Nevşehir

ÖZET

RESTORASYONUN GÖLGESİNDE: ANADOLU SELÇUKLU KUBBELERİNDE KİMLİK KAYBI

Alper ALTIN

Nevşehir Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Ortaçağ İslam dünyası farklı coğrafyalardaki çok kültürlü yapısı sayesinde mimari ve sanatta kendine özgü karakter geliştirme imkanı bulmuştur. Kültürel etkileşim sonucunda çeşitli malzemeler, teknikler ve üsluplar karşılıklı olarak birbirini etkilemiş, mimaride özgün biçimlerin doğmasına yol açmıştır. Türklerin İslam'ı kabulü bu çeşitliliği daha da zenginleştirmiştir. Erken dönem Türk-İslam yapılarının en belirgin özellikleri taşıyıcı ve örtü sistemleri olmuştur. Özellikle kubbeler malzemesi, süslemesi ve formuyla kendine has bir karakter taşımıştır. Türk çadırlarının geleneksel formu mimaride kendini kubbeyle ifade etmiştir. Türklerin erken dönem mimari anıtlarında kubbelerin iç yüzeyleri yarım küre biçimli yapılmışken dış yüzeyleri tıpkı kullandıkları kemer formlarında olduğu gibi sivri bir yapıda olmuştur. Türkler, bilhassa Selçuklular ile Türkistan ve İran coğrafyasında edindiği mimari düzeni, gelenekleri ve tecrübeyi yeni yurtları olan Anadolu'ya taşımışlardır. Anadolu'nun yerel gelenekleri ve malzemesi ile kendi geleneklerini harmanlamışlardır. Burada kendilerine has yeni formlar geliştirebildikleri gibi kadim geleneklerini de devam ettirmişlerdir. Kubbeler form olarak erken devir Türk-İslam geleneğini devam ettirmiştir. Geleneksel tuğla malzemesini tercih etmiş olsalar da taş ile yapılan kubbeler de mevcuttur. Cami, mescit ve medrese gibi yapılarda benzer forma sahip kubbeler kullanılmıştır. Anadolu Selçuklu mimari anıtlarından örtü birimleri bozulmadan gelebilen çok az örnek olsa da kalanlardan ve eski fotoğraflardan mevcut durumları hakkında bilgi edinilebilmektedir. Yapıların kubbeleri çeşitli sebeplerden dolayı tahrip olmuş ve restorasyona ihtiyaç duymuştur. Bu restorasyonlarda kubbelerin geleneksel formları dikkate alınmamış, yarım küre biçiminde tek tip kubbe tasarımı yapılmıştır. Oysa eski fotoğraflardan anlaşılacağı üzere 20. yüzyıla kadar sağlam gelebilen bazı yapıların kubbe formlarının günümüzdeki formları ile aynı olmadığı görülebilmektedir. Söz konusu çalışmamızda Selçuklu yapılarında kubbe formlarının bilinçsiz restorasyonlar sonucunda nasıl kimliksizleştirilip tekdüzeleştirildiği, kubbelerin eski ve yeni durumu gösterilerek anlatılacaktır. Form değişikliğinin yanı sıra nasıl süsleme özelliklerine de zarar verildiği aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Selçuklu Mimarisi, Restorasyon, Kubbe, Restorasyon Hataları

ABSTRACT

IN THE RESTORATION'S SHADOW: IDENTITY LOSS IN ANATOLIAN SELJUK DOMES

Alper ALTIN

Nevsehir Hacı Bektas Veli University

The Medieval Islamic world, thanks to its multicultural structure across different geographies, found an opportunity to develop its unique character in architecture and art. As a result of cultural interaction, various materials, techniques, and styles mutually influenced each other, leading to the emergence of original forms in architecture. The Turks adoption of Islam further enriched this diversity. The most prominent features of early Turkish-Islamic structures were their structural and covering systems. Particularly, domes possess a distinctive character with their material, ornamentation, and form. The traditional form of Turkish tents found its architectural expression in the dome. In early Turkish architectural monuments, while the inner surfaces of the domes were hemispherical, while the outer surfaces were pointed, just like the arch forms they used. The Turks, especially with the Seljuks, carried their architectural order, traditions, and experience gained in the Turkestan and Iranian geographies to their new homeland, Anatolia. Here, they blended Anatolia's local traditions and materials with their own. They were able to develop unique new forms while also continuing their ancient traditions. The domes continued the early Turkish-Islamic tradition in form. Although they preferred the traditional brick material, there are also domes made of stone. Similarly shaped domes were used in buildings such as mosques, masjids and madrasas. There are very few examples of Anatolian Seljuk architectural monuments whose covering units have survived intact, but information about their current condition can be obtained from the remaining ones and old photographs. The domes of these structures have been damaged for various reasons and required restoration. However, during these restorations, the traditional forms of the domes were not taken into account; They were made in a standard hemispherical dome design. Yet, as can be understood from old photographs, the dome forms of some structures that survived until the 20th century are visibly not the same as their current forms. Our study will explain how the dome forms in Seljuk structures were stripped of their identity and standardized due to unconscious restorations, by showing the old and new states of the domes. In addition to the change in form, it will be explained how the decorative features were also damaged.

Keywords: Anatolian Seljuk Architecture, Restoration, Dome, Restoration Errors

ÖZET

TARİHİ YARIMADA'DA AÇIĞA ÇIKAN ARKEOLOJİK KALINTILARIN KORUNMASI VE TEŞHİRİNE DAİR GÜNCEL ÖRNEKLER

Mustafa ARMAĞAN

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı (İst. 4 Nolu Kültür Varlıklarını Koruma Bölge
Kurulu)

Tarihi Yarımada günümüz İstanbul'unun Fatih ilçesi sınırlarında yer almakta olup tarih öncesi dönemlere uzanan; Roma, Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerini kapsayan geçmişle çok katmanlı eşsiz bir tarihi alandır. Bu bölgede her yıl T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Müze Müdürlükleri denetiminde yüzlerce arkeolojik kazı çalışması yapılmakta önemli inşai faaliyetlere girilmektedir. Tamamı sit alanı olan ve Suriçi olarak tanımlanan bu bölgede yapılan çalışmalar Koruma Bölge Kurulu kararları ve ilgili Müze Müdürlüklerinin denetiminde yapılmaktadır. Tescilsiz parsellerde yeni yapı inşası, restorasyon ve altyapı çalışmaları kapsamında yapılan araştırma kazılarında çok sayıda arkeolojik kalıntı ile karşılaşmakta planlanan inşai uygulamalar bu kalıntılara göre yeniden revize edilerek koruma ve teşhire yönelik projeler üretilmektedir. Bu bağlamda her projenin kendine özgü bir süreci olmakla birlikte ortak yönleri de mevcuttur. Tarihi Yarımada'da açığa çıkan kalıntılar ile pek çok bilimsel veriye ulaşılmaktadır. Açığa çıkan kalıntıların kent arkeolojisi çerçevesinde güncel yaşam katmanıyla ilişkilendirilerek belgelenmesi, tescilinin yapılması, konservasyonu, korunması ve teşhiri şeklinde bir yol haritası oluşturulmaktadır. Arkeolojik kalıntıların teşhiri ve korunmasına yönelik örneklerin neler olduğu, bilimsel koruma yöntemleri çerçevesinde hangi uygulamaların yapıldığı ve bu süreçlerde nelere dikkat edilmesi gerektiği başlı başına üzerinde durulması gereken hususlardır. Bu çalışmamızda arkeolojik kazı, belgeleme, proje revizyonları ve teşhir süreçleri son yıllarda açığa çıkan Bizans Dönemi kalıntılar üzerinden ele alınacaktır. Bu çerçevede Tarihi Şeker Han, Sirkeci Marmaray ve muhtelif parsellerdeki arkeolojik kazılar ve teşhir çalışmaları kalıntıların nitelikleriyle bağlantılı olarak ifade edilecek, güncel uygulamalarla birlikte çok yönlü irdelenecektir. Arkeolojik kalıntıların teşhirinde hangi yöntemlerin tercih edildiği ve kalıntıların niteliği çerçevesinde bütünlük koruma ve katmanlar arasında etkileşimin sağlanması konusu da ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Arkeoloji, Arkeolojik Kalıntı, Koruma, Tarihi Yarımada

ABSTRACT

CURRENT EXAMPLES OF THE PRESERVATION AND EXHIBITION OF ARCHAEOLOGICAL REMAINS UNCOVERED IN THE HISTORICAL PENINSULA

Mustafa ARMAĞAN

Republic of Türkiye Ministry of Culture and Tourism (Istanbul. No. 4 Cultural
Heritage Protection Regional Board

The Historical Peninsula, located within the boundaries of present-day Fatih district in Istanbul, is a multi-layered, unique historical area with a past extending back to prehistoric times, encompassing the Roman, Byzantine, Ottoman, and Republican periods. Every year, hundreds of archaeological excavations are carried out and significant construction activities are undertaken in this region under the supervision of Museum Directorates affiliated with the T.C. Ministry of Culture and Tourism. All work in this area, which is entirely a protected site and defined as "Suriçi" (within the city walls), is conducted under the decisions of the Regional Conservation Board and the supervision of the relevant Museum Directorates. During research excavations conducted as part of new building construction, restoration, and infrastructure works on unregistered parcels, numerous archaeological remains are encountered. Planned construction implementations are then revised according to these remains, and projects for their preservation and exhibition are developed. In this context, while each project has its unique process, they also share common aspects. The remains unearthed in the Historical Peninsula provide a wealth of scientific data. A roadmap is created for the unearthed remains, involving their documentation, registration, conservation, protection, and exhibition within the framework of urban archaeology, linking them with the current life layer. The examples of archaeological remains' exhibition and protection, the practices carried out within the framework of scientific conservation methods, and the points to be considered during these processes are all issues that need to be addressed independently. In this study, archaeological excavation, documentation, project revisions, and exhibition processes will be examined through the lens of Byzantine Period remains unearthed in recent years. In this context, the archaeological excavations and exhibition works at Tarihi Şeker Han, Sirkeci Marmaray, and various parcels will be discussed in relation to the nature of the remains and thoroughly analyzed alongside current practices. The preferred methods for displaying archaeological remains and ensuring integrated conservation and interaction between layers within the context of the remains' characteristics will also be addressed.

Keywords: Urban Archaeology, Archaeological Remains, Conservation, Historical Peninsula

ÖZET

SANAT TARİHİ TERMINOLOJİSİNDE KÖPEK DİŞİ MOTİFİ SORUNSALI

Kubilay ARPACI
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Sanat tarihi çalışmalarında zaman zaman terminolojiye ilişkin kavramsal bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Özellikle terimlerin tanımlanması, doğru ifade edilmesi ve uluslararası literatürle bağlantılı ortak bir terminolojinin oluşturulması bu çalışmaların sağlam bir zemine oturtulması açısından önem arz etmektedir. Bahsi geçen terimlerden biri köpek dişi olup bu terim uluslararası literatürde ise genellikle dog-tooth olarak adlandırılmaktadır.

Bizans mimarisi terminolojisinde tuğlaların duvar yüzeyine yaklaşık 45 derecelik açıyla yerleştirilmesi ve/veya üçgen biçimde tasarlanmasıyla meydana getirilen, dizi ya da örgü şeklinde uygulanan üç boyutlu zikzak motifine testere dişi ya da köpek dişi denilmektedir. Aynı zamanda Romanesk ve Gotik mimariye ilişkin terminolojide de silme yüzeyinde veya silmeler arasında yer verilen dört köşeli, dış bükey hatlara sahip bordür şeklinde işlenen motif dizisi de köpek dişi olarak adlandırılmaktadır. Bizans mimarisini veya Romanesk ve Gotik mimari anlayışlarını konu alan çalışmalar söz konusu terimi kendi alanı çerçevesinde kullanmaktadır. Bu çalışmalar daha çok alan terminolojisi ile bağlantılı olarak değerlendirildiğinden köpek dişi teriminin kullanımında aykırı bir durum görülmemektedir. Fakat Anadolu gibi kozmopolit coğrafyalarda inşa edilen yapılara projektör tutulduğunda, iki farklı kavramın/tanımlamanın aynı terimle ifade edilmesi terminolojik açıdan problem oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın öncelikli amacı, sözü edilen probleme odaklanarak köpek dişi teriminin tanımladığı unsurların ayrımını Bizans, Avrupa ve Haçlı devletlerine ait çeşitli yapılardaki kullanımlarını temel alarak ortaya koymak ve değerlendirmektir. Bir diğer amaç ise Romanesk ve/veya Gotik mimaride kullanılan köpek dişi motifinin Anadolu’da Beylikler Dönemi’ne ait yapılardaki uygulamalarını ve buradan hareketle mimari etkinin boyutlarını analogik bir değerlendirmeye irdelemektir. Araştırmada köpek dişi teriminin birbirinden farklı mimari unsurlar için kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum aynı zamanda sanat tarihi araştırmalarında coğrafyanın ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Köpek dişi motifi, Anadolu, Bizans Mimarisi, Romanesk, Gotik, mimari etki.

ABSTRACT

THE PROBLEMATIC OF THE DOG-TOOTH MOTIF IN ART HISTORICAL TERMINOLOGY

Kubilay ARPACI
Istanbul Medeniyet University

In art history studies, conceptual problems related to terminology are occasionally encountered. In particular, the definition of terms, their accurate articulation, and the establishment of a shared terminology connected to international scholarship are crucial for a clearer understanding of such studies. One of the terms in question is köpek dişi, which is generally referred to in the international literature as dog-tooth.

In the terminology of Byzantine architecture, the term sawtooth or dog-tooth refers to a three-dimensional zigzag motif executed in an interlaced pattern, created by positioning bricks at an angle of approximately 45 degrees to the wall surface and/or shaping them in a triangular form. In Romanesque and Gothic architectural terminology, the term dog-tooth also refers to a decorative band composed of quadrangular, convex elements, typically applied to moulding surfaces or placed between successive mouldings. Studies focusing on Byzantine architecture or Romanesque and Gothic architectural traditions use this term within the specific framework of their respective fields. Since these studies are generally evaluated in connection with the terminology particular to each tradition, the use of the term dog-tooth does not typically pose a problem.

However, when attention is turned to buildings constructed in cosmopolitan geographies such as Anatolia, the use of a single term to describe two distinct concepts raises terminological concerns. The primary aim of this study is to address this issue by distinguishing the elements referred to by the term dog-tooth, based on its occurrences in buildings belonging to the Byzantine, European, and Crusader traditions. A secondary objective is to examine the application of the dog-tooth ornament, as used in Romanesque and/or Gothic architecture, in the buildings of the Anatolian Beyliks period, and to analyze the extent of architectural influence through analogical assessment. The research concludes that the term dog-tooth has been used to refer to different architectural elements. This situation also highlights the significance of geography in art historical research.

Keywords: Dog-tooth ornament, Anatolia, Byzantine architecture, Romanesque, Gothic, architectural influence.

ÖZET

BABÜRLÜLERDE BAHÇE KÜLTÜRÜ: AGRA, DELHİ VE KEŞMİR ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN MEKÂNSAL VE KÜLTÜREL OKUMA

Celil ARSLAN - Yağmur DOĞAN
Erciyes Üniversitesi

Babürlü imparatorluğu döneminde inşa edilen bahçelerin mekânsal organizasyonları, estetik ve kültürel değerleri ile sembolik anlamları Agra, Delhi ve Keşmir'deki seçili örnekler üzerinden incelenmesi bahçe kültürünün geçmişi ve gelişim evrelerinin anlaşılması bakımından önemlidir. Babürlü bahçeleri yalnızca peyzaj mimarlığı ürünleri olmayıp, aynı zamanda dönemin kültürel, dini ve politik anlayışını yansıtan çok katmanlı yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönleriyle ele alındığında bildiride bahçeler yalnızca görsel ve işlevsel öğeleri ile değil, aynı zamanda tarihsel bağlamda taşıdıkları ideolojik ve sembolik anlamları ile de ele alınmaktadır.

Babürlü bahçelerinin tasarımında özellikle İslam geleneğinden esinlenen “çarbağ” düzeni belirleyici unsur olmuştur. Bu düzende şema dört ana eksenin ortada kesişimleri ile oluşan geometrik plan, su kanalları, yürüyüş yolları, fıskiye havuzları, pavyon, köşk ya da çadırlar ile birlikte özellikle cami veya türbe yapılarıyla desteklenerek cennetin temsiline gönderme yapmaktadır. Su, hem hayat kaynağı hemde arınmanın simgesi olarak bahçe kurgusunda önemli bir yer teşkil eder.

Çarbağ şemasındaki bahçe düzenlemesinde her bir dikdörtgen veya kare alanların ekilip dikilmesinde bitki seçimi, teraslama sistemi ve manzaraya verilen önem, bahçeyi doğayla uyumlu hale getirerek estetik bir yaşam alanı hemde iktidarın estetik ve dinsel bir temsili haline getirmiştir. Bildiride, Agra'daki Ram Bagh, Delhi'deki Hümayun Türbe Bahçesi ve Keşmir'deki Şalimar Bahçesi gibi seçkin örnekler karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Ram Bagh, Bâbü döneminin en eski örneklerinden biri olarak klasik çar bağ pan şemasını temsil ederken; Şalimar Bahçesi, Keşmir'in iklimsel ve coğrafi özelliklerine uyarlanmış özgün bir yorum sunmakta, manzara ile bütünleşik bir tasarım anlayışı sergilerken; Agra'daki Tac Mahal çar bağ düzenindeki bahçe planlaması ile anıtsal türbe yapısının bütünleştiği bir tasarım özelliği göstermektedir.

Çalışma boyunca adı geçen bu ve diğer örnekler; planlama, su organizasyonu, bitkisel kompozisyon, mekânsal simetri ve kullanıcı deneyimleri açısından ele alınarak değerlendirilmekte, aralarındaki benzerlik ve farklılıklar vurgulanmaktadır. Bununla birlikte bahçelerin yalnızca estetik değil, aynı zamanda sosyo-politik, sosyo-kültürel işlevleride analiz edilmektedir. Özellikle hükümdarların bu bahçeleri güç imgesi, huzur ve ilahi meşruiyetin, cennetin temsil olarak kullanmaları, onları sıradan peyzaj düzenlemelerinden farklı kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Babür Bahçeleri, Çar Bağ, Kültürel Peyzaj, İslam Bahçe Sanatı, Mimari ve Dini Sembolizm

ABSTRACT

BABUR GARDEN CULTURE: A SPATIAL AND CULTURAL READING THROUGH THE EXAMPLES OF AGRA, DELHI AND KASHMIR

Celil ARSLAN - Yağmur DOĞAN
Erciyes University

The analysis of the spatial organization, aesthetic and cultural values, and symbolic meanings of gardens built during the Babur Empire through selected examples in Agra, Delhi, and Kashmir is significant for understanding the historical background and developmental phases of garden culture. Babur gardens are not merely products of landscape architecture, but also represent multi-layered structures that reflect the cultural, religious, and political perspectives of their era. From this viewpoint, the gardens are examined not only for their visual and functional elements but also for the ideological and symbolic meanings they carry within their historical context.

The design of Babur gardens was largely shaped by the Islamic “char bagh” (char bagh) tradition. This layout is based on a geometric plan formed by the intersection of four main axes at the center. This scheme is typically complemented by water channels, walking paths, fountains, pavilions, tents or kiosks, and often with a mosque or mausoleum, thereby symbolizing a terrestrial representation of paradise. Water holds a central place in the composition, symbolizing both the source of life and the concept of purification.

In the chahar bagh scheme, the selection of plants, terracing systems, and emphasis on scenic integration not only harmonized the gardens with nature but also transformed them into aesthetic living spaces and visual representations of political power and religious legitimacy. This paper examines prominent examples such as Ram Bagh in Agra, the Humayun’s Tomb Garden in Delhi, and the Shalimar Garden in Kashmir through comparative analysis. While Ram Bagh stands as one of the earliest classical examples of the char bagh model, the Shalimar Garden presents a unique adaptation shaped by the geographical and climatic context of Kashmir. The garden of the Taj Mahal in Agra, on the other hand, exemplifies a monumental fusion of the char bagh layout with funerary architecture.

Throughout the study, these and other examples are evaluated in terms of planning, water organization, plant composition, spatial symmetry, and user experience. In addition to their aesthetic dimensions, their socio-political and cultural functions are also analyzed. These gardens served as spaces of power, tranquility, and divine legitimacy—transcending the conventional definitions of landscape design.

Keywords: Babur Gardens, Char Bagh, Cultural Landscape, Islamic Garden Art, Architectural and Religious Symbolism

ÖZET

AKDAĞMADENİ'NDE ALEVİLİĞİN MEKÂNSAL İZLERİ: Derviş Ali ve Ali Seydi Türbeleri Örneği

Celil ARSLAN - Yağmur DOĞAN
Erciyes Üniversitesi

Yozgat'ın doğusunda, ormanların arasında saklı bir kültür hazinesi olan Akdağmadeni, aslında Hititlerden Osmanlı'ya uzanan geçmişe sahiptir. 19. yüzyılın o meşhur maden ocaklarıyla bölgenin can damarı olan bu ilçe, sadece yer altındaki zenginlikleriyle değil, nesilden nesile aktarılan sözlü gelenekleri ve sarsılmaz halk inanışlarıyla da Anadolu'nun ruhunu yansıtır.

Akdağmadeni'nin bu çok katmanlı geçmişi, yerel inanç dünyasını da adeta bir nakış gibi işlemiştir. Özellikle bölgedeki Alevi kültürü, bu tarihsel derinlikten beslenerek kendine has bir kimlik kazanmıştır. Gündelik yaşamın içine karışan ritüellerden tutun da kutsal kabul edilen ziyaretgahların konumuna kadar her detay, bu kadim yerleşim yerinin kültürel mozağini bugüne taşıyan canlı birer izdir.

Alevilikte türbeler, yalnızca tarihî şahsiyetlerin anısını yaşatmakla kalmaz; aynı zamanda kutsalın bedenleştiği, inananların niyaz, adak ve şifa arayışıyla buluştuğu mekânlardır. Bu yerler, Alevi toplumu için dünyevi ile manevî olanın birleştiği eşiklerdir. Türbeler aracılığıyla Alevilik, sadece bireysel bir inanç değil; toplumsal belleği, dayanışmayı ve kültürel aktarımı besleyen bir yaşam biçimi haline gelir. Derviş Ali ve Seydi Ali türbeleri de bu bağlamda önemli iki örnektir.

Bu çalışma, Akdağmadeni'nin manevi coğrafyasında derin izler bırakan Derviş Ali ve Ali Seydi türbelerini merkeze alıyor. Sadece taştan ve topraktan ibaret olmayan bu yapıları; tarihsel serüvenleri, kuşaktan kuşağa aktarılan halk anlatıları ve günümüzde de canlılığını koruyan ziyaret ritüelleriyle birlikte değerlendirmeyi amaçlıyoruz.

Bizzat sahada yaptığımız gözlemler ve yerel halkın dilinden dökülen yaşanmışlıklarla beslenen bu inceleme, Alevi inancının bir mekâna hayat verdiğini göstermeyi hedefliyor. Temel amacımız, bu kutsal durakların yerel Alevi kimliğini nasıl diri tuttuğunu ve toplumsal hafızada nasıl bir sığınak işlevi gördüğünü somut veriler ile ortaya koymaktır. Bildiri, Aleviliğin taşra ölçeğinde yaşayan güçlü mekânsal izlerine dair anlamlı bir örneklem sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akdağmadeni, Alevilik, İnanç, Ritüel, Mekansal Bellek, Ziyaret

ABSTRACT

SPATIAL TRACES OF ALEVISM IN AKDAĞMADENİ: THE EXAMPLE OF DERVİŞ ALİ AND ALİ SEYDİ TOMBS

Celil ARSLAN - Yağmur DOĞAN
Erciyes University

Akdağmadeni, a cultural treasure hidden among the forests to the east of Yozgat, actually has a history dating back to the Hittites and the Ottomans. This district, which is the lifeblood of the region with its famous mines of the 19th century, reflects the spirit of Anatolia not only with its underground riches, but also with its oral traditions and unshakable folk beliefs passed down from generation to generation.

This multi-layered history of Akdağmadeni has woven the local belief world like an embroidery. Especially the Alevi culture in the region has gained a unique identity, nourished by this historical depth. Every detail, from the rituals involved in daily life to the location of the sacred shrines, is a living trace that carries the cultural mosaic of this ancient settlement to the present day.

In Alevism, shrines not only keep the memory of historical figures alive; They are also places where the sacred is embodied and where believers meet with prayers, vows and the search for healing. These places are thresholds where the worldly and spiritual meet for the Alevi community. Alevism through shrines is not just an individual belief; It becomes a way of life that fosters social memory, solidarity and cultural transfer. Derviş Ali and Seydi Ali tombs are two important examples in this context.

This study focuses on the tombs of Derviş Ali and Ali Seydi, which left deep traces in the spiritual geography of Akdağmadeni. These structures are not just made of stone and soil; We aim to evaluate historical adventures together with folk narratives passed down from generation to generation and visit rituals that remain alive today.

This review, nourished by our own observations in the field and the experiences of the local people, aims to show that the Alevi belief gives life to a place. Our main aim is to reveal with concrete data how these sacred stops keep the local Alevi identity alive and how they function as a shelter in social memory. The declaration provides a meaningful example of the strong spatial traces of Alevism living on a provincial scale.

Keywords: Akdağmadeni, Alevism, Belief, Ritual, Spatial Memory, Pilgrimage

ÖZET

ANİ ÖRENYERİ KAZISI 2025 YILI ÇALIŞMALARI

Muhammet ARSLAN - Ahmet ŞEN - Gonca PAPUCCU - Bekir KARACABEY - Mustafa KOÇAK - Ayşe DURAN - Bilge DUMAN - Büşra ALCAN - Ezgi BAKİOĞLU - Fatma AKDURAN - Muhammed Harun AYDOĞAN - Müslüm ACAR -Umut TOPRAKCI
Kafkas Üniversitesi - Atatürk Üniversitesi - Uzman Arkeolog - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi - Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Nevşehir Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi - Atatürk Üniversitesi

UNESCO'nun Dünya Kültür Mirası listesinde bulunan Ani, Kars'ın 45 km doğusundaki Türkiye-Ermenistan sınırının sıfır noktasında konumlanmıştır. Orta Asya-Ön Asya ve Kafkasya-Anadolu bağlantısının giriş noktasında bulunan kent, stratejik coğrafi konumuyla her dönem hedef halinde olmuş; ancak üç yönden akarsularla çevrili olması ve müstahkem surları nedeniyle zapt edilmesi güç bir şehir niteliği kazanmıştır. Birkaç işgal girişimiyle kenti ele geçiremeyen Bizans'ın bile hiç savaşmadan bir hileyle Ani'yi ele geçirmesi, kentin stratejik coğrafi konumuna örnektir. Kenti savaşarak ele geçiren tek ordunun Sultan Alparslan komutasındaki Büyük Selçuklu ordusu olduğu apaçık ortadadır. 16 Ağustos 1064 günü gerçekleşen bu fetihle birlikte Ani, Anadolu'daki Türk-İslam tarihi ve Türk-İslam medeniyetinin de başlangıç noktası olmuştur.

Kentteki ilk kazı çalışmaları 20. yüzyıl başlarında Rus oryantalist Nikolai Marr tarafından yürütülmüştür. Şehirdeki bilimsel faaliyetler aynı yüzyılın ortalarında Türk bilim adamlarınca yapılan yüzey araştırması ve kısmi kazı çalışmaları ile devam etmiş ve uzun bir aranın ardından yüzyılın sonlarından başlayarak günümüze kadar devam eden uzun soluklu kazılar yapılmıştır. 2019 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kafkas Üniversitesi ortaklığında devam eden arkeolojik kazılar, bir yandan Ani'nin tarihini aydınlatıp kadim mimarisini ortaya çıkarmakla birlikte kentin korunarak sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere aktarılmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Bu bildiride 2025 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmaları ile kazılardan çıkan taşınır nitelikteki buluntular tanıtılacak, ayrıca kentin korunmasına dair yapılan çalışmalar ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kars, Ani, Selçuklu, Sultan Alparslan, Selçuklu Mezarlığı

ABSTRACT

STUDIES FOR THE YEAR 2025 OF ANI RUINS EXCAVATIONS

Muhammet ARSLAN - Ahmet ŞEN - Gonca PAPUCCU - Bekir KARACABEY - Mustafa KOÇAK - Ayşe DURAN - Bilge DUMAN - Büşra ALCAN - Ezgi BAKİOĞLU - Fatma AKDURAN - Muhammed Harun AYDOĞAN - Müslüm ACAR -Umut TOPRAKCI
Kafkas University - Ataturk University - Expert Archaeologist - Ankara Hacı Bayram Veli University - Samsun Ondokuz Mayıs University - Nevşehir Nevşehir Hacı Bektaş Veli University - Ataturk University

Ani, which is on the UNESCO World Cultural Heritage list, is located at the zero point of the Turkey-Armenia border, 45 km east of Kars. The city where located at the entrance point of the Central Asia-Asia Minor and Caucasus-Anatolia connection, has always been a target with its strategic geographical location; however, it has gained the quality of a city that is difficult to capture due to being surrounded by streams from three directions and fortified walls. The fact that even Byzantium, who could not seize the city with a few invasion attempts, snatched Ani without a fight, is an example of the strategic geographical location of the city. It is obvious that the only army that captured the city by fighting was the Great Seljuk army under the command of Sultan Alparslan. Ani became the starting point of Turkish-Islamic history and Turkish-Islamic civilization in Anatolia, with this conquest, which took place on August 16, 1064.

The first excavations in the city were carried out by the Russian orientalist Nikolai Marr at the beginning of the 20th century. Scientific activities in the city continued with the surface survey and partial excavations carried out by Turkish scientists in the middle of the same century, and after a long break, long-term excavations were carried out starting from the end of the century and continuing until today. Archaeological excavations, which have been continuing in partnership with the Ministry of Culture and Tourism and Kafkas University, since 2019; while illuminating the history of Ani and revealing its ancient architecture, it also plays an important role in preserving the city and transferring it to future generations in a healthy way. In this paper, the excavation works carried out in 2025 and the movable finds from the excavations will be introduced, and the studies on the protection of the city will be discussed.

Keywords: Kars, Ani, Seljuk, Sultan Alparslan, Seljuk Cemetery.

ÖZET

KAPADOKYA BÖLGESİ'NDEKİ BİZANS ANITSAL RESİM SANATI'NDA SÜTUN AZİZLERİ: SİTİLİTLER

Fatma ARSLANTAŞ BOZBAĞ
Erciyes Üniversitesi

Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın resmi din olarak kabul edilmesine kadar geçen sürede, dine karşı başlatılan baskıcı tutum sonrası ortaya çıkan münzevi yaşam fikriyle çöllere giden keşişler 'Çilecilik' akımının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu akımda azizler, dünyevi ihtiyaçlardan vazgeçip, kendini her tür zevkten soyutlayarak ve aç kalarak dua ile Tanrı'ya tamamen teslim olurlar. Devam eden süreç içerisinde çileci azizlerin çok çeşitli yaşam tarzları ortaya çıkmıştır. Bunların bir türü olan sütun üzerinde yaşamlarını sürdüren azizlerdir. 'Stylos' kelimesinden türeyen 'Stylites' kelimesi bu azizlerin sürdürdüğü çileci bir yaşam şeklinin adı olmuştur. İlk olarak Suriye bölgesinde ortaya çıktığı düşünülen sütun üzerinde yaşama isteği, Tanrıya manevi yönden yakın olma amacıyla bedenini aç susuz bırakılarak terbiye edilmesidir. Sütun azizlerinden Yaşlı Simeon Stylite ve Daniel Stylite bu akımın ilk uygulayıcısı olmuşlardır. Sonrasında Genç Simeon Stylite, Alypius Stylite ve Lucas Stylite azizler aynı yaşam fikrini uygulamışlardır. Azizlerin sütun üzerinde, güne dua ile başlayıp, gün içinde ziyaretçilerini kabul ettikleri hatta onları iyileştirip şifa dağıttıkları bilinmektedir. Kapadokya Bölgesinde tasvirlerine az rastlanan sütun azizleri genellikle, sütun üzerinde bir aedikula içinde, büst şeklinde orans duruşunda tasvir edilir. 9.yy ile 12. yy arası kaya kiliselerinde nadir örneklerini gördüğümüz bu stylitelerden Yaşlı Simeon Stylite ve Daniel Stylite en fazla tasvir edilen örneklerdir. Bu figürlerin ikonografik özellikleri yöresel nitelik taşımakla birlikte dönemsel farklılıklara sahiptir. Ayrıca bu figürlerin şifacı niteliği, yöredeki gömü şapellerinde baniler tarafından sıkça tercih edilmesine neden olmuştur. Dolayısıyla çileci azizlerden özellikle styliteslerin Kapadokya bölgesi'ndeki anıtsal resim sanatı'nda yeri ve önemi büyüktür.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, İnziva, Çilecilik, Keşiş, Silitit

ABSTRACT

PILLAR SAINTS IN BYZANTINE MONUMENTAL PAINTING IN CAPPADOCIA REGION: STYLITES

Fatma ARSLANTAŞ BOZBAĞ
Erciyes Üniversitesi

During the period until Christianity was accepted as the official religion in the Roman Empire, the idea of a hermit life that emerged after the oppressive attitude towards religion led to the emergence of the ‘Asceticism’ movement. In this movement, saints gave up worldly needs, isolated themselves from all kinds of pleasures and completely surrendered to God with prayers by staying hungry. In the ongoing process, many different lifestyles of ascetic saints emerged. One type of these is the saints who lived on pillars. The word ‘Stylites’, derived from the word ‘stylos’, became the name of the ascetic lifestyle led by these saints. The desire to live on pillars, which is thought to have first emerged in the Syrian region, is the training of the body by leaving it hungry and thirsty in order to be spiritually close to God. Among the pillar saints, Simeon Stylite the Elder and Daniel Stylite were the first practitioners of this movement. Later, the saints Simeon Stylite the Younger, Alypius Stylite and Lucas Stylite implemented the same idea of life. It is known that the saints started the day with prayers on the pillars and accepted their visitors during the day, and even healed them and provided them with healing. Pillar saints, whose depictions are rarely seen in the Cappadocia Region, are usually depicted in an orangish stance in the form of a bust, inside an aedicula on the pillar. Among these stylites, whose rare examples we see in rock churches between the 9th and 12th centuries, Simeon Stylite the Elder and Daniel Stylite are the most depicted examples. The iconographic features of these figures have regional characteristics, but they also have periodic differences. In addition, the healing nature of these figures caused them to be frequently preferred by the patrons in the burial chapels in the region. Therefore, among the ascetic saints, especially the Stylites have a great place and importance in the Monumental Painting Art in the Cappadocia region.

Keywords: Cappadocia, Seclusion, Asceticism, Monk, Stylite.

ÖZET

AMASRA OSMANLI HAMAMI'NDAKİ GEMİ TASVİRLERİ VE AMASRA LİMANI

Yunus ASLAN
Bartın Üniversitesi

Batı Karadeniz bölgesinde konumlanan Amasra kenti kuruluşundan itibaren mevcut konumu ve doğal limanı dolayısıyla, denizcilik açısından önemli bir durak noktası olmuştur. Şehir, MÖ 7. Yüzyılda Sesamos adıyla Miletos'un kolonisi olarak kurulmuştur. M.Ö. 300'lü yıllarda, Herakleia Pontike kraliçesi Amastris tarafından yeniden kurulan kent, bu tarihten itibaren kurucusunun adıyla "Amastris" olarak anılmıştır. M.Ö. 285 yılında Eumenes'in ardından Pontus Krallığı'nın egemenliğine giren şehir, M.Ö. 1. yüzyılın ikinci yarısında Pompeius tarafından yeniden imar edilerek Roma hakimiyetine katılmıştır. Bu dönemde Roma İmparatorluğu'nun Karadeniz kıyısındaki önemli liman kentlerinden biri hâline gelmiştir. Kaynaklara göre Amastris'te şimşir, meşe, kestane, gürgen, ardıç gibi suya dayanıklı keresteler; makara, kürek, direk, seren, tokmak, kama, sap, ağırşak gibi gemi parçaları, balık salamurası ve muhtemelen esir ticareti yapıldığı bilinmektedir. Kent, Bizans döneminde "Metropolis" unvanıyla bölgesel önemini sürdürmüştür. 14. yüzyılda Cenevizlilerin eline geçen Amastris, 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmiş ve bu tarihten sonra "Amasra" adıyla Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlı döneminde Amasra'da inşa edilen yegâne yapı olma özelliğine sahip olan "Amasra Osmanlı Hamamı" günümüzde harap ve metruk haldedir. Hamamın iç duvarlarında, sıva üzerine kazıma/grafiti tekniğinde işlenmiş çeşitli gemi ve balıkçılıkla ilgili tasvirler tespit edilmiştir. Hamamın inşa edildiği düşünülen 16. yüzyıl ve sonrasına ait birer görsel belge niteliğindeki denizcilik konulu tasvirler, Osmanlı gemi türleri açısından incelenmiştir. İnceleme sonucunda toplamda iki sandal, iki kayık ve yedi adet gemi/tekne tasviri ve balık ağı betimlemeleri tespit edilmiştir. Bu çalışmada, Amasra'nın tarihindeki denizcilik faaliyetleri ve ticari önemi vurgulanarak Amasra Osmanlı Hamamı'nda yer alan gemi ve denizcilik tasvirlerinin, Osmanlı dönemi gemi türleri ve denizciliği açısından belgelenerek sanat tarihi perspektifinden incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Amasra, Osmanlı, Türk Hamamı, Gemi Tasvirleri, Liman.

ABSTRACT

SHIP DEPICTIONS IN THE OTTOMAN BATH OF AMASRA AND AMASRA HARBOUR

Yunus ASLAN
Bartın University

The city of Amasra, located in the Western Black Sea region, has been an important stopover point in terms of maritime since its foundation due to its current location and natural harbor. The city was founded as a colony of Miletos under the name Sesamos in the 7th century BC. The city, which was re-established by Amastris, the queen of Herakleia Pontica in the 300s BC, was called "Amastris" after its founder from that date on. The city, which came under the rule of the Pontus Kingdom after Eumenes in 285 BC, was rebuilt by Pompeius in the second half of the 1st century BC and incorporated into Roman rule. During this period, it became one of the important port cities of the Roman Empire on the Black Sea coast. According to sources, it is known that water-resistant timber such as boxwood, oak, chestnut, hornbeam, and juniper; ship parts such as reels, oars, masts, spars, pestles, daggers, handles, whorls, fish pickle and probably slave trade were traded in Amastris. The city maintained its regional importance with the title of "Metropolis" during the Byzantine period. Amastris, which fell into the hands of the Genoese in the 14th century, was conquered by Fatih Sultan Mehmet in 1461 and was annexed to the Ottoman lands under the name "Amasra" after this date. The "Amasra Ottoman Bath", which is the only structure built in Amasra during the Ottoman period, is currently in ruins and abandoned. Various ship and fishing related depictions, carved on plaster using the graffiti technique, were identified on the interior walls of the bath. The maritime depictions, which are visual documents from the 16th century and later, when the bath is thought to have been built, were examined in terms of Ottoman ship types. As a result of the examination, a total of two rowboats, two boats and seven ship/vessel and fishing net depictions were identified. This study aims to examine the ship and maritime depictions in the Amasra Ottoman Bath from an art historical perspective by documenting them in terms of ship types and maritime activities during the Ottoman period, emphasizing the maritime activities and commercial importance of Amasra in its history.

Keywords: Amasra, Ottoman, Turkish Bath, Ship Depictions, Harbour.

ÖZET

OSMANLI'DA KADIN BÂNİLERİN ŞEKİLLENDİRDİĞİ SEMT: ÜSKÜDAR

Ganimet ATALAY AZADE
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Geçmiş Arkaik Dönem'e uzanan Üsküdar'ın, Osmanlı Devleti'yle XVI. yy.dan itibaren önemli bir pazar yeri haline gelmesi nüfusunun artmasını sağlamış, sahilde, iç kesimlerde yeni mahalleler kurularak şehirleşme hızlanmış, semt vakıf eserlerle donatılmıştır. Bu değişim sürecinde, Osmanlı sosyal hayatında, bir şehzadeye bağlı ya da sultan eşi, kadını olarak kimlikleri bir erkek üzerinden okunan, kamusal alanda görünürlüklerini henüz elde edememiş kadınlar, banisi oldukları yapılarla bunu kazanmaya çalışmış, nitekim başarılı da olmuşlardır.

Tarihi Yarımada'nın erkek bâniler tarafından tercih edilmesi; Eyüp ve çevresinin yapı yoğunluğu bakımından Üsküdar'la yarışabilecek kantitede olmaması; Galata ve çevresinin gayrimüslim halka ev sahipliği yapması padişah eşleri, hasekiler ve valide sultanların yani saray kadınları ile "varlıklı" kadın bânilerin yüzlerini Üsküdar'a çevirmelerine neden olmuştur.

Mimari eylemlerde adı "işveren" olarak geçen kadın banilerin bu semtteki yapılaşma ivmesi, diğer semtlere oranla çok daha yoğun bir imar faaliyeti şeklinde görülmektedir. Bu yoğunluk, külliyelerle ve diğer tekil yapılarla kendini göstermektedir. XVI. yy.da iskân politikaları güdülen semtin külliyelerle şekillendiği, su ihtiyacı için su yolları ve su yapıları inşa edildiği; XVII. yy. da külliye ve su yolları yapımının devam ettiği; XVIII. yy. da dönemin moda mimari unsuru çeşmelerin yapıldığı ve bu dönemde artık saray dışındaki kadın bânilerin de yapı yaptırdığı, bunların külliye gibi kompleks ya da cami, hamam gibi büyük yapılar olmadığı çeşmeler gibi tekil yapılar olduğu görülmektedir. XIX. yy.da semt artık tamamen gelişmiş, bayındırlık unsurları yerini modern mimariye (hastane, mektep) bırakmıştır.

Bildiri kapsamında, Osmanlı Devleti'nin "bânilik" konusu kadınlar üzerinden anlatılacak, kadınların hangi güdülenme ile yapı yaptırdıklarının izi sürülerek Üsküdar'daki kadın bâni yapıları tespit edilecek, kadınların Osmanlı sosyal hayatındaki yerleri incelenecek ve yapılardaki "kadın estetiği" varlığı sorgulanacaktır. Gülfem Hatun Külliyesi (1539-1540) ile başlayan yapı silsilesi, Zeynep Kâmil Hastanesi ile süregelen liste çerçevesinde değerlendirilecek, Üsküdar'daki kadın bânilerin yapı külliyesi belirlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Üsküdar, Bâni, Kadın Bâniler, Mimaride Kadın Estetiği, Osmanlı Toplumunda Kadın

ABSTRACT

THE DISTRICT SHAPED BY FEMALE PATRONS IN THE OTTOMAN EMPIRE: ÜSKÜDAR

Ganimet ATALAY AZADE
Mimar Sinan Fine Arts University

Üsküdar, whose history dates back to the Archaic Period, became an important market place with the Ottoman Empire from the 16th century onwards, which increased its population, accelerated urbanization with the establishment of new neighborhoods on the coast and inland, and the district was equipped with foundation works. During this process of change, women who were not yet able to gain visibility in the public space as women who were subject to a prince or a sultan's wife in Ottoman social life and whose identities were read through a man, tried to gain this visibility through the structures they founded, and indeed they were successful.

The fact that the Historical Peninsula was preferred by male patrons; that Eyüp and its surroundings were not in a quantity that could compete with Üsküdar in terms of building density; and that non-Muslim people resided in Galata and its surroundings caused the sultans' wives, hasekis and valide sultans that is palace women and "wealthy" female patrons to prefer Üsküdar.

The buildings of female patrons, whose names are mentioned as "employers" in architectural actions, are seen as a much more intense construction activity in this district compared to other districts. This density consists of social complexes and other individual architectural structures. In the 16th century, the district was shaped by social complexes, waterways and water structures were built for water needs; in the 17th century, the construction of social complexes and waterways continued; in the 18th century, fountains, the fashionable architectural element of the period, were built and in this period, female patrons outside the palace also had structures built, these were not complexes like social complexes or large structures like mosques and baths, but individual structures like fountains. In the 19th century, the district was completely developed and public works elements were transformed into modern architecture (hospital, school).

Within the scope of the declaration, the subject of "female patrons" in the Ottoman Empire will be explained, the female patronage structures in Üsküdar will be identified by tracing the motivations of women to have structures built, the place of women in Ottoman social life will be examined and the presence of "female aesthetics" in the structures will be questioned. The building chain that begins with the Gülfem Hatun's Architectural Complex (1539-1540) will be evaluated within the framework of the list that continues with the Zeynep Kâmil's Hospital, and the building collection of female patrons in Üsküdar will be determined.

Keywords: Üsküdar, Patrons, Female Patrons, Female Aesthetics in
Architecture, Women in Ottoman Society

ÖZET

İSTANBUL RESİM VE HEYKEL MÜZESİ KOLEKSİYON YÖNETİM SÜREÇLERİNDE ÖNLEYİCİ KORUMA UYGULAMALARI

Duygu ATALAY ŞİMŞEK
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Müze koleksiyon yönetimi, bir müzenin gereksinimlerine uygun olarak farklı türlerdeki koleksiyonların toplanması, korunması, araştırılması, belgelenmesi ve yorumlanmasını kapsayan; aynı zamanda sürdürülebilir şekilde gelişimlerine katkı sağlamayı amaçlayan hukuki, etik, teknik ve pratik yöntemleri içeren kapsamlı bir süreçtir. Koleksiyon yönetiminin en önemli bileşenlerinden biri önleyici koruma uygulamalarıdır. Bu uygulamalar, koleksiyonlara yönelik tehditleri önceden tespit ederek gerekli önlemleri almak ve böylece eserlerin uzun vadeli korunmasını sağlamak amacı taşır.

Bu çalışma, 1937 yılında Türkiye'nin ilk sanat müzesi olarak açılan ve resim, heykel, seramik, cam ve hat gibi farklı koleksiyonlara sahip olan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne bağlı İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nde yürütülen önleyici koruma uygulamalarını ele almaktadır. Bu kapsamda, müzenin depolama alanlarının yönetimi, sergi salonları, restorasyon, ödünç verme ve nakil işlemleri, nakliye ve lojistik süreçlerinde uygulanan önleyici koruma standartları, bilgi aktarımı yöntemleri ve geliştirilen uygulamalar örneklerle açıklanmıştır. Bu çalışmada, yöntemsel olarak literatür taramasının yanı sıra, yazarın İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nde doğrudan katıldığı uygulamalar ve gözlemlerine dayanan bulgular irdelenmiştir.

Sonuç olarak, önleyici korumanın müze koleksiyonlarının uzun vadeli güvenliği ve sürdürülebilirliği açısından temel bir gereklilik olduğu vurgulanmış; İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nde uygulanan yöntemler incelenerek, benzer kurumlardaki koruma süreçlerinin daha sistemli ve etkin hale getirilmesine katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müzecilik, Müze Koleksiyon Yönetimi, Önleyici Koruma, Konservasyon, Sanat Müzeleri

ABSTRACT

PREVENTIVE CONSERVATION PRACTICES IN COLLECTION MANAGEMENT PROCESSES OF ISTANBUL MUSEUM OF PAINTING AND SCULPTURE

Duygu ATALAY ŞİMŞEK
Mimar Sinan Fine Arts University

Museum collection management is a comprehensive process that includes the collection, protection, research, documentation and interpretation of different types of collections in accordance with the needs of a museum; and also aims to contribute to their sustainable development, including legal, ethical, technical and practical methods. One of the most important components of collection management is preventive conservation practices. These practices aim to identify threats to collections in advance and take the necessary precautions, thus ensuring the long-term protection of the works.

This study examines the preventive conservation practices carried out in Istanbul Painting and Sculpture Museum affiliated with Mimar Sinan Fine Arts University, which was opened in 1937 as the first art museum in Turkey and has different collections such as painting, sculpture, ceramics, glass and calligraphy. In this context, the preventive conservation standards applied in the management of the museum's storage areas, exhibition halls, restoration, lending and transportation processes, transportation and logistics processes, information transfer methods and developed practices are explained with examples. In this study, in addition to the methodological literature review, the findings based on the author's direct participation and observations at the Istanbul Painting and Sculpture Museum were examined.

As a result, it was emphasized that preventive conservation is a fundamental requirement for the long-term safety and sustainability of museum collections; by examining the methods applied at the Istanbul Painting and Sculpture

Museum, it was aimed to contribute to making the conservation processes in similar institutions more systematic and effective.

Keywords: Museum Studies, Museum Collection Management, Preventive Conservation, Conservation, Art Museums.

ÖZET

ANADOLU'DAKİ ANTİK TİYATROLARIN GEÇ ANTİK DÖNEM'DE KULLANIM BİÇİMLERİ

Beyza ATALAY YILDIRIM
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Tiyatro yapıları, bir yerleşimin kent niteliği taşıması için temel kentsel elemanlar arasında yer almaktadır. Kentsel mekanlar, kentin kamusal alanları üzerinde ve kent sakinlerinin belleklerinde yer edinmelerinin yanında, kenti biçimlendiren ve kent kimliğini belirleyen toplumsal olaylarla da doğrudan ve karşılıklı ilişki halindedir.

Bu doğrultuda, kenti tanımlayan önemli kent bileşenleri arasında yer alan tiyatroların kullanım biçimleri, var oldukları dönemler boyunca, içinde bulundukları toplumun, ekonomik koşulların, dini ve idari sistemin geçirdiği değişim ve dönüşümlerin yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Kaynağı, din ve ritüel eylemleri olan, özünde kült bir yapı olma niteliği taşıyan tiyatrolar, ilerleyen süreçlerinde, ritüel ve dine ilişkin oyunların yerini edebi ve kurallı dramaların almasıyla din kökeninden uzaklaşmaktadır. Özellikle Roma İmparatorluk Dönemi ile, izleyicinin ilgisine ve beğenisine yönelik eğlence ve sosyalleşme amaçlı kullanılan mekanlara dönüşmektedir. Bu sosyal biçimlenmenin yanı sıra, politikaya zemin oluşturmaya doğru ilerleyen sürecin, dönemin değişen kültürel ve idari yapısının bir göstergesi olduğunu söylemek mümkündür. Tiyatro artık siyasi yapısıyla da öne çıkan toplumsal bir merkez halini almaktadır. İmparatorluk iktidarının siyasi ve kültürel anlamda kapsayıcılığının farklılaşmaya başladığı Geç Antik Dönem'de, yeni bir dinin de ortaya çıkıp yayılmasıyla oluşan yeni toplum ve toplumun gereksinimleri, tiyatroların da dahil olduğu bazı kamusal binaların farklı şekillerde ve ölçeklerde dönüşmesine sebep olmuştur. Toplumun ve topluma ilişkin ihtiyaçların dönüşümüyle doğrudan bağlantılı olarak bu mekanlar da dönüşmüş ve onlara yeni işlevler yüklenmiştir.

Bu çalışmada, 6. yüzyıl sonu ya da 7. yüzyıl başına kadar, Hellenistik veya daha erken kökenlere sahip bir Roma kentinin devamı olma özelliğine sahip kentler arasından, Anadolu'daki bazı merkezlerdeki antik tiyatroların Geç Antik Dönem kullanımlarına değinilmektedir. Tiyatronun bir Roma kentinde, kent armatürünün önemli parçalarından olması gerçeğiyle, inceleme tek yapı ölçeğiyle birlikte kentsel form üzerinden de yapılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Tiyatro, Geç Antik Dönem, Değişim, Dönüşüm, Kamusal Mekan

ABSTRACT

THE USE OF ANCIENT THEATERS IN ANATOLIA IN LATE ANTIQUITY

Beyza ATALAY YILDIRIM
Karadeniz Technical Üniversitesi

Theaters are among the basic urban elements for a settlement to be considered as a city. Urban spaces, besides being located on the public spaces of the city and in the memories of the inhabitants, are in direct and reciprocal relationship with the social events that shape the city and determine the identity of the city.

In this direction, the usage patterns of theaters, which are among the important urban components that define the city, emerge as a reflection of the changes and transformations that the society, economic conditions, religious and administrative system have undergone throughout the periods of their existence. The theaters, which are essentially a cult structure whose source is religion and ritual actions, move away from their religious origins as literary and canonical dramas replace ritual and religious plays. Especially with the Roman Imperial Period, they turn into places used for entertainment and socializing purposes for the interest and appreciation of the audience. In addition to this social formation, it is possible to say that the process that progresses towards forming a basis for politics is an indicator of the changing cultural and administrative structure of the period. The theater now becomes a social center that also stands out with its political structure. In Late Antiquity, when the political and cultural inclusiveness of imperial power began to differentiate, the emergence and spread of a new religion and the needs of the new society and society's needs led to the transformation of some public buildings, including theaters, in different ways and scales. In direct correlation with the transformation of society and its needs, these spaces were also transformed and given new functions.

This study focuses on the Late Antique use of ancient theaters in some centers in Anatolia, among the cities that were the continuation of a Roman city of Hellenistic or earlier origins until the late 6th or early 7th century. Since the theater was an important part of the urban armature in a Roman city, the analysis is based on the urban form as well as the single building scale.

Keywords: Theater, Late Antiquity, Change, Transformation, Public Space

ÖZET

OSMANLI DÖNEMİNDE SOL KOL ÜZERİNDE BİR MENZİL: OHRI

Aysu ATEŞ
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Balkanlarda antik dönemden beri süregelen tarihi arterler üzerinde yer alan Osmanlı kentleri, ticari, askeri veya mimari kimlikleri gibi farklı yönleriyle önem kazanmıştır. Günümüzde Kuzey Makedonya'nın sınırları dahilinde yer alan ve Osmanlı döneminin yanı sıra günümüz Türkçesinde de Ohri olarak anılan kent (Akhris, Okhrita, Akhrita, Ohrid), aynı adı taşıyan gölün doğu kıyısında kurulmuştur. Kentte yaklaşık XIV. yüzyılın sonlarında başlayan Osmanlı egemenliği, 1912 yılına dek devam etmiştir. Bu süreçte cami, mescid, türbe, tekke, medrese, han, hamam, çarşı, bedesten, saat kulesi ve konut örnekleri gibi farklı türdeki yapılarla imar edilen kentte bugün dahi Osmanlı izlerini okumak mümkündür. Eşsiz doğal güzelliklerinin ve mimari eserlerinin yanı sıra Ohri'nin öne çıkan özelliklerinden biri de Antik Roma güzergahı Via Egnatia üzerindeki tarihi ve stratejik konumudur.

Osmanlı Balkan kenti perspektifinden Ohri'nin ele alındığı çalışma, Osmanlı arşiv belgeleri, vakfiyeler ve seyahatnamelerin yanı sıra gravür gibi görsel betimlemeler üzerinden çok yönlü olarak irdelenmiştir. Günümüze ulaşan Osmanlı dönemi yapıları yerinde incelenmiş olup, özellikle geleneksel Türk mimarisinin oldukça fazla nüfuz ettiği yapı türlerinden biri olan ve kentin silüetinde öne çıkan konut mimarisi üzerinde ayrıca durulmuştur. Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra Sol Kol adını alan Via Egnatia üzerindeki şehrin Osmanlı dönemi süresince gelişmişlik düzeyi ve tarihi yol üzerindeki konumu arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak yaklaşık beş yüz yıl Osmanlı İmparatorluğu'nun toprağı olan Ohri'de Osmanlı şehircilik ve mimari dilinin geçerli olup, olmadığı tartışılmıştır. Bu bildiri ile Kent Tarihi Araştırmaları seksiyonuna başvurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ohri, Osmanlı Şehirciliğı, Osmanlı Mimarisi, Sol Kol, Via Egnatia

ABSTRACT

A RANGE ON THE VIA EGNATIA N THE OTTOMAN PERIOD: OHRID

Aysu ATEŞ
Mimar Sinan Fine Arts University

Ottoman cities situated on historical arteries that have been in use since ancient times in the Balkans have gained importance in various aspects, including their commercial, military, and architectural identities. The city (Akhris, Okhrita, Akhrita, Ohrid), located within the borders of today's North Macedonia, is known as Ohri in both contemporary Turkish and during the Ottoman period. It was founded on the eastern shore of the lake of the same name. Ottoman rule in the city, which began approximately in the late 14th century, continued until 1912. During this period, it is possible to see traces of the Ottomans in the city, which was built with various types of structures, including mosques, mescids, tombs, dervish lodges, madrasahs, inns, baths, bazaars, clock towers, mansions. In addition to its unique natural beauties and architectural works, one of the prominent features of Ohrid is its historical and strategic location on the ancient Roman route Via Egnatia.

The study, which discusses Ohrid from the perspective of an Ottoman Balkan city, has been examined in a multifaceted way through Ottoman archive documents, waqfs, and travel books, as well as visual depictions such as engravings. The Ottoman period structures that have survived to the present day have been examined on site, and especially the residential architecture, which is one of the building types that traditional Turkish architecture has greatly influenced and stands out in the silhouette of the city, has been emphasized. An attempt has been made to establish a relationship between the development level of the city on Via Egnatia, which became the Sol Kol after it came under Ottoman rule, and its location on the historical artery during the Ottoman period. As a result, it has been discussed whether Ottoman urbanism and architectural language were valid in Ohrid, which was the land of the Ottoman Empire for approximately five hundred years. This paper has been applied to the Urban History Research section.

Keywords: Ohrid, Ottoman Urbanism, Ottoman Architecture, Sol Kol, Via Egnatia

ÖZET

BİTLİS İL MERKEZİNDE VE BİTLİS ÇAYI ÜZERİNDE YER ALAN TARİHİ KÖPRÜLERİN KORUNMASINA YÖNELİK PROJE VE UYGULAMA ÇALIŞMALARI

Ayşe AVŞİN – Muhammed Alparslan TÜRKMENOĞLU
Karayolları Genel Müdürlüğü

Tarihi M.Ö. 5000 yıllarına uzanan ve geçmişte Asur, Urartu, Roma, Pers, Selçuklu ve Osmanlı gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapan; Bitlis ve çevresinde bu medeniyetlerden günümüze birçok arkeolojik ve mimari eser günümüze ulaşmıştır. Bu eserlerin içerisinde yer alan tarihi köprülerin gelecek kuşaklara sağlam ve özgün bir şekilde aktarılabilmesi için bakım onarımlarını yapma ve yaptırma görevi; ülkemizde 6001 sayılı kanun ile Karayolları Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Karayolları Genel Müdürlüğü envanterinde 2025 yılı itibarı ile Türkiye genelinde 2531 adet tarihi köprü yer almaktadır. Bitlis ilinde ise 3 adeti Selçuklu Dönemi, 33 adeti Osmanlı Dönemi olmak üzere toplamda 36 adet tarihi köprü bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında Bitlis şehir merkezinde, Bitlis Çayı üzerinde yer alan Tarihi Çağlayan, Paşa Hamamı, Gazi Bey, Ulucami, Pamukçular, Şerefiye I, Şerefiye II, Hatuniye ve Alemdar Köprülerinin restorasyon uygulama proje ve uygulama süreci anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Köprü, Restorasyon, Koruma, Konservasyon

ABSTRACT

PROJECT AND IMPLEMENTATION STUDIES FOR THE PROTECTION OF HISTORICAL BRIDGES ON BİTLİS STREAM IN BİTLİS PROVINCE

Ayşe AVŞİN – Muhammed Alparslan TÜRKMENOĞLU
General Directorate of Highways

Dating back to 5000 BC and hosting many civilizations such as Assyrian, Urartian, Roman, Persian, Seljuk and Ottoman; Many archaeological and architectural heritage from these civilizations have been encountered in Bitlis and the surrounding area. In order for the historical bridges included in heritage to be transferred to future generations in a solid and original way, the duty of carrying out maintenance and repairs has been given to the General Directorate of Highways by law numbered 6001 in our country. As of 2025, there are 2531 historical bridges in the General Directorate of Highways inventory in Türkiye. In Bitlis province, there are a total of 36 historical bridges, 3 of which are from the Seljuk Period and 33 from the Ottoman Period. Within the scope of this study, the restoration implementation project and implementation process of the Historical Çağlayan, Paşa Hamamı, Gazi Bey, Ulucami, Pamukçular, Şerefiye I, Şerefiye II, Hatuniye and Alemdar Bridges located on the Bitlis Stream in the city center of Bitlis are explained.

Keywords: Historical Bridge, Restoration, Protection, Conservation

ÖZET

OSMANLI AKDENİZ'İNDE KEŞİFLER ÇAĞINA DAİR İLK KAYNAK: KİTÂB-I İKLİM-İ CEDİD'İ

Büşra AYZ
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

1583 yılında kadı Emir Muhammed tarafından İstanbul'da sıra dışı bir kitap kaleme alınır: *Kitâb-ı İklîm-i Cedîd*. Sıradışıdır, zira kitap, Amerika kıtası hakkında bilgi veren ilk kaynaktır. Kaldı ki bu ilk olma durumu sadece Osmanlı dünyası için geçerli olmayıp bilindiği kadarıyla dünyada da yeni kıtaya dair ilk eserdir.

Eser, İslam coğrafyacıları, tarihçileri ve Batlamyus'un yanı sıra Avrupalı kaynaklardan da yararlanır. Amerika'nın keşfi ve Coğrafi Keşifler hakkında Osmanlı'da ayrıntılı bilgi veren ilk eser olup, 3. Murat'a sunulmuştur. Amerika Kıtası'nın keşfini Osmanlı kamuoyuna ve sultana bildiren bu eserin taşıdığı siyasi/diplomatik anlam çok daha önemlidir. Amerika'nın keşfi, Akdeniz'in ticari hakimiyetinin Osmanlı Devleti için sona ermeye başladığının habercisidir. Eserden gayet net anlaşılmaktadır ki, Batı Dünyası Akdeniz'i kullanmadan Dünya'nın istedikleri bölgesine ulaşabilmekte ve her türlü ticari emtiayı ülkelerine kazandırabilmektedirler.

Eser, 16. yüzyıla ait tezhip ve tasvirlerle sahiptir. Ancak Literatür araştırması, eserin bilim ve sanat dünyasında pek bilinmediğini göstermektedir. Bu anlamda eserin tezhip ve minyatürlerinin –ki aralarında Kolomb'a ait olanlar da mevcuttur- incelenmesi Akdeniz kültür haritasının bu kısmına dair entelektüel birikimi ortaya koymak açısından oldukça değerlidir.

Bu çalışmada, *Kitâb-ı İklîm-i Cedîd*'in resimli nüshalarında yer alan tasvirlerin ve tezhip özellikleri üzerinden değerlendirme ortaya konacaktır. Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfinin 500. yıl dönümünün yaklaştığı bu dönemde, eserin görsel unsurlarının analiz edilmesi önemlidir. Böylece eser, Osmanlı'nın Akdeniz hâkimiyetinin zayıfladığı dönemi ve bu gelişmenin Osmanlı'daki etkilerini anlamaya katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kitab-ı İklîm-i Cedid, Amerika'nın Keşfi, Osmanlı, Akdeniz, Tasvir

ABSTRACT

THE FIRST SOURCE ON THE AGE OF DISCOVERY IN THE OTTOMAN MEDITERRANEAN: *KİTÂB-I İKLÎM-İ CEDÎD*

Büşra AYAZ
Istanbul Medeniyet University

In 1583, an extraordinary book was written in Istanbul by Qadi Emir Muhammad: *Kitâb-ı İklîm-i Cedîd* (The Book of the New Climate). It is extraordinary because it is the first known source to provide information about the American continent. Moreover, this status of being “the first” is not limited to the Ottoman world; as far as is known, it is also the first work in the world to mention the new continent.

The work draws on Islamic geographers and historians, as well as Ptolemy and European sources. It is the first work in the Ottoman Empire to provide detailed information about the discovery of America and the Age of Exploration, and it was presented to Sultan Murad III. The political and diplomatic significance of this work, which informed the Ottoman public and the sultan about the discovery of the American continent, is even more important. The discovery of America signaled the beginning of the end of Ottoman commercial dominance in the Mediterranean.

It is clearly understood from the work that the Western world could reach any region of the globe without using the Mediterranean and could bring all kinds of commercial goods to their countries.

The work contains 16th-century gilding and illustrations. However, a review of the literature shows that the work is not well known in the worlds of science and art. In this sense, the examination of the manuscript’s illuminations and miniatures—including depictions of Columbus—would be highly valuable for revealing the intellectual accumulation regarding this portion of the Mediterranean cultural map.

In this study, an evaluation will be presented based on the illustrations and illumination features in the illustrated copies of *Kitâb-ı İklîm-i Cedîd*. As the 500th anniversary of Christopher Columbus’s discovery of America approaches, analyzing the visual elements of this work is of particular importance. Thus, the work will contribute to understanding the period in which Ottoman dominance in the Mediterranean weakened and the effects of this development within the Ottoman Empire.

Keywords: Kitab-ı İklîm-i Cedid, The Discovery of America, Ottoman, Mediterranean, Illustration

ÖZET

ÇELEBİ MEHMED'İN LAHDİNİN SANAT TARİHİNDEKİ YERİ

Gökben AYHAN - Ümmühan DEMİRAYAK
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Anadolu'da sultanlar, şehzadeler, hanedan mensubu kadınlar, şeyhler gibi önemli kişiler için yapılan çinili lahitler genellikle turkuaz, lacivert ve beyaz renklerde sıraltı tekniğinde üretilen örneklerden oluşmaktadır. Bunlardan farklılık gösteren renkli sır tekniğinde üretilen çinilerle kaplanan Osmanlı padişahı Yıldırım Bayezid'in oğlu Çelebi Mehmed'in Lahdi, Osmanlı çini sanatına yeni bir boyut getirmiştir. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen 23/152/18/5/3 numaralı "Anadolu Türk Mimarisinde Çinili Lahitler" adlı projeden geliştirilerek "Çelebi Mehmed'in Lahdinin Sanat Tarihindeki Yeri" adlı bildiri üretilmiştir.

Bursa'daki tarihi eserler arasında Yeşil Külliye'nin bir parçası olan Yeşil Türbe hem duvar yüzeylerindeki hem de bünyesinde yer alan lahitlerdeki çini kaplamalarıyla oldukça önemli bir yere sahiptir. Yeşil Cami'nin inşasında çalışan usta Muhammed Mecnun ile Tebrizli ustaların Yeşil Türbe'nin ve içindeki lahitlerin çinilerini yapmış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Sekizgen plan şemasına sahip olan Yeşil Türbe'de yine sekizgen bir platform üzerine yerleştirilen toplam sekiz lahitten beşi çiniyle kaplanmıştır. Bunlar arasında Hafsa Hatun, Sitti Hatun, Ayşe Hatun ve Daye Hatun olmak üzere dört lahit sıraltı tekniğindeki çinilerle ve Çelebi Mehmed'in lahdi renkli sır tekniğindeki çinilerle kaplanmıştır. Çelebi Mehmed'in Lahdi, iki kademeli prizmatik formda yapılarak yapının tam orta alanına batı-doğu doğrultusunda yerleştirilmiştir. Lahit yüzeyi, sarı, yeşil, açık ve koyu mavi, pembe ve beyaz renklerde bezemeli çini plakalarla kaplanmıştır. Teknik özellikleri ve süsleme programıyla benzeri olmayan özgün bir sanat eseri niteliği taşıyan Çelebi Mehmed'in lahdi, sanatçıların da dikkatini çekmiştir. Özellikle Oryantalist resim anlayışının önde gelen temsilcilerinden Osman Hamdi Bey ve Jean-Léon Gérôme'un da aralarında bulunduğu kimi sanatçıların eserleri arasında, bu lahdin betimlemelerine yer verildiği görülmektedir. Söz konusu temsiller, Çelebi Mehmed'in lahdinin Oryantalist sanat pratiği içerisinde de kendine özgü bir yer edindiğini ortaya koymaktadır.

"Çelebi Mehmed'in Lahdi'nin Sanat Tarihindeki Yeri" adlı bildiri kapsamında 1421 yılında Çelebi Mehmed tarafından kendisi için inşa ettirilen türbedeki söz konusu lahit üzerine doğrudan bir çalışma yapılmamıştır. İlk kez formu, teknik özellikleri, süsleme anlayışı ve dönemin sanatsal eğilimleri bakımından Anadolu'daki çini işçiliğinin yanı sıra Anadolu dışında örneklerle karşılaştırmasıyla birlikte Sanat Tarihindeki yeri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çelebi Mehmed, Lahit, Renkli Sır Tekniği, Çini, Sanat Tarihi

ABSTRACT

THE SIGNIFICANCE OF ÇELEBİ MEHMED'S SARCOPHAGUS IN ART HISTORY

Gökben AYHAN - Ümmühan DEMİRAYAK
Muğla Sıtkı Koçman University

Tiled sarcophagi produced in Anatolia for prominent figures such as sultans, princes, dynastic women, and sheikhs are generally characterized by examples executed in turquoise, dark blue, and white using the underglaze technique. Distinct from these, the sarcophagus of Çelebi Mehmed, the son of Yıldırım Bayezid, is covered with tiles produced in the colored glaze technique and introduced a new dimension to Ottoman tile art. The paper titled 'The Significance of Çelebi Mehmed's Sarcophagus in Art History' has been developed from the project entitled "Tiled Sarcophagi in Anatolian Turkish Architecture", funded by the Scientific Research Projects Unit of Muğla Sıtkı Koçman University under project number 23/152/18/5/3.

Among the historical monuments in Bursa, the Green Tomb, which forms part of the Green Complex, holds a significant place due to its tile revetments both on the wall surfaces and on the sarcophagi it houses. It is highly probable that the tiles of the Green Tomb and its sarcophagi were produced by the master Muhammad Majnun, who also worked on the construction of the Green Mosque, together with craftsmen from Tabriz. The Green Tomb has an octagonal plan, and within it, eight sarcophagi are placed on an octagonal platform, five of which are covered with tiles. Among these, four sarcophagi- those of Hafsa Hatun, Sitti Hatun, Ayşe Hatun, and Daye Hatun- are decorated with tiles in the underglaze technique, whereas the sarcophagus of Çelebi Mehmed is adorned with tiles produced in the colored glaze technique. The sarcophagus of Çelebi Mehmed is designed in a two-tiered prismatic form and is positioned at the center of the structure along the west-east axis. Its surface is clad with tile panels decorated in yellow, green, light and dark blue, pink, and white. In addition to floral ornamental compositions, inscriptions in yellow jali thuluth calligraphy appear on two sides and on the front façade. Distinguished by its technical features and ornamental program, the sarcophagus of Çelebi Mehmed represents a unique work of art and has also attracted the attention of artists. It is observed that the sarcophagus is depicted in the works of certain artists, including Osman Hamdi Bey and Jean-Léon Gérôme, who are among the leading representatives of the Orientalist painting tradition. These representations demonstrate that the sarcophagus has acquired a distinctive place within the practice of Orientalist art.

Within the scope of "The Significance of Çelebi Mehmed's Sarcophagus in Art History", no previous comprehensive study has directly focused on this sarcophagus located in the tomb commissioned by Çelebi Mehmed in 1421. For the first time, this study aims to evaluate its place within Art History through an analysis of its form, technical characteristics, ornamental program, and the artistic trends of its period, alongside comparisons with examples both within and beyond Anatolia.

Keywords: Çelebi Mehmed, Sarcophagus, Colored Glaze Technique, Tile, Art History

ÖZET

TARİHİN İZİNDE BİR AKSESUAR ; HARPUT İÇ KALE KAZILARINDA BULUNAN KEMER TOKASI ÖRNEKLERİ

İsmail AYTAÇ
Fırat Üniversitesi

Kemer tokaları, günlük yaşamda çoğu zaman farkında olmadan kullandığımız ama geçmiş binlerce yıl öncesine dayanan önemli aksesuarlardan biridir. Hem işlevsel bir gereklilik olarak hem de estetik bir tamamlayıcı unsur olarak hayatımızda yer edinmiştir. Moda dünyasında tarz ve kimlik ifadesi olarak karşımıza çıkan kemer tokaları, zamanla sıradan bir parça olmaktan çıkarak adeta kültürel ve sanatsal bir öğeye dönüşmüştür. Kemer tokaları aynı zamanda kişinin toplum içindeki statüsünü göstermek için kullandığı bir araç da olmuştur. Bazı örneklerde görülen bir bezeme, motif veya sembol sayesinde bireyler toplumsal duruşlarını veya aidiyetlerini yansıtabilmişlerdir.

Bu nitel çalışmada Harput İç Kale kazılarında bulunan 2014-2024 yılları arasında bulunan 27 adet kemer tokası değerlendirilmiştir. Söz konusu buluntular çoğunlukla Osmanlı Dönemine tarihlendirilmekte olup birkaç örnek Bizans Dönemine tarihlendirilmiştir. Harput İç kale kazılarında ele geçen kemer tokaları, teknik çeşitlilikleri ve işçilik özellikleriyle dikkat çekmektedir.

Söz konusu tokaların büyük bir bölümü, dönemin yaygın üretim yöntemlerinden biri olan döküm tekniği ile üretilmiştir. Bazı örneklerde döküm sonrası uygulanan kazıma (gravür) tekniğiyle stilize geometrik ve bitkisel motiflere yer verildiği gözlemlenmiştir. Kemerin tokaya sabitlenmesini sağlayan parçalar ise sıklıkla perçinleme yöntemiyle monte edilmiştir. Ayrıca, daha süslemeli ve elit sınıfa ait olduğu değerlendirilen bazı örneklerde delikli işçilik (ajur tekniği) kullanılarak metal yüzeyin belirli kısımlarının oyulduğu ve estetik kompozisyonlar oluşturulduğu görülmektedir.

Kemer tokalarının form özellikleri, süsleme teknikleri, üretim malzemeleri ve kullanım bağlamları analiz edilerek dönemin sosyal yapısı zanaatkarlık geleneği ve kültürel etkileşimleri hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur. Çalışma kemer tokalarının yalnızca bireysel kullanım nesneleri değil aynı zamanda tarihsel kimlik taşıyıcıları olduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Harput, Kemer, Osmanlı, Metal, Ortaçağ

ABSTRACT

AN ACCESSORY IN THE FOOTSTEPS OF HISTORY: BELT BUCKLE SAMPLES UNEARTHED IN THE HARPUT INNER CASTLE EXCAVATIONS

İsmail AYTAÇ
Fırat University

Belt buckles are among the significant accessories that we often use in daily life without even realizing it, yet their history dates back thousands of years. Serving both as a functional necessity and an aesthetic complement, they have secured a place in our lives. In the fashion world, belt buckles appear as expressions of style and identity. Over time they have evolved from being ordinary items into cultural and artistic elements. Belt buckles have also served as tools to display an individual's social status. In some examples, certain ornaments, motifs or symbols found on the buckles reflect individual societal stances or sense of belonging.

This qualitative study evaluates a total of 27 belt buckles uncovered during the Harput İç kale excavations conducted between 2014 and 2024. The majority of these findings are dated to the Ottoman period, while a few examples are attributed to the Byzantine period. The belt buckles unearthed in the Harput İç kale excavations stand out for their technical diversity and craftsmanship.

Most of the buckles were produced using the casting technique, one of the prevalent manufacturing methods of the period. In some examples, engraving (gravure) was applied after casting, featuring stylized geometric and vegetal motifs on the surface. The parts used to fasten the buckle to the belt were generally assembled using the riveting technique. In addition, certain more ornate pieces, believed to belong to the elite class, display the use of openwork (ajour technique), in which specific sections of the metal surface were carved out to create aesthetically refined compositions.

By analyzing the formal characteristics, decoration techniques, materials of production, and contexts of use of the belt buckles, the study draws inferences regarding the social structure, craftsmanship traditions, and cultural interactions of the era. In this regard, it is emphasized that belt buckles should not be seen merely as objects of personal use, but also as carriers of historical identity.

Keywords: Harput, Belt, Ottoman, Metal, Middle Ages

ÖZET

ANKARA KAHRAMANKAZAN İLÇESİ DAĞYAKA KÖYÜ CAMİİ

Sakine AYTAÇ TOPUZ - Muhammet GÖRÜR - Nermin ŞAMAN DOĞAN
Süleyman Demirel Üniversitesi - Hacı Bayram Veli Üniversitesi - Hacettepe Üniversitesi

Bu bildiride, Ankara'nın Kahramankazan İlçesine bağlı Dağyaka Köyü'nde yer alan cami tanıtılacaktır. Yapının inşa kitabesi bulunmamaktadır. Ancak caminin açılış beratında 1900, minberinde ise 1912 tarihi okunmaktadır. Cami son cemaat yeri ve ibadet mekanından oluşmaktadır. İbadet mekanı kuzey-güney yönünde, son cemaat yeri doğu- batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Batı cephenin kuzey köşesinde sekizgen kaideli, çokgen gövdeli ve tek şerefeli bir minare vardır.

Son cemaat yerine doğu ve batı duvarları eksenindeki kapılardan, bu mekanın kuzey duvarı ekseninde yer alan kapıdan ise harime/ibadet mekanına girilmektedir. Harim eksene simetrik ikişerden dört sütuna atılan ana kirişlerle mihraba dikey üç sahına ayrılmıştır. Mekanın güney duvarı ekseninde yarım daire nişli mihrap, güneybatı köşesinde minber, güneydoğu köşesinde vaaz kürsüsü yer alır. Kuzey duvarı önünde iki sütuna oturan kadınlar mahfili bulunur.

İbadet mekanı ahşap sütunlu, ahşap kirişlemesi üstten kaplamalı tavan ile örtülüdür. Orta sahinin tavanı konsollarla desteklenerek, yükseltilmiştir. Caminin mihrap bordürleri, minberi ve vaaz kürsüsünde de ahşap malzeme kullanılmıştır.

Yapıda süsleme mihrap ve minberde görülmektedir. Mihrap bordürleri, minberin aynalık, korkuluk, köşk ve kapısı çok yapraklı katmerli çiçeklerle bezenmiştir.

İncelenen yapının iç mekanında ahşap sütunlar, kirişlemesi üstten kaplamalı tavan tekniği ve mahfilin kurgusu caminin daha erken tarihlerde inşa edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bu çerçevede Orta Çağ Anadolu Türk mimarisinde yaygın kullanılan ahşap sütunlu ve ahşap tavanlı camilerin Ankara kırsalında görülmesi çok önemlidir. Özellikle bu yapı, aynı çevredeki bu grubun büyük boyutlu örnekleri olan Ankara Ahi Şerafeddin/Aslanhane ve Ahi Elvan camilerinin küçük ölçekli bir yorumu olarak değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Kahramankazan, Dağyaka Köyü, Cami, Süsleme

ABSTRACT

DAĞYAKA VILLAGE MOSQUE, KAHRAMANKAZAN DISTRICT, ANKARA

Sakine AYTAÇ TOPUZ - Muhammet GÖRÜR - Nermin ŞAMAN DOĞAN
Suleyman Demirel University - Hacı Bayram Veli University - Hacettepe University

This paper introduces the mosque located in Dağyaka Village, Kahramankazan District of Ankara. The building does not have a construction inscription. However, the mosque's opening decree dates to 1900, and the minbar bears the date 1912. The mosque consists of a prayer hall and a portico (son cemaat yeri). The prayer hall is rectangular and oriented in a north-south direction, while the portico is rectangular and oriented east-west. At the north corner of the western facade, there is a minaret with an octagonal base, a polygonal shaft, and a single balcony (şerefe).

The portico is accessed through doors located on the east and west walls, while the door on the axis of the north wall leads into the prayer hall (harim). The prayer hall is divided into three longitudinal sections perpendicular to the mihrab by main beams resting symmetrically on four pairs of columns. On the axis of the south wall is a mihrab with a semicircular niche; the minbar is located in the southwest corner, and the pulpit (vaaz kürsüsü) is situated in the southeast corner. In front of the north wall, there is a women's gallery (mahfil) supported by two columns.

The prayer hall is covered with a wooden ceiling composed of wooden columns and wooden beams with a top covering. The ceiling of the central section is elevated and supported by consoles. Wood is also used in the mihrab borders, the minbar, and the pulpit.

Decoration is observed in the mihrab and the minbar. The mihrab borders, as well as the panels, railings, kiosk, and door of the minbar, are adorned with multilobed layered floral motifs.

The interior features of the examined structure, such as wooden columns, the beam-supported wooden ceiling technique, and the design of the women's gallery (mahfil), suggest that the mosque might have been built in an earlier period. In this context, the presence of mosques with wooden columns and wooden ceilings—common in Medieval Anatolian Turkish architecture—in the rural areas around Ankara is highly significant.

This building should especially be considered as a small-scale interpretation of larger examples in the same region, such as the Ankara Ahi Şerafeddin (Aslanhane) and Ahi Elvan mosques, which belong to the same architectural group.

Keywords: Ankara, Kahramankazan, Dağyaka Village, Mosque, Decoration

ÖZET

ERKEN VE ORTA BİZANS DÖNEMİ KONSTANTİNOPOLİS DİNİ MİMARİSİNDE SİLME KULLANIMI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Füsun AYTEKİN
İstanbul Üniversitesi

Bizans İmparatorluğu boyunca mevcut yapılar göstermektedir ki, mimaride Erken dönemden itibaren farklı süsleme örneklerinin görüldüğü taş eserler, yapının içinde ve dışında kullanmıştır. Öte yandan bu taş eserler yapıya yapısal, litürjik ve estetik açıdan katkı sağlamış ve süsleme dekorasyonu yapı ile bir uyum göstermiştir. Aynı zamanda Bizans mimarisinin şekillenmesinde rol oynamıştır. Bu da Bizans Dönemine ait taş eserlerin aslında yapıdaki işlevselliklerine odaklanmamıza yol açmıştır. Yapısal ve litürjik işlevli elemanlar genel anlamda mimari plastik olarak adlandırılmaktadır. Yapının nasıl dekore edildiğini gösteren ve mimaride yapıyı statik açıdan destekleyen elemanlar; sütun kaidesi, sütun, paye, sütun ve paye başlığı, kapı arşitravı, söve gibi mimari plastik parçalardır. Mimaride yapıyı statik açıdan destekleyen elemanlar arasında yer alan elemanlardan biri de silmedir. Çalışmanın konusunu oluşturan silme, yapının hem statik işlevine katkı sağlar hem de dekorasyon programına dahil olarak yapıya estetik açıdan değer katar. Bunun yanı sıra ait olduğu yapının değerlendirilmesinde ve tarihlendirilmesinde önemli bir etken olan silmeler yüzyıllar içinde belli bir gelişim çizgisi gösterir. Silme, Erken dönemden Bizans İmparatorluğunun yıkımına kadar olan süreçte mimaride karşımıza çıkan bir yapı elemanıdır. Fakat bugüne kadar Erken ve Orta Bizans mimarisinin özel bir elemanı olan silme özelinde ayrıntılı bir çalışmanın yapılmadığı dikkat çekmektedir. Mevcut çalışmalarda silme bölge, kent, müze ya da sadece bir yapı özelinde, mimari ve litürjik elemanları ile birlikte ele alınıp, daha çok malzeme ve süsleme özelliklerinin bütüncül bir yaklaşımda değerlendirildiği dikkat çekmektedir. Söz konusu çalışmalarda Konstantinopolis'te Erken Bizans Dönemi dini mimarisinde silme ögesinin kullanım amacının hem statik hem de estetiksel olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise ele alınan Orta Bizans Dönemine tarihlenen dini yapılarda silme ögesinin hangi amaç doğrultusunda kullanımına devam ettiğinin tespit edilip okuyucuya aktarılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Konstantinopolis, Mimari, Mimari Plastik, Silme

ABSTRACT

AN EVALUATION ON THE USE OF MOULDINGS IN RELIGIOUS ARCHITECTURE OF EARLY AND MIDDLE BYZANTINE CONSTANTINOPLE

Füsun AYTEKİN
Istanbul University

The extant architectural remains throughout the Byzantine Empire demonstrate that, from the Early period onwards, stone artefacts exhibiting diverse ornamental designs were employed both on the interior and exterior of structures. These stone elements contributed to the buildings not only in structural and liturgical terms but also enhanced their aesthetic character, with their decorative schemes maintaining harmony with the overall architectural composition. Furthermore, such components played a formative role in the evolution of Byzantine architecture. This circumstance has consequently directed scholarly attention towards the functional aspects of stone artefacts within the architectural fabric of Byzantine structures. Architectural and liturgical functional elements of this kind are generally classified under the term architectural sculpture. Among these, components such as column bases, columns, piers, column and pier capitals, door architraves, and jambs not only served decorative purposes but also fulfilled essential structural roles within the architectural scheme. One of the elements contributing to the static stability of a structure is the moulding (silme). The principal focus of this study, mouldings both support the structural integrity of buildings and, as integral components of their decorative programs, enhance their aesthetic value. In addition, mouldings constitute significant indicators in the evaluation and chronological assessment of the structures to which they belong, having demonstrated a continuous developmental trajectory throughout the centuries. Mouldings are architectural features consistently encountered from the Early Byzantine period through to the fall of the Empire. However, it is noteworthy that, to date, no comprehensive study has been dedicated specifically to mouldings — elements that occupy a distinctive position within Early and Middle Byzantine architecture. Existing scholarly works have generally addressed mouldings within the framework of a specific region, city, museum collection, or individual monument, alongside other architectural and liturgical elements, predominantly focusing on their material properties and ornamental characteristics within a holistic approach. These studies have established that, in the religious architecture of Early Byzantine Constantinople, mouldings served both structural and aesthetic functions. The present study, however, seeks to determine and elucidate the purposes for which mouldings continued to be employed in religious architecture dated to the Middle Byzantine period, thereby contributing to the broader understanding of their role within the architectural and decorative programs of the era.

Keywords: Byzantine, Constantinople, Architecture, Architectural Sculpture, Molding

ÖZET

HURÛFÂT DEFTERLERİNDE BURDUR CAMİ VE MESCİDLERİ

Muhammet AYTEN - Günnur AYDOĞDU
Eskisehir Osmangazi University

Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılma sürecinde 13. yüzyılın sonlarına doğru kendi var olma mücadelesini verme gayretinde olan beylikler zuhur etmiştir. Bunlardan Hamidoğulları Beyliği Isparta, Eğirdir ve Burdur'u içine alan bölgede kurulmuştur. Bu dönemde beyliğin emirlerinden Dünder Bey, kitabesi müzede mevcut Burdur Ulu Camii'ni inşa ettirmiştir. 1389-1390 yıllarında Sultan (Yıldırım) Bayezid'in hamlesiyle beyliğin faaliyetlerine son verilirken Burdur da Osmanlı topraklarına dahil olunmuştur. Fetret Devri karmaşası sonrasında II. Murad zamanında ancak tamamen ortadan kaldırılan Hamidoğulları Beyliği'nin Burdur'un da aralarında bulunduğu toprakları ilelebet Osmanlı Devleti'nin idaresine geçmiştir.

Burdur'da Osmanlılar zamanında pek çok mimari eser inşası olduğu arşiv belgelerinden de öğrenilmektedir. Bu hususta arşiv vesikaları ışığında yapılmış bazı yayınlar da literatürde yerini almıştır. Bu eserlerde mimari yapılardan bahsedilmektedir. Ancak -görev tevcihleri kayıtlarını konu edinmekle birlikte mimari eserlere dair son derece önemli ipuçları bulabildiğimiz- birinci el belgelerden olan Burdur "Hurufat Defterleri" ilk kez bu bağlamda tarafımızdan gözden geçirilerek okunmuştur. Neticede bugüne kadar hiç bilinmeyen farklı mimari eser ismi ve bunlara dair kimi bilgiler elde edilmiştir.

Burdur'da 1914 senesinin Ekim ayında ve 7.1 şiddetinde yaşanan son derece elim ve ciddi bir deprem, hurufat defterlerinden elde edilen bilgileri ayrıca mühim kılmaktadır. Bu depremde Yenice ve Cemil mahallelerinde yıkılmadık bina kalmadıktan başka tüm Burdur'da yıkılan bina sayısının 2000 civarında olduğu belirtilmektedir. Hurufat defterlerinde özellikle Yenice Mahallesinde pek çok yapı ismine tesadüf edilmiştir. 1882 tarihli Konya Vilayeti Burdur Salnamesi'nde 19 cami, 16 mescid, 1 mevlevihane, 23 medrese, 3 kütüphane, 1 rüşdiye mektebi, 5 hamam, 6 han ve muhtelif esnaf dükkanlarının mevcudiyeti kayıtlıdır. Bugün bilinen tarihi eserlerin tamamına yakını 1914 senesi depreminde yıkıldıktan sonradan tekrar inşa edilmişlerdir. Burdur Ulu Camii, Ağıl Camii, Divane Baba Camii, Eski Yeni Camii, Hecin Dede Camii, Manastır Camii, Şeyh Sinan Camii, Tabakhane/ Debbağhane Camii örneklerinde olduğu gibi.

Netice itibarıyla günümüze ulaşamamış bilinen veya hiç bilinmeyen pek çok eser hurufat defterlerinin taranmasıyla gündeme getirilmiş olacaktır. Kent tarihi ve sanat tarihi çalışmalarında bu bilgilerin önem arz edeceği kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Burdur, Hurufat Defterleri, Osmanlı Dönemi Mimarisi

ABSTRACT

MOSQUES AND MASJIDS OF BURDUR IN THE HURUFAT REGISTERS

Muhammet AYTEN - Günnur AYDOĞDU
Eskişehir Osmangazi University

In the disintegration period of the Anatolian Seljuk State, towards the end of the 13th century, various principalities emerged, striving for their own survival. Among these, the Hamidid Principality (Hamidoğulları Beyliği) was established in the region encompassing Isparta, Eğirdir, and Burdur. During this period, Dündar Bey, one of the rulers of the principality, commissioned the construction of the Grand Mosque of Burdur (Burdur Ulu Camii), whose foundation inscription is currently preserved in the museum. In 1389–1390, with the military campaign of Sultan Bayezid I (Yıldırım Bayezid), the activities of the principality were brought to an end, and Burdur was incorporated into the Ottoman realm. Although the principality continued in a limited form during the ensuing Interregnum (Fetret Devri), it was ultimately abolished during the reign of Sultan Murad II, and its territories, including Burdur, were permanently brought under Ottoman control.

It is known from archival records that many architectural structures were built in Burdur during the Ottoman era. Several scholarly publications based on these archival sources have also taken their place in the literature. These works discuss various architectural edifices. However, for the first time in this context, we have examined and transcribed the Hurufat Registers of Burdur — primary source documents that, while primarily recording the appointment of officials, also provide highly significant clues regarding architectural works. As a result, we have uncovered the names and some details of several architectural structures that were previously unknown.

The devastating earthquake that struck Burdur in October 1914 with a magnitude of 7.1 further underscores the significance of the information gleaned from the hurufat registers. Reports indicate that nearly all buildings in the Yenice and Cemil neighborhoods collapsed, with a total of around 2,000 buildings destroyed throughout the city. The hurufat registers frequently mention architectural structures, particularly in the Yenice neighborhood. According to the 1882 Salname (yearbook) of the Konya Province, Burdur was home to 19 mosques, 16 mescits, 1 Mevlevihane (dervish lodge), 23 madrasas, 3 libraries, 1 rüşdiye (secondary school), 5 public baths, 6 inns, and various artisan shops. Nearly all of the historical structures known today were reconstructed after the 1914 earthquake, such as the Burdur Grand Mosque, Ağıl Mosque, Divane Baba Mosque, Eski Yeni Mosque, Hecin Dede Mosque, Monastery Mosque, Şeyh Sinan Mosque, and the Tabakhane (Debbaghane) Mosque.

In conclusion, the systematic examination of the hurufat registers has brought to light many previously unknown or little-known historical buildings that have not survived to the present day. We believe these findings will significantly contribute to studies in urban history and art history.

Keywords: Burdur, Hurufat Registers, Ottoman Period Architecture

ÖZET

SELÇUKLU- SVAHİLİ BAĞLANTISI: İSLAM MİMARİSİNİN COĞRAFYASINI YENİDEN DÜŞÜNMEK

Shadabeh AZİZPOUR
Erciyes Üniversitesi

Bu çalışma, Mogadişu'daki Fakhr al-Din Camii'ni Hint Okyanusu ve Türk-Pers dünyalarının daha geniş ağırları içinde önemli bir mimari çeviri alanı olarak eleştirel bir şekilde yeniden ele almaktadır. Analiz, caminin biçimsel özelliklerine dair betimleyici bir açıklama sunmak yerine, konik kubbeler, çokgen tonozlar ve Kaş kemerler gibi mimari unsurların, Svahili kıyılarının yerel estetik ve maddi bağlamı içinde sürekli olarak yeniden yorumlanan kültürlerarası göstergeler olarak nasıl işlev gördüğünü ön plana çıkarmaktadır. Bu makale, geleneksel merkez-çevre paradigmalarının ötesine geçerek, Anadolu-Selçuklu, İran ve Ermeni mimari deyimlerinin ticaret, diplomasi ve zanaatkâr hareketliliğinin birbirine bağlı devreleri aracılığıyla dolaştığı “iç içe geçmiş bir estetik coğrafya” kavramını ileri sürmektedir. Mimari biçim ve süslemenin dini otorite, siyasi hafıza ve teknik uzmanlığın taşıyıcıları olarak işlediğini ve anlamsal yelpazelerini orijinal bağlamlarının çok ötesine genişlettiğini savunmaktadır. Caminin yazılı çiniler, ithal Gujarati mermeri ve yerel olarak oyulmuş mercan taşından oluşan malzeme topluluğu, üslupsal bir eklektizm olarak değil, tutarlı, kozmopolit bir görsel dilin ifadesi olarak yorumlanmaktadır. Bu çerçevede, Doğu Afrika İslam mimarisi baskın sanatsal geleneklerin çevresel bir türevi olarak değil, üretken bir melezleşme ve yenilik alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tür mimari dolaşıklıklar, İslam sanat tarihi disiplininin bölgesel ve kategorik sınırlarına meydan okumaktadır. Nihayetinde, Fahreddin Camii statik bir anıt olarak değil, ağa bağlı bir estetik ekoloji içinde aktif bir aktör olarak konumlandırılarak, Ortaçağ İslami yapılı çevrede etki, özgünlük ve mekânsal eylemliliğin yeniden değerlendirilmesini davet eder.

Anahtar Kelimeler: Bölgelerarası İslam Mimarisi, Svahili Kıyısı, Selçuklu Mimarisi, Dolaşık Estetik Coğrafyalar, Ortaçağ Hint Okyanusu Dünyası

ABSTRACT

THE SELJUQ–SWAHILI NEXUS: RETHINKING THE GEOGRAPHY OF ISLAMIC ARCHITECTURE

Shadabeh AZIZPOUR
Erciyes University

This study critically reconsiders the Mosque of Fakhr al-Din in Mogadishu as a pivotal site of architectural translation within the broader networks of the Indian Ocean and Turco-Persian worlds. Rather than offering a descriptive account of its formal features, the analysis foregrounds how architectural elements—such as conical domes, polygonal vaulting, and ogee arches—functioned as transcultural signifiers, continuously reinterpreted within the local aesthetic and material context of the Swahili coast. Moving beyond conventional center–periphery paradigms, the paper advances the notion of an “entangled aesthetic geography”, wherein Anatolian-Seljuq, Persian, and Armenian architectural idioms circulated through interconnected circuits of trade, diplomacy, and artisanal mobility. It argues that architectural form and ornament operated as vectors of religious authority, political memory, and technical expertise, extending their semantic range well beyond their original contexts. The material assemblage of the mosque—comprising inscribed tiles, imported Gujarati marble, and locally carved coral stone—is interpreted not as a stylistic eclecticism, but as an expression of a coherent, cosmopolitan visual language. In this framework, East African Islamic architecture emerges not as a peripheral derivative of dominant artistic traditions but as a productive site of hybridization and innovation. Such architectural entanglements challenge the territorial and categorical boundaries of the discipline of Islamic art history. Ultimately, the Mosque of Fakhr al-Din is positioned not as a static monument, but as an active agent within a networked aesthetic ecology, inviting a reassessment of influence, originality, and spatial agency in the medieval Islamic built environment.

Keywords: Transregional Islamic Architecture, Swahili Coast, Seljuq Architecture, Entangled Aesthetic Geographies, Medieval Indian Ocean World

ÖZET

NİKSAR KALESİ'NDE 2023 YILI KAZI ÇALIŞMALARI

Bilge BAHAR-Alper ATICI-Şuayip ÇELEMOĞLU-Turgay YAZAR-Davut
YİĞİTPAŞA
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

İç Anadolu'yu Karadeniz'e bağlayan tarihi güzergâhlar üzerindeki stratejik konumuyla Niksar (Neocaesarea), Danişmendli Beyliği'nin ilk başkenti olarak Anadolu'daki erken Türk-İslam dönemi devlet teşkilatlanmasının anlaşılmasında önemli bir rol üstlenir. Tarih kaynaklarında varlığına işaret edilen ve beyliğin idari merkezi olduğu kabul edilen Danişmendli Sarayı'nın İç Kale'de konumlandığı varsayılmaktadır. Bu bildiri, 2021-2023 yılları arasında yürütülen ve bu önemli yapının izlerini sürmeyi hedefleyen arkeolojik araştırmaların, 2023 sezonuna ait verilerini bütüncül bir yaklaşımla sunmayı amaçlamaktadır.

2023 yılı çalışmaları, önceki sezonlarda açığa çıkarılan mimari bağlamların daha iyi anlaşılmasına odaklanmıştır. Bu doğrultuda, 2021 yılında İç Kale'nin doğusundaki düzlük alanda başlanan, 2022 yılında Fetih Camisi olarak adlandırılan yapı ve çevresinde devam eden çalışmalar 2023 sezonunda, bu iki alan arasındaki bağlantıyı kurmayı hedefleyerek, cami ile sur duvarları arasındaki bölümde yoğunlaşmıştır. Elde edilen yeni bulgular, İç Kale'deki anıtsal yapı kompleksinin mimari özelliklerini ve ölçeğini daha kesin bir şekilde değerlendirmeye olanak tanımaktadır. Kazı sonrası süreçte, açığa çıkarılan duvar ve tonoz gibi mimari unsurların korunması amacıyla, konservasyon müdahaleleri gerçekleştirilmiştir. Bu müdahalelerde, geri dönülebilir ve yapıların özgün dokusuna zarar vermeyen geleneksel malzemeler tercih edilmiştir. Arazi çalışmalarına paralel olarak, Türk Tarih Kurumu tarafından desteklenen bir proje kapsamında, kazılardan elde edilen seramiklerin laboratuvar analizi yaptırılmıştır. Analizler, daha önce yapılan tipolojik değerlendirmeleri doğrulayan sonuçlar ortaya koymuştur ve alanın kronolojisine dair temel veriler sağlamaktadır.

Bu bildiri, 2023 kazı sezonu verilerinin, mimari kanıtlar ve materyal kültürü analizleri üzerinden bir sentezini oluşturmaktadır. Bildiri kapsamında ele alınan bulgular, Niksar'ın bir beylik başkenti olarak sahip olduğu siyasi ve kültürel kimliğin anlaşılmasına yönelik yeni bilgiler sunmakta ve İç Kale'deki anıtsal yapılanmaya dair mevcut bilgileri güçlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Niksar, Arkeolojik Kazı, Kale, Saray, Seramik

THE 2023 EXCAVATIONS AT NİKSAR CASTLE

Bilge BAHAR-Alper ATICI-Şuayip ÇELEMOĞLU-Turgay YAZAR-Davut
YİĞİTPAŞA
Ondokuz Mayıs University

With its strategic location on the historical routes connecting Central Anatolia to the Black Sea, Niksar (Neocaesarea) played a vital role in understanding the state organization of the early Turkish-Islamic period in Anatolia as the first capital of the Danişmendid Principality. It is hypothesized that the Danişmendid Palace, whose existence is indicated in historical sources and which is accepted as the administrative center of the principality, was located within the Inner Castle (İç Kale). This paper aims to present a holistic evaluation of the 2023 data from the archaeological investigations conducted between 2021 and 2023, which targeted tracing the remains of this significant structure.

The 2023 studies focused on gaining a better understanding of the architectural contexts uncovered in previous seasons. Accordingly, the work that began in 2021 on the plain east of the Inner Castle and continued in 2022 around the structure identified as the Fetih Mosque, was concentrated in the section between the mosque and the fortification walls during the 2023 season, aiming to establish a connection between these two areas. The newly obtained findings allow for a more precise assessment of the architectural features and scale of the monumental building complex in the Inner Castle. Following the excavation, conservation interventions were carried out to preserve architectural elements such as the uncovered walls and vaults. In these interventions, reversible traditional materials that do not harm the original fabric of the structures were preferred. Parallel to the field studies, laboratory analyses of the ceramics recovered from the excavations were conducted as part of a project supported by the Turkish Historical Society (TTK). The analyses yielded results that confirm previous typological evaluations and provide fundamental data regarding the chronology of the site.

This paper provides a synthesis of the 2023 excavation data through the analysis of architectural evidence and material culture. The findings discussed within the scope of this study offer new insights into the political and cultural identity of Niksar as a princely capital and strengthen existing knowledge regarding the monumental urban fabric of the Inner Castle.

Keywords: Niksar, Archaeological Excavation, Castle, Palace, Ceramics

İZMİR TARİHİ KENT MERKEZİNDE İMAR FAALİYETİNDE BULUNAN KADINLAR (17-19. YÜZYIL)

Aslıhan BALCI
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Osmanlı Dönemi'nde İzmir kent merkezinde imar faaliyetlerinde bulunan kadın banilerin kimlikleri ve mimari tercihleri bugüne kadar pek tartışılmamış bir konudur. 17.yüzyıldan itibaren önemli bir ticaret merkezi haline gelen İzmir, dönemin diğer önemli kentleri ile karşılaştırıldığında farklı bir bani profili sunar. 17.yüzyıldan itibaren İzmir'in değişen dinamikleri özelinde 35 kadının imar faaliyetinde bulunduğu kentte, bu kadınların cami-mescit, medrese, mektep, sebil, çeşme, han ve iskele gibi yapılar inşa ettirmiş oldukları bilinse de bu yapıların büyük çoğunluğu günümüze ulaşmamıştır. Günümüze ulaşan yapılar, vakfiyeler, şer'iyce sicilleri ve seyyah anlatıları doğrultusunda yaklaşık üç yüz yıllık bir dönemi kapsayan çalışma, Kentin "tarihi merkezi" olarak ifade edilen bölgede görülen imar faaliyetlerine odaklanarak, bilinen yapılar ve yenilerinin tespiti, maddi kaynakları ve bu kaynakların yönetimi ölçüsünde kadınların yapıyı çevreyi biçimlendirme düzeylerini ortaya koymaya çalışılacaktır. Ayrıca, tespit edilen kadınların kimlikleri ve mimari tercihleri ilişkilendirilerek kadınların mekânsal ve toplumsal etkilerine cevap aranacaktır. Bu bağlamda İstanbul'daki saray çevresi dışındaki kadın banilerle karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılacak, liman kenti kimliğine sahip İzmir'de kadın banilerin kentteki fiziksel varlıklarını nasıl görünür kıldıkları üzerinde durulacaktır. Böylelikle İzmir gibi kozmopolit ve ticari bir kentte, kadınların inşa ettirdikleri yapılar üzerinden kimlik inşa süreçleri, kamusal görünürlükleri ve kent hayatına etkileri çok boyutlu olarak anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Mimari, İmar, Osmanlı Dönemi, Kadın Bani

WOMEN ENGAGED IN CONSTRUCTION ACTIVITIES IN THE HISTORICAL CITY CENTER OF İZMİR (17TH-19TH CENTURY)

Aslıhan BALCI
İzmir Katip Çelebi University

The identities and architectural preferences of female patrons who were involved in construction activities in the urban center of İzmir during the Ottoman period have remained largely underexplored. Beginning in the 17th century, İzmir emerged as a significant commercial hub and, when compared with other major cities of the era, presents a distinct profile of female patronage. In the context of the city's evolving dynamics from the 17th century onward, historical records indicate that 35 women were engaged in construction activities. Although these women are known to have commissioned various structures—including mosques, masjids, madrasas, primary schools (mektep), public fountains (sebil), water fountains (çeşme), caravanserais (han), and piers (iskele)—the majority of these buildings have not survived to the present day. Based on extant structures, endowment deeds (vakfiye), court records (şer'iyye sicilleri), and travel accounts, this study covers a period of approximately three centuries and focuses specifically on construction activities within what is referred to as the city's historic center. The research aims to determine both known and previously undocumented structures and to assess, through the scope of their financial resources and how these were managed, the extent to which women were able to shape the built environment. Furthermore, by correlating the identities of these women with their architectural choices, the study seeks to explore the spatial and societal impact of their patronage. In this framework, comparative evaluations will be made with female patrons outside the palace circles in Istanbul, and particular attention will be given to how female patrons in İzmir—a port city with a strong commercial identity—rendered their physical presence visible in the urban fabric. In doing so, the study aims to offer a multifaceted interpretation of identity construction, public visibility, and the influence of women on urban life in a cosmopolitan and mercantile city such as İzmir, through the lens of the structures they commissioned.

Keywords: İzmir, Architecture, Reconstruction, Ottoman Period, Woman Patronage

TÜRK KAĞANLARININ MEŞRUIYET SEMBOLLERİ ÜZERİNE

Csilla BALOGH

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Türk elitinin 6–8. yüzyıllar arasındaki döneme ait iktidar sembolleri hakkında yazılı kaynaklar mevcut değildir; Bizans elçilik heyetlerinin kısa ve öz anlatımlarına dayanan temsiliyetlerine dair veriler ise son derece sınırlıdır. Bu nedenle konuya ancak arkeolojik buluntular ve ikonografik betimlemeler aracılığıyla yaklaşmak mümkündür.

Birinci Türk Kağanlığı (552–630/659) döneminden günümüze ulaşan ve Türk elitine bağlanabilen az sayıdaki arkeolojik bulgu (örn. Tatpar Kağan’a (572–581) ve Niri Kağan’a (587–599) ait anıtları, Türk kağanların sikkeleri vb.) bu dönemin Türk imparatorluk elitinin öz-temsiline ve aynı zamanda meşruiyet sembollerinin oluşum sürecine dair önemli içgörüler sunmaktadır. Bu bulgular, Doğu Türk kağanlarının Çinlilerden etkilendiklerini; Batı Türk kağanlarının ise Bizans ve Sasanî-Soğut unsurlarını benimsediklerini açıkça ortaya koymaktadır. Arkeolojik materyallerin başka bir ilginç grubunu (sikkeler, süs eşyaları), Batı Türk kağanlarının kendi tebaaları nezdinde nasıl meşru hükümdarlar olarak temsil edildiklerine işaret eden buluntular oluşturmaktadır.

Geç dönem Türk elitinin öz-temsiline dair en zengin kaynak grubunu, 7. yüzyıl sonu ile 8. yüzyılın ilk yarısında Orta Moğolistan’da dikilen seçkin anıtlar oluşturmaktadır. Bu anıtlarda gerek mimari özellikler, gerekse kullanılan semboller (örn. “Tang-gülü” veya fenghuang) bakımından belirgin bir “Çinleşen” üslup gözlemlenmektedir. Aynı durum, bazı betimlemelerdeki belirli giyim unsurları açısından da geçerlidir; örneğin bir heykel üzerinde görülen Çin’e özgü törensel kemer ya da he-guan olarak adlandırılan ve Tang döneminde yüksek rütbeli askerî görevlilerin karakteristik başlığı olan “sülün başlığı” buna örnek teşkil etmektedir.

Türk elitinin temsil biçimlerinin çeşitliliği, kısmen bu temsillerin etnik ve kültürel açıdan son derece heterojen bir izleyici kitlesine anlaşılır ve kabul edilebilir şekilde sunulma zorunluluğundan kaynaklanmaktaydı. Bu bakımdan, erken ve geç Türk dönemi arasında belirgin bir fark gözlemlenmektedir. Muhtemelen bu durum, geç dönem Göktürk elitinin temsil biçimlerinin neden çok daha bütüncül bir görünüm arz ettiğini ve çağdaş Tang elit kültürüyle neden daha sıkı bir ilişki içinde olduğunu açıklayan başlıca etkenlerden biridir.

Bu sunum, Birinci Türk Kağanlığı’nın 6. yüzyıl ortalarındaki kuruluşu ile İkinci Türk Kağanlığı’nın 8. yüzyıl ortalarındaki dağılması arasındaki dönemde, Türk elitinin kendi özgün iktidar sembollerini nasıl oluşturduğunu, bu semboller aracılığıyla egemenliklerinin meşruiyetini ve hükümdarlık statülerini nasıl ifade ettiklerini ele almaktadır. Sunum, ayrıntılı ikonografik çözümlemelere dayanarak, Türk elitinin yabancı kökenli temsil unsurlarını benimserken bilinçli bir seçim süreci yürüttüğünü, bu bağlamda tesadüfi bir taklitten söz edilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, bu unsurların nasıl incelikli biçimde sentezlendiğini, yeniden yorumlandığını, ve bu süreç sonucunda nasıl tamamen özgün bir elit temsil formáját hozták létre, ayrıntılı bir şekilde analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkler, kağan, iktidar sembolleri, meşruiyet, öz-temsil

ON THE REPRESENTATIONS OF THE TÜRK KHAGANS

Csilla BALOGH

Istanbul Medeniyet University

There are no written sources available concerning the symbols of authority employed by the Türk elite between the 6th and 8th centuries, and even their modes of representation are known only from the terse accounts of Byzantine embassies. Consequently, this subject must be approached primarily through archaeological finds and visual representations.

The limited number of archaeological remains associated with the ruling Türk elite from the period of the First Türk Khaganate (552–630/659) – such as the funerary monuments of Qaghan Tatpar (r. 572–581) and Qaghan Niri (r. 587–599), as well as coins issued by the Türk khagans – fortunately offer valuable insight into the self-representation of the early imperial Türk elite, and into the formation of their legitimizing symbols. These sources clearly indicate that while the eastern Türk khagans adopted elements of Chinese tradition, their western counterparts – along with their elite circles – integrated certain aspects of Byzantine and Sasanian-Sogdian elite imagery into their own modes of expression. From the perspective of royal self-representation among the western Türks, another notable group of archaeological finds – namely coins and ornaments – sheds light on how these rulers presented themselves as legitimate sovereigns to their own subjects.

The richest body of sources for the self-representation of the late Türk elite consists of the renowned monumental complexes erected in central Mongolia during the late 7th and early 8th centuries. These monuments exhibit a distinctly Sinicizing style, both in terms of architectural design and in the use of symbolic motifs – such as the Tang-rosette and the fenghuang motif. The same stylistic tendency can be observed in certain elements of dress represented in these monuments – for example, the Chinese ceremonial belt visible on one of the statues, or the so-called he-guan (“pheasant-cap”), a characteristic headdress worn by high-ranking military officials during the Tang dynasty.

The diversity of the representational forms employed by the Türk elite was, in part, a consequence of the need to render these expressions comprehensible and acceptable to an ethnically and culturally heterogeneous audience. In this respect, a marked difference may be observed between the early and late periods of the Türk polity. This is likely one of the reasons why the selfrepresentation of the late eastern Türk elite appears significantly more unified in character and more

closely aligned with the elite culture of the contemporary Tang dynasty.

This presentation examines how the Türk elite, between the foundation of the First Türk Khaganate in the mid-6th century and the collapse of the Second Türk Khaganate in the mid-8th century, developed distinctive symbols of power to articulate their legitimacy and princely status. Through detailed iconographic analysis, it demonstrates that the appropriation of foreign representational elements by the Türk elite was a deliberate and conscious process rather than a matter of random imitation. Moreover, it explores how these adopted elements were refined, reinterpreted, and integrated in such a way as to produce a uniquely Türk form of elite representation.

Keywords: Türks, khagan, symbols of power, legitimacy, self-representation

KEYKUBADIYE SARAYI 2023 VE 2024 YILI KAZI ÇALIŞMALARI

Ali BAŞ - Necla DURSUN - Şükrü DURSUN - Yurdağül ÖZDEMİR - Mevlüt Anıl FİDAN -
Rasim BAĞIRLI - Ayşe Nur TAŞDELEN
Selçuk Üniversitesi

Kayseri Keykubadiye Sarayı'ndaki 2023 ve 2024 yılı kazı çalışmaları 2023 yılında Tonoğlu Yapı ile Dört Kemerli Yapı çevresinde, 2024 yılında ise sadece Tonoğlu Yapı çevresinde gerçekleştirilmiştir.

2023 yılında Tonoğlu Yapı çevresindeki çalışmalar yapının dört yönünde, 5.00 x 5.00 m ölçülerindeki toplam kırk açmada gerçekleştirilmiştir. Kuzey yönde yapılan çalışmalarda bazı duvar kalıntılarıyla karşılaşılınca da ne yazık ki duvarlar düzgün mekan oluşturacak özellik göstermemektedir. Doğu ve güney yöndeki çalışmalar ise daha çok temizlik şeklinde olmuştur. 2023 yılı çalışmalarında mimari anlamda en önemli veri, 2022 yılında bir kısmını açığa çıkardığımız hamamın tamamının açığa çıkarılması olmuştur. Tonoğlu Yapı'nın batı ve güney batısında yer alan hamamın kuzey duvarı Tonoğlu Yapı'nın kuzey duvarının devamı niteliğinde, batı duvarı alanın batı yönünü sınırlayan duvar, doğu duvarı ise Tonoğlu Yapı'nın batı duvarı olarak düzenleme gösterir. Zemin seviyesine kadar korunabilen hamamın güney tarafı ise külhan bölümü ile sınırlanmıştır.

Tonoğlu Yapı çevresinde 2024 yılında yürüttüğümüz çalışmalar ise çok kısa süreli olmuştur. Bu çalışmalar ağırlıklı olarak yapının güneyi ile kuzeybatı yönünde gerçekleşmiştir. Güney yönde yürütülen çalışmalar sırasında zemini normal seviyenin oldukça altında olan kareye yakın bir mekan ile mekanın güneyinde tuğla döşeli bir alan ortaya çıkarılmıştır. Mevcut veriler bu mekanlarla ilgili olarak kesin bir değerlendirme imkanı sunmamaktadır.

Dört Kemerli Yapı çevresinde yürütülen çalışmalar ise daha çok önceki senelerde kazısı yapılan alanın düzenlenmesi şeklinde gerçekleştirilmiş, bu süreçte önceki senelerdekiler ile benzerlik gösteren bazı duvar kalıntılarıyla karşılaşmıştır.

Her iki sezonda gerçekleştirdiğimiz çalışmalar sırasında çok sayıda taşınır kültür varlığı ele geçmiş olsa da bunlar arasında ne yazık ki sağlam örnek bulunmamaktadır. Buluntular arasında önceki senelerde olduğu gibi çini ve seramik malzemeler çoğunluğu teşkil etse de tandır, metal, cam vb. gibi eserlerle de karşılaşmıştır. Özellikle 2024 yılında ilk kez ele geçen fresk parçaları, yerleşkedeki bazı yapılarda fresk süslemeye de yer verildiğini gösterir.

Anahtar Kelimeler: Keykubadiye Sarayı, Dört Kemerli Yapı, Tonoğlu Yapı, Çini, Seramik

KEYKUBADIYE PALACE 2023 AND 2024 EXCAVATION WORKS

Ali BAŞ - Necla DURSUN - Şükrü DURSUN - Yurdağül ÖZDEMİR - Mevlüt Anıl FİDAN -
Rasim BAĞIRLI - Ayşe Nur TAŞDELEN
Selçuk University

The excavations at Kayseri Keykubadiye Palace in 2023 and 2024 were carried out around the Vaulted Building and the Four Arched Building in 2023 and only around the Vaulted Building in 2024.

In 2023, the excavations around the Vaulted Building were carried out in a total of forty trenches measuring 5.00 x 5.00 m in four directions. Although some wall remains were encountered in the northern direction, unfortunately, the walls do not have the characteristics to form a proper space. The work in the eastern and southern directions was mostly in the form of cleaning. In 2023, the most important architectural data in terms of architecture was the exposure of the entire bathhouse, part of which we had uncovered in 2022. The northern wall of the bath, which is located to the west and southwest of the Vaulted Building, is a continuation of the northern wall of the Vaulted Building, the western wall is the wall bordering the western side of the area, and the eastern wall is the western wall of the Vaulted Building. The southern side of the bath, which has been preserved up to the ground level, is bounded by the ashtray section.

The work we carried out around the Vaulted Structure in 2024 was very short-lived. These works were mainly carried out in the south and northwest directions. During the work carried out in the south direction, a square space with a floor well below the normal level and a brick-paved area to the south of the space were uncovered. The available data do not allow a definite evaluation of these spaces.

The work carried out around the Four Arched Structure was mostly in the form of arrangement of the area excavated in previous years, and during this process, some wall remains similar to those of the previous years were encountered.

Although many movable cultural artifacts were recovered during the excavations in both seasons, unfortunately there are no intact examples among them. Although tile and ceramic materials constitute the majority of the finds, as in previous years, artifacts such as tandoors, metal, glass, etc. were also encountered. Especially the fresco fragments recovered for the first time in 2024 show that some of the buildings in the settlement were also decorated with frescoes.

Keywords: Keykubadiye Palace, Four Arched Structure, Vaulted Structure, Tiles, Ceramics

ANKARA VAKIF ESERLERİ MÜZESİNDE BULUNAN BATI ANADOLU KİLİMLERİ

Suzan BAYRAKTAROĞLU
Başkent Üniversitesi

2007 yılında hizmete açılan Ankara Vakıf Eserleri Müzesinde Türkiye'nin her tarafında bulunan vakıf cami ve mescitlerden toplanmış çok sayıda kilim bulunmaktadır. Bunlar Anadolu'nun zengin dokuma kültürünü yansıtan kilimlerdir. Bu zenginliğin bir bölümü olan Batı Anadolu, hemen her karışında kilim dokunan bir bölgemizdir. Uşak, Aydın, Muğla, Isparta, Burdur, Antalya, Afyon, Eskişehir, Kütahya ve Balıkesir çevresinden, yöresel özellik taşıyan çok sayıda kilim müzede bulunmaktadır.

Bunlar; 17. yy, Uşak kilimleri; Aydınlı yörüklerinin dokuduğu yanları koçboynuzlu, altıgen madalyonlardan oluşan 18-19.yy. Aydın kilimleri; 19.yy. kaplumbağa figürlü Aydın kilimleri; Isparta, Burdur ve Antalya civarındaki yörükler tarafından dokunan kenarları dişli küçük kare desenli kilimler; erken örnekleri Osmanlı saray sanatı üslubunda yapılmış Osmanlı çadır kilimlerinde görülen karanfil desenli kilimler; 19.yy. Afyon Emirdağ ve çevresinde, Emirdağ ismi verilen bir oymağın kolu tarafından dokunan sandıklı, çomçalı ve seleser kilimler; 19.yy. Fethiye ve çevresinde yörüklerin göç ederken eşyalarının üstünü kapatmak amacıyla develerin üstüne örttükleri Fethiye deve kilimleri; Balıkesir civarında yaşayan Yüncü Yörükleri tarafından dokunan kırmızı, lacivert, beyaz renklerin kullanıldığı karakteristik kilimler; Afyon, Eskişehir ve Kütahya civarında dokunan çeşitli renklerde kenarları dişli eşkenar dörtgenlerin yer aldığı kilimler; Sivrihisar seccadeleri ve kilimleridir.

Doğal boyalarla renklendirilmiş, geometrik ve sembolik motifli geleneksel Anadolu kilimlerinin heyecan veren örnekleri, görseller eşliğinde tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kilim, Batı Anadolu, geleneksel, vakıf, müze.

WESTERN ANATOLIAN KİLİMS IN THE ANKARA FOUNDATION WORKS MUSEUM

Suzan BAYRAKTAROĞLU
Başkent University

The Ankara Foundation Works Museum, which was opened in 2007, contains many kilims collected from foundation mosques and masjids located all over Turkey. These are kilims that reflect the rich weaving culture of Anatolia. Western Anatolia, which is a part of this wealth, is a region where kilims are woven in almost every inch of it. There are a lot of kilims with regional characteristics in the museum from Uşak, Aydın, Muğla, Isparta, Burdur, Antalya, Afyon, Eskişehir, Kütahya and Balıkesir.

These kilims are; 17th century Uşak kilims; 18th-19th century Aydın kilims consisting of hexagonal medallions with ram horns on the sides woven by Aydınli Yörüks; 19th century Aydın kilims with turtle figures; kilims with small square patterns with serrated edges woven by the Yoruks around Isparta, Burdur and Antalya; carnation patterned kilims, early examples of which are seen in Ottoman tent kilims made in the Ottoman palace art style; 19th century sandıklı, çomçalı and seleser kilims woven by a branch of a tribe called Emirdag in Afyon Emirdag and its surroundings; 19th century Fethiye camel kilims that Yoruks covered on camels to cover their belongings while migrating in Fethiye and its surroundings; characteristic kilims in red, navy blue and white woven by the Yüncü Yoruks living around Balıkesir; kilims with various colored serrated rhombuses woven around Afyon, Eskişehir and Kütahya; Sivrihisar prayer rugs and kilims.

Exciting examples of traditional Anatolian kilims with geometric and symbolic motifs colored with natural dyes will be introduced with visuals.

Keywords: Kilim, Western Anatolia, traditional, foundation, museum.

OSMANLI BATILILAşMA SÜRECİNİN MEKÂNSAL İFADESİ: LÜBNAN KONUTLARINDA BAĞDADI TAVANLARDA GÖRSEL İMGELERİN ANLATIMI

Zülfiye BAYTAR
Hacettepe Üniversitesi

Lübnan, Osmanlı döneminde önemli bir eyalet olup, kültürel mirasında önemli Osmanlı etkileri barındırmaktadır. Osmanlı İmparatorluğunda, 18. ve 19. yüzyılda başlayan batılılaşma hareketi, başta İstanbul olmak üzere Anadolu, Balkanlar ve Ortadoğu ülkelerine kadar sirayet etmiştir. Osmanlıda yaşanan Batı temelli yeni reform hareketleri; askeri, siyasi, ekonomik ve kültür- sanat alanlarında kendini göstermiş ve Avrupa ile artan ilişkiler doğrultusunda Osmanlı mimarisinde mimari üretiminde ve iç mekân süslemelerinde yeni görsel anlatım biçimleri ortaya çıkarmıştır. Bu dönüşümün gözlemlenebileceği en çarpıcı alanlardan biri, ahşap karkas sistemle inşa edilen ve iç mekânlarda görsel anlatımın öne çıktığı bağdadi tavanlardır. Lübnan'da yaygın olan bağdadi tavanlarındaki görsel imgeler, bu modernleşme hareketinin mekânsal ifadesini somutlaştıran en güzel örneklerini sunmaktadır. Bağdadi tavan tekniğı, geleneksel Osmanlı mimarisinin önemli tekniklerinden olup, özellikle Osmanlı döneminde yapılan evlerde, camilerde ve diğer geleneksel yapılarda kullanılmıştır. Bu teknik, yapıların iç mekânlarına, estetik ve fonksiyonel bir çözüm sunarak, üzerine yapılan kalem işi süslemelerle ve görsel imgeler ile mekânlara sanatsal bir zenginlik katmaktadır. Anadolu'da ve diğer Osmanlı eyaletlerinde tercih edilen bağdadi tavanlar, geleneksel mimari öğelerin Batı etkisiyle yeniden yorumlandığı önemli bir alan olmuştur. Batılılaşma Lübnan'daki Osmanlı yapılarında bu etkileşim açıkça görülmektedir. Özellikle Osmanlı Lübnan'ında, Marunî ve Ortodoks burjuva sınıfının konutlarında görülen bağdadi tavan süslemeleri, Batı sanatından devşirilmiş perspektifli manzara resimleri, natürmortlar, mitolojik sahneler, köy, kent ve yapı betimlemeleri, figüratif sahneler, çiçek, hayvan betimlemeleri ve alegorik konular, Batılı perspektif teknikleri ve yerel üslupların sentezi ile özgün bir görsel anlatım dili oluşturmuştur.

Bu çalışma, Osmanlı Batılılaşma Dönemi'nin, iç mekân estetiğine etkilerini, Lübnan'daki bağdadi tavan süslemeleri üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Batılılaşma dönemi Lübnan'daki mekânsal ve görsel izdüşümlerin yerel yapı kültürüyle nasıl bütünleştiğı tartışılacaktır. Bağdadi tavanlarda kullanılan görsel imgelerin biçimsel ve kavramsal analizi yapılarak, görsel imgelerin; üslup, teknik, malzeme, konu ve kültürel farklılıklar ve benzerlikler konusunda ele alınarak bu bağlam doğrultusunda Osmanlı modernleşme sürecinin; mimari, sanat ve görsel kültür alanındaki Osmanlı, Avrupa ve bölgesel etkilerin yansımalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Batılılaşma, Bağdadi Tavan, Görsel İmge, Lübnan

THE SPATIAL EXPRESSION OF THE OTTOMAN WESTERNIZATION PROCESS: NARRATING THE VISUAL IMAGERY OF BAGHDADI CEILINGS IN LEBANESE RESIDENCES

Zülfiye BAYTAR
Hacettepe University

Lebanon was an important province during the Ottoman period and its cultural heritage bears significant Ottoman influences. In the Ottoman Empire, the Westernization movement that began in the 18th and 19th centuries spread to Anatolia, the Balkans, and Middle Eastern countries, starting with İstanbul. The new Western based reform movements that took place in the Ottoman Empire manifested themselves in the military, political, economic, and cultural artistic spheres, and in line with increasing relations with Europe, new visual narrative forms emerged in Ottoman architecture, architectural production, and interior decoration. One of the most striking areas where this transformation can be observed is in the baghdadi ceilings, which are constructed with a wooden frame system and feature visual expression in their interior spaces. The visual images in the baghdadi ceilings, which are common in Lebanon, offer the most beautiful examples of the spatial expression of this modernization movement. The baghdadi ceiling technique is one of the important techniques of traditional Ottoman architecture and has been used in houses, mosques, and other traditional buildings, especially during the Ottoman period. This technique provides an aesthetic and functional solution to the interior spaces of buildings, adding artistic richness to the spaces with penandink decorations and visual images. Baghdadi ceilings, which were preferred in Anatolia and other Ottoman provinces, have been an important area where traditional architectural elements have been reinterpreted under Western influence. Westernization This interaction is clearly seen in Ottoman buildings in Lebanon. In particular, the Baghdadi ceiling decorations seen in the residences of the Maronite and Orthodox bourgeoisie in Ottoman Lebanon perspective landscape paintings, still lifes, mythological scenes, depictions of villages, cities, and buildings, figurative scenes, depictions of flowers and animals, and allegorical subjects, borrowed from Western art, have created a unique visual narrative language through the synthesis of Western perspective techniques and local styles.

This study aims to examine the effects of the Ottoman Westernization Period on interior aesthetics through the baghdadi ceiling decorations in Lebanon. It will discuss how the spatial and visual reflections of the Westernization period in Lebanon were integrated with the local architectural culture. By conducting a formal and conceptual analysis of the visual images used baghdadi ceilings, this study aims to reveal the reflections of Ottoman European and regional influences in the fields of architecture, art, and visual culture during the Ottoman modernization process, in terms of style, technique, material, subject matter, and cultural differences and similarities.

Keywords: Ottoman, Westernization, Baghdadi Ceiling, Visual Image, Lebanon

NAKKAŞ LEVNÎ VE NAKKAŞ İBRAHİM FIRÇASINDAN 1720 ŞENLİKLERİNİN YANSIMALARI VE NAKKAŞLARIN ÜSLUPLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Habibe BEKTAŞOĞLU
Süleyman Demirel Üniversitesi

Saltanat yılları (1703-1730) arasına tarihlenen Sultan III. Ahmed'in dört şehzadesi 1720 yılında görkemli bir şenlik düzeni ile sünnet ettirilmiştir. Bu şenliklerde ayrıca devrin Sadrazamı Damat İbrahim Paşa'nın oğlu Mehmed, Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa'nın oğlu İsmail, İmparatorluğun her bir köşesinden 4000'e yakın çocuk ile birlikte padişah'tan alınan özel izinle şehzadelerin yanında sünnet ettirilmiştir.

Sünnet töreni 18 Eylül 1720 tarihinde başlamış, 23 gün sürerek 10 Ekim 1720'de son bulmuştur. Bu kapsamlı sünnet töreni Divan şairi ve nesir yazarı Seyyid Vehbi tarafından (öl. 1736) şenlik kitabı yani 'Surnâme' olarak kaleme alınmış; bu yazılı metnin döneminde ve sonrasında yirmiye yakın nüshası yapılmıştır. Bu nüshalardan ikisi imparatorluğun nakkaşhanesinde resimli nüsha haline getirilmiştir. Düğün kitaplarını resmeden isimler ise Nakkaş Levni (ö. 1732) ve Nakkaş İbrahim (ö. 1751?) olmuştur.

Nakkaş Levnî'ye ait olan Surnâme-i Vehbî, TSMK A. 3593 numarada kayıtlıdır. Yazma nüsha 175 yapraktan oluşur ve eserin boyutları 37×26'dır. Eserde 137 adet resim bulunmaktadır. Metinler talik yazı hattı ile yazılmıştır, hattat ise Hüseyin Şakir Efendi'dir.

Nakkaş İbrahim'in fırçasından çıktığı düşünülen ve devrin Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa için hazırlatılan nüsha ise 221 yapraktan meydana gelmekte ve 140 resimden oluşmaktadır. Levnî surnamesinde olduğu gibi bu nüshada sünnet hazırlıklarının başlama evresinden sonuna kadar teatral bir biçimde resmedilen görüntüler mevcuttur. Yaprakları eksik olan nüsha Topkapı Sarayı Müzesinde Arşiv 3594 ile kayıtlıdır.

Sempozyum bildirisi kapsamında aynı dönemde nakşedilen her iki nüshanın bilgileri ve resimleri üslup ve konuları bakımından karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nakkaş Levni, Nakkaş İbrahim, 1720 Şenlikleri

REFLECTIONS OF THE 1720 FESTIVITIES FROM THE BRUSH OF NAKKAŞ LEVNÎ AND NAKKAŞ İBRAHİM AND COMPARISON OF THE STYLES OF THE PAINTERS

Habibe BEKTAŞOĞLU
Süleyman Demirel University

The four princes of Sultan Ahmed III, whose reign dates from 1703-1730, were circumcised in 1720 with a magnificent festival. In these festivities, Mehmed, the son of the Sadrazam of the time, Damat İbrahim Pasha, and Ismail, the son of the Janissary Agha Mehmed Agha, were circumcised alongside the princes with special permission from the sultan, along with nearly 4000 children from every corner of the Empire.

The circumcision ceremony started on September 18, 1720, lasted 23 days and ended on October 10, 1720. This extensive circumcision ceremony was written by the Divan poet and prose writer Seyyid Vehbi (d. 1736) in the form of a book of festivities, the 'Surnâme', and nearly twenty copies of this written text were made during and after the period. Two of these copies were turned into illustrated copies in the nakkaşhane of the empire. The names who illustrated the wedding books were Nakkas Levni (d. 1732) and Nakkas İbrahim (d. 1751?).

Surnâme-i Vehbî, which belongs to the painter Levnî, is registered in TSMK A. 3593. The manuscript consists of 175 leaves and the dimensions of the work are 37×26. There are 137 illustrations in the work. The texts are written in talik script and the calligrapher is Hüseyin Sakir Efendi.

The copy, which is thought to have come from the brush of Nakkas İbrahim and was prepared for the Grand Vizier of the period, Nevşehirli Damat İbrahim Pasha, consists of 221 leaves and 140 paintings. As in Levnî's surname, this copy contains theatrical images depicting the circumcision preparations from the beginning to the end. The copy with missing leaves is registered in Topkapı Palace Museum under Archive 3594.

Within the scope of the symposium paper, the information and paintings of both copies, which were embroidered in the same period, will be discussed comparatively in terms of style and subject matter.

Keywords: Nakkaş Levni, Nakkaş İbrahim, 1720 Festivities

RENKLERİN YOLCULUĞU: NİZÂMÎ'NİN HEFT PEYKER MESNEVİSİNDEKİ BEHRAM'IN YEDİ KÖŞKÜ ZİYARETİ HİKAYESİ VE RESİMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ

Ebru BİLEN
Mardin Artuklu Üniversitesi

12. yüzyılda yaşamış olan şair Nizâmî Gencevî'nin Hamse adlı eserinde yer alan Heft Peyker mesnevisindeki Behrâm-ı Gûr'un yedi farklı günde, yedi farklı renkteki köşkte, yedi prensesi ziyareti hikayesi, renklerle olan ilişkisi hem sözlü hem de görsel anlamda dikkati çekmektedir. İslam resim sanatı içerisinde, çok sayıda resimli Nizami Hamse nüshası içerisinde, 1501 tarihli Bodleian Library MS. Elliott 192 ve 1549–1550 tarihli Bodleian Library MS. Pers. c. 42 nüshaları konu kapsamında seçilmişlerdir. Her iki el yazması, farklı sayıda köşk sahnesi içermektedir: MS. Elliott 192 yedi köşke ait resim sahnesi yer alırken, MS. Pers. c. 42 yazmasında beş köşke yer verilmiştir. Bu farkın temel sebebinin belirlenmesi, yapım tarihlerindeki farklılıkla birlikte Safevî döneminin farklı aşamalarındaki üslup anlayışıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Bu sebepler doğrultusunda seçilen iki nüshada yer alan resim sahneleri üzerinden renklerin ikonografiyi ve üslubu nasıl etkilediğini ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma kapsamında incelenen iki yazmada yer alan köşk sahnelerindeki renk kullanımı, anlatının renklerle kurduğu güçlü ilişki üzerinden değerlendirilmiştir. Aynı edebî metne dayanan iki farklı görsel yorumun, sanat tarihi ve resim sanatı perspektifinden nasıl şekillendiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Resimlerin ikonografik çözümlemesi aracılığıyla, Nizâmî'nin Heft Peyker mesnevisinde anlatılan hikâyelerin karşılaştırılmalı incelemeleri ve bu temsillerin dönemin resim anlayışıyla nasıl bütünleştiği ortaya konmuştur. Böylece, yazmalar arası karşılaştırma yoluyla üslubun sanat tarihi bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nizâmî, Heft Peyker, Safevî dönemi, Üslup analizi

THE JOURNEY OF COLORS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE STORY AND ILLUSTRATIONS OF BEHRAM'S VISIT TO THE SEVEN PALACES IN NIZAMI'S HEFT PEYKER MESNEVI

Ebru BİLEN
Mardin Artuklu University

The story of Behrâm-ı Gûr's visit to seven princesses in seven different palaces, each of a different color, on seven different days, as told in Nizâmî Gencevî's 12th-century work *Hamse*, draws attention to his relationship with colors in both verbal and visual terms. Within Islamic painting, two manuscripts from among the many illustrated copies of Nizami's *Hamse* were selected for this study: Bodleian Library MS. Elliott 192, dated 1501, and Bodleian Library MS. Pers. c. 42, dated 1549–1550. Each manuscript contains a different number of palace scenes: MS. Elliott 192 contains seven palace scenes, while MS. Pers. c. 42 contains five. It is thought that the main reason for this difference is related to the stylistic understanding of the different stages of the Safavid period, along with the difference in their dates of production. For these reasons, the aim is to reveal how colors affect iconography and style through the pictorial scenes in the two selected manuscripts.

As a result, the use of color in the pavilion scenes in the two manuscripts examined in this study has been evaluated through the strong relationship between the narrative and colors. It aims to reveal how two different visual interpretations based on the same literary text were shaped from the perspectives of art history and painting. Through the iconographic analysis of the paintings, comparative studies of the stories told in Nizami's *Heft Peyker mesnevi* and how these representations were integrated with the painting style of the period were revealed. Thus, the aim is to examine style in the context of art history through intertextual comparison.

Keywords: Nizami, *Heft Peyker*, Safavid period, style analysis

RESİM SANATINDA YIKANANLAR TEMASI

Ebru BİLGET FATAHA - Ferhat KAVAS
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Yıkananlar teması, Rönesans'tan 20. yüzyıla kadar Avrupa resim sanatında tekrar eden bir konu olmuştur. Bu tema doğaya, bedene ve zamana yönelik değişen tutumları yansıtmıştır. Kökleri klasik Antik Çağ'a kadar uzanan yıkanan çıplak veya yarı çıplak figürlerin tasvirleri, hem mitolojik gelenekleri hem de güzellik ideallerini yansıtır. Rönesans sanatçılarının ise mitolojik veya dinsel bağlamlarda idealize edilmiş insan anatomisini keşfetmek için yıkanma sahnelerinde çıplak figürleri resmettikleri görülür. François Boucher gibi Rokoko sanatçıları yıkananlar temasında duysal zevki ve dekoratif formları vurgularken, banyo sahnelerine eğlenceli bir erotiklik duygusu katmışlardır. Dominique Ingres ve Gustave Courbet çıplaklığı hem akademik bir kesinlikle hem de kışkırtıcı bir gerçekçilikle ele almışlardır. Edgar Degas ve Pierre-Auguste Renoir gibi ressamlar, banyo yapanları kendiliğinden, samimi anlarda tasvir etmişlerdir. Paul Cézanne ve Pablo Picasso Yıkananlar temasını form ve soyutlamaya odaklanarak yeniden ele almışlardır. Özellikle Cézanne'ın yıkananları, geleneksel ve modernist estetik arasında bir dönüm noktası oluşturmuş ve anlatıdan çok biçime vurgu yapmıştır. Genel olarak, Yıkananlar teması, Avrupa resminde kutsal ve dünyevi, kamusal ve özel, akademik ve avangard gelenekler arasında köprü kurarak sanatsal yenilik ve yorum için zengin bir araç işlevi görmüştür.

Doğu da ise yıkanma teması su ve yaşam ilişkisi bağlamında temizlik, dinlenme, toplanma gibi kavramlarla birlikte daha çok toplumsal bir buluşmanın odağına alınmıştır. Timurlu resimlerinde bir hikâye kahramanı olan Şirin açık havada bir derede yıkanırken resimlenmiştir. 18. yüzyıldan sonra ise yıkanan kadınlar hamama giderken, hamamda ve toplu olarak yıkanma sahneleri içerisinde tasvir edilmiştir. Yıkanma sahneleri artık belli bir metne bağlı kalmadan günlük hayatın içerisindeki sahneler olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha çok hamam ritüellerini konu alan yıkanma sahnelerinde hamama giden kadınlar tek, çocuklu veya gruplar halinde günlük kıyafetleri ve bohçaları ile resimlenmiştir. Hamam içerisinde kadınlar peştamallar, takunyalar, taraklar, hamam tasları ve kıldanlar, kına kapları ve havlular gibi günlük kullanım eşyaları ile tasvir edilmiştir. I. Ahmed Albümünde yer alan resimlerde ve Fazıl, Rafael, Abdullah Buhari gibi sanatçıların resimlerinde ideal bir kadın temasından ziyade kadının günlük hayatın bir alanı içerisinde resimlendiği görülmektedir. 18. yüzyılda hamam kıyafetlerine ve aksesuarlarına vurgu yapılırken, 19. yüzyılda Avrupalı ressamların gözünden çizilen yıkanan kadınların, toplu hamam sahneleri içerisinde idealize edilerek çıplaklıkları ön plana alınmıştır.

Bu çalışmada suyun sağaltıcı gücü, mitolojik kökenleri, arınma ve temizlik gibi kavramlar açıklanarak başlangıcından itibaren yıkanmanın hikâyesi resimler üzerinden okunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Resim Sanatı, Yıkananlar, Avrupa Resmi, Osmanlı Resmi, İkonografi

THE THEME OF BATHERS IN PAINTING

Ebru BİLGET FATAHA - Ferhat KAVAS
Sivas Cumhuriyet University

The theme of bathers was a recurring theme in European painting from the Renaissance to the 20th century. It reflected changing attitudes towards nature, the body and time. Depictions of nude or semi-nude bathing figures, which have roots in classical antiquity, reflect both mythological traditions and ideals of beauty. Renaissance artists, on the other hand, often depicted nude figures in bathing scenes to explore idealized human anatomy in mythological or religious contexts. Rococo artists such as François Boucher emphasized sensual pleasure and decorative forms in the theme of bathers, while injecting a sense of playful eroticism into their bathing scenes. Dominique Ingres and Gustave Courbet treated nudity with both academic precision and provocative realism. Painters such as Edgar Degas and Pierre-Auguste Renoir depicted bathers in spontaneous, intimate moments. Paul Cézanne and Pablo Picasso revisited the theme of bathers, focusing on form and abstraction. In particular, Cézanne's bathers marked a turning point between traditional and modernist aesthetics, emphasizing form rather than narrative. In the East, bathing has been focused more on a social gathering, with concepts such as cleansing, resting, and gathering in the relationship between water and life. In Timurid paintings, Şirin, a story hero, is depicted bathing in a stream in the open air. After the 18th century, women bathing are depicted on their way to the bathhouse, in the bathhouse, and in scenes of collective bathing. Bathing scenes no longer appear as scenes in daily life, without being bound to a specific text. In the bathing scenes, which mostly deal with bath rituals, women who go to the bath are depicted alone, with children or in groups with their daily clothes and bundles. When the woman enters the bath, her loincloths, clogs, combs, bath bowls and clays, henna pots, towels and daily use items are defined. While the emphasis was on bath clothes and accessories in the 18th century, the bathing women drawn by European painters in the 19th century were more idealized in group bath scenes and their nudity was brought to the forefront.

In this study, the healing power of water, its mythological origins, the concepts of purification and cleanliness will be explained and the story of bathing from the beginning will be read through the paintings.

Keywords: Painting Art, Bathers, European Painting, Ottoman Painting, Iconography

MİHRİŞAH VALİDE SULTAN KÜLLİYESİ'NİN EYÜPSULTAN SEMTİNİN FİZİKİ GELİŞİMİNE ETKİSİ

Gizem BODUR

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Osmanlı Devleti'nin şehirlerinin kurulmasında, büyümesinde ve gelişmesinde dini ve sosyo-kültürel nitelikli yapılar olan külliye kuruluşları, şehirlerin farklı yerlerinde inşa edilerek büyük şehirlerin kurulumunda etkili olmuşlardır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde vakıf yapıları sayesinde gerçekleştirilen imar faaliyetleri Türk ve İslam şehirlerinin kurulumunda önemli bir etkiye sahiptir.

Eyüpsultan semti, Osmanlı Devleti'nin İstanbul'u fethinden sonra kurulmuş ve gelişmiş bir semttir. İstanbul'un fethinden hemen sonra Fatih Sultan Mehmed tarafından Ebu Eyyub el-Ensari'nin mezarının üzerine bir türbe inşa edilmiş ve bu türbe etrafında külliye teşekkül etmiştir. İsmi Ebu Eyyub el-Ensari'den alan semt, İstanbul'da sur dışında kurulan ilk Türk ve İslam semti olmuştur.

Mihrişah Valide Sultan Külliyesi, İstanbul ili, Eyüpsultan ilçesinde bulunmakta olup, Osmanlı Devleti'nin önemli bir tören güzergahı olan Cülus Yolu olarak bilinen Sultan Reşad Caddesi'nin her iki yakasına, III. Murad'ın eşi, III. Selim'in annesi Mihrişah Valide Sultan tarafından 1795 yılında inşa edilmiştir. İmaret merkezli olarak gelişen külliyenin etrafına türbe, sıbyan mektebi, sebil ve çeşmeler yerleştirilmiştir. Dönemin hakim üslubu Barok-Rokoko sanatının yoğun olarak yansıtıldığı önemli yapılardan biridir. Aynı zamanda külliye, Osmanlı mimarlığında imaret etrafında gelişen tek külliye yapısıdır.

Mihrişah Valide Sultan Külliyesi, gelişmekte olan Eyüpsultan semtine farklı bir boyut kazandırmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren sayfiye alanı olarak önem kazanan Haliç sahilinde, birçok köşk, saray ve yalı bulunmaktaydı. Yine XVIII.yüzyılda Osmanlı Devleti'nin önemli tören güzergahı olan Cülus Yolu'nun başlangıcını oluşturan Bostan İskelesinin her iki yanında sahil sarayları yer almaktaydı. Mihrişah Valide Sultan Külliyesi ise, Cülus Yolu olarak bilinen Sultan Reşad Caddesi'nin her iki tarafına konumlandırılmış olup caddenin mimari açıdan asıl kimliğini kazanmasını sağlamıştır. Cadde üzerinde en eski anıtsal yapı özelliğine sahip kompleks, Eyüp Sultan Külliyesi'nin kuzey aksında gelişimini doğrudan etkileyerek kendinden sonraki anıtsal yapıların öncüsü olmuştur. Bu bağlamda külliye, güney ve doğu ekseninde gelişen anıtsallığı kuzey aksına kaydırmıştır.

Çalışmamız Mihrişah Valide Sultan Külliyesi'nin gelişmekte olan bir semtin fiziki gelişimine etkisini fotoğraf, harita ve arşiv belgeleri üzerinden çeşitli çıkarımlar doğrultusunda bilimsel açıdan ele alarak ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eyüpsultan, Cülus Yolu, Mihrişah Valide Sultan Külliyesi, Barok, Batılılaşma

THE EFFECT OF VALIDE SULTAN COMPLEX ON THE PHYSICAL DEVELOPMENT OF EYUPSULTAN NEIGHBOURHOOD

Gizem BODUR

Mimar Sinan Fine Arts University

In the establishment, growth and development of the cities of the Ottoman Empire, külliye organisations, which are religious and socio-cultural structures, were built in different parts of the cities and were effective in the establishment of large cities. Especially in the foundation period of the Ottoman Empire, the construction activities carried out thanks to the foundation structures have an important impact on the establishment of Turkish and Islamic cities.

Eyüpsultan neighbourhood was established and developed after the Ottoman conquest of Istanbul. Immediately after the conquest of Istanbul, Fatih Sultan Mehmed built a mausoleum over the grave of Abu Eyyub al-Ansari and a complex was formed around this mausoleum. Named after Abu Eyyub al-Ansari, the neighbourhood was the first Turkish and Islamic neighbourhood established outside the city walls of Istanbul.

Mihrişah Valide Sultan Complex is located in Eyüpsultan district of Istanbul province and was built in 1795 by Mihrişah Valide Sultan, wife of Murad III and mother of Selim III, on both sides of Sultan Reşad Street, known as Cülus Yolu, an important ceremonial route of the Ottoman Empire. The complex, which developed centred around the imaret, was surrounded by a mausoleum, a school, a fountain and fountains. It is one of the important buildings in which Baroque-Rococo art, the dominant style of the period, is reflected intensely. At the same time, the külliye is the only külliye structure developed around the imaret in Ottoman architecture.

Mihrişah Valide Sultan Complex brought a different dimension to the developing Eyüpsultan neighbourhood. There were many mansions, palaces and mansions on the Golden Horn coast, which gained importance as a countryside area from the XVIth century onwards. Again in the eighteenth century, coastal palaces were located on both sides of the Bostan Pier, which formed the beginning of the Cülus Road, an important ceremonial route of the Ottoman Empire. The Mihrişah Valide Sultan Complex was located on both sides of Sultan Reşad Street, known as the Cülus Road, and provided the street with its architectural identity. The complex, which is the oldest monumental building on the street, directly influenced the development of Eyüp Sultan Complex on the northern axis and became the pioneer of the monumental buildings that followed it. In this context, the complex shifted the monumentality developed on the south and east axis to the north axis.

Our study aims to reveal the impact of Mihrişah Valide Sultan Complex on the physical development of a developing neighbourhood through photographs, maps and archive documents in line with various inferences from a scientific perspective.

Keywords: Eyüpsultan, The Road to Julus, Mihrişah Valide Sultan Complex, Baroque, Westernisation

BİZANS YAPI MALZEMELERİNE OSMANLI DOKUNUŞU: İSTANBUL BAYEZİD CAMİSİ ÖRNEĞİ

Zeki BOLEKEN
Marmara Üniversitesi

Başlangıcından itibaren Osmanlı mimarisinde, selatin camilerde genel olarak bir gelişim çizgisinden bahsedilebilir. Osmanlı mimarisinde, plan şemalarının ve mimari plastiğin gelişimine paralel olarak takip edilebilen bir başka unsur da Bizans yapı malzemelerinin kullanımıyla ilgilidir. Bizans mimari parçalarından sütun başlığı, söve, arşitrav, levha payesi, yüzey kaplaması ve zemin döşemesi gibi örneklerin selatin camilerindeki kullanımları dikkat çekicidir. Bizans devşirme mimari parçalarının, Sultan I. Bayezid dönemine (1389-1402) kadar yapıların cephe tasarımına ve süsleme programına dahil edilerek kullanımı söz konusuysa, bu tarihten itibaren devşirme malzemelerin selatin camilerde hızlıca görünmez hale geldikleri kolaylıkla fark edilmektedir. Bu görünmezlik devşirme mimari plastik örneklerin yapılarda fark edilemeyecek noktalarda ya da onların yeniden biçimlendirilerek kullanılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Konstantinopolis'in fethinden sonra, inşa edilen selatin camiler arasında, Bizans yapı malzemelerinin yeniden kullanımı için ilk ele alınması gereken yapı Fatih Camii'dir, ancak caminin 1766 depreminden sonra minareleriyle birlikte ibadet mekânının tamamen yeniden inşa edilmesi ve avlu döşemesinin yenilenmesi birçok veriyi de yok etmiştir. Bundan dolayı İstanbul'da Bizans yapı malzemelerinin selatin camilerinde kullanımıyla ilgili en önemli örnek Bayezid Camisidir. Bayezid Camisi'nde, Bizans yapı malzemeleri oldukça yoğun kullanılmış olsa da bu malzemeler üzerinde herhangi bir motif, yazıt gibi unsurlara rastlanmamıştır. Camideki Bizans yapı malzemelerinin büyük bölümü, sütun gövdeleri ve bir grup başlık dışında, yeniden biçimlendirilerek zemin döşemesinde, yüzey kaplamalarında ve kemer taşlarında kullanılmıştır. Sonuç olarak caminin avlusunda, taç kapılarında, minarelerinde ve ibadet mekânının birkaç noktasında, yaklaşık yirmi farklı türde antik dönemin en bilinen renkli mermer ve diğer taşları, Osmanlı mimarisinin estetik anlayışı doğrultusunda kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bizans Mimarisi, Osmanlı Mimarisi İstanbul, Bayezid Külliyesi, Devşirme Malzeme

AN OTTOMAN TOUCH TO BYZANTINE BUILDING MATERIALS: THE CASE OF THE BAYEZID MOSQUE IN ISTANBUL

Zeki BOLEKEN
Marmara University

From the beginning of Ottoman architecture, a general developmental trajectory can be observed in the selâtin mosques. In Ottoman architecture, another aspect that can be traced in parallel with the development of plan schemes and architectural sculpture concerns the use of Byzantine building materials. The use of Byzantine architectural elements such as column capitals, jambs, architraves, piers, revetments, and pavements in selâtin mosques is particularly noteworthy. While the spolia of Byzantine architectural elements were incorporated into the façade design and decorative program of buildings up until the reign of Sultan Bayezid I, it becomes readily apparent that from this period onward, the spolia materials rapidly became inconspicuous in selâtin mosques. This invisibility was achieved either by placing the spolia architectural sculptural elements in locations within the buildings where they would not be readily perceived, or by reworking them into new forms. Among the selâtin mosques constructed after the conquest of Constantinople, the first structure to be considered in terms of the reuse of Byzantine building materials is the Fatih Mosque; however, the reconstruction of its prayer hall along with the minarets following the earthquake of 1766, as well as the renewal of its courtyard pavement, has resulted in the loss of much evidence. For this reason, the Bayezid Mosque stands as the most significant example in Istanbul concerning the use of Byzantine building materials in selâtin mosques. Although Byzantine building materials were used extensively in the Bayezid Mosque, no elements such as motifs or inscriptions have been identified on these materials. With the exception of the column shafts and a group of capitals, the majority of the Byzantine materials in the mosque were reworked and employed in the pavements, revetments, and arch voussoirs. As a result, it is evident that in the courtyard, the monumental portals, the minarets, and in several locations within the prayer hall, approximately twenty different types of the most renowned colored marbles and other stones of antiquity were used in accordance with the aesthetic principles of Ottoman architecture.

Keywords: Byzantine Architecture, Ottoman Architecture, Istanbul, Bayezid, Spolia

SİLİFKE KALESİ 2024 YILI KAZI ÇALIŞMALARI

Ali BORAN

Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Silifke ilçenin merkezinde, deniz seviyesinden 185 m yükseklikte bir tepe üzerinde yer alan Silifke Kalesi, tarihte Dağlık Kilikya olarak adlandırılan bölgenin güneyinde, şehrin batı tarafında, Akdeniz sahillerinden İç Anadolu'ya geçişini sağlayan güzergâhta, kara ve deniz ticaretinin kesiştiği bir konumdadır. İlk yerleşim Orta Kalkolitik çağda başlamış olup Hitit ve Asur döneminde de iskânın görüldüğü bilinmektedir.

Silifke Kalesi 2024 yılı kazı çalışmaları; belgeleme, temizlik, arkeolojik kazı ve geçici koruma aşamaları olmak üzere dört bölüm halinde yapılmıştır. 2024 kazı dönemi sezon başında hedeflenen çalışma programının başarılı bir şekilde yerine getirilmesiyle tamamlanmıştır.

2024 kazı çalışmaları Kazı Çalışmaları kale içerisinde daha önceki yıllarda açılan mekânlarda oluşan tahribatın geçici koruma uygulamalarıyla yabancı otların temizliğiyle başlanmıştır. Temizlik çalışmalarının akabinde kazı çalışmalarının 1. Etapı olan A14 1.Yol Kuzeyindeki mekânlarda arkeolojik kazı çalışması yapılmıştır. Ardından kazı çalışmalarının 2. Etapında ise A16 Tonozlu mekânın üzerinde ve kuzeyindeki mekânlarda geçici koruma çalışması yapılmıştır. 2024 Kazı dönemi sonunda 1850 m²'lik alanı kapsayan 44 açmada çalışma yapılmıştır. Çalışmalar sonucu ortaya çıkarılan duvarlar güçlendirilmiş ve geçici koruma uygulamaları yapılmıştır.

Kazı çalışmaları sonrası ele geçen eserler günlük olarak kazı laboratuvarına teslim edilmiş, genel ve detaylı incelenmek üzere teknik işlem ve aşamalardan geçirilmiştir. Eserler malzemesine göre ayrıştırılarak pişmiş toprak, cam ve kemik eserler aşamalı olarak su, fırça vd. aletler ile temizlendikten sonra kurutularak kilitli poşetler içerisinde depoya teslim edilmiştir. Madeni türde buluntular ise mikroskop, ince uçlu dişçi motoru, bisturi, spatül gibi alet ve teknik araçlarla temizliği yapılmıştır. Aralarından seçilen nitelikli eserler kazı katalog numarası, envanterlik ve etütlük numarası verilerek cinsi, malzemesi, tekniği tespit edilmiştir. Eserlerin cinsine göre kazı buluntu bilgileri esas alınıp (seramik, cam, taş ve bir kısım madeni eserler) belgelenerek dijital ortama aktarılmıştır. Devamında ölçümü, teknik el çizimi ve AutoCAD programıyla çizimi yapılmıştır. Çalışmalar sonucunda ortaya çıkarılan eserlerden içeresinden seçilen 16 envanterlik ve 237 etütlük eser müzeye teslim edilerek kazı dönemi sonlandırılmıştır.

Restorasyon çalışmaları kapsamında kalenin kuzey batısında kazı çalışmaları tamamlanan alanlarda mevcut duvarların arasındaki toprak dolgu ve otlar temizlenerek derz dolgu ile konservasyonu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ortaçağ, Kale, Kazı, Mekan, Silifke

SILIFKE CASTLE EXCAVATION WORKS OF THE YEAR 2024

Ali BORAN

Hacı Bayram Veli University

Located on a hill 185 m above sea level in the center of Silifke district, Silifke Castle is located in the south of the region historically known as Rough Cilicia, on the west side of the city, on the route that provides passage from the Mediterranean coast to Central Anatolia, at the intersection of land and sea trade. The first settlement began in the Middle Chalcolithic Age, and it is known that settlement was also seen in the Hittite and Assyrian periods.

Silifke Castle 2024 excavation works were carried out in four stages: documentation, cleaning, archaeological excavation and temporary protection stages. The 2024 excavation period was completed with the successful implementation of the work program targeted at the beginning of the season. 2024 Excavation Works started with temporary protection applications for the damage caused in the spaces opened in previous years within the castle and with the cleaning of weeds. Following the cleaning work, archaeological excavations were carried out in the areas north of A14 1st Road, which was the first stage of the excavation work. Then, in the second stage of the excavation work, temporary protection work was carried out on the A16 Vaulted area and in the areas to the north. At the end of the 2024 excavation period, work was carried out in 44 trenches covering an area of 1850 m². The walls unearthed as a result of the work were strengthened and temporary protection applications were made.

The artifacts obtained after the excavation works were delivered to the excavation laboratory on a daily basis and went through technical processes and stages for general and detailed examination. The artifacts were separated according to their material and the terracotta, glass and bone artifacts were cleaned gradually with water, brush etc. tools, dried and delivered to the warehouse in zip-lock bags. The metal artifacts were cleaned with tools and technical equipment such as microscopes, fine-tipped dental engines, scalpels and spatulas. The qualified artifacts selected from among them were given excavation catalogue numbers, inventory and study numbers and their types, materials and techniques were determined.

The excavation findings were documented and transferred to the digital environment based on the type of artifacts (ceramic, glass, stone and some metal artifacts). Measurements, technical hand drawings and drawings were made with the AutoCAD program. As a result of the work, 16 inventory and 237 study artifacts were selected from the artifacts revealed and delivered to the museum, and the excavation period was concluded.

Within the scope of restoration works, in the northwest of the castle, in the areas where excavations were completed, the soil fill and grass between the existing walls were cleared and conservation was carried out with joint filling.

Keywords: Medieval, Castle, Excavation, Place, Silifke

PİRİ REİS'İN KİTAB-I BAHİRİYE'SİNDEN; OSMANLI AKDENİZİNDE BULUNAN KALELER

Özlem BOSTANCI
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Osmanlılar, Dünya tarihinde birçok medeniyetin merkezi ve ortak noktasını oluşturan Akdeniz coğrafyasında altı yüz yıldan fazla hüküm sürmüştür. Öte yandan Osmanlılar için Akdeniz, coğrafi bir alanı ifade etmenin yanında hakimiyet adına yapılan mücadeleleri, kuşatmaları ve savaşları ile tüm bu mücadeleye ait hemen hemen her şeyi barındıran bir tanımlamayı kapsamaktadır.

Bu tanımamla içerisinde Osmanlı'nın Akdeniz sahillerinde çok ehemmiyetli noktalarında ele geçirdiği veya inşa ettiği kaleler, deniz üssü görevi görmüşlerdir. Bu kaleler hem mimari kültür hem de savaş stratejileri adına fazlaca detay barındırmaktadır.

Akdeniz'de bulunan Osmanlılara ait ya da Osmanlılarla ilişkili kaleler ile ilgili çoğu bilgiyi Piri Reis'in Kitâb-ı Bahriye'sindeki sıralama üzerinden takip etmek mümkündür. Kitâb-ı Bahriye'de, Kilidbahir ve Kale-i Sultaniye ile başlamış ve Boğazönü adaları, Mora, Arnavutluk, Dalmaçya kıyılarında ve bütün Ege adalarındaki kaleler rotası bulunmaktadır. Kılavuz özelliğindeki bu eserde yazılı bilgilerin yanında Akdeniz'in tüm limanları, adaları, kaleleri, boğaz, körfez ve geçitleri tasvir edilmiştir. Tüm bu tasvirlerin yanı sıra haritalar ve plan çizimleri de mevcut olan görsel malzeme kültürüne muazzam bir hizmet sunmaktadır.

Araştırmamız adına görsel malzeme kültürüne ait belge niteliği taşıyan minyatürler, gravürler, haritalar vb. kullanılarak kalelerin ortak ya da farklı özellikleri üzerinden, Osmanlı'nın kendi fethi kültürü ve hatta mimari geleneğinin dinamiklerinin yorumlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Piri Reis, Kitab-ı Bahriye, Osmanlı, Akdeniz, Görsel Malzeme

FROM PIRI REIS' KITAB-I BAHRIYE: CASTLES IN THE OTTOMAN MEDITERRANEAN

Özlem BOSTANCI
İzmir Kâtip Çelebi University

The Ottomans ruled for more than six hundred years in the Mediterranean geography, which constituted the centre and common point of many civilisations in world history. On the other hand, for the Ottomans, the Mediterranean is not only a geographical area, but also a definition that includes the struggles, sieges and wars fought for dominance and almost everything that belongs to all these struggles.

Within this definition, the castles that the Ottomans captured or built at very important points on the Mediterranean coast served as naval bases. These castles contain a lot of details in terms of both architectural culture and war strategies.

It is possible to follow most of the information about the castles belonging to or associated with the Ottomans in the Mediterranean through the order in Piri Reis' Kitâb-ı Bahriye. In Kitâb-ı Bahriye, the route starts with Kilidbahir and Kale-i Sultaniye and includes the islands of Bosphorus, Peloponnese, Peloponnese, Albania, the Dalmatian coast of Albania and all the Aegean islands. In addition to written information, all the harbours, islands, castles, straits, gulfs and gorges of the Mediterranean are depicted in this guidebook-like work. In addition to all these descriptions, maps and plan drawings provide a tremendous service to the visual material culture.

On behalf of our research, miniatures, engravings, maps, etc., which are documents of visual material culture, are used to interpret the dynamics of the Ottoman conquest culture and even the dynamics of the architectural tradition through the common or different characteristics of the castles.

Keywords: Pîrî Reis, Kitab-ı Bahriye, Ottoman, Mediterranean, Visual Material

POSOĞ ORTA ÇAĞ ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI: 2024 YILLI ÇALIŞMALARI

İsaf BOZOĞLU BAY
Ardahan Üniversitesi

Posof ilçesi, sahip olduğu kültürel doku ile Ardahan ili sınırları içerisinde yer alan önemli yerleşim alanlarından birisidir. Türkiye-Gürcistan sınır hattında yer alan ilçe, geçit güzergahındaki konumu ile geçmişten günümüze farklı kültürlerle ev sahipliğı yapmıştır. Ancak ilçe ve çevresinde gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalar irdelendiğinde ilçenin kültürel dokusunu bütüncül manada inceleyen çalışmaların sayıca azınlıkta kaldığı gözlenmiştir. İlçenin tarihçesine yönelik (özellikle Eski Çağ ve Orta Çağ dönemleri) değerlendirmeler ise genellikle Ardahan ili ve Tao-Klarceti Bölgesine yönelik yapılan araştırmalar doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu nedenle hem ilçedeki bütün kültür varlıklarını kayıt altına almak hem de ilçe tarihçesini aydınlatmak adına bir saha araştırması yapılmasına karar verilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izini doğrultusunda gerçekleştirilen "Ardahan ili Posof ilçesinde Orta Çağ Dönemi Arkeolojik Yüzey Araştırması" başlıklı araştırma projesinin ilk çalışmaları 2024 yılında gerçekleştirilmiştir.

Ardahan Üniversitesi Rektörlüğü'nün destek ve öncülüğünde, Posof Belediyesi ve Kaymakamlığı'nın yardımlarıyla gerçekleştirilen 2024 yılı arazi çalışmalarında hem daha önce tespiti yapılmış yapıların güncel durumunu belgelemek hem de yeni tespiti yapılan kültür varlıklarının kayıt altına alınarak envanterlenmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda 2024 yılı arazi çalışmalarında ilçesinin güneybatı ve güneydoğusunda yer alan 15 köy ziyaret edilmiştir (Yolağzı, Kolköy, Alabalık, Kaleönü, Baykent, Aşıkzülali, Akballı, Aşıküzeyir, Söğütlükaya, Kırköy, Çakırkoç, Asmakonak, Çamyazı, Çambeli, Derindere). 60'tan fazla noktada yürütölen arazi çalışmalarında özellikle Orta Çağ'a ait kültürel varlıkların belgelenmesine dikkat edilmiş, ancak bölge tarihinin aydınlatılması açısından Eski Çağ'a ve Türk-İslam Dönemine ait veriler de ekibe dahil olan uzmanlarca incelenmiştir.

2024 yılı arazi çalışmaları dışında, 1595 tarihli Osmanlı mufassal defteri, Gürcü kiliselerine ilişkin bazı tarihi kayıtlar ve 19. yy sonu 20. yy başındaki bazı gezginlerin (Sadovski, Uvarova, Froneli, Devitsky, Martvileli, Takaishvili gibi) aktarımları ile modern yayınlar incelenmiş; elde edilen bulgular arazideki materyallerle karşılaştırılarak bölgenin Orta Çağ tarihine ışık tutacak önemli verilere ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Posof, Ardahan, Orta Çağ, Arkeoloji, Yüzey Araştırması

POSOF MEDIEVAL ARCHAEOLOGICAL SURVEY: 2024 YEAR WORKS

İsaf BOZOĞLU BAY
Ardahan University

Posof district is one of the important settlement areas within the borders of Ardahan province with its cultural texture. Located on the Turkey-Georgia border line, the district has hosted different cultures from past to present with its location on the passage route. However, when the archaeological studies carried out in the district and its surroundings are examined, it is observed that the number of studies examining the cultural texture of the district in a holistic sense is in the minority. Evaluations regarding the history of the district (especially the Ancient and Middle Ages) are generally formed in line with the research conducted in Ardahan province and the Tao- Klarjeti Region. For this reason, it was decided to conduct a field research in order to both record all cultural assets in the district and to shed light on the history of the district. The first studies of the research project titled “Archaeological Surface Research in the Middle Ages in Posof District of Ardahan Province”, which was carried out with the permission of the Ministry of Culture and Tourism, General Directorate of Cultural Assets and Museums, were carried out in 2024.

With the support and leadership of Ardahan University Presidency and the assistance of Posof Municipality and District Governorship, the 2024 field studies aimed to document the current status of previously identified structures and to record and inventory newly identified cultural assets. In line with this goal , 15 villages located in the southwest and southeast of the district were visited in the 2024 field studies (Yolağzı, Kolköy , Alabalık, Kaleönü , Baykent , Aşıkzülali , Akballı , Aşıküzeyir , Söğütlükaya , Kırköy , Çakırkoç , Asmakonak , Çamyazı , Çambeli , Derindere). In the field studies carried out at more than 60 points , attention was paid to documenting cultural assets belonging to the Middle Ages in particular, but in order to shed light on the history of the region, data from the Ancient Age and the Turkish-Islamic Period were also examined by experts included in the team.

Except for the field work of 2024, dated 1595 The Ottoman detailed book, some historical records related to Georgian churches and some travellers of the end of the 19th century and the beginning of the 20th century (Sadovski , Uvarova , Froneli , Devitsky , Martvileli , Takaishvili e.g.) and modern publications were examined; the findings were compared with the materials in the field and important data that will shed light on the medieval history of the region were obtained.

Keywords: Posof, Ardahan, Medieval, Archaeology, Survey

AFYON'DA I. ULUSAL MİMARLIK AKIMI ETKİSİNDE TASARLANAN BİR YAPI: AFYON İDADİSİ (LİSESİ)

Begüm BUĞDAYCI
Afyon Kocatepe Üniversitesi

1914-1916 yılları arasında Ermeni asıllı mimar Avdik Avdes tarafından inşa edilen Afyon Lisesi binası, I. Ulusal Mimarlık Akımı etkisinde tasarlanmış önemli yapılardan birisidir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Balıkesir, Kütahya, Konya ve Niğde gibi pek çok kentteki I. Ulusal Mimarlık Akımı binalarının incelendiği ancak Afyon'daki İdadi binasına yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle bildiride, Afyon Lisesi binasının plan kurgusu, cephe tasarımı ve çini kullanımı açısından ele alınması, dönemin mimari anlayışıyla benzer veya farklı yönlerinin tespit edilmesi ve literatüre kazandırılması amaçlanmıştır. Bilindiği üzere, Geç Dönem Osmanlı mimarisinde II. Meşrutiyet'in ilanı ile görülmeye başlanan I. Ulusal Mimarlık Akımı sonucunda pek çok kamu ve eğitim binasında Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemi mimari kimliği tekrar yaşatılmak istenmiştir. Bu bağlamda çoğu yapının dış cephesinde çinilerden yararlanılmıştır. Afyon Lisesi'nin dış cephesinde kullanılan bu bezemelere 20. yüzyıl Kütahya çiniciliği üzerine yapılan araştırmalarda da yer verilmediği gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, çalışmada bezemelere ayrıca odaklanılarak çinilerin desen repertuarları değerlendirilecek ve atölye bilgisine ulaşılmaya çalışılacaktır. I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın seçkin örneklerinden birini oluşturan günümüzdeki bina her ne kadar 20. yüzyıl başlarında yapılmış olsa da okulun kuruluşu 1868 yılına kadar uzanmaktadır. İlk kez Karahisar-ı Sahip Rüştîyesi olarak açılan kurum, Osmanlı Dönemi'nde rüştiyelerin idadiye dönüştürüldüğü sırada, Miladi 31 Ağustos 1895 tarihinde Afyon İdadisi'ne çevrilmiştir. Kent merkezinde Ordu Bulvarı Caddesi'nde yer alan yapı, günümüzde Afyon Lisesi adıyla eğitim vermeye devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afyon, İdad-i mülki, Milli Mimari Üslubu, Kütahya, Çini

A BUILDING DESIGNED UNDER THE INFLUENCE OF THE FIRST NATIONAL ARCHITECTURAL MOVEMENT IN AFYON: AFYON İDADISI (HIGH SCHOOL)

Begüm BUĞDAYCI
Afyon Kocatepe University

The building of Afyon İdadi (High School), which was built between 1914 and 1916 by the Armenian architect Avdik Avdes, is one of the important buildings created under the influence of the First National Architecture Movement. In existing studies, buildings of this movement in many cities such as İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Balıkesir, Kütahya, Konya and Niğde have been examined; however, it was found that the İdadi building in Afyon was not included in these analyses. For this reason, the present work aims to examine the Afyon İdadi (High School) building in terms of its spatial organisation, façade design and use of tiles, to identify aspects that are similar to or different from the architectural understanding of the period, and to contribute to the academic literature. As is well known, as a result of the First National Architecture Movement, that began to appear in the late Ottoman architecture with the declaration of the Second Constitutional Monarchy, the architectural identity of the Anatolian Seljuk and Ottoman Period was intended to be revived in many public and educational buildings. In this context, tiles were frequently used on the façades of many buildings. It has been observed that the decorative tiles used on the exterior façade of Afyon High School have not been included in studies on early 20th-century Kütahya tilework. Therefore, this study also focuses on these decorations in order to analyse their design repertoire and identify the workshop that produced them. Although the present building, an outstanding example of the First National Architecture Movement, was constructed at the beginning of the 20th century, the roots of the school itself date back to 1868. Originally founded as Karahisar-ı Sahip Rüştîyesi (the Ottoman junior high school), the institution was transformed into Afyon İdadisi (High School) on 31 August 1895, when the Ottoman junior (rüştiye) high schools were converted into idadis (high schools). The building is located on Ordu Boulevard in the city centre and still serves as Afyon High School today.

Keywords: Afyon, İdad-i mülki, National Architectural Style, Kütahya, Tile

KÜÇÜK KAPLAR, UZAK MESAFELER: OLYMPOS'TA İNANÇLA İLİŞKİLİ SERAMİK BULUNTULARA DAİR GÖZLEMLER

Muradiye BURSALI
Pamukkale Üniversitesi

Likya Bölgesi'nin doğusunda yer alan Olympos, Roma ve Erken Bizans dönemlerinde hem ticaret hem de dinsel yaşam açısından önemli bir merkez haline gelmiştir. Akdeniz ticaret ağının üzerindeki konumuyla zenginleşen kent, aynı zamanda Erken Bizans döneminde piskoposluk merkezi olarak da öne çıkmıştır.

Bu bildiride, Olympos kazılarında ele geçen ampulla, matara ve unguentarium parçaları ile inanç pratikleriyle ilişkisi bulunan bazı seramik kap ve kandil inan örnekleri değerlendirilerek, bu kapların olası ticaret bağlamları irdelenecektir. Genellikle sıvı ya da kutsal içerikli maddelerin taşınmasında kullanılan bu kaplar, hem bireysel inancın maddi yansımalarını hem de dönemin dini-toplumsal ilişkilerini anlamak açısından önemlidir. Söz konusu örneklerin üretim merkezleriyle kente ulaşım yolları, özellikle Doğu Akdeniz bağlantıları çerçevesinde ele alınacak; form, bezeme ve ikonografik izler üzerinden bir değerlendirme sunulacaktır. Çalışma, hem kentteki Erken Bizans dönemi dini yaşamına dair özgün veriler sunmayı hem de Akdeniz dünyasındaki dönemin seramik dolaşımına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Erken Bizans, Ticaret, Litürji, Hac Yolculuğu

SMALL CONTAINERS, DISTANT PLACES: OBSERVATIONS ON CERAMIC FINDS RELATED TO FAITH IN OLYMPOS

Muradiye BURSALI
Pamukkale University

Located in the eastern part of the Lycian region, Olympos emerged as a significant center of both commerce and religious life during the Roman and Early Byzantine periods. Enriched by its position on Mediterranean trade routes, the city also stood out as a bishopric in the Early Byzantine period.

This paper examines fragments of ampullae, flasks, and unguentaria unearthed during the excavations at Olympos, alongside selected examples of ceramic vessels and lamps associated with religious practices. The study aims to explore the potential trade contexts of these objects. Commonly used to carry liquids or substances of sacred significance, these vessels are crucial for understanding not only the material expressions of personal piety but also the religious and social dynamics of the era. The production centers and distribution routes of these items will be assessed through formal, decorative, and iconographic analysis, particularly their connections with the Eastern Mediterranean. This study seeks to contribute both original data regarding the religious life of Olympos in Early Byzantine period and broader insights into ceramic circulation in the Mediterranean within the same period.

Keywords: Eastern Mediterranean, Early Byzantine, Trade, Liturgy, Pilgrimage

ANABOLU/NAFPLİON - AĞA PAŞA CAMİ - PARLAMENTO BİNASI

Yılmaz BÜKTEL
Trakya Üniversitesi

Ağa Paşa Camii (Yunanca: Τζαμί Αγία Πασά) veya Parlamento Evi (Βουλευτικό), Yunanistan'ın Anabolu kentinde bulunan bir camidir. Cami, 1730 yılında Osmanlı döneminde inşa edilmiştir. Kısa süreliğine Yunan İsyanı sırasında Yunanistan Geçici Yönetimi'nin ilk parlamento binası olarak hizmet vermiş, dolayısıyla ortak adı da buradan alınmıştır. Günümüzde artık ibadete açık olmayıp kültürel etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır.

Caminin yapımı yerel bir efsaneye göre bir günah çıkarma, pişmanlığı giderme konulu acıklı bir öyküye dayanır. Yapım tarihinden günümüze dek, Yapı farklı yapılanmalarla ve farklı işlevlerle kullanılmıştır. Bildiriyi hazırlarken düşüncemiz bu değişimleri ve yapının eski ve son haline kadar olan görünümlerini belirlemek ve metni buna göre kurgulamaktır. Cami iken Kiliseye dönüşen, Kilise iken camiye dönüşen yapılar ilgi alanlarımızdan biridir.

Günümüzde, Sintagma Meydanı'nda bulunan yapı, iki katlı, yükseltilmiş cami (fevkani) mimari olarak değerlendirilmektedir. Bu meydan, Tarih boyunca farklı uygarlıklar ve yönetimlerin elinde değişimler yaşamıştır.

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi ile Yunan kaynaklarını inceleyerek, Yapının ilgi çekici olduğunu düşündüğümüz tarihçesinin, yararlı bir çalışma olacağını düşünüyoruz.

Anahtar Kelimeler: Anabolu, Nafplion, Ağa Paşa Cami, Parlamento, Mora

ANABOLU/NAFPLION - AGA PASA MOSQUE - PARLIAMENT BUILDING

Yılmaz BÜKTEL
Trakya University

The Agha Pasha Mosque (Greek: Τζαμί Αγά Πασά) or the Parliament House (Βουλευτικό) is a mosque located in Anapoli, Greece. The mosque was built in 1730 during the Ottoman period. It briefly served as the first parliament building of the Provisional Administration of Greece during the Greek Revolt, hence its common name. It is no longer open for worship but hosts cultural events.

The construction of the mosque is based on a local legend, a sad story about atonement and repentance. From the date of construction to the present day, the building has been used in different configurations and with different functions. While preparing the report, our idea was to determine these changes and the appearance of the building from its old and final state and to structure the text accordingly. Buildings that turned from mosques to churches and from churches to mosques are among our areas of interest.

Today, the structure located in Syntagma Square is considered a two-story, elevated mosque (fevkani) architecture. This square has experienced changes in the hands of different civilizations and administrations throughout history.

By examining the Ottoman and Republican period and Greek sources, we think that the history of the structure, which we think is interesting, will be a useful study.

Keywords: Anabolu, Nafplion, Aga Pasa Mosque, Parliament Mora

ORTA ÇAĞ'DA ORBELİAN(İ) AİLESİNİN SANAT HÂMİLİĞİ

Muhammed Enes CANÖZ
Ardahan Üniversitesi

Orta ağ'da oldukça kozmopolit bir yapıya sahip olan Kafkas coğrafyasında 9-15. yüzyıllar arasında pek çok feodal aile yönetiminde söz sahibi olmuş, krallarla taht mücadelesine girişmiş ve güçlerinin birer sembolü olarak taşınır ve taşınmaz pek çok esere imza atmışlardır. Bu ailelerden biri de Orbeliani Ailesi'dir. Kökenleri ve etnik kimlikleri hakkında günümüzde Ermeni ya da Gürcü olduklarına dair rivayetler bulunmaktadır. Gürcü kaynakları Orbeliani Ailesinin köklerini 9. yüzyıla kadar götürerek Liparit ve Bağuaşı Aileleriyle birleştirmektedir. Orbeliani Ailesi uzun yıllar boyunca Gürcü Bagratlılar ve Ermeni hanedanları arasında bir köprü görevi görmüş ve belirli bölgeleri yönetmişlerdir. 12. yüzyılda Gürcü Kralları I. Demetre (1093-1156) ve V. Davit (1113-1155), Orbeliani ailesinin mensuplarını amirspasalar (feodal bey) olarak ilan edip Lori bölgesine göndermiştir. 13. yüzyılda Syunik ve çevresine Prens tayin edilen Orbelianiler Moğol hakimiyeti altında kısa zamanda güçlenmişlerdir. Bu dönemde aile mensuplarından bazılarının inşa faaliyetlerine ve edebi çalışmalarına dair veriler bulunmaktadır. 13. yüzyılda Stepanoz Orbeliani (1250/1260-1304) tarafından kaleme alınan "Orbelianilerin Hayatı" adlı el yazmasından ailenin hayatına ve sosyol-politik yaşantısına dair pek çok bilgiyi öğrenilmektedir. Bizzat aile mensupları tarafından kaleme alınan bu eserin yanı sıra Orbelianilerden günümüze ulaşan pek çok mimari eser ve birkaç el yazmasından sanat hâmiliklerine dair oldukça kıymetli bilgilere ulaşılmaktadır. Günümüzde Ermenistan topraklarında yer alan Noravank, Aren ve Tatev Manastırları ile Orbelian Kervansarayını inşa ettirmişlerdir. Bu inşa faaliyetleri arasında Tatev Manastırı ve Orbelian Kervansarayındaki süsleme üslupları form ve stil itibariyle İslam-Hristiyan sanatları arasındaki geçişin oldukça önemli somut öğeleri arasındadır. İnşa ettirdikleri eserler dışında bazı büyük Ermeni manastırlarında da onarım faaliyetleri yürüttüklerine dair bilgiler bulunmaktadır. Bununla beraber Stepanoz Orbeliani'nin Tatev ve Gladzor Akademilerindeki el yazması üretimini finanse ettiğine dair kayıtlar ailenin kültürel yapı üzerindeki etkisini gösteren önemli bir kayıttır. Sonuç olarak bu bildiri ile Orbeliani Ailesinin Orta ağ'da Gürcü ve Ermeni sanatları içerisindeki sosyo-kültürel etkilerinin boyutları aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orbelian, Stepanoz, Ermeni, Gürcü, Manastırlar

THE ORBELIAN(I) FAMILY'S PATRONAGE OF THE ARTS IN THE MIDDLE AGES

Muhammed Enes CANÖZ
Ardahan University

The Caucasus region was fairly cosmopolitan in the Middle Ages. Many feudal families came to power there between the 9th and 15th centuries. These families fought kings for the throne and left their mark on many works of art, both movable and immovable, as symbols of their power. One of these families was the Orbeliani family. Today, there are rumors that they were Armenian or Georgian by origin and ethnic identity. According to Georgian sources, the Orbelianis can be traced back to the 9th century and are linked to the Liparits and Baguaşis. For many years, the Orbelianis served as a bridge between the Georgian Bagratids and Armenian dynasties and ruled over certain regions. In the 12th century, Georgian kings Demetre I (1093–1156) and David V (1113–1155) appointed Orbelianis as amirspasas (feudal lords) and sent them to the Lori region. In the 13th century, the Orbelianis were appointed princes of Syunik and its surroundings and quickly gained power under Mongol rule. There is evidence of some family members' construction activities and literary works during this period. The 13th-century manuscript "The Life of the Orbelianis," written by Stepanoz Orbeliani (1250/1260–1304), provides a wealth of information about the family's life and socio-political existence. In addition to this manuscript written by a family member, many surviving architectural works and manuscripts provide valuable information about the Orbelian family's patronage of the arts. They commissioned the construction of Noravank, Aren, and Tatev monasteries, as well as the Orbelian caravanserai. All of these sites are located in present-day Armenia. The decorative styles of the Tatev Monastery and the Orbelian Caravanserai are among the most important examples of the transition between Islamic and Christian art. In addition to commissioning these projects, there is evidence that the Orbelian family carried out restoration activities in some large Armenian monasteries. Furthermore, records indicating that Stepanoz Orbeliani financed the production of manuscripts at the Tatev and Gladzor academies demonstrate the family's influence on cultural institutions. In conclusion, this paper attempts to convey the extent of the Orbelianis' socio-cultural influence on Georgian and Armenian arts in the Middle Ages.

Keywords: Orbelian, Stepanoz, Armenian, Georgian, Monasteries

KASIMPAŞA SEMTİNİN İHYASINDA KAPTAN-I DERYA CEZAYİRLİ GAZİ HASAN PAŞA’NIN KATKILARI

Sultan CANSIZ AYTÜR
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

XVIII. Osmanlı Denizcilik tarihinin en önemli simalarından olan Cezayirli Gazi Hasan Paşa, kölelikten kaptan-ı deryalığa ve ardından sadrazamlığa uzanan başarılarla dolu istisnai kariyeriyle dikkat çekmektedir. Üç farklı padişah döneminde görev almış olan Cezayirli Gazi Hasan Paşa güçlü kişiliği, geniş nüfuzu ve yüksek maddi olanaklarıyla yalnızca askeri alanda değil, kentsel ölçekte de kalıcı izler bırakmıştır. Bu bağlamda paşa, yürüttüğü imar faaliyetleriyle devlet adamlığının ötesinde, döneminin en etkili banilerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Bu bildiri, Cezayirli Gazi Hasan Paşa’nın özellikle kaptan-ı deryalık görevi süresince Osmanlı denizciliğinin merkezi konumundaki Kasımpaşa semtinde gerçekleştirdiği imar faaliyetlerini konu edinmektedir. Semtin askeri ve sivil yapılarla donatılmasında önemli rolü olan Cezayirli Gazi Hasan Paşa, özellikle disiplin sorunlarıyla bilinen Kalyoncu neferleri için avlusunun ortasından camiyle birlikte bir kışla inşa ettirerek bölgenin asayiş ve dini ihtiyaçlarına çözüm üretmiştir. Bunun yanı sıra, semtin çeşitli noktalarına inşa ettirdiği on üç çeşme ve bir mescit, dönemin su temini ve ibadet ihtiyaçlarına cevap verirken, Kasımpaşa’nın mimari ve sosyal dokusuna da kalıcı katkılar sağlamıştır. Bu bildiri kapsamında, dönemin önde gelen banilerinden biri olan Cezayirli Gazi Hasan Paşa’nın Kasımpaşa semtinin ihyasına katkıları ele alınıp, burada inşa ettirdiği yapılar sanat tarihi açısından değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Cezayirli Gazi Hasan Paşa, Kasımpaşa, Osmanlı Mimarisi, Kışla, Cami

THE CONTRIBUTIONS OF ALGERIAN-BORN KAPUDAN GAZI HASAN PASHA TO THE REVITALIZATION OF KASIMPAŞA

Sultan CANSIZ AYTÜR
Mimar Sinan Fine Arts University

Algerian-born Kapudan Gazi Hasan Pasha, one of the most prominent figures in 18th-century Ottoman naval history, is renowned for his extraordinary career that spanned from slavery to the rank of Kapudan Pasha (Grand Admiral), and eventually to Grand Vizier. Serving under three different sultans, Hasan Pasha distinguished himself not only through his strong character, wide influence, and considerable financial resources, but also through the lasting impact he made on the urban fabric of the Ottoman capital. In this context, his role extended beyond statesmanship, establishing him as one of the most influential patrons (banis) of his time.

This paper focuses on the architectural and urban development projects undertaken by Algerian-born Gazi Hasan Pasha in the Kasımpaşa district, the central hub of Ottoman naval operations, particularly during his tenure as Kapudan Pasha. Hasan Pasha played a crucial role in equipping the district with both military and civil structures. Most notably, to address the discipline issues of the Kalyoncu troops, he commissioned the construction of a barracks complex centered around a mosque, providing both security and spiritual services to the area. Furthermore, the construction of thirteen fountains and a small mosque (mescit) in various parts of the district not only met essential needs such as water supply and worship but also contributed significantly to the architectural and social landscape of Kasımpaşa. Within the scope of this study, the contributions of Algerian-born Gazi Hasan Pasha to the revitalization of Kasımpaşa will be examined, with a particular focus on the artistic and architectural significance of the structures he commissioned.

Keywords: Algerian-born Gazi Hasan Pasha, Kasımpaşa, Ottoman Architecture, Barracks, Mosque

BİZANS DÖNEMİNDE KUTSAL TOPRAKLARIN YOL GÖSTERİCİSİ: MADABA HARİTASI

Tuğba COŞKUN -Gölgün KÖROĞLU
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Madaba Mozaik Haritası, Ürdün'deki St. George Rum Ortodoks Kilisesi'nde bulunan, 6. yüzyıla tarihlenen erken Bizans dönemine ait bir zemin mozağıdır. Kutsal Toprakların en eski bilinen topografik temsillerinden biri olan bu harita, Kudüs'ü merkez alan bir kutsal mekânlar haritasıdır. Yaklaşık 150 yer adı içeren mozaik, hacıların yönlendirilmesini amaçlayan bir dini rehber olarak işlev görmüş; aynı zamanda Kudüs'ün eskatolojik önemini vurgulayan teolojik bir anlatıya sahiptir.

Yunanca yazıtlarla işlenmiş olan harita, Şeria Nehri, Lut Gölü, Bethlehem, Jericho, Hebron, Gaza ve Askalon gibi birçok önemli yerleşimi detaylı şekilde gösterir. Özellikle Kudüs'ün betimlenişi, Nea Kilisesi ve Cardo Maximus gibi yapılarla dikkat çeker. Kudüs dünyanın merkezi olarak gösterilmiştir. Harita hem kartografik bir belge hem de ikonografik bir tanıklık olarak Bizans coğrafya ve sanat anlayışını yansıtır.

Mozaik, hac rotaları, kutsal mekânların konumlandırılması ve teolojik merkezilik ilkesi açısından erken Hristiyan sanatı ve düşüncesi için eşsiz bir kaynaktır.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Kudüs, Kutsal Topraklar, Ürdün, Harita

THE GUIDE TO THE HOLY LANDS IN THE BYZANTINE PERIOD: THE MAP OF MADABA

Tuğba COŞKUN -Gülgün KÖROĞLU
Mimar Sinan Fine Arts University

The Madaba Mosaic Map is a floor mosaic from the early Byzantine period, located in the Church of Saint George in Madaba, Jordan. Dated to the 6th century, it is one of the oldest known cartographic representations of the Holy Land. Centering on Jerusalem, the map features over 150 place names in Greek and was intended as a religious guide for pilgrims. It also conveys a theological narrative by emphasizing the eschatological significance of Jerusalem.

Decorated with Greek inscriptions, the map includes detailed depictions of key locations such as the Jordan River, the Dead Sea, Bethlehem, Jericho, Hebron, Gaza, and Ashkelon. The depiction of Jerusalem is especially elaborate, featuring landmarks like the Nea Church and the Cardo Maximus. Jerusalem is shown as the center of the world. The mosaic serves both as a cartographic document and an iconographic testimony reflecting Byzantine geographical and artistic consciousness.

As a visual tool for sacred geography, the map holds exceptional value for understanding early Christian thought, pilgrimage practices, and the theological concept of spatial centrality.

Keywords: Mosaic, Jerusalem, Holy Land, Jordan, Map

YABANCI SANAT ESERLERİNİN TÜRKİYE’DE GEÇİCİ OLARAK SERGİLENMESİNE DAİR DEĞERLENDİRMELER

Yasemin COŞKUN
Karabük Üniversitesi

Bu bildiride, yurt dışındaki sanat eserlerinin ve arkeolojik buluntuların Türkiye’de geçici süreyle sergilenmesine dair yasal prosedürlerin ve istatistiklerin genel değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Yakın zamanda tüm dünyada yaşanan pandeminin de etkisi ile çevrimiçi müzecilik son yıllarda daha da gelişmiş ve bazı müze, sergi ve eserlere sanal ortamda erişim kolaylaşmıştır. Ancak, istatistiklere bakıldığında eserlerin müzelerde fiziki olarak gezilme oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna istinaden ilgili ülkeye giderek sanat eserlerini görme imkânı olmayan insanlara da bu imkanı sunmak üzere eserler yurt dışına taşınarak geçici süreyle sergilenmektedir. Sanat eserlerinin ve arkeolojik buluntuların menşe ülkelerinden farklı ülkelere geçici süreyle taşınarak sergilenmesi hem eserlerin hem de ilgili ülkenin tanıtımının yanı sıra kültürel ve ekonomik katkılar da sağlamaktadır. Kişisel sanat eserlerinin ve milli eserlerin yurt dışına çıkarılma prosedürleri birbirinden farklı olmakla beraber her iki eser tipi de dış ticarete vabestedir.

Ülkemizde düzenlenen uluslararası çağdaş sanat fuarları kapsamında da dünyanın çeşitli ülkelerinden değerli sanatçıların eserleri sergilenmekte olup bu sanat eserlerinin ülkemizde satılması veya bağışlanması da mümkün olmaktadır. Ancak, bahsettiğimiz tüm bu işlemler hem menşe ülke hem de ülkemizde yasal prosedürlere tabidir. Söz konusu eserlerin ülkemizde bulunduğu sürece sigortalanması, korunması ve tekrar yurt dışına çıkış takibinin yapılması işlemleri de yasal prosedürlere dahildir. Dünyaca ünlü olmakla beraber ilgili ülke için çok kıymetli statüsündeki eserlerin ise replikaları yukarıda bahsettiğimiz dış ticaret mevzuatlarına uygun şekilde taşınarak sergilenmektedir. Tüm dünyaca bilinen Tutankamon’un mezar buluntuları bu konudaki bir örnek olarak gösterilebilir. Nihayetinde, bu bildiride, yabancı eserlerin ülkemizde sergilenmesine dair yasal mevzuatların genel anlatımının yanı sıra 2021-2024 yılları arasında ülkemizde düzenlenen uluslararası üç farklı çağdaş sanat fuarı ve üç gezici sergiye dair istatistiki veriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Sanat Eserleri, Dış Ticaret, Sanat Ticareti, Geçici Sergi, Gezici Müze

EVALUATIONS ON THE TEMPORARY EXHIBITION OF FOREIGN ART WORKS IN TÜRKİYE

Yasemin COŞKUN
Karabuk University

This report aims to provide a general assessment of the legal procedures and statistics regarding the temporary exhibition of artworks and archaeological findings abroad in Türkiye.

With the impact of the recent pandemic all over the world, online museums have developed rapidly and accessing to museums, exhibitions and art works has become easier. However, when consider the statistics, we see the rate of physical visits in museums is much higher. Based on this situation, in order to provide this opportunity to people who don't have the opportunity to go to the related country and visit the artworks, the artworks are transported abroad and exhibited temporarily. Temporary transportation of these artworks and archaeological findings from their origin to foreign countries and exhibiting them provides both the promotion of the artworks and the related country as well as cultural and economic contributions. Although the import procedures of personal artworks and national masterpieces are different from each other, both types of works are subject to foreign trade.

Within the scope of international contemporary art fairs organized in our country, artworks of valuable artists from various countries are exhibited and it is also possible to sell or donate these artworks in our country. However, all these transactions we mentioned are subject to legal procedures both in the country of origin and in our country. The legal procedures for insuring, protecting and monitoring the repatriation of the artworks are also included in the legal procedures. The artworks which are world-famous and have a very valuable status for the relevant country are transported and exhibited as replicas in accordance with the foreign trade regulations mentioned above. The tomb findings of Tutankhamun, known all over the world, can be stated as an example in this regard. Finally, in this report, in addition to the general explanation of the legal regulations, statistical data on three different contemporary art fairs and three mobile exhibitions organized in our country between 2021-2024 are presented.

Keywords: Contemporary Artworks, Foreign Trade, Art Trade, Temporary Exhibition, Mobile Museum

AYDIN İLÇELERİNDEKİ GELENEKSEL KONUTLARDA KAPI TOKMAK VE HALKALARI

Erbil CÖMERTLER AKTUĞ
Pamukkale Üniversitesi

Anadolu’da kent dokusunu oluşturan temel öğelerinden geleneksel konutların pek çok örneği günümüze ulaşmıştır. Bu konutların kapılarında vazgeçilmez madeni unsurlardan kapı tokmak ve halkaları, dış çevre ile evin iç ortamının bağlantısını sağlayan elemanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapılarda kadın ve erkek ziyaretçilere özgü ayrı ayrı planlanan kapı tokmakları sadece sesi içeri duyurmak değil aynı zamanda kapıya estetik bir değer katma görevini de üstlenmiş, kapıyı çekme işlevi gören kapı halkaları da aynı zamanda kapının dışarıdan zincir ve asma kilitlerle kapatılmasını da sağlamıştır. Yaptıran kişinin mesleğine, zevklerine, ekonomik durumu ve sosyal yaşantısına göre farklı şekil ve süslemelerde yapılan kapı tokmak ve halkalarına Aydın’ın ilçelerinde de rastlanmaktadır. Aydın’ın dokuz ilçesinde on altı evin kapılarında yapılan incelemelerde on dört kapı tokmağı ve sekiz kapı halkası tespit edilebilmiştir. Örnekler avlu kapısı, oda kapısı veya dolap kapaklarının üzerinde yer almaktadır. Bulundukları ilçelerde demir ve bronz malzemeden dövme ve döküm tekniğinde yapılan kapı tokmak ve halkaları farklı form ve süslemelere sahip olmakla birlikte el şeklindeki kapı tokmaklarının ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada Aydın’ın ilçelerinde kapı tokmak ve halkalarına sahip geleneksel evlerin yerleri tespit edilmiş, karşılaşılan örnekler malzeme, teknik ve tipoloji açısından incelemeye çalışılmıştır. Gün geçtikçe azalan geleneksel evlerin kapı elemanları üzerinde bulunan, döneminin kültürünü yansıtan kapı tokmak ve halkaları elde edilen veriler ışığında farklı bölgeler ve illerdeki örneklerle karşılaştırılmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aydın, Kapı Tokmağı, Kapı Halkası, Maden Sanatı, Geleneksel Ev

DOOR KNOCKERS AND RINGS IN TRADITIONAL HOUSES IN AYDIN DISTRICTS

Erbil CÖMERTLER AKTUĞ
Pamukkale University

Many examples of traditional houses, which constitute fundamental elements of the urban fabric in Anatolia, have survived to the present day. Among the indispensable metallic components found on the doors of these houses are door knockers and rings, which serve as elements connecting the outside environment with the interior of the house. Door knockers, often designed separately for male and female visitors, not only served to announce one's presence but also contributed to the aesthetic value of the door. Door rings, used for pulling the door, also functioned to close the door from the outside with chains and padlocks. Various forms and decorations of door knockers and rings, reflecting the profession, personal tastes, economic status, and social life of the homeowner can be observed also in the districts of Aydın. Through field studies carried out on the doors of sixteen houses in nine districts of Aydın, fourteen door knockers and eight door rings were documented. These examples are located on courtyard doors, room doors, or cupboard doors. Although door knockers and rings made of iron and bronze using forging and casting techniques have different forms and decorations in the districts they are located, it is seen that hand-shaped door knockers are predominantly used. This study identifies the locations of traditional houses with door knockers and rings in Aydın's districts and examines the encountered examples in terms of material, technique, and typology. The door knockers and door rings, which reflect the culture of the period and are found on the door elements of traditional houses, which are gradually disappearing, are compared and evaluated with examples from different regions and provinces in the light of the data obtained.

Keywords: Aydın, Door Knocker, Door Ring, Metal Art, Traditional House

ORDU İLİ PERŞEMBE İLÇESİNDE BULUNAN OSMANLI DÖNEMİ KADIN MEZAR TAŞLARININ BİÇİM VE MOTİF DİLİ

Halime Özlem ÇABUK-Sevinç EREN
Ordu Üniversitesi

Ölüm kültürünün somut verileri olarak karşımıza çıkan mezar ve mezar taşları toplumların belleğinde önemli bir yer tutmaktadır. Ölüm ve sonrasına dair duygu ve düşüncelerin yansıtıldığı mezar taşları ölen kişinin hatırasını devam ettirmek, kişinin yerinin bilinmesi ve kimliğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Osmanlı dönemi mezarları ve bu mezarların bir parçası olan mezar taşları erkek ve kadın olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Erkeklerle ait olan mezar taşları genel olarak sarık, kavuk ve fes gibi başlıklar ile sonlanırken, kadınlara ait mezar taşlarının hotoz adı verilen bir başlıkla veya kadının zarafetini yansıtan, natüralist üsluptaki çeşitli yaprak ve çiçek demetleri ile bezeli tepeliklerle taçlandırıldığı görülmektedir. Mezar taşları üzerinde yer alan kitabe bilgileri, bezemeler, sembolik işaretler, başlıklar mezarda yatan kişinin yaşını, cinsiyetini ve mesleğini bizlere bildirir. Bu dönemde mesleği ve herhangi bir statüsü olmayan, daha sınırlı yaşamlara sahip kadınlar için erkeklerin kimliğine ihtiyaç duyulmuş, bir erkeğin kızı, kız kardeşi, annesi veya zevcesi olarak tanıtılmışlardır. Erkek mezar taşlarında başlıklar ve mesleki ve tarikat sembolleri dikkat çekerken, kadın mezar taşları daha çok gerdanlıklar veya kadını simgeleyen zarif çiçek demetleri ile dikkat çekicidir. Çalışmanın konusunu, Ordu ili Perşembe ilçesi mahalle mezarlıklarında tespit edilen Osmanlı dönemine ait yirmi bir adet kadın mezarı ve mezar taşı oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, tespit edilen mezar ve mezar taşlarının; form, malzeme, işleniş tekniği ve kitabe metni bakımından incelenmesi, motif-kompozisyon özellikleri doğrultusunda mezar taşlarının süsleme özelliklerinin çözümlemesidir. Tespit edilen mezar taşları, Anadolu'daki muhtelif hazire ve mezarlıklarda bulunan kadın mezar taşları ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Mezar taşlarının Doğu ve Orta Karadeniz Bölgesi ve İstanbul örnekleriyle mukayesesi yapılarak mezar ve mezar taşlarının önemi vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mezar, Mezar Taşı, Kadın Mezar Taşı, Ordu İli, Perşembe İlçesi

FORM AND MOTIVE LANGUAGE OF OTTOMAN PERIOD WOMEN'S TOMBSTONES FOUND IN PERŞEMBE DISTRICT OF ORDU PROVINCE

Halime Özlem ÇABUK-Sevinç EREN
Ordu University

Grave and tombstones, which are concrete of the culture of death, have an important place in the memory of societies. Gravestones, which reflect feelings and thoughts about death and the afterlife, are important in terms of continuing the memory of the deceased, knowing the person's location and showing their identity. Ottoman period graves and tombstones that are a part of these graves are examined in two groups as male and female. While the gravestones belonging to men generally end with headdresses such as turbans, caps and fezzes, it is seen that the gravestones belonging to women are crowned with a headdress called hotoz or with crests decorated with various leaves and flower bouquets in a naturalistic style reflecting the elegance of women. The inscription information, decorations, symbolic signs and headdresses on the gravestones inform us about the age, gender and profession of the person lying in the grave. During this period, women who did not have a profession or any status and had more limited lives needed the identity of men and were introduced as the daughter, sister, mother or wife of a man. While the male gravestones are notable for their titles and professional and religious sect symbols, the female gravestones are more notable for their necklaces or elegant flower bouquets symbolizing women. The subject of the study is twenty-one graves and gravestones from the Ottoman period identified in the neighborhood cemeteries of Perşembe district of Ordu province. The aim of this study is to examine the identified gravestones and gravestones in terms of form, material, processing technique and inscription text, and to analyze the decorative features of the gravestones in line with their motif-composition features. The identified gravestones show great similarity with the female gravestones found in various cemeteries and burial grounds in Anatolia. The importance of the gravestones and tombstones will be emphasized by comparing the gravestones with examples from the Eastern and Central Black Sea Region and Istanbul.

Keywords: Grave, Gravestone, Woman Gravestone, Ordu Province, Perşembe District

KDZ. EREĞLİ MÜZESİNDE BULUNAN AHŞAP BASKI KALİPLERİN İNCELENMESİ

Rabia ÇAKMAKÇI
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Yazmacılık sanatı toplumun kültürel kimliğini en iyi yansıtan geleneksel el sanatlarının önemli bir koludur. Tarihsel süreç içerisinde çeşitli kültür ve medeniyetler tarafından ahşap baskı kalıpları kumaşları boyama, seramik yüzeyini hareketlendirme ve mühür gibi farklı işlevlerde sıklıkla kullanılmıştır. İnsanoğlunun süsleme ihtiyacını çeşitli motiflerle ve tekniklerle karşılayan kumaş boyama ya da süsleme sanatı; belirlenen desenin tahta bloklara oyulmasıyla, kalıpların renkli boyalar kullanılarak kumaş üzerine basılarak ya da fırçalarla resmedilmesi yöntemidir. Bu teknik yazmacılık ya da basmacılık olarak da adlandırılmaktadır. Tarih boyunca Türk kültüründe özel bir yere sahip olan yazmacılığın, geleneksel giyim kuşamın vazgeçilmez bir parçası olarak Anadolu'da 16. yüzyıldan itibaren her dönem üretimi yapılmaktadır. Çalışmaya konu olan Kdz. Ereğli Müzesinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıpları kumaş süslemede kullanılan materyallerdendir. Çalışmanın konusunu teşhirde bulunan 23 ve depoda olan 5 adet ahşap yazma baskısı oluşturmaktadır. Bu çalışmada, envanter bilgi formlarından da erişilen bilgiler doğrultusunda yazmacılıkta kullanılan ahşap kalıpların müze envanterine giriş şekli, dönemi, yapımında kullanılan malzemesi, kalıp çeşitleri, ölçüleri, kompozisyon ve bezeme türleri bakımından incelenmesi yapılmıştır. Çalışma sonucunda Kdz. Ereğli Müzesinde bulunan ahşap baskı kalıpları, bitkisel, geometrik ve her ikisinin de birlikte kullanıldığı kompozisyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İşlevselliklerine göre kontur kalıbı olarak kullanıldıkları görülmüştür. Yapımında ıhlamur ağacı, renklendirilmesinde doğal boyaların kullanıldığı ve bilgi formlarından elde edilen verilere göre, kalıpların satın alma yoluyla müze envanterine girdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahşap Kalıp, Geleneksel Baskı, Doğal boyacılık, Yazmacılık, Kdz Ereğli Müzesi

AN EXAMINATION OF THE WOODEN PRINTING BLOCKS AT THE KDZ. EREGLI MUSEUM

Rabia ÇAKMAKÇI
Ankara Hacı Bayram Veli University

The art of block printing is an important branch of traditional handicrafts that best reflects a society's cultural identity. Throughout history, wooden printing blocks have been frequently used by various cultures and civilizations for different purposes, such as dyeing fabrics, decorating ceramic surfaces, and making seals. The art of fabric painting or decoration, which fulfills humanity's need for ornamentation through various motifs and techniques, involves carving the desired design into wooden blocks, printing the patterns onto fabric using colored dyes, or painting them with brushes. This technique is also known as block printing or woodblock printing. Block printing, which has held a special place in Turkish culture throughout history, has been produced in Anatolia since the 16th century as an indispensable part of traditional clothing. The wooden printing blocks found at the Kdz. Ereğli Museum, which are the subject of this study, are among the materials used in fabric decoration. The study focuses on 23 wooden printing blocks on display and 5 additional ones stored in the museum's collection. In this study, based on information obtained from inventory forms, an examination was conducted of the wooden blocks used in woodblock printing, focusing on how they were entered into the museum inventory, their period, the materials used in their construction, the types of blocks, their dimensions, and the types of compositions and decorations. The results of the study reveal that the wooden printing blocks in the Kdz. Ereğli Museum feature compositions consisting of botanical, geometric, and combined elements. It was observed that they were used as contour molds based on their functionality. According to data obtained from information forms, the molds were made of linden wood, colored with natural dyes, and were acquired for the museum's inventory through purchase.

Keywords: Wooden Block, Traditional Printing, Natural Dyeing, Block Printing, Kdz. Ereğli Museum

ERKEN ORTA ÇAĞ'IN (MS. 6. – 10. YÜZYIL) İSLAMİ DÖNEM CAMCILIĞINDA MEDİKAL KAPLAR

Ömür Dünya ÇAKMAKLI
Karabük Üniversitesi

İslam sanat ve zanaatı kapsamında cam hem estetik hem de fonksiyonel açıdan neredeyse zirveye ulaşan bir alandır. Kendinden önceki dönemlerin mirasını devralan, teknolojilerini tanıyan, bu teknolojiler ile son derece zarif eserler üreten bir endüstri kolu olmasının yanı sıra, kendine özel ihtiyaçların, kendi kültürünün ve inancının yansımalarını da ürünlerine taşımıştır. Yeni formlar, yeni dekorasyonlar geliştirilirken camın kimyasal formülü dahi değişmiştir.

İslami dönem tıbbi da tıp tarihi açısından benzer bir kronolojiyi takip eder. Bu dönem, Klasik dönemin tıbbi bilgisinin öğrenildiği, tanındığı, sahip çıkıldığı fakat aynı zamanda zenginleştirildiği ve sistemleştirildiği bir dönemdir. Erken Orta Çağ dünyasının tamamında İslami dönem hekimleri ve çalışmaları kabul görmüştür.

İslami dönemde cam, günümüzden farklı olmaksızın tıp ve onunla organik bağa sahip kimya alanında başat bir roldedir. Toksik madde içermeden üretilen cam en tehlikesiz, içeriği doğrudan göstermesi bakımından en pratik, içeriğindeki maddenin kimyasını en uzun koruyan yapım malzemesidir. Bu çıkarımlar ve daha fazlası hem İslami dönem cam zanaatçıları hem de tıpçıları tarafından bilinmektedir ki medikal alanda kullanılan camdan kapların form yelpazesi oldukça geniştir. Dahası bu kapların özellikle bazıları, günlük kullanım kaplarının aksine, oldukça kompleks formlara dönüşmüştür. Hacamat bardakları, distilasyon şişeleri, merhem kapları, imbikler gibi çok sayıda kap çeşidi, dönemin ustaları tarafından üretilmiş ve tıbbın neredeyse her alanında kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cam, Orta Çağ, Tıp, İslami Dönem

MEDICAL CONTAINERS IN ISLAMIC GLASSMAKING DURING THE EARLY MIDDLE AGES (6TH- 10TH CENTURIES AD.)

Ömür Dünya ÇAKMAKLI
Karabuk University

Within the realm of Islamic art and craftsmanship, glass represents a domain that has achieved significant advancements in both aesthetics and functionality. This industry, which has inherited the technological legacies of preceding eras, has skillfully mastered these techniques to create exceptionally refined works. Furthermore, it has integrated reflections of its own distinct cultural needs and beliefs into its products. In the pursuit of innovation in form and decoration, even the chemical composition of glass has been modified.

Islamic medicine adheres to a comparable chronological framework within the broader context of medical history. This era is characterized by the recognition, and endorsement of medical knowledge from the Classical period, which was subsequently enriched and systematized. The contributions of Islamic physicians and their scholarly work gained widespread acceptance during the early Middle Ages.

During the Islamic period, glass assumed a pivotal role in the domains of medicine and chemistry, disciplines that are inherently interconnected, much as they are in contemporary practice. Glass manufactured without toxic substances is regarded as the safest material, offering practical advantages by allowing for clear visibility of its contents and effectively preserving the chemical integrity of its contents over extended periods. These insights have been recognized by both glass artisans and medical professionals of the Islamic era, reflected in the diverse array of glass containers utilized in the medical field. Notably, some of these containers have evolved into highly intricate forms, distinguishing them from those used in everyday contexts. A broad spectrum of containers, including cupping cups, distillation bottles, ointment jars, and alembics, was produced by the artisans of this period and employed across nearly all areas of medicine.

Keywords: Glass, Middle Ages, Medicine, Islamic Period

ROMA DÜNYASINDA FİLDİŞİ BEBEKLER

Asena Tuğçenur ÇELİK
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Antik Dönemlerden itibaren kullanılan fildişi malzeme, Roma kültüründe de statü göstergesi olarak prestijli konumunu korumaya devam etmiştir. Arkeolojik kazılarda çocuk mezarlarında ele geçen fildişi bebekler bu malzemenin taşıdığı sosyo-kültürel anlamı yansıtan dikkat çekici örneklerdir. Pahalı bir malzeme olan fildişinden üretilmiş bebekler statü göstergesidir. Bu nedenle söz konusu buluntuların yer aldığı mezarların, yüksek statülü ailelerin çocuklarına ait olduğu düşünülebilir.

Roma ölü kültüründe, ölümden sonra yaşamın var olduğuna inanış üzeri örtük biçimde mevcuttur. Bu inanç, ölen kişilerin ruhlarının yiyecek ve diğer ihtiyaçlara yönelik sunular beklediği varsayımına dayanmaktadır. Bu doğrultuda fildişi bebekler, çocukların öbür dünyada da oyun oynayabilmesi ve yalnız kalmaması için gömülmüş olabilir.

Fildişi bebekler Roma Döneminden günümüze ulaşan açık bir biçimde cinsiyetlendirilmiş tek oyuncak türüdür ve bu yönleriyle kimlik inşasıyla ilgili soruları incelemek açısından önemli arkeolojik veriler sunmaktadır. Kız çocuklarına yönelik tasarlandıkları anlaşılan bu bebekler, yalnızca birer oyun nesnesi olmanın ötesinde, Roma Dönemine ait ideal vücut ölçülerini ve kız çocuklarından beklenen toplumsal rolleri yansıtan simgelere dönüşmüşlerdir. Bebeklerin vücut formlarında gözlenen küçük göğüsler ve büyük kalçalar gibi anatomik detaylar ile yetişkin kadınlara benzetilmeleri genç kızların eş ve anne olarak geleceklerini düşünmeleri için tasarlanmış olabileceklerini düşündürmektedir. Çocuk mezarlarında bu tür fildişi bebeklere rastlanması ise, çocuğun yetişkinliğe geçiş sürecini tamamlayamadan yaşamını yitirdiğine ve toplumsal olarak kendisinden beklenen rolleri gerçekleştiremeden hayata veda ettiğine dair simgesel bir anlatı barındırıyor olabilir.

Sunum, daha önce derinlemesine analiz edilmemiş olan bu fildişi bebeklerin, görünürde basit birer oyuncak olmadıklarını aslında Roma Döneminde toplumsal cinsiyet ve statüyle ilgili çok katmanlı anlamlar taşıdığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bebeklerde gözlemlenen ayrıntılı saç modelleri, bazı örneklerde hareket kabiliyeti sağlayan oynar eklemler ile imparatorluk ikonografisinden esinlenen stiller gibi unsurlar, bu nesneleri cazip kılmakla birlikte, ilettikleri mesajların da çok boyutlu ve karmaşık olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, sunumda arkeolojik kazılarda gün yüzüne çıkarılmış fildişi bebek örnekleri üzerinden bu sembolik ve kültürel göstergeler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Roma Dönemi, Roma Ölü Kültü, Çocuk Mezarları, Fildişi Bebekler, Kız Çocukları

IVORY DOLLS IN THE ROMAN WORLD

Asena Tuğçenur ÇELİK
İstanbul Medeniyet University

Used since Antiquity, ivory continued to hold its prestigious position in Roman culture as a symbol of status. Ivory dolls unearthed from children's graves in archaeological excavations are noteworthy examples reflecting the socio-cultural significance of this material. Being made from an expensive substance, these dolls served as status indicators, suggesting that the graves in which they were found most likely belonged to children from elite families.

In the Roman funerary cult, the belief in an afterlife is implicitly present. This belief was based on the assumption that the souls of the deceased awaited offerings such as food and other necessities. In this context, ivory dolls may have been buried to allow children to play and not remain alone in the afterlife.

Ivory dolls are the only clearly gendered type of toy that has survived from the Roman period and, in this respect, provide important archaeological data for examining questions related to identity formation. These dolls, evidently designed for girls, transformed into symbols that reflected not only Roman ideals of the female body but also the societal roles expected of girls. Anatomical features such as small breasts and wide hips suggest that they resembled adult women and may have been designed to encourage young girls to envision themselves as future wives and mothers. The presence of such dolls in children's graves may symbolically indicate that the child passed away before reaching adulthood and before fulfilling the roles expected of her by society.

In this presentation, the symbolic and cultural meanings conveyed by these ivory dolls will be evaluated through examples uncovered in archaeological excavations. Details such as elaborately styled hair, movable joints in certain examples, and styles inspired by imperial iconography not only enhanced their appeal but also demonstrate the multi-layered and complex messages they conveyed.

Keywords: Roman Period, Roman Funerary Cult, Children's Tombs, Ivory Dolls, Girl Children

ERKEN BİZANS DÖNEMİ'NDE IULIOPOLIS'İN MİMARİSİ VE SOSYO-EKONOMİSİNE BİR BAKIŞ

Tolga ÇELİK-Durmuş GÜR
Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi-Karabük Üniversitesi

Iuliopolis, Ankara'nın kuzeybatısında, Nallıhan ilçesine bağlı Çayırhan Gülşehri mevkiinde yer almaktadır. 1950'lerde Sarıyar Barajı'nın inşasıyla kentin büyük bölümü sular altında kalmış, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi bilimsel danışmanlığında ise 1991, 2009 ve sonraki yıllarda arkeolojik kazılar yapılmıştır. 2023-2025 yılı kazılarında, Hellenistik, Roma ve özellikle Geç Roma ile Erken Bizans dönemlerinde nekropol olarak kullanılan alanın güneyinde, daha önce tespit edilememiş Erken Bizans Dönemi'ne ait bir kiler yapısı ortaya çıkartılmıştır. Erken Bizans Dönemi'ne ait üç nefli Kilise A Yapısı, çok sayıda mezar ve küçük buluntunun tespit edildiği kentte Kasım 2024'te gün ışığına çıkarılan bu kiler yapısında, yan yana yerleştirilmiş beş adet pişmiş toprak pithos bulunmuştur. Bu pithoslardan birinin üzerinde Latin haçı tasviri yer alırken diğer bir pithosun içinde ise bronz bir patera tespit edilmiştir. Kilerin dolgu toprağından ise pişmiş toprak, taş, mermer, cam ve metal birçok küçük buluntu tespit edilmiştir. Kilise A Yapısı ve mezar yapıları dışında bu kilerin keşfedilmesi, bölgede manastır yapılaşmasının varlığına ya da üretim fazlası ürünlerin depolandığına işaret etmektedir. Bulunan pithoslar ve küçük buluntular üzerinde yapılan tipolojik ve analogik incelemelerle kiler yapısının tarihi belirlenmiştir. Çalışmada elde edilen veriler ışığında Iuliopolis'in Geç Roma- Erken Bizans Dönemi mimarisi ve sosyoekonomik yapısı hakkında önemli bilgiler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Bizans, Iuliopolis, Nallıhan, Pithos

A LOOK AT THE ARCHITECTURE AND SOCIO-ECONOMY OF IULIOPOLIS IN THE EARLY BYZANTINE PERIOD

Tolga ÇELİK-Durmuş GÜR
Ankara Museum of Anatolian Civilizations -Karabuk University

Iuliopolis is located in the Çayırhan-Gölşehri area of the Nallıhan district, to the northwest of Ankara. A significant part of the city was flooded in the 1950s due to the construction of the Sarıyar Dam. Archaeological excavations were subsequently carried out in 1991, 2009 and subsequent years under the scientific consultancy of the Ankara Museum of Anatolian Civilisations. During the 2023–2025 excavation seasons, a previously undiscovered Early Byzantine period cellar structure was unearthed to the south of an area that was used as a necropolis during the Hellenistic, Roman and, in particular, the Late Roman and Early Byzantine periods. In November 2024, this cellar was brought to light in a city where a three-aisled Church A, numerous graves, and small finds have been identified. Inside the cellar, five terracotta pithoi were found placed side-by-side. One of these pithoi features a depiction of a Latin cross, while another contained a bronze patera. The cellar's fill layer revealed numerous small finds of terracotta, stone, marble, glass, and metal. The discovery of this cellar, in addition to Church A and the grave structures, suggests the presence of either a monastic settlement or a storage facility for surplus goods in the region. The date of the cellar was determined through the examination of the unearthed pithoi and small finds using typological and analogical methods. Significant information regarding the Late Roman - Early Byzantine period, architecture and socioeconomic structure of Iuliopolis has been presented in light of the data obtained from this study.

Keywords: Ankara, Byzantine, Iuliopolis, Nallıhan, Pithoi

HADRIANOPOLIS MOZAİKLERİNDE GÖRÜLEN SU BETİMLEMELERİNİN İKONOĞRAFİK OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Ersin ÇELİKBAŞ-Mehmet AKDAŞ
Karabük Üniversitesi

Hadrianopolis, Karabük ili, Eskipazar ilçe merkezinin 3 km batısında “Viranşehir” olarak adlandırılan mevki ve çevresinde konumlanmaktadır. Hadrianopolis ’de 2003-2025 yılları arasında, Geç Roma – Erken Bizans Dönemi’ne tarihlenen sekiz yapıda kazı çalışması yapılmıştır. Bu çalışmalarda dönemin süsleme karakterini yansıtan zemin mozaiklerine rastlanılmıştır. Birçoğu Erken Bizans Dönemine tarihlenen zemin mozaiklerinde geometrik, bitkisel ve figüratif desenler işlenmiştir. Restoratör ve konservatörler tarafından sağlamlaştırma çalışması yapılan mozaikler, uygun teknikler doğrultusunda koruma altına alınmıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan mozaiklerdeki su betimlemeleri sadece doğal bir olay değil aynı zamanda mitolojik, sembolik ve dini anlamlar taşıdığı tespit edilmiştir. Ayrıca mozaiklerin yapıldığı dönemde Hristiyanlık inancının artmasına rağmen tasvir edilen bu motiflerde pagan motiflerinin de varlığını sürdürmesi tasvir edilen su betimlemelerinde dinsel geçiş aşamasındaki sembolik gücünde etkisini göstermektedir. Hadrianopolis mozaiklerinde görülen su ve suya dair betimlemeler farklı biçimlerde karşımıza çıktığını görmekteyiz. Hem suyun yaşam kaynağı olması hem de Hadrianopolis ’in antik dönemde şifalı suları ile ünlü olması kentteki mozaiklerde yer alan su betimlemeleriyle ve kentteki doğal kaynaklar arasında bir bütünlük oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bu bütünlük, yalnızca antik kentin fiziksel görüntüsünü yansıtmamış, aynı zamanda su ve betimlemelerinin mozaiklerde ikonografik bir anlatım kazanmasına da olanak sağlamıştır. Bunun sonucunda su betimlemelerinin antik kentin hem süsleme unsuru hem de Hadrianopolis ’in yerel kimliğini ve dini yapısını yansıttığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadrianopolis, Erken Bizans, Mozaik, Su Betimlemeleri, İkonografi

ICONOGRAPHIC EVALUATION OF DEPICTIONS RELATED WITH WATER IN THE MOSAICS OF HADRIANOPOLIS

Ersin ÇELİKBAŞ-Mehmet AKDAŞ
Karabük University

Hadrianopolis is located 3 km west of the district center of Eskipazar in Karabük Province, in an area known as “Viranşehir” and its surroundings. Between 2003 and 2025, excavations were carried out on eight structures dating back to the Late Roman-Early Byzantine period in Hadrianopolis. Pavement mosaics reflecting the decorative character of the period were discovered during excavations. Many of the pavement mosaics, which date back to the Early Byzantine period, feature geometric, floral, and figurative patterns. The mosaics, which have been restored by restorers and conservators, have been preserved using appropriate techniques. It has been determined that the depictions of water at the mosaics that form the subject of this study are not only a natural phenomenon but also carry mythological, symbolic, and religious meanings. Furthermore, despite the rise of Christianity during the period when the mosaics were created, the continued presence of pagan motifs in these depictions demonstrates the symbolic power of the religious transition phase in the depictions of water. It is seen that the depictions of water and water-related patterns in the mosaics of Hadrianopolis appear in different forms. Both the fact that water is the source of life and that Hadrianopolis was famous for its healing waters in ancient times have created a unity between the depictions of water in the mosaics of the city and the natural resources of the city. This unity not only reflects the physical appearance of the city but also allows the depictions of water to gain an iconographic narrative in the mosaics. As a result, it has been observed that the depictions of water serve both as a decorative element of the city and as a reflection of Hadrianopolis local identity and religious structure.

Keywords: Hadrianopolis, Early Byzantine, Mosaic, Water Depictions, Iconography

SERAMİK ESER RESTORASYONUNDA KULLANILAN 3D TEKNİKLER

Emirhan ÇETİNKAYA
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Pişmiş toprak eserler, arkeolojik kazılarda en sık karşılaşılan eser grubudur. Üretildiği ve kullanıldığı dönemin teknolojisi hakkında bilgi veren eserler dini, siyasi ve sosyal anlayışın araştırılması konusunda veri sağlamaktadır. Kazı alanlarında parçalı olarak gün yüzüne çıkarılan eserler belgelenerek tasnif edilmekte ve gruplandırılan ilişkili parçaların korunması ve onarılması amacıyla planlama yapılmaktadır. Koruma ve onarım uygulamalarında amaç, eserin özgün yapısını bozmadan en az müdahale ile eserin gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktır. Belgeleme, koruma ve onarım çalışmalarında sürecin tamamına yayılırken ilk aşamada temizlik uygulamaları yer almaktadır. Ardından ihtiyaç durumunda koruma kimyasalları uygulanarak kırık parçalar birleştirilmektedir. Son adımda eserin eksik kısımları yapısal bütünlüğü sağlamak amacıyla çeşitli malzemelerle tamamlanabilmektedir. Süregelen uygulamalarda sıklıkla alçı kullanıldığı görülse de geçmişten günümüze pek çok doğal ve sentetik malzeme denenerek uygulanmıştır. Günümüzde ise yeni malzeme arayışı devam etmektedir. Eserlerin üç boyutlu belgelenmesinde kullanılan güncel görüntüleme teknolojileri son yıllarda koruma ve onarım alanında da başvurulan teknolojilerden biri haline gelmiştir. Özellikle seramik eserlerin eksik kısımlarının tamamlanmasında eserle doğrudan temas gerektirmemesi koruma çalışmalarının minimum müdahale ilkesine uygundur. Eserlerin büyüklüğü, geometrisi ve renk bilgilerinden yola çıkarak üç boyutlu görüntüleme yöntemlerinden biri seçilerek oluşturulan modelin dijital ortamda eksik kısmının modellenmesi mümkündür. Modellenen eksik parçanın üç boyutlu baskı teknolojileri kullanılarak fiziksel bir kopyasını oluşturulabilmektedir. Yöntem, temassız bir onarım çalışmasının yapılmasına imkan sağlasa da baskı için kullanılan plastik malzemenin uygunluğu tartışmalı bir konudur. Aynı zamanda bu yöntem maliyet, zaman ve uygulama zorluğu açısından gelişime açıktır. Tarama, modelleme ve baskı teknolojiler geliştikçe koruma ve onarım alanında daha geniş bir kullanıma sahip olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Konservasyon, Restorasyon, 3B Baskı, 3B Tarama

3D TECHNIQUES APPLIED IN CERAMIC ARTIFACT RESTORATION

Emirhan ÇETİNKAYA
Mimar Sinan Fine Arts University

Baked clay artifacts are among the most commonly found materials in archaeological excavations. These objects provide important information about the technological, religious, political, and social aspects of their time. Excavated in fragments, they are documented, classified, and grouped to plan appropriate conservation and restoration processes. The main goal is to conserve the original structure of the artifact with minimal intervention for future generations. Conservation typically begins with cleaning, followed by the use of suitable chemicals if needed, and the joining of broken fragments. Finally, missing parts can be completed using appropriate materials to restore structural integrity. Although plaster has been frequently used, many natural and synthetic materials have also been tested over time. Today, the search for new and improved materials continues. In recent years, advanced imaging technologies used for 3D documentation have become increasingly relevant in conservation. For baked clay artifacts, non-contact digital completion methods support the principle of minimal intervention. Based on the size, geometry, and color of the artifact, a suitable 3D imaging method can be selected. The missing part can be digitally modeled and then physically produced using 3D printing technologies. This allows for contact-free restoration. However, the compatibility of printing materials with original artifacts remains a topic of debate. Moreover, the method still faces challenges in terms of cost, time, and practical application. As scanning, modeling, and printing technologies advance, their use in conservation and restoration is expected to expand further.

Keywords: Ceramics, Conservation, Restoration, 3D Print, 3D Scan

İZNİK VE KÖYLERİNDE TÜRK DÖNEMİ ESERLERİ 2024 YILI YÜZEY ARAŞTIRMASI

Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU
İstanbul Üniversitesi

İznik Merkez ve Köylerinde Türk Dönemi Eserleri başlıklı yüzey araştırmasının kapsamında 2024 senesinde üçüncü dönem çalışması planlandığı gibi İznik'e bağlı bazı köylerde gerçekleştirilmiştir.

2024 yılı çalışma döneminde on beş köyde inceleme yapılmıştır. Bunlar sırasıyla Aydınlar, Göllüce, Mustafalı, Müşküle, Osmaniye, Mecidiye, Süleymaniye, Gürmüzlü, Çandarlı, Hacıosman, Kırıntı, Kutluca, Elmalı, Sariağıl ve Orhaniye köyleridir. Bu köylerde yapılan çalışmalarda mezarlıklar, cami, çeşme gibi yapılarının yanı sıra kırsal mimari dokuyu oluşturan ev, ağıl, samanlık, depo birimleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Köylerin çoğunda bölgede yaygın olan kerpiç evlerin varlığı görülmektedir. İlçenin kuzeyinde yüksek kesimlerde olan ve orman içlerinde yer alan köylere ahşap yapılardan çok az örnek kalmıştır.

Aydınlar 'da yıktırılan eski camiye ait 1934 tarihli kitabe ve bir hat levhanın varlığı tespit edilmiştir. Göllüce'de cami 1949 yılında yenilenmiş olmasına rağmen minaresi yıkık ve bakımsızdır. Hamam etrafı dikenli çalılarla kaplı olduğu için incelenememiştir. Harap haldeki köy çeşmesi ile iki ayrı sokakta tespit edilen Arnavut kaldırımı kaplama varlığını muhafaza etmektedir. 1330 yılında Buhara'dan gelenlerce kurulmuş olduğu kabul edilen Mustafalı'da köy girişindeki Mustafa Dede'ye ait kabir ile köy içinde Hasan Dede'ye ait kabir yenilenerek varlıklarını sürdürmüştür.

Eski dokusunu büyük oranda muhafaza eden Müşküle mezarlığında bir kısmı kırık olmakla birlikte otuz kadar kitabeli şahide günümüze ulaşmıştır. Kabirlerin altı tanesi ilgili kurul denetiminde yeniden düzenlenmiştir. Köyün kurucusu ve köye adını veren Müşkül Dede'ye ait kabir de betonarme olarak yenilenmiştir. Mecidiye 'de yenisi yapıldığı için eski cami harap halde durmaktadır.

Gürmüzlü'de köy meydanında yakın zamana kadar varlığını sürdürmüş olan eski cami yıkılmış, yerine kubbeli, betonarme bir cami yapılmıştır. Eski caminin alçı revzenleri yeni camide minber altında muhafaza edilmektedir. Ayrıca cami bahçesinde iki adet kitabeli şahide bir ağacın dibinde durmaktadır. Çandarlı ve Hacıosman'da çandı denilen geçmeli ahşap evlerinden birkaç örnek kalmıştır. Kırıntı'da 1964 onarımıyla ayakta duran eski cami terkedilmiş olup harap haldedir. Sariağıl'da eski okul binası köye ait etnografik malzemelerle müzeye dönüştürülmüştür. Büyük oranda yenilenmiş olan Orhaniye'de köy mezarlığında bir adet kitabeli şahide tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İznik, Türk Dönemi, Yüzey Araştırması, Mimari, Köyler

2024 SURVEY OF TURKISH PERIOD ARTIFACTS IN IZNIK AND ITS VILLAGES

Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU
Istanbul University

Within the scope of the surface research titled Turkish Period Artifacts in Iznik Center and Villages, the third term study was carried out in some villages of Iznik as planned in 2024.

Fifteen villages were surveyed during the 2024 study period. These were Aydınlar, Göllüce, Mustafalı, Müşküle, Osmaniye, Mecidiye, Süleymaniye, Gürmüzlü, Çandarlı, Hacıosman, Kırıntı, Kutluca, Elmalı, Sariağıl, and Orhaniye. Studies in these villages included identifying structures such as cemeteries, mosques, and fountains, as well as houses, sheepfolds, haylofts, and storage units that make up the rural architectural fabric. Most villages exhibited the adobe houses common in the region. Very few examples of wooden structures remain in the villages located in the higher elevations and forested areas of the northern part of the district.

An inscription and a calligraphic plaque dating back to 1934 were discovered from the demolished old mosque in Aydınlar. Although the mosque in Göllüce was renovated in 1949, its minaret is dilapidated and neglected. The bathhouse could not be examined because it was overgrown with thorny bushes. The dilapidated village fountain and the cobblestone pavement found on two separate streets still remain. In Mustafalı, believed to have been founded by migrants from Bukhara in 1330, the tomb of Mustafa Dede at the village entrance and the tomb of Hasan Dede within the village have been renovated and continue to exist.

The Müşküle cemetery, which has largely preserved its ancient texture, has some thirty inscribed graves, though some are broken. Six of the graves have been rebuilt under the supervision of the relevant committee. The grave of Müşkül Dede, the village's founder and eponym, has also been renovated with reinforced concrete. The old mosque remains in ruins as a new one is being built in Mecidiye.

In Gürmüzlü, the old mosque, which stood in the village square until recently, was demolished and replaced by a domed, reinforced concrete mosque. The old mosque's plasterwork remains under the pulpit in the new mosque. Additionally, two inscribed cenotaphs stand at the base of a tree in the mosque garden. A few examples of interlocking wooden houses, known as "çandı," remain in Çandarlı and Hacıosman. The old mosque in Kırıntı, which survived the 1964 renovation, has been abandoned and in ruins. In Sariağıl, the old school building has been converted into a museum containing ethnographic materials from the village. In Orhaniye, which has been extensively renovated, a cenotaph with an inscription was discovered in the village cemetery.

Keywords: Iznik, Turkish Period, Survey, Architecture, Villages

2022 YILI, KAYSERİ’NİN YEŞİLHİSAR İLÇESİ ERDEMLİ KÖYÜ, BİZANS KAYA YERLEŞİMİ; SARAY MANASTIRI KAZISI

Nilay ÇORAĞAN
Erciyes Üniversitesi

2022 Yılıının yaz sezonunda, üç aylık süre içinde, Kayseri’nin Yeşilhisar İlçesindeki Erdemli köyünde yer alan Bizans kaya yapılarından; Saray Manastırı Kompleksinde Kayseri Müze Müdürlüğü başkanlığı ile danışmanlığında, kazı ve temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar sonucu yapı kompleksinde yeni mimari verilerle birlikte bazı küçük buluntulara rastlanmıştır.

Kayseri İli Yeşilhisar İlçesine bağlı Erdemli Köyü Niğde-Kayseri ana yolu üzerinde, Yeşilhisar İlçesinin 4 km. kuzeyindedir. Köyde yer alan vadi, yaklaşık 1 km. uzunlukta olup, kuzey ve güneyinde kayaya oyma dini, zirai yapılar ile birlikte çiftçi konutları içerir. Saray Manastırı ise vadinin güneyinde merkezi ve özel bir konumda bulunur. Manastır, yerleşimin tarımsal yaşamını yönetip, kontrol altında bulunduran önemli idari bir yapıdır. Köyün tarımsal yaşamı Saray Manastırı çevresinde gelişmekle birlikte, sıra haneler, köyün tek değirmeni ve fırınlar manastır etrafında konumlanır. Kayaya oyma üç kat seviyesindeki manastırın ön cephesi açık bir avluya bakar. Manastırın alt katında değirmen, salon ve giriş mekânı, işlevi bilinmeyen üç mekân ile birlikte ahır vardır. İkinci katta manastırın kilisesi ile bir teras bulunur. Üçüncü kat seviyesinde ise sıra haneler yer alır. İki nefli kilise aynı zamanda yerleşimin en büyük kilisesidir. Mimarideki bütünsellik manastırın tüm bölümlerinin aynı dönemde yapıldığını göstermekle birlikte yapı kompleksi benzer örnekler yardımıyla 11. yüzyıla tarihlenmektedir.

Manastırdaki çalışmalarda, kilise zemininde çok sayıda mezar tespit edilmiştir. Yapı kompleksinin doğusunda bulunan şirahanelerde çok sayıda günlük kullanıma ait sırlı ve sırsız Bizans seramikleri ele geçmiştir. Ayrıca kazı bulunan bir adet I.Keykubad dönemine ait (H.616-622) El-Nasır adına darp edilmiş sikke ile Osmanlı dönemine ait tarak, yerleşimdeki İslami izlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kazı, Manastır, Kilise, Şirahane, Sikke

2022, YEŞİLHİSAR DISTRICT OF KAYSERİ, BYZANTINE ROCK-CUT SETTLEMENT IN ERDEMLİ VILLAGE; SARAY MONASTERY EXCAVATION

Nilay ÇORAĞAN
Erciyes University

In the summer season of 2022, during a three-month period, excavation and cleaning works were carried out under the supervision of the Kayseri Museum Directorate in the Byzantine rock structures; Saray Monastery Complex located in Erdemli village in Yeşilhisar district of Kayseri. As a result of the excavations, new architectural data and some small finds were found in the complex.

Erdemli Village of Yesilhisar District of Kayseri Province is located on the Nigde-Kayseri main road, 4 km. north of Yesilhisar District. The valley in the village is about 1 km. long and contains rock-carved religious and agricultural buildings and farmers' dwellings to the north and south. The Saray Monastery occupies a central and special position in the south of the valley. The monastery was an important administrative structure that managed and controlled the agricultural life of the settlement. While the agricultural life of the village is centered around the Saray Monastery, the wineries, the village's only mill and the bakeries are located around the monastery. The front facade of the three-storey monastery carved into the rock faces an open courtyard. On the lower floor are the mill, hall and entrance, three rooms of unknown function and a stable. On the second floor is the monastery church and a terrace. On the third floor level, there are wineries. The church with two naves is also the largest church of the settlement. Although the integrity of the architecture indicates that all parts of the monastery were built in the same period, the building complex is dated to the 11th century with the help of similar examples.

During the excavations in the monastery, many graves were found on the floor of the church. A large number of glazed and unglazed Byzantine ceramics belonging to daily use were recovered from the wineries to the east of the building complex. The excavation also yielded a coin from the reign of Keykubad I (616-622 AH), minted in the name of Al-Nasser, and a comb from the Ottoman period, which are Islamic traces of the settlement.

Keywords: Excavation, Monastery, Church, Winery, Coin.

MOĞOLİSTAN'DA ŞİVET ULAN'DAKİ TÜRK ATA TAPINAĞI

Yaşar ÇORUHLU
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Türklerin en eski ata yurtlarından biri olan Moğolistan, aynı zamanda Türk sanatı ve mimarisinin erken devir örneklerini en yoğun biçimde bünyesinde barındıran ülkelerden biridir.

Bildirimizde ele almaya çalışacağımız “ata tapınağı” bilhassa Göktürk devrinde (6-8. Yüzyıl) yöneticilere özgü ataları anma yerleri olarak ortaya çıkan ve bir grup oluşturan mimari yapılarından birini oluşturmaktadır.

Etrafı duvarlarla çevrili, çoğu kere dikdörtgen bir avlunun içerisindeki mimari bölüm ve heykeller ile sunaktan oluşan bu tapınakların yapım nedeni, Türklerde Proto-Türk ve Hun devirlerinden beri varlığını sürdüren ata kültleridir.

Ataların gömülü olduğu yerler aynı zamanda bir çeşit ibadet yeri haline gelerek bu tapınak tipinin ortaya çıkması sağlanmıştır. Bu nedenle Milattan Önceki devirlerden bu yana inşa edilen ve altında defin odası ya da kabir olan kurganlar, yine bu kurganların inşa edildiği çağlar içerisinde ibadet veya ölen kişiyi anma yerleri haline gelmiştir. Bu duruma işaret eden erken dönemlerdeki bazı kurgan biçiminde ibadet ve tören yerleri arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılmıştır. Bu kurganların etrafında çoğu kere dairevi bir kuşatma duvarı vardır.

Göktürk devrinde kurganlardaki dairevi kuşatma duvarları, dikdörtgen kuşatma duvarlarına dönüşmüş, bu duvar avlu duvarı haline gelmiş ve iç kısma ölen kişiye adanmış küçük bir mekân inşa edilmiştir. Bu kısım, Budist tapınaklardaki iç tapınak (cella) gibidir ve buraya Kültigin (732) ve Bilge Kağan (735) yazıtlarında “bark” adı verilmektedir. Bununla birlikte “bark” kısmının dörtgen bir bina şeklinde olmadığı ve erken kurgan biçiminin bark bölümünde devam ettiği örnekler de daha eski zamanlara bağlanarak varlığını sürdürür. Bu son tipteki yapılarda da kurgan biçimi, farklı şekillerde bir yapı ile örneğin “stupa” tarzı bir mekân ile de yer değiştirebilir.

Moğolistan’da, aşağı kesiminden, ileride birleşerek Hanuy ırmağı olarak devam eden Hunuy ve Hanuy ırmaklarının geçtiği, bugün yol güzergahlarında yer almayan bir alanda, bir tepelik yer üzerine (yani kutsal bir yere) inşa edilmiş Şivet Ulan Ata Tapınağı, belirtilen plana uygun şekilde yapılmış, inşa tarihi tartışılmakla birlikte, büyük ihtimalle Göktürk devrine ait bir yapıdır. Bildirimizde tarihlendirme konusu da ele alınarak daha net bir sonuca varılmaya çalışılacaktır.

Yine bildirimizde ayrıntılı ve karşılaştırmalı olarak yapının mimari biçimi irdelenecek ve tapınak alanına bırakılmış heykeller, damga taşı ve diğer çeşitli ayrıntılar üzerinde durularak, konu, mimari ve heykel sanatı açısından değerlendirilmeye çalışılacaktır. Ayrıca 2024 yılında yerinde yaptığımız incelemelere göre, daha önce yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar ve ilk zamanlardaki durumu ile karşılaştırmalar yapılarak, yapının son durumu da değerlendirilmeye gayret gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: Moğolistan, Türk, Göktürk, mimari, tapınak, taş heykel

TURKISH ANCESTER TEMPLE IN SIVEET ULAAN, MONGOLIA

Yaşar ÇORUHLU
Mimar Sinan Fine Arts University

Mongolia, one of the oldest ancestral homelands of the Turks, is also one of the countries that contains the most densely populated examples of early Turkish Art and Architecture. The “ancestor temple” that we will discuss in our report constitutes one of the architectural structures that emerged as places of commemoration of ancestors specific to the rulers, especially during the Gokturk period (6th-8th centuries).

The reason for the construction of these temples, which are surrounded by walls and mostly consist of an architectural section, statues and an altar inside a rectangular courtyard is the ancestor cults that have existed among the Turks since the Proto-Turk and Hun period.

The places where ancestors were buried also became a kind of place worship, which led to the emergence of this type of temple. For this reason, Kurgans, which were built since the times before Christ and had burial chambers or graves underneath, became places of worship and commemoration of the deceased during the ages in which these kurgans were built. Some kurgan-shaped places of worship and ceremonies from the early periods, indicating this situation, have been unearthed by archaeological excavations. These kurgans are often surrounded by a circular siege wall.

During the Gokturk period, the circular siege walls in kurgans were transformed into rectangular siege walls, which became the courtyard wall, and a small space dedicated to the deceased was built in the interior. This section is like the inner temple (cella) in Buddhist temples and is called “bark” in the inscriptions of Kultegin (732) and Bilge Kagan (735). However, examples where the “bark” section is not in the form of a quadrangular building and the early kurgan form continues in the “bark” section continue to exist, connecting to earlier times. In these last types of structures, the kurgan form can also be replaced by a structure in a different shape, such as a “stupa” style structure.

The Shivet Ulan Ata Temple, built on a hill (i.e. a sacred place) in Mongolia, where the Kunuy and Hanuy rivers, which later merge to become the Hanuy River, pass through the lower part, in an area not included in today’s road routes, was built in accordance with the specified plan, and although the date of construction is debated, it is most likely a structure belonging to the Gokturk period in our report, the issue of dating will also be addressed and a clearer conclusion will be reached.

Again, in our report, the architectural form of the structure will be examined in detail and comparatively, and the subject will be evaluated in terms of architecture and sculpture art by focusing on the statues, stamp stone and other various details left in the temple area. In addition, according to the on-site examinations we will conduct in 2024 the results obtained from previous studies and comparisons with the initial state will be made, and the final state of the structure will be evaluated.

Keywords: Mongolia, Turkish, Turkish Kaganate, architecture, temple, stone statue

PERGE, STADİUM KAZILARINDA BULUNAN GEÇ ROMA/ ERKEN BİZANS DÖNEMİ MATARALARI

Özgü ÇÖMEZOĞLU UZBEK
İstanbul Üniversitesi

Çalışmamızın konusunu oluşturan oinophoroslara ait parçalar, Perge Antik kentinin stadiumunda yapılan kazı çalışmalarında gün ışığına çıkarılmıştır. Toplam 88 oinophoros'a ait parçaların önemli miktarı stadiumun içindeki dolguda, bir kısmıysa stadiumun oturma sıralarını destekleyen ve stadiumun etrafını dolaşan tonozlarda bulunmuştur. M. S. 1.yüzyılda yapılmış olan stadiumun arenası geç antik çağda doldurulmuş, ayrıca dış tonozlarına eklemeler yapılmıştır. Stadium'daki sıkıştırılmış toprak dolgu, içerdği buluntuların da niteliğiyle burada 6. yüzyıla kadar değişiklik yapıldığını göstermektedir.

Bildirinin konusunu oluşturan matara formundaki şişelerin önemli bir kısmı şarap taşıma ve servisinde kullanılan "oinophoros" sınıflandırması altında ele alınmışlardır. Perge'de bulunan örnekleri, mitolojik ve Hristiyan konulu tasvirler içermektedir. Merkezde yer alan ana bezemenin etrafını rozetler, boncuk dizileri ve chevronlarla doldurulmuş bir şerit dolaşmaktadır. Bazı örneklerde geometrik veya kıvrım dal dolgulu ikincil bir şerit daha yeralır. Mitolojik kaynaklı tasvirlerde ana bezeme, Dionyzos temalı sahnelerden oluşmaktadır. Kemerli düzenleme içinde tasvir edilen figürler, satyrler, dans eden maenadlar, Frig başlıklı thaisos karakterleri ve bunlarla beraber kullanılan hayvan figürleri en belirgin bezeme öğelerindendir. Bir grup örnekteyse ana bezeme elemanı olarak haç, güvercin, balık gibi Hristiyanlık motifleri bitkisel bezemeyle kaynaştırılmıştır. En yakın benzerleri Sagalassos'ta bulunan bu mataraların yine Sagalassos'ta üretilmiş örnekler olabilecekleri öne sürülebilmektedir. 4-6.yüzyıllar arasına tarihleyebildiğimiz kaplar, iki parçalı kalıp ile üretilerek birleştirilmişlerdir.

Buluntuların değerlendirilmesinde kullanım alanı, teknik özellikleri ve bezeme elemanları göz önünde bulundurularak dönemi içindeki yeri saptanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Perge, Oinophoros, Pamphylia, Antalya, Seramik

LATE ROMAN / EARLY BYZANTINE OINOPHOROI FROM PERGE, STADIUM EXCAVATIONS

Özgü ÇÖMEZOĞLU UZBEK
Istanbul University

The oinophoroi fragments which constitute the subject of this paper, have been unearthed during the excavations carried out in the stadium of Perge. A significant number of fragments belonging to a total of 88 oinophoroi have been found in the fill inside the stadium; while some were discovered in the vaults supporting the seating rows surrounding it. The arena of the stadium, built in the 1st century AD, was filled to a level in the late antiquity, and additional structures were added to its outer vaults. Considering with its finds, the compacted earth fill in the stadium indicates that the rearrangements were made until the 6th century.

The significant amount of these canteens has been classified under the “oinophoros” category, used for carrying and serving wine. The samples found from Perge has the depictions of mythological themes, as well as Christian symbols. A band filled with rosettes, beads and chevrons surrounds the main decoration placed in the center. On some fragments, there is also a secondary band filled with geometric lines or curvilinear designs. The main decoration consists of Dionysiac themes on the fragments with mythological depictions. The figures under the arcades, satyrs, dancing maenads, thaisos scenes and animal figures are the most prominent decoration elements. On another group of canteens, Christian motives such as cross, dove and fish are composed with curvilinear floral lines as the main decoration. It can be suggested that these oinophoroi, whose closest counterparts are found in Sagalassos, may also have been produced at the Sagalassos workshops. These vessels that can be dated between the 4th and 6th centuries were made using two-part molds and then joined together.

In evaluating the finds, their usage, technical features and decorations have been important criteria to determine their place within the period.

Keywords: Perge, Oinophoroi, Pamphylia, Antalya, Ceramics.

ORTA ÇAĞ ANADOLU TÜRK MİMARİSİNDE RESİM, FRESK VE DUVAR BOYALARI: MİMARİ ELEMANLARLA GÖRSEL İFADE ARASINDAKİ İLİŞKİ

Mustafa Kemal DALLIK
İstanbul Üniversitesi

Orta Çağ Anadolu Türk mimarisi, yalnızca yapısal unsurlarıyla değil, aynı zamanda süsleme tekniklerinde yer alan resim, fresk ve duvar boyalarıyla da çok katmanlı bir kültürel ifade sunmaktadır. Bu mimari süslemeler çoğunlukla dini, sembolik ve estetik işlevler üstlenmiş; yapının kullanım amacı, sosyal bağlamı ve dönemin sanat anlayışı ile bütünleşik şekilde uygulanmıştır. Dolayısıyla mimari öğeleri ve üzerlerindeki süslemeleri birbirinden ayrı değerlendirmek pek olası değildir. Özellikle Selçuklu ve Beylikler dönemine tarihlenen yapılarda, taş bezeme ve çini kaplamalar kadar önem taşıyan ancak daha az incelenmiş olan bu boyalı dekorasyon unsurları hem figüratif hem de geometrik ve bitkisel motifler içermektedir.

Konya'daki Alâeddin Camii, Aksaray Sultan Hanı, Şahruh Köprüsü altındaki fresk kalıntıları ve Tokat Gök Medrese gibi yapılarda görülen boya tabakaları ve duvar resimleri, dönemin renk anlayışını, sembolik dünyasını ve teknik becerilerini iyi yansıtan kültürel varlıklar arasında bulunmaktadır. Bu uygulamalar, mimari elemanlar (kemerler, pandantifler, tonozlar) ile bütünleşik olarak tasarlanmış, mekânın ruhuna katkı sağlamıştır. Dolayısıyla mekânın ruhunu anlayabilmek için mimari bütünlük ile süsleme teknikleri aynı çerçevede değerlendirilmelidir.

Ancak bu eserlerin büyük bölümü, farklı nedenler ile zaman içinde tahrip olmuş ya da üzeri sıvanarak görünmez hale gelmiştir. Dolayısıyla bu tür süslemelerin belgelenmesi, pigment analizi, konservasyonu ve sanat tarihi bağlamında yeniden değerlendirilmesi, Anadolu Türk sanatının görsel repertuarını zenginleştirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu sunum, mimari ile resim sanatı arasındaki ilişkiyi disiplinler arası bir çerçevede ele alarak bu görsel mirasın korunmasına dair yöntem ve önerilere de yer vermeyi amaçlamaktadır. Böylelikle aslında sadece mekân olarak algılanan mimari eserlerin çok yönlü incelenmesi, anlaşılması ve bilinirliğinin artması için bir katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Mimarisi, Restorasyon, Konservasyon, Fresk, Duvar Resmi

PAINTINGS, FRESCOES AND WALL PAINTS IN MEDIEVAL ANATOLIAN TURKISH ARCHITECTURE: THE RELATIONSHIP BETWEEN ARCHITECTURAL ELEMENTS AND VISUAL EXPRESSION

Mustafa Kemal DALLIK
Istanbul University

The Anatolian Turkish architecture of the Middle Ages offers a multi-layered cultural expression not only with its structural elements but also with the paintings, frescoes and wall paintings in decorative techniques. These architectural ornaments mostly undertook religious, symbolic and aesthetic functions; they were applied in an integrated manner with the purpose of use of the structure, its social context and the artistic understanding of the period. Therefore, it is not possible to evaluate the architectural elements and the ornaments on them separately from each other. Especially in the structures dating back to the Seljuk and Period of Principalities/Beyliks, these painted decorative elements, which are as important as stone ornaments and tile coverings but less studied, include both figurative and geometric and plant motifs.

The paint layers and wall paintings seen in structures such as the Alaeddin Mosque in Konya, the Aksaray Sultan Han, the fresco ruins under the Şahruh Bridge and the Tokat Gök Medrasa are among the cultural assets that well reflect the color perception, symbolic world and technical skills of the period. These applications were designed in an integrated manner with the architectural elements and contributed to the spirit of the space. Therefore, in order to understand the spirit of the space, architectural integrity and decoration techniques should be evaluated within the same framework.

However, most of these works have been destroyed over time for various reasons or have become invisible by being plastered over. Therefore, the documentation, pigment analysis, conservation and re-evaluation of such decorations in the context of art history are of great importance in terms of enriching the visual repertoire of Anatolian Turkish art. This presentation aims to address the relationship between architecture and painting within an interdisciplinary framework and to include methods and suggestions for the preservation of this visual heritage.

Keywords: Turkish Architecture, Restoration, Conservation, Fresco, Wall Painting

BİR MEZAR TAŞI MÜZESİNE DOĞRU: KUŞADASI ADALIZADE MEZAR TAŞLARI SERGİ ÇALIŞMASI

Ertan DAŞ
Ege Üniversitesi

Adalizade Mezar Taşı Müze/Sergisi, yerel halkın ve ziyaretçilerin dikkatini çekmek üzere, 2020-2024 yılları arasında gerçekleştirilen benzersiz bir müze projesidir. Bu devamlı sergi, bölgedeki mezar taşlarının tarihi, sanatsal özellikleri ve toplumsal işlevleri hakkında bilgi sunarak ziyaretçilerin kültürel mirasa olan farkındalığını artırmayı hedeflemektedir.

Kuşadası'nın gelişim sürecinde bozulan hazire ve mezarlıklardan 500'ün üzerindeki mezar taşı, günümüzde kent merkezinde kalmış olan Adalizade Mezarlığına taşındığı ve gelişigüzel toprağa dikildiği tespit edilmişti. Çeşitli makale, kitap ve bir doktora çalışması ile değerlendirilmiş olan taşların zamanla yok olmaya ya da tahribata uğramaya başladıkları gözlemi üzerine, bir proje çerçevesinde taşların korunmasına yönelik çalışma zorunluluğu doğmuştur. Belediye ile birlikte hazırladığımız, Kuşadası'nda bir mezar taşı müzesinin çekirdeğini oluşturmak üzere çalışmalara başlanmıştır. 17-19. yüzyıllar arasına tarihlenen taşlardan ilk etapta 200'ü seçilmiş ve mezarlık yakınındaki boş bir alan bir proje çerçevesinde düzenlenerek Müze/Sergi alanı olarak değerlendirilmiştir.

Gelişmiş bir sergileme tekniği ile tasarlanmış olan bu mekânda, her bir mezar taşı özgün bir şekilde sunulmakta, ziyaretçilerin zaman yolculuğu yaparak, tarihin derinliklerine inmelerine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda, her taşın arkasındaki hikâyeyi keşfetme fırsatı sunarak, ziyaretçilerin yerel tarih ile bağ kurmasına yardımcı olmaktadır.

Serginin düzenlenmesi, yerel yöneticilerin ve kültürel miras uzmanlarının iş birliği ile gerçekleşmiştir. Projede, mezar taşlarının toplanması, restore edilmesi ve sergilenmesi sürecinde 7 kişiden oluşan bir sanat Tarihçi ekibin 4 yıl süren emekleri ve kent Belediyesi'nin katkılarıyla gerçekleşmiştir. Bu girişimin, aynı zamanda kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından bir model teşkil edeceği düşünülmüştür.

Sonuç olarak, bu bildiride müze/sergi çalışması başlangıcından sonuna kadar bütün yönleriyle, örnek bir çalışma bağlamında meslektaşlarımızla paylaşılacaktır. Çalışma, yalnızca yerel tarih açısından değil, aynı zamanda ulusal kültürel kimliğimizin bir parçası olarak da büyük öneme sahiptir. Geçmişin izlerini günümüze taşımakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal bilinç ve duyarlılığı artırmak için de önemli bir adım niteliğindedir. Kuşadası'nda hayata geçirilen Adalizade Mezar Taşı Sergisi hem geçmişle bugünü buluşturmakta hem de yerli/yabancı ziyaretçilere tarihi bir yolculuk sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Müze, Sergi, Mezar Taşı, Kuşadası, Osmanlı

TOWARDS A TOMBSTONE MUSEUM: THE KUSADASI ADALIZADE TOMBSTONES EXHIBITION PROJECT

Ertan DAŞ
Ege University

The Adalızade Tombstone Exhibition is a unique museum project that was launched between 2020 and 2024 to attract the attention of the local community and visitors. This ongoing exhibition aims to raise awareness of the cultural heritage by providing information about the history, artistic features, and social functions of tombstones in the region.

Over 500 tombstones, which were taken from deteriorating cemeteries during the development of Kuşadası and randomly placed in the Adalızade Cemetery still remaining in the city center, have been identified. Given that these stones have begun to disappear or suffer damage over time, as noted in various articles, books, and a doctoral study, the necessity to evaluate these stones arose within the scope of a project. In collaboration with the municipality, work has commenced to form the core of a tombstone museum in Kuşadası. Initially, 200 stones dating from the 17th to 19th centuries were selected, and a vacant area near the cemetery was organized as a museum/exhibition area as part of the project. In this space, designed with advanced exhibition techniques, each tombstone is presented in a unique way, allowing visitors to take a journey through time and delve into the depths of history. It also provides an opportunity to discover the story behind each stone, helping visitors connect with local history.

The organization of the exhibition has been realized through the collaboration of local administrators and cultural heritage experts. The project involved a team of seven art historians who worked for four years on the collection, restoration, and exhibition of the tombstones, supported by the municipal contributions. This initiative is also expected to serve as a model for the preservation of cultural heritage and its transmission to future generations.

In conclusion, this presentation will share every aspect of the museum/exhibition project from start to finish with our colleagues as an exemplary study. The project is not only important in terms of local history but also as a part of our national cultural identity. It represents a significant step in fostering social consciousness and sensitivity while carrying the traces of the past into the present. The Adalızade Tombstone Exhibition in Kuşadası bridges the past and the present while offering both domestic and foreign visitors a historical journey.

Keywords: Museum, Exhibition, Tombstone, Kuşadası, Ottoman

KIRSAL DOKU VE KIRSAL YAŞAM: YALOVA MERKEZ GÜNEYKÖY VE SOĞUCAK KÖYLERİ ÖRNEKLERİ

Uğur DEMİRBAĞ
Çankırı Karatekin Üniversitesi

Küçük Dağıstan ismiyle bilinen Güneyköy, Yalova-Bursa yolu üzerinde anayoldan 17 km. içeride yer almaktadır. Köyün kuzeyinde ise Soğucak köyü bulunmaktadır. Adı geçen köy, 1884-1893 yılları arasında Dağıstanlı muhacirler tarafından kurulmuştur. Köyün geleneksel kırsal dokusu ızgara plan şeklindedir. Yalova 'nın en büyük köylerinden birisi olan Güneyköy'de dikkat çeken şeylerin başında köyün yerleşim planı gelmektedir. Edinilen bilgilere göre köyün yerleşim planını Dağıstan 'da da bu işler ile uğraşan İhnusa Nur Muhammed isimli kişi çizmiştir. Yalova Merkeze bağlı olan Güneyköy ve Soğucak Köyü kültürel miras açısından zengin kırsal yerleşim yerlerinden biridir. Köy dini ve sivil yapı stoğu bakımından zengindir. Bu çalışmada Yalova Güneyköy ve Soğucak köyünde bulunan geleneksel konutların plan, cephe ve bezeme özellikleri üzerine detaylı bir araştırma yapılmıştır. Araştırma ile ilgili gerekli olan literatür taraması yapılmıştır. Çalışmada geleneksel konutların plan, cephe biçimlenişi ve detayları hazırlanmış olup görseller tarafımda çekilmiştir. Bununla birlikte konutların çizimleri tarafımda hazırlanmıştır. Yalova Güneyköy ve Soğucak köylerindeki geleneksel konutların korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve gelecek kuşaklara aktarılması kültürel mirasımız açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Doku, Kırsal Yaşam, Konut, Mimari, Yalova.

RURAL TEXTURE AND RURAL LIFE: YALOVA CENTER GÜNEYKÖY AND SOĞUCAK VILLAGES EXAMPLES

Uğur DEMİRBAĞ
Çankırı Karatekin University

Güneyköy, known as Little Dagestan, is located 3 km inland from the main road on the Yalova-Bursa road. To the north of the village is the village of Soğucak. The village in question was founded by Dagestan immigrants between 1884-1893. The traditional rural texture of the village is in the form of a grid plan. One of the most striking things in Güneyköy, one of the largest villages in Yalova, is the village's settlement plan. According to the information obtained, the village's settlement plan was drawn by a person named İhnusa Nur Muhammed, who also did this work in Dagestan. Güneyköy and Soğucak Villages, which are affiliated to Yalova Center, are one of the rural settlements rich in terms of cultural heritage. The village is rich in terms of religious and civil structure stock. In this study, a detailed research was conducted on the plan, facade and ornamentation features of traditional houses in Yalova Güneyköy and Soğucak villages. The necessary literature review regarding the research has been conducted. In addition, the drawings of the houses were prepared by me. The preservation of traditional houses in Yalova Güneyköy and Soğucak villages, ensuring their sustainability and transferring them to future generations are important for our cultural heritage.

Keywords: Rural Texture, Rural Life, Housing, Architecture, Yalova.

TELDE KIRILMA NOKTASI: GÜLAY SEMERCİOĞLU'NUN SANATINDA CİNSİYETİN GEOMETRİSİ

Zeynep DEMİRCAN-Esma ESER
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Gülay Semercioğlu, çağdaş sanat sahnesinde özgün yaratım becerileri ve alternatif çözümleriyle dikkat çeken bir sanatçıdır. Plastik sanat alanında bilinen tekniklerin sınırlarını aşmış, tel ve vida gibi eril sanayi malzemelerini kullanarak kendine özgü bir üslup geliştirmiştir. Ahşap şase üzerine gerdiği tellerle oluşturduğu işleriyle tanınan Semercioğlu, toplumsal duyarlılığı ve kadın kimliğiyle ilgili çalışmalarını evrensel platformda sergilemektedir.

Semercioğlu'nun yaşam deneyiminin ilk mücadelesi, ataerkil bir babaya başkaldırıyla başlamış. Tıp fakültesi yerine Mimar Sinan Üniversitesi'nin yetenek sınavlarına gizlice girerek resim sanatına yönelmiştir. Sanat yolculuğu boyunca kendi yolunu çizen Gülay Semercioğlu, yaratım sürecinde başlangıçta farkında olmadan, sonrasında ise bilinçli bir şekilde Anadolu coğrafyasının yaşam formlarını ve motiflerini eserlerine yansıtmıştır. Sanatçının bu içsel keşif ve bilinçaltı süreçleri, geleneksel zanaatlar ile endüstriyel malzemelerin birleşimi, geçmiş ile modernin harmanlanması olarak değerlendirilir.

Semercioğlu'nun sanatı, görsel-işitsel kültürde ve kadınların toplumsal cinsiyet kimlikleri bağlamında önemli bir yere sahiptir. Onun işleri klasik resim malzemelerin sınırlarını aşarak, alüminyum levhalarla çalıştığı dönemlerden, elektrik telleriyle örgü ve germe tekniklerini kullandığı yeni dönemlere kadar geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Kinetik Çizgi ve Çizgideki Işık gibi sergileri, malzemelerin soğuk yüzeyleriyle doğanın sıcak formlarının nasıl birleştirdiğini gösterirken, Erotik Çizgi adlı sergisi cinsiyet ve mahremiyet temalarını içerir. Sanatçı, The Woman on The Wire adlı sergisiyle kadın rollerine ve toplumsal meselelere dikkat çeker. Türkiye'nin ataerkil aile yapısında kadına ve erkeğe yüklenen rolleri, kadın cinayetlerini ve töreyi sorgulayan bir alegori sunar. Sergide, kapitoneli yatak, töre cinayetlerine kurban giden kadınların isimlerinin yazılı olduğu düğmeler, dini otoriteyi temsil eden Kur'an timsali ve gelinliği andıran tel örgü gibi unsurlar kullanılarak güçlü bir mesaj verilir. Altın renk düğünleri, siyah panolar ise kadın ve erkek isimlerini sembolize eder.

Gülay Semercioğlu, doğu-batı, dişi-eril, yerel-evrensel gibi zıtlıkları geometrik, soyut ve konstrüktivist bir üslupla telin parlak yüzeyleri ve ışık oyunları ile dinamik kompozisyonlar yaratarak yansıtmıştır. Sanatçının parlak kariyeri, azmi ve sanat anlayışı dünya genelinde sanat otoriteleri tarafından takdir edilmiştir. Erkek sanatçıların baskın olduğu sanat piyasasında varlık mücadelesini başarıyla göğüsleyen Semercioğlu, uluslararası alanda tanınmış eserleri Zurich, Dubai, Hong Kong gibi şehirlerde sergilenmiş ve New York Metropolitan Müzesi koleksiyonuna dâhil edilmiştir.

Gülay Semercioğlu'nun sanatı cinsiyet sorunları ve algılamalar üzerine önemli bir perspektif sunar. Yurt dışında, özellikle belirgin ve güçlü dikey hatlar kullandığı eserlerinin ilk bakışta bir erkeğin işleri sanılması, sanatın cinsiyet kimliği ile olan ilişkisini sorgular. Semercioğlu, bu yanılsamayı yumuşak temalar ve dokularla zenginleştirerek kırmayı başarmıştır. İlk dönem çalışmalarında güçlü ve sert çizgilerle dikkat çeken sanatçı, zamanla eserlerinde daha yumuşak temalar işlemeye başlamıştır.

Bu çalışma, Gülay Semercioğlu'nun sanatını ve görsel-işitsel kültüre katkılarını, kadınların toplumsal cinsiyet kimlikleri bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Onun eserleri çağdaş sanatın evrensel dilinde önemli bir yer işgal etmektedir. Otuz yılı aşan aktif sanat hayatı azmin, kararlılığın ve var olma çabasının hem psikolojik hem de bedensel yüküyle harmanlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gülay Semercioğlu, çağdaş sanat, kadın, geometrik soyut, cinsiyet, tore

BREAKING POINT IN THE WIRE: THE GEOMETRY OF GENDER IN GÜLAY SEMERCİOĞLU'S ART

Zeynep DEMİRCAN-Esma ESER
Mugla Sıtkı Kocman University

Gülay Semercioğlu is an artist who stands out in the contemporary art scene with her distinctive creative skills and innovative approaches. She has pushed the boundaries of conventional techniques in plastic arts, developing a unique style by incorporating traditionally masculine industrial materials such as wire and screws. Recognized for her works created by stretching wires over wooden frames, Semercioğlu presents her explorations of social sensitivity and female identity on a universal platform.

Semercioğlu's first struggle in life began as an act of defiance against her patriarchal father. Instead of pursuing a medical degree, she secretly took the talent exams at Mimar Sinan University, choosing to follow a path in painting. Throughout her artistic journey, she carved out her own course, initially unconsciously and later with deliberate intent, integrating the life forms and motifs of Anatolian geography into her works. These inner explorations and subconscious processes are interpreted as a fusion of traditional crafts and industrial materials, a synthesis of the past and the modern.

Semercioğlu's art holds a significant place in audiovisual culture and within the discourse of women's gender identities. Her work transcends the boundaries of traditional painting materials, spanning from periods of working with aluminum sheets to more recent explorations using braiding and stretching techniques with electric wires. Exhibitions such as *Kinetic Line and Light in Line* illustrate how she merges the cold surfaces of industrial materials with the organic warmth of nature, while *Erotic Line* delves into themes of gender and intimacy. With her exhibition *The Woman on The Wire*, Semercioğlu draws attention to women's roles and broader social issues. She constructs an allegory that critiques the roles imposed on men and women within Turkey's patriarchal family structure, while also questioning femicides and traditional customs. The exhibition employs powerful symbolic elements, including a quilted bed, buttons inscribed with the names of women who have fallen victim to honor killings, a Qur'an emblematic of religious authority, and a wire mesh evoking the image of a wedding dress. The use of gold symbolizes weddings, while black panels represent the names of both men and women.

Gülay Semercioğlu captures contrasts such as East-West, feminine-masculine, and local-universal through a geometric, abstract, and constructivist style, creating dynamic compositions that interplay with the reflective surfaces of wire and the effects of light. Her distinguished career, perseverance, and artistic vision have been widely recognized by art authorities across the globe. Successfully navigating the challenges of an art market historically dominated by male artists, Semercioğlu has exhibited her internationally acclaimed works in cities such as Zurich, Dubai, and Hong Kong, and her art has been included in the collection of The Metropolitan Museum of Art in New York.

Gülay Semercioğlu's art provides a critical perspective on gender issues and perceptions. Abroad, her works—particularly those characterized by bold and dominant vertical lines—are often initially assumed to be created by a male artist, prompting a deeper inquiry into the relationship between art and gender identity. Semercioğlu challenges this misconception by integrating softer themes and textures, subtly disrupting conventional assumptions. While her early works stood out with their rigid and assertive lines, over time, she gradually incorporated more fluid and nuanced themes into her artistic practice.

This study seeks to examine Gülay Semercioğlu's art and her contributions to audiovisual culture within the framework of women's gender identities. Her works hold a significant place within the universal language of contemporary art. Her active artistic life of more than thirty years has been blended with the psychological and physical burden of perseverance, determination and the effort to exist.

Keywords: Gülay Semercioğlu, contemporary art, woman, geometric abstract, gender, honor

OSMANLI ÇİNİ VE SERAMİKLERİNDE “KIRMIZI” ARAYIŞI

Vesile Belgin DEMİRSAR ARLI
İstanbul Üniversitesi

Osmanlı çiniciliği; renk, desen ve teknik çeşitliliğiyle İslam sanatının en özgün alanlarından birini oluşturur. Bu bağlamda kırmızı rengin ortaya çıkışı ve gelişimi yalnızca estetik bir tercih değil, aynı zamanda teknik bir arayışın sonucudur. Kırmızı, Osmanlı öncesi İslam seramiklerinde sınırlı uygulamalarla görülmekle birlikte, Osmanlı döneminde özellikle 16. yüzyılda İznik atölyelerinde belirgin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Osmanlı çiniciliğinin en önemli üretim merkezlerinden biri olan İznik’te, literatürde “mercan kırmızısı” ya da “domates kırmızısı” olarak tanımlanan ve yüzeyde kabarik bir görünüm kazanan kırmızı rengin kullanımıyla büyük bir yenilik gerçekleşmiş; bu renk, Osmanlı çinisinin karakteristik unsurlarından biri olmuştur.

Uzun yıllardır İznik’te sürdürülen kazı çalışmaları sayesinde çiniyle ilgili pek çok soruya cevap bulunmuş, yapılan analizlerle üretim teknolojisine dair önemli bilgiler edinilmiştir. Kazılarda ele geçen buluntular arasında, kırmızı renge ulaşma sürecindeki denemeleri yansıtan çok sayıda örnek bulunmaktadır. Bu parçalar içinde özellikle Şam işi olarak tanımlanan teknikte kullanılan mor renkle birlikte, kabarik mercan kırmızısının bilinenin daha açık tonunda uygulandığı örnek dikkat çekicidir.

Bu bildiride, kırmızı rengin çini sanatındaki kullanımı ele alınarak; İznik Çini Fırınları Kazısında ortaya çıkarılan parçalar üzerinden mercan kırmızısının ortaya çıkışı, gelişimi ve bozulma süreci değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İznik, Osmanlı Çinisi, Osmanlı Seramiği, Mercan Kırmızısı, İznik Çini Fırınları Kazısı

THE QUEST FOR "THE COLOUR RED" IN OTTOMAN TILES AND CERAMICS

Vesile Belgin DEMİRSAR ARLI

Istanbul University

Ottoman tile and ceramic art represents one of the most distinctive fields within Islamic art, characterised by a remarkable diversity of colours, patterns, and techniques. Within this context, the emergence and development of the colour red was not merely an aesthetic choice but also the outcome of sustained technical experimentation. While red appeared only sparingly in pre-Ottoman Islamic ceramics, it gained prominence during the Ottoman period, particularly in the İznik workshops of the 16th century.

In İznik, one of the foremost centres of Ottoman tile and ceramic production, a major innovation was the introduction of a distinctive red—described in the literature as coral red or tomato red—which appears slightly raised on the surface. This innovation became a defining hallmark of Ottoman ceramic art.

Extensive excavations in İznik over many years have provided significant insights into the production of tiles and ceramics, as well as into the technologies employed. Among the recovered finds are numerous examples that reflect the experimental stages in achieving the red pigment. Notably, the purple used in the technique known as Damascus ware represents an early, lighter variation of coral red.

This paper examines the use of red in Ottoman tiles and ceramics, and explores the emergence, development, and eventual deterioration of coral red through the evidence uncovered in the İznik Tile Kilns Excavation.

Keywords: İznik, Ottoman Tiles, Ottoman Ceramics, Coral Red, İznik Tile Kilns Excavation

BEYLİKLER DÖNEMİ CİLTLERİNDE GEÇMELİ KENAR BEZEMELERİ (İNEBEY YEK ÖRNEKLERİ)

Nazife DENİZ
Selçuk Üniversitesi

Türk cilt sanatı, bilinen ilk deri cilt örnekleriyle birlikte tarih sahnesine çıkmış ve Türklerin İslâmiyet'i kabul etmeleriyle bu sanat anlayışı yeni boyutlar kazanarak varlığını sürdürmüştür. Anadolu'nun Türk egemenliğine girmesiyle birlikte ise sanat değeri taşıyan ciltlerin üretimi artmış, teknik ve estetik bakımdan önemli bir gelişim göstermiştir. Bu tarihî süreçte Selçuklular, ardından Beylikler dönemi sanatkarları, hem Orta Asya'daki kültürel mirası Anadolu'ya taşıyarak yaşatmış hem de Osmanlı cilt sanatının klâsik üslubuna zemin hazırlayan özgün bir yaklaşım ortaya koymuşlardır. Beylikler üslubunda yapılmış ciltlerde, kenar bezemelerinin genişliği genellikle 4- 14 mm arasında değişmekte olup, bazı örneklerde daha geniş ölçülere de rastlanmaktadır. Bu döneme ait ciltlerde, ana tezyînât unsurlarından biri olan geçme motifi, şemse, köşebend ve kenar bezemelerinde yaygın biçimde kullanılmıştır. Geçme tezyînâtlı kenar bezemeleri ağırlıklı olarak XIV. yüzyıla tarihlenmekte, ancak XV. yüzyılda da örneklerine rastlanmaktadır. Bu çalışma kapsam bakımından İnebey Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki yazma eser ciltleriyle sınırlandırılmıştır. Söz konusu kütüphanede yer alan Genel: 4803, Ulu Cami: 9626, Ulu Cami: 3397 ve Haraççioğlu: 1177/1 envanter numaralı ciltler üzerinde incelemeler yapılmıştır. Bu ciltlerdeki geçme motifli kenar bezemeleri; geniş, taramalı ve örgülü olmak üzere üç türde sınıflandırılmıştır. Çalışmamızda, incelenen örnekler doğrultusunda geçme motifli kenar bezemelerinde kullanılan malzeme, teknik özellikler ve uygulama biçimleri detaylı olarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cild sanatı, Beylikler devri, İnebey Yazma Eser Kütüphanesi.

INTERLACED BORDER ORNAMENTS IN BOOKBINDINGS OF THE BEYLİK PERİOD (EXAMPLES FROM İNEBEY MANUSCRIPT LIBRARY)

Nazife DENİZ
Selcuk University

Turkish bookbinding art emerged on the historical stage with the earliest known examples of leather bindings and gained new dimensions following the Turks' adoption of Islam, thereby continuing its development. With the transition of Anatolia into Turkish rule, the production of bindings with artistic value increased, and significant advancements were achieved in both technical and aesthetic terms. In this historical process, the artists of the Seljuk period and subsequently the Beylik period not only preserved the cultural heritage of Central Asia by bringing it to Anatolia but also introduced a unique approach that laid the groundwork for the classical style of Ottoman bookbinding. In bindings executed in the Beylik style, the width of the border decorations typically ranges between 4 and 14 mm, although some examples exhibit broader measurements. One of the main decorative elements in the bindings of this period—the interlaced (geçme) motif—was extensively used in the şemse, köşebend, and border decorations. These interlaced border decorations are primarily dated to the 14th century, though some examples also appear in the 15th century. This study is limited in scope to the manuscript bindings housed in the İnebey Manuscript Library. The bindings examined in this research include those with inventory numbers General: 4803, Ulu Cami: 9626, Ulu Cami: 3397, and Haraççioğlu: 1177/1. The interlaced border decorations found in these bindings are categorized into three types: wide, hatched, and braided. In this study, based on the examined examples, the materials, technical features, and application methods used in the interlaced border decorations will be discussed in detail.

Keywords: Bookbinding art, Beylik period, İnebey Manuscript Library.

ANTİK ÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE BURSA SURLARI'NIN İNŞA VE ONARIMLARINDA KULLANILAN DUVAR ÖRGÜLERİ

Egemen DENİZ
Bursa Uludağ Üniversitesi

MÖ 2. yüzyılda inşa edildiği düşünülen Bursa Surlarının, plan ve tasarımda hemen her yerde olduğu gibi fiziki topografya belirleyici rol oynamıştır. Bursa özelinde, tarihi tanıklıklar surun tüm inşa ve onarım evrelerini aydınlatma konusunda yeterli değildir. Yapı, Helenistik dönemden günümüze savaş, deprem, yoğun bitki örtüsü ve kentleşme gibi etkilerle çok sayıda onarım gördüğünden karma bir işçilik sergilemektedir ve çok katmanlı bir hal almıştır. Antik Çağ sonrası herhangi bir sebepten işlevini kaybetmiş yapılardan devşirilen inşa malzemeleri, yoğun olarak Orta Çağ'da malzeme kıtlığına çözüm üretmiştir. Günümüzde Roma İmparatorluğu öncesine ait bir işçilik bulunmamaktadır. Onarımların büyük kısmı Orta Çağ'ı işaret etmektedir. Farklı dönem onarımları, siyasi, ekonomik ve teknolojik değişimleri yansıtmaktadır.

Surun evrimi, teknik özellikler göz önünde bulunarak dört ana evre altında incelenmiştir. Saha çalışmaları sonucunda dört evrede 10'dan fazla farklı işçilik tespit edilmiştir. Tespit edilen işçiliklerin dördü Orta çağ öncesine, dördü Orta çağ sonrasına tarihlenebilecekken, sekizi Ortaçağ'daki işçiliklerle benzerlik göstermektedir. Sur duvar, burç, bastion, kule ve kapıları; Konstantinopolis, Nicea, Nikomedia gibi bölgedeki büyük kentlerde görülen yapım teknikleriyle benzerlik göstermektedir. Yakın çevredeki Kotiaion, Ritzion, Kite, Lopadion gibi Orta çağ'daki daha küçük ölçekli yerleşim ve kalelerde karşılaşılan duvar işçilikleri Bizans dönemine işçilikleriyle de ilişkilendirilebilmektedir. Örgüler şematik ve aslına uygun olarak CAD programıyla görselleştirilmiş ve CBS aracılığıyla haritalara işlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Orta çağ, Savunma Mimarisi, Sur, Duvar Örgüleri

MASONRY TECHNIQUES ENCOUNTERED IN THE CONSTRUCTION AND RESTORATION PHASES OF THE BURSA WALLS FROM ANTIQUITY TO THE PRESENT

Egemen DENİZ
Bursa Uludag University

The city walls of Bursa, believed to have been constructed in the 2nd century BCE, were shaped by the physical topography, which as in most ancient cities played a determining role in their planning and design. In the case of Bursa, historical sources are insufficient to fully illuminate the construction and restoration phases of the fortifications. The structure, having undergone numerous repairs from the Hellenistic period to the present day due to wars, earthquakes, dense vegetation, and urban expansion, exhibits a variety of masonry styles and has acquired a multilayered character. Reused materials from structures that lost their function after Antiquity were extensively employed during the Medieval as a response to material shortages. Today, no craftsmanship predating the Roman Empire can be identified. Most of the repairs point to the medieval period, and each intervention reflects the political, economic, and technological shifts of its time.

The architectural evolution of the walls has been examined under four main phases, taking into account their technical characteristics. Fieldwork has revealed more than ten distinct masonry techniques distributed across four construction phases. While four types could be dated to the pre-Medieval period and another four to the post-Medieval period, the remaining eight display characteristics typical of medieval workmanship. The construction techniques of the city walls, towers, bastions, and gates show similarities with those of major cities in the region such as Constantinople, Nicaea, and Nicomedia. Additionally, the masonry techniques encountered in smaller-scale Medieval settlements and fortresses in the surrounding area such as Kotiaion, Ritzion, Kite, and Lopadion can also be associated with Byzantine construction traditions. The wall bonds have been schematically visualized using CAD software and georeferenced through GIS mapping.

Keywords: Bursa, Medieval, Defensive Architecture, Walls, Masonary

SEDAH HAKKI ELDEM'İN PROJELERİNDE SELÇUKLU ESİNTİLERİ

Ayşe DENKNALBANT ÇOBANOĞLU
İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr.Sedad Hakkı Eldem, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde 1932 yılında Milli Mimari Semineri araştırma merkezini kurmuş, kendisinin ve merkezin yaptığı çalışmalarla 1935-1952 yılları arasında Milli Mimari dönemini başlatmıştı. Türk mimarlık tarihinde II. Ulusal Mimarlık dönemi olarak adlandırılan bu dönemde, Eldem gerek kendisi gerekse de dönemin diğer mimarlarıyla birlikte, İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakülteleri, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi, Yalova Termal Otel, Ankara Opera Binası gibi anıtsal kamu yapıları, ayrıca elçilik binaları, sivil Türk mimarisinin plan ve süsleme özelliklerini taşıyan yalı ve köşkler inşa etmişlerdir. Yayınlar, çalışmalar ve arşiv kaynakları ayrıca bize Sedad Hakkı Eldem'in inşa edilen projelerinin yanında, hepsi hayata geçmiş olmasa da başka pek çok plan ve proje üretmiş olduğunu da göstermektedir. Arşivlerde ve yayınlarda dikkatimizi çeken bazı proje ve eskizlerde, Selçuklu mimarisinin plan ve süsleme özellikleriyle şekillenen yapılar görülmektedir. Bu yapılarda taçkapı, mukarnas düzenlemeleri, tuğla düzenlemeleri, iri yivli anıtsal cepheler, çift minareli taç kapı tasarımına sahip yapılar (cami, istasyon binası gibi) dikkatimizi çekmektedir. Arşiv içinde Anadolu Selçuklu medreselerinin özellikle çift minareli taç kapıları ile eskizlerinin yer alması, Eldem'in Selçuklu mimarisine de olan ilgisini göstermesi açısından önemlidir. Mehmet Ali Handan ve Ferudun Akozan ile birlikte, Anıtkabir İnşası için, Selçuklu tarzında yüksek bir kubbenin asıl vurgu olduğu bir proje ile yarışmaya katılmışlardı. Türk üçgenleriyle geçilen köşe ppahları ve yivli-galerili düzendeki bu proje yarışmayı kazanamamıştı. Burada örnekleri ile verilmeye çalışıldığı üzere, II. Ulusal Milli Mimari'yi oluşturan ve dönemine en anıtsal yapıları kazandıran Sedad Hakkı Eldem'im Anadolu'nun Selçuklu dönemi yapılarıyla da olan ilişkisi, çoğunluğu uygulanmamış olmamakla birlikte tasarıma yansıyan Selçuklu izleri ile görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sedad Hakkı Eldem, II. Ulusal Mimarlık Dönemi, Selçuklu, Mimari, Proje

SELJUK INFLUENCES IN SEDAD HAKKI ELDEM'S PROJECTS

Ayşe DENKNALBANT ÇOBANOĞLU
Istanbul University

Prof. Dr. Sedad Hakkı Eldem founded the National Architecture Seminar research center at the Istanbul Fine Arts Academy in 1932, initiated the National Architecture period with his works between 1935 and 1952. During this period, known as the Second National Architecture Period in Turkish architectural history, Eldem, together with other architects of the period, built monumental public buildings such as the Istanbul University Faculty of Arts and Sciences, the Ankara University Faculty of Science, the Yalova Thermal Hotel, the Ankara Opera House, as well as embassy buildings and mansions and pavilions that bear the plan and ornamentation characteristics of civilian Turkish architecture. Publications, studies, and archival sources also reveal that Sedad Hakkı Eldem, in addition to his constructed projects, produced numerous other plans and projects, though not all were realized. Some projects and sketches that have attracted our attention in archives and publications reveal structures shaped by the planning and decorative features of Seljuk architecture. These structures are notable for their portals, muqarnas decorations, brickwork, heavily grooved monumental facades, and structures with double-minaret portal designs (such as mosques and station buildings). The presence of sketches of Anatolian Seljuk madrasahs, particularly those with double-minaret portals, in the archives is significant because it demonstrates Eldem's interest in Seljuk architecture. Together with Mehmet Ali Handan and Ferudun Akozan, they participated in the competition for the Anıtkabir project, with a project emphasizing a high dome in the Seljuk style. This project, featuring corner chamfers interspersed with Turkish triangles and a grooved-gallery layout, failed to win the competition. As illustrated here with examples, Sedad Hakkı Eldem, who established the Second National Architecture and contributed to the most monumental structures of his era, also shared his connection with the Seljuk-era structures of Anatolia, a fact that was not largely implemented, but is reflected in the Seljuk influences reflected in the design.

Keywords: Sedad Hakkı Eldem, II. National Architecture Period, Seljuks, Architecture, Project.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KARS, ANI ÖREN YERİ KORUMA ÇALIŞMALARI

Fatma Sezin DOĞRUR
T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı

Kafkaslardan Anadolu'ya giriş noktasında bulunan "İpek Yolu üstündeki 100 bin nüfuslu Krallar Diyarı" olarak da adlandırılan Ani'nin tarihi M.Ö.3.bın yıla tarihlenen buluntular ile 5000 yıl öncesine kadar uzanmaktadır. 1064 yılında 25 günlük bir kuőatmadan sonra fethedilen Ani, Türklerin Anadolu'da fethettiği ilk şehir olarak bilinmektedir. 1870 yılında bölgenin Rus yönetimine geçmesiyle başlayan kazı çalışmaları 1940'lı yıllardan itibaren Türk bilim insanlarınca yürütölmüőtür. 1988 yılında 1. derece arkeolojik sit alanı ilan edilen Ani Ören Yeri'ndeki restorasyon çalışmaları 1993'ten itibaren devam etmektedir. Yaklaşık 80 hektarlık yüz ölçümüne sahip ören yerinde tescilli 21 adet anıtsal yapı ve kısmen/tamamen toprak altında sivil mimarlık örnekleri, çarşı vb. yapılar bulunmaktadır. 2015 yılında Ani Kültürel Peyzajı Yönetim Planı hazırlanmış ve alan 2016 yılında UNESCO Dünya Miras Listesine kaydedilmiştir. Bildiri kapsamında, ören yerindeki taşınmaz kùltür varlıklarına yönelik T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel MüdürlüĐünce yürütölen koruma çalışmaları kronolojik olarak anlatılmış ve alana ilişkin hazırlanan güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler analizi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kars, Ani, restorasyon, koruma, ören yeri

CONSERVATION WORKS OF ANİ ARCHAEOLOGICAL SITE (KARS) FROM PAST TO PRESENT

Fatma Sezin DOĞRUEK
Republic Of Türkiye Ministry of Culture and Tourism

The history of Ani, also called “Land of Kings with a population of 100 thousand on the Silk Road”, located at the entry point from the Caucasus to Anatolia, dates back to 5000 years ago with findings dated to the 3rd millennium BC. Conquered in 1064 after a 25-day siege, Ani is known as the first city conquered by the Turks in Anatolia. Beginning in 1870, when the region came under Russian rule, excavations have been carried out by Turkish scientists since the 1940s. Declared a 1st degree archaeological site in 1988, restoration works at Ani Ruins have been ongoing since 1993. There are 21 registered monumental buildings and examples of civil architecture, bazaars, etc. that are partially/completely under the ground, in the archaeological site with an area of approximately 80 hectares. The Ani Cultural Landscape Management Plan was prepared in 2015, and the site was inscribed on the UNESCO World Heritage List in 2016. Within the scope of the proceeding, the conservation activities for the immovable cultural assets in the archaeological site carried out by the General Directorate for Cultural Heritage and Museums, Turkish Ministry of Culture and Tourism are explained chronologically and the strengths, weaknesses, opportunities and threats analysis prepared for the site is presented.

Keywords: Kars, Ani, restoration, conservation, archaeological site

KENTSEL ARKEOLOJİK SİT KAVRAMI VE KENTSEL ARKEOLOJİK SİTLERDE KORUMA

Perihan DÖNERTAŞ
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kentsel arkeolojik alanlar, arkeolojik kalıntılar ve sivil mimari örneklerinin bir arada bulunduğu ve insan yaşamının hala devam ettiği çok yönlü bileşenlerdir. Bu alanların belirlenmesi ve korunmasında, alanın özelliklerine uygun olarak arkeologlar, sanat tarihçileri, tarihçiler, mimarlar, şehir plancıları ve harita mühendisleri gibi ilgili meslek alanlarından oluşan disiplinler arası bir ekip çalışması yapılmalıdır. Yer altında ve üstünde yapılacak tespit çalışmaları (sondaj, jeofizik araştırma vb.) sonucunda, alan içerisinde kalan kültürel yoğunluklar belirlenmeli ve farklı dönemlere ait izler takip edilmelidir. Kentsel arkeoloji çalışmaları ilk olarak, II. Dünya Savaşı'ndan etkilenen Norveç, Rusya, Almanya ve Polonya gibi ülkelerde, tahrip olmuş kültürel alanların yeniden inşası için başlatılmıştır. 1931 yılında düzenlenen Atina Tarihi Alanların Korunması Konferansı ve 1964 yılında imzalanan Venedik Tüzüğü, anıt kavramının ilkesi ve bu kavramın çevresindeki yapılarla birlikte korunması gerekliliği sayesinde kentsel arkeoloji açısından büyük adımlar atmıştır. Ülkemizin II. Dünya Savaşı'na katılmamış olması, bu çalışmaları daha sonra tanımasına ve uygulamaya koymasına neden olmuştur. Kentsel arkeolojik alanlar ilk olarak 1993 yılında 338 sayılı İlke Kararı ile tanımlanmış ve 2012 yılında 37 sayılı İlke Kararı ile güncellenmiş olup, daha sonra (doğal afetler, altyapı-yeni inşaat çalışmaları vb. sırasında) ortaya çıkan kültürel varlıkların korunması ve değerlendirilmesine ilişkin konuların belirlenmesi ve bulguların yerinde korunması ve sergilenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Geleneksel mimari ve kentsel öğelerin birlikte bulunduğu, ayrıca arkeolojik kalıntıların bulunduğu ve bunların birlikte değerlendirilmesi ve özel planların yapılması gereken bu alanların koruma ve kullanım koşulları 15.04.2005 tarihli 702 sayılı İlke Kararı ile belirlenmiştir. Ülkemizdeki arkeolojik alanlar yasal olarak 3 ana başlık altında değerlendirilmekte ve korunmaktadır. Bunlar Arkeolojik Alanlar (I., II., III. Derece), Karma ve Çakışan Alanlar ve Kentsel Arkeolojik Alanlardır. Arkeolojik alanların korunması ve sürekliliğinin sağlanması için bulundukları yerlere göre, kentsel arkeolojik alanlar ise özelliklerine göre I., II. olarak adlandırılmalı ve III. Derece kentsel arkeolojik alan olarak derecelendirilmeleri bu alanların korunmasına ve sürekliliğine katkıda bulunacaktır. Kavramın kullanımının yaygınlaştırılması için 702 sayılı ilke kararı ve 2863 sayılı Kanunun 6. maddesi buna göre yenilenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Arkeoloji, Arkeolojik Sit, Kentsel Arkeoloji Koruma, Çok Katmalı Kent

URBAN ARCHAEOLOGICAL SITE CONCEPT AND CONSERVATION IN URBAN ARCHAEOLOGICAL SITES

Perihan DÖNERTAŞ

Republic Of Türkiye Ministry of Culture and Tourism

Urban archaeological sites are multi-faceted components where archaeological remains and civil architecture examples are found together and human life still continues. In determining and protecting these areas, an interdisciplinary team work consisting of relevant professional fields such as archaeologists, art historians, historians, architects, urban planners, and survey engineers should be carried out in line with the characteristics of the area. As a result of detection studies (drilling, geophysical research, etc.) to be carried out on and under the ground, cultural densities remaining within the area should be determined and traces of different periods should be followed. Urban archaeology studies were first initiated in the world in countries affected by World War II such as Norway, Russia, Germany and Poland to reconstruct the destroyed cultural areas. The Athens Conference on the Protection of Historical Areas held in 1931 and the Venice Charter signed in 1964 have taken great steps in terms of urban archaeology thanks to the principle of the concept of monument and the necessity of protecting this concept with the surrounding structures. The fact that our country did not participate in World War II caused it to recognize and implement these studies later. Urban archaeological sites were first defined in 1993 with the Principle Decision No. 338 and updated in 2012 with the Principle Decision No. 37, and it was emphasized that the issues regarding the protection and evaluation of cultural assets that emerged later (during natural disasters, infrastructure-new construction works, etc.) should be determined and the findings should be protected and exhibited on site. The protection and usage conditions for these areas, where traditional architectural and urban elements are found together in addition to archaeological remains and where they should be evaluated together and special plans should be made, were determined with the Principle Decision No. 702 dated 15.04.2005. Archaeological sites in our country are legally evaluated and protected under 3 main headings. These are Archaeological Sites (I., II., III. Degree), Mixed and Overlapping Sites and Urban Archaeological Sites. In order to protect and ensure continuity of archaeological sites, they should be named according to their locations, and urban archaeological sites should be named according to their characteristics as I., II. and grading them as a Grade III urban archaeological site will contribute to the protection and continuity of these areas. In order to make the use of the concept widespread, the principle decision numbered 702 and Article 6 of the Law numbered 2863 should be renewed accordingly.

Keywords: Archaeology, Archaeological Site, Urban Archaeology Conservation, Multi-Layered City

BURSA KENT DOKUSU İÇİNDE TUZ PAZARI MESCİDİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Esra DURMUŞ
Eskişehir Teknik Üniversitesi

15. Yüz yıl 'da Bursa kent merkezindeki mahallelerde üzeri kubbe ile örtülü harim ve harimin çoğunlukla kuzey duvarına bitişik bir son cemaat yerinden oluşan mescitler bulunmaktaydı. Birçoğu günümüze ulaşan bu mescitlerden biri de kent merkezinde yer alan Tuz Pazarı Mescididir. Yapının inşa kitabesi yoktur. 1479 tarihli iki ayrı vakfiyede İsa Bin Sûfi namında birisinin cüz okunmasını şart kıldığı yazmaktadır. Gerek bu bilgiden gerekse 1471 tarihli Ahmed Dai Camii'nin benzer üsluptaki yivli minaresinden yapının XV. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Harimde alt sıra pencerelerin arasındaki duvar yüzeyinde, mihrapta, kubbe kasnağında, kubbe göbeğinde kalemî süslemeler bulunmaktadır. Erken dönem Osmanlı mimari süslemesinin karakteristik desenlerinden biri olan Palmet frizleri güney doğu duvar yüzeyinde görülmekte olup bu desenin büyük bir kısmı yakın dönemde yağlıboya ile yenilenmiştir.

Mihrap, kubbe kasnağı ve kubbe yüzeyinde Batılılaşma dönemi Osmanlı mimari süslemesinde karşılaşılan perde motifi, girland ve güllerden oluşan bir kuşak, vazolar içinde güller bulunmaktadır. Tezyinatı 20. Yüzyıl'da yağlıboya ile yapılan mihrapta boyanın mihrap yüzeyinden ayrıldığı kısımlarda özgün kalemî süslemeler görülebilmektedir. 2021'de Bursa vakıflar Genel Müdürlüğü denetiminde harimde yapılan araştırma raspa ile sıva üzerinde kalemî süslemelerin varlığı gözlemlenmiş ancak raspa henüz tamamlanmamıştır.

Özellikle yapının beden duvarlarında gözlemlenen çimento malzeme, duvarlarda tuzlanmaya neden olmakta ve bu durum, üzerinde kalemî süslemelerin olduğu sıvalara zarar vermektedir.

Bu çalışmada; Bursa kent merkezinde yer alan ancak koruma sorunları olan Tuz Pazarı mescidi 'ne dikkat çekilecek, yapının inşa edildiği dönemden günümüze kadar geçirdiği değişimler aktarılacak yapı, mimari ve süsleme özellikleri bakımından dönem örnekleriyle karşılaştırılıp mescidin Sanat Tarihindeki yeri ve önemi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tuz Pazarı Mescidi, Bursa, Kalemî Süsleme, Koruma ve onarım

AN ASSESMENT OF THE TUZ PAZARI MESCIT WITHIN THE URBAN FABRIC OF BURSA

Esra DURMUŞ
Eskişehir Technical University

In the 15th century, there were mescit in the quarters of Bursa city centre consisting of a harim covered with a dome and a final congregation area mostly adjacent to the northern wall of the harim.

One of these mosques, many of which have survived to the present day, is the Tuz Pazarı Mosque located in the city centre. There is no inscription indicating when the building was constructed. Two separate waqf documents dated 1479 state that a person named Isa Bin Sûfi stipulated that a portion of the Quran be recited. Based on this information and the similar style of the fluted minaret of the Ahmed Dai Mosque, which dates back to 1471, it is thought that the building may have been constructed in the second half of the 15th century.

There are hand drawn decorations on the wall surface between the lower row of windows in the harim, on the mihrab, on the dome cornice, and on the dome centre. Palmette friezes, one of the characteristic patterns of early Ottoman architectural decoration, can be seen on the south-east wall surface, and most of this pattern has been repainted with oil paint in recent times.

The mihrab, dome drum, and dome surface feature a band consisting of curtains, garlands, and roses, which is a motif encountered in Ottoman architectural decoration during the Westernisation period, as well as roses in vases. In the mihrab, which was decorated with oil paint in the 20th century, the original hand drawn decorations can be seen in the areas where the paint has peeled off the mihrab surface. In 2021, exploratory scrubbing carried out in the sanctuary under the supervision of the Bursa Directorate of Foundations revealed traces of hand drawn decoration on the plaster layer, however, the investigation has'nt yet been completed.

The cement material observed on the walls of the building causes salting on the walls, which damages the plaster with hand drawn decorations.

In this study, attention will be drawn to the Tuz Pazarı Mosque, located in the city centre of Bursa but facing conservation issues. The changes the structure has undergone from the time of its construction to the present day will be conveyed, and the structure will be compared with examples from the period in terms of its architectural and decorative features, with a focus on the mosque's place and importance in history of art.

Keywords: Tuz Pazarı Mescit, Bursa, hand drawn decoration, conservation and restoration

OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMİ ISPARTA EĞİTİM YAPILARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Abdullah Şevki DUYMAZ-Yasemin VERİM
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Isparta, Osmanlı Döneminde Anadolu eyaletine bağlı bir sancak, ardından Hamitoğulları Sancağının merkezi olmuştur. İl’de medrese, idadi ve sıbyan mektebi gibi çok sayıda eğitim yapısı inşa edilmiştir. Cumhuriyet döneminde ise eğitime dair imar faaliyetleri hızla devam etmiştir. İl merkezi ve ilçelerine, 1960’lı yıllara kadar onlarca eğitim yapısı inşa edilmiştir. Isparta, Türkiye Cumhuriyeti döneminde, eğitim alanındaki önemli atılımlardan biri olan Gönen Köy Enstitüsü’ne sahip illerden biridir. Isparta’daki eğitim yapıları, ilin mimarlık tarihi içerisinde önemli bir yere sahip olmasına rağmen günümüze kadar bütüncül bir çalışma veya yayınla tanıtılmış değildir. Günümüze kadar ki yayınlar daha çok monografik çalışmalar niteliğinde olup, Isparta İdadi Mektebi ve Gönen Köy Enstitüsü gibi önemli yapılara odaklanmıştır. Oysa Osmanlı ve Cumhuriyet arşivlerinden bilindiği üzere, il sınırlarında, birçoğu günümüze ulaşamamış 20’yi aşkın medrese ve mektep, 50’yi aşkın ilköğretim binası inşa edilmiştir. Bu çalışmada, Isparta’nın Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi eğitim yapıları mimarisi bütüncül bir şekilde ilk kez ele alınmış olup konu hakkındaki bilinmezlikler ön verilerle giderilmeye çalışılmıştır. Isparta ili ve ilçeleri dahilinde Erken ve Klasik Osmanlı dönemine ait pek fazla eğitim yapısı yoktur. Günümüze ulaşmış yapılar daha çok Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet döneminde inşa edilmiştir. Dönem ve işlev fark etmeksizin eğitim yapılarının geneli enine dikdörtgen planlı düzenlenmiştir. Cephe tasarımlarında önem ve boyuta göre yapıdan yapıya farklılık bulunsa da genel olarak sade bir tasarım benimsenmiştir. Bu çalışmada, Isparta’daki eğitim yapıları planlarından cephe tasarımlarına kadar tüm mimari özellikleriyle Sanat Tarihi açısından değerlendirilmiş, yakın bölge ve Anadolu’daki örneklerle kıyaslanarak mimarlık tarihindeki yeri ve önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Cumhuriyet, Eğitim, Mimari, Isparta,

A STUDY ON EDUCATIONAL BUILDINGS IN ISPARTA IN THE OTTOMAN AND REPUBLICAN PERIODS

Abdullah Şevki DUYMAZ-Yasemin VERİM
Ankara Social Sciences University

During the Ottoman period, Isparta was a sanjak affiliated with the State of Anatolia and later became the center of the Hamidids Sanjak. Numerous educational buildings such as madrasahs, idadi school, and sıbyan mektebs were built in the province. In the Republican era, building activities related to education continued rapidly. Dozens of educational buildings were built in the city center and its districts up until the 1960s. Isparta is one of the provinces that hosted the Gönen Village Institute, which was among the significant educational reforms of the Republic of Turkey. Despite their significant place in the architectural history of the province, the educational buildings in Isparta have not yet been introduced through a comprehensive study or publication. Publications to date have been largely monographic in nature, focusing on major structures such as the Isparta Idadi School and the Gönen Village Institute. However, as known from Ottoman and Republican archives, more than 20 madrasahs and schools, and over 50 primary schools were built within the provincial borders—many of which have not survived to the present day. This study presents, for the first time, a holistic examination of the architectural features of educational buildings in Isparta from the Ottoman and Republican periods, aiming to address unknown aspects of the subject through preliminary data. Within the province and its districts, there are few educational structures from the Early and Classical Ottoman periods. The existing buildings mostly date from the Late Ottoman and Early Republican periods. Regardless of the period or function, most of the educational buildings follow a rectangular plan oriented along the transverse axis. While façade designs vary from one building to another depending on importance and size, a generally modest design approach is observed.

Keywords: Ottoman, Republic, Education, Architecture, Isparta,

BULANIK MANTIK BELKİ DE NET BİR ÇIKIŞ YOLUDUR: SELÇUKLU KADIN BANİLER ÜZERİNDEN BİR YÖNTEM DEĞİŞİKLİĞİ ÖNERİSİ

Başak Burcu EKE-Sema GÜNDÜZ KÜSKÜ
Adnan Menderes Üniversitesi-Katip Çelebi Üniversitesi

Bulanık Mantık Lotfi A. Zadeh'in makalesi ile dünya literatüründe yer bulan ve günümüzde yapay zekânın dayandığı bir mantıktır. Newton Mekaniğinden Kuantum Mekaniğine geçişle birlikte önce doğa bilimlerinde sonra da sosyal bilimlerde bilim anlayışında yaşanan değişim söz konusudur.

Aristo Mantığına karşı Jan Lukasiewicz, ardından da Donald Erwin Knuth tarafından getirilen eleştirel bakışın boyut atlaması 1965 yılında Azerbaycan kökenli Prof. Dr. Lotfi A. Zadeh tarafından “Bulanık Kümeler” makalesi ile gerçekleşmiştir. Zadeh tarafından geliştirilen bulanık kümeler kuramı, Aristoteles'ten beri süregelen klasik mantıksal ve dilbilimsel problemlere yeni çözümler getirmiş ve iki değerli mantığa, teknoloji üreten ve teknoloji ile desteklenen kuvvetli bir alternatif sunmuştur.

Bulanık Mantık olarak anılan bakış açısında, tek neden ve tek sonuçla sınırlı, aşırı genellemelerin yapıldığı ve mutlak sonuçlara ulaşılabileceğine inanılan bilim anlayışı yerini parça-bütün ilişkisinin gözetildiği, birden fazla neden ve sonucun birleşimindeki olasılıkların gündeme getirildiği bir metodolojiye bırakmıştır.

Zadeh tarafından literatüre geçen bulanık mantık esasından hareketle “Kitabı Dede Korkut” ve Gayri-Selis Mantık” isimli çalışmalarında, Kemal Abdulla ve Refik Aliyev, Dede Korkut ve onunla eşleşen Türk kültürünün anlam dünyasının izini sürmüştür. Dede Korkut öyküleri ile ilgili bu araştırmadan da takip edilebileceği gibi Türk kültürünün anlam kodları “ya /ya da” şeklinde kesin hatlarla ayrılmış değil “hem/ hem de” şeklinde birleştiricidir. Türk kültürünün bulanık mantık ile eşleşen bu çok yönlü, boyutlu ve katmanlı anlayışının en açık ifadelerinden birini kutsal renk olarak kabul edilen turkuazdan takip edebilmekteyiz. Turkuaz hem yeşil hem mavidir. Turkuaz bakmak ile görmek arasındaki farkı idrak edişten kaynaklıdır.

Bu bildiride Selçuklu kültürünün Aristo Mantığı sınırlılığında incelenmemesi gerektiği üzerinde durulacaktır. Selçuklu kültürünün coğrafya, kültürel etkileşim, zaman, amaç ve niyet gibi değişkenlerin hesaba katıldığı bir bağlamda çok yönlü olarak incelendiğinde bir anlam bütününe sahip olabildiğinden söz edilecektir. Tek sebep tek sonuç sınırlılığında kalınmayarak kadın baniler tarafından inşa edilmiş yapılardan hareketle daha yeni bir araştırma zihniyet modeli olarak bulanık mantıkta nasıl bir araştırma disiplinine gidilebileceği ve bunun yol haritası ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bulanık Mantık, Aristo Mantığı, Selçuklu, Kadın, Bani

FUZZY LOGIC MAY BE AN EXPLICIT WAY OUT: A METHODOLOGICAL CHANGE PROPOSAL BASED ON SELJUK WOMEN PATRONS

Başak Burcu EKE-Sema GÜNDÜZ KÜSKÜ
Adnan Menderes University-Katip Çelebi University

Fuzzy Logic, which gained recognition in the world literature with Lotfi A. Zadeh's article, is a logic that forms the basis of artificial intelligence today. With the transition from Newtonian Mechanics to Quantum Mechanics, there has been a change in the understanding of science, first in the natural sciences and then in the social sciences.

The critical perspective introduced by Jan Lukasiewicz and later by Donald Erwin Knuth against Aristotelian logic took a significant leap forward in 1965 with the article 'Fuzzy Sets' by Azerbaijani-born Professor Lotfi A. Zadeh. The fuzzy set theory developed by Zadeh provided new solutions to classical logical and linguistic problems that had persisted since Aristotle and offered a powerful alternative to two-valued logic, supported by technology and technology production.

In the perspective known as fuzzy logic, the scientific understanding limited to a single cause and a single result, where excessive generalisations are made and absolute results are believed to be achievable, has been replaced by a methodology that considers the relationship between parts and the whole and brings to the fore the possibilities of multiple causes and results.

Based on the principles of fuzzy logic introduced to the literature by Zadeh, Kemal Abdulla and Refik Aliyev traced the meaning world of Dede Korkut and the Turkish culture associated with him in their works titled 'Kitabı Dede Korkut' and 'Gayri-Selis Mantık.' As can be seen from this research on Dede Korkut stories, the meaning codes of Turkish culture are not separated by clear lines of 'either/or' but are combined in a 'both/and' manner. One of the clearest expressions of this multifaceted, multidimensional, and layered understanding of Turkish culture, which corresponds to fuzzy logic, can be found in the sacred colour turquoise. Turquoise is both green and blue. Turquoise stems from the realisation of the difference between looking and seeing.

This paper will emphasise that Seljuk culture should not be examined within the limitations of Aristotelian logic. It will be argued that Seljuk culture can be understood as a coherent whole when examined in a multidimensional context that takes into account variables such as geography, cultural interaction, time, purpose and intention. Without remaining within the limitations of a single cause and a single result, this paper will attempt to outline a roadmap for a new research discipline based on fuzzy logic, using the buildings constructed by Seljuk women rulers as a starting point.

Keywords: Fuzzy Logic, Aristo Logic, Seljuks, Women, Patron

BALIKLI RUM MANASTIRI AVLUSUNDAKİ KARAMANLİCA (GREK HARFLİ TÜRKÇE) KİTABELİ MEZAR TAŞLARI

Cemal EKİN
Hitit Üniversitesi

Ortodoks Hristiyanların Türkçeden başka dil bilmeyenlerine “Karamanlı”, Karamanlıların konuştukları dile ise “Karamanlîca, Karamanlı Türkçesi, Karaman Türkçesi” denmektedir. Karamanlılar ise konuştukları dili; “Yavan Türkçe, Türkçe, açık Türkçe, sade Türkçe, kaba Türkçe, Türk Dili veya Anadolu Lisani” olarak adlandırmışlardır. Lozan Antlaşması kapsamında Yunanistan’a gönderilen Karamanlıların yaşadıkları yerlerin tanıkları olan taşınmaz kültür varlıklarından; kiliseler, mezar taşları, konutlar, çeşmeler, okul kitabeleri ve hamamlar çalışma konumuz olmuştur.

Bu çalışmada Karamanlılara ait kitabelerden önemli bir yekûn tutan mezar taşları üzerinde durulacak, özellikle Balıklı Rum Manastırı avlusunda zemin taşı olarak kullanılanlara yer verilecektir. Balıklı Rum Manastırı avlusunda yer alan mezar taşları içinde %10’a karşılık gelen Karamanlîca 13 mezar taşı tespit edilmiştir. Bu mezar taşlarının önemli bir kısmının zanaatkarlara ait olması Karamanlıların uğraş alanlarına da işaret etmesi açısından önemlidir. Bu çalışma ile Karamanlîca kitabeli mezar taşlarının önemli bir bölümü tanıtılarak kayıt altına alınacak ve bu alanda çalışanlara dil açısından da önemli bir kaynak teşkil edecektir.

Anahtar Kelimeler: Karamanlılar, Karamanlîca, mezar taşı, Balıklı Rum Manastırı

TOMBSTONES WITH KARAMANLIDIKA (TURKISH WITH GREEK LETTERS) INSCRIPTIONS IN THE BALIKLI GREEK MONASTERY COURTYARD

Cemal EKİN
Hitit University

Orthodox Christians who do not speak a language other than Turkish are called "Karamanlı", and the language spoken by the Karamanids is called "Karamanlıca, Karamanlı Turkish, Karaman Turkish". The language spoken by the Karamanids is; They referred to it as "Indistinct Turkish, Turkish, plain Turkish, plain Turkish, vulgar Turkish, Turkish Language, or Anatolian Language." Our study focuses on immovable cultural assets bearing witness to the settlements of the Karamanids sent to Greece under the Treaty of Lausanne: churches, tombstones, residences, fountains, school inscriptions, and bathhouses.

This study will focus on tombstones bearing Karamanid inscriptions, which constitute a significant portion, and will particularly focus on those used as paving stones in the courtyard of the Balıklı Greek Monastery. Among the tombstones in the courtyard of the Balıklı Greek Monastery, 13 tombstones in Karamanid, representing 10%, have been identified. The fact that a significant portion of these tombstones belong to artisans is significant because it also indicates the occupations of the Karamanids. This study will identify and record a significant portion of tombstones bearing Karamanid inscriptions, providing an important linguistic resource for those working in this field.

Keywords: Karamanlides, Karamanlidika, tombstone, Balıklı Greek Monastery

KÜLTÜREL MİRASIN DİPLOMATİK İLİŞKİLERDE ARAÇSALLAŞTIRILMASI: MISIR UYGARLIĞINA AİT ESERLERİN HEDİYE EDİLMESİ ÖRNEKLERİ

İrem ELÇİ BOZKURT
Yıldız Teknik Üniversitesi

Kültürel miras öğeleri sadece tarih, arkeoloji ya da sanatın değil, diplomatik ilişkilerin de konusu olabilmektedir. Ülkeler nezdinde daha iyi siyasi ilişkiler kurabilmek amacıyla eserlerin hediye edilmesi de buna örnektir. Günümüzde anıtsal yapılarıyla büyük etki bırakan Mısır, 19. Yüzyılda Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Mısır valisi olduğu sırada Batı dünyasının da bölgeye olan merakını bir fırsat görerek ilişkilerini güçlendirmek adına İskenderiye'deki Caesareum Tapınağı önünde yer alan ve Kleopatra'nın İğneleri diye bilinen iki dikilitaşı önce Fransa'ya, sonra İngiltere ve ABD'ye; Luksor Tapınağı girişinde yer alan Luksor Dikilitaşları diye anılan iki dikilitaşı ise Fransa'ya hediye ettiğı bilinmektedir. Bunlardan Luksor Dikilitaşlarından biri dışında hepsi hediye edildikleri ülkelere ulaşmış ve gittikleri şehirlerin en merkezi noktalarına yerleştirilmiştir; biri Londra'da Thames Nehri kıyısına, diğeri New York'ta Central Park'a, sonuncusu da Paris'te Concorde Meydanı'na konmuştur. Yaratılan etkiden olumlu sonuçlar elde edilmiş olmalıdır ki, benzer uygulamalar 20. Yüzyılda da devam etmiştir. 1960'larda Büyük Asvan Barajı'nın inşası nedeniyle Nasır Gölü'nün suları altında kalma riskiyle karşı karşıya kalan, başta bugün UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde de yer alan Ebu Simbel Tapınakları ve Philae Isis Tapınak yapıları olmak üzere çok sayıda eserin taşınarak kurtarılmasını sağladıkları için Mısır hükümeti UNESCO önderliğindeki ülkelere (Batı Almanya, ABD, Hollanda, İtalya ve İspanya) şükranlarını beş küçük Eski Mısır tapınağını da ayrıca hediye ederek göstermiştir. Bildirimizde yukarıda bahsedilen eserlerin hediye ediliş süreçleri ve akabinde yaşananlar karşılaştırmalı olarak değerlendirilecek ve kültürel mirasın araçsallaştırılması tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Mısır Anıtları, Kleopatra'nın İğneleri, Kavalalı Mehmed Ali Paşa, UNESCO.

INSTRUMENTALIZATION OF CULTURAL HERITAGE IN DIPLOMATIC RELATIONS: EXAMPLES OF GIFTING EGYPTIAN ARTEFACTS

İrem ELÇİ BOZKURT
Yildiz Technical University

Elements of cultural heritage is not only the subject of history, archaeology or art, but can also be of diplomatic relations as well. Giving as gifts between states in order to establish better relations is an example of this. It is known that, seeing the Western interest as an opportunity to strengthen his relationship with them, Egypt of the 19th Century under the rule of Muhammad Ali Pasha of Egypt and the Sudan gave away the two obelisks known as Cleopatra's Needles that were once located in front of the Caesareum in Alexandria first to France and then to the United Kingdom and the United States; and later the two obelisks located in front of the Temple of Luxor known as the Luxor Obelisks to France as presents. With the exception of one of the Luxor Obelisks, all of them reached to their final destinations and were erected at the centres of their respective cities: One on the banks of the Thames River in London, another at the Central Park in New York City and the last one at the Place de la Concorde in Paris. It must have been a success, since similar practices continued in the 20th Century as well. In the 1960s, in order to show their gratitude for their help, the Egyptian Government awarded 5 small Ancient Egyptian temples to leading countries (West Germany, the United States, the Netherlands, Italy and Spain) that took part in the rescue and salvage operations under the leadership of UNESCO that were undertaken in order to save numerous monuments such as the Temples of Abu Simbel and the Temple Complex of Isis at Philae, which today are listed as World Heritage Sites, from submerging under the waters of Lake Nasser that was to be formed with the construction of the High Aswan Dam. This paper will comparatively discuss and analyse the aforementioned gifting processes and their aftermaths and the instrumentalization of cultural heritage.

Keywords: Cultural Heritage, Monuments of Egypt, Cleopatra's Needles, Muhammad Ali Pasha of Egypt and the Sudan, UNESCO.

POMPEIOPOLIS ODEON SERAMİKLERİ

Mevlüt ELİÜŞÜK
Karabük Üniversitesi

Bu çalışma, Pompeiopolis antik kentindeki ince seramiklerden depolama ve pişirme kaplarına uzanan seramik repertuvarını; morfolojik, işlevsel ve ekonomik bağlamda incelemektedir. İnce seramiklerde tabak ve kâseler, yerel üretim Mikalı Perdahlı Seramik (MBW) grubunda kupa ve testiler, Mikalı Boyalı Seramik (MPW) grubunda ise sofrâ amforaları öne çıkmaktadır. Odeon kazılarının stratigrafik verileri, 4.-5. yüzyıl katmanlarında yerel üretimin bulunmadığını; ancak 5. yüzyıl sonu ve 6. yüzyıl başı itibarıyla ithal ürünlerin yerini alacak şekilde yerel üretimde yoğun bir artış yaşandığını ve kentin "tüketici" kimliğinden "üretici" kimliğine geçtiğini belgelemektedir.

Kentin seramik ve nümizmatik verileri bütüncül incelendiğinde, bu dönüşümün makro-ekonomik ve jeopolitik dinamiklerle şekillendiği anlaşılmaktadır. 6. yüzyıl ortasındaki Bizans-Sasani savaşların ithalatı kesintiye uğratmasıyla, yerel atölyeler Afrika formlarını taklit eden formlarıyla, talebi karşılamıştır. Nümizmatik veriler, kentin 6. ve 7. yüzyıllarda askeri lojistik ağında stratejik bir tedarik merkezi olarak dönemsel refah kazandığını gösterse de; 7. yüzyıl sonundaki Arap akınları bu ekonomik yapıyı bozmuş ve Pompeiopolis, üretim kapasitesini yitirerek kırsal bir yerleşime dönüşmüştür.

Anahtar Kelimeler: Pompeiopolis, Yerel Seramik Üretimi, Geç Antik Dönem, Ekonomik Dönüşüm, Ticaret Ağları

POMPEIOPOLIS ODEON CERAMICS

Mevlüt ELİÜŞÜK
Karabuk University

This study examines the ceramic repertoire of the ancient city of Pompeiopolis, ranging from fine wares to storage and cooking vessels, within morphological, functional, and economic contexts. Among the fine wares, plates and bowls predominate, while in the locally produced Micaceous Burnished Ware (MBW) group, cups and jugs are prominent, and in the Micaceous Painted Ware (MPW) group, table amphorae stand out. Stratigraphic data from the odeon excavations document that local production was absent in the 4th-5th century layers; however, by the late 5th and early 6th centuries, there was a significant increase in local production to replace imported goods, marking the city's transition from a "consumer" to a "producer" identity.

When the ceramic and numismatic evidence from the city is examined holistically, it becomes apparent that this transformation was shaped by macro-economic and geopolitical dynamics. When the Byzantine-Sasanian wars of the mid-6th century disrupted imports, local workshops met demand with forms imitating African prototypes. While numismatic data indicate that the city experienced periodic prosperity as a strategic supply center within the military logistical network during the 6th and 7th centuries, the Arab raids of the late 7th century disrupted this economic structure, and Pompeiopolis lost its production capacity, transforming into a rural settlement.

Keywords: Pompeiopolis, Local Ceramic Production, Late Antiquity, Economic Transformation, Trade Networks.

BALIKESİR'DE TAŞ VAKFİYE ÖRNEKLERİ

Erdal ELMAS-Ufuk DEVECİ
Karabük Üniversitesi

İslâm medeniyetini diğer medeniyetlerden farklı kılan en önemli kurumlardan birisi Vakıflardır. Vakıf sistemi özetle İslâm toplumunda bir malın veya mülkün yani gelir sağlayan bir oluşumu ya tamamen ya da gelirinin toplumun yararına olacak şekilde hibe edilerek hayır işlerine tahsisidir. Bu davranışta herhangi zorlama ya da mecburiyet yoktur. Hadîsi şerifler ve âlimlerin sözleri ile teşvik edilen bu sistem zamanla bir kurum haline gelmiştir. Bu süreçte yapılan hayratlar, yapılar ve hibe edilen topraklar kayıt altına alınmıştır. Oluşturulan hayrat ya da gelir sağlayan bu yapıların işleyişi varlığını devam ettirmesinde vakfın ilk kuruluşundan itibaren detaylı olarak tesis edilmiş yapılan hayır kapılarının devamlılığı hususu, amacı dışında kullanımı ya da usulsüz kazanımların önüne geçmek adına vakfiyelerde kurallar ve şartlar net olarak belirtilmiştir. Bu durum kimi zaman matbû evraklar yolu ile kaleme alınmış defterler tutumuş kimi zamanda vakfedilen kurum ya da yapının görünür bir noktasına kitâbe olarak hakkedilmiştir.

Kitâbe formatında hakkedilen bu vakfiyeler ise Taş vakfiye olarak adlandırılır. Anadolu coğrafyasında Türk-İslâm mimarisinde de bir çok örneği olan taş vakfiyeler 13. yy'dan itibaren görülmeye başlar. Sivas, Konya, Erzurum, Tokat, Eskişehir, Ankara, Kütahya, Bolu ve Bursa gibi bir çok kültür merkezinde Selçuklu ve Osmanlı çağlarına ait örnekler mevcuttur. Bu kapsamda çalışmamızda ele aldığımız Balıkesir il genelinde de taş vakfiye olarak değerlendirebileceğimiz 3 farklı yapıda örnek tespit edilmiştir. Bu örnekler Balıkesir merkezde yer alan Merkez Ömer Ali Bey (Hamidiye) Kütüphanesi Vakfiyesi (H.1319 / M.1902), Umur Bey Camii onarım kitâbesi (R.1341-H.1343 / M.1925.) ve Gönen Suçıktı Köyü Camii kitâbesidir (H. 3 Receb sene 1321 / M.7 Ekim 1903). Tespit edilen bu yapı kitâbeler yapılan değerlendirmeler sonrası taş vakfiye olarak kabul edilmiştir. Çalışmamızda da bu örneklerin metin içerikleri yakın bölgedeki örnekler ile karşılaştırmaları yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat Tarihi, Türk-İslam Sanatları, Vakfiye, Taş Vakfiye, Kitabe

STONE WAQF DEEDS IN BALIKESIR

Erdal ELMAS-Ufuk DEVECİ
Karabuk University

One of the most distinguishing institutions of Islamic civilization, setting it apart from other civilizations, is the waqf (charitable endowment) system. In essence, a waqf is the voluntary dedication of property or income-generating assets either in their entirety or partially for the benefit of the public. This act, encouraged through Hadiths and the words of Islamic scholars, is based on free will without any coercion. Over time, it evolved into a formal institution.

The charitable foundations established through this system, along with the endowed properties and structures, were meticulously documented. The operation and sustainability of these charitable services were laid out in detail from the initial establishment of the waqf. In order to prevent the misuse of endowed properties or the generation of illegitimate profits, the waqf deeds clearly stated the terms and conditions. These deeds were sometimes preserved as written documents or registers, and in other cases, they were inscribed directly onto stone surfaces in prominent locations of the endowed structure.

Such inscriptions are referred to as stone waqf deeds (taş vakfiye). Beginning in the 13th century, examples of stone waqf inscriptions became increasingly common in the architectural heritage of Turkish-Islamic culture across Anatolia. Notable instances can be found in major cultural centers such as Sivas, Konya, Erzurum, Tokat, Eskişehir, Ankara, Kütahya, Bolu, and Bursa, dating back to both the Seljuk and Ottoman periods.

In this context, our study has identified three examples within the province of Balıkesir that can be classified as stone waqf deeds: The Ömer Ali Bey (Hamidiye) Library Waqf Deed located in central Balıkesir (H.1319 / A.D.1902), The Restoration Inscription of Umur Bey Mosque (R.1341-H.1343 / A.D.1925) and The Inscription of Suçıktı Village Mosque in Gönen (H. 3 Rajab 1321 / A.D. October 7, 1903). After thorough examination, these inscriptions have been recognized as valid examples of stone waqf deeds. This study provides a comparative analysis of the texts of these inscriptions in relation to similar examples from nearby regions.

Keywords: Art History, Turkish-Islamic Arts, Endowment Deed (Waqf), Stone Endowment Deed, Inscription (Epigraph)

BATI VE DOĞU SÜRYANİLERİNİN KRİSTOSENTRİK TEMELLİ İNANÇ YAPILANMALARININ DİNİ MİMARİYE YANSIMA ŞEKİLLERİ

Ufuk ELYİĞİT
Bandırma Onyedı Eylöl Üniversitesi

Doğu Hıristiyanlığının önemli temsilcilerinden olan Süryanilerin yaşanan Kristolojik tartışmalar neticesinde, Doğu ve batı şeklinde isimlendirilmesinin temelinde teolojik olduğu kadar bölgesel bir takım ayrışmaların etkili olduğundan söz edilebilir. Teosentrik yaklaşım modelinin Kristosentrik bir eksene doğu kayması her iki taraf içinde bazı söylem farklılıklarına yol açmış ve Hz. İsa'nın tabiatına yönelik bazı uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Hıristiyan teolojisine yön veren gelişmeler, Süryanilerin inanç ve ibadet esaslarını da etkileyerek kilise geleneklerini şekillendirmiştir. Meydana gelen değışim ve dönüşümler, ibadet şekillerine de yansımış ve böylece Süryanilere özgü bir litürjinin doğmasına katkıda bulunmuştur. Teolojik anlamda yaşanan gelişmeler, Süryanilerin kilise gelenekleri, ibadet şekilleri, litürjik uygulamaları, aziz ve martyr kavramlarına bakış açıları, Kristosentrik eksenli tutumla doğrudan ilişkilidir. Mezhepsel ayrımların oluşumuna zemin hazırlayan gelişmeler, Hz. İsa ve onun tabiatına dair ortaya atılan fikirlerin tanım farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Bildirinin asıl amacı, bu çok yönlü etkileşimin ana hatlarından uzaklaşmadan Teolojik açıdan ortaya çıkan görüş ayrılıklarının Süryani dini inanışı üzerindeki etkilerini irdelemek ve ayrıca dini mimariye yansımalarını tespit edebilmektir. Çalışma esnasında Doğu ve Batı Süryanilerine ait kilise ve manastırlardaki mekân kurguları ve cephe düzenlemelerinin görseller eşliğinde tanımlanmaya çalışılması yöntemi belirleyen en önemli unsur olarak değerlendirilebilir. Süryanilere ait kilise ve manastırların mimari ve plan özellikleri, litürjik uygulamalardaki farklılıklar, araştırmanın amacına uygun tespitlerin belirlenmesine de yardımcı olmuştur. Çalışma neticesinde her iki unsura ait dini mimari örneklerinin bazı açılardan az da olsa ayrışabildiğı ve litürjinin mekan tasarımına etki ettiğı gözlemlenmiştir. Değınilen bütün bu gelişmeler Bizans (Doğu Roma) kilise terminolojisinden ayrışabilen bazı tanımlamaların doğmasına da neden olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Doğu Süryanileri, Batı Süryanileri, Kristoloji, Miafizit,Diofizit.

THE REFLECTION OF CHRISTOCENTRIC BASED BELIEF STRUCTURES OF WESTERN AND EASTERN ASSYRIANS ON RELIGIOUS ARCHITECTURE

Ufuk ELYİĞİT

Bandırma Onyedi Eylül University

It can be said that, as one of the significant representatives of Eastern Christianity, the naming of the Syriacs as Eastern and Western was influenced not only by theological factors but also by certain regional distinctions, as a result of the Christological debates that took place. The shift of the theocentric approach model towards a Christocentric axis led to certain differences in discourse on both sides and also brought along various practices concerning the nature of Jesus Christ. The developments that shaped Christian theology also influenced the faith and worship principles of the Syriacs, thereby shaping church traditions. The changes and transformations that occurred were reflected in forms of worship, thus contributing to the emergence of a liturgy unique to the Syriacs. The theological developments are directly related to the Syriacs' church traditions, forms of worship, liturgical practices, views on saints and martyrs, and their Christocentric stance. The developments that laid the groundwork for the formation of sectarian divisions stemmed from differing definitions of ideas put forward about Jesus Christ and His nature. The main aim of this paper is to examine the impact of these theological divergences, without departing from the main outlines of this multidimensional interaction, on the religious beliefs of the Syriacs, and also to identify their reflections in religious architecture. During the study, the method that played the most decisive role was the attempt to describe, accompanied by visuals, the spatial setups and façade arrangements of churches and monasteries belonging to the Eastern and Western Syriacs. The architectural and planning features of Syriac churches and monasteries, as well as the differences in liturgical practices, also helped to determine findings in line with the aim of the research. As a result of the study, it was observed that religious architectural examples belonging to both groups, although only slightly in some aspects, could be differentiated, and that the liturgy influenced spatial design. All these developments mentioned also led to the emergence of certain definitions that diverged from the church terminology of Byzantium (Eastern Roman Empire).

Keywords: East Syriacs, West Syriacs, Christology, Miaphysite, Diophysite.

TAŞINABİLİR KÜLTÜR VARLIKLARININ BELGELENMESİNDE YANSIMA DÖNÜŞÜMÜ GÖRÜNTÜLEME (RTI) YÖNTEMİ

Gülder EMRE-Emirhan ÇETİNKAYA-Emre Veysel ŞENER
İstanbul Üniversitesi

Taşınabilir Kültür Varlıklarının konservasyonunda belgeleme aşamasında kullanılan bir yöntem olan yansıma dönüşümü görüntüleme cihazı (RTI) ile organik ve inorganik eserlerin bozulma süreçleri kolaylıkla tespit edilebilir. Eser üzerinde meydana gelen bozulmaların saptanması, onarım yöntemini belirlemede ve eserin geleceğe taşınmasında çok önemlidir. Bu nedenle, RTI tekniği; eserlerin yüzey özelliklerinin doğru ve detaylı şekilde belgelenmesi, malzemenin mevcut durumu ile ileride oluşabilecek bozulmaların karşılaştırmalı olarak tespitinde kullanılmaktadır.

RTI, sabit bir kamera konumu ile esere farklı açılardan yönlendirilen çoklu ışık kaynakları aracılığıyla elde edilen görüntülerin bir yazılımda birleştirilmesi prensibine dayanır. Bu sayede, yüzeyin ışıkla etkileşimi interaktif olarak analiz edilebilir hâle gelmektedir. Bir ışık kaynağını farklı yönlerden hareket ettirerek yüzey üzerindeki mikroskobik detaylar ve topografik özellikler tespit edilebilir. Görünür (VIS) ışık ya da geleneksel fotoğraf teknikleriyle fark edilemeyen detayların (çatlaklar, kazıma izleri, aşınmalar, işlem kalıntıları vb.) tespitinde son dönemlerde sıklıkla kullanılmaktadır. Ayrıca geleneksel fotoğraflama ile yapılan belgeleme çalışmaları hem iki boyutlu görüntülerle sınırlı kalırken, hem de detayların okunması ve yorumlanması açısından yetersiz kalabilmektedir. Bu noktada, RTI tekniği ile sağlanan üç boyutluya yakın görüntüleme, konservasyon uygulamalarında yeni olanaklar sunan etkili bir dijital belgeleme yöntemi olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışmada; eserlerin konservasyon aşamasında RTI teknolojisinin belgeleme aracı olarak kullanımına yönelik güncel uygulamalar, teknik yöntemler ve vaka incelemelerinde elde edilen bulgular ile yöntemin belgeleme aşamasına katkısı paylaşılacaktır. Özellikle yağlı boya tablo, kâğıt, parşömen, taş, seramik, duvar resmi, metal ve ahşap gibi farklı malzeme türlerinde gerçekleştirilen RTI uygulamaları üzerinden teknik verimlilik, sınırlar ve potansiyel kullanım alanları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Belgeleme, Koruma, Onarım, Yansıma Dönüşümü Görüntüleme (RTI), Kültürel miras

REFLECTANCE TRANSFORMATION IMAGING (RTI) METHOD IN THE DOCUMENTATION OF MOVABLE CULTURAL HERITAGE OBJECTS

Gülder EMRE-Emirhan ETNKAYA-Emre Veysel ŞENER
Istanbul University

Reflection Transformation Imaging (RTI), a method used in the documentation process during the conservation of portable cultural assets, enables the effective detection of deterioration processes in both organic and inorganic artifacts. The detection of deterioration on an artifact is crucial for determining the appropriate repair method and ensuring its preservation for the future. Therefore, the RTI technique is employed to accurately and thoroughly document the surface properties of artifacts, as well as to comparatively assess their current condition and potential future deterioration.

Reflectance Transformation Imaging (RTI) is based on the principle of combining images captured from a fixed camera position with multiple light sources directed at the object from different angles, using specialized software. This approach allows interactive analysis of the surface's interaction with light. By virtually moving a light source around the object, microscopic details and topographical features on the surface become visible. Recently, visible (VIS) light has been widely used to reveal details—such as cracks, scratch marks, abrasions, and processing residues—that traditional photographic techniques often fail to detect. Moreover, while documentation using traditional photography is limited to two-dimensional images and may be insufficient for detailed reading and interpretation, RTI provides near three-dimensional imaging. This makes it an effective digital documentation method, offering new possibilities in conservation practices.

In this study, current applications, technical methods, and findings from case studies regarding the use of RTI technology as a documentation tool in the conservation process of artifacts, as well as the method's contribution to the documentation process, will be presented. In particular, technical efficiency, limitations, and potential areas of use will be evaluated through RTI applications on various material types such as oil paintings, paper, parchment, stone, ceramics, wall paintings, metal, and wood.

Keywords: Reflectance Transformation Imaging (RTI), Conservation, Restoration, Documentation, Cultural Heritage

SELENDİ TURPÇU KÖYÜ ESKİ CAMİİ

Serap ERÇİN KOÇER
Uşak Üniversitesi

Manisa İline bağlı olan Selendi, il merkezine 155 km. mesafede olup Ege Bölgesinin İç Batı Anadolu bölümünde yer almaktadır. Uşak ve Kütahya illeri ile sınır olan ilçe dağlık bir araziye konumlanmıştır. İlçe sınırları içerisinde Gediz Nehri'nin en büyük kolu olan Selendi Çayı geçmektedir. Birçok medeniyetin izlerini taşıyan ilçenin adının; bugün Karaselendi Köyü sınırları içerisinde bulunan Silandos/ Slandos antik kentinden geldiği düşünülmektedir. Selendi ilçe merkezi ve bağlı mahalle - köylerinde gerçekleştirilen çalışmada kültür varlığımız açısından henüz bir araştırmaya konu olmamış yapılar tespit edilmiştir. Tespit edilen tarihi eserlerin bazıları günümüzde kullanılmaya devam ederken bazılarının ise ya yıkılmış ya da yıkılmak üzere olduğu görülmüştür. Karşılaşılan diğer bir durum ise yapının işlevinin değiştirilmesi şeklindedir. İlçenin kuzeybatısında, yaklaşık 25 km. mesafede bulunan Turpçu Köyü meydanında, 1945 yılında inşa edilen camii tespit edilmiştir. Ağustos 2019 yılında tespit edilen caminin hemen yanına yeni bir cami inşa edilmesi ile artık kullanılmamaktadır. Kuzey – güney yönünde eğimli bir araziye inşa edilen dikdörtgen planlı, kırma çatılı ile örtülü yapının ibadet mekânında kalem işi tekniği ile yapılan bitkisel motifler bulunmaktadır. Bitkisel motiflerin merkezinde ise yazı süslemeleri yer almaktadır. Yarım daire formlu mihrap nişinde uçları püsküllü perde motifi ele alınmıştır. Perde motifinin ortasında üç zincirle taşınan kandil motifine yer verilmiştir. Klasik formdaki ahşap minberin yan aynalıklarında ve süpürgeliğinde geometrik ve bitkisel motifler bulunmaktadır. İbadet mekânını örten ahşap tavanda iç içe yerleştirilen ince çıtalar baklava motifi oluşturmaktadır. Örtü sisteminin tam merkezinde ise kare tek bindirme tavan uygulaması söz konusudur. Kare bindirme tavan kendi içerisinde kare ve dikdörtgenlere ayrılmıştır. Ahşap ve sıva üzerine kalem işi süslemeleri ile geleneğin devamı olan Turpçu Köyü Eski Camii yıkılarak, caminin temelleri üzerine “imam evi” inşa edilmiştir. Bu bildiride yukarıda bahsedilen ve günümüze kadar bilimsel çalışmalara konu olmayan Turpçu Köyü Eski Camii detaylı olarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ahşap Kalıp, Geleneksel Baskı, Doğal boyacılık, Yazmacılık, KDZ Ereğli Müzesi

THE OLD MOSQUE OF TURPÇU VILLAGE, SELENDİ

Serap ERÇİN KOÇER
Uşak University

Selendi, which is a district of Manisa Province, lies 155 km from the provincial center, in the Inner-Western Anatolia section of the Aegean Region. Bordered by the provinces of Uşak and Kütahya, the district occupies a mountainous terrain, through which the Selendi Stream -the largest tributary of the Gediz River- flows. The district bears traces of many civilizations, and its name is thought to derive from the ancient city of Silandus/Silandos, located within today's Karaselendi Village. A recent survey covering Selendi district center and its neighborhoods and villages documented several cultural assets that have not yet been the subject of research. While some of these historical structures currently remain in use, some others have been seen to be either collapsed or close to collapse; in yet other cases, their original functions have been altered. One such structure is the mosque standing in the square of Turpçu Village, about 25 km northwest of the district center. Built in 1945, this mosque was rendered redundant when a new mosque was erected immediately beside it in August 2019 and is no longer used. The rectangular-plan building, set on land sloping north-south, is covered by a hipped roof. Inside the prayer hall, vegetal motifs executed in the painted decoration technique adorn the area, with calligraphic compositions at their centers. The semi-circular prayer niche (mihrab niche) features a tasseled curtain motif, and a lamp suspended from three chains is painted at its center. The side panels and skirting of the wooden pulpit (minbar) in classical form bear geometric and vegetal ornaments. On the wooden ceiling covering the prayer area, thin interlaced battens create a lozenge pattern, and at the very center of this system, a single square stepped ceiling is applied. This single square stepped ceiling is divided into smaller squares and rectangles. Although the Old Mosque of Turpçu Village represented the continuation of traditional painted decoration on wood and plaster, it has been demolished and an "imam's house" has been constructed on its foundations. This paper presents a detailed assessment of the Old Mosque of Turpçu Village, which is a monument remained unexamined in academic literature.

Keywords: Manisa, Selendi, Old Mosque of Turpçu Village, painted decoration, imam's house.

OSMANLI ARŞİV BELGELERİ IŞIĞINDA VAN KALESİ SÜLEYMAN HAN CAMİSİ

Zekai ERDAL
Mardin Artuklu Üniversitesi

Dünyadaki en büyük ve nitelikli arşivlerden biriside hiç şüphesiz Osmanlı Devleti arşivlerdir. Günümüzde Cumhurbaşkanlığına bağlı hizmet veren Osmanlı Arşivlerinde muhtelif konularda araştırmalar yapmak mümkündür. Sanat tarihinin belki de en önemli referanslarında birisi olan arşivler, maalesef sanat tarihi camiasında pek kullanılan bir unsur değildir. Gerek günümüzde mevcut olan gerekse mevcut olmayan binlerce esere ait çok detaylı bilgileri arşivlerden bulmak mümkündür. Özellikle son dönem arşivlerinde yapıların plan ve kesitleri de bulunmaktadır. Arşivlerde yapılara ait metrik bilgiler, inşaatında kullanılan malzemeler, süsleme unsurları, inşa teknikleri gibi detay veriler okunabilmektedir. Bu tarz verilen restitüsyon ve rekonstrüksiyon denemelerinde en önemli başvuru kaynağı olmak zorundadır.

Van Gölü'nün kenarında çevresine hakim bir kayalık ve kayalığın güneyinde yer alan Van Kalesi M.Ö. 9. Yy'da Urartuların başkenti Tuşpa olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Sonrasında bir çok medeniyete ev sahipliği yapan kale Kanuni Sultan Süleyman'ın İran'a yaptığı seferde Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bunun üzerine içkaledeki cami, Sultan tarafından bir 940/1533-34 yılında tamir ettirilmiştir.

1915 Rus işgali döneminde kale ile birlikte yakılan ve yıkılan camide, 1987 yılında İstanbul Üniversitesi tarafından bir kazı gerçekleştirilmiştir. Van Valiliği tarafından 2010 yılında restore edilerek ayağa kaldırılan kerpiç malzemeli düz damlı cami, 2023 yılında yıktırılarak taş malzemeden ve kubbeli bir formda yeniden inşa edilmiştir.

Bu çalışma ile Van İçkalesi'ndeki caminin orjinalde ne şekilde olduğu, camide hangi malzemeler kullanılarak hangi tekniklerde inşa edildiği açıklanacaktır. Arşiv malzemelerinin, günümüze kısmen ulaşmış yada ulaşamamış yapıların restorasyonu için ne kadar önemli olduğunun altı çizilecektir. Ayrıca Osmanlı Arşivleri kullanılmadan yapılan müdahalelerin, restorasyon ya da rekonstrüksiyon denemelerinin kültür varlığına verdiği zararlarda anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cam, Orta Çağ, Tıp, İslami Dönem

VAN CASTLE AND SULEYMAN HAN MOSQUE IN THE LIGHT OF OTTOMAN ARCHIVE DOCUMENTS

Zekai ERDAL
Mardin Artuklu University

One of the largest and most valuable archives in the world is undoubtedly that of the Ottoman Empire. Today, it is possible to conduct research on various topics in the Ottoman Archives, which are affiliated with the Presidency. Archives, perhaps one of the most important references in art history, are unfortunately not widely used in the art history community. It is possible to find very detailed information about thousands of works, both existing and non-existent, in archives. In particular, the plans and cross-sections of buildings are also included in the recent archives. Archives contain detailed information about buildings, such as metric data, materials used in construction, decorative elements, and construction techniques. It must be the most important reference source in restoration and reconstruction attempts of this kind.

Van Fortress, located on a rocky outcrop overlooking Lake Van and to the south of the castle, appeared on the historical scene in the 9th century BC as Tuşpa, the capital of the Urartians. The fortress, which subsequently hosted many civilisations, became part of the Ottoman Empire during Sultan Suleiman the Magnificent's campaign against Iran. Upon this, the mosque in the inner castle was repaired by the Sultan in 940/1533-34.

In 1987, Istanbul University conducted an excavation at the mosque, which was burned and destroyed along with the fortress during the Russian occupation in 1915. The flat-roofed mosque made of mud brick, which was restored and rebuilt by the Van Governorate in 2010, was demolished in 2023 and rebuilt with stone materials and a domed structure.

This study will explain the original appearance of the mosque in Van Inner Fortress, as well as the materials used and techniques employed in its construction. The importance of archival materials for the restoration of structures that have partially survived to the present day or have not survived at all will be emphasised. In addition, the damage caused to cultural heritage by interventions, restoration or reconstruction attempts carried out without using the Ottoman Archives will be discussed.

Keywords: Van-Van Fortress-Mosque of Suleiman Khan-Ottoman Archives

İNANCIN İZLERİ, BRONZUN SESSİZLİĞİ: TİRE MÜZE'Sİ BRONZ HAÇLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Meltem ERDUL MERGEN

1971 yılından bugüne hizmet vermekte olan Tire Arkeoloji Müzesi pek çok önemli maddi kültür varlığını içinde barındıran önemli müzelerimizden biridir. Tire Müzesi'nde 2017 yılında başladığımız çalışmalarımız kapsamında, müze deposunda bulunan 40 adet bronz haç incelenmiştir. Eserlerin tamamı satın alma yoluyla müzeye gelmişlerdir. Örneklerin çoğunluğu Bizans Dönemi bronz haçlarından oluşmakla birlikte, 1 adet geç döneme tarihlenen takdis haçı da çalışmamız kapsamında değerlendirilmiştir.

Tire Müzesi'nde yer alan bronz haçlar ile ilgili yaptığımız çalışma kapsamında; haçlar 6 farklı kullanım alanına göre tipolojik olarak gruplandırılmışlardır. Bu gruplar; haç sarkaçlar, haç rölikerler, tören haçları, takdis haçları, kilise liturjisine ait haçlar ve kemer tokası parçasıdır. Bezeme özelliklerine bakıldığında ise geometrik bezeme ve figüratif bezemeler yanında yazıt içeren örneklerde yer almaktadır.

Çalışmamızda yaptığımız değerlendirmeler içinde tarihlendirme önerisi getirirken, arkeolojik çalışmalarda bulunmuş bronz haçlar ve diğer müzelerde yer alan örnekler ile karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve bu yolla da tarihlendirme önerisi getirilmeye çalışılmıştır.

Son olarak ise Türkiye Müzeleri'nde depolarda yer alan pek çok bronz eser gibi Tire Arkeoloji Müzesi bronz haçlarının; pek çoğunun da aslında teşhirde kendine ait bir yeri olması gerekliliğine değinecek, bu eserlerin kültürel mirasımız açısından önemine vurgu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bronz Haç, Haç Röliker, Tören Haçı, Takdis Haçı, Liturji

TRACES OF FAITH, SILENCE OF BRONZE: A STUDY OF THE BRONZE CROSSES OF THE TIRE ARCHAEOLOGICAL MUSEUM

Meltem ERDUL MERGEN

The Tire Archaeological Museum, which has been serving since 1971, is one of our significant museums that houses numerous important material cultural assets. Within the scope of the work we began in 2017 at the Tire Museum, 40 bronze crosses stored in the museum's depot were examined. All of the artifacts were acquired through purchase. While most of the examples consist of Byzantine-period bronze crosses, one consecration cross dated to a later period was also included in our study.

In our research on the bronze crosses in the Tire Museum, the crosses were typologically classified based on six different uses. These are: cross pendants, reliquary crosses, processional crosses, consecration crosses, liturgical crosses used in church services, and belt buckle parts. In terms of decorative features, in addition to geometric and figurative decorations, examples with inscriptions were also identified.

In our evaluation, we proposed a chronological framework by conducting a comparative analysis with bronze crosses unearthed in archaeological excavations and similar examples in other museums.

Finally, as with many bronze artifacts stored in the depots of museums across Turkey, it should be emphasized that many of the bronze crosses in the Tire Archaeological Museum also deserve a place in permanent exhibition. Highlighting their importance is crucial for the preservation and appreciation of our cultural heritage.

Keywords: Bronze Cross, Reliquary Cross, Processional Cross, Consecration Cross, Liturgy

IRAK, KALAR'DAKİ MUHAMMED PAŞA CÂF KÖŞKÜ (ŞİRVANA KALESİ)

Ömer EROĞLU
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Irak'ın kuzeyinde yer alan Süleymaniye iline bağlı Kalar ilçesinde bulunan bu yapı, bölgenin dikkat çeken tarihî ve mimari eserlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Yapının inşasına 1866 yılında başlanmış ve 1874 yılında tamamlanmıştır. Söz konusu yapı, dönemin bölgesel yöneticilerinden Muhammed Paşa Câf tarafından inşa ettirilmiştir. Kaynaklarda yapı çoğu zaman “kale” olarak adlandırılmakla birlikte mimari özellikleri incelendiğinde klasik anlamda askerî amaçlarla inşa edilmiş bir savunma yapısı olmadığı anlaşılmaktadır. Plan düzeni, mekân organizasyonu ve kullanım amacı dikkate alındığında yapı, kale görünümünde tasarlanmış olmakla birlikte konut mimarisinin birçok özelliğini yansıtan bir köşk niteliği taşımaktadır. Bu yönüyle yapı, savunma mimarisi ile konut mimarisi arasında yer alan özgün bir mimari örnek olarak değerlendirilebilir. Tarihî kaynaklarda Muhammed Paşa Câf'ın göçebe bir yaşam tarzına sahip olduğu ve dönemin savaşları nedeniyle sürekli hareket hâlinde bulunduğu, bu nedenle söz konusu yapıda uzun süre ikamet etmediği belirtilmektedir. Ayrıca yapının Paşa tarafından özellikle kış aylarında kullanılmak üzere kışlık köşk olarak inşa ettirildiği ifade edilmektedir. Bu durum, yapının esas işlevinin savunma amaçlı bir kale olmaktan ziyade konaklama ve ikamet amacıyla tasarlanmış bir yapı olduğunu göstermektedir. Mimari bakımdan yapı iki katlı olup dikdörtgen planlıdır. İç mekâna girildiğinde plan şemasının kareye yakın bir düzen sergilediği görülmektedir. Yapının yüksekliği yaklaşık sekiz metre, güney cephesinin yüksekliği ise 13,2 metredir. Ana giriş güney cephesinde yer almaktadır. Alt kat az ışık alan uzun mekânlardan oluşurken üst kat dört koridor etrafında düzenlenmiş ve bu koridorlar dört ana yöne açılmaktadır. Çatı kısmı sekizgen formda olup dört köşesinde yedigen planlı kuleler bulunmaktadır. Ayrıca yapı bünyesinde geçmişte zindan olarak kullanıldığı düşünülen bir mahzen de yer almaktadır. Günümüzde yapı, mimari özellikleri ve tarihî değeri bakımından bölgenin önemli kültür varlıklarından biri olarak kabul edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Irak, Kalar, Osmanlı, Muhammed Paşa Câf Köşkü, Şirvana Kalesi

THE MUHAMMAD PASHA JAF MANSION (SHIRWANA CASTLE) IN KALAR, IRAQ

Ömer EROĞLU
Bolu Abant İzzet Baysal University

This structure, located in the Kalar district of Sulaymaniyah Province in northern Iraq, is considered one of the notable historical and architectural monuments of the region. The construction of the building began in 1866 and was completed in 1874. It was commissioned by Muhammad Pasha Jaf, one of the prominent regional administrators of the period. Although the structure is often referred to as a “castle” in various sources, an examination of its architectural features reveals that it was not constructed as a conventional military defensive structure. Considering its plan, spatial organization, and intended function, the building appears to have been designed in the form of a castle but essentially reflects many characteristics of residential architecture, and therefore can be evaluated as a kiosk or mansion. In this respect, the structure represents a distinctive architectural example positioned between defensive architecture and residential architecture. Historical sources indicate that Muhammad Pasha Jaf maintained a semi-nomadic lifestyle and, due to the wars and political conflicts of the period, was frequently on the move. For this reason, it is believed that he did not reside in this building for a long time. It is also suggested that the structure was constructed as a winter residence (winter kiosk) intended for seasonal use by the Pasha. Architecturally, the building consists of two storeys and follows a rectangular plan. However, upon entering the interior, the spatial arrangement appears close to a square layout. The overall height of the structure is approximately eight meters, while the southern façade reaches 13.2 meters in height. The main entrance is located on the southern façade. The ground floor consists of elongated rooms receiving limited natural light, whereas the upper floor is organized around four corridors opening toward the four cardinal directions. The roof was constructed in an octagonal form, and the building features four heptagonal towers at its corners. In addition, there is a basement chamber believed to have been used as a dungeon in earlier periods.

Keywords: Iraq, Kalar, Ottoman, Muhammad Pasha Jaf Mansion, Shirwana Castle

KAĞITHANE'DE LALE DEVRİ MİMARİSİNDEN GÜNÜMÜZE KALAN TEK ÖRNEK “ÇEŞME-İ NEVPEYDA” DEĞİŞİMİN ÖNCÜSÜ

Gülçin CANCA
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Lale Devri, Sadabad Sarayı'ndan günümüze ulaşan tek eser olan çeşme,dönemin şairleri tarafından yeniliğe, değişime vurgu yaparcasına “Çeşme-i Nur”, “Çeşme-i Nevpeyda”, “Nev Çeşmesi”, “Nev Çeşme-i Pakize” isimleriyle anılmıştır. Bu çalışmada sultan III.Ahmet tarafından yaptırılan çeşme örneği; öncelikle dönemin minyatür, gravür, arşiv belgeleri ve tarihi kaynaklarından elde edilen bilgiler doğrultusunda inşa edildiği dönemin mimari ve süsleme özellikleri ortaya konularak tanımlanmaya çalışılacak, Lale devrinde inşa edilen diğer çeşmelerle ortak tasarım özellikleri tesbit edilerek,18.yüzyılın başında “değişen çeşme cepheleri” üzerine değerlendirme yapılarak bir çeşme tipolojisi önerisi oluşturulacaktır. Lale Devri ile adı özdeşleşmiş, 18.yüzyılın başında ilk kuruluşunda bütünüyle su ögesinin ön planda tutularak düzenlenen Sadabad Sarayı, Kağıthane Deresi'nin muntazam bir kanal haline getirilmesi ile planlanmıştı. Dönemin gravür ve minyatürlü kaynaklarına göre doğrudan doğruya Kağıthane deresi rıhtımı üzerine taşan Sadabad Sarayı (Kasrı) ndan başka kanal kenarında mimarisi ve süslemeleri ile övülen harem yapısı ve diğer kasırlar ihtişamla bahselirken , “Çeşme-i Nevpeyda”, “Çeşme-i Nur” şair Nedim'in mısralarında övgüyle yer almıştır. İnşa edildikten kısa bir süre sonra tahrip edilen Sadabad (kutlu,uğurlu,ebedi mutluluk, yeri) adı verilen saray ile köşk, kasırlar, mermer çağlayanlar, fiskiyeli havuzlardan oluşan düzenlemeden günümüze şair Nedim ile tarihçi Raşid ve Çelebizade İsmail Asım Efendi'nin tanımlamaları dışında araştırmaya konu olan sultan III.Ahmet'in inşa ettirdiği çeşme günümüze ulaşmıştır. Sadabad düzenlemesi içindeki konumu, günümüze ulaşmayan ahşap çatısı ile “Çeşme-i Nur” ya da “Çeşme-i Nevpeyda” Lale devri çeşme mimarisi içindeki yeri ve günümüzdeki durumu görsellerle bu çalışmada ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Lale Devri, Çeşme, Sadabad, İstiridye Niş, 18.yy

“ÇEŞME-I NEVPEYDA”, THE ONLY REMAINING EXAMPLE OF TULIP ERA ARCHITECTURE IN KAĞITHANE, IS A PIONEER OF CHANGE.

Gülçin CANCA
Mimar Sinan Fine Art University

The fountain, the only surviving structure from the Sadabad Palace complex of the Tulip Era, was referred to by poets of the time with titles such as Çeşme-i Nur (Fountain of Light), Çeşme-i Nevpeyda (Newly Emerged Fountain), Nev Çeşmesi (New Fountain), and Nev Çeşme-i Pâkîze (New and Pure Fountain)—names that reflect an emphasis on novelty and transformation.

In this study, the fountain commissioned by Sultan Ahmed III will be examined through information gathered from period miniatures, engravings, archival documents, and historical sources. First, its architectural and decorative characteristics at the time of construction will be described, followed by a comparative analysis with other fountains of the Tulip Era to identify shared design features. Through this, an evaluation of the "changing fountain façades" of the early 18th century will be undertaken, ultimately proposing a typology of the era's fountains.

Synonymous with the Tulip Era, the Sadabad Palace—planned with the element of water as its central theme—was designed around the transformation of the Kağıthane Stream into a regularized canal. According to contemporary visual and literary sources, in addition to the palace itself, which extended directly onto the quay of the canal, the harem structure and other pavilions along the banks were praised for their architecture and ornamentation. Among these, the fountains referred to as Çeşme-i Nevpeyda and Çeşme-i Nur are lauded in the verses of the poet Nedîm.

Although the Sadabad Palace (meaning blessed, auspicious, and eternally joyful place), along with its pavilions, marble cascades, and jetting fountains, was destroyed shortly after its construction, the fountain built by Sultan Ahmed III—subject of this study—has survived to the present day, aside from the descriptions of contemporary chroniclers such as Raşid, Çelebizade İsmail Âsım Efendi, and the poet Nedîm.

This study will also consider the architectural role of the fountain—known as Çeşme-i Nur or Çeşme-i Nevpeyda—within the context of Tulip Era fountain design, including its original location within the Sadabad layout, and its current condition, aided by visual documentation.

Keywords: Tulip Era, Fountain, Sadabad, Oyster Shell, 18th.

ESLİHA-İ ATİKA'YA DAİR İKİ ALBÜM ÜZERİNDEN OSMANLI MÜZECİLİĞİNE DİSİPLİNLERARASI BİR BAKIŞ

Ayşe ERSAY YÜKSEL
Ankara Üniversitesi

Bu bildiri, 19. yüzyıl Osmanlı müzeciliği ve koleksiyonculuk pratiklerini, Osmanlı İmparatorluğu'na ait iki özgün silah albümü üzerinden disiplinlerarası bir perspektifle ele alarak, koleksiyondaki silahların malzeme, estetik ve belgeleme boyutları bağlamında kapsamlı bir değerlendirmesini sunmaktadır. İncelenen albümler, eski silâhların toplandığı ve Osmanlı'nın ilk silah müzesi olarak kabul edilen Mecmûa-i Esliha-i Atika koleksiyonuna ait görselleri içermektedir. Bu albümler, havan topları, kılıçlar, miğferler, karabinalar ve çeşitli ateşli silahlar gibi geniş bir yelpazeye yayılan "Esliha-i Atika" (eski silahlar) koleksiyonuna aittir. Çalışma, albümleri yalnızca askeri nitelikteki kataloglar olarak değil; aynı zamanda dönemin estetik yaklaşımlarını, belgeleme yöntemlerini ve görsel kültürünü yansıtan değerli kültürel miras belgeleri olarak konumlandırır.

Bildirde, eserlerin çeşitliliği ve teknik özellikleri; malzeme bilimi, zanaatkârlık ve dekoratif sanatlar bağlamında detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Eserlerde dönemlerinin özelliklerini taşıyan süsleme gibi teknikler üzerinden yapılan değerlendirme, bu objelerin yalnızca savaş araçları değil, aynı zamanda birer sanat eseri ve statü göstergesi olarak taşıdığı çok katmanlı anlamı ortaya koyacaktır.

Ayrıca, albümler erken dönem Osmanlı fotoğrafçılığı açısından da teknik ve estetik bağlamda analiz edilecektir. Kullanılan fotoğraf teknikleri, kompozisyon anlayışı ve ışık kullanımı, silahların formları ve yüzey detaylarıyla nasıl belgelendiğini ortaya koyarken, Osmanlı'da görsel arşivleme ve koleksiyonlaştırma pratiklerine dair yeni bakış açıları sunacaktır.

Sonuç olarak bu çalışma, iki fotoğraf albümünü sanat tarihi, fotoğraf tarihi, malzeme incelemeleri ve müzecilik tarihi disiplinlerinin kesişiminde değerlendirerek, 19. yüzyıl Osmanlı müzeciliğinin oluşum sürecine ve Batılılaşma etkileri altındaki koleksiyon politikalarına somut görsel belgeler üzerinden ışık tutmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Esliha-i Atika, askeri silahlar, Osmanlı Müzeciliği, Fotoğraf Albümü, Erken Dönem Osmanlı Fotoğrafçılığı

3D TECHNIQUES APPLIED IN CERAMIC ARTIFACT RESTORATION

Ayşe ERSAY YÜKSEL
Ankara University

This presentation approaches 19th-century Ottoman museology and collection practices through an interdisciplinary perspective by examining two original weapon albums belonging to the Ottoman Empire. It offers a comprehensive evaluation of the material, aesthetic, and documentation aspects of the weapons within the collection. The albums under analysis contain images from the Mecmûa-i Ešliha-i Atika collection, which is recognized as the first Ottoman armory museum where antique weapons were gathered. These albums include a wide range of “Ešliha-i Atika” (antique weapons), such as mortars, cannons, swords, helmets, carbines, and various firearms. The study situates these albums not merely as military catalogs but as valuable cultural heritage documents reflecting the period’s aesthetic approaches, documentation methods, and visual culture.

The presentation addresses the diversity and technical characteristics of the artifacts in detail within the frameworks of materials science, craftsmanship, and decorative arts. An evaluation based on techniques such as ornamentation, which bear the characteristics of their respective periods, reveals the multifaceted meanings of these objects—not only as instruments of war but also as works of art and status symbols.

Furthermore, the albums will be analyzed from both technical and aesthetic perspectives within the context of early Ottoman photography. The photographic techniques employed, compositional strategies, and use of lighting demonstrate how the forms and surface details of the weapons were documented, offering new insights into Ottoman visual archiving and collection practices.

In conclusion, this study aims to shed light on the development of 19th-century Ottoman museology and collection policies under the influence of Westernization by examining these two photographic albums at the intersection of art history, history of photography, materials studies, and museology through tangible visual evidence.

Keywords: Ešliha-i Atika, Military Weapons, Ottoman Museology, Photo Album, Early Ottoman Photography

MATİATE YERALTI ŞEHİRİ'NDE İSKAN POLİTİKASI

Durmuş ERSUN
Mardin Artuklu Üniversitesi

Matiate Yeraltı Şehri, Mardin İli, Midyat İlçe sınırları içerisinde konumlanmaktadır. Kent ile ilgili en erken yazılı belgelere Assur metinlerinden ulaşılmaktadır. Assur metinlerinde kentin isminden “Yatu” olarak bahsedilmektedir. “Yatu” sözcüğünün Akad dilindeki karşılığı “Matu” olarak geçmektedir. Assur hükümdarlığına ait Adana Arkeoloji Müzesi’nde korunan stel üzerinde ise Matiate ismine rastlanmaktadır. Ele geçen metinlerden hareketle Matiate ya da Matuyatu olarak kentin ismi çözümlenmiştir. Kentin konumlandığı coğrafya Hitit metinlerinde Kaşyari Dağı Bölgesi olarak geçmektedir. Bölge ismi Klasik Dönemde Masius, Orta Çağ da ise Tur Abdin olarak adlandırılmaktadır. Matiate kenti Roma’nın Doğu sınır yerleşimde konumlanmaktadır. Kentin konumu bu bakımdan stratejik bir öneme sahiptir. Bilindiği üzere Yunan ve Roma uygarlıklarında çok tanrılı bir tapınım sistemi mevcuttur. İnsanların Hristiyanlık dinini benimsemeleri Romalı yöneticilerinin tepkisini çekmiştir. Romalı yöneticiler sadece tepki ile sınırlı kalmamış olup Hristiyanlara karşı katliam politikaları başlatmışlardır. Katliam saldırılarından kaçınmak isteyen Hristiyan halkı ise yeraltı şehri şeklinde bir organizasyonla iskân politikaları izlemiştir. Matiate Yeraltı şehri bu politikaların sonucunda inşa edilmiştir. Katakomb mimarisinin analiz edilmesi adına Midyat ilinin, Estel Mahallesinde iki alanda kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışmaları ışığında katakomb mimarisinin varlığıyla kentin iskân politikası irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeraltı Şehri, Mimari, Orta Çağ, Tapınım, Organizasyon

HOUSING POLICY IN THE UNDERGROUND CITY OF MATIATE

Durmuş ERSUN
Mardin Artuklu University

Matiate Underground City is located within the borders of Midyat district of Mardin province. The earliest written documents about the city are found in Assyrian texts. The name of the city is mentioned as “Yatu” in Assyrian texts. The word “Yatu” is equivalent to “Matu” in Akkadian language. The name Matiate is found on the stele preserved in Adana Archaeology Museum belonging to the Assyrian reign. Based on the texts obtained, the name of the city was deciphered as Matiate or Matuyatu. The geography where the city is located is mentioned as Kaşyari Mountain Region in Hittite texts. The name of the region was called Masius in the Classical Period and Tur Abdin in the Middle Ages. The city of Matiate is located on the Eastern border settlement of Rome. The location of the city has strategic importance in this respect. As it is known, there was a polytheistic worship system in Greek and Roman civilizations. The fact that people adopted Christianity drew the reaction of Roman administrators. Roman administrators were not limited to just reactions and initiated massacre policies against Christians. The Christian people, who wanted to avoid massacre attacks, followed settlement policies with an organization in the form of an underground city. Matiate was built as a result of these policies. In order to analyze the catacomb architecture, excavations were carried out in two areas in the Estel. In the light of the excavations, the existence of catacomb architecture and the settlement policy of the city were examined.

Keywords: Underground city, Architectural, Middle Ages, Worship, Organization

SAKARYA/TARAKLI/YUSUFBEY MAHALLE CAMİİ VE MEZAR TAŞLARI

Veysel ESEN
Erciyes Üniversitesi

Bu çalışma Sakarya İli, Taraklı İlçesi, Yusufbey Mahallesi'nde bulunan cami ve mezar taşlarını konu almaktadır. Caminin kim tarafından ve ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Harim kısmında bulunan, kalem işi süsleme barındıran kubbesi ve haziresinde bulunan mezar taşları sayesinde yaklaşık bir tarihlendirme yapılabilmektedir. Dolayısıyla cami 1778 tarihi ile 19. yüzyıl başından daha geç bir tarihte inşa edilmemiş olmalıdır. Kuzeybatı-güneybatı doğrultusunda dikdörtgen alan üzerine inşa edilen cami kareye yakın dikdörtgen harim ve harime eklenen son cemaat yerinden oluşmaktadır. Son cemaat yerinin kuzeybatı köşesinde ince yonu taştan tek şerefeli minaresi son cemaat yerinin kuzeyinde ise taştan mamul altıgen şadırvan havuzu bulunmaktadır. Caminin güneyi ve batısında biri belirsiz, biri kadın ve sekizi erkek şahidesi olmak üzere toplamda 10 adet mezar taşı bulunmaktadır. Söz konusu mezar taşları; ölçüleri, malzemeleri, gövde yatay kesitleri, başlık tipleri, süslemeleri ve kitabe içerikleri bakımından değerlendirilmiştir. Literatürde bulunmayan Yusufbey Mahalle Camii ve mezar taşlarını tanıtmak bu çalışmanın esas amacını oluşturmaktadır. Ayrıca bu araştırma ile bahsi geçen cami envanterlenecek, Türk-İslâm cami mimarisi ve mezar taşları ile literatüre katkı sağlanmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sakarya, Taraklı, Yusufbey Mahalle Camii, Mezar Taşı

THE MOSQUE AND GRAVESTONES OF YUSUFBEY NEIGHBORHOOD IN TARAKLI, SAKARYA

Veysel ESEN
Erciyes University

This study focuses on the mosque and gravestones located in Yusufbey Mahallesi, a neighborhood in the Taraklı District of Sakarya Province, Turkey. The exact date of construction and the identity of the person who commissioned the mosque remain unknown. However, stylistic analysis of the painted dome in the prayer hall and the gravestones in the adjacent cemetery provides a basis for approximate dating. Based on this evidence, it is likely that the mosque was built no later than the early 19th century and not after the year 1778. The mosque was constructed on a rectangular plan oriented northwest to southeast, comprising a nearly square prayer hall and an adjoining portico. At the northwest corner of the portico stands a single-balcony minaret made of finely cut stone. To the north of the portico, there is a hexagonal fountain basin also made of stone.

To the south and west of the mosque, a total of ten gravestones are located: one is undeciphered, one belongs to a woman, and the remaining eight are identified as male gravestones. These gravestones have been evaluated in terms of their dimensions, materials, body profiles, headstone types, ornamentation, and inscription content.

The primary aim of this study is to document and introduce the Yusufbey Mahallesi Mosque and its gravestones, which have not previously been addressed in the scholarly literature. By doing so, this research contributes to the architectural inventory of Turkish-Islamic religious structures and funerary monuments, thereby enhancing the academic literature in the field.

Keywords: Sakarya, Taraklı, The Mosque of Yusufbey Neighborhood, Gravestone

CUMHURİYET DÖNEMİNDE BİR SANAT TARİHİ KİTABI: MUHTASAR SANAT TARİHİ

Gülşah ESER - Kubilay ARPACI
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Charles Marie Adolphe Louis Bayet (1849-1918) tarafından 1886'da kaleme alınan Précis d'histoire de l'art başlıklı eser, Güzel Sanatlar Akademisi sanat tarihi muallimi Vahid Bey tarafından Muhtasar Sanat Tarihi (Muhtasar Sınâat Tarihi) başlığıyla çevrilmiştir. İki cilt halinde yayımlanan Muhtasar Sanat Tarihi'nin ilk cildi 1928'de Osmanlı Türkçesiyle ve ikinci cildi de 1929'da yeni Türk alfabesiyle basılmıştır. Bu eser, on yılı aşkın bir süre Türkiye'de Batı sanatı konusundaki tek eğitim kitabı olma özelliğini taşımıştır. Ayrıca sanat tarihi terminolojisinin henüz sağlam bir zemine oturtulmadığı bir dönemde, kitapta bazı sanat tarihi terimleri hakkında özlü bilgiler verilmiştir.

Eserin ilk cildinde öncelikle Mısır, Asur, Fenike, Yunan ve Roma sanatları ele alınmış; Hristiyan sanatının menşei anlatıldıktan sonra Bizans, Arap, Uzak Doğu ve Gotik sanatlarına değinilmiştir. İkinci ciltte ise XIII. yüzyıldan itibaren İtalya'da görülen yenileşme hareketlerine yer verilmesinin ardından XIII-XIX. yüzyıllar arasındaki Batı sanatı ele alınmıştır. Mimari, resim, halı vb. sanatlara etraflıca yer veren bu eserde, incelenen dönemin ve ülkenin sanat anlayışının yanı sıra sanatkarlarının hayat hikayelerine, ilham kaynaklarına, eserlerine ve yetiştikleri atölyelere kadar pek çok ayrıntıya değinilmiştir.

Yapılan literatür taramasında Muhtasar Sanat Tarihi ile ilgili genel bilgilere ulaşılabilmeyle birlikte eseri etraflı bir şekilde ele alan müstakil bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Buradan hareketle bu çalışmanın başlıca amacı, bahsi geçen eserin Türkiye'de Harf Devrimi'nin yapılmasının ardından basılan ikinci cildini detaylı bir şekilde inceleyerek gerek eğitim gerekse sanat tarihi çalışmaları arasındaki yeri ve önemini ortaya koyabilmektir. Cumhuriyet'in kuruluş döneminde yetiştirilmek istenilen yurttaş profilinin sanat tarihi ve bilhassa Batı sanatı konusundaki bilgilerinin bu eser ekseninde nasıl şekillendiğini ortaya koymak ve ayrıca Türkiye'de sanat tarihi eğitiminin gelişim evrelerinin detaylandırılmasına katkıda bulunmak çalışmanın diğer amaçları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Sanat Tarihi, Eğitim Tarihi, Güzel Sanatlar Akademisi, Muhtasar Sanat Tarihi.

AN ART HISTORY BOOK OF THE REPUBLICAN ERA: MUHTASAR SANAT TARİHİ

Gülşah ESER - Kubilay ARPACI
İstanbul Medeniyet University

The work titled *Précis d'histoire de l'art*, authored by Charles Marie Adolphe Louis Bayet (1849–1918) in 1886, was translated into Turkish by Vahid Bey, an art history instructor at the Academy of Fine Arts, under the title *Muhtasar Sanat Tarihi* (*Muhtasar Sınâat Tarihi*). Published in two volumes, the first volume appeared in 1928 in Ottoman Turkish, while the second was printed in 1929 using the newly adopted Turkish alphabet. For over a decade, this work held the distinction of being the sole textbook on Western art used in Turkey. Furthermore, at a time when art historical terminology had not yet been fully established, the book provided both concise and detailed explanations of various art historical terms.

The first volume addresses the arts of Egypt, Assyria, Phoenicia, Greece, and Rome, followed by a discussion of the origins of Christian art. Subsequent chapters deal with Byzantine, Arab, Far Eastern, and Gothic art. The second volume focuses on the renewal movements that emerged in Italy from the thirteenth century onwards and offers a comprehensive treatment of Western art from the thirteenth to the nineteenth centuries. The work devotes considerable attention to architecture, painting, carpet-making, and other artistic fields. It also explores the aesthetic approaches of various periods and regions, alongside biographical information on artists, their sources of inspiration, notable works, and the workshops in which they were trained.

Although general information on *Muhtasar Sanat Tarihi* is available in the literature, no comprehensive study has been found that offers an in-depth examination of the work. Based on this gap, the primary aim of this study is to analyze in detail the second volume of the aforementioned work, which was published following the Alphabet Reform in Turkey, and to evaluate its significance within the context of both education and art historical scholarship. Further objectives include examining how the knowledge of art history—particularly Western art—was shaped in line with the desired citizen profile envisioned during the early Republican period, and contributing to a more nuanced understanding of the development stages of art history education in Turkey.

Keywords: Republican Period, Art History, History of Education, Academy of Fine Arts, *Muhtasar Sanat Tarihi*.

OLYMPOS 3 NO'LU KİLİSE'NİN VAFTİZHANESİ İÇİN BİR ÖN DEĞERLENDİRME

Seçkin EVCİM
Ordu Üniversitesi

Olympos 3 No'lu Kilise kentin kuzey bölümünde, Piskoposluk Sarayı kompleksinin doğusunda yer alır. 2016 yılından beri kazı çalışmaları devam eden üç nefli Hellenistik bazilika plan tipindeki yapı öncelikle zengin dekorasyon öğeleri ve etrafındaki yardımcı mekanlarla dikkati çeker. Özellikle kuzeyinde yer alan, içinde temsili mezarların bulunduğu büyük bir eksedra biçimindeki şapel, yapının bir ziyaret kilisesi olduğunu göstermektedir. Bunun dışında batısında, doğusunda ve güneyinde doğrudan ya da koridorlar aracılığıyla bağlanmış çeşitli mekanlar bulunur. Bunlardan biri de 2024 sezonunda açığa çıkarılan vaftizhanedir.

Vaftizhane atriumun batısına bitişiktir ve kuzeyinde kilisenin galeri katına ulaşımı sağlayan merdivenin de bulunduğu bir geçiş mekânı bulunmaktadır. Mekânın yan nefleri opus tessellatum, orta nefi opus sectile döşemelidir. Üç nefli plan tipindeki bu küçük vaftizhane, özgün düzenlemelere sahiptir. Karşılıklı üçer basamakla girilen vaftiz havuzu doğu duvardaki küçük bir apside bitişiktir ve oldukça sağlam durumda bulunmuştur. Başta Olympos Piskoposluk Sarayı vaftizhanesi olmak üzere bazilikal planlı vaftizhanelere bölgede sıkça rastlanır ancak konumuz olan vaftizhane hem vaftiz havuzunun doğu duvara bitişik olması hem de orta nefte, vaftiz havuzu önünde bulunan, üç yönde duvarlarla içinde durulduğunda dışarıyı görmeyi kısıtlayacak bir kabin gibi düşünülmüş kürsüsü ile benzerlerinden ayrılmaktadır.

Bu çalışmada Olympos 3 No'lu Kilise Vaftizhanesi'nin başlıca mimari ve dekoratif özellikleri tanıtılmakta ve yukarıda bahsedilen özgün düzenlemelerinin amacı ve işlevi tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erken Bizans, Vaftizhane, Vaftiz Litürjisi, Olympos, Likya

A PRELIMINARY REPORT ON THE BAPTISTERY OF OLYMPOS CHURCH NO. 3

Seçkin EVCİM
Ordu University

Olympos Church No. 3 is located in the northern part of the city, to the east of the Episcopal Palace complex. The building, which has been under excavation since 2016 and is built in the three-aisled Hellenistic basilica type, primarily draws attention with its rich decorative elements and the subsidiary spaces surrounding it. In particular, the chapel to the north, in the form of a large exedra containing symbolic tombs, indicates that the building was visited for intercessory purposes. In addition to this, there are various spaces on its west, east, and south, connected either directly or through corridors. One of these is the baptistery, which was uncovered during the 2024 season.

The baptistery is adjacent to the west of the atrium, and to its north there is a transtional space that also contains the staircase providing access to the galleries of the church. The aisles of the baptister are paved with opus tessellatum, while the nave is paved with opus sectile. This small, three-aisled baptistery features some littleknown liturgical arrangements. The baptismal font, entered by descending three steps from opposite sides, is attached to a small apse on the eastern wall and was found in a well-preserved condition. Although three-aisled baptisteries - especially that of the Olympos Episcopal Palace- are frequently encountered in the region, the baptistery of Church No. 3 differs from its counterparts both in the placement of the baptismal font attached to the eastern wall and in the presence, in the central aisle in front of the font, of a pulpit conceived like a cabinet enclosed by walls on three sides, restricting the view outward when one stands inside.

In this study, the principal architectural and decorative features of the Olympos Church No. 3 Baptistery are introduced, and the purpose and function of the distinctive arrangements mentioned above are discussed.

Keywords: Early Byzantine, Baptistery, Baptismal Liturgy, Olympos, Lycia

MİLLİ SARAYLAR KOLEKSİYONLARINDA İRAN DESENİ HEREKE HALILARI

Ayşe FAZLIOĞLU
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı

Milli Saraylar Koleksiyonları içerisinde önemli yeri olan Hereke halıları, özellikle 19. yüzyılda inşa edilmiş saray, kasır ve köşklerdeki odaların büyük bölümünde kullanılmıştır. 19. Yüzyılda Osmanlı sarayının tekstil ihtiyaçlarını karşılayan Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda dokunan ilk halıların Sultan Abdülaziz dönemine kadar geriye gittine dair bilgiler bulunmaktadır. Sultan II. Abdülhamid döneminde halı üretimi çok önemsenmiş ve diğer dokunan tekstil türlerine oranla ağırlık kazanmıştır. Üretimi arttırmak için yeni Halıhane inşa edilmiştir. Milli Saraylar Koleksiyonu içerisinde yer alan halılar ile diğer özel koleksiyonlarda ve müzelerde tespit edilen Hereke halılarından yola çıkarak Fabrika-i Hümayunu'nda dokunmuş halıların, desen ve motifleri ile adeta Türk halı sanatının özeti olduğu tespit edilmiştir. Halılar içerisinde saray üslubunda, geleneksel motifli, Avrupa etkili motifler taşıyan halılar üretildiği gibi geometrik motifli, modern tasarımlı, İran ve uzak doğu desenleri ile üretilmiş halılar da görülmüştür. Sultan III. Murad döneminde Osmanlı sarayına hediye olarak İran halılarının geldiği bilinmektedir. Halıların beğeni kazandığı alınan etkilerden anlaşılmaktadır. Bu çalışmada İran bölgesinde üretilen halılar ile benzer, zaman zaman eş tasarımlar ile üretilmiş Koleksiyonda görülen örnekler, özel koleksiyonlarda ve müzelerde tespit edilmiş halılar ile karşılaştırmalı verilmektedir. Örneklemede günümüzde Milli Saraylarda muhafaza edilen kareli kağıtlara çizilmiş tarihi suluboya ve guaj desenler ve desen üretiminde kullanılmış olduğunu tespit ettiğimiz tarihi kataloglardan yararlanılarak dokunmuş İran etkili halılar gün yüzüne çıkarılmaktadır. Bu dönemde Avrupa'da İran halılarına da ilgi yoğundur. Osmanlı İmparatorluğunda dokunan halılarda Dünya pazarına hitap etmek için önceki yüzyıllarda ticari meta olarak kıymet arz eden Uşak halıları üretildiği gibi, batı zevkine uygun renk ve motiflerde batı motifli halılar ve İran desenli halılar da üretilir. Hereke Fabrikası'nda Osmanlı topraklarında üretilmiş farklı tür ve desenlerde halılar üretilmiştir. Bunların yanı sıra kuruluş, batıdan doğuya dönemin beğenilerini göz ardı etmemiş, geniş bir motif ve desen yelpazesinde üretim yapmıştır. Fabrika'da model çıkarmak için kataloglar ve tarihi halılar örnek olarak kullanılmıştır. Camilerden, Müze-i Hümayundan Acem halısı getirtildiği arşiv belgelerinden tespit edilmiştir. Çalışmada İran etkili Hereke halıları ve destekleyici arşiv belgeleri verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hereke, Halı, Milli Saraylar, Tasarım, Saray Koleksiyonları

HEREKE CARPET SAMPLES WITH PERSIAN PATTERNS IN NATIONAL PALACE COLLECTIONS

Ayşe FAZLIOĞLU
National Palaces

Hereke carpets, which have an important place in the National Palace Collections, were used in most of the rooms in palaces, summer palaces and mansions built in the 19th century. There is information that the first carpets woven in the Hereke Imperial Factory, which met the textile needs of the Ottoman palace in the 19th century, date back to the reign of Sultan Abdulaziz. During the reign of Sultan Abdulhamid II, carpet production was given great importance and gained weight compared to other types of woven textiles. A new Carpet House was built to increase production. Based on the carpets in the National Palace Collection and the Hereke carpets found in other private collections and museums, it was determined that the carpets woven in the Imperial Factory were almost a summary of Turkish carpet art with their patterns and motifs. Among the carpets, there were carpets produced in palace style, with traditional motifs, European-influenced motifs, as well as carpets with geometric motifs, modern designs, and Persian and Far Eastern patterns. It is known that during the reign of Sultan Murad III, Persian carpets were brought to the Ottoman palace as gifts.

It is understood from the effects that the carpets were appreciated. In this study, examples seen in the Collection, which are similar to carpets produced in the Iranian region and sometimes with identical designs, are given in comparison with carpets found in private collections and museums. In the sample, historical watercolor and gouache patterns drawn on checkered papers preserved in the National Palaces today and carpets with Iranian influences woven using historical catalogues that we have determined to have been used in pattern production are brought to light. During this period, there was also intense interest in Iranian carpets in Europe. In the carpets woven in the Ottoman Empire, Uşak carpets, which were valuable as commercial goods in previous centuries, were produced to appeal to the world market, as well as carpets with western motifs and Iranian patterned carpets in colors and motifs suitable for Western taste. Hereke Factory produced carpets of different types and patterns produced in Ottoman lands. In addition, the organization did not ignore the tastes of the period from West to East and produced a wide range of motifs and patterns. Catalogues and historical carpets were used as samples to create models in the factory. It was determined from archive documents that Persian carpets were brought from mosques and the Imperial Museum. Hereke carpets with Iranian influence and supporting archive documents are given in the article.

Keywords: Hereke, Carpet, National Palaces, Design, Palace collections

TÜRK SÜSLEME SANATLARINDA ÇEVRE BİLİNCİ: EKOKRİTİK BİR OKUMA

Mevlüt Anıl FİDAN
Malatya Turgut Özal Üniversitesi

Bu çalışma, Türk süsleme sanatlarında yer alan bitkisel, figüratif, nesnel ve mekânsal öğeleri ekokritik bir yaklaşımla ele alarak, doğa-insan ilişkisine dair sanatsal temsilleri yeniden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ekokritik yaklaşım; edebiyat, sanat ve kültürel ürünlerde doğanın nasıl temsil edildiğini inceleyen disiplinlerarası bir yöntem olup, çevresel farkındalık ve ekolojik duyarlılığı sanat aracılığıyla görünür kılmayı hedefler. Bu bağlamda çalışma, Türk süsleme sanatlarında çevreyle kurulan sembolik bağları çözümlemeye çalışmaktadır.

Geleneksel Türk sanatları incelendiğinde, özellikle mimari bezemelerde, minyatürlerde, halı-kilim desenlerinde ve çini-seramik sanatında doğaya ait motiflerin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Bu motifler arasında stilize edilmiş çiçekler, yapraklar, hayvan figürleri ve mekânsal düzenlemeler yer alır. Ancak bu unsurlar yalnızca süsleme amacıyla tercih edilen estetik formlar değildir; aynı zamanda toplumun doğaya bakışını, onunla kurduğu ilişkinin kültürel izlerini ve dünya görüşünü de yansıtan anlamlı öğelerdir. Bu nedenle bu çalışmada, doğayı sanatsal bir süsleme nesnesinden öte, insanla bütünleşmiş ve ona anlam kazandıran bir varlık olarak değerlendirmek temel çıkış noktasıdır.

Araştırma kapsamında, Türk süsleme sanatlarında görülen çevresel bilinç düzeyi sanat eserleri çerçevesinde incelenerek, sanatın bir tür ekolojik hafıza mekânı olarak nasıl işlev gördüğü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Özellikle bitkisel öğelerin belli kalıplar içinde tekrar edilmesi, doğanın döngüsellğine, düzenine ve sürekliliğine yapılan göndermelerle birlikte ele alınmış; figüratif ve mekânsal düzenlemeler ise insanın doğa karşısındaki konumunu belirleyen semboller olarak yorumlanmıştır. Bu çözümleme sürecinde, süsleme sanatının hem estetik hem de ekolojik bir anlatım dili olduğu savunulmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak çalışma, Türk süsleme sanatlarında yer alan doğa temsillerinin yalnızca dekoratif değil, aynı zamanda çevreyle kurulan derin ve kadim bir ilişkinin görsel dili olduğunu göstermektedir. Ekokritik bir bakış açısıyla yapılan bu değerlendirme, çevresel farkındalığın kültürel kökenlerine ışık tutmakta ve geleneksel sanatların çağdaş çevreci söylemlerle nasıl örtüşebileceğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma hem sanat tarihi hem de çevre estetiği açısından önemli bir katkı sunmakta ve Türk süsleme sanatlarına çevresel duyarlılık perspektifinden yeni bir okuma imkânı kazandırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Sanatı, Süsleme Sanatı, Çevre Bilinci, Doğa Bilinci, Ekokritik

ENVIRONMENTAL AWARENESS IN TURKISH DECORATIVE ARTS: AN ECOCRITICAL READING

Mevlüt Anıl FİDAN
Malatya Turgut Özal University

This study aims to reevaluate the artistic representations of the nature-human relationship by examining the vegetal, figurative, object-based, and spatial elements found in Turkish decorative arts through an ecocritical approach. Ecocriticism is an interdisciplinary method that investigates how nature is represented in literature, art, and cultural products, with the goal of making environmental awareness and ecological sensitivity visible through art. Within this framework, the study attempts to analyze the symbolic connections established with the environment in Turkish decorative arts.

An examination of traditional Turkish arts reveals that motifs related to nature are frequently used, particularly in architectural ornamentation, miniatures, carpet, patterns, as well as tile and ceramic arts. These motifs include stylized flowers, leaves, animal figures, and spatial arrangements. However, these elements are not merely aesthetic forms chosen for decoration; they also serve as meaningful components that reflect society's perspective on nature, cultural traces of its relationship with nature, and its worldview. Therefore, the primary premise of this study is to regard nature not simply as an artistic decorative object, but as an entity integrated with humanity and endowed with meaning.

Within the scope of the research, the level of environmental consciousness observed in Turkish decorative arts is examined through the lens of artworks, aiming to demonstrate how art functions as a form of ecological memory space. In particular, the repetitive use of vegetal elements within certain patterns is discussed alongside references to the cyclicity, order, and continuity of nature, while figurative and spatial arrangements are interpreted as symbols defining humanity's position relative to nature. Throughout this analytical process, it is argued that decorative art operates as both an aesthetic and ecological language of expression.

In conclusion, the study reveals that nature representations in Turkish decorative arts constitute not only decorative motifs but also a visual language of a profound and ancient relationship with the environment. This ecocritical perspective sheds light on the cultural roots of environmental awareness and demonstrates how traditional arts can align with contemporary environmental discourses. As such, the study offers a significant contribution to both art history and environmental aesthetics by providing a new reading of Turkish decorative arts through the lens of ecological sensitivity.

Keywords: Turkish Art, Decorative Arts, Environmental Awareness, Nature Consciousness, Ecocriticism

OSMANLI TEMEŞVAR'SINDAKI KONUTLAR (1552-1716): GÜNLÜK YAŞAM ÜZERİNE ARKEOLOJİK VE TARİHSEL PERSPEKTİFLER

Adriana GASPAR

“Vasile Pârvan” Arkeoloji Enstitüsü, Romanya Akademisi

Günümüzde Batı Romanya’da bulunan ve Romence adıyla Timișoara olarak bilinen Temeşvar, 1552 ile 1716 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu’nun önemli stratejik ve idari merkezlerinden biriydi. Bir vilayetin merkezi olarak şehir hem askeri hem de sivil işlevler görmüş ve çeşitli bir kentsel nüfusa ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı sınır sistemi içindeki önemi, parçalı da olsa önemli maddi izler bırakmıştır; bunlardan bazıları yakın zamanda yapılan arkeolojik araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır.

Bu sunum, özellikle konutlara odaklanarak, eski Osmanlı kalesi Temeşvar’da yapılan arkeolojik keşifleri ele almaktadır. Sadece kısmi kalıntılar korunmuş olsa da, bunlar yapıım teknikleri ve konut organizasyonu hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Ahşap karkas tekniğiyle inşa edilmiş yapılar, ocaklar, kil veya ahşap zeminler, mahzenler, tuvaletler ve yakınlardaki kuyular belgelenmiştir. Bu unsurlar, hem daha önceki yerel yapı gelenekleriyle bir sürekliliğe işaret etmekte hem de Osmanlı kentsel koşullarına işlevsel bir uyum göstermektedir.

Arkeolojik kanıtların tarihsel anlatılarla, özellikle seyyah Evliya Çelebi ve Avusturyalı Heinrich Ottendorf’un betimlemeleriyle, ilişkilendirildiği bu çalışma, Osmanlı Temeşvar’daki gündelik yaşamı kısmen yeniden kurmayı amaçlamaktadır. Çalışma, genellikle askeri veya idari yönlerin gölgesinde kalan kentsel yaşamın ev içi boyutunu öne çıkarmayı ve yeterince araştırılmamış bu dönemin daha ayrıntılı anlaşılmasında kentsel arkeolojinin rolünü vurgulamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Temeşvar, Osmanlı arkeolojisi, Osmanlı konutları, Osmanlı kentleşmesi

DWELLINGS IN OTTOMAN TEMEȘVAR (1552–1716): ARCHAEOLOGICAL AND HISTORICAL PERSPECTIVES ON EVERYDAY LIFE

Adriana GAȘPAR
Institute of Archaeology “Vasile Pârvan”, Romanian Academy

Located in present-day western Romania, Temeșvar was, between 1552 and 1716, a key strategic and administrative center within the Ottoman Empire. As the seat of a vilayet (province), the city served both military and civil functions and hosted a diverse urban population. Its significance within the Ottoman frontier system has left substantial, albeit fragmentary, material traces, some of which have been uncovered through recent archaeological investigations.

This presentation focuses on the archaeological discoveries made within the former Ottoman fortress of Temeșvar, with particular attention to domestic dwellings. Although only partial remains have been preserved, they provide valuable insights into construction techniques and household organization. The remains include structures built with wattle and daub, heating stoves, clay or wooden floors, as well as cellars, latrines, and nearby wells. These elements suggest both a continuity with earlier local building traditions and functional adaptation to Ottoman urban conditions.

By correlating archaeological evidence with historical descriptions, especially the accounts of the traveler Evliya Çelebi and the Austrian Heinrich Ottendorf, this paper aims to partially reconstruct everyday life in Ottoman Temeșvar. The paper aims to highlight the domestic dimension of urban life, often overshadowed by military or administrative aspects, and to emphasize the role of urban archaeology in shaping a more nuanced understanding of this underexplored historical period.

Keywords: Ottoman Temeșvar, Ottoman archaeology, Ottoman dwellings, Ottoman urbanism

AZİZE VERONİKA’NIN PEÇESİ: “ALTIN EFSANE’DEN HRİSTİYAN SANATINA YANSIYAN KUTSAL İMGE

Şule GEDİKLİ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

15. yüzyıldan itibaren Hristiyan sanatında sıkça karşımıza çıkan Azize Veronica, İsa’nın çarmıha gerilmeden önceki "Via Dolorosa" (Golgota Yolu) sahnelerinde karşımıza çıkan kutsal bir figürdür. Bu figürün temeli, kökeni 6. yüzyıla dayanan ve ortaçağda Legenda Aurea (Altın Efsane) adlı apokrif metine dayanmaktadır. İkonografiye göre Veronica, Golgota yolunda haçını taşıırken ter içinde kalan İsa’ya merhametle yaklaşarak elindeki mendil ya da elbisenin bir parçası ile yüzünü silen kutsal kadındır. Daha sonrasında İsa’nın imgesi mucizevi bir şekilde bu bezin üzerinde belirmiştir. Bu anlatıya bağlı olarak söz konusu mendil, Veronica’nın değişmez bir atribüsü olmuştur. Bu bez (sudarium) Vatikan’daki St. Pietro Katedrali’nde kutsal rölik olarak saklanmaktadır. Veronika’nın ismi de bu mucizeyi çağrıştıran vera (gerçek) ve ikon (imge) sözcüklerinin birleşmesinden oluşur. Ayrıca Altın Efsane’de İsa’nın suretinin yer aldığı bu mendili hasta insanlara göstererek onların iyileşmesine vesile olduğu gibi bir bilgi de yer almaktadır. Bu anlatılar onun hem merhametli hem de şifa aracı bir azize olduğunu göstermektedir.

Sanatta Veronica genellikle ya İsa’nın yüzünü silerken ya da yüz imgesi belirmiş mendili elinde taşıırken betimlenir. Kimi zaman doğu kökenli olduğunu gösteren bir türbanla resimlenen Veronica bazı betimlerde ise Roma’nın koruyucu azizleri Petrus ve Paulus’un arasında yer alır. Bu sahneler, yalnızca bir azizenin şefkatini değil, aynı zamanda Tanrı’nın suretinin insan eliyle değil mucizeyle ortaya çıkmasının teolojik önemini de simgeler. Veronica’nın sureti, özellikle Rönesans ve Barok dönemlerinde (örneğin Baegert, Rubens gibi sanatçılarda) duygusal yoğunluk ve manevî anlam taşıyan imgelerle işlenmiştir. Bu bildiride, Veronica’nın ikonografik gelişimi, efsanenin metinsel temelleriyle birlikte incelenerek, kadının bir kutsal imge taşıyıcısı olarak Hristiyan sanatında kazandığı sembolik değeri çözümlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Azize Veronika, Altın Efsane, Çarmıh, Mendil, Şifa,

THE VEIL OF VERONICA: HOLY IMAGE FROM THE GOLDEN LEGEND TO CHRISTIAN ART

Şule GEDİKLİ
Ankara Yıldırım Beyazıt University

From the 15th century onwards, Saint Veronica, who is frequently encountered in Christian art, is a sacred figure in the "Via Dolorosa" (Way of Golgotha) scenes of Jesus before his crucifixion. This figure is based on the apocryphal medieval text *Legenda Aurea* (Golden Legend), which dates back to the 6th century. According to the iconography, Veronica is the woman who, while carrying the cross on the road to Golgotha, compassionately approaches Jesus, who is covered in sweat, and wipes his face with a handkerchief or a piece of cloth. Afterwards, the image of Jesus miraculously appeared on this cloth. According to this legend, the cloth in question has become a permanent attribute of Veronica. This cloth (sudarium) is kept as a sacred relic in St Pietro's Cathedral in the Vatican. Veronica's name is a combination of the words *vera* (truth) and *icon* (image), which evokes this miracle. There is also information in the Golden Legend that she was instrumental in the healing of sick people by showing them this handkerchief with the image of Jesus. These narratives show that she was both a compassionate and a healing saint. In art, Veronica is usually depicted either wiping the face of Jesus or holding a handkerchief with the image of his face. Sometimes she is depicted wearing a turban, indicating her oriental origin, and in other depictions she is placed between the patron saints of Rome, Peter and Paulus. These scenes symbolise not only the compassion of a saint, but also the theological significance of the image of God appearing by miracle rather than by human hands. In the Renaissance and Baroque periods (e.g. by artists such as Baegert and Rubens), the image of Veronica was rendered in images of emotional intensity and spiritual meaning. In this paper, Veronica's iconographic development will be analysed together with the textual foundations of the legend, and the symbolic value of woman as a bearer of sacred images in Christian art will be analysed.

Keywords: Saint Veronica, Golden Legend, The Cross, Veil, Healing

HARPUT İÇ KALE KAZISI CAM BULUNTULARI (2014-2022)

Gül GEYİK-İsmail AYTAÇ
Atatürk Üniversitesi

Harput İç Kale kazı çalışmaları 2005 yılında başlatılmış, bir dönem durmuş ve 2014 yılından itibaren devam ettirilmiştir. Günümüzde Cumhurbaşkanlığı kararlı kazı statüsünde bulunan Harput İç Kale kazıları Fırat Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. İsmail Aytaç başkanlığında devam etmektedir.

Harput, tarihi Erken Tunç çağına kadar inen ve günümüzde değerini koruyan önemli bir Anadolu kentidir. Kent yaşamı, 1834'lere kadar "Yukarı Şehir" olarak isimlendirilen Harput Kalesi ve çevresinde sürdürülmüş ve kent, uzun süre kültür-ticaret merkezlerinden biri olmuştur.

Kazılarda çıkarılan cam buluntular, Harput Kalesi'nin tarihi gibi farklı medeniyetlere ve tarihlere işaret etmektedir. Özellikle Osmanlı döneminde yapıldığı bilinen cam fırınları, bölgede cam kullanımının yanında ihtiyaca yönelik cam üretiminin de yapıldığını göstermektedir. Kandil gibi günlük kullanım eşyaları, kadeh, bardak gibi sofraya kapları, şişe gibi saklama kapları ve bilezik gibi süs eşyaları cam buluntular arasındadır. Cam bilezikler, Anadolu'nun diğer çoğu kazısında olduğu gibi en zengin buluntu veren cam grubudur.

Cam buluntular, dönem özelliği gösteren, yapım ve süsleme teknikleri konusunda bilgi veren parçalardan oluşmaktadır. Ağız, dip ve gövde parçaları cam eserlerin formları ve fonksiyonlarını belirlemede, belirli bir tipoloji oluşturmada yardımcı olmaktadır. Geniş bir renk yelpazesine sahip olan cam eserler buluntu yerleri de dikkate alınarak sahip oldukları özellikleri ve benzerlerinden yola çıkılarak tarihlendirilebilecektir. Anadolu'nun 11. yüzyıldan başlayan, 20. yüzyıl Osmanlı camcılığına kadar Türk-İslam dönemi içerisinde geniş bir tarih aralığına verilebilecek cam eserler cam sanatı tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Harput İç Kale, Cam, Teknik, Form, Türk-İslam

GLASS FINDS FROM HARPOT INNER CASTLE EXCAVATIONS (2014-2022)

Gül GEYİK-İsmail AYTAÇ
Ataturk University

Harput Inner Castle excavations were initiated in 2005, stopped for a period and resumed in 2014. Today, the Harput Inner Castle excavations, which have the status of Presidential determined excavation, continue under the presidency of Prof. Dr. İsmail Aytaç, a faculty member of Fırat University.

Harput is an important Anatolian city that dates back to the Early Bronze Age and preserves its value today. Urban life continued in and around Harput Castle, which was called “Upper City” until the 1830s, and the city was one of the centers of culture and trade for a long time.

The glass finds unearthed during the excavations, like the history of the Harput Castle, point to different civilizations and histories. Especially the glass furnaces known to have been built during the Ottoman period show that in addition to the use of glass in the region, glass production was also carried out for demand. Daily use items such as lamps, tableware such as goblets and glasses, storage containers such as bottles and ornaments such as bracelets are among the glass finds. As in most other excavations in Anatolia, glass bracelets are the richest group of glass finds.

Glass artifacts consist of fragments that show period characteristics and provide information about production and decoration techniques. The rim, base and body fragments help to determine the forms and functions of the glass artifacts and to create a specific typology. The glass artifacts, which have a wide range of colors, can be dated based on their characteristics and their similarities, taking into account the places where they were found. Anatolia's glass artifacts, which can be dated to a wide range of dates within the Turkish-Islamic period starting from the 11th century until the 20th century Ottoman glassmaking, have an important place in the history of glass art.

Keywords: Glass, Technique, Form, Turkish-Islamic

KAHRAMANMARAŞ PROTESTAN KİLİSELERİ

Ferdi GEZER

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

16.yy'da Avrupa'da Hristiyanlık dini içerisinde ortaya çıkan Protestanlık, Hristiyanlık dininin en büyük üç ana mezhebinden biri olmuş ve günümüzde de halen devam etmektedir. Bu mezhep Avrupa'da birçok bölgeyi etkilediği gibi Anadolu'ya da 19.yy'ın ilk yarısından itibaren gelmiş ve özellikle 19.yy'ın sonuna ve 20.yy'ın başlarına kadar Osmanlı topraklarında Protestanlık mezhebine ait kiliseler inşa edilmiştir. Anadolu'da Protestan faaliyetleri Amerikan misyonierleri tarafından yayılmış, bu misyonierler Osmanlı topraklarında bölgelere ayrılmıştır. Özellikle Merkez Türkiye Misyonu sınırları içerisinde bulunan Kahramanmaraş şehrinde misyonierlik faaliyetleri 1855 yılı itibariyle başlamıştır. Bu dönemden itibaren bu şehre gelen misyonierler tarafından 19. ve 20.yy. başlarına kadar okullar, hastaneler ve üç Protestan kilisesi inşa edilmiştir. Kahramanmaraş'ta Protestanlık mezhebinin etkili bir şekilde yayıldığını ve cemaatinin fazla olduğunu gösteren bu kiliseler her ne kadar günümüzde bulunmasa da bu kiliseler ile ilgili Kahramanmaraş şehrine gelen ve burada görev yapan misyonierlerden, Alman, Amerikan ve özellikle de Osmanlı Devleti arşivinde bulunan belgelerden bu yapıların inşa tarihlerine, inşa süreçlerine ve yapının mimari özelliklerine dair bilgi sahibi olabiliyoruz. Çalışmamızın ilk bölümünde Protestanlık mezhebi tanımlanmış ve Protestan mezhebinin Osmanlı topraklarına gelişi hakkında bilgi verilmiş, ikinci bölümde yabancıların misyonierlik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin Kahramanmaraş'ta ki etkileri ortaya konulmuş, üçüncü bölümde bu etkilerin sonucunda inşa edilen kiliselerin inşa süreçleri, mimari ve süsleme özellikleri tanımlanmış ve son bölüm olan dördüncü bölümde ise bu kiliselerin mimari ve süsleme özellikleri öncelikle Merkez Türkiye Misyonu sınırlarındaki kiliselerle, daha sonra çevresinde bulunan misyon bölgelerindeki kiliselerle ve en sonunda da Osmanlı Devleti başkenti İstanbul'da ki Protestan kiliseleri ile karşılaştırılarak bu yapıların benzerlikleri veya farklılıkları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kahramanmaraş, Kilise, Protestan, Misyonierlik, İbadet

PROTESTANT CHURCHES IN KAHRAMANMARAS

Ferdi GEZER

Ankara Hacı Bayram Veli University

Protestantism, which emerged within the Christian religion in Europe in the 16th century, became one of the three major main denominations of Christianity and still continues today. This denomination, while affecting many regions in Europe, also came to Anatolia starting from the first half of the 19th century, and especially until the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, churches belonging to the Protestant denomination were constructed in Ottoman lands. Protestant activities in Anatolia were spread by American missionaries, and these missions were divided into regions within Ottoman territories. In particular, missionary activities began in the city of Kahramanmaraş, which was within the borders of the Central Turkey Mission, as of 1855. From this period onwards, schools, hospitals, and three Protestant churches were built by the missionaries who came to this city until the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. Although these churches, which show that the Protestant denomination spread effectively in Kahramanmaraş and that its congregation was large, do not exist today, we can obtain information about the construction dates, construction processes, and architectural features of these structures from the missionaries who came to Kahramanmaraş and served here, as well as from documents found in German, American, and especially Ottoman State archives. In the first part of our study, the Protestant denomination is defined and information is given about the arrival of the Protestant denomination to Ottoman lands; in the second part, the missionary activities of foreigners and the effects of these activities in Kahramanmaraş are presented; in the third part, the construction processes, architectural and decorative features of the churches built as a result of these effects are defined; and in the fourth and final part, the architectural and decorative features of these churches are compared first with the churches within the borders of the Central Turkey Mission, then with the churches in the surrounding mission regions, and finally with the Protestant churches in Istanbul, the capital of the Ottoman State, and the similarities or differences of these structures are revealed.

Keywords: Kahramanmaraş, Church, Protestant, Missionary, Worship

MANİSA ULU CAMİ MİNBERİ HAKKINDA YENİ TESPİTLER

Sevinç GÖK
Ege Üniversitesi

Gerçek Kündekari tekniğiyle meydana getirilmiş olan Manisa Ulu Cami minberinin ustası El-Hac Muhammed bin Abdülaziz ibni Ed-Dakki El Antebi'dir ve 1376 tarihini taşır. Bilindiği gibi aynı usta Bursa Ulu Cami minberini de yapmıştır. El-Hac Muhammed'in nakkaş Fakih bin Yusuf ile birlikte meydana getirdiği minber yalnızca devrinin değil günümüze ulaşan minberler içerisinde de haklı bir niteliğe sahiptir.

Kündekari tekniğinin geometrik kurgusu içerisinde meydana getirilmiş olan minberin süslemelerinde bitkisel motifler ile birlikte yazılar büyük önem taşır. Kuran'dan ayetler ile usta kitabelerinin haricinde hadis ve güzel sözler ile birlikte makılı tarzda işlenmiş yazıların yer aldığı minber bu özelliği ile de önem teşkil eder. Ayrıca minber kapı kanatlarında farklı yöntemlerle meydana getirilmiş kakmalar mevcuttur.

Çalışmalarımız esnasında, minberde bugüne kadar okunamamış yazılar ile birlikte makılı tarzda işlenmiş yazılar tespit edilmiş ve süslemelerin farklı teknikler kullanılarak meydana getirildiği anlaşılmıştır.

Bildiri kapsamında; tespit edilen yeni yazılar, yeni teknikler ve süsleme özellikleri anlatılacak, çizimler ve görseller eşliğinde, yeni bulgular Sanat Tarihi camiasıyla paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yazı, Makılı, Kemik, Kakma, Ahşap

NEW FINDINGS REGARDING THE MINBAR OF MANISA ULU MOSQUE

Sevinç GÖK
Ege University

The minbar of Manisa Ulu Mosque, crafted using the authentic Kündekari technique, was created by El-Hac Muhammed bin Abdülaziz ibni Ed-Dakki El Antebi and dates back to 1376. As is well known, the same master craftsman also created the minbar of Bursa Ulu Mosque. The minbar created by El-Hac Muhammed in collaboration with the master craftsman Fakih bin Yusuf is not only a masterpiece of its time but also holds a well-deserved place among the minbars that have survived to the present day.

The pulpit, created using the geometric design of the kündekari technique, features plant motifs and inscriptions of great importance. In addition to verses from the Quran and inscriptions by master craftsmen, the pulpit also features inscriptions in the makili style, including hadiths and beautiful sayings, which further enhance its significance. Furthermore, the pulpit doors feature inlays created using different techniques.

During our research, we identified inscriptions that had not been read until now, as well as inscriptions in the makili style, and it was understood that the decorations were created using different techniques.

Within the scope of this paper, the newly identified inscriptions, new techniques, and decorative features will be described, accompanied by drawings and visuals, and the new findings will be shared with the art history community.

Keywords: Inscription, Makili, Bone, Kakma, Wood

AMORIUM KENTİ İÇ SUR KAZILARI

Zeliha DEMİREL GÖKALP-Mehmet KURT
Anadolu Üniversitesi

Antik Çağda Frigya olarak bilinen bölgede yer alan Amorium'da, arkeolojik kazılar 2013 yılından beri Yukarı Şehir'de yer alan ve kentin üçüncü bir savunma sisteminin parçası olarak değerlendirilen İç Sur'da yoğunlaştırılmıştır. İç Sur yaklaşık olarak 40x70 m. ölçülerinde dikdörtgen bir alanı kaplamaktadır. Yaklaşık iki metre kırk santim olan kalın sur duvarları dışardan kuleler, içerden güneyde ve batıda payandalar ile desteklenmektedir. İç Sur'un güney ve batı duvarları aynı zamanda Yukarı Şehir surlarının güney ve batı duvarlarını oluşturmaktadır. Kalın sur duvarları ve kule yapılarıyla çevrelenen İç Sur, bu haliyle kentin en korunaklı bölümünü teşkil etmektedir. Öyle ki kentteki Bizans varlığının sona ermesinden sonra başlayan Türk-İslam yerleşimi de burada yoğunlaşmıştır. Kuzey batı köşede yer alan mekan dışında, İç Surun beden duvarları kullanılarak oluşturulmuş mekanların hepsi Türk-İslam dönemine tarihlenmektedir. İç Sur'daki Beylikler dönemi yaşam alanlar, Beylikler Dönemi hamam kalıntısı Beylikler ve erken Osmanlı döneminin keşfedilmemiş kısımlarına önemli ölçüde ışık tutma potansiyeline sahiptir. Özellikle İç Sur'da belgelenmiş Beylikler katmanlarında karşımıza çıkan ve tarihlendirilmesinde Bizans mı? Beylikler mi? tartışmaları olan genellikle tek renk sırlı seramik grupları için Amorium referans olarak kullanılabilecek az sayıdaki arkeolojik alandan birisidir.

Bu bildiride kentte sürdürülen arkeolojik kazıların kanıtları bağlamında, Anadolu coğrafyasında özellikle 12.-13. yüzyıllarda süren etkileşim süreci, zanaatkarların çalışma yöntemleri, kullanılan malzemeler, üslup anlayışının nasıl geliştiği, farklı kültürel etkilerin bu sürece nasıl katkıda bulunduğunu tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, Amorium, İç Sur, Bizans, Türk-İslam

EXCAVATIONS AT THE INNER FORTIFICATION OF AMORIUM

Zeliha DEMİREL GÖKALP-Mehmet KURT
Anadolu University

Archaeological excavations at Amorium, a site located in the region historically known as Phrygia, have since 2013 been concentrated in the Upper City, specifically within the so-called Inner Fortification, which is considered to be part of a third defensive system of the city. The Inner Fortification encloses a rectangular area measuring approximately 40 by 70 meters. Its walls, about 2.4 meters thick, are supported externally by towers and internally by buttresses along the southern and western sides. These southern and western walls also form part of the corresponding walls of the Upper City's fortifications. Enclosed by thick defensive walls and towers, the Inner Fortification represents the most secure section of the city. In fact, following the end of the Byzantine presence in Amorium, early Turkish-Islamic settlement concentrated within this area. Except for a structure in the northwestern corner, all spaces built using the fortification walls date to the Turkish-Islamic period.

The habitation levels from the Beyliks period and the remains of a bathhouse within the Inner Fortification have significant potential to shed light on the still understudied phases of the Beyliks and early Ottoman periods. In particular, the ceramic assemblages—predominantly monochrome-glazed wares—recovered from the Beyliks layers documented in the Inner Fortification, and whose attribution to either the Byzantine or Beyliks period remains debated, position Amorium as one of the few archaeological sites that can serve as a reference for such materials.

This paper will examine the interaction processes that took place in Anatolia during the 12th and 13th centuries, as evidenced by ongoing archaeological excavations at the site. It will focus on the working methods of artisans, the materials employed, the development of stylistic traditions, and the contribution of various cultural influences to this formative period.

Keywords: Afyonkarahisar, Inner Fortification, Amorium, Byzantine, Turkish-Islamic

TÜRKİYE’DE TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞININ KÜLTÜREL VE EKONOMİK MALİYETLERİ

Şeyda GÖKÇAY
Malatya Turgut Özal Üniversitesi

Tarihi eser kaçakçılığı, Türkiye’nin zengin kültürel mirasını tehdit eden en önemli sorunlardan biridir. Bu çalışma, Türkiye’de tarihi eser kaçakçılığının kültürel ve ekonomik boyutlarını çok boyutlu bir perspektifle ele almayı amaçlamaktadır. Anadolu toprakları, tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve zengin kültürel eserlere sahip olmuştur. Ayrıca Türkiye’de yürürlükte olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’ndaki eksiklikler, yasa dışı kazı ve eser kaçakçılığı açısından Türkiye’yi cazip bir bölge haline getirmiştir. Her yıl çok sayıda tarihi eser yurt dışına kaçırılmaktadır. Bu kaçakçılık, sadece eserlerin fiziksel kaybına değil aynı zamanda toplumun kültürel hafızasının zedelenmesine de yol açmaktadır.

Türkiye’de tarihi eser kaçakçılığı hem kültürel mirasımızın geri dönüşü olmayan kaybına hem de önemli ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Tarihi eser kaçakçılığında kültürel maliyetler; yerel ve ulusal kimliğin zayıflaması, kültürel sürekliliğin kesintiye uğraması ve bilimsel bilgi kaybı olarak değerlendirilmektedir. Ekonomik açıdan ise turizm gelirlerinde azalma, kültürel miras odaklı kalkınma projelerinin sekteye uğraması ve organize suç ağlarının güçlenmesine sebep olmaktadır. Kaçak kazıların neden olduğu tahribatların onarılması ve alanların korunması için devlet bütçesinden önemli miktarda para harcanması gerekmektedir. Ayrıca uluslararası hukuk süreçleri ve diplomatik girişimler ciddi finansal ve zamansal yükler oluşturmaktadır.

Bu çalışma kapsamında, Türkiye’deki tarihi eser kaçakçılığına ilişkin güncel veriler analiz edilmekte, yasal boşluklara değinilmekte ve emsal mahkeme kararları sunulmaktadır. Sonuç olarak, kültürel mirasın korunması sadece tarih biliminin değil aynı zamanda ekonomik kalkınmanın ve ulusal kimliğin sürdürülebilirliği açısından da hayati öneme sahiptir. Bu kapsamda uluslararası iş birliklerinin artırılması, eser iadesi süreçlerinin hızlandırılması ve eser kaçakçılığı yaptırımları hakkında toplumun bilgilendirilmesi eser kaçakçılığının önüne geçilmesinde kritik öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Kimlik, Kültürel Miras, Tarihi Eser Kaçakçılığı, Ekonomik Maliyetler, Yasal Düzenlemeler

THE CULTURAL AND ECONOMIC COSTS OF ANTIQUITIES SMUGGLING IN TÜRKİYE

Şeyda GÖKÇAY
Malatya Turgut Özal University

Historical artifact smuggling is one of the most important problems threatening Türkiye's rich cultural heritage. This study aims to address the cultural and economic dimensions of historical artifact smuggling in Turkey from a multidimensional perspective. Anatolian lands have hosted different civilizations throughout history and have rich cultural artifacts. In addition, the deficiencies in the Law No. 2863 on the Protection of Cultural and Natural Assets in force in Türkiye made Türkiye a region with few opportunities for illegal excavations and artifact smuggling. Every year, a large number of historical artifacts are smuggled to their destination. This smuggling not only leads to physical loss, but also to the damage of the cultural memory of the society.

Cultural costs are assessed as the weakening of local and national identity, the interruption of cultural continuity and the loss of scientific knowledge. In economic terms, the decrease in tourism revenues, the disruption of cultural heritage-focused development projects and high recovery costs are noteworthy. In addition, international legal processes and diplomatic initiatives create serious financial and time burdens.

Within the scope of this report, current data on historical artifact smuggling in Turkey are analyzed, legal gaps and weaknesses in implementation are discussed and solution proposals are presented. In conclusion, the protection of cultural heritage is of vital importance not only for the science of history but also for the sustainability of economic development and national identity.

Keywords: Cultural Identity, Cultural Heritage, Trafficking in Antiquities, Economic Costs, Legal Regulations

IASOS AKROPOLÜ ORTAÇAĞ SARNICI VE RESTORASYON PROJESİ

Hakan GÖNCÜ-Asuman BALDIRAN
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Iasos Antik Kenti günümüzde Muğla İli, Milas İlçesi sınırlarında konumlanmaktadır. Kentin merkezi ve kamusal yapıları kayalık bir yarımada üzerine ve kıyılarına kurulmuştur. Hellenistik ve Roma Döneminde deniz ticareti ve stratejik konumu sayesinde gelişen kentin, Geç Antik Çağ ve Ortaçağ süreçlerinden günümüze ulaşan kalıntılarından yola çıkarak; söz konusu dönemlerde de önemini koruduğu anlaşılmaktadır. Kentin Ortaçağ sürecinden günümüze ulaşan önemli yapılar Aşağı Kale ve kent surları, Akropoldeki Ortaçağ Kalesi ve Kale Sarnıcı, Akropol Hristiyan Bazilikası, Agora Hristiyan Bazilikası, Mendirek Kulesi ve çeşitli sivil yapılaşmalardır.

Bildirinin konusunu oluşturan sarnıç, Iasos Akropolü zirvesine inşa edilen Ortaçağ kalesinin merkezinde yer almaktadır. Günümüze tonozlu üst yapısı ulaşmamış olan yapı, 8,80 x 6,50 metre ölçülerinde dikdörtgen bir forma sahiptir. Sarnıcın güneydoğu tarafında yer alan kısa kenarında yaklaşık 90 cm genişliğinde bir girişi bulunmaktadır. Söz konusu girişten sarnıç zeminine inen merdivenler yer almaktadır. Yapının diğer cephelerinde ise yapıya bitişik nizamda inşa edilmiş 7 adet mekan bulunmaktadır. Sarnıç, kireç taşı zemine oyularak oluşturulmuş ve cepheleri 75 cm kalınlığındadır. Yapının cephe duvarları ile tonozlarında; çoğunlukla devşirme ve moloz taş parçaları kullanılmıştır. Yapının iç bölümündeki su geçirmez sıva izleri kapı tabanının hemen altında başlamaktadır. Bu bilgiden yola çıkarak yapının su tutma miktarının yaklaşık 1400 metreküp olduğu hesaplanmıştır.

Bildirimizde Iasos'un Ortaçağ evresinden günümüze ulaşan ve yapı bölümleri kısmen iyi korunmuş olan Kale Sarnıcının hem arkeolojik araştırma verileri paylaşılacak hem de 2023 yılında oluşturulan restorasyon projesi kapsamında planlanan; yeniden kurma, restorasyon aşamaları, koruma ve sergilenmesine yönelik proje detayları sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arkeoloji, Arkeolojik Sit, Kentsel Arkeoloji Koruma, Çok Katmalı Kent

THE MEDIEVAL CISTERN IN THE ACROPOLIS OF IASOS AND ITS RESTORATION PROJECT

Hakan GÖNCÜ-Asuman BALDIRAN
Karamanoğlu Mehmetbey University

The ancient city of Iasos is located within the borders of present-day Muğla Province, Milas District. The city center and public structures were established on a rocky peninsula and its shores. Owing to its strategic location and maritime trade, Iasos experienced significant growth during the Hellenistic and Roman periods. Based on the remains from the Late Antiquity and Medieval periods that have survived to the present day, it is understood that the city retained its importance during these later phases as well. Prominent structures from the Medieval period that have survived include the Lower City Fortress and city walls, the Medieval Castle and Castle Cistern on the Acropolis, the Christian Basilica of Acropolis, the Christian Basilica of Agora, the Breakwater Tower, and various examples of civilian architecture.

The focus of this paper is the Medieval Cistern, which is located at the center of the Medieval fortress built atop the Iasos Acropolis. Although its vaulted superstructure has not survived, the cistern has a rectangular plan measuring 8.80 x 6.50 meters. On its shorter southeastern side, there is an entrance approximately 90 cm wide, with a staircase descending to the cistern floor. On the other façades, seven rooms are built in an adjoining manner to the structure. The cistern was carved into the limestone bedrock and has walls that are approximately 75 cm thick. The façade walls and the remains of the vaults are constructed largely from spolia and rubble stone. Traces of waterproof plaster on the interior walls begin just below the doorway threshold, allowing the total water-holding capacity of the cistern to be estimated at approximately 1,400 cubic meters.

This paper will present both the archaeological findings related to the well-preserved Medieval Cistern on the Acropolis of Iasos and the details of the restoration project developed in 2023. The presentation will outline the planned phases of reconstruction, restoration, conservation, and exhibition.

Keywords: Cistern, Water Supply, Medieval Castle, Restorations

AMASYA BAYEZİD YAZMA ESER KÜTÜPHANESİNDEKİ SEÇİLMİŞ YAZMALARDA TEZHİP SANATININ ÜSLUP ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Esra GÜÇYETMEZ
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Amasya Bayezid Yazma Eser Kütüphanesi, Anadolu'nun kültürel ve bilimsel tarihine ışık tutan nadide yazma ve basma eser koleksiyonuna sahiptir. Türkiye'nin en önemli yazma eser kütüphanesidir. Kütüphane, II. Bayezid tarafından 1481-1486 yılında yaptırılan külliye içerisinde yer almaktadır. Kütüphane olarak kullanılan medrese, cami ve imaretten oluşan yapı topluluğunun bir parçasıdır. Osmanlı dönemine ait çok sayıda yazma eserin ve zamanla bölgeye ait önemli eserlerin burada toplanmasıyla önemli birikime sahip olmuştur.

Tarihî eserlerin korunarak gelecek kuşaklara aktarılması, kültürel sürekliliğin sağlanması açısından büyük önem taşır. Osmanlı dönemine ait çok sayıda yazma eserin bulunduğu Amasya Bayezid Yazma Eser Kütüphanesi, bu anlamda Türkiye'deki önemli kütüphanelerden biridir. 12. ve 19. Yüzyıla ait çok değerli eserlere ev sahipliği yapan geleneksel süsleme sanatlarının görüldüğü önemli bir merkezdir. Kütüphane koleksiyonunda 2549 el yazma ve 18.451 basma eser bulunmaktadır.

Bu çalışma, kütüphane koleksiyonunda yer alan seçilmiş yazma eserlerdeki tezhip sanatını üslup özellikleri bakımından incelemeyi ve dönemsel özelliklerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Arapça kökenli "zehep" (altın) kelimesinden türeyen tezhip, Kur'an-ı Kerim, ferman, murakka, levha ve çeşitli el yazması kitapların süslemelerinde kullanılan, İslam sanatının en önemli süsleme dalları arasında yer almaktadır. İslam coğrafyasının genişlemesiyle birlikte gelişim gösteren tezhip sanatı, özellikle Osmanlı döneminde, 15. yüzyılda zirveye ulaşır.

Çalışmada, farklı yüzyıllara ait yazma eserlerde kullanılan tezhip örnekleri; motif, desen, renk ve kompozisyon düzeni açısından karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Böylece dönemler arasındaki benzerlikler, farklılıklar ve etkilenmeler ortaya konmuştur. Araştırma sonucunda Amasya'daki tezhip uygulamalarının hem geleneksel sanat anlayışını koruduğu hem de dönemsel üsluplarla zenginleştiği görülmüştür. Bu çalışmayla Amasya Yazma eserler kütüphanesinde bulunan tezhipli yazma eserlerinin analizi yapıp özellikleri bakımından incelendikten sonra bilim dünyasına sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Yazma Eser, Tezhip, Sanat

AN EVALUATION OF THE STYLISTIC FEATURES OF ILLUMINATION ART IN SELECTED MANUSCRIPTS FROM THE AMASYA BAYEZİD MANUSCRIPT LIBRARY

Esra GÜÇYETMEZ
Sivas Cumhuriyet University

The Amasya Bayezid Manuscript Library holds a rare collection of manuscripts and printed works that shed light on the cultural and scientific history of Anatolia. It is one of the most important manuscript libraries in Turkey. The library is located within the külliye (complex) commissioned by Sultan Bayezid II between 1481 and 1486. The building that currently serves as the library was originally part of a complex comprising a madrasa, mosque, and imaret. Over time, with the accumulation of numerous Ottoman-era manuscripts and significant works from the region, the library has become a major repository of cultural heritage.

The preservation and transmission of historical works to future generations is of vital importance for ensuring cultural continuity. In this context, the Amasya Bayezid Manuscript Library, with its extensive collection of Ottoman manuscripts, stands out as one of the most significant institutions of its kind in Turkey. The library houses a rich array of valuable works from the 12th to the 19th centuries and serves as an important center where traditional decorative arts can be studied. The collection consists of 2,549 manuscripts and 18,451 printed books.

This study aims to examine the art of illumination (tezhip) in selected manuscripts from the library collection in terms of stylistic characteristics and to analyze their period-specific features. Derived from the Arabic word zehep (gold), tezhip refers to the art of gilding and is one of the major branches of Islamic ornamentation. It has been used to decorate Qur'ans, imperial edicts (firmans), albums (murakka), panels, and various handwritten texts. The art of illumination developed alongside the spread of Islam and reached its peak during the 15th century in the Ottoman Empire.

In this study, illumination examples from different centuries are comparatively analyzed with respect to motif, design, color, and compositional arrangement. As a result, similarities, differences, and mutual influences between the periods have been identified. The findings show that illumination practices in Amasya not only preserve traditional artistic approaches but also reflect enrichment through period-specific styles. Through this research, the illuminated manuscripts in the Amasya Bayezid Manuscript Library will be examined and presented to the academic community with an emphasis on their distinctive artistic features.

Keywords: Amasya, Manuscript, Illumination, Art

AMASYA'DA ERKEN DÖNEM BİR HALVETİ TEKKESİ: YAKUP PAŞA (ÇİLEHANE) CAMİ

Kübra GÜÇYETMEZ KIRCA
Amasya Üniversitesi

Amasya Merkez Savadiye mahallesinde bulunan yapı meyilli bir arazi üzerine kaynaklara göre 1413 yılında inşa edildiği belirtilmektedir. Yapının kitabesi günümüze ulaşmamıştır. Araştırmalarda Yakup Paşa Mescid ve Tekkesi, Yakup Paşa Zaviyesi, Amasya Pir İlyas Zaviyesi ve Çilehane Tekkesi gibi belirtilmektedir.

Bu çalışma, Amasya Merkezde yer alan ve günümüzde cami olarak kullanılan Yakup Paşa Cami'nin (Çilehane Cami) tarihî, mimarî ve işlevsel yönlerini ele almaktadır. 1413 yılında Çelebi Mehmet'in emirlerinden Yakup Paşa tarafından yaptırıldığı ve bir Halvetî Tekkesi olarak inşa edildiği ve kullanıldığı kaynaklarda belirtilmektedir. Tekke yapısı; mescid, çilehane hücreleri ve türbe birimlerinden oluşmaktadır. Yapının batı girişinin kuzeyinde, türbe olduğu düşünülen ayrı bir bölüm yer almaktadır.

Günümüzde cami olarak kullanılan yapı kare bir plana sahiptir. Doğu ve batı yönlerindeki girişlerle yapıya geçilmektedir. Girişlerden batı cephede olanı derin açıklığı olan bir eyvanlı taç kapı görünümündedir. Ana giriş kapısı olarak bu kapı kullanılmaktadır. Yapının beden duvarları, araları kırmızı harçla doldurulmuş moloz taş örgü tekniği ve taş duvarlar yatay olarak düzenlenmiş ikili sıra tuğla hatlarla inşa edilmiştir. Pencere, mermer çerçeveli ve tuğla kemerlidir. İç mekânda, batı kapısından girişin ardından sağda mescid ile halvet odalarına geçiş sağlayan küçük geçitler; solda ise türbe ve tekke yer almaktadır. Mescid ve tekke bölümleri büyük kubbelerle örtülüdür.

Yapı, 1939 Amasya depreminde ciddi hasar görmüş ve 1964 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır. Yakup Paşa Cami, Amasya'da erken Osmanlı dönemine ait tekke-mescid işlevselliğini bir arada sunması ve mimari özellikleri bakımından önemli bir eserdir. Sadece ibadet mekânı olarak değil aynı zamanda tasavvufî yaşam ve mimari süreklilik açısından da araştırmaya değer bir yapı olması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Cami, Çilehane, Beylikler Dönemi

AN EARLY PERIOD HALVETI LODGE IN AMASYA: YAKUP PASHA (ÇİLEHANE) MOSQUE

Kübra GÜÇYETMEZ KIRCA
Amasya University

Located in the Savadiye neighborhood in the center of Amasya, the structure is built on a sloping terrain and is believed to have been constructed in 1413, according to historical sources. The original inscription of the building has not survived. In various historical records, the structure is referred to as Yakup Pasha Mosque and Lodge, Yakup Pasha Zawiyah, Amasya Pir Ilyas Zawiyah, and Çilehane Lodge.

This study examines the historical, architectural, and functional aspects of Yakup Pasha Mosque (Çilehane Mosque), which is currently used as a mosque in central Amasya. According to sources, it was commissioned in 1413 by Yakup Pasha, one of the commanders of Sultan Çelebi Mehmed, and originally built as a Halveti Sufi lodge. The complex consists of a mosque, retreat (çilehane) cells, and a mausoleum. On the north side of the western entrance, there is a separate section believed to have been a tomb.

The building, currently functioning as a mosque, has a square plan and entrances on the east and west façades. The western entrance features a deep arched portal, resembling a monumental crown gate (taç kapı), and serves as the main entrance. The walls are constructed with rubble stone masonry filled with red mortar, and are reinforced with horizontal double rows of bricks. The windows are framed in marble and topped with brick arches. Upon entering from the west door, one encounters the mosque and the retreat cells on the right, and the mausoleum and lodge sections on the left. Both the mosque and the lodge are covered by large domes.

The building suffered severe damage during the 1939 Amasya earthquake, and was restored in 1964 by the General Directorate of Foundations. Yakup Pasha Mosque stands as a significant example of early Ottoman architecture in Amasya, combining religious and Sufi functions. Beyond its role as a place of worship, it is of great importance as a subject of study in terms of spiritual life, architectural continuity, and historical value.

Keywords: Amasya, Mosque, Sufi Lodge, Principalities Period

YALOVA ORTA AĞ VE TÜRK İSLAM DÖNEMİ YÜZEY ARAŞTIRMALARINDA TESPİT EDİLEN SERAMİK ESERLERİN DEĞERLENDİRMESİ

Yusuf GL
Fırat Üniversitesi

Bu bildiri, Yalova ili ve ilçelerinde gerekleŐtirilen yüzey araştırmaları sırasında ele geçen seramik buluntularının değerlendirmesini ve elde edilen bulguların bilim dünyası ile paylaŐımını amaçlamaktadır. Marmara Bölgesi'ndeki konumu itibarıyla Yalova, tarihsel süreç boyunca stratejik önem taşıyan bir yerleşim bölgesi olarak n planı çıkmaktadır. Özellikle Bizans ve Osmanlı dönemlerinde başkent İstanbul ile Anadolu'nun i kesimlerini birbirine bağlayan kara ve deniz yolları üzerinde bulunan Yalova, sahip olduğu bu coğrafi üstünlük nedeniyle tarih boyunca bölgesel egemenlik mücadelelerine ev sahipliği yapmıştır.

Yalova ili ve ilçelerinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları kapsamında farklı form ve bezeme özellikleri gösteren; günlük kullanım, pişirme ve depolama gibi çeşitli işlevlere yönelik olarak üretilmiş çok sayıda seramik parçası belgelenmiştir. oğunluğu Bizans Dönemi'ne tarihlendirilen seramiklerin; üretim teknikleri, bezeme unsurları, hamur özellikleri, sırları ve astarları ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda Yalova'nın, Bizans seramiklerinin bölgesel dolaŐımında önemli bir lokasyon olarak işlev grdği, İznik ve İstanbul gibi ana üretim merkezleri arasındaki dağılım ağı içerisinde etkin bir durak noktası olduğu tespit edilmiştir.

Bu kapsamda, gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında ele geçen seramik malzemeler tasnif edilerek kataloglanmış, farklı buluntu merkezleri ile yapılan karşılaştırmalar ile elde edilen tüm veriler göz önünde bulundurularak tarihlendirilmiştir. Çalışmamız sonucunda Yalova'da çeşitli seramik gruplarının varlığı belgelenmiş; bu malzemeler ışığında, Yalova'daki yerleşim faaliyetlerinin Orta ağ boyunca devam ettiği ve aynı zamanda bölgesel ticari ağlarda aktif bir rol üstlendiği de ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yalova, Orta ağ, Yüzey Araştırması, Bizans, Seramik

EVALUATION OF CERAMIC FINDINGS IDENTIFIED IN THE SURVEY OF YALOVA MEDIEVAL AND TURKISH-ISLAMIC PERIOD

Yusuf GÜL
Fırat University

This paper aims to evaluate the ceramic finds uncovered during the surface surveys conducted in the province of Yalova and its districts, and to share the results with the academic community. Due to its location within the Marmara Region, Yalova has historically emerged as a strategically significant settlement. Particularly during the Byzantine and Ottoman periods, Yalova served as a key junction along both land and maritime routes connecting the imperial capital of Istanbul with the interior regions of Anatolia. This geographical advantage has made the region a focal point for struggles over regional dominance throughout history.

Within the scope of the surface surveys carried out in Yalova and its surrounding areas, a large number of ceramic fragments exhibiting diverse forms and decorative features were documented. These ceramics, produced for various functions such as daily use, cooking, and storage, are predominantly dated to the Byzantine period. Detailed analyses were conducted on their manufacturing techniques, decorative elements, fabric characteristics, glazes, and slips. As a result of these studies, it has been determined that Yalova functioned as a significant node in the regional circulation of Byzantine ceramics, serving as an active intermediary stop within the distribution network between major production centers such as İznik and Istanbul.

In this context, the ceramic materials recovered during the surveys have been classified and catalogued, and subsequently dated based on comparative analyses with materials from other excavation and survey sites. This study documents the presence of various ceramic groups in Yalova, demonstrating that settlement activity in the region continued throughout the Middle Ages, and that Yalova played an active role in regional trade networks during this period.

Keywords: Yalova, Middle Ages, Survey, Byzantine, Ceramic

İLLÜSTRASYONLU AMERIKAN DERGİSİ PUCK'TAKİ TÜRK İMGESİ

Özgür GÜLBUDAK
Ege Üniversitesi

Eleştirel resmin önemli bir temsilcisi olan karikatür tarihsel süreçte geçirdiği dönüşümle beraber bugün de varlığını sürdürmektedir. Güldürürken düşündürme özelliğinin yanı sıra siyasi amaçlara da hizmet eden karikatürler, 19. Yüzyılın ilk yarısından itibaren Avrupa ve Amerika'daki dergi ve gazetelerin vazgeçilmez parçalarından birisi olmuştur. Osmanlılarla ilgili çok sayıda karikatüre yer veren süreli yayınlar Amerika'da oldukça popüler olmuştur. Bu çalışmanın kapsamını karikatürlü bir Amerikan dergisi olan Puck'un 1877-1911 tarihleri arasında okuyucusuna sunduğu Osmanlı konulu, litografi ve kromolitografi teknikli politik karikatürler oluşturmaktadır. Gazetenin 1877 Ocak ve 1918 tarihleri arasına ait 2133 adet haftalık sayıda yapılan araştırma neticesinde, Osmanlı Devleti'ni konu alan çok sayıda karikatüre rastlanmıştır. Birçok disiplin illüstrasyonlarla ilgili önemli akademik çalışmalar yapmasına rağmen henüz Türkiye'de bu karikatürlerle ilgili kapsamlı bir araştırma ya da çalışma gerçekleştirilmemiştir.

Yapılan araştırma ile çoğu sanatçı imzası barındıran, çeşitli teknik becerinin sonucu olan karikatürler ikonografik ve ikonolojik eleştiri yöntemi kullanılarak analiz edilecektir. Kendi dönemi açısından gözden kaçırılan bir hazine niteliğindeki bu dergiler ve barındırdığı sanat eserleri Sanat Tarihi, Tarih, Siyasi Bilimler, Uluslararası İlişkiler vs. gibi çok sayıda disiplini ilgilendiren kaynak niteliğine sahiptir. Yapılacak benzer çalışmalar için yabancı gazetelerin ve barındırdığı sanat eserlerinin önemi ortaya konulacaktır. Günümüzde ülkemizin en çok etkileşim içerisinde olduğu Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkilere ışık tutabilecek olan bu illüstrasyonlar, Amerika ile olan politik, ekonomik, tarihi ve kültürel ilişkilerimizi daha sağlıklı biçimde değerlendirmemizi sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Puck Dergisi, Türk imgesi, illüstrasyon, litografi, yabancı basın.

THE IMAGE OF THE TURK IN THE ILLUSTRATED AMERICAN MAGAZINE PUCK

Özgür GÜLBUDAK
Ege University

As a significant representative of critical visual expression, caricature has continued its existence through various historical transformations. Beyond its capacity to provoke laughter while prompting reflection, caricature has also served political purposes, becoming an indispensable element of European and American periodicals since the first half of the 19th century. Periodicals that featured a considerable number of caricatures concerning the Ottoman Empire gained substantial popularity in the United States. This study focuses on the political caricatures related to the Ottoman Empire, produced using lithography and chromolithography techniques, and published between 1877 and 1911 in the illustrated American periodical Puck. A review of 2,133 weekly issues of the magazine, spanning from January 1877 to 1918, reveals a significant number of caricatures depicting the Ottoman state. Although various academic disciplines have conducted notable research on illustrations, no comprehensive study has yet been undertaken in Türkiye specifically focusing on these caricatures.

Through the present research, these caricatures many of which bear the signatures of their artists and reflect a high degree of technical skill will be analyzed using iconographic and iconological critique methods. These periodicals, which contain artworks of considerable historical and artistic value and have been largely overlooked in their own time, serve as rich sources for disciplines such as Art History, History, Political Science, and International Relations. The study aims to underscore the significance of foreign illustrated periodicals and their visual content for future research. Moreover, these caricatures may offer insights into the historical, political, economic, and cultural relations between Türkiye and the United States relations that continue to be of central importance today.

Keywords: Puck magazine, Turkish image, illustration, lithography, foreign press.

ANKARA KARAPÜRÇEK CAMİ

Ramazan GÜLER
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ankara, tarih boyunca birçok uygarlığın yerleşim alanı olmuştur. Şehir, tarihin hemen her döneminde yüksek bir tepe üzerinde konumlanan müstahkem yerleşim alanı olarak stratejik bir önem taşımıştır. Yerleşim geçmişi tarih öncesi dönemlere uzanan Ankara, farklı dönem ve uygarlıklara ait çok sayıda kültürel mirası bünyesinde barındırmaktadır. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait yapılar, kentin tarihi kimliğinin en önemli yansımaları arasında yer almaktadır. Bu tarihî mirası konu alan pek çok kitap, makale, bildiri ve tez çalışması bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalarda Karapürçek Camii'ne ya hiç değinilmemiş ya da yalnızca yüzeysel olarak bahsedilmiştir.

Karapürçek Camii, geçmişte Ankara'nın bir köyü olan ve günümüzde Altındağ ilçesine bağlı, nüfus bakımından en büyük mahallelerinden biri olan Karapürçek sınırları içerisinde yer almaktadır. Caminin kitabesine göre yapı, 1901 yılında köy halkı tarafından inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlı, ahşap tavanlı ve kırma çatılı olan cami, alaturka kiremitlerle kaplanmış olup, düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. 2011 yılında Altındağ Belediyesi tarafından restore edilen yapı, bugüne kadar yapılan araştırmalarda detaylı biçimde ele alınmamıştır.

Bu çalışmada, Karapürçek Camii'nin plan, malzeme, yapı tekniği, cephe ve süsleme özellikleri açısından kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Yapının Ankara cami mimarisi içerisindeki yeri sorgulanarak, bölgesel mimari şemayı yansıtır yansıtmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca caminin Türk-İslam mimarisi içerisindeki yeri ve önemi hakkında da çıkarımlarda bulunulmuştur. Bu çalışma neticesinde Karapürçek Camii'nin görünürlüğünün artırılması, yapının korunmasına yönelik tarihî bilincin geliştirilmesi ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarımına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karapürçek Camii, Ankara, Cami Mimarisi, Türk-İslam Mimarisi, Kültürel Miras

ANKARA KARAPÜRÇEK MOSQUE

Ramazan GÜLER
Ankara Yıldırım Beyazıt University

Ankara has been a settlement area for many civilizations since prehistoric times and has maintained its strategic importance throughout history due to its location on a fortified hill. The city preserves numerous cultural heritage structures belonging to different periods, particularly from the Seljuk and Ottoman eras, which are prominent reflections of its historical identity. Although extensive literature exists on the city's architectural heritage, Karapürçek Mosque has either been overlooked or mentioned only superficially. Located in the Karapürçek neighborhood—once a village, now one of the most populous districts of Altındağ—the mosque was constructed in 1901 by the local community. The building has a rectangular plan, a wooden ceiling, and a hipped roof covered with traditional Turkish tiles. It is constructed from finely cut stone and underwent restoration by Altındağ Municipality in 2011. To date, the mosque has not been subjected to a detailed architectural study.

This study aims to conduct a comprehensive evaluation of Karapürçek Mosque in terms of its plan layout, construction materials, building techniques, façade organization, and decorative features. The research investigates whether the mosque reflects the architectural typology characteristic of Ankara and seeks to determine its position and significance within the broader context of Turkish-Islamic architecture. The study ultimately aims to increase the mosque's visibility, raise historical awareness for its preservation, and contribute to the transmission of cultural heritage to future generations.

Keywords: Karapürçek Mosque, Ankara, Mosque Architecture, Turkish-Islamic Architecture, Cultural Heritage

ORTAÇAĞ ANADOLUSU'NDA DARP EDİLMİŞ BAĞDAŞ KURMUŞ OTURAN HÜKÜMDAR TASVİRLİ SİKKELER (11. – 14. YÜZYILLAR)

Tuğçe GÜLHAN
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Anadolu'da Ortaçağ döneminde 11. – 14. Yüzyıllar arasında, Anadolu Selçuklu Devleti, Artuklular, Danişmentliler, Mengücekliler, Saltuklular Beylikleri ile Bizans İmparatorluğu, Trabzon Rum İmparatorluğu, İznik İmparatorluğu, Kilikya Ermeni Krallığı ve Anadolu'nun yakın çevresinde de Büyük Selçuklular, Zengiler – Musul Atabeyleri, Beytekiniler – Erbil Atabeyleri, Eyyubiler ve İlhanlılar gibi farklı devletler, imparatorluklar ve beylikler hüküm sürmüştür.

Ortaçağ Anadolu'sunun bu hareketli siyasi, ticari ve kültürel ilişkiler ortamında darp edilen sikkeler, günlük hayatta propaganda unsuru olarak yaygın şekilde kullanılmaları sebebiyle tasarımlarında da karşılıklı etkileşimler oluşmuştur.

Ortaçağ döneminde, bağdaş kurmuş oturan hükümdar tasvirlerinin; bağdaş kurmuş oturan hükümdar figürlü, bağdaş kurmuş oturan bir elinde kılıç diğer elinde kesik bir baş tutan figürlü, bağdaş kurmuş oturan elleriyle yarım ay tutan hükümdar figürlü, sol bacağı üzerine oturmuş bir elini dizine dayamış diğer elinde küre tutan hükümdar figürlü, tahtta bağdaş kurmuş oturan hükümdar figürlü gibi, çeşitli ve farklı kompozisyonlar halinde işlendikleri görülmektedir.

Bağdaş kurmuş oturan hükümdar tasvirleri; Ortaçağ Anadolu'sunda; Artuklular, Anadolu Selçuklu Devleti ve Kilikya Ermeni Krallığı sikkelerinde görülmektedir. Bunların dışında, bağdaş kurmuş oturan hükümdar tasvirleri; Büyük Selçuklular, Zengiler – Musul Atabeyleri, Beytekiniler – Erbil Atabeyleri, Eyyubiler ve İlhanlılar sikkelerinde de çeşitli ve farklı kompozisyonlarla işlenmiştir.

Bu bildiride, Ortaçağ döneminde Anadolu'da darp edilmiş olan sikkelerdeki bağdaş kurmuş oturan hükümdar tasvirlerinin kompozisyon çeşitleri sınıflandırılarak ortaya konulup, değerlendirilecektir. Ayrıca, Anadolu'da darp edilmiş olan sikkelerin, o dönemde Anadolu'nun çevresindeki bölgelerde basılmış diğer devletlerin sikkeleriyle olan tasarım etkileşimleri üzerinde de durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ortaçağ, Anadolu, Bağdaş Kurmuş Oturan Hükümdar Tasvirli Sikkeler, Sikke, Nümismatik.

COINS DEPICTING CROSS-LEGGED RULERS MINTED IN MEDIEVAL ANATOLIA (11TH – 14TH CENTURIES)

Tuğçe GÜLHAN
Mimar Sinan Fine Arts University

During the Middle Ages in Anatolia, between the 11th-14th centuries, different states, empires and principalities such as the Anatolian Seljuks State, Artuqids, Danishmendids, Manguceqids, Saltuqids, the Byzantine Empire, the Empire of Trebizond, the Empire of Nicaea, the Kingdom of Cilician Armenia and the Great Seljuks, Zengids - Mosul Atabegs, Begteginids - Erbil Atabegs, Ayyubids and Ilkhanids reigned in the immediate vicinity of Anatolia.

Coins minted in this dynamic political, commercial and cultural environment of medieval Anatolia have also experienced mutual interactions in their designs due to their widespread use as propaganda elements in daily life.

In the Middle Ages, it is seen that the depictions of the rulers sitting cross-legged were processed in various and different compositions such as the figure of the ruler sitting cross-legged, the figure sitting cross-legged holding a sword in one hand and a severed head in the other, the figure of the ruler sitting cross-legged holding a half-moon with his hands, the figure of the ruler sitting on his left leg with one hand resting on his knee and holding a globe in the other hand, the figure of the ruler sitting cross-legged on the throne.

The depictions of the rulers sitting cross-legged are seen in the coins of the Artuqids, Anatolian Seljuks State and the Kingdom of Cilician Armenia in the Middle Ages. Apart from these, the depictions of the rulers sitting cross-legged were processed in various and different compositions on the coins of the Great Seljuks, Zengids - Mosul Atabegs, Begteginids - Erbil Atabegs, Ayyubids and Ilkhanids.

In this paper, the composition types of the depictions of the rulers sitting cross-legged on the coins minted in Anatolia during the Middle Ages will be classified and evaluated. In addition, the design interactions of coins minted in Anatolia with coins of other states minted in the regions surrounding Anatolia at that time will be emphasized.

Keywords: Medieval, Anatolia, Coins Depicting Cross-Legged Rulers, Coins, Numismatics.

İSTANBUL'DAN BİRKAÇ “ÇUKUR ÇEŞME” ÖRNEĞİ

Hamza GÜNDOĞDU - Deniz DEMİR

Sakarya Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Çeşme kelimesi; göz, göze, akarsu, su içilen yer anlamlarına gelen Farsça orijinli bir kelime olup asırlardır Türkçede aynı anlamlarda kullanılan yapılara verilen isimdir. Arapçada çeşme için “ayn” kelimesi de kullanılmaktadır. Anadolu ve Balkanların farklı yörelerinde Roma ve Bizans dönemlerinde insanlığın su ihtiyacını karşılamak üzere, pek çok su tesisi ve çeşmeler yaptırılmıştır. İstanbul'un fethi ile Fatih Sultan Mehmed'le başlayan su yolları ve çeşmelerin yapımı, asırlar boyu sürdürülmüştür. Bir bakıma açık arazilerde, yol kenarlarında yaptırılan çeşmeler, nüfusun kalabalık olduğu ilçe ve semtlerde yoğunluk kazanmıştır.

İstanbul'un cadde, sokak ve meydanlarını süsleyen çok farklı şekil ve boyutlardaki çeşmeler; meydan çeşmeleri, duvar çeşmeleri, köşe çeşmeleri, şadırvan ve sebillerle birlikte yaptırılmış çeşmeler, namazgâh çeşmeleri, sütun çeşmeler, oda çeşmeleri gibi bulundukları yer ve konumlarına göre isimlendirilmişlerdir. Sağlam taş malzemeden, mermerden, tuğladan yapılmış olan bu çeşmeler, bir kaynağın yanında, künkten çıkan, ağaç kütükleri ile halka sunulan çeşme örnekleri ile zenginlik kazanmışlardır. Bunların yanı sıra bol miktarda yaptırılmış madeni çeşme örneklerine de rastlanmaktadır.

Cadde, sokak ve meydanlarda, arazinin durumuna göre konumlandırılmış çeşmelerden başka, eğimli ve tepelik yerlerde de basamaklarla inilen farklı grupta, çukur çeşme örnekleri ile karşılaşılacaktır. Su kaynaklarına yakın olmaları nedeniyle, Boğaz'ın sonlandığı Anadolu Feneri'nden Laleli'ye, Beşiktaş'a, Sultanahmed'e, Kocamustafapaşa'ya kadar birkaç mahalle ve ilçede bu tür çeşmelerin yaptırıldıklarına tanık olmaktadır. Çeşmelerle ilgili pek çok yayında yeterince üzerinde durulmayan bu tür çeşmeleri tebliğimizde tanıtmayı amaçlamış bulunmaktayız. Zira bu çeşmeler, bulundukları semtlere de adlarını vermişlerdir. Öte yandan, “çukur” deyimini, bulundukları arazilere uydurulmaları gereği olarak inşa edilmiş, han, hamam vb. diğer yapı türlerine de ad olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çeşme, Laleli, çukur, fener

A FEW EXAMPLES OF “PIT FOUNTAIN” FROM ISTANBUL

Hamza GÜNDOĞDU - Deniz DEMİR

Sakarya University Retired Lecturer - Ankara Hacı Bayram Veli University

The word çeşme (fountain) is of Persian origin, meaning “eye,” “spring,” or “a place to drink water,” and has been used in Turkish for centuries to refer to structures built for providing water. In Arabic, the word ayn is also used to refer to a fountain. During the Roman and Byzantine periods, numerous water facilities and fountains were constructed throughout Anatolia and the Balkans to meet people’s water needs. After the conquest of Istanbul, the construction of water channels and fountains initiated by Sultan Mehmed the Conqueror continued for centuries. In a way, fountains built in open areas and along roads became more concentrated in districts and neighborhoods with dense populations.

Fountains of various shapes and sizes adorning Istanbul’s streets, avenues, and squares are named according to their location and context—such as square fountains, wall fountains, corner fountains, şadırvan (ablution fountains), sebil fountains (public water dispensers), namazgah fountains (near outdoor prayer spaces), column fountains, and room fountains. These structures, built from durable stone materials, marble, and brick, have gained richness through examples fed by a spring, pouring from a pipe or wooden log. In addition to these, numerous metal fountains have also been constructed.

Apart from fountains positioned on streets, avenues, and squares according to the terrain, another group known as “sunken fountains” (çukur çeşme) is found in sloped and hilly areas, accessed by steps. Because of their proximity to water sources, such fountains can be found in several neighborhoods and districts, ranging from Anadolu Feneri at the end of the Bosphorus to Laleli, Beşiktaş, Sultanahmet, and Kocamustafapaşa. Our aim in this paper is to introduce these types of fountains, which have not been sufficiently covered in many publications on the subject. In fact, these fountains have even lent their names to the neighborhoods in which they are located. Moreover, the term “çukur” (sunken) has also been used to describe other types of structures—such as inns and baths—that had to be adapted to the topography.

Keywords: Fountain, Laleli, the pit, lighthouse

ÜRGÜP KARLIK KÖYÜ 3 NOLU KİLİSE

Derya GÜNERİ
Erciyes Üniversitesi

Kapadokya Bölgesi'nde bulunan Karlık Köyü, Nevşehir'in yaklaşık 28 km güneydoğusunda, Ürgüp'ün 13 km kuzeyinde, Kayseri 767 numaralı karayolu üzerinde Kızılırmak nehrinin bir kolu olan Derebağ nehrinin sol kıyısında bulunmaktadır. Köyün kuzeyinde Karain, güney doğusunda Yeşilöz, doğusunda sırayla Boyalı, İltaş, Demirtaş ve Başdere vardır. Eski ve yeni yerleşim olarak iki bölümden oluşan köyün eski yerleşimi doğu ve batıda eğimli yüzeyde yamaca yaslı şekilde kademeli olarak, yeni yerleşimi ise vadi tabanında düzlükte kurulmuştur.

3 Nolu Kilise olarak adlandırılan yapı yeni yerleşimin olduğu vadinin doğu yamacında yer almaktadır. Büyük oranda tahrip olan yapı, kuzey-güney doğrultusunda uzanan, üzeri düz tavanla örtülü bir naos ile doğusunda yer alan merkezi içerde at nalı şeklinde iki apsisten oluşmaktadır. Apsisler birbirine dar geçitle bağlanmaktadır. Yapının kuzeyinde beşik tonozla örtülü, tek nefli ve tek apsisli bir *parekklesion* bulunmaktadır.

Kilisede yer alan duvar resimleri ikonografik bazı unik özellikler taşımaktadır. Güneydeki nefin iki apsisindeki benzer konulu duvar resimlerinin farklı ikonografik uygulamalar ile verilmesi dikkat çekicidir. Araştırmacılar tarafından 9. yüzyılın sonu 10. yüzyılın başına tarihlenen duvar resimleri çizgisel ve iki boyutlu üslubuyla arkaik dönem özellikleri göstermekle birlikte bölgesel karakter taşıdığı da görülmektedir.

Bu çalışmada, Karlık Köyü'nde bulunan 3 Nolu Kilise'nin mimarisine değinip duvar resimlerini detaylı olarak tanıtarak belgelemek ve resimleri ikonografi, resim programı ve üslup açısından ayrıntılı olarak inceleyerek tarihlemek, benzer anıtsal resim sanatı örnekleriyle karşılaştırarak Bizans resim sanatı içerisindeki önemini ortaya koymak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Kapadokya, Karlık, Kaya Kilise, Teophany

ÜRGÜP KARLIK VILLAGE CHURCH NO. 3

Derya GÜNERİ
Erciyes University

Karlık Village, located in the Cappadocia Region, is located approximately 28 km southeast of Nevşehir, 13 km north of Ürgüp, on the left bank of the Derebağ River, a tributary of the Kızılırmak River, on the Kayseri 767 numbered highway. Karain is in the north of the village, Yeşilöz is in the southeast, and Boyalı, İltaş, Demirtaş and Başdere are in the east, respectively. The village, which consists of two parts as old and new settlements, has its old settlement gradually established on the sloped surface in the east and west, leaning on the slope, while its new settlement is established on the plain at the valley floor.

The structure, known as Church No. 3, is located on the eastern slope of the valley where the new settlement was formed. Largely damaged, the building consists of a nave extending in a north-south direction, covered with a flat ceiling, and two horseshoe-shaped apses located in the center to the east. The apses are connected by a narrow passageway. To the north of the building is a parekklesion with a barrel vault, a single nave, and a single apse.

The wall paintings in the church have some unique iconographic features. It is noteworthy that the wall paintings with similar themes in the two apses of the southern nave are given with different iconographic applications. The wall paintings, dated by researchers to the end of the 9th century and the beginning of the 10th century, show archaic period features with their linear and two-dimensional style, but also have a regional character.

In this study, it is aimed to touch upon the architecture of Church No. 3 in Karlık Village, to introduce and document the wall paintings in detail, to examine the paintings in detail in terms of iconography, painting program and style, to date them, and to compare them with similar examples of monumental painting art to reveal their importance in Byzantine painting art.

Keywords: Byzantium, Cappadocia, Karlık, Rock Church, Teophany

RİZE DEREPAZARINDA DEĞİŞİMİN ŞAHİTLERİ: ÇİFT ALFABELİ MEZAR TAŞLARI

İsmail HACIAHMETOĞLU
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Türk-İslâm Sanatlarının mümtaz sahalarından biri olarak addedilebilecek bir vasfa sahip mezar taşları, 1 Kasım 1928 tarihinde ilan edilen harf inkılabından gerek kültürel gerek estetik manada en fazla etkilenen sanat uğraşlarından biri olmuştur. İmalinden muhtevasına, suretinden tezyinatına kadar ciddi savrulmalara maruz kalmıştır. Elbette köklü bir geçmişe ve bedii zevke sahip mezar taşlarındaki dönüşüm hemen gerçekleşmemiş, bir serüveni ve süreci olmuştur.

Bu bağlamda tebliğin esasını bu değişim sürecindeki mezar taşları teşkil etmektedir. Örneklem olarak Rize İli Derrepazarı ilçesi seçilmiştir. Saha çalışması neticesinde incelen taşlar biçim, içerik, yazı türü, tezyinat gibi birçok cihetten yorumlanacaktır. Mezar taşları tek tek tafsilatıyla takdim edilmeyecek genel, mahalli ve dönem özelliklerine dayalı genel bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Tebliğin amacı Cumhuriyetin ilanı ve harf inkılabının uygulamasını takiben yirmi, otuz yıllık gibi bir zamanda mezar taşlarının değişimini ortaya oyabilmek, mezar taşı araştırmalarına katkıda bulunmaktır. Sanat Tarihi, Tarih, Dinler Tarihi, Kültür ve Halk Bilimi araştırmalarına bir nebze olsun kaynak tesis etmek tebliğin gayelerinden biridir.

Cumhuriyetin ilk dönemini içeren mezar taşı araştırmaları vardır. Buna ilaveten bu tür kabir taşlarının varlığından da haberdar eden yayınlarda neşredilmiştir. Fakat konuya doğrudan temas eden çift alfabe hususiyetiyle ele alan, gelişimin seciyesi ve seviyesi ile ilgili araştırmalar şimdilik mevcut değildir. Bu durum, tebliği özüne mahsus hale getirmektedir.

Derrepazarı özelinde incelenecek taşlar hakkında hazırlık babında yapılan tetkikatta ön bilgi olarak şunlar zikredilebilir. Mezar taşı boyutları küçülmüştür. Sarık şeklindeki başlıklar nerdeyse kalkmıştır. Kahir ekseriyeti yuvarlak kemerli tepeliğe sahiptir. Malzeme, mermerden ziyade kahir ekseriyeti taştır. Osmanlı devri mezar taşlarının geneline mahsus başlangıç cümleleri yerini korumuştur. Kitabelerin kalitesi düşmüş mahalli seviyede hakkedilmişlerdir. Yazı türü olarak Osmanlı belgelerinde ve kitaplarda daha çok kullanılan Rika harfler tercih edilir olmuştur. Yazı dili ve alfabe olarak evvela Osmanlı Türkçesi akabinde Latin harfli Türkçe alfabe kullanılmıştır. Tarih ibareleri yeni alfabeye yazılmıştır. Tezyinat sadeleşmiş birkaç motif etrafında süsleme icra edilir olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mezar Taşı, Rize, Derrepazarı, Alfabe, Süsleme

WITNESSES OF CHANGE IN DEREPAZARI DISTRICT OF RIZE PROVINCE: TOMBSTONES WITH DOUBLE ALPHABETS

İsmail HACIAHMETOĞLU
Recep Tayyip Erdoğan University

Gravestones, which can be considered as one of the distinguished fields of Turkish-Islamic Arts, have been one of the artistic activities most affected by the alphabet reform declared on November 1, 1928, both culturally and aesthetically. In this context, the basis of the notification is the gravestones in this process of change. The Derepaşarı district of Rize Province was chosen as an example. The gravestones will not be presented in detail one by one, but will be subject to a general evaluation based on general, local and period characteristics. The purpose of the notification is to reveal the change in gravestones in a period of twenty to thirty years following the declaration of the Republic and the implementation of the alphabet reform, and to contribute to gravestone research.

There are gravestone researches covering the first period of the Republic. In addition, publications informing about the existence of such gravestones have been published. However, there are currently no studies directly addressing the subject with a double alphabet feature and regarding the nature and level of development. This situation makes the notification specific to its essence. In the preliminary study conducted on the stones to be examined specifically for Derepaşarı, the following can be mentioned as preliminary information. The gravestone sizes have decreased. The turban-shaped capitals have almost disappeared. The vast majority have round arched tops. The material is mostly stone rather than marble. The initial sentences specific to Ottoman-era gravestones have maintained their place. The quality of the inscriptions has decreased and they have been carved locally. The Rika letters, which are more commonly used in Ottoman documents and books, have become the preferred type of writing. First, Ottoman Turkish, then the Latin-lettered Turkish alphabet, was used as the written language and alphabet. Date phrases were written with the new alphabet. The ornamentation has become simpler and ornamentation has begun to be carried out around a few motifs.

Keywords: Gravestone, Rize, Derepaşarı, Alphabet, Decoration

XVIII- XIX YÜZYILLARDA ŞEKİ'NİN ŞEHİR TARİHİ

Rahim HASANOV - Elçin VELİYEV

Azərbaycan Milli Bilimler Akademisi Şeki Bölgəsel Mərkəzi

Azərbaycan'ın ən eski yerləşim yerlərindən biri olan Şeki'nin şəhər tarixi, arkeoloqlar tərəfindən 2700 yılı aşkın bir dönməyə dayandırılmaktadır. Bu təhmın, bölgədə yapılan arkeoloji kazılar sonucunda şəhər tipi yerləşim alanlarının kəşfedilməsinə dayanmaktadır. Ancak, Şeki'nin coğrafi konumunun zamanla dəğıştığı de unutulmamalıdır. Şehir her ne kadar aynı genel bölgədə varlığını sürdürmüş olsa da, günümüz Şeki'si 18. yüzyılda hanlıklar döneminde şekillenmiştir.

Kafkas Albanyası'nın varlığı döneminde Şeki'nin adı bazı Yunan ve Roma kaynaklarında geçmektedir; ancak bu tanımlamalardan, şehrin bugünkü konumunda olmadığı anlaşılmaktadır. Günümüz Şeki'sinin çevresindeki Orta Zəyzid, Baş Küngüt, Baş Şabalıd, Oxud ve Kiş köylerinde yapılan arkeoloji kazılar, şehir tipi yerleşimlerin izlerini ortaya koymuş ve şehir yerleşiminin tarihsel süreçte farklı konumlarda bulunduğunu göstermiştir. Örneğin, 18. yüzyılın ikinci yarısında şekillenmeye başlayan ve günümüz Şeki'sinin...

Arap Halifeliğı döneminde Şeki'nin bulunduğu bölge, bugünkü şehirden daha güneyde yer almaktaydı. Bazı tarihçiler, Babaratma adıyla anılan köyü “şehir kapısı” (Bab – kapı, Rabat – şehir) olarak tanımlamaktadır. O bölgede sulama sistemlerinin kəşfedilmesi de bu görüşü desteklemektedir.

Modern dönem Şeki şehrinin gelişimi ise, 1740'lı yıllarda bağımsız bir siyasi yapı kuran Hacı Çələbi Han dönemiyle başlamaktadır. Şehir, esas olarak Nuxa köyü çevresinde şekillenmiş ve hanlığın merkezi haline gelmiştir. 1760'lı yıllardan itibaren bölgede kapsamlı inşaat faaliyetleri yürütülmüştür. Şeki Han Sarayı, Şəkixanovlar'ın evi, Han Camii ve kale duvarları, bu dönemin mimarisine ait örneklerdir.

18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarında inşa edilen kervansaraylar ise bölgedeki ticaretin ne derece gelişmiş olduğunu gösterdiği gibi, Şeki'de mimarinin yüksek seviyede olduğunu da ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şeki, Nuha, kervansaray, Han sarayı,

THE URBAN HISTORY OF SHAKI IN THE 18TH–19TH CENTURIES

Rahim HASANOV - Elçin VELİYEV

Azerbaijan National Academy of Sciences Sheki Regional Scientific Center

Shaki, one of the ancient settlements of Azerbaijan, has an urban history estimated by archaeologists to span over 2,700 years. This estimation is primarily based on the discovery of urban-type settlements in the region as a result of archaeological excavations. However, it should be noted that the geographical location of Shaki has changed over time. While the city has always existed in the same general region, the present-day Shaki took shape during the 18th century, in the era of the khanates.

Although the name of Shaki is mentioned in several Greek and Roman sources during the existence of Caucasian Albania, these descriptions indicate that the city was not located in its current place. Archaeological findings in villages such as Orta Zəyzid, Bash Kungut, Bash Shabalid, Okhud, and Kish — all located near present-day Shaki — reveal the existence of urban-type settlements, proving that the city's location shifted over different historical periods. For instance, the area that became a key part of modern Shaki in the second half of the 18th century was referred to as the village of Nukha (Nuxa) in sources from the 16th–17th centuries.

During the period of the Arab Caliphate, the area identified as Shaki was located south of the present-day city. Some historians associate a village called Babaratma with the city's gate, interpreting "Bab" as gate and "Rabat" as city. The discovery of irrigation systems in that area further supports this theory.

The development of modern Shaki began in the 1740s during the reign of Haji Chalabi Khan, who established an independent political entity. The city began to take shape in what was then the village of Nukha, eventually becoming the administrative center of the khanate. From the 1760s onward, extensive construction activities were undertaken. Architectural monuments such as the Palace of the Shaki Khans, the Shakikhanov House, the Khan Mosque, and the fortress walls all date from this period and represent the architectural style of the time.

The caravanserais built in the late 18th and early 19th centuries not only reflect the region's flourishing trade but also demonstrate the high level of architectural development achieved in Shaki.

Keywords: Sheki, Nuha, caravanserai, Han palace,

MİLET MÜZESİ KOLEKSİYONUNDAN BİR GRUP CAM ESER

Tümay HAZİNEDAR COŞKUN
Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Milet Müzesi, Aydın İl'inin, Didim İlçesi'nde, Balatlar köyü yakınlarında, Miletos Antik kenti içerisinde yer almaktadır. Zengin müze koleksiyonunda farklı formlarda ve sayıca azımsanmayacak kadar cam eser mevcuttur. Cam eserlerin arasında değişen ebatlarda şişeler, sürahiler, unguentariumlar, kavanozlar, bardaklar, bilezikler, boncuklar ve yüzük taşları bulunmaktadır. Bildirimizin konusunu ise cam bardaklar ve kozmetik kabı işlevli cam kavanozlar oluşturmaktadır.

Günlük yaşama ait kaplar olan bardaklar olasılıkla içecek kabı işlevlidir. Kavanozlar ise merhem ya da çeşitli kozmetik amaçlı ürünün saklanması için yapılmış cam objelerdir. Müze koleksiyonundaki cam bardakların ve cam kavanozların tümü serbest üfleme tekniği ile üretilmiştir. Kapların ağız ve kaide bölümleri pens, cımbız gibi aletler yardımıyla yapılmış olmalıdır. Oldukça ince yapılı olan cam kapların bazılarında çeşitli bezeme öğeleri görülmektedir. Bunlardan en yaygın olanları cam ipliği ve çökertme teknikli süslemelerdir. Hem cam ipi hem de çökertme tekniği ile yapılan cam bezemeler, objelerin genellikle gövde ya da boyun kısımlarında gözlemlenir. Müze'deki cam eserler koleksiyona satın alma ya da bağış yoluyla dahil edilmiştir. Dolayısıyla camların tespit edildikleri yerlere ilişkin net bir bilgi yoktur. Ancak camların form ve bezeme özellikleri doğrultusunda Erken Bizans Dönemi örnekleriyle uyum içerisinde olduklarını söyleyebilmek mümkündür.

Müze camları arasında yaygın grubu temsil eden bardaklar ve kavanozlar, Roma Dönemi'nden itibaren sevilen ve kullanıla gelen nesnelerdir. Nitekim Geç Antik Çağ'da ve daha sonraki dönemlerde de söz konusu kaplar, form değiştirerek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bildirimizde Milet Müzesi'nde bulunan kapların tanıtılmasının, işlevlerinin belirlenmesinin ve tarihlendirme önerilerinin yapılmasının yanı sıra bu objelerin yüzyıllar içerisinde değişen form ve süsleme özelliklerinin detaylarına da ayrıca değinilecektir. Bu anlamda camlar benzer müze eserleri ve kazı buluntuları eşliğinde karşılaştırılarak irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Milet Müzesi, cam eser, cam bardak, cam kavanoz, Erken Bizans

A GROUP OF GLASS ARTIFACTS FROM THE MILET MUSEUM COLLECTION

Tümay HAZİNEDAR COŞKUN
Manisa Celal Bayar University

Miletus Museum is located in the ancient city of Miletus, near the village of Balatlar in the Didim district of Aydın province. The rich museum collection contains a considerable number of glass artifact in different forms. Among the glass artifacts there are bottles, jugs, unguentaria, jars, glasses, bracelets, beads and ring stones of varying sizes. The subject of our report is glass beakers and glass jars, which are also used as cosmetic containers.

Glasses, which are among the containers used in daily life, probably function as drinking vessels. Jars, on the other hand, are glass objects made for storing ointments or various cosmetic products. All of the glass beakers and glass jars in the museum collection are produced using the free-blowing technique. Parts of the containers such as the mouth and base must be made with the help of tools such as forceps and tweezers. Various decorative elements can be seen on some of the glass vessels, which are quite thin. The most common of these are glass trail and collapse technique. Glass decorations made with both glass trail and collapse techniques are generally observed on the body or neck parts of glass vessels. The glass artifacts in the Museum were added to the collection through purchase or donation. Therefore, there is no clear information about where the glasses were detected. However, it is possible to say that the form and decorative features of the glasses are in harmony with the Early Byzantine Period examples.

Beakers and jars, which are the most common groups of glass, have been loved and used since the Roman Period. As a matter of fact, these vessels continued their existence by changing forms in Late Antiquity and later periods. In our paper, in addition to introducing the vessels in the Miletus Museum, determining their functions and making dating suggestions, we will also touch on the details of the changing form and decorative features of these objects over the centuries. In this sense, the glasses will be examined by comparing them with similar museum and excavation vessels.

Keywords: Milet Museum, glass artifact, glass beakers, glass jars, Early Byzantine

BİZANS DÖNEMİNDE NAZARA KARŞI KORUYUCU BİR TAKI OLARAK SARKAÇLI HALKA KÜPELERİN RESİM SANATINDAKİ TEMSİLLERİ VE İKONOĞRAFİSİ

Ozan HETTO

Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinop Arkeoloji Müzesi

Bu bildiri, Bizans döneminde çeşitli yaş ve cinsiyetten bireyler tarafından takıldığı bilinen sarkaçlı halka küpelerin yalnızca estetik amaçlı bir süs eşyası değil, aynı zamanda nazara karşı koruyucu bir anlamla da yüklü apotropaik bir nesne olarak nasıl değerlendirildiğini incelemektedir. Nazar inancı, tarih öncesi çağlardan bu yana farklı kültürlerde, kötücül bakışların bireyler üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğine dair evrensel bir inanış biçimi olarak varlığını sürdürmüştür. Bu inanç doğrultusunda tarih boyunca mavi boncuk, delikli taş, muska ve çeşitli takılar gibi koruyucu nesnelerin kullanıldığı bilinmektedir. Bizans kültüründe ise bu kadim inanç, halk inanışlarıyla dini ritüellerin iç içe geçtiği bir yapıda varlığını devam ettirmiş; bireyler kötü ruhlardan ve hastalıklardan korunmak amacıyla kişisel objelere başvurmuştur.

Sarkaçlı halka küpeler, Bizans döneminde yaygın biçimde kullanılan süs eşyalarından biri olarak öne çıkmakta; günümüzde pek çok müze ve özel koleksiyonun vitrinlerinde yer almaktadır. Ancak bu takı formunun her zaman tılsımsal bir işleve sahip olmadığı, kullanımının takan kişinin yaşı, cinsiyeti ve toplumsal konumuyla yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Bizans resim sanatına yansıyan temsillerde, bu küpelerin erkek figürlerle birlikte tasvir edildiği sahnelerde nazardan korunma amacına hizmet ettiği yönünde ikonografik yorumlara ulaşılmaktadır. Yaygın bir halk inanışı olarak, erkek çocuklarının ergenliğe kadar kötülüklerden korunması gerektiği düşüncesiyle bu tür küpelerin kullanıldığı ve bu geleneğin Yunanistan'da 19. yüzyıla kadar devam ettiği bilinmektedir.

Bu çalışmada, özellikle 12. yüzyıldan itibaren Bizans sanatında yer alan Çocuk İsa ve genç erkek figürleri üzerinden sarkaçlı halka küpelerin biçimsel özellikleri, kullanım bağlamı ve taşıdığı apotropaik anlamlar değerlendirilecektir. Küpenin hareketli sarkacı sayesinde çıkardığı sesin, kem gözden korunmayı sağladığına inanıldığına dair sembolik anlamlar yorumlanacak; bu takıların yalnızca çocuklar için değil, seçkin erkek figürler için de statü ve koruma unsuru olarak nasıl işlevselleştiği tartışılacaktır.

İkonografik ve kültürel bağlamların birlikte değerlendirileceği bu bildiride, Bizans sanatında sıkça karşımıza çıkan tılsım inancı üzerinden, süsleme ile inanç arasındaki sınırların nasıl silikleştiği analiz edilecek; küçük bir küpe formunun, dönemin düşünsel evreninde nasıl çok katmanlı bir anlam dünyasına aracılık ettiği ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bizans Sanatı, Takı, Nazar, Muska, İkonografi

THE REPRESENTATIONS AND ICONOGRAPHY OF PENDANT HOOP EARRINGS AS APOTROPAIC JEWELRY AGAINST THE EVIL EYE IN BYZANTINE ART

Ozan HETTO

Ministry of Culture and Tourism Sinop Archaeological Museum

The aim of this study is to scrutinize provincial Ottoman Mosque architecture from a micro-historical perspective to propose an alternative historiography. Without emphasizing the canonical "center-periphery" dichotomies and challenging the well-established architectural histories, this paper underlines the local distinctiveness and even "marginal" adoptions in 19th century provincial Ottoman Mosque architecture.

From this point of view, the history of Ayvalık Hamidiye Mosque (1894-1897) proposes an intriguing case. Built during the reign of Abdülhamid II (r. 1876-1909), in Ayvalık, a small coastal city with a small Muslim population and predominantly Greek Orthodox inhabitants, the building is the first and only mosque constructed in the city during the Ottoman era. The period between 1821 Morean Revolt and end of the Turkish War of Independence in 1922, Ayvalık became a part of the Mediterranean trade center, and this helped city's development. The spatial transformation in the 19th century mainly concentrates on the construction of the olive oil factories, as the pioneering trade product, soap workshops and some infrastructures as enlargement of the port for large trade ships.

Within this urban transformation created by the intensive commercial activities carried out by the Levantines, the construction of the Hamidiye Mosque, which is small in scale and has an 'unusual' architecture, marks a different point in the city's historical narrative. Situated on a location that dominates the skyline of the settlement viewed from the sea, the mosque emphasizes the central authority of the empire in this small town. The site selection and the architectural features of the building suggests deliberate intentions to hint imperial authority aiming those experiencing the city from within as well as building itself. This study is an examination of the mosque's design, materials, and construction process, and it also traces how the local context of Ayvalık influenced the architectural form of the building, challenging traditional center-periphery narratives of Ottoman Architecture and making this micro-narrative a lens through which to explore broader historiographical themes.

Keywords: Byzantine Art, Jewelry, Evil Eye, Amulet, Iconography

SİNOP ŞÜHEDA/ŞEHİTLER ÇEŞMESİ BOZULMA DURUMU VE KORUMA ÖNERİSİ

Sedef HETTO

Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinop Arkeoloji Müzesi

Bu bildiri kapsamında, Sinop ili Meydankapı Mahallesi Tersane Caddesi üzerinde yer alan Şehitler (Şüheda) Çeşmesi'nin mevcut durumu değerlendirilecek; tespit edilen bozulma türleri ışığında bilimsel koruma ve onarım önerileri sunulacaktır. Çalışma kapsamında çeşmenin mimari ve malzeme özellikleri detaylı biçimde belgelenmiş; fotoğraflama, çizim ve dokümantasyon teknikleriyle mevcut durumu kayıt altına alınmıştır. Tespit edilen yapısal, yüzeysel ve malzeme bozulmaları doğrultusunda müdahale paftaları oluşturulmuş ve uygulanması önerilen konservasyon yöntemleri belirlenmiştir.

Bilindiği üzere Osmanlı-Rus Savaşı (1853–1856) sırasında, 30 Kasım 1853 tarihinde yaşanan ve “Sinop Baskını” olarak anılan Rus donanmasının Osmanlı filosuna yönelik saldırısında şehit düşen denizciler anısına inşa edilen bu dört cepheli anıtsal meydan çeşmesi, yalnızca bir su yapısı değil, aynı zamanda kolektif hafızada önemli bir anma noktasıdır. 1854'te yapımına karar verilen ve 1858 yılında tamamlanan çeşme, Sultan Abdülmecid'in baniliğinde, başkentin teknik ve malzeme desteğiyle inşa edilmiştir. Kitabesinin hattatı Mevlavî Mehmed Zeki'dir. Ampir üsluplu bu yapı, başkent dışında türünün nadir örneklerinden biri olup, kesme taş işçiliği, tuğra ve bitkisel motifler gibi dönemin modası olan süsleme detaylarıyla bezeli kitabeleriyle dikkat çekmektedir.

Bu çalışma ile, yapıldığı dönem ve anıtsal niteliği açısından öne çıkan, Sinop'un en tanınmış kamusal yapılarından biri olan Şehitler Çeşmesi'nin günümüzdeki mevcut bozulma durumunun tespiti amaçlanmakta; bu tespitler doğrultusunda, yapıya özgü ve uygulanabilir koruma-müdahale önerileri geliştirilerek restorasyon sürecine nitelikli bir katkı sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sinop Şehitler Çeşmesi, Bozulma, Koruma Önerisi, Konservasyon, Restorasyon.

THE DETERIORATION ASSESSMENT AND CONSERVATION PROPOSALS FOR THE SUHEDA / SEHITLER FOUNTAIN IN SINOP

Sedef HETTO

Ministry of Culture and Tourism Sinop Archaeological Museum

As part of this paper, the current condition of the Şehitler (Şüheda) Fountain, located on Tersane Street in the Meydankapı District of Sinop, will be assessed, and scientific conservation and restoration proposals will be presented in light of the identified types of deterioration. Within the scope of the study, the architectural and material characteristics of the fountain were thoroughly documented using photographic recording, technical drawings, and standard documentation techniques. Based on the observed structural, surface, and material deteriorations, intervention sheets were prepared, and appropriate conservation methods were proposed.

As is well known, this monumental four-sided public fountain was erected in memory of the Ottoman naval martyrs who perished during the Russian bombardment of Sinop on 30 November 1853, a pivotal moment in the Ottoman-Russian War (1853–1856), historically referred to as the “Sinop Incident.” The decision to build the fountain was made in 1854, and its construction was completed in 1858 under the patronage of Sultan Abdülmecid, with technical and material support from the imperial capital. The inscription was penned by the renowned calligrapher Mevlevî Mehmed Zeki. The structure, built in the Empire style, is among the rare examples of its kind outside the capital and features cut stone masonry, imperial tughra motifs, and decorative vegetal elements characteristic of the period.

The aim of this study is to identify the current deterioration state of the Şehitler Fountain—one of the most prominent public monuments in Sinop in terms of its historical context and symbolic value—and to develop site-specific and applicable conservation and intervention proposals, thereby contributing meaningfully to the future restoration process.

Keywords: Sinop Şehitler Fountain, Deterioration, Conservation Proposal, Conservation, Restoration

JEOLOKASYON VERİLERİ IŞIĞINDA SAKARYA BİZANS KALELERİ

Görkem IŞIK
Sakarya Üniversitesi

Antik Bithynia Bölgesi'nin önemli bir parçasını oluşturan Sakarya havzası, tarih boyunca Anadolu'nun kuzeybatısında stratejik bir geçiş koridoru olarak işlev görmüştür. Bizans İmparatorluğu döneminde bu coğrafyanın askerî ve idarî önemi daha da artmış, özellikle başkent Konstantinopolis'in doğu yaklaşımlarını kontrol etmek amacıyla kapsamlı bir savunma sistemi kurulmuştur. Bu süreçte bölgenin topoğrafik yapısı, Bizans askerî mimarisinin karakteristik özelliklerini yansıtan tahkimatların konumlandırılmasında belirleyici rol oynamıştır.

Sakarya Nehri ve kolları boyunca yer alan savunma yapıları, Bizans İmparatorluğu'nun bölgeye verdiği askerî önemin somut kanıtlarıdır. Bu tahkimatlar, nehir geçişlerini kontrol altında tutarak Marmara hinterlandına yönelik olası tehditleri önceden tespit etmek üzere tasarlanmıştır. Tahkimatların dağ geçitlerine, nehir vadilerine ve yüksek platolara yerleştirilmiş olması, Bizans'ın savunma stratejilerinde doğal coğrafyayı etkin biçimde kullandığını göstermektedir.

Bu bildiri, jeolokasyonları tespit edilen Bizans dönemi savunma yapılarının mevcut durumunu ortaya koymayı ve bölge içindeki dağılımını ele almayı hedeflemektedir. Arkeolojik veriler ve tarihî kaynaklar ışığında, söz konusu tahkimatların Bizans'ın askerî organizasyonundaki işlevleri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bithynia, Sakarya, Bizans, tahkimat, jeolokasyon

BYZANTINE FORTRESSES OF SAKARYA IN THE LIGHT OF GEOLOCATION DATA

Görkem IŞIK
Sakarya University

The Sakarya basin, forming a significant part of ancient Bithynia, historically functioned as a strategic passageway in northwestern Anatolia. During the Byzantine period, this region gained heightened military and administrative importance, particularly for controlling the eastern approaches to Constantinople through the establishment of an extensive defense system. The topographic features of the area played a decisive role in positioning fortifications that embodied the characteristic elements of Byzantine military architecture.

The defensive structures along the Sakarya River and its tributaries constitute tangible evidence of Byzantine military presence in the region. These fortifications were designed to control river crossings and monitor potential threats toward the Marmara hinterland. Their strategic placement at mountain passes, river valleys, and high plateaus demonstrates the effective utilization of natural geography in Byzantine defense strategies.

This paper aims to document the current state of Byzantine-period defensive structures with identified geolocations and analyze their distribution within the region. Through archaeological data and historical sources, the functional roles of these fortifications within Byzantine military organization will be evaluated.

Keywords: Bithynia, Sakarya, Byzantine, fortification, geolocation

TÜRK RESİM SANATINDA HOTOZLAR

Gülin İPLİKÇİOĞLU - Meltem ÖZKAN ALTINÖZ
Ankara Üniversitesi

Anadolu kadınının ev içi yaşamında sıklıkla tercih edilen hotoz, bir başlık türü olarak kökleri Orta Asya'dan Anadolu coğrafyasına kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Anadolu'ya yaşanan göçler neticesinde bölgesel çeşitlilik hotozların zaman içerisindeki biçimlenişini doğrudan etkiler. Hotozların giyim kuşam estetiğine katılımı, Türk kültürünün ortak hafızasını yansıtmaları bakımından dikkate değerdir.

Türk resim sanatının kadını konu alan eserlerinde karşımıza çeşitli hotoz örnekleri çıkmaktadır. Söz konusu bu hotozların renk ve şekil zenginliği, kıyafeti tamamlayıcı bir aksesuar olarak kullanımında önemli yer tuttuklarını göstermektedir. Bu çalışma, Türk giyim kuşam kültüründe kadınların eski zamanlardan bu yana kullandığı önemli bir kıyafet tamamlayıcısı olan hotozların Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'ndeki resimsel temsilini incelemeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Hotoz, Türk Resim Sanatı, Osmanlı Resim Sanatı, Cumhuriyet Dönemi Türk Resim Sanatı

HOTOZ’S IN TURKISH PAINTING ART

Glin İPLİKÇİOĞLU - Meltem ÖZKAN ALTINÖZ
Ankara University

The hotoz, a type of head covering frequently preferred by Anatolian women in their domestic lives, has roots stretching from Central Asia to the Anatolian geography. Migrations to Anatolia have directly influenced the regional variations in the shaping of hotoz over time. The inclusion of hotoz in the aesthetics of clothing is noteworthy in terms of reflecting the shared memory of Turkish culture.

Various examples of hotoz appear in works of Turkish painting that depicting women. The richness of color and shape of these hotoz demonstrates their significant role as complementary accessories to the attire. This study aims to examine the pictorial representation of hotoz, an important clothing accessory used by women in Turkish clothing culture since ancient times, during the Ottoman and Republican periods.

Keywords: Hotoz, Turkish Painting, Ottoman Painting, Republican Period Turkish Painting Art

PİSİDİA ANTİOKHEİASI AEDİLİCUS TEPEŚİ'NDEKİ KİLİSENİN AMBONU

Fatma KAHRAMAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Pisidia Bölgesi'nin önemli yerleşimlerinden olan Antiokheia, Aziz Paulus'un MS 46-58 yılları arasında kente gelişinden yaklaşık üç yüzyıl sonra Hristiyan kimlikli bir kent haline dönüşmüştür. Hristiyan kimliğine paralel olarak kentin ismi, MS 4. yüzyıldan itibaren Ekümenik Konsillerde ve MS 5. yy'dan- MS 12. yy'a kadar olan zaman diliminde, Notitiae Episcopatum'larında bilinmektedir. Notitiae Episcopatum'ların bazılarında kentin ismi Pisidia Bölgesi'nin metropolisi olarak geçmektedir. Metropolis özelliğine sahip olan kentin; bu hiyerarşik ayrıcalığı, kilise mimarisinde erken dönemden itibaren kendini ihtişamlı yapılar şeklinde göstermektedir.

Kentte, 1908 yılından itibaren belirli aralıklarla yapılan kazı çalışmalarında, Erken ve Orta Bizans Dönemi mimarlığına ait önemli veriler sunan beş kilise yapısı açığa çıkarılmıştır. Tespiti yapılan kiliselerden olan Aedilicus Tepesi'ndeki Kilise'nin kazı çalışmaları, 2011- 2021 yılları arasında sürdürülmüştür. Kazı çalışmaları sonucunda kilisenin, MS 6. yüzyıldan-12. yüzyıl kadar olan zaman aralığında, iki yapım evresi olduğu tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında bahsi geçen Aedilicus Tepesi'ndeki Kilise'nin litürjik öğelerinden biri olan ambonu ele alınacaktır. Aedilicus Tepesi'ndeki Kilise'nin ambonunun yeri, ölçüsü ve sahip olduğu düzenleme kilisenin zeminindeki opus sectile izlerinden net olarak anlaşılmaktadır. Zeminde bulunan izlerden ambonun karşılıklı iki merdivenden oluşan bir biçime sahip olduğu söylenebilir. Opus sectile zemindeki izlerin yanında, solea ve ambona ait paye ve parapet parçaları kilisenin litürjik malzemeleri arasındadır. Çalışmaya bu taş eserlerde dahil edilecektir. Bahsi geçen veriler ışığında kilisenin sahip olduğu ambon düzenlemesi ve litürjik taş eserleri, Erken ve Orta Bizans Dönemine ait önemli veriler sunmaktadır. Çalışma ambona ait tüm verilerle birlikte ele alındığında, bilim dünyasına tanıtılacak yeni bir örnek olması açısından dikkate değer bir litürjik elemandır.

Anahtar Kelimeler: Pisidia Antiokheiası, Hristiyanlık, Kilise, Litürjik Mimari, Ambon

AMBON OF THE CHURCH ON AEDILICUS HILL IN ANTIOCH OF PISIDIA

Fatma KAHRAMAN
Ankara Hacı Bayram Veli University

Antioch, one of the most important settlements of Pisidia, became a city with a Christian identity about three centuries after the arrival of St. Paul between 46-58 AD. In parallel with the Christian identity, the name of the city is known in the Ecumenical Councils from the 4th century AD and in the Notitiae Episcopatum from the 5th century AD to the 12th century AD. In some of the Notitiae Episcopatum, the name of the city is mentioned as the metropolis of the Pisidia Region. This hierarchical privilege of the city; which has the feature of a metropolis; shows itself in the form of magnificent buildings in church architecture from the early period.

During the excavations carried out periodically since 1908, five church structures, which provide important data on the architecture of the Early and Middle Byzantine Period, were unearthed. The excavations of the Church on the Aedilicus Hill, one of the churches identified, continued between 2011 and 2021. As a result of the excavations, it was determined that the church had two construction phases between the 6th and 12th centuries AD. Within the scope of the study, the ambon, one of the liturgical elements of the Church on the Aedilicus Hill, will be discussed. The location, size and arrangement of the ambon of the Church on the Aedilicus Hill are clearly understood from the opus sectile traces on the floor of the church. From the traces on the floor, it can be said that the ambon has a form consisting of two stairs opposite each other. In addition to the traces on the opus sectile floor, the piers and parapet fragments belonging to the solea and ambon are among the liturgical materials of the church. These stone artifacts will be included in the study. In the light of the aforementioned data, the ambon arrangement and liturgical stone artifacts of the church provide important data belonging to the Early and Middle Byzantine Period. When the study is taken together with all the data belonging to the ambon, it is a remarkable liturgical element in terms of being a new example to be introduced to the scientific world.

Keywords: Pisidia Antioch, Christianity, Church, Liturgical Architecture, Ambon

İPEK YOLUNUN GÜNÜMÜZE ULAŞMIŞ BİR BÖLÜMÜ “GEYVE-TARAKLI HATTI”

Onur KAMILOĞLU

Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü

Osmanlı Dönemi'nde İstanbul'dan başlayarak Anadolu'nun iç bölgelerine uzanan ticaret yolları hem ekonomik hem de stratejik açıdan büyük önem taşımaktaydı. Bu güzergâhlardan biri, İstanbul'dan çıkıp Gebze, İzmit, Sapanca ve Geyve üzerinden Taraklı'ya ulaşan ve oradan İç Anadolu'ya doğru devam eden kervan yoluydu. Geyve ile Taraklı arasındaki kesim İstanbul'dan başlayarak Anadolu içlerine uzanan kervan yolları için antik çağlardan itibaren stratejik öneme sahipti. Sapanca'dan başlayarak iki olası güzergâhtan Geyve Boğazı'na bağlanmakta bağlanan yol Sakarya Nehri'nin oluşturduğu dar geçit nedeniyle Geyve Boğazı'nda nehrin batı kıyısını takip etmiştir. Güzergâh üzerinde yer alan Bizans kalıntıları (örneğin gümrük yapısı) ve Bektaş Köprüsü, Ali Fuat Paşa Köprüsü gibi Osmanlı köprüleri yolun sürekli kullanımda olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Geyve merkezine girişte Köprübaşı Hanı, Sinan Baba Bektaşî Zaviyesi gibi yapılar, bölgenin bir konaklama vasfını da göstermektedir. Geyve merkezi sonrasında Taraklı'ya uzanan rota, çeşitli dere yataklarını ve vadileri takip ederek Karakaya, Kazankıran ve Madenler gibi yerleşimlerden geçmekte, birçok noktada farklı döneme ait yol döşemeleri, Roma menfezleri ve modernize edilmiş çeşmelerle takip edilebilmektedir. Nihayetinde Taraklı'ya ulaşan bu hat burada önemli bir durağa ulaşmakta ve günümüze bir parası ulaşabilmiş bir Osmanlı Köprü kalıntısı ile Göynük yönünde devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İpek Yolu, Taraklı, Geyve, Osmanlı, Yol Ağı.

A SECTION OF THE SILK ROAD THAT HAS SURVIVED TO THE PRESENT DAY: THE ‘GEYVE–TARAKLI LINE’

Onur KAMILOĞLU

Kocaeli Regional Directorate for the Protection of Cultural Heritage

During the Ottoman period, the trade routes starting from Istanbul to the interior regions of Anatolia were of great importance both economically and strategically. One of these routes was the caravan route from Istanbul to Taraklı via Gebze, İzmit, Sapanca and Geyve, and from there to Central Anatolia. The section between Geyve and Taraklı was of strategic importance for the caravan routes from Istanbul to the interior of Anatolia since ancient times. Starting from Sapanca, the road connected to the Geyve Strait through two possible routes and followed the western bank of the river in the Geyve Strait due to the narrow passage formed by the Sakarya River. Byzantine ruins along the route (e.g. customs structure) and Ottoman bridges such as Bektaş Bridge and Ali Fuat Paşa Bridge indicate that the road was in continuous use. In addition, at the entrance to the center of Geyve, structures such as Köprübaşı Inn and Sinan Baba Bektaşî Zaviyesi show that the region was also a place of accommodation. After the center of Geyve, the route to Taraklı passes through settlements such as Karakaya, Kazankıran and Madenler, following various stream beds and valleys, and at many points it can be followed by road pavements from different periods, Roman culverts and modernized fountains. Eventually reaching Taraklı, the line reaches an important stop here and continues in the direction of Göynük with the remains of an Ottoman bridge, of which only a part has survived to the present day.

Keywords: Silk Road, Taraklı, Geyve, Ottoman, Routes.

GERMİYANOĞULLARI DÖNEMİNDE SANDIKLI

Demet KARA
Anadolu Üniversitesi

Afyonkarahisar'ın Ankara-Antalya yolu üzerinde bulunan Sandıklı ilçesinin ilk yerleşimi Bakır Çağı'na kadar uzanmakta, Germiyanogulları öncesinde Hitit, Roma, Bizans, Türkiye Selçukluları ve Sahipataogulları tarafından yerleşim gördüğü bilinmektedir. Germiyanogulları'ndan I. Yakup zamanında beyliğin topraklarında dahil edilen Sandıklı'da bu döneme ait yerleşimin ilk izleri kale ve civarında olduğu görülmektedir. Günümüzde şehir merkezi içinde kalan kalenin yalnızca bir sur duvarı ayaktaadır. Ancak Germiyanogulları Dönemi'ndeki inşayı gösteren kitabesi Çavuş Camii önündeki çeşme kuruluşunun iki yanına dikilmiştir. Bu kitabeye göre kale I. Yakup Bey döneminde, 1324 yılında Mimar Çoban tarafından inşa edilmiştir. Kale dışındaki yerleşim ise bu dönemde inşa edilmiş yapılar üzerinden tespit edilebilmektedir. Germiyanogulları zamanında inşa edilen Büyük Hamam, Küçük Hamam ve Ulu Camii günümüzdeki adlarıyla Hisar, Ece ve Cuma Mahalleleri sınırları içinde kalmakta, Muradin Türbesi ise Çay Mahallesinde bulunmaktadır. Bu yapılardan Büyük Hamam günümüze ulaşamamıştır. Küçük Hamamın ise inşa tarihi bilinmemekle birlikte S. Gönçer tarafından yapının üzerinde bir kitabenin olduğu fakat oldukça harap vaziyetteki kitabeden yalnızca 1325 tarihi okunduğu aktarılmıştır. Günümüzde bu kitabeye dair de herhangi bir iz bulunmamaktadır. İlk inşasında mescit olarak yapılan Ulu Camii ise Ömer bin Alâüddin tarafından Mimar Aydemir bin Abdullah'a yaptırılmış ve 26 Mart 1379 tarihinde ibadete açılmıştır. Bu yapıların konumları dikkate alındığında Germiyanogulları yerleşiminin kalenin güney ve güneydoğu yönünde geliştiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Germiyanogulları, Sandıklı, imar faaliyetleri, cami, hamam

SANDIKLI DURING THE GERMIYANOĞULLARI PERIOD

Demet KARA
Anadolu University

The first settlement of Sandıklı, which is located on the Ankara-Antalya road of Afyonkarahisar, dates back to the Copper Age, and it is known that it was inhabited by the Hittites, Romans, Byzantines, Seljuks of Turkey and Sahipataoğulları before the Germiyoanoğulları. The first traces of the settlement of this period in Sandıklı, which was included in the territory of the principality during the time of Yakup I of Germiyoanoğulları, are seen in the castle and its vicinity. Today, only one city wall of the castle within the city center is still standing. However, the inscription showing the construction during the Germiyoanoğulları Period was erected on both sides of the fountain in front of the Çavuş Mosque. According to this inscription, the castle was built by Architect Çoban in 1324 during the reign of Yakup Bey I. The settlement outside the castle can be identified through the structures built during this period. The Büyük Hamam, Küçük Hamam, and Ulu Mosque built during the reign of Germiyoanoğulları are located within the borders of Hisar, Ece and Cuma neighborhoods, and Muradin Tomb is located in Çay neighborhood. Among these buildings, the Great Bath has not survived to the present day. Although the construction date of the Small Bath is unknown, S. Gönçer reported that there was an inscription on the building, but only the date 1325 was read from the inscription, which was in a very dilapidated condition. There is no trace of this inscription today. The Great Mosque, which was built as a masjid in its first construction, was built by Ömer bin Alaüddin to the architect Aydemir bin Abdullah and opened for worship on March 26, 1379. Considering the locations of these buildings, it is seen that the Germiyoanoğulları settlement developed in the south and southeast direction of the castle.

Keywords: Germiyoanoğulları, Sandıklı, construction activities, mosque, bathhouse

GÖKTÜRK DÖNEMİ NAVS TİPİ MEZAR YAPILARININ KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZİ

Fırat KARA

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Orta Asya’da Göktürk Dönemi’nde (6-8.yüzyıllar) önemli maddi kültür unsurlarından olan ve Zerdüştlükle bağlantılı görülen “navs” tipi mezar yapıları genellikle kerpiç ve pahsadan inşa edilmiş yer üstü mezar odaları olarak tanımlanmaktadır. Bölgeye göre içine ossury denilen ölünün kemiklerinin konulduğu kabın ya da doğrudan cesedin konulduğu bu yapılarla özellikle tarihi Soğd, Çaç, Harezmi, Otrar ve Yedisu gibi yerleşik bölgelerde karşılaşılmaktadır. Mevcut literatür genellikle mezkûr bölgelere ait tekil merkezlere odaklanmaktadır. Navs mezar yapılarının karşılaştırmalı bir incelemesi nispeten sınırlı görünmektedir.

Bu bildiride, 6-8.yüzyıllarda Orta Asya’da inşa edilen “navs”ın, etimolojik kökeni, işlev tartışmasına değindikten sonra mimari özellikleri (plan tipleri, inşa malzemesi, boyutlar ve iç düzenleme) karşılaştırmalı bir şekilde incelenecek ve bölgesel farklılıklar ve/veya benzerlikler ortaya konarak bölgesel yorumlar ve kültürel etkileşim izleri aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Navs, Zerdüştlük, Orta Asya, Göktürk

A COMPARATIVE ANALYSIS OF NAVS-TYPE BURIAL STRUCTURES OF THE GOKTURK PERIOD

Fırat KARA

Mimar Sinan Fine Arts University

In Central Asia during the Göktürk Period (6th-8th centuries), "navs"-type burial structures—considered significant elements of material culture and associated with Zoroastrianism—are generally defined as above-ground tomb chambers constructed from mud-brick and pakhsa. These structures, which, depending on the region, housed either the container called an ossuary with the bones of the deceased or the body itself, are encountered particularly in settled regions such as historical Sogdiana, Chach, Khwarezm, Otrar, and Zhetysu. The existing literature typically focuses on individual centers within these regions, and a comparative study of navs burial structures appears to be relatively limited.

This paper, after addressing the etymological origin and functional debate of the "navs" built in 6th-8th century Central Asia, will comparatively analyze their architectural features (plan types, construction materials, dimensions, and internal arrangement). By identifying regional differences and/or similarities, this study will seek traces of local interpretations and cultural interactions.

Keywords: Navs, Zoroastrianism, Central Asia, Gokturk

EKONOMİ, DİN VE MİMARLIK ÜÇGENİNDE İSLAMİYETİ KABUL ÖNCESİ İLHANLI DEVLET STRATEJİSİNİ OKUMAK

Cemile Nakış KARAMAĞARALI-Özge YAHŞİ ERGEN
Gazi Üniversitesi

Çalışmada, İlhanlıların İslamiyet'i resmi din olarak kabul etmesinden (1295) önceki yönetim anlayışı ekonomi, dinin kamusal rolü ve mimari bağlamında disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Literatürde bu dönem çoğunlukla yalnızca yağma ve yıkım söylemiyle tasvir edilmektedir. Fetih sonrası, Argun dönemindeki (1284-1291) yapısal düzenlemelere yazlık mekân olarak seçtiği Taht-ı Süleyman'dan yola çıkarak bütüncül bir perspektiften bakmak amaçlanmıştır. Özellikle kurumsal örgütlenme, mekânsal planlama ve dini mimari aracılığıyla İlhanlıların özgün bir siyasal ve toplumsal model kurma çabalarına odaklanılmıştır.

Bozkır'dan taşınan siyasal gelenekle İran'daki yerleşik iktidar biçimleri arasındaki çatışma, kentleşme tercihleri ve ekonomik kaynakların dağılımı, başkent seçimi gibi kararlarda görülmektedir. Mimari, bu süreçte ideolojik bir temsil alanı olarak işlevlendirilirken saray yapıları ve dini mimaride iktidarın bu sembolik dili okunabilmektedir.

Bozkır'da sentezlenmiş Budist ve Şamanist gelenekle, İslam ve Hristiyanlık gibi diğer dinlerin bir aradılığı ise yalnızca dini hoşgörü ile açıklandığında eksik kalmaktadır. Bunu kamusal alanda çoklu aidiyetlerin bilinçli bir şekilde inşa edilmesi olarak tanımlarsak, kent planlaması ve mimari üslubun da siyasal meşruiyetin bir parçası haline geldiği görülür. Hülâgü, Güney Batı Asya'yı fethettikten sonra Argun Han döneminde devletin nasıl kurumsallaşma yoluna girdiği, Taht-ı Süleyman özelinde mekânsal, ekonomik ve ideolojik olarak sistemli bir biçimde görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlhanlı, Mimari, İktidar, İktisat, Dini Yapı

INTERPRETING PRE-ISLAMIC ILKHANID STATE STRATEGY IN THE CONTEXT OF ECONOMY, RELIGION AND ARCHITECTURE

Cemile Nakış KARAMAĞARALI-Özge YAHŞİ ERGEN
Gazi University

This study adopts an interdisciplinary approach to examine the Ilkhanids' governance philosophy prior to their adoption of Islam as the official religion (1295), focusing on the economy, the public role of religion, and architecture. In the literature, this period is typically portrayed solely through the lens of plunder and destruction. Following the conquest, the aim is to adopt a holistic perspective by examining the structural reforms of the Argun period (1284-1291), starting from Taht-ı Süleyman, which was chosen as a summer residence. Particular focus is placed on the Ilkhanids' efforts to establish a unique political and social model through institutional organization, spatial planning, and religious architecture.

The conflict between the political traditions brought from the steppe and the established forms of power in Iran is evident in decisions regarding urbanization preferences, the distribution of economic resources, and the selection of a capital. While architecture functions as an ideological representational space in this process, the symbolic language of power can be read in palace structures and religious architecture.

The coexistence of Buddhist and Shamanist traditions synthesized in the steppe with other religions such as Islam and Christianity cannot be fully explained by religious tolerance alone. If we define this as the conscious construction of multiple affiliations in the public sphere, it becomes evident that urban planning and architectural style also became part of political legitimacy. Following Hulagu's conquest of Southwest Asia, the process by which the state institutionalized itself during the reign of Argun Khan is systematically evident -spatially, economically, and ideologically- specifically in the case of Taht-ı Süleyman.

Keywords: Ilkhanid, Architecture, Power, Economy, Religious Architecture

AYVALIK HAMİDİYE CAMİSİ ÜZERİNDEN GEÇ DÖNEM OSMANLI TAŞRA CAMİ MİMARİSİNİN MİKRO-TARİHSEL BİR YENİDEN DEĞERLENDİRMESİ

Ceren KATİPOĞLU ÖZMEN - Çağla CANER YÜKSEL
Çankaya Üniversitesi - Başkent Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı, Osmanlı taşra cami mimarisini “mikro-tarihsel” bir perspektifle inceleyerek alternatif bir tarih yazımı önermektir. Yaygın "merkez-çevre" ikiliklerini vurgulamaktan kaçınan ve yerleşik mimarlık tarihi anlatılarını sorgulayan bu makale, 19. yüzyıl Osmanlı taşra camilerindeki yerel özgünlüğe ve hatta "marjinal" kabul edilebilecek uygulamalara dikkat çekmektedir.

Bu bağlamda, Ayvalık Hamidiye Camisi'nin (1894-1897) tarihi ilginç bir örnek sunar. II. Abdülhamid Dönemi'nde (1876-1909), çoğunlukla Rum Ortodoks nüfusa sahip küçük bir sahil kasabası olan Ayvalık'ta inşa edilen bu yapı, Osmanlı Dönemi'nde şehirde yapılan ilk ve tek camidir. 1821 Mora İsyanından 1922 Türk Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar geçen sürede Ayvalık, Akdeniz ticaret ağının bir parçası haline gelmiş ve bu durum kentin gelişimini hızlandırmıştır. 19. yüzyıldaki mekânsal dönüşüm, öncü ticari ürün olan zeytinyağı fabrikalarının, sabun atölyelerinin ve büyük ticaret gemileri için liman genişletme gibi altyapı projelerinin inşasına odaklanmıştır.

Levanten tüccarların yoğun ticari faaliyetleriyle şekillenen bu kentsel dönüşümde, Hamidiye Camisi'nin küçük ölçekli ve "alışılmadık" mimarisi, kentin tarihsel anlatısında farklı bir noktayı işaret eder. Denizden bakıldığında yerleşimin silüetine hâkim bir konumda inşa edilen cami, imparatorluğun bu küçük kasabadaki merkezi otoritesini vurgular. Yapının konumu ve mimari özellikleri hem kenti deneyimleyenler hem de yapının kendisi aracılığıyla kasıtlı bir siyasi mesaj iletme amacını yansıtır. Bu çalışma, caminin tasarımını, malzemelerini ve inşa sürecini incelerken, aynı zamanda Ayvalık'ın yerel bağlamının yapının mimari formunu nasıl etkilediğini inceleyerek, geleneksel "merkez-çevre" anlatısının dışında, Osmanlı mimarlık tarihi yazımına dair daha geniş temaları keşfetmek için bir ara mercekle olmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Ayvalık, Hamidiye Camisi, Taşra Mimarisi, Cami Mimarisi, Mikro-Tarih Yazımı

A MICRO-HISTORICAL REASSESSMENT OF LATE OTTOMAN PROVINCIAL MOSQUE ARCHITECTURE THROUGH THE CASE OF AYVALIK HAMIDIYE MOSQUE

Ceren KATİPOĞLU ÖZMEN - Çağla CANER YÜKSEL
Çankaya University - Başkent University

The aim of this study is to scrutinize provincial Ottoman Mosque architecture from a micro-historical perspective to propose an alternative historiography. Without emphasizing the canonical "center-periphery" dichotomies and challenging the well-established architectural histories, this paper underlines the local distinctiveness and even "marginal" adoptions in 19th century provincial Ottoman Mosque architecture.

From this point of view, the history of Ayvalık Hamidiye Mosque (1894-1897) proposes an intriguing case. Built during the reign of Abdülhamid II (r. 1876-1909), in Ayvalık, a small coastal city with a small Muslim population and predominantly Greek Orthodox inhabitants, the building is the first and only mosque constructed in the city during the Ottoman era. The period between 1821 Morean Revolt and end of the Turkish War of Independence in 1922, Ayvalık became a part of the Mediterranean trade center, and this helped city's development. The spatial transformation in the 19th century mainly concentrates on the construction of the olive oil factories, as the pioneering trade product, soap workshops and some infrastructures as enlargement of the port for large trade ships.

Within this urban transformation created by the intensive commercial activities carried out by the Levantines, the construction of the Hamidiye Mosque, which is small in scale and has an 'unusual' architecture, marks a different point in the city's historical narrative. Situated on a location that dominates the skyline of the settlement viewed from the sea, the mosque emphasizes the central authority of the empire in this small town. The site selection and the architectural features of the building suggests deliberate intentions to hint imperial authority aiming those experiencing the city from within as well as building itself. This study is an examination of the mosque's design, materials, and construction process, and it also traces how the local context of Ayvalık influenced the architectural form of the building, challenging traditional center-periphery narratives of Ottoman Architecture and making this micro-narrative a lens through which to explore broader historiographical themes.

Keywords: Ayvalık, Hamidiye Mosque, Provincial Architecture, Mosque Architecture, Micro-History

ERKEN HİRİSTİYANLIKTAN GEÇ BİZANS'A MISIR KİLİSELERİNDE BEMA-APSİS DÜZENİ

Erkan KAYA
Uludağ Üniversitesi

Mısır'da erken Hıristiyanlıktan Geç Bizans dönemine kadar uzanan süreçte, Bizans kilise mimarisinde bema ve apsis düzeni belirleyici ve farklı bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Bema, altarı da kapsayan kutsal alanı ifade eden ve ruhban sınıfın ayin boyunca konumlandığı yükseltilmiş alanı ifade ederken, doğuya yönelimi vurgulayan apsis ise genellikle temelde yarım daire formunda olup detaylardaki farklı düzenlemelerle kendini göstermektedir. Mısır kiliselerinde, bu iki mimari kavramın fiziksel ilişkisi, ibadet mekânının organizasyonu ve ritüel işleyişi açısından işlevsel bir bütünlük sağlamıştır. Özellikle Trikonchos plan tipinde bema-apsis düzeni, kutsal alana üç yönden eksedra eklenerek düzenlenmektedir. Bu plan şeması, bemanın etrafında konumlanan üç yarım daire biçimindeki nişlerin kutsal alana doğrudan bağlı olmasını ve ruhban sınıfının farklı liturjik işlevler için ayrılmış alanlarda yer almasını mümkün kılmıştır. Mısır kiliselerinde bu tipoloji hem bölgesel mimari geleneğin hem de dini ritüellerin mekânsal gereksinimlerinin somut bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Mısır'da şekillenen özgün mimari düzenlemelerin Anadolu'nun Lykia Bölgesi gibi farklı coğrafyalara da nüfuz ettiği takip edilebilmektedir. Bema-apsis organizasyonu, kutsal birimin hiyerarşik düzenini vurgulamakla kalmayıp, aynı zamanda ibadet sürecinin mekânsal ve sembolik yapısını da tanımlamıştır. Geç Bizans döneminde bu düzenlemeler, mimari ve liturjik işlevselliğini çeşitli yapılarda koruyarak devam etmiştir. Sonuç olarak, Mısır kiliselerinde bema ve apsis düzeni, Erken Hıristiyanlık'tan Geç Bizans dönemine kadar olan süreçte görülen dini mimarinin temel unsurlarından biri olarak, bölgesel özellikler ve liturjik ihtiyaçlar doğrultusunda gelişmiş ve sınırlı da olsa farklı coğrafyalara örnek teşkil etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Mısır, Bema, Apsis, Kilise

THE BEMA-APSES ARRANGEMENT IN EGYPTIAN CHURCHES FROM EARLY CHRISTIANITY TO LATE BYZANTINE PERIOD

Erkan KAYA
Uludağ University

In Egypt, from the Early Christian era through the Late Byzantine period, the bema and apse arrangement emerges as a distinctive and defining element within Byzantine church architecture. The bema denotes the elevated sacred area encompassing the altar, where the clergy are positioned throughout the liturgy, while the apse—typically semicircular in plan—emphasizes an eastward orientation and manifests itself through varied detailed configurations. In Egyptian churches, the spatial relationship between these two architectural components establishes a functional unity that organizes the worship space and supports ritual practice. Notably, in the trikonchos plan type, the bema-apse arrangement is characterized by the addition of three exedrae surrounding the sacred space. This schematic allows the three semicircular niches positioned around the bema to maintain a direct connection to the sanctuary and provides designated areas for the clergy to perform diverse liturgical functions. This typology in Egyptian churches reflects both regional architectural traditions and the spatial requirements of religious rituals. Moreover, it can be observed that these distinctive architectural arrangements developed in Egypt extended their influence to other regions, such as the Lycian area in Anatolia. The bema-apse organization not only highlights the hierarchical order of the sacred unit but also delineates the spatial and symbolic structure of the worship process. During the Late Byzantine period, these arrangements continued to preserve their architectural and liturgical functionality across various edifices. In conclusion, the bema and apse arrangement in Egyptian churches constitutes a fundamental element of religious architecture spanning from Early Christianity to the Late Byzantine era, evolving in response to regional characteristics and liturgical demands, and, albeit to a limited extent, serving as a model for different geographic areas.

Keywords: Byzantium, Egypt, Bema, Apse, Church.

EDİNCİK KIZ DEDE (ULU PAŞA) MESCİDİ'NDEKİ BİZANS DÖNEMİ DEVŞİRME ESERLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Başak KEŞNİŞ - Feride İmrana SİDDİKİ
Bandırma Onyedli Eylöl Üniversitesi

Devşirme (spoli) malzeme kısaca, eski mimari yapılardan alınarak yeni bir yapıda hayat bulan, mimari plastik öğelere verilen isimdir. Anadolu'nun Türk yapılarında sıklıkla tercih edilse de bu uygulama Türklerden öncesine dayanır. Farklı dönem ve coğrafyalarda örnekleri bulunan devşirme malzeme kullanımına bir örnek de Roma'da bulunan Büyük Konstantin Takı gösterilebilir.

Bu bildiri "Bandırma ve Kapıdağ Yarımadası (Erdek)'nda Bulunan Bizans Dönemi Taş ve Devşirme Eserler" adı altında çalışılan yüksek lisans tezinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Çalışma konusunu oluşturan Kız Dede (Ulu Paşa) Mescidi, Balıkesir'in, Bandırma ilçesine bağlı Edincik mahallesinde yer alır. Mescit üzerinde bulunan kitabeye göre 826 (1423) yılında Veli b. Hacı Yuli tarafından yaptırılmıştır. Yapının batı köşesinde Ulu Paşa'nın sandukasının bulunması veya eskiden Belkis'in mezarının yeri olarak bilinmesi nedeniyle Kız Dede Türbesi olarak anılmaktadır.

Edincik, Kız Dede (Ulu Paşa) Mescidi gibi birçok yapıyı barındırmaktadır. Tarihsel açıdan farklı dönemlerden birçok devşirme malzemeyi de içinde barındırır. Bazı araştırmacılar tarafından bu bölgede herhangi bir Bizans yerleşimi bulunmadığı öne sürölse de ortaya çıkan eserler göz önünde bulundurulduğunda burada yüksek ihtimalle bir Bizans yerleşimi olduğu düşünülmektedir.

Kız Dede (Ulu Paşa) Mescidi devşirme malzeme bakımından oldukça zengin ve çeşitlidir. Çalışmada kataloglanması yapılmış 10 farklı türden 42 adet esere yer verilmiştir. Eserler arasında sütun kaidesi, sütun gövdesi, sütun başlığı, eşik taşı, templon payesi, lahit kapağı, friz, mimari plastik öge, aslan ayaklı parça ve 1 adet işlevi belirlenemeyen granit eser bulunmaktadır.

Bildiri kapsamında, söz konusu yapıda yer alan devşirme malzemelerin detaylı bir şekilde tanıtılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bandırma, Edincik, Bizans, Devşirme, Taş

AN EVALUATION ON THE BYZANTINE PERIOD SPOLIA WORKS IN EDİNCİK KIZ DEDE (ULU PAŞA) MESJID

Başak KEŞNİŞ - Feride İmrana SİDDİKİ
Bandırma Onyedli Eylöl University

Spolia material is, in short, the name given to architectural plastic elements taken from old architectural structures and brought to life in a new structure. Although it is frequently preferred in Turkish structures in Anatolia, this practice dates back to before the Turks. An example of the use of spolia material, which has examples in different periods and geographies, is the Great Arch of Constantine in Rome

This paper is a part of the master's thesis titled "Byzantine Stone and Spolia Works Found in Bandırma and Kapıdağ Peninsula (Erdek)". The Kız Dede (Ulu Paşa) Mosque, which is the subject of the study, is located in the Edincik neighborhood of Bandırma district of Balıkesir. According to the inscription on the mosque, it was built in 826 (1423) by Veli b. Hacı Yuli. It is called the Kız Dede Tomb because Ulu Paşa's coffin is located in the western corner of the building or because it was previously known as the grave of Belkıs

Edincik contains many structures such as Kız Dede (Ulu Paşa) Mosque. It also contains many spolia materials from different historical periods. Although some researchers claim that there was no Byzantine settlement in this region, considering the artifacts that have been unearthed, it is thought that there was most likely a Byzantine settlement here

Kız Dede (Ulu Paşa) Mosque is quite rich and diverse in terms of reused materials. 42 works of 10 different types were catalogued in the study. Among the works are column base, column body, column capital, threshold stone, templon pier, sarcophagus lid, frieze, architectural plastic element, lion foot piece and 1 granite work of unknown function

Within the scope of this report, it is aimed to introduce the spolia materials in the structure in question in detail.

Keywords: Bandırma, Edincik, Byzantium, Spoli, Stone

BOZDOĞAN VE YENİPAZAR İLÇELERİ TÜRK DÖNEMİ DİNİ YAPILARI

Bülent Nuri KILAVUZ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Aydın ilinin ilçelerinden olan Bozdoğan, Yenipazar, Madran Dağı'nın eteklerinde yer alır. Bozdoğan ilçe merkezine bağlı 45 köy (Mahalle) den, Yenipazar 18 Köy (Mahalle) den oluşur. Genel olarak dağlık bir coğrafyaya sahip olmakla birlikte Akçay ve Büyük Menderes nehrinin suladığı verimli ovalara sahiptir. Beylikler döneminde Menteşeoğulları ve Aydınoğulları beylikleri arasında kalmıştır. Bozdoğan ilçesine bağlı olan Yenipazar 1957 yılında ilçe olmuştur. İlçelerdeki köy adları çeşitli Türk boylarının adını taşımaktadır. Osmanlı dönemine ait kayıtlarda ve arşiv belgelerinde Bozdoğan Yörüklerinden bahsedilmektedir. Osmanlı döneminde Bozdoğan aşireti Adana'ya kadar uzanan Güney Anadolu'ya yayılmıştır. Bozdoğan ismi Türk kültüründe gürze benzeyen bir çeşit silah olarak adlandırılmaktadır. Bitişindeki ilçenin bir kılıç-kama çeşidi Yatağan adında olması da bu açıdan dikkat çekicidir.

Türk ve İslam Dönemi Aydın İli Yüzey Araştırması'nın 2013, 2014, 2015 yılı çalışmalarında, Bozdoğan ve Yenipazar ilçesinin mahalle ve köylerinde tarihi eser özelliğini sergileyen camiler tespit edilmiştir. Camiler genellikle geleneksel bölge mimarisinin özelliklerini sergilemektedir. Bununla birlikte süslemesi ve mimari formları bakımından dikkat çekici özellikler de ortaya koymaktadır. Bu camilerden yazlık veya kışlık yerleşmelerde bulunanlar yanında merkezi yerleşimde yer alanlar farklı özellikler göstermektedir. Zengin duvar resimlerine sahip dört cami süslemeleri bakımından diğerlerinin sadelikleri yanında dikkat çekicidir. Plan bakımından da bazı camiler bölgeye özgü formlar ortaya koymaktadır. Bu çalışmada incelenen; Bozdoğan Akçay Mahallesi Demirciler Mescidi, Pınarlı Köyü Eski Camii, Eymir Mahallesi Camii, Ziyaret Ovası Camii, Kamışlar Köyü Eski Camii, Kazandere Köyü Eski Cami, Çamlıdere Yukarı Mahalle Camii, Amasya Köyü Camii, Yenice Köyü Eski Camii Minaresi Kitabesi, Yenice Köyü Eski Camii Kitabesi, Dutağaç Köyü Eski Camii, Olukbaşı Köyü Minareli Camii, Bozdoğan Çarşı Camii, Bozdoğan Dere Cami, Yazıkent Yukarı Cami, Yazıkent Orta Cami, Cumhuriyet Mahallesi Cami'den oluşan, Beylikler döneminden, Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemlerine ait olan Cami ve Mescidler başta olmak üzere dini yapılar plan, malzeme, süsleme özellikleri ve Türk sanatındaki yerleri irdelenerek tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bozdoğan, Yenipazar, Cami, Mescid, Dini Yapı

TURKISH PERIOD RELIGIOUS BUILDINGS IN BOZDOĞAN AND YENİPAZAR DISTRICTS

Bülent Nuri KILAVUZ
Bursa Uludağ University

Bozdoğan, one of the districts of Aydın province, is located at the foothills of Mount Madran. Bozdoğan consists of 45 villages (neighborhoods) within the district center, while Yenipazar consists of 18 villages (neighborhoods). While it has a generally mountainous geography, it boasts fertile plains irrigated by the Akçay and Büyük Menderes Rivers. During the Beylik period, it was divided between the Menteşeoğulları and Aydınoğulları principalities. Yenipazar, which is affiliated with the Bozdoğan district, became a district in 1957. The village names in the districts bear the names of various Turkish tribes. Records and archival documents from the Ottoman period mention the Bozdoğan Yörüks. During the Ottoman period, the Bozdoğan tribe spread throughout Southern Anatolia, extending as far as Adana. The name Bozdoğan refers to a type of weapon resembling a mace in Turkish culture. It is also noteworthy that the adjacent district is called Yatağan, a type of sword-dagger. During the 2013, 2014 and 2015 studies of the Turkish and Islamic Period Aydın Province Surface Survey, mosques that exhibit the characteristics of historical monuments were identified in the neighborhoods and villages of Bozdoğan and Yenipazar districts. The mosques generally exhibit the characteristics of traditional regional architecture. However, they also reveal remarkable features in terms of their decoration and architectural forms. Among these mosques, those located in the central settlement as well as those located in summer or winter settlements show different characteristics. Four mosques with rich wall paintings are remarkable in terms of their decoration while the others are striking in their simplicity. In terms of plan, some mosques also reveal forms specific to the region. Examined in this study; Religious structures, especially mosques and masjids from the Principalities period, Ottoman and Early Republican periods, consisting of Bozdoğan Akçay Neighborhood Demirciler Masjid, Pınarlı Village Old Mosque, Eymir Neighborhood Mosque, Ziyaret Ovası Mosque, Kamışlar Village Old Mosque, Kazandere Village Old Mosque, Çamlıdere Yukarı Neighborhood Mosque, Amasya Village Mosque, Yenice Village Old Mosque Minaret Inscription, Yenice Village Old Mosque Inscription, Dutağaç Village Old Mosque, Olukbaşı Village Minaret Mosque, Bozdoğan Çarşı Mosque, Bozdoğan Dere Mosque, Yazıkent Yukarı Mosque, Yazıkent Orta Mosque, Cumhuriyet Neighborhood Mosque will be introduced by examining their plans, materials, decorative features and their place in Turkish art.

Keywords: Bozdoğan, Yenipazar, Mosques, Masjids, Religious Buildings

BURSA PINARBAŞI MEZARLIĞI KADIN MEZAR TAŞLARI

Bülent Nuri KILAVUZ - Ayşe ÇİÇEK
Bursa Uludağ Üniversitesi

Bursa, Uludağ'ın kuzeybatı eteklerinde, aynı adlı ovanın güney kenarında kurulmuş; hem ovaya hem dağa doğru yayılan bir yerleşimdir. Marmara Bölgesi'nin güneyinde yer alan şehir, Türkiye'nin beşinci büyük ili olup, sanayi, tarım, turizm ve tarihî mirasıyla öne çıkar. Uludağ gibi önemli bir dağa sahip olan Bursa'nın yüzey şekillerini dağlar, ovalar, göller ve akarsular belirler. Akdeniz ile Karadeniz iklimi arasında geçiş özelliği gösteren şehir, "Yeşil Bursa" unvanını doğal zenginliklerinden alır. Tarım, ipekçilik, meyvecilik ve el sanatları tarih boyunca ekonomik hayatın temelini oluşturmuştur.

Antik çağdaki adıyla "Prusa", Bitinya Krallığı döneminde kurulmuş; Roma ve Bizans dönemlerinde gelişmiştir. Osmanlı'nın Bursa'yı fethetmesi 6 Nisan 1326'da gerçekleşmiş ve şehir, Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olmuştur. Bu dönemde Bursa, siyasi, ticari ve kültürel açıdan önemli bir merkez hâline gelmiştir. Osman Gazi ve Orhan Gazi'nin ardından gelen padişahlar döneminde şehir külliye, hanlar, hamamlar ve çarşılarla zenginleşmiş, birçok bilim ve sanat insanı buraya yerleşmiştir. Osmanlı medeniyetinin ilk önemli merkezlerinden biri olan Bursa, erken dönem Osmanlı mimarisinin özgün örneklerine ev sahipliği yapmaktadır. Şehir, yalnızca Orhan Gazi, Hüdavendigar, Yeşil ve Muradiye külliye gibi anıtsal yapılarıyla değil; aynı zamanda tarihî hafızayı barındıran mezarlıklarıyla da dikkat çeker. Bu bağlamda, Bursa'nın güneyinde yer alan Pınarbaşı Mezarlığı, kentin en eski Müslüman defin alanlarından biri olarak sanat tarihi açısından önemli bir inceleme alanıdır.

Bu çalışmada, 15. yüzyıldan 20. yüzyıla tarihlenen kadın mezar taşları üzerinden, Osmanlı toplumunda kadının sosyal konumu ve mezar taşı sanatındaki üslup değişimleri incelenmektedir. Taşlar, dönemin yazı karakterleri, süsleme anlayışı ve estetik zevkini yansıtan önemli kültürel belgeler niteliğindedir. Lale, servi, hurma ağacı gibi bitkisel motiflerin yanı sıra; Mühr-ü Süleyman, yıldız, vazo ve kurdele gibi semboller, mezar taşı sanatında kullanılan sembolik anlatımı zenginleştirmektedir. Özellikle 18. yüzyılda Lale Devri ile birlikte natüralist bezemeler yaygınlaşmış, kadın mezar taşlarında süsleme daha da belirginleşmiştir.

Bu taşlar yalnızca bireysel kimlik bilgilerini değil; Osmanlı toplum yapısını, sanatsal eğilimleri ve mezar geleneğinin simgesel dilini de gözler önüne sermektedir. Unutulan hayatların tanıklığını sürdüren bu taşlar, Türk sanatının ölümle kurduğu estetik ilişkinin izlerini taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Süsleme, Mezarlık, Mezar Taşı, Pınarbaşı

WOMEN'S TOMBSTONES IN BURSA PINARBASI CEMETERY

Bülent Nuri KILAVUZ - Ayşe ÇİÇEK
Bursa Uludağ University

Bursa is a settlement located on the northwestern slopes of Mount Uludağ, on the southern edge of the plain of the same name, and extends both towards the plain and the mountains. Located in the southern Marmara Region, the city is Turkey's fifth-largest province and is distinguished by its industry, agriculture, tourism, and historical heritage. Home to a prominent mountain like Uludağ, Bursa's surface features are characterized by mountains, plains, lakes, and streams. The city, which exhibits a transition between the Mediterranean and Black Sea climates, derives its title of "Green Bursa" from its natural riches. Agriculture, sericulture, fruit growing, and handicrafts have historically formed the basis of economic life.

Prusa, as it was known in ancient times, was founded during the Bithynia Kingdom and flourished during the Roman and Byzantine periods. The Ottoman conquest of Bursa took place on April 6, 1326, and the city became the first capital of the Ottoman Empire. During this period, Bursa became an important political, commercial, and cultural center. During the reigns of the sultans who succeeded Osman Gazi and Orhan Gazi, the city was enriched with social complexes, inns, bathhouses, and bazaars, and many scholars and artists settled here. Bursa, one of the first important centers of Ottoman civilization, is home to unique examples of early Ottoman architecture. The city is notable not only for its monumental structures such as the Orhan Gazi, Hüdavendigâr, Yeşil, and Muradiye social complexes, but also for its cemeteries that hold historical memory. In this context, Pınarbaşı Cemetery, located in the south of Bursa, is an important area of art history as one of the city's oldest Muslim burial sites.

This study examines the social status of women in Ottoman society and the stylistic changes in tombstone art through the study of women's tombstones dating from the 15th to the 20th century. These stones are important cultural documents reflecting the period's script, decorative approach, and aesthetic taste. In addition to botanical motifs such as the tulip, cypress, and date palm, symbols such as the Seal of Solomon, the star, the vase, and the ribbon enrich the symbolic narrative used in tombstone art. Naturalistic ornamentation became widespread, particularly with the Tulip Era in the 18th century, and the decoration on women's tombstones became more pronounced.

. These stones reveal not only individual identities but also the Ottoman social structure, artistic trends, and the symbolic language of funerary traditions. Bearing witness to forgotten lives, these stones bear traces of Turkish art's aesthetic relationship with death.

Keywords: Ornament, Grave, Cemetery, Gravenestone, Pınarbaşı

GEÇ OSMANLI DÖNEMİNDE BURSA'DA NEOKLASİK ÜSLUP

Bülent Nuri KILAVUZ - Serap BULUR
Bursa Uludağ Üniversitesi

Osmanlı İmparatorluğu 19. Yüzyılda, siyasi, kültürel ve toplumsal açıdan bir dönüşüm sürecine girer. Avrupa'da 1789 Fransa İhtilal'ı ile dünyada yaygınlık kazanan milliyetçilik düşüncesi, çokuluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı İmparatorluğunu da etkilemeye başlar ve Osmanlı içinde ayrılıkçı örgütlenmelerin hareketlerinin güçlenmesine sebep olur. Bu gelişmeler kapsamında imparatorluğu bir arada tutmak ve birliği korumak için çeşitli ideolojik arayışlara yönelinir. Bu arayışların sonucunda Osmanlıcılık, Tanzimatçılık, İslamcılık, Türkçülük, Garpcılık gibi ideolojiler ortaya çıkar. Söz konusu akımlar hem siyasi hem de kültürel düzlemde çözümler sunar.

Bu süreçte Türkçülük ideolojisinin vurgulanması ile birlikte ilk belirtiler edebiyat ve kültür alanlarında görülür. Dönemin önemli aydınlarından Ziya Gökalp'in fikirleri ekseninde önemli ölçüde şekillenen bu ideoloji Osmanlı devletinin içinde bulunduğu çöküş döneminden çıkış yolu olarak görülür. İlerleyen dönemlerde de dil, eğitim, edebiyat, ekonomi ve hukuk gibi alanlarda sınırlı kalmayıp mimarlık alanına da yansır.

Bu bağlamda milli kimliğin mimari düzlemde de karşılık bulması yönünde, Batı etkisinden sıyrılarak, Selçuklu, Osmanlı klasik ve Mimar Sinan dönemi mimari öğelerinin araştırılması ve yeniden yorumlanarak kullanılması önem kazanır. Bu gelişmelerin neticesinde 19. Yüzyıl sonlarında şekillenen Neoklasik üslup 20. Yüzyılın başlarına kadar etkili olur. Bu üslup o dönemin aydınları tarafından Milli Mimari, Milli Mimari Rönesansı, Milli Mimari Üslubu olarak da anılır. Girişlerin kurgulanma biçimleri, bezemeli saçakları, kemer kullanımı ve süsleme elemanlarıyla klasik mimarlık ilkeleri esas alınır. Neoklasik üslup doğrultusunda inşa edilen eğitim, kamu, sivil yapılar başta İstanbul olmak üzere İzmir, Bursa, Balıkesir, Kocaeli gibi kentlerde yaygınlık gösterir. Bilhassa bu yapılar arasında eğitim yapıları dikkat çeker. Bursa'da bu dönemde inşa edilen ve günümüzde halen kullanılmaya devam edilen Atatürk İlköğretim Okulu ve Hoca İlyas Okulu, söz konusu mimari üslubu hem biçimsel hem de ideolojik zeminde yansıtan önemli örnekler arasındadır. Bu yapıların platform üzerine inşa edilmesi, simetrik plan ve cephe kurgusu, geniş saçakları, sivri ve basık kemer sistemleri, cephe ortasında konumlandırılan girişler, çıkmalar, saçak altı yüzeyindeki süslemeler ve eli böğründeler gibi Selçuklu ve Osmanlı mimarisine ait öğeler belirleyici özellikler olarak öne çıkar.

Ayrıca, Bursa erken dönem Osmanlı mimarisinin karakteristik özelliklerinden biri olan almalı tuğla tekniğinin kullanımı da bu üslubun geleneksel ve bölgesel unsurlarla kurduğu ilişkiyi gösterir.

Anahtar Kelimeler: Neoklasik Üslup, Bursa, Mimari, Osmanlı Devleti

NEOCLASSICAL STYLE IN BURSA DURING THE LATE OTTOMAN PERIOD

Bülent Nuri KILAVUZ - Serap BULUR
Bursa Uludağ University

The Ottoman Empire entered a period of transformation in the 19th century in political, cultural, and social terms. The idea of nationalism, which gained widespread influence in Europe following the French Revolution of 1789, also began to affect the Ottoman Empire, which had a multi-ethnic structure, and led to the strengthening of separatist movements within the state. In response to these developments, various ideological approaches were adopted in order to preserve the unity of the empire. As a result of these efforts, ideologies such as Ottomanism, Tanzimatism, Islamism, Turkism, and Westernism emerged. These movements aimed to provide solutions at both political and cultural levels.

During this process, with the increasing emphasis on the ideology of Turkism, its first manifestations appeared in the fields of literature and culture. This ideology, largely shaped by the ideas of one of the prominent intellectuals of the period, Ziya Gökalp, was regarded as a way out of the decline of the Ottoman Empire. In the following period, it extended beyond fields such as language, education, literature, economy, and law, and began to influence architecture as well.

In this context, in order to reflect national identity in the architectural realm, there was a growing tendency to move away from Western influences and to study and reinterpret the architectural elements of the Seljuk, Classical Ottoman, and Mimar Sinan periods. As a result of these developments, the Neo-Classical style, which took shape in the late 19th century, remained influential until the early 20th century. This style was also referred to by contemporary intellectuals as “National Architecture,” “National Architectural Renaissance,” and “National Architectural Style.” It was based on the reinterpretation of classical architectural principles through elements such as the organization of entrances, decorated eaves, the use of arches, and ornamental features.

Buildings constructed in the Neo-Classical style, including educational, public, and civil structures, became widespread in cities such as Istanbul, İzmir, Bursa, Balıkesir, and Kocaeli. Among these, educational buildings are particularly noteworthy. In Bursa, Atatürk Primary School and Hoca İlyas School, which were built during this period and are still in use today, stand out as significant examples that reflect this architectural style both formally and ideologically. The construction of these buildings on a platform, their symmetrical plan and façade compositions, wide eaves, pointed and segmental arches, centrally positioned entrances, projections, decorative elements on the underside of the eaves, and the use of traditional brackets (*eliböğrundes*) represent key features derived from Seljuk and Ottoman architecture. In addition, the use of the alternating brick technique (*almaşık masonry*), which is a characteristic feature of early Ottoman architecture in Bursa, demonstrates the relationship of this style with traditional and regional architectural elements.

Keywords: Neoclassical Style, Bursa, Architecture, Ottoman Empire

TAŞRADAKİ KAMU YAPILARINDA MİMARİ ÜSLUBUN DEĞİŞİMİ: ŞEREFLİKOÇHİSAR ÖRNEĞİ

Halise Betül KIRMIZI
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Çalışma, Ankara ilinin Şereflikoçhisar ilçesinde yer alan ve 1880'lerden 1940'lara uzanan dönemde inşa edilmiş üç kamu yapısı üzerinden taşra kamu mimarisinde görülen mimari üslup değişimini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu yapılar: Redif Deposu, Cumhuriyet İlköğretim Okulu ve Belediye Binası'dır. İlçe merkezinde Ankara Caddesi üzerinde yer alan üç yapıdan en eski tarihli kitabesine göre 1899'da inşa edildiği anlaşılan ve bir askeri yapı olan Redif Deposu'dur. Redif Deposu'na yakın mesafe ile biraz çaprazda konumlanan Cumhuriyet İlköğretim Okulu, herhangi bir kitabesi bulunmasa da yerel halkın söylemlerine göre 1927-29 yıllarında inşa edilmiştir. İlköğretim okulunun karşısında yer alan ve bir idari yapı olarak dikkat çeken Şereflikoçhisar Belediye Binası'nın inşası ise modern mimarinin kendini hissettirdiği 1940'lı yıllara tarihlendirilmektedir. Bu eserlerden Redif Deposu Geç Osmanlı; Cumhuriyet İlköğretim Okulu Erken Cumhuriyet; Belediye Binası ise Modern Mimari'nin bir taşra kenti olan Şereflikoçhisar'daki yegane temsilcileridir. Her biri döneminin temsilcisi niteliğindeki bu eserler çalışmamızda; plan, mimari, malzeme ve süsleme özellikleri açısından ele alınarak üç farklı dönemde geçirdikleri üslup değişimi bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilecektir.

Taşradaki kamu mimarisine dair bütüncül okumalar yapabilmek çoğu zaman az sayıdaki örnek üzerinden çok katmanlı bir çözümlemeyi gerektirir. Çalışmamızdaki gibi küçük yerleşimlerde yer alan bu tür yapılar sayıca az da olsa taşradaki mimari üslubun nasıl dönüştüğünü göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Taşra mimarisinin sessiz hafızasını açığa çıkarma potansiyeli de taşıyan yapıların mimari üslubun nasıl evrim geçirdiğini gözler önüne sermesi onları değerli kılan bir husustur. Ayrıca bu çalışma, Şereflikoçhisar'daki kamu yapılarının karşılaştırmalı analiziyle taşradaki kamu mimarisinin sınırlı fakat anlamlı örnekleri üzerinden mimari üslubun değişimini sanat tarihi bağlamında görünür kılmayı da amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Kamu Yapıları, Geç Osmanlı Mimarisi, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi, Modern Mimari

THE CHANGE OF ARCHITECTURAL STYLE IN PUBLIC BUILDINGS IN THE PROVINCES: THE EXAMPLE OF SEREFLIKOCHISAR

Halise Betül KIRMIZI
Ankara Hacı Bayram Veli University

The study aims to examine the architectural style change in provincial public architecture through three public buildings in Şereflikoçhisar district of Ankara province, built between the 1880s and 1940s. These buildings are: Redif Depot, Cumhuriyet Primary School and Municipality Building. The oldest of the three buildings on Ankara Street in the district center is the Redif Depot, a military building that was apparently built in 1899 according to its inscription. The Cumhuriyet Primary School, which is located a little diagonally from the Redif Depot, was built in 1927-29 according to local residents, although no inscription has been found. The construction of the Şereflikoçhisar Municipality Building, which is located opposite the primary school and draws attention as an administrative building, is dated to the 1940s, when modern architecture made itself felt. Among these works, Redif Depot is the only representative of Late Ottoman, Cumhuriyet Primary School is Early Republican, and the Municipality Building is the only representative of Modern Architecture in Şereflikoçhisar, a provincial city. In this study, each of which is representative of its period, will be evaluated in terms of plan, architecture, material and ornamentation features, and the stylistic change they have undergone in three different periods will be evaluated with a holistic approach.

Making holistic readings of public architecture in the provinces often requires a multi-layered analysis of a small number of examples. Although such buildings in small settlements such as the one in our study are few in number, they are of great importance in terms of showing how the architectural style in the provinces was transformed. The fact that the buildings, which also have the potential to reveal the silent memory of provincial architecture, reveal how the architectural style has evolved is another issue that makes them valuable. In addition, this study also aims to make the change of architectural style visible in the context of art history through the comparative analysis of public buildings in Şereflikoçhisar through limited but meaningful examples of public architecture in the provinces.

Keywords: Ankara, Public Buildings, Late Ottoman Architecture, Early Republican Architecture, Modern Architecture

HADRIANOPOLİS KAZILARINDA BULUNAN ORTA-GEÇ BİZANS SİKKELERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Fatma KIZILYALÇIN OYARÇIN - Kasım OYARÇIN
Karabük Üniversitesi - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Antik Çağ'da Paphlagonia sınırları içerisinde yer alan Hadrianopolis, günümüzde Karabük ili Eskipazar ilçesinin 3 km batısında, Viranşehir olarak adlandırılan mevkide ve çevresindeki Budaklar, Büyükyaylalar, Çaylı ve Beytarla köylerini kapsayan alanda konumlanmaktadır. Antik kente ait kalıntılar günümüzde Budaklar Köyü ve Hacı Ahmetler Mahallesi'nde yoğunlaşmaktadır. Hadrianopolis'te 2003 yılından bu yana yürütülen bilimsel arkeolojik kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılan yapıların tamamı Geç Roma-Erken Bizans dönemlerine tarihlendirilmektedir. Söz konusu yapıların inşa tarihi ve kullanım evreleri ile kazılarda ele geçen buluntuların kronolojik özellikleri dikkate alınarak Hadrianopolis'in MÖ 1. yüzyılda kurulduğu ve MS 8. yüzyıl civarında terk edildiği düşünülmektedir. Buna karşın, kazılar sırasında arkeolojik tabakalardan ele geçen ve bu bildirinin konusunu oluşturan MS 10.-11. yüzyıla ait Bizans sikkeleri, kentin MS 8. yüzyıl civarında terk edildiğine dair mevcut görüşlerin yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bildiri kapsamında öncelikle, Hadrianopolis kazılarında ele geçen Orta ve Geç Bizans sikkelerinin sayısal verileri ile dönemsel ve mekânsal dağılımları hakkında bilgi verilecektir. Ardından, özellikle Kuzeybatı Nekropol Kilisesi ve İç Kale Vaftizhanesi gibi yapılarda bulunan MS 10.-11. yüzyıla tarihlenen Bizans sikkeleri ışığında, kentin çeşitli saldırılarla tahribata uğramış olsa da MS 8. yüzyılda tamamen terk edilmediği ve küçük ölçekli de olsa bir yerleşimin Geç Bizans Dönemi'nde en azından 11. yüzyıl sonlarına kadar devam ettiği yönünde değerlendirmelere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Paphlagonia, Hadrianopolis, Orta Çağ, Bizans, Sikke

ASSESSMENTS OF MIDDLE-LATE BYZANTINE COINS FOUND IN HADRIANOPOLIS EXCAVATIONS

Fatma KIZILYALÇIN OYARÇIN - Kasım OYARÇIN
Karabük University - Ondokuz Mayıs University

Hadrianopolis, located within the borders of Paphlagonia in ancient times, is situated 3 km west of Eskipazar district in Karabük province, in an area known as Viranşehir and surrounding villages of Budaklar, Büyükyaylalar, Çaylı and Beytarla. The remains of the ancient city are concentrated in Budaklar Village and Hacı Ahmetler Neighbourhood. All of the structures uncovered as a result of scientific archaeological excavations conducted in Hadrianopolis since 2003 date back to the Late Roman-Early Byzantine periods. Considering the construction dates and usage phases of these structures, as well as the chronological characteristics of the finds uncovered during the excavations, it is believed that Hadrianopolis was founded in the 1st century BCE and abandoned around the 8th century CE. However, the Byzantine coins from the 10th–11th centuries AD found in the archaeological layers during the excavations, which are the subject of this paper, necessitate a re-evaluation of the current views that the city was abandoned around the 8th century AD. This paper first provides information on the numerical data and temporal and spatial distribution of Middle and Late Byzantine coins found in the Hadrianopolis excavations. Then, in light of the Byzantine coins dating to the 10th–11th centuries discovered in structures such as the Northwest Necropolis Church and the Inner Castle Baptistery, this study argues that, despite the city's damage from various attacks, it was not entirely abandoned in the 8th century, and that a small-scale settlement persisted thereafter. Based on Byzantine coins dating from the 10th–11th centuries found in structures such as the Northwest Necropolis Church and the Inner Castle Baptistery, the paper argues that although the city was damaged by various attacks, it was not completely abandoned in the 8th century and that a small-scale settlement continued to exist in the Late Byzantine period until at least the end of the 11th century.

Keywords: Paphlagonia, Hadrianopolis, Middle Ages, Byzantine, Coin

SÜRYANİ KADİM MERYEM ANA KİLİSESİ EL YAZMALARININ BELGELEME, KONSERVASYON VE DEPOLAMA ÇALIŞMALARI

M. Nilüfer KİRAZ - Sebahattin KÜÇÜK
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Günümüzde kilise görevini sürdüren Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesinin Şemsilere ait bir tapınak olarak inşa edildiği ve M.S. 280 yılında kiliseye çevrildiği düşünülmektedir. Yapı, farklı dönemlerdeki değişiklikler ve ekler ile kompleks bir yapı grubuna dönüşmüştür. Kilisedeki yazıtlardan yapının M.S. 848'den 1914'e kadar pek çok kez yıkım, deprem, yangın ve işgal gibi nedenlerle onarım gördüğü anlaşılmaktadır. Kilise günümüzdeki halini 2004-2005 yılları arasında yapılan restorasyonlar ile almıştır.

Hristiyanlık döneminin ilk yüzyıllarından itibaren Süryanilerin kültürel ve sanatsal çeşitliliğini ortaya koyan en özgün örnekler, 5. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar uzanan el yazmalarıdır. Bu çalışmanın kapsamı Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesi'ne ait 385 adet el yazmasının mevcut durumlarının belgelenmesi, sorunların tanımlaması, konservasyon çalışmaları ve önleyici koruma uygulamalarıdır. Bu amaçla öncelikle koleksiyonun genel niteliği göz önünde bulundurularak ayrıntılı envanter fişleri hazırlanmış, eserlerin temizliğinin ardından da uygun depolama koşullarının oluşturulması için alan çalışması yapılmıştır. Çalışmalar sırasında her bir el yazması ayrıntılı olarak fotoğraflanarak belgelenmiş, envanter fişlerinde yer alan tanımlamalar işaretlenerek belgelenmiş, el yazmasının üretiminde kullanılmış kâğıt, kumaş, deri gibi farklı malzemelerin ve bozulmaların mikroskop çekimleri yapılmıştır. Belgeleme sonrası, yumuşak fırçalar, müze süpürgesi ve aspirasyon cihazı kullanılarak kir, toz, böcek ve mum kalıntıları temizlenmiş, temizliği tamamlanan eserler asitsiz kâğıt kullanılarak paketlenmiş ve boyutlarına uygun tasarlanan asitsiz kutular içine yerleştirilmiştir. Yazma eserlerin konservasyon sonrası depolanması için kompakt arşiv dolap sistemi tasarlanmış ve kilisenin uygun alanında konumlandırılmıştır. Bu alanda iklimlendirme sistemi kurularak stabil bir sıcaklık-nem ortamı sağlanmıştır. Tüm işlemleri tamamlanan eserler kompakt arşiv dolapları içine yerleştirilmiştir.

Bu çalışmada, ülkemizin önemli kültürel miras ürünleri olan el yazmalarının etik standartlar çerçevesinde belgelenmesi, konservasyonu ve depolanması, Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesi el yazmaları özelinde ele alınarak bir vaka çalışması biçiminde ortaya konmuştur. Yazma eserlerin, özellikle de henüz yeterince çalışma yapılmamış olan Süryani el yazmalarının belgelenmesi ve konservasyonu alanında güncel bir çalışma olan bu uygulamanın bu alanda çalışan uzmanlar için kaynak oluşturması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesi, Süryani el yazmaları, Belgeleme, Konservasyon, Depolama

DOCUMENTATION, CONSERVATION AND STORAGE STUDIES OF THE SYRIAC ANCIENT VIRGIN MARY CHURCH MANUSCRIPTS

M. Nilüfer KİRAZ - Sebahattin KÜÇÜK
Mimar Sinan Fine Arts University

It is thought that the Syriac Ancient Virgin Mary Church, which continues to serve as a church today, was built as a temple belonging to the Shamsi family and was converted into a church in 280 AD. The structure has turned into a complex group of structures with changes and additions in different periods. It is understood from the inscriptions in the church that the structure was repaired many times from 848 AD to 1914 due to reasons such as destruction, earthquake, fire and occupation. The church took its current form with the restorations carried out between 2004-2005.

The most original examples that reveal the cultural and artistic diversity of the Syriacs since the first centuries of the Christian era are the manuscripts dating from the 5th century to the 20th century. The scope of this study is to document the current status of 385 manuscripts belonging to the Syriac Ancient Virgin Mary Church, to identify problems, to carry out conservation work and to implement preventive protection practices. For this purpose, detailed inventory sheets were prepared by considering the content of the collection first, and after the cleaning of the works, a field study was carried out to create suitable storage conditions. During the studies, each manuscript was documented by photographing it in detail, the definitions on the inventory slips were marked and documented, and microscope images were taken of different materials such as paper, fabric, and leather used in the production of the manuscript and their deterioration. After documentation, dirt, dust, insects, and wax residues were cleaned using soft brushes, a museum vacuum cleaner, and an aspirator, and the cleaned works were packaged using acid-free paper and placed in acid-free boxes designed according to their size. A compact archive cabinet system was designed for the storage of the manuscripts after conservation and positioned in a suitable area of the church. An air conditioning system was installed in this area to provide a stable temperature-humidity environment. The works, after all conservation procedures were completed, were placed in compact archive cabinets.

In this study, the documentation, conservation, and storage of manuscripts, which are important cultural heritage products of our country, within the framework of ethical standards was presented in the form of a case study, specifically addressing the manuscripts of the Syriac Ancient Virgin Mary Church. This study, which is about the documentation and conservation of manuscripts, especially Syriac manuscripts, which have not yet been studied sufficiently, is intended to be a resource for experts working in this field.

Keywords: Syriac Ancient Virgin Mary Church, Syriac Manuscripts, Documentation, Conservation, Storage

GALATA SURP KRİKOR LUSAVORİÇ ERMENİ KİLİSESİ'NİN TARİHSEL VE MİMARİ DEĞERLENDİRMESİ

Teni KİREMITÇİYAN
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

İstanbul'un fethinden önce Cenevizlilerin ticarî bir kolonisi olarak teşkilatlanmış olan Galata, Doğu ile Batı arasındaki liman kimliğiyle kentin tarihinde daima hususi bir mevki işgal etmişti. Ticaret sayesinde muhtelif milletlerden oluşan bir nüfusa sahip olan bu semte, varlıkları Bizans devrine dek uzanan Ermenilerin de İstanbul'da bir Patriklik müessesesi altında henüz kurumsallaşmadıkları bu erken dönemde Kırım-Kefe'den gelen tüccarları vasıtasıyla yerleştikleri bilinmektedir.

Bu dönemde semtteki Ermeni yerleşiminin en somut kanıtı, şehrin bilinen ilk Ermeni kilisesi olan ve başlangıçta Surp [Aziz] Sarkis adıyla anılan yapıdır. 1360 ve 1361 tarihli elyazması iki kolofon kilisenin mevcudiyetini teyit etmekle birlikte, 15. yüzyılda Kefeli tüccar Gozmos'un baniliğinde Surp Krikor Lusavoriç adıyla yeniden inşasına dair tarihler, ileri sürülen farklı görüşler nedeniyle tartışmalıdır. Bu doğrultuda makale, yapının ilk hâlini ve Surp Krikor Lusavoriç adıyla yeniden inşa edilme sürecini ele alacak; literatürde süregelen çelişkili inşa tarihlerini dönem kaynakları ve epigrafik kanıtlar ışığında irdedeleyecektir.

Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, geçirdiği mimari dönüşümlerle döneminin diğer İstanbul Ermeni kiliselerinden ayrılan özgün bir kimlik kazanmıştır. Bu dönüşümler, 1731'deki büyük yangının ardından 1733'te Eğinli Bezirganbaşı Erivanlı Seğpesdros'un baniliğinde Mimar Sarkis Kalfa tarafından yeniden inşa edilmesi, 1771'de tekrar yandıktan sonra 1799 yılında Saray Mimarı Minas Kalfa eliyle bir kez daha yapılması ve bunlara müteakip 19. yüzyılda geçirdiği onarımlar sonrası gerçekleşmiştir. Çalışma, büyük bölümü ilk kez tetkik edilen keşif defterlerinden oluşan arşiv belgeleri ve temelinde kilisenin dönemin Ermenice dergilerinde yer alan mimarî çizimlerin analizlerine dayanarak bu özgün hüviyetini yorumlamayı hedeflemektedir.

Nihayetinde, 1958'de yol genişletme çalışmaları kapsamında istimlak edilerek yıkılan bu önemli yapının, şehrin kolektif hafızasından silinmesinin ehemmiyeti tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Galata, Ermeni Kiliseleri, Surp Krikor Lusavoriç, İnşa, Onarım

THE HISTORICAL AND ARCHITECTURAL ASSESSMENT OF THE GALATA ST. GREGORY THE ILLUMINATOR ARMENIAN CHURCH

Teni KİREMITÇİYAN
Mimar Sinan Fine Arts University

Prior to the conquest of Istanbul, Galata, which was organized as a commercial colony of the Genoese, had always occupied a special position in the city's history with its identity as a port between the East and the West. It is known that Armenians, whose presence dates back to the Byzantine era, also settled in this district, which had a diverse population of various nations due to commerce. This settlement occurred through merchants from Crimea-Kaffa during an early period when the Armenians had not yet been institutionalized under a Patriarchate in Istanbul.

The most tangible evidence of the Armenian settlement in the district during this period is the structure known as the city's first Armenian church, initially named Saint [Surp] Sarkis. Although two manuscript colophons dated 1360 and 1361 confirm the church's existence, the dates concerning its reconstruction in the 15th century under the patronage of the Kaffan merchant Gozmos with the name St. Gregory the Illuminator are controversial due to differing scholarly opinions. Accordingly, this article will address the structure's initial form and its reconstruction process as St. Gregory the Illuminator; it will scrutinize the persistent, contradictory construction dates in the literature in light of period sources and epigraphic evidence.

The St. Gregory the Illuminator Church acquired a unique architectural identity that distinguished it from other Istanbul Armenian churches of its period through the transformations it underwent. These transformations were the result of its reconstruction in 1733 by Architect Sarkis Khalfa under the patronage of Seğpesdros of Eğin, the Head Merchant [Bezîrgânbaşı] from Erivan, following the great fire of 1731; its subsequent rebuilding in 1799 by the Palace Architect Minas Khalfa after it burned down again in 1771; and the repairs that followed in the 19th century. This study aims to interpret this unique identity by relying on archival documents -consisting largely of survey registers [keşif defterleri] examined for the first time- and on the analysis of architectural drawings of the church that appeared in Armenian periodicals of the era.

Keywords: Galata, Armenian Churches, St. Gregory the Illuminator, Construction, Repair / Restoration

XX. YÜZYILIN İLK ÇEYREĞİNDE İSTANBUL'DA BİR MİMAR: ANDONİS DEMETRACOPULO

Kıvanç KOÇAK
Bartın Üniversitesi

XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun batıya yakınlaşması Osmanlı mimarisinde de anlayış değişikliğine yol açmıştır. XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde mimarlık teşkilatında ve imar sisteminde değişiklikler olmuştur. Buna ek olarak Tanzimat döneminden sonra da yeni yapı türleri ortaya çıkmıştır ve mimari düşüncede değişiklikler olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında, imparatorluğun başkenti İstanbul'da farklı milletlerden mimarlar eserler inşa etmişlerdir. XIX. yüzyıl boyunca ve XX. yüzyılın ilk çeyreğinde, başkent İstanbul'da han, iskele konak, apartman, gar, okul, hastane, fabrika, cami, türbe, çeşme, bakanlık, hükümet konağı, büyükelçilik, hotel vb. çok farklı türde yapılar inşa edilmiştir. Bu eserlerin her birinde özgün sanatsal özellikler görülmektedir. İnşa edilen mimari eserlerin her biri İstanbul'un mimari kültürünü zenginleştirmiştir. Çalışmanın konusu olan Mimar Andonis Demetracopulo Rum asıllı ve Burgazadalı'dır. Hayatı hakkında fazla bilgi olmayan mimar İstanbul'da 1902-1922 yılları arasında faaliyet göstermiştir. Mimar Annuaire Oriental'de verilmiş olan ilanda, 1905-1908 arasında, G. Emmanouilides'le birlikte Ada Han'da çalışmıştır. 1910 yılında Konstantin Galatis ile birlikte, Hastane Hanı'nda, 1911 yılında Velisarios Makropoulos ile birlikte faaliyet yapmıştır. Mimar Demetracopulo 1912 ve 1913 yıllarında da aynı handa çalışmıştır. Mimar Demetracopulo Birinci Ulusal Mimarlık üslubunun etkili olduğu yıllarda eser vermiş olmasına karşın, eserleri hem Avrupa mimarisinden etkiler hemde Birinci Ulusal Mimarlık'tan etkiler taşımaktadır. Mimarın bilinen eserleri az sayıdadır ve mimarın bilinen eserleri İstanbul'da, Büyükdada ile Beyoğlu ilçelerindedir. Bu bildiride Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarındaki mimarlık ortamı içinde eserlerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Mimar Demetracopulo'nun eserlerinin bulundukları bölge içindeki önemi ve mimari üsluplarının son dönem Osmanlı mimarlığı içinde ele almak hedeflenmektedir. Mimar Andonis Demetracopulo'nun eserleri üzerinden bir dönem mimarisinin panoraması ortaya koyulacaktır. Bu çalışma yapılırken saha çalışmaları ve literatür araştırmaları yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Konak, Mimar, Ulusal Mimarlık, Mimari Üslup, Batılılaşma

AN ARCHITECT IN ISTANBUL IN THE FIRST QUARTER OF THE 20TH CENTURY: ANDONIS DEMETRACOPULO

Kıvanç KOÇAK
Bartın University

As from the 18th century, the Ottoman Empire's rapprochement with the West also led to a change in understanding in Ottoman architecture. In the 19th century, there were changes in the architectural organization and zoning system in the Ottoman Empire. In addition, new types of structures emerged after the Tanzimat period and there were changes in architectural thought. In the last years of the Ottoman Empire, architects from different nations constructed buildings in Istanbul, the capital of the empire. Throughout the 19th century and the first quarter of the 20th century, many different types of structures were constructed in the capital Istanbul, such as inns, piers mansions, apartments, stations, schools, hospitals, factories, mosques, tombs, fountains, ministries, government offices, embassies, hotels, etc. Unique artistic features can be seen in each of these works. Each of the architectural works constructed enriched the architectural culture of Istanbul. The subject of the study, Architect Andonis Demetracopulo, was of Greek origin and from Burgazada. The architect, about whose life little is known, worked in Istanbul between 1902-1922. According to the advertisement given in the *Annuaire Oriental*, the architect worked with G. Emmanouilides in Ada Han between 1905-1908. He worked with Konstantin Galatis in Hastane Hanı in 1910 and with Velisarios Makropoulos in 1911. Architect Demetracopulo worked in the same han in the years 1912 and 1913 as well. Although architect Demetracopuli produced works in the years which the First National Architecture style was influential, his works bear influences from both European architecture and the First National Architecture. The architect's known works are few in number and the known Works architect are in the Büyükağa and Beyoğlu districts of Istanbul. In this proceeding, it is aimed to evaluate his works within the architectural environment of the last years of the Ottoman Empire. It aims to address the importance of architect Demetracopuli's works within the region they are located in and their architectural styles within the late Ottoman architecture. A panorama of the architecture of the period will be presented through the works of the architect Andonis Demetracopulo. During this study, field studies and literature research were done.

Keywords: Mansion, Architect, National Architecture, Architectural Style, Westernization

ARDANUÇ-KUTLU KÖYÜ BAĞLIKTAKİ TARİHİ YAPI

Tahsin KORKUT - Osman AYTEKİN
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

2024 yılında, Artvin İli, Ardanuç İlçesi, Kutlu Köyü, Bağlar Mevkii'nde, 168 ada, 94 parselde konumlanan ve yerel halk arasında "Kutlu Köyü Bağlık Yapısı" olarak bilinen tarihi yapıda, Artvin Müze Müdürlüğü başkanlığında ve Dr. Öğr. Üyesi Osman Aytekin'in bilimsel danışmanlığında arkeolojik kazı çalışmalarına başlanmıştır. Söz konusu yapı, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 08.03.1996 tarihli ve 2415 sayılı kararıyla "Kutlu Kalesi" olarak tescillenmiştir. Ancak yapının mimari özellikleri, bulunduğu topografik konum ve çevresini saran yoğun tarım arazileri dikkate alındığında, bu yapının savunma amaçlı bir kale olmaktan ziyade bir yazlık saray işlevi görmüş olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, kazı çalışmaları ile yapının işlevi, inşaa evreleri ve tarihsel bağlamı bilimsel yöntemlerle ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu bildiride, 2024 yılında başlatılmış olan kazı çalışmalarının ilk yılına ait ön verilerin ve yapıya dair genel bilgilerin sunulması hedeflenmektedir. Kazı çalışmalarının ilk yılında öncelik, alanın arkeolojik araştırmalara uygun hâle getirilmesini amaçlayan altyapı hazırlıklarına verilmiştir. Bu doğrultuda, kazı alanı içerisinde yer alan küçük ağaçlar kontrollü bir şekilde kesilmiş; yüzeydeki yoğun ot ve bitki örtüsü temizlenmiştir. Alanın arkeolojik potansiyelini daha iyi değerlendirebilmek amacıyla jeofizik incelemelere başvurulmuş ve özellikle yer altı yapılarının tespiti için jeoradar (GPR) ölçümleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen ilk verilerle; yapı kompleksinin mekânsal organizasyonu, kullanım biçimi ve bölge tarihine olası katkıları üzerine daha derinlemesine analizlerin yapılması hedeflenmektedir. Söz konusu alandaki çalışmalar sayesinde; hem bölgenin kültürel mirasına ışık tutması hem de Doğu Karadeniz'in az bilinen yerleşim dokularını anlamaya yönelik önemli bir adım teşkil edecektir.

Anahtar Kelimeler: Bağlık, Ardanuç, Roma Dönemi, Bagratlı, Garnizon

HISTORICAL STRUCTURE IN BAGLIK, KUTLU VILLAGE, ARDANUC

Tahsin KORKUT - Osman AYTEKİN
Van Yüzüncü Yıl University

In 2024, archaeological excavations were initiated at the historical structure known locally as the "Kutlu Village Vineyard Structure," located in Bağlar Mevkii of Kutlu Village, Ardanuç District, Artvin Province, on parcel 94, block 168. The excavations are being carried out under the direction of the Artvin Museum Directorate, with the scientific consultancy of Dr. Osman Aytekin. The structure in question was officially registered as "Kutlu Castle" by the Trabzon Regional Board for the Conservation of Cultural and Natural Heritage on March 8, 1996 (Decision No. 2415). However, considering the architectural characteristics of the structure, its topographical setting, and its surrounding dense agricultural lands, it is hypothesized that the building may have functioned more as a summer palace than as a defensive fortress. Accordingly, the excavations aim to investigate the function, construction phases, and historical context of the structure using scientific methods. This paper intends to present preliminary findings from the first year of the excavation campaign initiated in 2024, along with general information about the site. During the first excavation season, priority was given to preparatory work to render the site suitable for archaeological investigation. In this context, small trees within the excavation area were carefully removed, and the dense surface vegetation was cleared. To better assess the archaeological potential of the site, geophysical surveys were conducted, including Ground Penetrating Radar (GPR) measurements aimed particularly at identifying subsurface structures. The initial data obtained through these efforts are expected to enable more in-depth analyses regarding the spatial organization of the architectural complex, its patterns of use, and its potential contributions to the historical narrative of the region. The work carried out at this site is anticipated to shed light on the cultural heritage of the area and to represent a significant step toward understanding the lesser-known settlement patterns of the Eastern Black Sea region.

Keywords: Vineyard, Ardanuç, Roman Period, Bagratli, Garrison

OLYMPOS ANTİK KENTİ 1 NO.LU KİLİSE MOZAIKLERİ

Uğurcan KOŞDEMİR
Ordu Üniversitesi

Bu çalışmada, Anadolu'nun güneybatısında, günümüzde Antalya'nın Teke Yarımadası'nda yer alan ve antik kaynaklarda "Lykia" olarak anılan bölgenin önemli bir sahil kenti olan Olympos Antik Kenti'ndeki 1 No.lu Kilise'nin opus tessellatum tekniğindeki zemin mozaikleri konu edilmiştir. Kent, Antalya iline yaklaşık 80 km mesafede bulunmaktadır. Derin bir vadinin içine konumlanan Olympos, batıdan doğuya doğru akan ve Akdeniz ile buluşan Olympos Çayı ile ikiye ayrılmıştır. Kent, Güneyinde Sepet Dağı ve Musa Dağı, kuzeyinde Omurga Dağı, doğusunda ise Akdeniz ile çevrelenmiştir. Hellenistik dönemden itibaren 7. yüzyıla kadar yapılaşmanın görüldüğü Olympos'ta bugüne kadar dokuz kilise tespit edilmiştir. Bu kiliselerden biri olan 1 No.lu Kilise, kuzey kentin batısında, dere yatağının kuzey kenarında yer almaktadır. Kentin batı girişindeki ilk kilisesi olarak dikkat çeken yapı 5.-6. yüzyıllarda inşa edilmiştir. Ancak 1969 yılındaki ve 2009 yılındaki seller sebebiyle kilisenin, naos ve apsis de dahil olmak üzere güney yarısı günümüze ulaşamamıştır. Günümüze ulaşan kısımlardan kuzey nefte, atriumda, kuzey nef ek mekânlarında, atrium ek mekânında ve kuzeydoğu köşe mekânda opus tessellatum tekniğinde zemin mozaikleri açığa çıkarılmıştır. Bahsi geçen seller nedeniyle özellikle kuzey nefin ve atriumun zemin mozaiklerinde tahribatın daha yoğun olduğu görülmektedir. Zemin mozaiklerinde geometrik panolar ve bordürler hakimdir, ayrıca figür ve yazıtlar da yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, kilisenin günümüze ulaşan kısımlarındaki zemin mozaik programını tespit ederek yapı ve kent tarihi için önemini ortaya koymaktır. Bunun için renk, motif, desen, figür ve yazıtların kent, bölge ve dönem örnekleri ile karşılaştırması yapılmış, üslup ve biçim özellikleri değerlendirilmiştir. Böylelikle 1 No.lu Kilise zemin mozaiklerinin kent, bölge ve dönem içindeki yeri ve önemi ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Opus tessellatum, Mozaik, Kilise, Lykia, Erken Bizans

THE MOSAICS OF CHURCH 1 AT THE ANCIENT CITY OF OLYMPOS

Uğurcan KOŞDEMİR
Ordu University

This study focuses on the opus tessellatum floor mosaics of Church 1 in the ancient city of Olympos, an important coastal city located in the southwestern part of Anatolia, in the Teke Peninsula of modern-day Antalya, and referred to as “Lycia” in ancient sources. The city is located approximately 80 km from Antalya. Nestled in a deep valley, Olympos is divided into two by the Olympos River, which flows from west to east and meets the Mediterranean Sea. The city is surrounded by Sepet Mountain and Musa Mountain to the south, Omurga Mountain to the north, and the Mediterranean Sea to the east. Nine churches have been identified in Olympos, which was inhabited from the Hellenistic period until the 7th century. One of these churches, Church 1, is located in the western part of the northern city, on the northern bank of the riverbed. The structure, which stands out as the first church at the western entrance of the city, was built in the 5th-6th centuries. However, due to floods in 1969 and 2009, the southern half of the church, including the naos and apse, has not survived to the present day. In the parts that have survived to the present day, opus tessellatum floor mosaics have been uncovered in the northern nave, the atrium, the northern nave annexes, the atrium annex, and the northeast corner room. Due to the aforementioned floods, the floor mosaics in the northern nave and the atrium have been particularly damaged. Geometric panels and borders dominate the floor mosaics, which also feature figures and inscriptions. The aim of this study is to identify the floor mosaic program in the parts of the church that have survived to the present day and to highlight its importance for the history of the building and the city. For this purpose, comparisons were made with examples from the city, region, and period regarding color, motif, pattern, figures, and inscriptions, and stylistic and formal characteristics were evaluated. Thus, the place and importance of the floor mosaics of Church 1 within the city, region, and period have been established.

Keywords: Opus tessellatum, Mosaic, Church, Lykia, Early Byzantine

ERKEN OSMANLI DÖNEMİNDE BURSA VE İZNİK: CAMİ İLE TÜRBELERDE EPIGRAFIK PROGRAMLAR VE BANİLERİN ANITSAL KİMLİĞİ

Hasan KOYUNCU
Bursa Uludağ Üniversitesi

Bu çalışma, Erken Osmanlı Döneminin siyasi ve kültürel merkezleri olarak kritik bir konumda bulunan Bursa ve İznik'teki cami ve türbelerde yer alan epigrafik programları ile bu yapıların banilerine ait anıtsal kimlik izlerini, tarihî ve toplumsal koşullar çerçevesinde, sanat tarihi perspektifinden kapsamlı şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Erken Osmanlı Dönemi mimarisinde, özellikle cami ve türbelerde kullanılan kitabeler, yazı kuşakları ve kaligrafik öğeler yalnızca yapının inşa tarihini ve banîlerin isimlerini belgelemekle kalmayıp, aynı zamanda dönemin kültürel ve dini dinamiklerini ve bu değerlerin mimari dile aktarılış biçimini de açıkça ortaya koymaktadır. Bursa ve İznik, Osmanlı mimarisinin gelişim sürecinde yenilikçi uygulamalara öncülük ederek, farklı teknik ve malzemelerle hazırlanmış özgün epigrafik örnekler sunmaktadır. Bu çalışma; Bursa ve İznik'teki camiler ile bu yapılara bağlı türbeleri çok yönlü bir yaklaşımla incelemektedir. Bu kapsamda Bursa'dan Osman Gazi ve Orhan Gazi Türbeleri ile Orhan Gazi, I. Murad Hüdavendigâr, Yıldırım Bayezid, Ulu Cami, Yeşil ve Muradiye camileri; İznik'ten ise Yeşil, Yâkub Çelebi, Mahmut Çelebi ve Şeyh Kutbüddin camileri bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak değerlendirilmiştir. Kitabeler ve yazı kuşaklarının yapısal düzeni, kullanılan hat türleri, içerikleri, yerleşim biçimleri ve estetik üslubu karşılaştırmalı ve disiplinlerarası bir yöntemle derinlemesine çözümlenerek, banîlerin mimariye yansımaları; ayrıca bu tezahürlerin bölgesel ve yerel farklılıklarla nasıl şekillendiği somut olarak ortaya konacaktır. Bu bağlamda çalışma, Erken Osmanlı Döneminin mimari anlayışının Bursa ve İznik'teki cami ve türbeler özelinde oluşum sürecini ve bu görüşün nasıl biçimlendiğini kavramsal bir çerçevede ele almayı; ayrıca epigrafik unsurların işlevi ve banîlere özgü mimari öğelerin etkisine dair nitelikli ve ayrıntılı bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erken Osmanlı Dönemi, Bursa, İznik, Cami, Türbe

EARLY OTTOMAN PERIOD IN IZNIK AND BURSA: EPIGRAPHIC PROGRAMS AND THE MONUMENTAL IDENTITY OF PATRONS IN MOSQUES AND TOMBS

Hasan KOYUNCU
Bursa Uludağ University

This study aims to comprehensively examine, from an art historical perspective and within the framework of historical and social conditions, the epigraphic programs found in the mosques and tombs of Iznik and Bursa—cities that held a critical role as political and cultural centers during the early Ottoman period—as well as the monumental traces of their patrons. In early Ottoman architecture, especially in mosques and tombs, inscriptions, bands of calligraphy, and other epigraphic elements not only record construction dates and patron names but also reflect the cultural and religious dynamics of the period and how these values were conveyed architecturally. Iznik and Bursa, as pioneers in Ottoman architectural development, offer unique examples created with diverse techniques and materials. This study adopts a multidimensional approach to analyze the mosques and associated tombs in these cities. Examined structures include the Green Mosque, Yâkub Çelebi Mosque, Mahmut Çelebi Mosque, and Şeyh Kutbüddin Mosque in Iznik; and the Osman Gazi and Orhan Gazi Tombs, Orhan Gazi Mosque, Murad I Hüdavendigâr Mosque, Yıldırım Bayezid Mosque, Ulu Mosque, Green Mosque, and Muradiye Mosque in Bursa. The layout of inscriptions, types of scripts, content, spatial arrangement, and aesthetic style are analyzed comparatively and interdisciplinarily to show how patron influence is reflected in architecture and how such expressions vary locally and regionally. The study ultimately aims to explore the formation of early Ottoman architectural thought through the cases of Iznik and Bursa, contributing a qualified and detailed perspective on the role of epigraphy and patronal expression in architecture.

Keywords: Early Ottoman Period, Bursa, Iznik, Mosque, Tomb

ŞANLIURFA KALESİ KAZILARI 2023-2025 YILLARI ORTAÇAĞ SERAMİK BULUNTULARI

G lriz KOZBE - Turgay POLAT - Akarcan GÜNGÖR
Batman Üniversitesi - Adıyaman Üniversitesi - Batman  niversitesi

 hrin merkezinde olmasına rağmen oldukça uzun yıllar kısa süreli kazı ve restorasyonlar dışında, kapsamlı kazı ve araştırmalara konu olamayan  anlıurfa Kalesi'nde nihayet 2020 yılından itibaren kapsamlı arkeolojik kazılar gerçekleştirilmeye ba lanmı tır. Batman Üniversitesi Sanat Tarihi bölüm başkanı Prof. Dr. Gülriz Kozbe'nin başkanlığında y r t len kazılar ile birlikte kale-kent morfolojisi y n nden i  ve dış kalelerden meydana gelen  anlıurfa Kalesi'nin  ağlar boyunca geçirdiği değişimler gün yüzüne çıkarılmaya ba lanmı tır. Bu bağlamda kazılar sırasında ele geçirilen çok sayıda farklı dönemlere ait İslami dönem seramikleri de kentin Emevi döneminden itibaren Osmanlı d neimine kadar iskan, ticaret, ekonomi ve kültürel etkileşimleri hakkında bilgiler edinmemizi sağlamaktadır. Kalede yapılan kazılar neticesinde İslami dönem içinde Abbasi döneminden ba layarak Osmanlı döneminin sonlarına kadar süregelen seramik buluntularla kar ıla ılmı tır. Özellikle kaba kırmızı hamurlu ve Abbasi dönemi seramikleri ile benzerlik taşıyan sırsız seramiklerin yanı sıra, gövde üzerindeki düzenli çapraz vb. taramaları bulunan testi, sürahi  rneklerinin Meml k seramikleri ile yakından benzerlikleri dikkat çekicidir. Bunun dışında beyaz hamurlu ve kalıba baskı teknikli ortaçağ sırsız seramikleri de yoğun buluntular arasındadır. Sırsız seramiklere oranla lüks tüketim malzemesi olarak sayılabilecek sırlı seramikler arasında Tek renk sırlı, Sgraffito, Sıraltı, Lüster gibi örnekler ile kalede yapılan kazılar sırasında kar ıla ılmı tır. Buluntular arasında çok az sayıda Osmanlı dönemi İznik  retimi seramik parçaları da bulunmaktadır. Ancak Sıraltı ve Lüster teknikli seramikler göz önüne alındığında özellikle Suriye ve Samsat ile  anlıurfa Kalesi'nin yakından bir etkileşim içinde oldukları anlaşılmaktadır. Konumuz kapsamında 2023-2024 ve 2025 yılları arasında  anlıurfa Kalesi Kazılarında ele geçirilen Ortaçağa ait seramikler, teknik, süsleme ve kompozisyon özellikleri ile beraber yakın coğrafyalardaki üretim merkezlerinin ürünleri ile karşılaştırmalı olarak tanıtılara Ortaçağda Kalenin sosyal, kültürel ve sanatsal durumu ile etkileşim alanları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler:  anlıurfa, Seramik, Ortaçağ, Kale, Kazı

MEDIEVAL CERAMIC FINDS FROM THE SANLIURFA CASTLE EXCAVATIONS (2023–2025 CAMPAIGNS)

Gülriz KOZBE - Turgay POLAT - Akarcan GÜNGÖR
Batman University - Adıyaman University - Batman University

Despite its location in the city center, Şanlıurfa Fortress had long remained outside the scope of comprehensive archaeological excavations and research, except for brief periods of limited excavation and restoration. However, as of 2020, systematic and extensive archaeological investigations have finally commenced at the site. With the commencement of excavations led by Prof. Dr. G lriz Kozbe, Head of the Department of Art History at Batman University, the transformations that the Şanlıurfa Fortress—comprising inner and outer sections in terms of castle-urban morphology—underwent throughout the ages have begun to come to light. In this context, the large number of Islamic-period ceramics unearthed during the excavations—dating from various periods—provide valuable insights into the settlement patterns, trade, economy, and cultural interactions of the city from the Umayyad period through to the Ottoman era. As a result of the excavations conducted at the fortress, ceramic finds dating from the Abbasid period through to the late Ottoman era have been uncovered within the broader Islamic period. Particularly noteworthy are the unglazed wares with coarse red clay bodies resembling Abbasid ceramics, as well as jugs and pitchers featuring regular cross-hatched or similar incised decorations on their bodies, which exhibit close parallels to Mamluk ceramics. In addition to these, medieval unglazed ceramics made of white clay and decorated using mold-impressed techniques are also among the abundant finds. Compared to the unglazed wares, glazed ceramics—considered luxury consumption items—were encountered less frequently during the excavations at the fortress. These include examples of monochrome glaze, sgraffito, underglaze, and lustre wares. Among the finds, a small number of ceramic fragments identified as Ottoman-period İznik ware were also recovered. However, considering the presence of underglaze and lustre wares, it becomes evident that Şanlıurfa Fortress was in close interaction particularly with Syria and Samsat. Within the scope of this study, the medieval ceramics unearthed during the 2023, 2024, and 2025 excavation seasons at Şanlıurfa Fortress will be presented through a comparative analysis with the products of contemporary regional production centers, focusing on their technological, decorative, and compositional features. Particular attention will be given to the social, cultural, and artistic context of the fortress in the medieval period, as well as its spheres of interaction.

Keywords: Şanlıurfa, Pottery, Medieval, Castle, Excavation

ŞANLIURFA KALESİ'NDE ÇOK KATMANLI YERLEŞİM: STRATİGRAFİK BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gülriz KOZBE - Akarcan GÜNGÖR
Batman Üniversitesi

Şanlıurfa Kalesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin tarihsel süreci içerisinde oldukça zengin bir kültürel dokuya sahip olan Urfa Bölgesi'nin Orta  ağ'daki kale-kent mimarisini ve yerleşim şablonunu yansıtan en önemli askeri tahkimattır. 2020 yılı itibarıyla sistemli arkeolojik kazıları yapılan Şanlıurfa Kalesi, Balıklıgöl' n hemen güneyinde bulunan Dambak Tepe üzerinde yüksek kireçtaşı masif kayalığın güvenlik açısından uygun şartlar sunduğu stratejik bir noktada kurulmuştur. Kale-kent morfolojisi açısından   Kale ve Dış Kale olmak üzere iki bölümden oluşan Şanlıurfa Kalesi'nin Dış Kale bölümü günümüzde büyük bir bölümü modern yerleşmenin altında kalmış olup kısmen korunmuş sur duvarları ile burç kalıntıları mevcuttur.   Kale ise günümüze en iyi korunmuş bölümü olarak nitelendirilmektedir. Sitadel'e ait yapı birimleri arasında ana kayaya oyulmuş hendek, sur duvarları, anıt sütunları ve sur duvarı üzerindeki farklı boyut ve tipteki burçları sağlam durumdadır. Şanlıurfa Kalesi'nin yaklaşık 136 hektarlık Dış Kale bölümü ile 1.5 hektar b y kl Ğindeki   Kale bölümü, yerleşim şablonu açısından bölgedeki birçok kaleden oldukça büyük bir alanı kapladığı görülmektedir. Bu da stratejik açıdan Orta Fırat Bölgesi'nde özellikle de Mezopotamya'ya açılan Harran Ovası'ndaki doğu-batı ve kuzey-güney eksenindeki askeri ve ticari geçiş g zerg hları üzerindeki denetleyici rolünün yanı sıra coğrafi açıdan sahip olduğu iklim, zengin tarımsal topraklar, su kaynakları ve mek nsal anlamdaki stratejik rolü nedeniyle özellikle Orta  ağ'da yoğun kültürel gelişmelere tanıklık etmiş; çok kültürlü bir yerleşim silsilesini içinde barındırmaktadır. Nitekim kale ile ilgili yazılı kaynaklara dayanarak şhrin kontrolünün en erken Seleukoslarda olmak üzere, Aramiler, Süryaniler, Doğu Romalılar, Abbasiler, Mervaniler, Banu Amir gibi Arap Emirlikleri ve Hanedanlıkları, Selçuklular, Haçlı Kontluğu, Zengiler, Eyy biler, Meml kler, Moğollar, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Safeviler ve Osmanlılar gibi büyüklü küçüklü çeşitli g  erinin elinde olduğunu söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, kale-kent,   Kale, Edessa, Osrhoene Krallığı

MULTI-LAYERED SETTLEMENT IN THE SANLIURFA CASTLE: AN EVALUATION OF STRATIGRAPHIC FINDINGS

G lriz KOZBE - Akarcan GÜNGÖR
Batman University

 anlıurfa Castle is one of the most significant military fortifications that reflects the castle-town architecture and settlement pattern of the Urfa Region during the Middle Ages, a region possessing a rich cultural fabric within the historical process of Southeastern Anatolia. As of 2020, systematic archaeological excavations have been carried out at  anlıurfa Castle, which was established on the strategically positioned Dambak Hill—immediately south of Balıklıgöl—where the high limestone bedrock provided favorable conditions for defense. In terms of castle-town morphology,  anlıurfa Castle consists of two main parts: the Inner Castle (Citadel) and the Outer Castle. Today, much of the Outer Castle lies beneath the modern urban fabric, though partially preserved remains of its curtain walls and towers are still visible. The Inner Castle, on the other hand, is the best-preserved section of the complex. Among the architectural elements belonging to the citadel are a moat carved into the bedrock, fortification walls, monumental columns, and towers of various sizes and forms situated along the fortification walls. The Outer Castle covers an area of approximately 136 hectares, while the Inner Castle spans 1.5 hectares, making  anlıurfa Castle one of the largest examples in the region in terms of settlement layout. This spatial dominance underlines its strategic role in the Middle Euphrates Region, particularly in controlling the east-west and north-south military and trade routes opening toward Mesopotamia through the Harran Plain. Due to its advantageous geographical position, favorable climate, fertile agricultural lands, and water resources, the castle witnessed intense cultural developments, especially during the Middle Ages, and hosted a multi-cultural continuum of settlement. Indeed, based on historical sources related to the castle, control of the city can be traced back as early as the Seleucid period and later passed through the hands of various powers, including the Arameans, Syriacs, Eastern Romans (Byzantines), Abbasids, Marwanids, Arab Emirates and Dynasties such as Banu Amir, the Seljuks, the County of Edessa (Crusaders), the Zengids, Ayyubids, Mamluks, Mongols, Aq Qoyunlu, Qara Qoyunlu, Safavids, and finally the Ottoman Empire.

Keywords:  anlıurfa, castle-town, citadel, Edessa, Kingdom of Osrhoene

MERSİN / ZEPHYRION DEFİNESİ

Gölgün KÖROĞLU

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Antik adı Zephyrion olan günümüzde Mersin kent merkezinin bulunduğı yere lokalize edilen yerleşimde 19. yüzyıl sonunda bulunduğı belirtilen bir Bizans dönemi definesinin bulunuş şekliyle ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bununla birlikte bu definenin 1889 yılında Mersin’de görevli bulunan Büyükelçi Ingrimani tarafından, Rus İmparatoru III. Aleksandr’a sunulup, St. Petersburg’daki Ermitage Müzesi’ne taşındığı bilinmektedir. Rus sanat tarihçisi N. P. Kondakov, 1896 yılında bu definedeki eserleri tanıtip, fotoğraflarını yayınlamıştı. Kondakov’un makalesi sadece tanıtım niteliğinde olduğundan, definedeki takıların taşıdıkları önemi ortaya çıkaramamıştır. Mersin definesi ile ilgili daha ayrıntılı sayılabilecek bir çalışmayı A. Grabar, 1961 yılında yayınlamıştır.

Bilimsel çevrelerde Mersin ya da Zephyrion Definesi olarak tanınan bu buluntu grubu içinde; üç kolye, dört bilezik, bir çift küpe, üç yüzük, bir sarkaç haç, bir kemer tokası ile kemere ait ara parçalar vardır. Takılar içinde özellikle kolyeler ilgi çekicidir. Kolyelerden ikisinin ucunda birer sarkaç haç vardır. Bir başka sarkaç haç da zinciri olmaksızın define içinde yer almaktadır. Takıların formları, işçilik ve kaliteleri 6. yüzyılın sonlarıyla- 7. yüzyıl başlarına tarihlendirilmesine olanak vermektedir. Yaygın görüş Mersin definesindeki takıların gösterişli ve kaliteli özellikleri göz önünde tutularak bunların eyalet üretimi olmadığı Başkent Konstantinopolis’teki darphaneye bağlı saray atölyelerinde ya da Doğu Akdeniz’deki kuyumcu atölyelerde üretilmiş olabilecekleri öne sürülmüştür. Definede yer alan takılar sadece altın ve renkli taşlardan oluşan çok zengin görünümleriyle süslenme amacının dışında, bunları taşıyan kişilerin dinsel inancına bağlılıklarını yansıtan dini figürler, haç, bitki desenleri ve güneş ve ay kişileştirmeleri ile kurt dişi gibi Pagan tılsım şekilleriyle birlikte koruyucu nitelikler de taşımaktadırlar.

Dağlık Kilikia kentlerinden biri olan Diocaesarea günümüzde Mersin ili, Silifke ilçesinin yaklaşık 25 km kuzeyindeki Uzuncaburç Mahallesi içerisinde yer almaktadır. Antik kent, iyi korunmuş arkeolojik kalıntılarıyla öne çıkmakta ve Helenistik, Roma ve Geç Antik Dönem eserlerini barındırmaktadır. Ü. Aydınoglu başkanlığındaki arkeolojik kazıların 2021 yılı sezonunda Helenistik Kule’de gerçekleştirilen çalışmalar sırasında Mersin/ Zephyrion definesine benzeyen erken Bizans dönemine tarihlenen takı grubu gün ışığına çıkarılmıştır. Tespit edilen takı grubu içerisinde bir çift küpe, dört adet bilezik, dört adet kolye, altı adet kolye sarkacı, bir adet kolye kanca süsü ve bir adet dört yapraklı yonca formunda kolye parçası/ aplik yer almaktadır. Bu takı grubu gerek analogi gerekse beraberinde ele geçen Herakleios sikkeleri doğrultusunda Uzuncaburç’taki Helenistik Kule’de Mersin/ Zephyrion definesindeki benzer değerli altın takılarla birlikte sikkelerin ele geçmiş olması da 6. yüzyıl sonu ile 7. yüzyıl başlarına tarihlendirilmesine olanak vermiştir.

Bu bildiri kapsamında Mersin/ Zephyrion ile Uzuncaburç kazılarında bulunan definelerdeki Erken Bizans dönemi takıları üretim merkezleri, yapım, süsleme, kullanım amaçları ve ikonografileri açısından çağdaşı örneklerle de karşılaştırma yapılarak tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mersin, Kilikya, Define, Kuyumculuk, Altın, Kolye

MERSIN / ZEPHYRION TREASURE

Gülgün KÖROĞLU

Mimar Sinan Fine Arts University

There is no available information regarding the exact circumstances of the discovery of a Byzantine-period hoard reportedly found in the area corresponding to the modern-day city center of Mersin, historically known as Zephyrion, towards the end of the 19th century. However, it is known that the hoard was presented in 1889 by Ambassador Ingrimani, who was serving in Mersin at the time, to Russian Emperor Alexander III and was subsequently transferred to the Hermitage Museum in St. Petersburg. The Russian art historian N. P. Kondakov introduced and published photographs of the items from this hoard in 1896. However, as Kondakov's article was merely descriptive in nature, it failed to reveal the cultural and symbolic significance of the jewelry. A more detailed study of the Mersin hoard was later published by A. Grabar in 1961.

Scientifically referred to as the Mersin or Zephyrion Hoard, this assemblage includes three necklaces, four bracelets, a pair of earrings, three rings, a pendant cross, a belt buckle, and intermediary belt fittings. Among these items, the necklaces are particularly noteworthy. Two of them are adorned with pendant crosses, and a third pendant cross—without a chain—is also part of the hoard. The forms, craftsmanship, and quality of the jewelry suggest a dating to the late 6th or early 7th century. The prevailing scholarly view is that, given the opulent and high-quality nature of the items, they were unlikely to have been produced in provincial workshops. Instead, they are believed to have been crafted either in palace workshops associated with the imperial mint in Constantinople or in goldsmith ateliers in the Eastern Mediterranean.

In addition to their decorative function, the rich appearance of the gold and gemstone-set pieces in the hoard reflects their protective and devotional significance. The items feature religious motifs such as crosses, as well as vegetal designs, anthropomorphic representations of the sun and moon, and pagan talismanic symbols such as the wolf tooth, all of which reflect the wearer's piety and belief in apotropaic powers.

Diocaesarea, one of the cities of Rough Cilicia, is located within the present-day Uzuncaburç neighborhood, approximately 25 kilometers north of Silifke, in Mersin Province. The ancient city is notable for its well-preserved archaeological remains representing the Hellenistic, Roman, and Late Antique periods. During the 2021 excavation season led by Ü. Aydınöglü, a group of Early Byzantine jewelry items comparable to the Mersin/Zephyrion Hoard was unearthed in the Hellenistic Tower. This assemblage includes a pair of earrings, four bracelets, four necklaces, six pendant crosses, one necklace clasp ornament, and a quatrefoil appliqué necklace component. Based on stylistic comparisons and the coins of Heraclius found in association, these objects were likewise dated to the late 6th or early 7th century.

This paper will present and analyze the Early Byzantine jewelry discovered in the Mersin/Zephyrion and Uzuncaburç hoards, focusing on their production centers, manufacturing techniques, decorative elements, functions, and iconography, while also comparing them with contemporary parallels.

Keywords: Mersin, Cilicia, Treasure, Jewellery, Gold, Necklace

HİRBETÜ'L-MEFCER HAMAMININ MOZAİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ali Nihat KUNDAK
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Hırbetü'l-mefcer, Filistin'deki en önemli erken İslam kasırlarından biridir. Emeviler devrinde MS 724 ile 743 yılları arasında inşa edilmiştir. Kasır, MS 749 yılında meydana gelen şiddetli bir depremde yıkılmıştır. Hırbetü'l-mefcer, Emevi sanatları ve mimarisinin yeni ve ayırt edici kimliğini yaratmak için Roma, Bizans, Kıpti ve Sasani sanatlarını ve mimari öğelerini başarılı bir şekilde harmanlamasıyla ortaya konmuştur. Bu saray kompleksi Erken İslam mimarisinin ve dekoratif sanatlarının yüksek kalitede sanatsal ve teknolojik başarılarını temsil eder. İslam mimari tezyinatının yeni oluşmaya başlayan üslubu, başlıca zemin mozaiklerinde, stuko alçı kabartmalarda ve taş oymalarda görülür.

Sit alanındaki ilk kazılar, Dimitri Baramki'nin yönetimi altında ve Robert Hamilton'ın yardımıyla Filistin Eski Eserler Dairesi tarafından 1935 ile 1948 yılları arasında gerçekleştirildi. Kazı, saray kompleksinin önemli bir bölümünü ortaya çıkardı. Daha sonra 1960'larda Kuzey Bölgesi'nde kazılar yapıldı. Aralık 2006 yılında hamam alanının içinde küçük ölçekli bir kazı gerçekleştirildi. 2011 ile 2015 yılları arasında Turizm ve Eski Eserler Bakanlığı ve Chicago Üniversitesi yeni arkeolojik kazılar yürüttü ve kazı alanının yeniden değerlendirilmesini yaptı.

Bu makale, Hırbetü'l-mefcer hamamının mozaikleri üzerine bir incelemedir. Anıtsal mimari tezyinatı açısından, Hırbetü'l-mefcer, şimdiye kadar inşa edilmiş en büyük İslam hamam kompleksine sahiptir. Seyirci salonunun zemin mozaiklerindeki baş döndürücü renk ve desen dizisi, 21 renkte, 38 farklı sahneyi içerir. Yaklaşık 900 metrekarelik bu yapı, dünyanın en büyük mozaik zeminlerinden biridir.

Anahtar Kelimeler: Hırbetü'l-mefcer, Hamam, Mozaik, Emevi devri, Filistin

A STUDY ON THE MOSAICS OF THE KHIRBET AL-MAFJAR BATH

Ali Nihat KUNDAK
Mimar Sinan Fine Arts University

Khirbet al- Mafjar is one of the most significant early Islamic sites in Palestine. It was built between 724 and 743 AD during the Umayyad period. It was destroyed in a severe earthquake in 749 AD. Khirbet al- Mafjar represents a high quality of artistic and technological achievements of the Early Islamic architecture and decorative arts in its successful utilization of Roman, Byzantine, Coptic and Sassanid arts and architectural elements to create a new distinctive identity of Umayyad arts and architecture. This new style is demonstrated chiefly by its mosaic floors, stuccoworks, and carved stones.

The first excavations at the site were carried out between 1935 and 1948 by the Palestinian Department of Antiquities, under the direction of Dimitri Baramki, with assistance from Robert Hamilton. The excavation uncovered a significant part of the palace complex. Excavations were then conducted in the Northern Area during the 1960s. In December 2006, a small-scale excavation was carried out inside the bath area. Between 2011 and 2015, the Ministry of Tourism and Antiquities and the University of Chicago conducted new archaeological excavations and a re-assessment of the site.

This paper revises mosaics of Khirbet al Mafjar's bathhouse. In terms of architectural monuments and decorative art, Khirbet al Mafjar has the largest Islamic bathhouse complex ever built. The dizzying array of colours and patterns in the audience hall's mosaic floor features 38 different scenes in 21 colours; at about 900 square meters, this is one of the largest mosaic floors in the world.

Keywords: Khirbet al-Mafjar, Bath, Mosaics, Umayyad period, Palestine

14. YÜZYILA TARİHLENDİRİLEN KAĞIT ÜZERİNE YAZILMIŞ SİGİLLİON'UN GÖRSEL İNCELEMELER VE BİLİMSEL ANALİZ YÖNTEMLERİYLE İNCELENMESİ VE KORUNMASINA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

Betül KÜÇÜK
Türkiye Yazma Eserler Kurumu

Bu çalışma Ayasofya Tarihi Müzesi Müdürlüğü, İkona ve Kilise Eşyaları Koleksiyonu'na ait 12901 envanter numaralı eserin, yapım tekniklerinin anlaşılmasını, bozulma durumlarının belirlenmesini ve konservasyon uygulamalarını içermektedir. Müzenin envanter fişine göre 14. yüzyıla tarihlenen eser, Trabzon Rum imparatoru III. Aleksios Komnenos ve eşi imparatoriçe Theodora Kantakuzini'nin betimlemelerini içeren rulo halindeki bir sigilliondur. Eser tahribatsız yöntemlerle incelenmiştir. Eserin yapım tekniklerinin ve bozulmalarının tespitinde dijital mikroskop ve morötesi ışık kullanılarak görsel incelemeler, eser üzerindeki mürekkep ve pigmentlerin elementel içeriği araştırılmasında X-Işını Floresans Spektroskopisi (XRF) analizinden yararlanılmıştır. Morötesi ışık, tasvirlerin elbiselerindeki detayları ve gözle görülmeyen diğer detayları ortaya çıkarmıştır. Dijital mikroskop incelemeleri boya tabakasında dökülmeler olduğunu göstermiştir. XRF analizleri ile spektrumlar doğrultusunda vermilion, minium, altın, bakır bazlı yeşil pigment ve is (veya organik içerikli başka bir mürekkep) mürekkebi kullanıldığı düşünülmüştür. Konservasyon çalışmalarında dönem onarımı ile yapıştırıcı kalıntıları temizlenmiş, tasvir alanlarındaki boya dökülmeleri sağlamlaştırılmıştır. Yırtık alanlarda yeniden nemlendirilebilir Japon kağıdı ile sağlamlaştırma ve eksik alanlarda uygun kalınlıkta Japon kağıdı ile tamamlama yapılmıştır. Tüm incelemeler ve uygulamalarla eserin yapım teknikleri belirlenmiş, bozulmalar tespit edilmiş ve konservasyon uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Eserin depolanması ve taşınması için asitsiz müze kartonundan koruyucu kılıf yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sigillion, Görsel İnceleme, X-Işını Floresans Spektroskopisi, Eski Onarım, Konservasyon

EXAMINATION AND CONSERVATION APPROACHES OF A 14TH-CENTURY PAPER SIGILLION THROUGH VISUAL EXAMINATION AND SCIENTIFIC ANALYSIS METHODS

Betül KÜÇÜK
Manuscript Institution of Türkiye

This study focuses on the examination and conservation of the inventory number 12901 from the Collection of Icons and Ecclesiastical Objects of the Hagia Sophia Museum Directorate. The work aims to understand the production techniques, identify the deterioration conditions, and document the conservation treatments of the artifact. According to the museum's inventory record, the artifact is a sigillion dated to the 14th century. It is a scroll depicting the portraits of Alexios III Komnenos, the Emperor of Trebizond, and his consort, Empress Theodora Kantakouzene. The artifact was examined using non-invasive methods. Visual inspections were carried out using a digital microscope and ultraviolet (UV) light to identify production techniques and deterioration patterns. The elemental composition of the inks and pigments on the artifact was analyzed using X-ray Fluorescence Spectroscopy (XRF). UV light revealed previously invisible details, especially in the clothing of the figures. Digital microscopic analysis showed flaking in the paint layers. Based on the XRF spectra, the pigments and inks used were identified as vermilion, minium, gold, a copper-based green pigment, and soot (or another organic ink). During the conservation process, adhesive residues and old repairs were cleaned. Flaking areas of paint in the illustrated sections were consolidated. Torn areas were reinforced using re-moistenable tissue, and losses were filled with Japanese paper of appropriate thickness. Through all examinations and treatments, the artifact's production techniques were identified, its deteriorations were assessed, and conservation applications were successfully implemented. For safe storage and transportation, a protective sleeve was made from acid-free museum board.

Keywords: Sigillion, Visual Examination, X-ray Fluorescence Spectroscopy, Old Repair, Conservation

AYDIN İLİNDEKİ MEDRESE MİMARİSİNE BAKIŞ

Mükerrem KÜRÜM
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Arapça “derese” kökünden gelen medrese, ders okunan yer, öğrencinin ders okuduğu yer anlamında kullanılmaktadır. Medreseler, başlangıçta Kur’an, Hadis gibi dinî bilgilerin okutulduğu sonrasında matematik, astronomi ve diğer derslerin verildiği eğitim-öğretim kurumlarıdır. Öğrenim çeşitlerine göre adlandırılan medreseler, İslam dünyası içinde önemli örneklerle sahiptir. Anadolu’da Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde açık veya kapalı avlulu birçok medrese inşa ettirilmiştir. Aydın iline ait eski kayıtlarda adları yazılı medreselerden bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Balat İlyas Bey Medresesi, Efeler-Nasuh Paşa Medresesi, Koçarlı-Cincin Mahallesi Cihanoğlu Medresesi, Efeler-Cihanoğlu Medresesi ve İncirliova-Erbeyli Mahallesi Erbeyli Camii Medresesi, Aydın’daki önemli medreselerdendir. Bu medreselerin bazıları cami ile aynı avluyu paylaşıyorlar diğerleri bağımsız olarak yapılmıştır. İnşalarında taş, tuğla ve ahşap malzemeler kullanılmıştır. Genellikle açık avlulu, tek veya iki katlı olan medreselerin çoğu deprem, yangın, yanlış imar faaliyetleri vb. nedenlerle yıkılmıştır. Bildirimin amacı, eski fotoğraflar, belgeler ve günümüze ulaşan örnekler üzerinden Aydın’daki medrese mimarisi hakkında bilgiler sunmak, koruma ve işlevlendirme durumlarını değerlendirmektir. Çalışma içeriğinde kısaca medrese mimarisine değinilecek, Aydın’daki medreseler plan, mimari ve süsleme özellikleri ile tanıtılacak; Anadolu’daki diğer medreselerle karşılaştırmaları yapılarak önemlerine değinilecek, koruma ve işlevlendirmeleri tartışılacaktır. Sanat Tarihi yönüyle Aydın ilindeki medrese mimarisine ilişkin çalışmalar yeterli değildir. Bu bağlamda bildirimin alana katkı sağlayacağı düşüncesindeyim.

Anahtar Kelimeler: Aydın, medrese, açık avlu, Beylikler, Osmanlı

A LOOK AT MADRASAH ARCHITECTURE IN AYDIN PROVINCE

Mükerrem KÜRÜM
Aydın Adnan Menderes University

Originating from "derese", a vocabulary root in Arabic, the word madrasah is used to imply the educational institution where religious lectures on Qoran and Hadith are presented to students at first and then lessons such as mathematics, astronomy and others are studied. Madrasahs, named according to their types of education, have significant examples in the Islamic world. Many madrasahs with open or covered courtyards were built in Anatolia during the Seljuk, Beylik and Ottoman periods. Some of the madrasahs of which names are written in old records belonging to the province of Aydın have survived to the present day. Balat Ilyas Bey Madrasah, Efeler-Nasuh Pasha Madrasah, Kocarlı-Cincin Neighborhood Cihanoglu Madrasah, Efeler-Cihanoglu Madrasah and Incirlioğlu-Erbeyli Neighborhood Erbeyli Mosque Madrasah are among the important madrasahs in Aydın. While some of these madrasahs shared the same courtyard with the mosque, others were built independently. Stone, bricks and wooden materials were used in their construction. Most of the madrasahs, which are generally single or two storey with open courtyards, were destroyed due to earthquakes, fires, incorrect construction activities, etc. The aim of the report is to give information about the madrasah architecture in Aydın through old photographs, documents and examples that have survived to the present day, and to evaluate their conservation and functionality. In the content of the study, Madrasah architecture will be mentioned, the madrasahs in Aydın will be introduced with their plan; architecture and ornamentation features; their importance will be emphasized by comparing them with other madrasahs in Anatolia, and their preservation and functionality will be discussed. The studies on madrasah architecture in Aydın province are not sufficient in terms of Arts History.

In this respect, I think that this report will contribute to the field.

Keywords: Aydın, Madrasah, Open Courtyard, Beyliks, Ottoman

BARTIN GAZETESİNE GÖRE SAFRANBOLU (1930-1939)

Mehmet KÜTÜKÇÜOĞLU
Kastamonu Üniversitesi

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren basını “dördüncü kuvvet” olarak tanımlamış ve kamuoyunu yönlendirme aracı olarak görmüştür. Bu çerçevede Batı Karadeniz’de çıkan yerel gazeteler de Cumhuriyet’in ilk dönemine dair önemli birer kaynak işlevi üstlenmiştir. 6 Eylül 1924’te yayımlanmaya başlayan Bartın gazetesi, kısa kesintiler dışında sürekliliğini koruyarak Türkiye’nin en eski gazetesi olma niteliğini taşımaktadır. İbrahim Cemal (Aliş) ve Müttehid Arkadaşlar öncülüğünde “iktisadi, içtimai, edebi ve siyasi – Cumhuriyetçi, memleketçi haftalık gazete” mottosuyla çıkan gazete, Cumhuriyet ideolojisi ve inkılaplarının halka benimsetilmesinde etkin rol oynamıştır.

Her ne kadar bir “memleket [yerel] gazetesi” olsa da Bartın gazetesi, Batı Karadeniz’in yanı sıra ulusal ve uluslararası gelişmeleri de sayfalarına taşımıştır. 1931’e dek Safranbolu’da bir matbaa ve gazete bulunmadığından, kentin siyasi, sosyal ve kültürel gündemi bu gazete aracılığıyla takip edilmiştir. Bartın limanının Safranbolu’nun ticari limanı olması, bu bağı daha da güçlendirmiştir.

Safranbolu’nun tarihsel derinliği ve tarihine sahip çıkma alışkanlığı onun 1994 yılında UNESCO Dünya Miras Şehri Listesi’ne dahil olmasını sağlamıştır. Gazeteler de bu tarihin detaylarını ve temelini vermektedir. Bu bildiri Bartın gazetesinin 1930’larda Safranbolu’nun toplumsal, kültürel ve siyasi hafızasını incelemektedir. Özellikle Ahmet Baha Gökoğlu ve Sadi Yaver Ataman gibi yazarların etnografik yazıları ve çeşitli eğitim, sağlık ve gündelik hayat haberleri, Safranbolu’nun tarihsel ve kültürel değerini ortaya koyan özgün örneklerdir.

Gazete tarihin çeşitli dönemlerine ait arkeolojik ve diğer tarihi kalıntıları dönem içindeki tanımları ve durumlarını görmek, günümüz ile arasındaki farkların tespiti gibi birçok konuda aydınlatıcı bilgiler vermektedir. Bartın Gazetesi’nin tarihsel rolü, 1930’lar bağlamında Safranbolu’nun yeri ve gazetenin Safranbolu haberlerini aktarma biçimi genel çerçevede ele alınmıştır. Safranbolu sosyal hayatı ve tarihi değerleri, sanat tarihi ve mimarlık alanındaki haberler, köşe yazıları ile değerlendirilmiştir. Bildiri, bu yönüyle yerel basının yalnızca bir haber kaynağı değil, aynı zamanda Cumhuriyet dönemi kültürel tarihinin inşasında etkili bir aktör olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bartın Gazetesi, Safranbolu, Kültür tarihi, Şehir taşıyışı, Mimari

BARTIN NEWSPAPER AND SAFRANBOLU (1930–1939)

Mehmet KÜTÜKÇÜOĞLU
Kastamonu University

The Republic of Türkiye, since its foundation, has defined the press as the “fourth estate” and viewed it as a tool for directing public opinion. Within this framework, local newspapers published in the Western Black Sea region have served as important sources regarding the early period of the Republic. The Bartın newspaper, which began publication on September 6, 1924, holds the distinction of being Türkiye’s oldest newspaper, maintaining its continuity despite brief interruptions. Published under the motto of “an economic, social, literary, and political – Republican, local weekly newspaper,” and spearheaded by İbrahim Cemal (Aliş) and Müttehid Arkadaşlar, the newspaper played an effective role in popularizing the Republican ideology and its revolutions among the public.

Although it was a “local newspaper,” the Bartın newspaper covered not only the developments in the Western Black Sea but also national and international events. Since there was no printing house or newspaper in Safranbolu until 1931, the town’s political, social, and cultural agenda was followed through this newspaper. The fact that Bartın port served as the commercial port for Safranbolu further strengthened this connection.

Safranbolu’s historical depth and its habit of cherishing its history enabled its inclusion in the UNESCO World Heritage City List in 1994. Newspapers provide the details and the foundation of this history. This paper examines the social, cultural, and political memory of Safranbolu in the 1930s as reflected in the Bartın newspaper. Specifically, the ethnographic writings of authors such as Ahmet Baha Gökoğlu and Sadi Yaver Ataman, along with various news items on education, health, and daily life, are unique examples that highlight Safranbolu’s historical and cultural value.

The newspaper provides illuminating information on many subjects, such as seeing the definition and status of archaeological and other historical remains from various historical periods, and detecting the differences between those periods and the present day. The historical role of the Bartın Newspaper, the place of Safranbolu within the 1930s context, and the way the newspaper reported news about Safranbolu have been discussed within a general framework. Safranbolu’s social life and historical values, along with news and columns in the fields of art history and architecture, have been evaluated together. The paper aims to show that, in this respect, the local press was not only a source of news but also an effective agent in the construction of the cultural history of the Republican era.

Keywords: Bartın Newspaper, Safranbolu, Cultural history, Urban life, Architecture

BARTIN ETNOGRAFYA MÜZELERİ VE MÜZEDE EĞİTİM İŞLEVİ: EGE ÜNİVERSİTESİ ETNOGRAFYA MÜZESİ ÖRNEĞİNDE BİR DEĞERLENDİRME

Dilek MAKTAL CANKO

Ege Üniversitesi

Toplumların ürettikleri eserleri korumak, eserler ve toplumlar hakkında günümüze bilgi sunmak ve bu bilgileri geleceğe aktarmak amacıyla kurulan müzeler; kültür aktarımı konusunda önemli kurumlardır. Geçmişten günümüze var olmuş toplulukların kültürlerini inceleyen bilim dalı olan etnografinin konu edildiği müzeler ise, kültür aktarımında kilit role sahiptir. Günümüzde müzelerin en önemli görevlerinden biri, toplumun kültürel mirasının toplum yararına korunmasının yanında, toplumun kültür ve eğitiminin artırılması için çalışmalar yapmaktır. Müzeler bu görevini “müze eğitimi” olarak adlandırılan çalışmalarla yerine getirirler. Müze eğitimi, özellikle etnografya müzeleri bağlamında kültürel mirasın aktarımı, toplumsal bilinç oluşturma ve deneyim temelli öğrenme süreçlerine katkı sağlayan önemli bir araç olarak kabul edilmektedir.

Etnografya, bir kültürel grubun yapısı ve işleyişi hakkında bilgi vermenin yanı sıra bazı toplumlara ve dönemlere özgü kültürel temalara da ışık tutar. Özellikle bir toplumun kültürünün ayrıntılı betimlenmesi ve bunun temelinde kültür bağlamında insan davranışlarının açıklanmaya çalışılması gibi özellikleriyle toplumsal bakış açısına sahip olması onu, müzecilik alanında da özel bir yere koymaktadır. Bu bağlamda etnografya müzelerinin, bulundukları toplumu en iyi anlatan müzelerden biri olması bakımından ilk kurulan müzeler olduğu da söylenebilir. Ankara Etnografya Müzesi’nin ardından birçok ilde kamu veya özel birçok etnografya müzesi açılmıştır. Bu müzelerden bir tanesi de Ege Üniversitesi tarafından kurulan Ege Üniversitesi Etnografya Müzesi’dir.

Ege Üniversitesi Etnografya Müzesi, Anadolu ve Balkan yörelerinin kültürünü giysi, takı, aksesuar, ev eşyası ve geleneksel çalgı eserler yardımıyla inceleyen bir müzedir. Müzede, günümüzde yok olmaya yüz tutmuş geleneksel mesleklere ait el sanatları sergilenirken, sürdürülebilirliklerini sağlamak amacıyla terzilik, ağaç ve bakır işleme, ayakkabı ve çarıkçılık gibi meslekler de canlandırılmaktadır.

Bu bildiride Etnografya müzelerinin eğitim işlevi tartışılacak ve E.Ü. Etnografya Müzesi örneği üzerinden bu işlevin müzecilikteki yeri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Müzecilik, Müze Eğitimi, Etnografya, Etnografya Müzeleri

ETHNOGRAPHIC MUSEUMS AND THE EDUCATIONAL FUNCTION OF MUSEUMS: AN EVALUATION BASED ON THE EXAMPLE OF THE EGE UNIVERSITY ETHNOGRAPHIC MUSEUM

Dilek MAKTAL CANKO
Ege University

Museums, established to preserve the works produced by societies, provide information about these works and societies to the present day, and pass this information on to future generations, are important institutions in terms of cultural transmission. Museums dedicated to ethnography, the scientific study of the cultures of communities that have existed from the past to the present day, play a key role in cultural transmission. One of the most important tasks of museums today is to protect the cultural heritage of society for the benefit of society, as well as to work to enhance the culture and education of society. Museums fulfil this role through activities known as ‘museum education.’ Museum education is considered an important tool, particularly in the context of ethnographic museums, for contributing to the transmission of cultural heritage, the formation of social consciousness, and experience-based learning processes.

Ethnography not only provides information about the structure and functioning of a cultural group, but also sheds light on cultural themes specific to certain societies and periods. Its social perspective, particularly its detailed description of a society's culture and its attempt to explain human behaviour in a cultural context, gives it a special place in the field of museology. In this context, it can be said that ethnographic museums were among the first museums to be established, as they are among the museums that best describe the societies in which they are located. Following the Ankara Ethnography Museum, many public and private ethnography museums have been opened in many provinces. One of these museums is the Ege University Ethnography Museum, established by Ege University.

Ege University Ethnography Museum is a museum that explores the culture of Anatolia and the Balkans through clothing, jewellery, accessories, household items and traditional musical instruments. The museum displays handicrafts associated with traditional professions that are now on the verge of extinction, while also reviving professions such as tailoring, wood and copper working, shoemaking and sandal making in order to ensure their sustainability.

This paper will discuss the educational function of ethnographic museums and evaluate the place of this function in museology using the example of the E.Ü. Ethnographic Museum.

Keywords: Museum Studies, Museum Education, Ethnography, Ethnographic Museums

KAPADOKYA HALK MİMARİSİNDE ZİRAİ VE TİCARİ YAPI TÜRLERİ ÜZERİNE BAZI TESPİTLER

Savaş MARAŞLI

Nevşehir Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Bu bildirinin konusu, Kapadokya bölgesi halk mimarisi içerisinde değerlendirilen zirai ve ticari yapı türlerini belirlemek ve bu yapıların mimarlık tarihi ile halk mimarisi açısından taşıdığı özellikleri ortaya koymaktır. En basit tanımıyla halkın kendisi için oluşturduğu nesnel çevre anlamına gelen halk mimarisi, bulunduğu yörenin fiziksel çevre koşulları, üretim-tüketim biçimleri, gelenekleri, tarımsal ekonomisi ve ihtiyaçları ile doğrudan ilişkilidir. Çalışma alanı olarak belirlenen Nevşehir ilinin merkez, ilçe ve köy yerleşimleri; Anadolu'nun ortasında, kendine özgü doğal sit alanları ve geleneksel mimarisiyle dikkat çeken etkileyici bir kültürel peyzaj sunmaktadır. Bölgede milyonlarca yıl süren volkanik, tektonik ve erozyonel süreçler sonucunda oluşan doğal mirasın, zamanla insanların barınma ihtiyaçlarına cevap veren mekanlara dönüşerek kültürel mirasa zemin oluşturduğu bilinmektedir. Yumuşak ve kolay işlenebilen kayalarda meydana gelen çeşitli yarık, delik ve oyuklar; yaşanabilir alanlar sağlamak amacıyla genişletilip düzleştirilmiş, ihtiyaçlar doğrultusunda farklı işlevlere sahip mekanlara dönüştürülmüş ve akılcı bir biçimde kullanıma adapte edilmiştir.

Kapadokya bölgesinde, Antik Çağlardan günümüze kadar sürdürülen tarımsal faaliyetler sonucunda birçok kırsal tesisin inşa edildiği açıktır. Bu tesislerin başında; bağcılıkta verimi artırmak amacıyla güvercin gübresinin toplandığı güvercinlik, zeğrek ve ızgın gibi yağlı tohumların preslenerek yağ elde edildiği bezirhane, bal hasadında kovanların korunduğu arı evleri, tahıl ürünlerinin öğütüldüğü değirmenler ve deri işleme tesisleri gelmektedir. Bu yapıların ortak özelliği, yerel malzeme ve teknikler kullanılarak, çoğunlukla kaya oyma yöntemiyle inşa edilmiş olmalarıdır. Kırsal kültürel mirasın özgün örneklerini oluşturan bu yapıların yapım teknikleri, malzeme kullanımları ve mekânsal özelliklerinin belirlenmesi; bir yandan bölgenin kırsal kültür envanteri çalışmalarında belgeleme ve tespit açısından kolaylık sağlayacak, öte yandan Kapadokya Bölgesi'nin tarımsal faaliyetleri ve ekonomik yapısına dair derleme ve değerlendirme çalışmalarına katkı sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya Halk Mimarisi, Bezirhane, Güvercinlik, Arılık, Değirmen, Tabakhane

SOME OBSERVATIONS ON AGRICULTURAL AND COMMERCIAL BUILDING TYPES IN THE VERNACULAR ARCHITECTURE OF CAPPADOCIA

Savaş MARAŞLI
Nevşehir Hacı Bektaş Veli University

The aim of this paper is to identify the agricultural and commercial building types within the vernacular architecture of the Cappadocia region and to reveal their architectural and historical characteristics from both an architectural history and vernacular architecture perspective. Vernacular architecture, which can be most simply defined as the tangible environment created by people for their own use, is directly related to the region's physical environmental conditions, modes of production and consumption, traditions, agrarian economy, and local needs.

The study area—comprising the city center, district centers, and villages of Nevşehir Province—offers a striking cultural landscape in the heart of Anatolia, shaped by its distinctive natural heritage and architectural identity. It is known that the region's natural formations, which were shaped over millions of years by volcanic, tectonic, and erosional processes, eventually became human shelters and thus formed the foundation for its cultural heritage. Cracks, cavities, and hollows naturally occurring in the soft and easily workable rock were expanded and flattened to create habitable spaces, then rationally adapted and transformed into various functional units according to human needs.

It is evident that numerous rural facilities have been constructed throughout the history of the region as a result of agricultural practices sustained since antiquity. Among the most prominent are dovecotes—used to collect guano to enhance viticulture productivity; oil presses known as bezirhane, where oily seeds like zeğrek and ızgın were processed; beekeeping shelters for hive protection during honey harvest; mills used for grinding grains; and leather processing workshops. A common feature among all these structures is that they were carved into rock using local materials and traditional techniques. Identifying the construction techniques, material usage, and spatial characteristics of these unique examples of rural cultural heritage will both contribute to the documentation and inventory of the region's rural culture and support further compilations and evaluations regarding the agricultural economy and practices of Cappadocia.

Keywords: Cappadocia Vernacular Architecture, Linseed Oil Pres, Dovecote, Bee House, Mill, Tannery.

KUŞADASI, KADIKALESİ/ANAİA BİZANS SIRLI SERAMİK ÜRETİM ÇEŞİTLİLİĞİNDEN BİR AYRINTI: BEYAZ HAMURLU KAPLAR

Zeynep MERCANGÖZ - Emine Merve KUNT
Ege Üniversitesi

Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia'nın Batı Anadolu'da önemli bir seramik üretim merkezi olduğu bilinmektedir. Bizans Dönemi sırlı seramik zenginliği arasında dikkati çeken bir grup seramik bildirimize konu oluşturmaktadır: Beyaz Hamurlu Tek Renk Sırlı ve Beyaz Hamurlu Oksit Boyalı gibi çeşitlenmesi olan bu seramikler Kadıkalesi/Anaia sırlı seramikleri arasında azımsanmayacak yoğunluktadır. Buluntulardan gelen üretim hatalı örnekler beyaz hamurluların da Anaia üretimi seramikleri içinde yer aldıklarını gösterir. Sıçratma boyalı beyaz kapların, Anaia Üretimi Zeuksippus C adını verdiğimiz kırmızı hamurlu seramiklerin dekorasyonu ile benzerlik göstermesi, tüm bu üretimlerin aynı atölyelerde ve hatta aynı ustalar tarafından yapılmış olabileceğini göstermektedir. Anaia üretimi beyaz hamurlu seramikler hakkındaki metnimizde bu konu da örneklerle vurgulanacaktır.

Bildiride İstanbul, Sinop, Çanakkale, Balıkesir, Manisa, İzmir, Kırşehir, Almanya, Yunanistan, Bulgaristan gibi yakın ve uzak coğrafyalardan benzer örneklere de işaret edilecektir. Nitekim İstanbul Küçükalyı'daki manastır kompleksinde bulunan bir atık çukurunda farklı gruplara ait sırlı seramiklerin yanı sıra beyaz hamurlu seramikler de ortaya çıkarılmıştır. Atık çukurundan çıkan parçalar Kadıkalesi/Anaia sarnıcı buluntularını akla getirmektedir.

Çalışmalarımız sırasında oluşturulan referans grupları içerisinde beyaz macun seramiklerin XRF ve SEM-EDS analizleri de gerçekleştirildi. Bildirimiz, bu ilk arkeometri bulgularını paylaşmak için bir vesile olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kuşadası, Kadıkalesi-Anaia Bizans Sırlı Seramikleri-Beyaz Hamurlu Kaplar-Orta Çağ Seramik Üretimi-Arkeometri

A DETAIL FROM THE PRODUCTION DIVERSITY OF KUŞADASI, KADIKALESİ/ANAIA BYZANTINE GLAZED CERAMIC: WHITE PASTE VESSELS

Zeynep MERCANGÖZ - Emine Merve KUNT
Ege University

It is now widely accepted that Kadıkalesi/Anaia, Kuşadası, was an important Byzantine ceramic production center in Western Anatolia. Among the various glazed ceramics, a select group of ceramics is the subject of our paper: White Paste Monochrome Glazed and White Paste Oxide Painted, which are a significant concentration among the Kadıkalesi/Anaia glazed ceramics. Faulty production wastes from archaeological finds indicate that these white paste products are also among the Byzantine ceramics of Anaia. The fact that the similarities of the splash-painted white vessels with the decoration of red-paste ceramics which we called Anaia Production Zeuksippus C, indicates that all these productions may have been made in the same workshops and even by the same masters. In our text on Anaia production white-paste ceramics, this issue will also be underlined with examples.

In the paper, similar examples from near and far geographies such as Istanbul, Sinop, Çanakkale, Balıkesir, Manisa, İzmir, Kırşehir, Germany, Greece and Bulgaria will also be pointed out. Indeed, in a waste pit in the monastery complex at Küçükyalı, Istanbul, glazed ceramics belonging to different groups as well as white-paste ceramics were unearthed. The shards found in the waste pit bring to mind the finds of the Kadıkalesi/Anaia cistern.

XRF and SEM-EDS analyses of white paste ceramics were also performed within the reference groups created during our studies. Our paper will be an opportunity to share these details on the first findings of archaeometry.

Keywords: Kuşadası, Kadıkalesi-Anaia Byzantine Glazed Ceramics-White Clay Vessels-Medieval Ceramic Production-Archaeometry

GEÇ OSMANLI DÖNEMİ KAMU YAPILARI: ERZİNCAN KENTİ ÖRNEĞİ

Funda NALDAN
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Osmanlı Devleti'nde 18. yüzyıl ile birlikte "Batılaşma" olarak adlandırılan dönem başlamıştır. 19. yüzyılda Tanzimat Dönemi'yle birlikte ise yenileşme hareketleri toplumsal ve idari anlamda etkili bir şekilde görülmüştür. Osmanlı Devleti döneminde başlayan değişim anlayışı Cumhuriyet'in ilanından sonra da devam etmiştir.

Konumu itibarıyla kavşak niteliğinde olan Erzincan, Batılılaşma Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin taşralarından biridir. Erzincan'da 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan ve bu yüzyıla kadar devam eden kamu yapılarına yönelik mimari yapılaşma, işlevsel, sade kamu yapıları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. 1863 yılında Dördüncü Ordu Merkezi'nin Erzincan'da olması burada Geç Osmanlı Mimarisi örneklerini görmemize büyük katkı sağlamıştır. Askeri yapıların çeşitliliğine önem verilmesi ve ordunun ihtiyaçlarının karşılanması için bu yapılar yapılmış, şehirde imar gelişimi sağlanmıştır. Şehirde Hükümet Konağı, Belediye Binası, Hamidiye Çeşmesi, Evrak Mahzeni, Telgraf Binası, Deri Fabrikası, gibi yapıların 1939 depremine kadar varlığını sürdürdüğü bilinmektedir.

Bu çalışmada, günümüze gelemeyen Erzincan ili merkezinde yer alan Geç Osmanlı Dönemi kamu yapılarının mimari özellikleri ve bu yapıların kentin değişim ve gelişimine etkisi incelenmiştir. Günümüze kadar gelmeyen bu kamu yapıları Devlet Osmanlı Arşivleri'nden alınan arşiv belge ve bilgileri doğrultusunda inşa süreçleri, tasarımları, binalara ilişkin kararlar ile mimari özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Bu yapılardan bazılarının inşa süreçleri bilgisi edinilebilmiş, ancak detaylı mimari özellikleri ile herhangi bir veri olmadığından bu durum sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Arşiv belgelerinde 19.yüzyılın ikinci yarısından sonra şehir merkezinin geliştiği ve gelişmesi için de önemli kararların alındığı, bazı yapıların inşa süreçleri ve elde edilen görseller ışığında mimari özellikleri ile değerlendirilmiştir. Dördüncü Ordu Merkezi'nin kurulması ile başlayan imar faaliyetleri ve sonrasında 1939 depreminden sonra inşa edilen kamu yapılarına yönelik yapılan gözlemler derlenmiş, bu yapıların Geç Osmanlı Dönemi içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geç Osmanlı Dönemi, Mimarlık Tarihi, Erzincan, Kamu Yapıları

LATE OTTOMAN PERIOD PUBLIC BUILDINGS: THE CASE OF ERZINCAN CITY

Funda NALDAN
Erzincan Binali Yıldırım University

The period called ‘Westernisation’ began in the Ottoman Empire in the 18th century. In the 19th century, with the Tanzimat Period, renewal movements were seen effectively in social and administrative terms. The understanding of change that started in the Ottoman Empire continued after the proclamation of the Republic.

Erzincan, which is a crossroads in terms of its location, is one of the provinces of the Ottoman Empire during the Westernisation Period. The architectural construction for public buildings in Erzincan, which started in the second half of the 19th century and continued until this century, appears in the form of functional, simple public buildings. In 1863, the fact that the Fourth Army Centre was located in Erzincan contributed greatly to the Late Ottoman Architecture examples here. These structures were built in order to give importance to the diversity of military structures and to meet the needs of the army, and the development of zoning in the city was ensured. It is known that buildings such as the Government House, Municipality Building, Hamidiye Fountain, Document Cellar, Telegraph Building, Leather Factory continued to exist until the 1939 earthquake.

In this study, the architectural features of the Late Ottoman Period public buildings in the centre of Erzincan, which have not survived to the present day, and the effect of these buildings on the change and development of the city are examined.

In this study, the architectural features of the Late Ottoman Period public buildings in the centre of Erzincan, which have not survived to the present day, and the effect of these buildings on the change and development of the city are examined. In line with the archival documents and information obtained from the State Ottoman Archives, these public buildings, which have not survived to the present day, have been evaluated by taking into account their construction processes, designs, decisions regarding the buildings and architectural features. Information on the construction process of some of these buildings could be obtained, but since there is no data with detailed architectural features, this situation has been a problem. In the archive documents, the development of the city centre after the second half of the 19th century and the important decisions taken for its development were evaluated with the architectural features in the light of the construction processes of some buildings and the visuals obtained. The observations made on the public buildings constructed after the earthquake of 1939 and the construction activities that started with the establishment of the Fourth Army Centre have been compiled, and the place of these buildings in the Late Ottoman Period has been tried to be determined.

Keywords: Late Ottoman Period, History of Architecture, Erzincan, Public Buildings

MEMLÛK DÖNEMİ AT ALIN ZIRHLARI: TERCÜME-İ ŞAHNAME (TSMK H 1519) NÜSHASINDA YER ALAN TASVİRLER İLE İSTANBUL ASKERİ MÜZESİ'NDE YER ALAN ÖRNEKLERİN KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRMESİ

Candan NEMLİOĞLU - Şura KAVALCI ŞANA
Hitit Üniversitesi

Güzelliği, uyumu, kuvveti, hızı ve insancıl özellikleriyle insanlık tarihinde önemli bir yeri olan at, tarih boyunca insana yoldaş ve arkadaş olmuştur. Özellikle savaş meydanında insanın en büyük yardımcısı ve destekçisi konumundadır. Savaşlarda süvariler önemli bir rol üstlenmiştir. Savaş meydanında binici, kendini korumak için zırh giyerken, kendi hayatı kadar önem verdiği yoldaşı atına da aynı şekilde hem vücudunu hem de baş bölgesini korumak için zırh giydirmiştir.

At alın zırhları, Atın baş anatomisine uygun baş kısmını korumak amacıyla maske şeklinde yapılmıştır. Atın alın kısmını örten ana gövde ile yan kanatların bağlandığı alanda göz delikleri, kulak yuvaları ve burun kanatlarına göre biçimlendirilmiştir. Ana gövdenin alın kısmında güneş siperliği ve sorguç yuvası vardır. At alın zırhları demir ve bakırdan yapılmış olup, kazıma, kumlama, altın ve gümüş yaldız ile tombak teknikleriyle bezenmiştir. At alın zırhlarının kullanımını el yazma eserlerdeki tasvirler de takip etmek de mümkündür.

1250–1517 yılları arasında Mısır ve Suriye’de hüküm süren, Türk İslam devletlerinden Memlûkluk Devleti, atçılığa önem vermiştir. Binicilik ile ilgili eğitimler vermiş ve bu konuda “Münyetu’l Guzat” gibi birçok eser kaleme almışlardır. Memlûk Sultanı Kansuh el Gavri’nin (1501-1516) kütüphanesi için yazılmış, Kahire’de tasvirleri yapılmış Tercüme-i Şahname’de (TSMK H 1519) yer alan at alın zırhları ile İstanbul Askeri Müze’sinde bulunan Memlûk dönemine tarihlendirilen at alın zırhları bu çalışmada incelenmiş ve birlikte değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Memlûkler, At, At Alın Zırhı, El Yazma, Tasvir

MAMLUK PERIOD HORSE FOREHEAD ARMORS: A COMPARATIVE EVALUATION OF THE DETAILS IN THE VERSION OF TERCÜME-İ ŞAHNAME (TSMK H 1519) AND THE SAMPLES IN THE ISTANBUL MILITARY MUSEUM

Candan NEMLİOĞLU - Şura KAVALCI ŞANA
Hitit University

Horses, which have an important place in human history with their beauty, harmony, strength, speed and humane characteristics, have been companions and friends to humans throughout history. They are especially the greatest helper and supporter of humans on the battlefield. Cavalrymen have played an important role in wars. While the rider wears armor to protect himself on the battlefield, he also armors his companion horse, whom he values as much as his own life, to protect both his body and head.

Horse forehead armors are made in the form of masks in order to protect the head part of the horse that is suitable for its head anatomy. The main body covering the horse's forehead and the area where the side wings are connected are shaped according to the eye holes, ear sockets and nose wings. There is a sun visor and a crest socket on the forehead of the main body. Horse forehead armors are made of iron and copper and are decorated with engraving, sandblasting, gold and silver gilding and tombac techniques. It is also possible to follow the use of horse forehead armors in depictions in manuscripts. The Mamluk State, one of the Turkish Islamic states that ruled Egypt and Syria between 1250 and 1517, gave importance to horse breeding. They provided training on horse riding and wrote many works on this subject such as "Münyetu'l Guzat". The horse forehead armors in the Translation of Shahnameh (TSMK H 1519), written for the library of the Mamluk Sultan Kansuh el Gavri (1501-1516) and illustrated in Cairo, and the horse forehead armors dated to the Mamluk period in the Istanbul Military Museum were examined and evaluated together.

Keywords: Mamluks, Horse, Horse Forehead Armor, Manuscript, Illustration

GEÇ OSMANLI DÖNEMİNDE KONYA'DA SAĞLIK YAPILARI: GUREBA'DAN AMERİKAN HASTANESİNE MEKÂNSAL TEMSİLLER

Selin NEVRİM FİDAN
Ankara Üniversitesi

Geç Osmanlı döneminde sağlık hizmetlerinin kurumsallaşması, taşra kentlerinde yalnızca idari örgütlenme düzeyinde değil, aynı zamanda mimari ve mekânsal düzlemde de kendini göstermiştir. Bu bağlamda Konya, farklı aktörlerce kurulmuş çok katmanlı sağlık yapılarıyla dikkat çekici bir model sunar. Bu çalışma, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başında inşa edilen Gureba Hastanesi, Hapishane Hastanesi, Doktor Emin Bey'in özel hastanesi ve Amerikan Hastanesi örnekleri üzerinden, Konya'da sağlık mimarisinin dönüşümünü analiz etmektedir. Gureba Hastanesi, dönemin yoksul halkına ücretsiz hizmet vermek amacıyla belediyece satın alınan geleneksel bir konut yapısının dönüştürülmesiyle kullanıma açılmıştır. Gureba hastanesi, geleneksel Konya konut mimarisi ve kamusal işlevin bir aradalığını temsil eder. Hapishane Hastanesi ise Adliye Nezareti'ne bağlı olarak tasarlanmış, sivri kemerli pencereleri, avlulu planı ve bağımsız girişleriyle hem disiplin hem de tedaviye yönelik bir mekân kurgusu sunmaktadır. Doktor Emin Bey'in hastanesi, II. Abdülhamid döneminde özel hastane açma izniyle Konya'da inşa edilen ilk tescilli özel sağlık yapısıdır ve yerel mimari öğelerle barok etkilerin eklektik bir bileşimini yansıtır. Aynı dönemde Amerikan misyoner Doktor William Dodd tarafından kurulan Konya Amerikan Hastanesi, kent merkezinde kiralanan bir konutun hastaneye dönüştürülmesiyle faaliyete geçmiştir. Arşiv belgeleri, bu yapının sadece tıbbi hizmet değil, aynı zamanda dinî ve kültürel nüfuzun bir aracı olarak da kullanıldığını göstermektedir. Çalışma; farklı türden sağlık yapılarının mimari, işlevsel ve ideolojik katmanlarını çözümleyerek, geç Osmanlı taşrasında sağlık modernleşmesinin mekânsal karşılıklarına ışık tutmaktadır. Arşiv belgeleri, tarihsel fotoğraflar ve mimari analizlerle desteklenen bu araştırma, sağlık yapılarının yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda temsili anlamlar taşıyan yapılar olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Konya, Geç Osmanlı, sağlık mimarisi, gureba hastanesi, misyoner hastanesi

HEALTHCARE ARCHITECTURE IN LATE OTTAMAN KONYA: SPATIAL REPRESENTATIONS FROM THE “GUREBA” TO THE AMERICAN HOSPITAL

Selin NEVRİM FİDAN
Ankara University

The institutionalization of healthcare services in the late Ottoman period manifested not only at the administrative level but also through architectural and spatial transformations in provincial cities. In this context, Konya stands out as a remarkable case with its multilayered healthcare buildings established by various actors. This study analyzes the architectural transformation of healthcare in Konya through four prominent examples constructed between the late 19th and early 20th centuries: the Gureba Hospital, the Prison Hospital, Dr. Emin Bey's Private Hospital, and the American Hospital. The Gureba Hospital was established by converting a traditional residential structure purchased by the municipality. It reflects the synthesis of vernacular Konya house typologies and public healthcare function. The Prison Hospital, affiliated with the Ministry of Justice, combined disciplinary control and treatment within its spatial organization, characterized by pointed arches, courtyard planning, and separate entrances. Dr. Emin Bey's private hospital, initiated under a special permit during the reign of Abdülhamid II, exhibited an eclectic architectural style blending local elements and baroque details. The American Hospital, established by missionary physician William Dodd, began operating in a rented residential building in the city center. Archival documents from the American Board indicate that the institution functioned not only as a medical facility but also as a medium for cultural and religious influence. Based on archival materials, historical photographs, this study explores how healthcare buildings in late Ottoman provincial contexts operated as functional, ideological, and representational spaces within broader modernization narratives.

Keywords: Konya, Late Ottoman, healthcare architecture, Gureba Hospital, Missionary hospital

TERMİZ'DE BUDİST MİMARİ VE SANAT

J. Özlem OKTAY ÇEREZCİ
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Termiz, Özbekistan'ın Surhanderya bölgesinde, ülkenin güneydoğusunda Afganistan sınırı yakınında yer almaktadır. Bu şehrin en önemli özellikleri arasında erken dönem Budizminin merkezlerinden birini teşkil etmesidir. Başka bir deyişle Termez, Çin kaynaklarında Ta-li-mi (迭里迷) olarak adlandırılan adıyla, Mahāsāmghika Budizminin önemli bir merkezi hâline gelmiştir. Bu nedenle Termiz'de gerek mimari gerekse küçük el sanatları bakımından Budist sanatın varlığını yoğun bir biçimde görmek mümkündür. Bu bağlama mimari bakımdan ilk akla gelen yapı Zurmala Budist stupasıdır. Zurmala Budist stupası, Özbekistan'da günümüzde ayakta duran en eski yapı olarak kabul edilir ve Termez bölgesinde yer alan en büyük Budist stupanın kalıntısıdır. Bu yapının, 1. ya da 2. yüzyılda inşa edildiği bilinmektedir. Stupanın yüksekliği 13,5 metredir ve yaklaşık 14 metre çapındadır. İkinci bir yapı olarak Fayaz Tepe (MS 1-3.yüzyıl) tipik bir Budist manastır kompleksi olarak avlu, keşiş hücreleri, ana tapınak ve stupadan meydana gelir. Kara Tepe ise (MS 1.-4. yüzyıl) mağara ve kaya oyma mimarisiyle Tibet ve Kucha'daki yapılarla benzerlik gösterir.

Budist sanat çerçevesinde heykeller önemli bir grubu oluşturmaktadır. Son yıllarda yukarıda değindiğimiz stupa civarında yapılan arkeolojik kazılarla önemli bulgular tespit edilmiştir. Bunlar arasında özellikle üç adet taş heykel detaylı işçilikleriyle dikkat çekmektedir. Ayrıca Fayaztepe kazılarında alçıdan yapılmış Buda heykelleri, rahip figürleri ve mimari süslemeler bulunmuştur. Kara Tepe'deki mağara tapınaklarında ise fresklerle birlikte heykel nişleri ve figüratif dekorasyonlar yer alır.

Bu çalışmamızda Termiz'de yer alan, değindiğimiz yapılar ve küçük el sanatları bakımından özellikle heykeller ele alınacak ve bunların tarihi kültürel süreçte Uygur dönemi mimari ve sanatıyla karşılaştırılmaları yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Termiz, Budizm, Budist sanat, heykel sanatı, Budist mimari

THE BUDDHIST ARCHITECTURE AND ART IN TERMIZ

J. Özlem OKTAY ÇEREZCİ
Mimar Sinan Fine Arts University

Termez is located in the Surkhandarya region of Uzbekistan, in the southeastern part of the country near the border with Afghanistan. One of the most significant features of this city is that it constituted one of the centers of early Buddhism. In other words, Termez, referred to as Ta-li-mi (迭里迷) in Chinese sources, became an important center of Mahāsāṃghika Buddhism. For this reason, the presence of Buddhist art can be observed intensively in Termez, both in terms of architecture and minor arts. In this context, the first structure that comes to mind architecturally is the Zurmala Buddhist stupa. The Zurmala Buddhist stupa is considered the oldest standing structure in Uzbekistan today and is the remnant of the largest Buddhist stupa located in the Termez region. It is known that this structure was built in the 1st or 2nd century CE. The stupa is 13.5 meters high and has a diameter of approximately 14 meters. As a second structure, Fayaz Tepe (1st–3rd century CE) is a typical Buddhist monastic complex consisting of a courtyard, monk cells, a main temple, and a stupa. Kara Tepe (1st–4th century CE), on the other hand, with its cave and rock-cut architecture, resembles the structures in Tibet and Kucha.

Within the framework of Buddhist art, sculptures constitute an important group. In recent years, archaeological excavations around the aforementioned stupa have uncovered significant findings. Among these, three stone sculptures stand out with their detailed craftsmanship. In addition, excavations at Fayaz Tepe have revealed stucco Buddha statues, monk figures, and architectural decorations. In the cave temples of Kara Tepe, niches for sculptures and figurative decorations are found along with frescoes.

In this study, the mentioned structures in Termez and particularly the sculptures in terms of minor arts will be examined, and comparisons will be made with the architecture and art of the Uyghur period within the historical and cultural process.

Keywords: Termiz, Buddhism, Buddhist art, sculpture, Buddhist architecture

KÜLTÜREL MİRASIN SÜREKLİLİĞİ: FRİGYA (PHRYGIA) BÖLGESİ

B.Yelda OLCAY UÇKAN

Anadolu Üniversitesi

Frigya tarihsel süreç içerisinde farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış, Anadolu'nun kültür tarihinde önemli yeri olan bir bölgedir. Gerek askeri gerekse ticari yönden stratejik konumu nedeniyle Bölgenin ele geçirilmesi Anadolu'nun bütününe hâkim olmanın adeta anahtarı gibi görülmüştür. Friglerin kendi dönemlerinde yaşadıkları bölgeye ne isim verdikleri bilinmemekle birlikte Hellenistik Dönem'den itibaren bölgeye Phrygia (Phryg toprağı-Phryglerin yaşadığı yer) denmesinin nedeni efsanevi Phryg Krallığı'dır. Son yıllarda sayıları hızla artan kazı ve yüzey araştırmaları Frigya bölgesinin tarih öncesi çağlardan itibaren yerleşime sahip olduğunu ve kesintisiz kültür katmanlarına sahip olduğunu gösterir. Friglerin, tarihleri boyunca siyasi ve kültürel açıdan en etkili oldukları topraklar, Yukarı Sakarya Vadisi'nde Eskişehir, Afyonkarahisar ve Kütahya illeri arasında uzanan bölgedir. Bölgenin günümüze ulaşan kültürel birikimini, Frig, Roma ve Bizans dönemine ait kaya yerleşimleri ile Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemi yapıları oluşturur. Yerleşim merkezlerinden uzak, ören yeri olarak değerlendirilebilecek alanlarda Frig, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı eserlerinin bazen tek başına bazen bir arada yer aldığı örnekler çok sayıda belgelenebilir. Frigya Bölgesini benzerlerinden ayıran bir diğer unsur da inanç sistemiyle bağlantılıdır. Friglerin Ana Tanrıça Kybele inancının Roma Dönemi'nde Yunan/Roma paganizmi içerisine sokulduğu, Tanrıça Artemis ile özdeşleştirildiği izlenir. Erken Hristiyanlık Dönemi'nde bölgede doğan Montanizm mezhebi de çoğu araştırmacıya göre Phryg inanç ve kültürünün Hristiyanlık'taki yansıması olmuştur. Ortodoks inancının bölgeye hâkim olması sırasında tanrı anası olarak tanımlanan Meryem'in tasvir ve ismine rastlanması da bölgedeki ana tanrıça kültüne bağlılığın devamını göstermesi açısından önemlidir. Bu bildiri kapsamında, bölgeyi özgün kılan en önemli unsur olarak bölge insanının geçmişten gelen kültür mirası ile birlikteliği ve kültürel devamlılık tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Phrygia Bölgesi, kaya mimarisi, kültürel miras, inanç, etkileşim

CONTINUITY OF CULTURAL HERITAGE: PHRYGIA REGION

B.Yelda OLCAY UÇKAN
Anadolu University

Phrygia is a region that has hosted different civilizations throughout history and has an important place in the cultural history of Anatolia. Due to its strategic location in terms of both military and trade, the capture of the region was seen as the key to dominating the whole of Anatolia. Although it is not known what the Phrygians called the region they lived in during their time, the reason why the region was called Phrygia (Phryg land-the place where the Phrygians lived) from the Hellenistic Period onwards is the legendary Phrygian Kingdom. The rapidly increasing number of excavations and surface research in recent years shows that the Phrygian region has been inhabited since prehistoric times and has uninterrupted cultural layers. The lands where the Phrygians were most influential politically and culturally throughout their history are the region extending between the provinces of Eskişehir, Afyonkarahisar and Kütahya in the Upper Sakarya Valley. The cultural heritage of the region that has survived to the present day consists of rock settlements from the Phrygian, Roman and Byzantine periods as well as structures from the Seljuk, Beylik and Ottoman periods. In areas that can be evaluated as archaeological sites, far from settlement centers, examples of Phrygian, Roman, Byzantine, Seljuk, Beylik and Ottoman works, sometimes alone and sometimes together, can be documented in large numbers. Another element that distinguishes the Phrygian Region from its peers is related to the belief system. It is observed that the Phrygian Mother Goddess Kybele belief was included in Greek/Roman paganism during the Roman Period and identified with the Goddess Artemis. According to most researchers, the Montanism sect, which emerged in the region during the Early Christian Period, was the reflection of the Phrygian belief and culture in Christianity. The fact that the depiction and name of Mary, who was defined as the mother of God during the dominance of the Orthodox belief in the region, was encountered is also important in terms of showing the continuation of the devotion to the mother goddess cult in the region. Within the scope of this paper, the unity of the local people with their cultural heritage from the past and cultural continuity will be discussed as the most important element that makes the region unique.

Keywords: Phrygia Region, rock architecture, cultural heritage, belief, interaction

HAMAM KÜLTÜRÜ VE MADDİ MİRAS: İZMİR VE EGE ÜNİVERSİTESİ ETNOGRAFYA MÜZELERİ KOLEKSİYONLARINDAN SEÇMELER¹

Timuçin Vasfi OZAN - Dilek MAKTAL CANKO
Manavgat Belediyesi - Ege Üniversitesi

Temizlik, antik dönemlerden günümüze insanoğlunun temel ihtiyaçlarından biri olmuştur. Başlangıçta doğal su kaynaklarında gerçekleştirilen yıkanma, zamanla iklim koşulları, mahremiyet ihtiyacı ve dini inanışlar doğrultusunda kapalı mekanlara taşınmıştır. Mimari gelişmelerle birlikte küçük banyo odaları, toplumsal yaşamın parçası hâline gelen büyük hamam yapıları hâline evrilmiştir. Roma döneminde sosyalleşme ve hatta eğitim amacı taşıyan hamamlar, Türk hamam kültürünü de etkilemiş; ancak bu kültür zamanla kendine özgü ritüel ve anlamlar kazanmıştır. Osmanlı döneminde zirveye ulaşan Türk hamamları, İslam dininin temizlik anlayışı ve sağlık gereksinimleri doğrultusunda önemli kamu yapıları hâline gelmiştir.

Hamamlar mimari olarak genel anlamda soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık, halvet ve külhan gibi bölümlerinden oluşur. Mimarisinde su tesisatı, buhar sistemleri ve göbek taşı gibi unsurlar öne çıkar. Hamamlar, sadece temizlik mekânları olmadıkları için zamanla gelin, damat ve lohusa hamamı gibi ritüeller oluşmuş ve bu ritüellerde kullanılan peştamal, kese, sabun, hamam taşı, hamam bohçası, takunya / nalın, kildence gibi eşyalar işlevselliklerinin yanında sanatsal değer de kazanmıştır. Hamamların mimari açıdan değerlendirilmesinin yanında hamam kültürüne ait eserler de etnografik eser olarak incelenmektedir. Günümüzde ise daha çok dekoratif amaçlı olarak kullanılan bu eserler aslında birçok ailenin geçmişini de yansıtmaktadır.

Türk hamam kültürüne ait etnografik eserleri ele alan bu bildiride, İzmir Etnografya Müzesi ve Ege Üniversitesi Etnografya Müzeleri koleksiyonları özelinde bulunan hamam kültürüne ait eserlerin teknik, motif ve kompozisyon özellikleri incelenmektedir. Bu eserler, malzeme, motif, boyut üretim teknikleri, kompozisyon ve yöresel özellikler bakımından değerlendirilmelerinin yanında farklı müzelerde yer alan benzer eserler ile karşılaştırılarak ele alınacaktır. Sonuçlar, bu eşyaların yüksek gelirli ailelerce kullanıldığını ve yöresel el sanatlarının özgün örneklerini yansıttığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Hamam, Kültür, Etnografya, Peştamal, Takunya

¹Bu konu “Ege Üniversitesi Etnografya Müzesi ve İzmir Etnografya Müzesi Koleksiyonlarında Bulunan Hamam Kültürüne Ait Eserlerin Sanatsal ve Kültürel Bağlamda İncelenmesi” isimli proje ile TÜBİTAK 2209/A Üniversite Öğrencileri Yurt İçi Araştırma Projeleri Destek Programı tarafından desteklenmiştir.

BATHHOUSE CULTURE AND TANGIBLE HERITAGE: SELECTIONS FROM THE COLLECTIONS OF İZMİR AND EGE UNIVERSITY ETHNOGRAPHY MUSEUMS OF CULTURAL HERITAGE: PHRYGIA REGION²

Timuçin Vasfi OZAN - Dilek MAKTAL CANKO
Manavgat Municipality - Ege University

Cleanliness has been one of the fundamental needs of humanity since ancient times. Initially carried out in natural water sources, bathing gradually moved to enclosed spaces due to climatic conditions, the need for privacy, and religious beliefs. With architectural advancements, small bathing rooms evolved into large bathhouses that became integral parts of social life. During the Roman period, baths served purposes of socialization and even education, which later influenced the development of Turkish bath culture. However, over time, this culture acquired its own unique rituals and meanings. Reaching its peak during the Ottoman period, the Turkish bath (hamam) became an important public structure aligned with the Islamic understanding of cleanliness and health requirements.

Bathhouses, in terms of architecture, generally consist of sections such as the changing room (soyunmalık), warm room (ılıkılık), hot room (sıcaklık), private bathing areas (halvet), and the furnace room (külhan). Elements like water installations, steam systems, and the central marble platform (göbek taşı) stand out in their architectural design. Since bathhouses were not merely places for cleansing, various rituals such as bridal baths, groom baths, and postpartum baths (lohusa hamamı) developed over time. During these rituals, items like the peştamal (traditional bath towel), exfoliating mitt (kese), soap, bath bowl (hamam tası), bath bundle (hamam bohçası), wooden clogs (takunya/nalın), and kildence were used—not only for their functional purposes but also as objects with artistic value. In addition to the architectural evaluation of bathhouses, these cultural objects are also examined as ethnographic artifacts. Today, although they are often used decoratively, these items actually reflect the heritage and memories of many families..

This paper focuses on ethnographic artifacts related to Turkish bath culture, with a particular emphasis on the collections of the İzmir Ethnography Museum and the Ege University Ethnography Museum. The technical, decorative, and compositional features of bath-related objects from these collections are examined in detail. In addition to being assessed in terms of material, motif, dimensions, production techniques, composition, and regional characteristics, these artifacts are also compared with similar items found in other museums. The findings indicate that these objects were used by high-income families and reflect unique examples of regional handicrafts.

Keywords: Bathhouse, Culture, Ethnography, Peştamal, Takunya

² This study was supported by the TÜBİTAK 2209/A National Research Projects Support Program for Undergraduate Students under the project titled “Artistic and Cultural Examination of Bath Culture Artifacts in the Collections of Ege University Ethnography Museum and İzmir Ethnography Museum.”

ANADOLU'DA LÜSTER TEKNIĞİNİN ÇEŞİTLİLİĞİNE DAİR YENİ BULGULAR

Sevcan ÖLÇER
Harran Üniversitesi

Latince kökeni (lustrare) lüksten gelen, parlatmak veya ısıltı anlamında kullanılan “lüster”, fiziksel olarak metal ve camsı yapının oluşturduğu bir nano bileşiktir. Seramik sanatında tanımlanan lüster ise seramik yüzeyleri kaplayan ve sır üzerinde oluşan ince metalik bir film tabakasıdır. Lüster seramikler hem görsel etkisi hem de üretim sürecinin teknik zorlukları nedeniyle önemli bir sanat ve teknoloji başarısı olarak kabul edilmektedir. İlk olarak M.S. 9. yüzyılda Irak'ta ortaya çıkan, daha sonra Mısır, İran, Suriye, Kuzey Afrika ve batıda İspanya'ya kadar yayılan lüster tekniğinde, özellikle bakır ve gümüş bileşiklerinin önceden pişirilmiş ve sırlanmış seramik yüzeylere uygulanması, ardından düşük sıcaklıkta ve indirgen bir ortamda yeniden pişirilmesi gerekmektedir. Lüster tekniğinin genellikle opak beyaz veya örtücü saydam sır, açık yeşilimsi şeffaf sır, firuze, lacivert, nadiren mor ve yeşil sır üzerine uygulanan örnekleri bulunmaktadır. Bu sırlar üzerine sarı ve kahverenginin çeşitli tonları kullanılarak bezemeler yapılmakta, ardından düşük ısıda son kez fırınlanarak boyalar sırla birlikte sabitlenmektedir.

Abbasilerden başlayarak Fatımi, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu, Eyyubi, İlhanlı ve Safevi dönemi çini ve seramiklerinde kullanılan lüster tekniği, İslam dünyasında sanatsal ve teknolojik bilginin dolaşımı, yerel yorumlar ve stil farklılıkları açısından zengin veriler sunmaktadır. Anadolu'daki Orta Çağ merkezlerinde yapılan kazı çalışmaları sayesinde lüster tekniğinde üretilmiş oldukça özel tasarımlara sahip pek çok çini ve seramik ele geçmiştir. Anadolu'nun İslam dünyasıyla kültürel ve teknolojik etkileşimini oldukça iyi yansıtan bu eserlerin-Anadolu Selçuklu mimarisi ile ilişkili olarak-genellikle İran ve Suriye'den ithal edildiği veya buralardan Anadolu topraklarına göçen çini ve seramik ustaları tarafından üretildikleri benimsenmektedir. Bu yönüyle az çok bilinmekle birlikte özellikle Anadolu, Suriye ve İran üçgeninde bulunan örnekler arasındaki teknik ve estetik benzerlikler veya farklılıklar tam olarak tespit edilememektedir.

Bu bildiride, güncel bilgiler ve Anadolu'da ele geçen son buluntular ışığında lüster tekniğinin çeşitliliği irdelenecek ve teknik hakkında ayrıntılı bir değerlendirme yapılacaktır. Özellikle kullanım seramiklerinin üretim ve bezeme teknikleri, form ve türler, süsleme motifleriyle hamur ve sır özellikleri hakkında bilgiler verilecektir. Lüster tekniği üzerine yapılan arkeolojik ve arkeometrik analizler ekseninde bilimsel yöntemlerle incelenen eserler değerlendirilecektir. Ayrıca malzeme ve fırınlama teknolojisiyle ilgili ortaya çıkan yeni veriler aktarılacaktır. Böylece Anadolu'da lüks ve ihtişamın bir işareti sayılan bu kıymetli eserlerin hem ikonografik bağlamlarını hem de menşelerini saptayabilecek detaylara ulaşılabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Lüster, Seramik, Çini, Teknik

NEW FINDINGS ON THE DIVERSITY OF LUSTER TECHNIQUES IN ANATOLIA

Sevcan ÖLÇER
Harran University

“Luster”, which comes from the Latin root (*lustrare*) luxury, meaning to shine or polish, is a nano moisturizer that is physically created as a metal and glassy cleaner. Luster, defined in ceramic art, is a thin metallic film layer that covers ceramic surfaces and forms on the glaze. Luster ceramics are considered an important achievement of art and technology due to both their visual impact and the technical difficulties of the production process. The luster technique, which first appeared in Iraq in the 9th century AD and later spread to Egypt, Iran, Syria, North Africa and as far west as Spain, requires the application of copper and silver compounds to previously fired and glazed ceramic surfaces, and then re-firing at low temperature and in a reducing environment. There are examples of the luster technique generally applied on opaque white or covering transparent glaze, light greenish transparent glaze, turquoise, dark blue, rarely purple and green glaze. Decorations are made on these glazes using various shades of yellow and brown, and then the paints are fixed with the glaze by firing them for the last time at low temperature.

The luster technique used in tiles and ceramics from the Abbasid period to the Fatimid, Great Seljuk, Anatolian Seljuk, Ayyubid, Ilkhanid and Safavid periods provides rich data in terms of the circulation of artistic and technological knowledge in the Islamic world, local interpretations and style differences. Thanks to the excavations carried out in the medieval centers in Anatolia, many tiles and ceramics with very special designs produced in the luster technique were unearthed. It is accepted that these works, which reflect the cultural and technological interaction of Anatolia with the Islamic world quite well - in relation to Anatolian Seljuk architecture - were generally imported from Iran and Syria or produced by tile and ceramic masters who migrated from these places to Anatolian lands. Although it is more or less known in this respect, the technical and aesthetic similarities or differences between the examples found especially in the triangle of Anatolia, Syria and Iran cannot be fully determined.

In this paper, the diversity of the luster technique will be examined in the light of current information and recent findings in Anatolia, and a detailed evaluation of the technique will be made. In particular, information will be given about the production and decoration techniques of usage ceramics, forms and types, decoration motifs and dough and glaze properties. The works examined with scientific methods will be evaluated in the context of archaeological and archaeometric analyses on the luster technique. In addition, new data on the material and firing technology will be conveyed. Thus, details that will enable us to determine both the iconographic context and the origins of these valuable works, which are considered a sign of luxury and magnificence in Anatolia, will be reached.

Keywords: Anatolia, Luster, Ceramic, Tile, Technical

HARRAN ULU CAMİ'DEN METAL AYDINLATMA AKSAMLARI

Mehmet ÖNAL
Harran Üniversitesi

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2023 yılında ihalesini yaptığı, Harran Kalesi ve Harran Ulu Cami Restorasyon Projesi 2. Etap İşi kapsamında, Harran Ulu Cami'de Harran Kazı ekibimiz tarafından kazı çalışmaları yapıldı.

Restorasyon ve Çevre Düzenleme amaçlı kazı çalışmalarında, Ulu Cami'nin revaklı avlusunun batı bitişiğinde, revaktan iki kapıyla girilen dikdörtgen bir yapı meydana çıkarıldı. Bir salon, bir hol ve üç odadan oluşan bu mekanda, seramik kaplar, mermer kaplama, sütunceler ile birlikte geometrik desenli, bazıları kancalı tunç aydınlatma aksamaları da ele geçti.

Orta Çağ'da camilerde kullanılan İslami metal kandil zarfları görülür. Zarf içinde cam kandil bulunurdu. Bunlar zincirlere asılarak kullanılırdı. Bu zarflarda dövme tekniği ile şekil verilerek, kandil ışığının sızması için gövdenin delik-işi tekniği ile süslendiği gözlenmektedir.

Sunumumuzda Harran Ulu Cami kazısında bulunan bu aydınlatma metal malzemeleri tanıtılarak, benzerleriyle karşılaştırılıp, değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Harran, Orta Çağ, Ulu Cami, Kaldil zarfı ve askısı, Tunç

BRONZE LIGHTING FIXTURES FROM THE HARRAN GREATE MOSQUE

Mehmet ÖNAL
Harran University

Within the scope of the 2nd Stage of the Harran Castle and Harran Greate Mosque Restoration Project, for which the Ministry of Culture and Tourism made a tender in 2023, excavations were carried out by our Harran Excavation team in Harran Greate Mosque.

During the excavation Works for restoration and landscaping purposes, a rectangular structure was unearthed at the western end of the porticoed courtyard of the Grant Mosque, entered through two doors from the portico. In this space, which consists of a hall, a corridor and three rooms, ceramic vessels, marble covering, columns, as well as bronze lighthgting fixtures with geometric patterns, some with hooks, were also found.

Islamic metal oil lamp cages are seen in the Middle Ages. It is known that metal cage oil lamps were also used in Mosques. There was a glass oil lamp in the metal cages. These were used by hanging them on chains. It's observed that the cages were shaped with the forging technique and decorated with the hole-work technique to allow the light of the lamp to leak through.

In this presentation, these lighting metal materials found in the Harran Great Mosque excavation will be introduced, compered with their counterparts and evaluated.

Keywords: Harran, Middle Ages, Great Mosque, Oil Lamp Cage, Bronze

HRİSTİYAN İKONOĞRAFİSİNDE UYKU ALEGORİSİ

Gizem ÖNCELEN
Anadolu Üniversitesi

Bu çalışma uyuyan figürler aracılığıyla Hristiyan sanatında uykunun teolojik, ikonografik ve alegorik anlamlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bizans sanatı ağırlıklı olarak Hristiyan inanın etkisiyle şekillenmiştir. Teolojik metinlerin şekillendirdiği Hristiyan ikonografisinde ise uyku kompozisyonu içeren çok sayıda sahne yer almaktadır. Ancak bu sahnelerde karşımıza çıkan uyku olgusu, yalnızca biyolojik bir durum değil aynı zamanda sembolik anlamlar taşıyan bir alegoridir. Hristiyan ikonografisinde uyku; haber, ölüm, ruhun hazırlıksız oluşu ve iman zayıflığı gibi anlamlar taşımaktadır.

İsa'nın çocukluk anlatılarında, Yusuf'un rüyaları Tanrısal mesajın uyku aracılığıyla iletildiği örneklerdir. Ancak Meryem'in Kutsal Ruh'tan gebe olduğunu rüyasında öğrenmesi (Matta 1:20) aynı zamanda Meryem'den şüphe etmesinden dolayı iman zayıflığını da gösterir. Bununla beraber Hiroides'in zulmünden korunmak için rüyasına giren meleğin Mısır'a kaçmalarını söylemesi (Matta 2: 13) ve Hiroides öldükten sonra Yusuf'a rüyasında görünen meleğin geri dönmelerini iletmesi (Matta 2: 19-20) bir haber ve Tanrısal bir yönlendirme olarak değerlendirilebilir. Benzer olarak İsa'yı yargılayan Vali Pilatus'un karısının İsa'yı rüyasında gördüğünü ve ona dokunulmamasını söylemesi (Matta 27: 19) de haber niteliği taşır. Tüm bu anlatılarda uyku aracılığıyla iletilen mesajlar Mesih'in esenliğine hizmet eder.

Uyku'nun ölüm ile ilişkili tutulduğu sahneler Lazarus'un Dirilişi ve Koimesis'tir. İsa Lazarus'un Dirilişi'nde "Dostumuz Lazar uyudu, onu uyandırmaya gidiyorum" demiştir (Yuhanna 11: 11). Meryem'in Ölümü de Meryem'in Uykusu olarak anılır.

İsa'nın mesellerinden olan On Kız Benzetmesi anlatısında uyku ile ruhun hazırlıksız oluşu arasında bir ilişki vardır. Kandillerine yağ almayı unutan akılsız kızlara uyanık kalmaları, çünkü o gün ve saati bilemeyecekleri söylenmiştir (Matta 25:1-13). Boş Mezar Başında Kadınlar sahnesinde de uyku alegorisine yer verilmiştir. İsa'nın mezarını güvenlik altına almak için Pilatus'un nöbetçi görevlendirdiği yalnızca Matta İncilinde yazılıdır (Matta 27: 65-66). Bu nedenle sahne ikonografisinin şekillenmesinde Matta İncili etkili olmuştur. Mürlü kadınlara görünen meleği gören nöbetçiler önce korkudan titremiş, sonra ölü gibi yere yıkılmıştır. Bu nöbetçiler, ruhlarının hazırlıksız olmaları nedeniyle gerçekleşen büyük mucizeye tanıklık edememişlerdir. İlahi gerçeğe kapalıdırlar.

İsa'nın Son Akşam Yemeği'nin ardından dua etmek için gittiği Zeytin Dağı'nda havarilerini uyur halde bulması iman testi olarak değerlendirilebilir. Teolojik metinlerde havarilerin sayısı değişim gösterir. Matta ve Markos İncillerinde İsa'yı geride üç havarisinin beklediği yazılıdır. Matta ve Markos İncil'inde bu havariler Petrus, Yakup ve Yuhanna'dır, Luka İncil'inde ise sayı belirtilmemiştir. Matta İncil'i 22. babında geçen "*Uyanık durup dua edin ki, ayartılmayasınız. Ruh isteklidir, ama beden güçsüzdür.*" sözü uyku ile iman bağlantısını kurmak için önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Bizans Sanatı, Hristiyan İkonografisi, Yusuf'un Rüyalari, Zeytin Dağında Dua, Boş Mezar Başında Kadınlar

THE ALLEGORY OF SLEEP IN CHRISTIAN ICONOGRAPHY

Gizem ÖNCELEN
Anadolu University

This study aims to examine the theological, iconographic, and allegorical meanings of sleep in Christian art through the presence of sleeping figures. Byzantine art was largely shaped under the influence of Christian belief. In Christian iconography, formed by theological texts, there are numerous scenes that include compositions involving sleep. However, the phenomenon of sleep encountered in these scenes is not merely a biological condition, but rather an allegory bearing symbolic meanings. In Christian iconography, sleep signifies notions such as divine annunciation, death, spiritual unreadiness, and weakness of faith.

In the infancy narratives of Jesus, the dreams of Joseph are examples in which divine messages are conveyed through sleep. However, Joseph learning of Mary's pregnancy by the Holy Spirit in a dream (Matthew 1:20) also reflects his doubt toward Mary, thus indicating a weakness of faith. Similarly, the angel who appeared in a dream to command them to flee to Egypt to escape Herod's persecution (Matthew 2:13), and again after Herod's death to inform them they could return (Matthew 2:19–20), can be understood as moments of divine communication and guidance. In a similar fashion, the dream of Pilate's wife, in which she saw Jesus and warned her husband not to harm him (Matthew 27:19), also serves as a vehicle for divine warning. In all these narratives, the messages conveyed through sleep serve the peace and fulfillment of the Messiah's mission.

Scenes in which sleep is related to death include the Raising of Lazarus and the Koimesis. In the scene of Lazarus, Jesus says: "Our friend Lazarus has fallen asleep; I am going there to wake him up" (John 11:11). The death of the Virgin Mary is also referred to as the "Dormition of the Theotokos."

In the Parable of the Ten Virgins, sleep is associated with the soul's lack of readiness. The foolish virgins, who forgot to bring oil for their lamps, were told to stay alert, for they did not know the day or the hour (Matthew 25:1–13). The allegory of sleep also appears in the scene of the Women at the Empty Tomb. The detail that Pilate appointed guards to secure the tomb is recorded only in the Gospel of Matthew (Matthew 27:65–66), and thus significantly shapes the iconography of the scene. The guards, who saw the angel appearing to the myrrh-bearing women, trembled with fear and fell to the ground as though dead. These guards, due to their spiritual unreadiness, were unable to witness the great miracle. They are spiritually closed to divine truth.

The moment when Jesus finds his disciples asleep during prayer at the Mount of Gestemane, after the Last Supper, can be considered a test of faith. The number of disciples varies in theological sources. The Gospels of Matthew and Mark mention three disciples—Peter, James, and John—while Luke does not specify a number. The verse from Matthew 26:41, "Watch and pray so that you will not fall into temptation. The spirit is willing, but the flesh is weak," is significant in establishing the connection between sleep and faith.

Keywords: Byzantine Art, Christian Iconography, Joseph's Dreams, Agony in the Garden, Women at the Empty Tomb

AŞKIN PAHASI OLMAZ: GÖRSELE YANSIYAN HÜSREV'İN ŞİRİN'İ ZİYARETİ

Fatma Nilhan ÖZALTIN-Bahattin YAMAN
Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi

Hüsrev ile Şirin hikâyesi Doğu edebiyatının başyapıtlarından biridir. İran ve Türk edebiyatında oldukça sık geçen Hüsrev Perviz ile Ermeni melikesi Şirin'in efsanevi aşklarını konu alan mesnevi; Hüsrev ü Şirin, Şirin ü Hüsrev, Ferhad ile Şirin ve Ferhadnâme adları altında çok sayıda şair tarafından defalarca kaleme alınmıştır. Türk halk edebiyatındaki Ferhad ile Şirin hikâyesi, bu mesnevinin bir bölümü olmakla birlikte zamanla ayrı bir hikâye haline gelmiştir. Sasanî hükümdarlarından adaletiyle meşhur Nuşirevan'ın torunu ve Hüzmüz'ün oğlu Hüsrev-i Perviz ile Ermeni prensesi Şirin arasındaki aşk hiç şüphesiz, İslam sanatında en çok resimlenen konulardan biridir. Hüsrev'in Şirin'i köşkünde ziyaret etmesi sıradan gibi görünse de gerek metinlerde gerekse resim detaylarında çok sayıda ilginç uygulamalar dikkat çekmektedir. Sözgelimi Şirin'in, Hüsrev geldiğinde üzerinden altın ve inciler saçması, yere gül renkli halı sermesi, Hüsrev'in çetir kullanması, birbirlerine deliler gibi aşık olmalarına rağmen Şirin'in Hüsrev'i köşküne almaması gibi birçok hususu metin ve resim detaylarında görmekteyiz. Ancak zaman zaman nakkaş metindeki tüm detayları resme aktarmak yerine, kendince çok daha önemli gördüğü hususu görselleştirmiştir. Buna karşılık metinde geçmese de görsellerde, bir anlamda hükümdar sembolü olan çetre yer verilmesi nakkaşın dönem kültürünü resme aktarması hususundaki özeni de göstermektedir. Bildiride çok sayıda farklı yazmalardan temin edilen konu ile ilgili tasvirlerin karşılaştırılması ve ikonografik değerlendirilmesine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hüsrev, Şirin, Firdevsî, Nizâmî, İkonografi

LOVE HAS NO PRICE: HUSREV’S VISIT TO SHIRIN REFLECTED IN THE VISUAL

Fatma Nilhan ÖZALTIN-Bahattin YAMAN
Isparta Suleyman Demirel University

The story of Khosrow and Shirin is one of the masterpieces of Eastern literature. The masnavi, which is about the legendary love between Khosrow Parviz and the Armenian queen Shirin, which is quite common in Persian and Turkish literature, has been written many times by many poets under the names Khosrow and Shirin, Shirin and Khosrow, Ferhad and Shirin, and Ferhadname. The story of Farhad and Shirin in Turkish folk literature is a part of this masnavi, but over time it has become a separate story. The love between Khosrow Parviz’s, the grandson of Anushirvan, one of the Sassanid rulers famous for his justice, and the son of Hormizd, and the Armenian princess Shirin, is undoubtedly one of the most illustrated subjects in Islamic art. Although it may seem ordinary that Khosrow visits Shirin in her mansion, there are many interesting applications in both the texts and the details of the pictures. For example, we see many issues such as Shirin scattering gold and pearls over Khosrow when he arrives, laying a rose-colored carpet on the ground, Khosrow using a chetr, and Shirin not letting Khosrow into her mansion despite being madly in love with each other, in the details of the text and the pictures. However, from time to time, instead of transferring all the details in the text to the picture, the miniaturist visualized the issue that he considered much more important. On the other hand, although it is not mentioned in the text, the fact that the chetr, which is a symbol of the ruler in a sense, is included in the visuals also shows the miniaturist’s care in transferring the culture of the period to the picture. The report will include a comparison and iconographic evaluation of the depictions related to the subject obtained from many different manuscripts.

Keywords: Khosrow, Shirin, Firdavsî, Nizami, Iconography

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN AKTARIMINDA MÜZELER, METAVERSE VE META PAZARLAMA

Elvan ÖZAYDIN
Amasya Üniversitesi

Müzeler, somut olmayan kültürel mirasları araştıran, toplayan, koruyan onları gelecek kuşaklarla buluşturan mekanlardır. Müzeler cansız eserlerin sergilendiği mekanlardan yani nesne odaklılıktan, geniş bir ziyaretçi kitlesine ulaşarak onlara somut olmayan kültürel miras unsurlarına yönelik farklı deneyimler yaşatmayı hedefleyen, öğreten, eğiten, öğrenilen yaşam merkezlerine yani insan odaklı olmaya evrilmektedirler. İnternet teknolojilerinin gelişmesine bağlı olarak gelişen dijitalleşen dünya müzelerin faaliyetleri üzerinde de etkili olmaktadır. Dijitalleşme ile başlayan dijital müzecilikte artırılmış gerçeklik (AR-Augmented reality) ve sanal gerçeklik (VR-virtual reality) teknolojileri, fiziksel ve sanal ortamları kusursuz bir şekilde bütünleştirerek, ziyaretçilere duysal sınırların ötesinde zenginleştirilmiş deneyimler yaşatabilmektedir. Bu teknolojiler sanal evren, öte-evren diye de adlandırılan metaverse platformların gelişmesini sağlamıştır. Kullanıcılar metaverse uygulamalar ile avatarlarını oluşturmaktadırlar. Avatarlar aracılığı ile fiziksel dünyada çeşitli sebeplerle, engellerle gerçekleştiremedikleri eylemlerini metaverse platformlarda deneyimleyebilmektedirler. Somut olmayan kültürel mirasların kuşaklararası aktarım ve yaratım yerlerinden biri olan müzelerin bu işlevlerini yerine getirmeleri konusunda metaverse platformlarda yer almaları önem arz etmektedir. Zira metaverse platformlara ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Yeni nesil, bu platformlarda daha fazla zaman geçirmektedir. Onların zamana ve mekana bağlı kalmadan özgürce metaverse platform üzerinden müze ziyaretinde bulunmaları somut olmayan kültürel mirasla etkileşimlerini arttıracaktır. Bu etkileşimin soyut olmayan kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması, toplumsal hafızanın güçlenmesi ve kültürel sürekliliğin sağlanması üzerinde olumlu etkilerinin olması beklenilmektedir. Müzelerin büyümeleri ve insan odaklı anlayışla hareket etmeleri, ziyaretçi sayılarını arttırmaları, kültürel ihtiyaçlara çözümler sunan organizasyonlarla rekabet edebilmeleri için metaverse kullanıcılarına sürükleyici bir deneyim yaratmayı vaad eden meta pazarlama anlayışını faaliyetlerine yansıtmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Müze, Metaverse, Meta Pazarlama, Dijitalleşme

MUSEUMS, METAVERSE AND META MARKETING IN THE TRANSFER OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

Elvan ÖZAYDIN
Amasya University

Museums are places that research, collect and protect intangible cultural heritage and bring them together with future generations. Museums are evolving from places where inanimate works are exhibited, namely object-oriented, to life centers that aim to reach a wide range of visitors and provide them with different experiences regarding intangible cultural heritage elements, namely human-oriented. The digitalizing world that has developed depending on the development of internet technologies also has an impact on the activities of museums. In digital museums that started with digitalization, augmented reality (AR) and virtual reality (VR) technologies can seamlessly integrate physical and virtual environments and provide visitors with enriched experiences beyond sensory boundaries. These technologies have enabled the development of metaverse platforms, also called virtual universes and otherworlds. Users create their avatars with metaverse applications. Through avatars, they can experience the actions they cannot perform in the physical world due to various reasons and obstacles on metaverse platforms. It is important for museums, which are one of the places of intergenerational transfer and creation of intangible cultural heritage, to take part in metaverse platforms in order to fulfill these functions. Because interest in metaverse platforms is increasing day by day. The new generation spends more time on these platforms. Their free visits to museums via metaverse platforms without being bound by time and space will increase their interaction with intangible cultural heritage. It is expected that this interaction will have positive effects on the protection of intangible cultural heritage and its transfer to future generations, the strengthening of social memory and the provision of cultural continuity. In order for museums to grow and act with a human-oriented approach, increase the number of visitors and compete with organizations that offer solutions to cultural needs, it is recommended that they reflect the meta marketing approach, which promises to create an immersive experience for metaverse users, in their activities.

Keywords: Intangible Cultural Heritage, Museum, Metaverse, Meta Marketing, Digitalization

ANTİKİTE'DEN İSLAMİ DÖNEM'E EVRİLMİŞ BİR KÜLTÜRÜN “MAKAMI”: NEBİ İDRİS TÜRBESİ (HATAY-ANTAKYA)

Ender ÖZBAY
Ege Üniversitesi

Tarihî Antakya merkezinin 7 km güneybatısında, eski kayıtlarda *Yakto/Yaktuğ* adıyla geçen, günümüzde Defne İlçesi'nin mahallesi durumundaki yerleşimin ortasında, kitabesiyle 19. yüzyıl sonuna tarihlenen dörtgen planlı, kubbeli, kagir Nebi İdris Makam Türbesi yer almaktaydı. Çağımızda yaygın görüldüğü üzere fiziki çehresi büyük bir hızla yozlaşarak değişen bu yerleşimdeki söz konusu türbe, kesme taşlarla örülü sivri kemerleri, tuğla örgülü kubbesi, pandantifleri, dini-tarihi-inşai bilgi içeren kitabesi ve hazire kalıntılarıyla geleneksel mimarinin önemli bir numunesi durumundaydı. Dinler tarihi literatüründe, İdris Peygamber'in darb-ı remil, nücûm ve hesap ilimlerini ve terzilik mesleğini ilk icra eden kişi olduğuna; Antikite'de benzer özellikleri haiz Hermes (ü'l-Herâmise) ile ilişkili görüldüğüne dair bilgilere rastlanmaktadır. Türbenin yer aldığı yerleşimin geleneksel mesleğinin iplik eğirme ve dokumacılık olduğu, darb-ı remil, nücûm ve hesap konularının geçmişte önem verilen bilgiler olduğu, yerel inanışta Hermesü'l-Herâmise figürünün yer yer zikredildiği bu anlamda dikkate değerdir. Böylece; türbenin, hem inanışlar ve hem de meslek pirlği bağlamında daha somut ve realistik ilintilerle ele alınabilecek olan, hem soyut hem de somut kültür varlıkları çerçevesinde önem arz eden bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. 6 Şubat 2023 depreminin yıkıcı etkisiyle çok ağır hasar alan, ardından yerel resmi mercilerin bilgisi ve izniyle tamamen ortadan kaldırılıp, yerine hayır sahiplerinin bağışlarıyla -eskisinin hiçbir özelliğini yaşatmayan- betonarme bir “türbe” yapısı konulan yapının özgünü, depremden bir süre önce tarafımızca incelenmiş, planı çıkarılmış, fotoğraflarla belgelenmiştir. Sunacağımız veri, bilgi, görsel ve değerlendirmeler, kaybolan bu kültür varlığımızın, kült dönüşümü, somut-soyut kültürel evrilme dinamikleri ve yöre tarih ve kültürü açısından değerli bir gösterge olarak akademik literatüre girmesi açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türbe, Türbe, Hermes, İdris Peygamber, Antakya

A SACRED CENTER OF A CULT EVOLVED FROM ANTIQUITY TO THE ISLAMIC PERIOD: TOMB OF PROPHET IDRIS (HATAY-ANTAKYA)

Ender ÖZBAY
Ege University

7 km southwest of the historical center of Antakya, in the middle of the settlement, which is known as Yakto in old records and is now a neighborhood of Defne District, there was the Nebi Idris Tomb, which is a domed, quadrangular planned, stone-made monument, dated to the end of the 19th century with its inscription. For the settlement, that has been lose the traditional physical appearance rapidly degenerating as is not surprising nowadays, the tomb was an important example of traditional architecture with its pointed arches made of cut stones, a dome made of bricks, pendentives, an inscription and the remains of a graveyard. In the literature of the history of religions, there is information that Prophet Idris was the first person to practice the sciences of sand fortune telling, horoscope&astrology and calculation, and the profession of tailoring; and that he was seen as related to Hermes who had similar characteristics in Antiquity. It is noteworthy in this sense that the traditional profession of the settlement where the tomb is located is spinning and weaving, those mentioned sciences were important in the past, and that the figure of Hermesü'l-Herâmise was occasionally mentioned in the local belief. Thus; it is understood that the tomb is a structure that can be addressed with more concrete and realistic relations in the context of both beliefs and professional mastery, and that has importance within the framework of both abstract and concrete cultural assets. The original of the structure, which was heavily damaged by the devastating effect of the earthquake of 06.02.2023, and then completely removed with the permission of local official authorities, was replaced with a reinforced concrete “tomb” structure -which does not retain any of the features of the old one- with the donations of benefactors. The original structure was examined by myself before the earthquake. The data, information, visuals and evaluations we will present are important in terms of entering the academic literature as a valuable indicator of this lost cultural asset of ours in terms of cult transformation, concrete-abstract cultural evolution dynamics and regional history.

Keywords: Shrine, Tomb, Hermes, Prophet Idris, Antiochia

II.ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE İSTANBUL AVRUPA YAKASINDAKİ ASKERİ RÜŞTİYELERİN SON DURUMU

Zehra Bürde ÖZÇELİK
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Osmanlı eğitim sisteminin sağlam bir altyapısının kurulması ve eğitimin yaygınlaştırılması II. Abdülhamid döneminde sağlanmış, devletin eğitim yapısı üzerindeki denetimi de kısmen gerçekleştirmiştir. Bu dönemde modernleşme hareketlerinin etkisiyle eğitim sisteminde yapısal reformlara gidilmiş, öncelikle askeri alanda başlayan çağı yakalama çalışmaları sonucunda askeri okulların sayısı ve niteliği artırılmıştır. Modern eğitim sisteminin kurulmasına ortaöğretim kademesinden başlanarak bu alanda açılan ilk eğitim kurumları 1846 yılında açılmaya başlayan rüştiyeler olmuştur. II. Abdülhamid 'in eğitim politikaları çerçevesinde askeri okulların, eğitilmiş öğrenci ihtiyacını karşılamak üzere 1875 yılı sonrasında askeri rüştiyeler açılmıştır. Bu okullar, kendi bahçeleri içinde yer alan dikdörtgen biçimli kütlenin barındığı mekânlara sahip bağımsız ortaöğretim kurumlarıdır. II. Abdülhamid döneminde İstanbul'daki askeri rüştiyelerin tarihteki yerini ve önemini ortaya koymak, bu kurumlar üzerinden dönemin eğitim anlayışına ve mimari yaklaşımlarına ışık tutmak, çalışmanın amacıdır. Çalışma kapsamında Tanzimat Döneminde, İstanbul Avrupa yakasında inşa edilmiş sekiz askeri rüştiye binasının kuruluş amaçları, mimari özellikleri ve günümüzdeki durumları, dönemin kaynakları ışığında, literatür ve saha çalışmaları kapsamında ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında, inşa edilen askeri rüştiye binaları tipolojik, süsleme ve üslup açısından irdelenmiştir. Çalışma, bahsi geçen askeri rüştiyelerin günümüzdeki durumlarını ortaya koymak açısından da sanat tarihi içerisinde önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Askeri Rüştiye, mimari, II.Abdülhamid

THE LATEST SITUATION OF MILITARY MIDDLE SCHOOLS ON THE EUROPEAN SIDE OF ISTANBUL DURING THE PERIOD OF ABDULHAMID II

Zehra Bürde ÖZÇELİK
Mimar Sinan Fine Arts University

The establishment of a solid infrastructure for the Ottoman education system and the expansion of education were achieved during the reign of Abdulhamid II, and the state's control over the educational structure was also partially realized. During this period, structural reforms were made in the education system under the influence of modernization movements, and as a result of the efforts to catch up with the times, which began primarily in the military field, the number and quality of military schools were increased. The establishment of the modern education system began at the secondary education level, and the first educational institutions opened in this field were the junior high schools, which began to open in 1846. Within the framework of the educational policies of Abdulhamid II, military junior high schools were opened after 1875 to meet the needs of military schools for educated students. These schools were independent secondary education institutions with spaces housing rectangular masses within their own gardens. The aim of the study is to reveal the historical place and importance of military junior high schools in Istanbul during the reign of Abdulhamid II, and to shed light on the educational understanding and architectural approaches of the period through these institutions. Within the scope of the study, the establishment purposes, architectural features and current status of eight military secondary schools built on the European side of Istanbul during the Tanzimat Period were tried to be revealed in the light of the sources of the period, within the scope of literature and field studies. Within the scope of the research, the constructed military secondary schools were examined in terms of typology, ornamentation and style. The study is also important in art history in terms of revealing the current status of the mentioned military secondary schools.

Keywords: Military Middle School, architecture, II.Abdulhamid

WALLARİMA/ASARCIK TEPE'DE ORTA ÇAĞ

Bekir ÖZER

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Muğla İli, Kavaklıdere İlçesi, Çayboyu Mahallesi'nde yer alan Asarcık Tepe'de 2021 yılından bu yana devam eden kazı ve araştırmalarda Tunç Çağı, Hellenistik Dönem öncesi savunma sistemi, Geç Klasik ve Hellenistik Dönem yapıları ve Orta Çağ (Doğu Roma ve Türk Dönemi) ile ilişkili kültürel süreçlere yoğunlaşmıştır. Asarcık'ın Hitit metinlerinde adı geçen Wallarima olduğu güncel kazı ve araştırmalar ile kesinleşmiştir. Tepedeki son kültürel süreç, oldukça iyi korunmuş Orta Çağ savunma sistemi ve sur içi ve dışı yapılarından oluşur. Savunma sistemi köşelerde yuvarlak, aralarda ise dörtgen planlı kulelerle tasarlanmıştır. Gerçekleştirilen kazılar sonucunda tepe üzerindeki yapılaşmanın, sur duvarı boyunca sıralanan mülkiyeti farklı mekan dizilerinden oluştuğu, yapı birimlerine sur duvarına paralel veya dik yönelmiş sokaklar ile ulaşıldığı anlaşılmıştır. Test amaçlı kazılan bazı yapıların zemininde seki içerisine ve tabanda anakaya üzerine yerleştirilmiş depolama kapları ile karşılaşmıştır. Kuleler çevresinde ve bazı yapı birimlerinde yangın tabakalarıyla karşılaşmış olması dikkat çeker. Savunma sistemi içerisindeki yapılar ve yangın tabakaları içerisinde ele geçen buluntuların MS 13. yüzyıl ile ilişkili olması, Asarcık'ın Türkler tarafından fethedildiği süreç ile ilişki kurmamızın kanıtlarını oluşturur. Bu fetih süreci rahatlıkla Köseadağ Savaşı'nın ardından gelişen olaylar ile ilişkili olmalıdır. Güncel veriler, Orta Çağ yerleşiminin MS en geç 10. yüzyıldan 14. yüzyıl ortalarına kadar devam ettiği yönündedir. Bu veriler şu an için Asarcık Tepe üzerinde Türk Fethi ve hemen sonrasında bir süre daha yaşamın sürdüğünü kanıtlamaktadır. Gerçekleştirilecek sunumda Orta Çağ verileri, yapı tipleri ve buluntular çerçevesinde tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karia, Asarcık, Orta Çağ, Kale, Türk Fethi

THE MIDDLE AGES AT WALLARIMA/ASARCİK TEPE

Bekir ÖZER

Muğla Sıtkı Koçman University

In the excavations and researches that have been ongoing since 2021 at Asarcık Tepe, located in Çayboyu Neighborhood, Kavaklıdere District, Muğla Province, the Bronze Age, pre-Hellenistic fortification, Late Classical and Hellenistic structures and cultural processes related to the Middle Ages (Eastern Roman and Turkish Period) have been focused on. Recent excavations and studies have confirmed that Asarcık is the Wallarima mentioned in Hittite texts. The exceptionally well-maintained medieval fortification system and buildings inside and outside the walls characterize the last cultural phase on the hilltop. The defense system is designed with round towers at the corners and rectangular towers in between. Excavations have revealed that the settlement on the hill consists of rows of distinct property units aligned along the fortification wall, accessed via street/pathway running parallel or perpendicular to the wall. In test excavations, storage vessels placed within platforms and directly on bedrock were found in the floors of some structures. Notably, fire layers were encountered around the towers and in certain structural units. The structures within the defense system and the findings obtained from the fire layers, associated with the 13th century AD, provide evidence linking Asarcık to the process of its conquest by the Turks. This conquest process can be confidently associated with the events following the Battle of Kösedag. Current data indicate that the medieval settlement at Asarcık continued from at least the 10th century AD to the mid-14th century AD. Present evidence confirms that life at Asarcık Tepe persisted through and beyond the period of the Turkish conquest. The presentation will discuss the Medieval data within the framework of architectural types and findings.

Keywords: Karia, Asarcık, Middle Ages, Fortress, Turkish Conquest

İMPARATORLUK BAŞKENTİNDEN SAFRANBOLU'YA UZANAN TASARIM TERCİHLERİNDE ENDÜLÜS SANATININ İZLERİ

Meltem ÖZKAN ALTINÖZ
Ankara Üniversitesi

Neo-Endülüs/Alhambresque tarzı, bir Orta Çağ İslam tasarım üslubunun 19.yy'da Avrupalı tasarımcılar tarafından yeniden gündeme getirilmesini ifade eder. 19.yy. ın yüzyılın tasarım kültürünü büyük oranda etkisi altına alan Endülüs tarzı, ilk olarak Avrupa'da, daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'da hareketli, dekoratif, zarif görünümleri ile saray, saat kuleleri, giriş kapıları gibi farklı tipolojik yapılarda zengin biçimlenişleriyle tasarımlara hareket katar.

Şimdiye kadar bilğimiz Endülüs tarzı süsleme anlayışının yoğun olarak İstanbul'da, daha az örnekle İzmir'de görüldüğüdür. Ancak zaman içerisinde yapılan araştırmalarımızla Endülüs üslubunun büyük şehirler dışında, Anadolu'da da birtakım kıymetli örneklerle sahip olduğunu tespit etmek mümkün oldu. Bu çalışmanın konusu ile bağlantılı olarak Endülüs üslubundan görünümler arz eden Safranbolu örnekleri incelenecektir. Böylelikle, Endülüs tarzı süslemenin uygulama alanlarının sanılandan daha geniş olduğu ve sarayı yakından takip etmekte olan coğrafyalarda etkili ve yetkin örnekler ortaya konulduğu ifade edilecektir. Bu çalışma kapsamında Safranbolu'da hangi yapılarda Endülüs etkisinin görüldüğü, hangi süsleme tipolojisinin bu yapılarda kullanıldığı ele alınan konular olacaktır. Böylelikle, Safranbolu'da hâlihazırda tipolojik araştırması gerçekleştirilmiş olan birtakım yapıların üslup bağlantıları kurularak alana katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Endülüs Sanatı, Safranbolu, Sebka, Osmanlı Sanatı

TRACES OF ANDALUSIAN ART IN DESIGN CHOICES FROM THE IMPERIAL CAPITAL TO SAFRANBOLU

Meltem ÖZKAN ALTINÖZ
Ankara University

Neo-Andalusian/Alhambresque style refers to the reintroduction of an Islamic medieval design style in the 19th century by the European designers. In the 19th century, the Andalusian style greatly influenced the design culture of the century, first in Europe and later in Istanbul, the capital of the Ottoman Empire, with its lively, elegant appearance, adding movement to the designs with its different appearances in buildings such as palaces, clock towers and entrance gates.

Until now, our knowledge is that the Andalusian style of ornamentation was mostly seen in Istanbul, with fewer examples in Izmir. However, with the researches conducted over time, it has been possible to determine that the Andalusian style has some valuable examples in Anatolia, apart from the big cities. In connection with the subject of this study, the examples from Safranbolu, which present views from the Andalusian style, will be examined. In this way, it will be stated that the application areas of Andalusian style ornamentation were wider than thought, and that effective and competent examples were also put forward in geographies that closely followed the palace. Within the scope of this study, which buildings in Safranbolu exhibit Andalusian influence and which ornamentation typology is used in these buildings will be the subjects of the study. In this way, it is aimed to contribute to the field by establishing stylistic connections of a number of buildings of Safranbolu that have already been typologically researched.

Keywords: Andalusian Art, Safranbolu, Sebka, Ottoman Art

BOLU'DA NAZIM HİKMET'LE ÖZDEŞLEŞEN VE KADERİNE TERKEDİLMİŞ BİR TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIĞI: KATIRCI HANI

Mehmet Çağlayan ÖZKURT
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Bolu şehri, geçmişte ve günümüzde Anadolu'nun doğu ile batısını birbirine bağlayan ve Anadolu'nun güneyinden Batı Karadeniz limanlarına doğru uzanan yolların kavşağında yer alan önemli bir yerleşim merkezi durumundadır. Bu coğrafi ve tarihsel özelliği nedeniyle de kent, konaklama mekânları ve hanlar açısından da varıl bir geçiş noktasıdır. Bu hanlardan biri olan Katırcı Hanı, Bolu şehir merkezinde, İhsaniye Mahallesi'nden Gölyüzü Mahallesi'ne uzanan Şehit Kani Caddesi üzerinde, tapu kayıtlarında 22 pafta, 155 ada, 7-8 parsellerde yer alan ve 19. Yüzyıl ortalarında yapıldığı tahmin edilen bir kent içi hanıdır. Yığma tuğla malzemeden, üç katlı olarak inşa edilmiş olan tarihi bina, günümüzde metruk vaziyettedir. Yapı, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 09.09.2009 gün ve 4424 sayılı kararı ile taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir. Katırcı Hanı, Bolu Belediye Meclisi'nin 2018 yılı başlarında almış olduğu yol genişletme kararı doğrultusunda yıkım tehlikesi ile karşı karşıya kalmış ve sonraki süreçte, yerel bazı sivil toplum kuruluşlarının itirazları ve hukuki girişimleri ile yıkım kararı engellenebilmiştir. Binanın yıkımı gerçekleşmemiş olsa da restore edilip kullanıma açılması yönünde de uzun süre somut adımlar atılmamış olmaması nedeniyle özellikle yerel kamuoyunda ve basınında tartışmalar devam etmektedir. Yapı, mimari ve bezeme özellikleri açısından çok iddialı bir görünümde olmasa da özellikle kültür-sanat tarihimizde, Türk şiirinin önemli ismi Nazım Hikmet'i bir süre ağırlamış olması nedeniyle ayrıca önem kazanmaktadır. Milli mücadele yıllarında, yakın arkadaşı şair Vâlâ Nûreddin ile Bolu'ya vekil öğretmen olarak atanan Nazım Hikmet, 1921 yılı Mart ayı başlarından itibaren bu handa bir süre ikamet ederek, Bolu şehrinin eğitim hayatına katkı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Bolu, Kültür Varlığı, Hanlar, Katırcı Han, Nazım Hikmet

AN IMMOVABLE CULTURAL ASSET IN BOLU, IDENTIFIED WITH NAZIM HIKMET AND ABANDONED TO ITS FATE: KATIRCI INN

Mehmet Çağlayan ÖZKURT
Bolu Abant İzzet Baysal University

Bolu city is an important settlement centre located at the crossroads of the roads connecting the east and west of Anatolia and extending from the south of Anatolia to the Western Black Sea ports. Due to this geographical and historical characteristic, the city is also a rich transit point in terms of accommodation places and inns. One of these inns, the Katırcı Inn, is an inner-city inn located on Şehit Kani Street extending from İhsaniye Quarter to Gölyüzü Quarter in Bolu city centre, on parcels 7-8, plot 22, block 155, parcels 7-8 in the land registry records, and is estimated to have been built in the mid-19th century. The historical building, which was built of masonry brick material with three storeys, is now abandoned. The building was registered as an immovable cultural asset with the decision of Ankara Regional Council for the Protection of Cultural and Natural Heritage dated 09.09.2009 and numbered 4424. The Katırcı Inn faced the threat of demolition in line with the road widening decision taken by the Bolu Municipality Assembly in early 2018, and in the following process, the demolition decision was prevented with the objections and legal initiatives of some local non-governmental organisations. Although the demolition of the building has not taken place, discussions continue, especially in the local public and press, as concrete steps have not been taken for a long time to restore the building and put it into use. Although the building does not have a very ambitious appearance in terms of architectural and decorative features, it gains particular importance in our cultural and artistic history because it hosted Nazım Hikmet, an important name of Turkish poetry, for a while. Nazım Hikmet, who was appointed as a substitute teacher in Bolu with his close friend poet Vâlâ Nûreddin during the years of the national struggle, resided in this inn for a while from the beginning of March 1921 and contributed to the educational life of the city of Bolu.

Keywords: Bolu, Cultural Heritage, Inns, Katırcı Han, Nazım Hikmet

İSTANBUL DENİZ MÜZESİ KOLEKSİYONU'NDA BULUNAN KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'A TAKDİM EDİLEN BİLİNMEYEN BARBAROS HAYREDDİN PAŞA METHİYESİ

Zübeyde Cihan ÖZSAYINER
Arthill Müzecilik

Divan Edebiyatı'nın en önemli nazım türlerinden olan "Methiye'ler", şairler tarafından devlet ve din adamlarını övmek için yazılırdı. Şairler Devlet adamlarının makamına, adaletine, kahramanlığına, halifelğine, cömertliğine ve şairliklerine abartılı bir şekilde övgüde bulunmuşlardır. Methiyelerde; övgü kalıpları oluşturulmuş ve bu övgü kalıplarında "teşbih" ve "telmih" sanatları kullanılmıştır. Şairler Devlet adamlarının farklı vasıflarını övmüşlerdir. Biri kahramanlığını överken, diğeri cömertliğini övmüştür; Bazen de onlarda göremedikleri vasıfları överek onlara bir mesaj vermişlerdir. Hepsinin ifadeleri birbirine yakındır. Şairler methiyeler karşılığında caizeler (para ve benzeri armağan) almışlardır.

Bu bildiride sanat tarihi literatürüne girmemiş olan bir hat levhası üzerinde yazılı olan Barbaros Hayreddin Paşa Methiyesi ele alınacaktır.

Barbaros Hayreddin Paşa Methiyesi, İstanbul Deniz Müzesi'nin Db. 481 envanter numarasına kayıtlı olan hat levhasında yer almaktadır. Hattatı Muhammed Nakş-bendî olup, Hicri 948/ Miladi 1541- 1542 tarihinde icâze hattı ile yazılmıştır. Nohudî renkli, aharlı kağıt üzerine, siyah is mürekkebi ile ikişer satırlık beyitler halinde yazılmış olup, toplam 14 satırdan oluşmaktadır. Beyitler arasında siyah renkli oksitlenerek kararmış olan rozetler bulunmaktadır.

En üstte "El-Bâkî, Hû, Allah" başlığı bulunan methiye: "Ol Hümâ-Âyîn Dâver Ol Şeh-i Sâhib-Nizâm/ Devr-i 'adlinde Cihân Emn ü Emân Üzre Be-Kâm"olarak" devam etmektedir.

En alt kısımda: "Kesdi zulmûn kökini Zikrî mücevher târih it/ N'ola Hayreddîn bahr-i lutf- i Hak'dan alsa kâm" dizeleri ile son bulmaktadır. Methiye metni "Zikrî" tarafından yazılmıştır.

Yazının etrafında siyah renkli, üç sıra cetvel bulunmaktadır. Hat levhasının altın varaklı, hafif oyma, kabartmalı ahşap çerçevesi vardır.

Ahşap levhanın arka yüzünde siyah mürekkepli kalemle "Erkan-ı Harbiye-i Dairesine Memur Erkan-ı Harp Kaymakamı İzzetlü Tahir Beyefendi tarafından hediye edilmiştir. 1 Mayıs 1314" (13 Mayıs 1898 Miladi) yazılıdır. Bahriye Müzesi'nin 1897'de kuruluşundan kısa bir süre sonra koleksiyona katıldığı anlaşılmaktadır.

Kültür Bakanlığı Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı'ndaki 1994 yılındaki restorasyonu sırasında, hat levhasının arkasından 30x17 cm ebadında, siyah is mürekkebi kullanılarak, rık'a hat ile yazılı bir kağıt çıkmıştır. Burada hat levhasında yazılı methiyenin aynısı yazılmıştır.

Barbaros Hayreddin Paşa Methiyesi ilk kez tarafımızdan incelendiğinden, bu konuda çalışanlara büyük katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Deniz Müzesi, Barbaros Hayreddin Paşa, Methiye, Muhammed Nakş-bendî, Zikrî

A NEWLY-DISCOVERED CALLIGRAPHIC PANEL FROM THE ISTANBUL NAVAL MUSEUM COLLECTION, ORIGINALLY PRESENTED TO SULEIMAN THE MAGNIFICENT: A METHIYE ODE PRAISING BARBAROS HAYREDDIN PASHA

Zübeyde Cihan ÖZSAYINER
Arthill Museology

The “methiye” is a particularly special genre of Ottoman poetry. A form of ode, they were composed to honor leading clergymen and government figures. In the case of the latter, they glorified the person in question’s status, righteousness, heroism, caliphate, generosity, and literary prowess using rather flowery language that, over time, evolved into two distinct art forms in their own right known as “teşbih” and “telmihi.”

Different poets – and thus methiye poems – tended to focus on and praise different virtues of their subject. For example, one might choose to exalt their heroism, whilst another would zero in on their generosity, and so forth. Sometimes the poet praised qualities they themselves never witnessed at all, thereby turning the poem into a message, or even hint – in return for money or gifts.

This small study will examine an Islamic calligraphic panel containing a methiye poem dedicated to Barbaros Hayreddin.

The Istanbul Naval Museum Collection is home to a calligraphic panel (Db. 481) of an Ottoman methiye ode poem dedicated to Barbaros Hayreddin Pasha. It was written by the calligrapher Muhammad Nakşbendî in 948 AH (1541-42 CE) as his icâze, or graduation project upon completing his training – then presented to Suleiman the Magnificent. He produced it in black ink on special ochre-coloured paper. The ode, by the poet Zikrî, is 14 lines long, divided into several couplets. The rosettes adorning them have darkened over time due to oxidation.

The first line and couplet read: *El-Bâkî, Hû, Allah/ Ol Hümâ- Âyîn Dâver Ol Şeh-i Sâhib-Nizâm/ Devr-i ‘adlînde Cihân Emn ü Emân Üzre Be-Kâm.*

The bottom couplet reads: “*Kesdi zulmüñ kökini Zikrî mücevher târih it/ N’ola Hayreddîn bahr-i lutf-i Hak’dan alsa kâm*”

The text is surrounded by three black borders, and an embossed wooden frame painted in gold leaf.

The note on the back of that panel’s frame – “*A gift from District Governor İzzetlî Tahir to the Ottoman Imperial General Office; May 1, 1314 (May 13, 1898 CE).*” – suggests that the Naval Museum acquired the piece shortly after it opened in 1897.

In 1994, Turkey’s main National Restoration and Conservation Laboratory stumbled on a 30x17 cm, hand-written *ru’qah* copy of the same poem, behind the panel, whilst restoring the piece.

We will be examining this particular methiye panel for the first time ever, and hope to make a major scholarly contribution in the process.

Keywords: The Istanbul Naval Museum, Barbaros Hayreddin Paşa, A Methiye Muhammed Nakş-bendî, Zikrî

OLYMPOS PİSKOPOS KONUTU HAMAMI

Gökçen Kurtuluş ÖZTAŞKIN
Pamukkale Üniversitesi

Likya bölgesinin doğusunda önemli bir liman kenti olan Olympos, Erken Bizans döneminde kapsamlı bir imar programı gerçekleştirildiği anlaşılr. Episkopeion kompleksi (Piskoposluk Srayı) Erken Bizans dönemi için kentin en anıtsal yapısıdır. Kuzey Kent Liman Caddesi kenarında 128 m boyunca uzanan dikdörtgen planlı yapı topluluğu yüksek çevre duvarları içine alınmıştır. Kent yaşamının idari ve dini merkezi konumundaki Episkopeion kompleksinde kilise, vaftizhane, rölik şapeli gibi dini yapıların yanı sıra peristyl (sütunlu avlu), triklinium (toplantı/yemek salonu), mutfak, işlikler, piskopos konutu ve görevli/din adamı odaları gibi yapılar yer alır.

Piskopos Konutu, yapı topluluğunun doğu bölümde, kompleks içinde dört yönde tüm sınırları izlenebilen ayrı bir birim olarak düzenlenmiştir. Konut, merkezinde yer alan peristylin dört yönünde sıralanmış mekânlardan oluşmaktadır. 2024 sezonu kazılarında konutun doğusundaki ortalama 17.80x7.80 m. ölçülerinde dikdörtgen plânlı mekânın hamam olduğu tespit edilmiştir. Payandalarla desteklenmiş mekânın beşik tonoz ürtülü olduğu anlaşılmaktadır. Doğu ve batı duvarlardaki payandalar arasında tuğla kaplamalı sekiler yer alır. Güney duvarında ise yarım daire formlu nişler bulunur.

Bildiride hamamın plan ve malzeme-teknik özellikleri detaylarıyla ele alınacaktır. Diğer piskopos konutu ve sivil konut hamamları gibi benzer örnekler üzerinden karşılaştırma yapılacaktır. Ayrıca Geç Antik Çağ yıkanma kültürü üzerinden de sosyal açıdan değerlendirme sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hamam, Yıkanma, Erken Bizans, Olympos, Likya.

THE BATH OF BISHOP'S RESIDENCE AT OLYMPOS

Gökçen Kurtuluş ÖZTAŞKIN
Pamukkale University

Olympos, an important port city in the eastern part of the Lycian region, underwent extensive urban development during the Early Byzantine period. The Episkopeion complex (Bishop's Palace) is the most monumental structure of the city from the Early Byzantine period. The rectangular complex, stretching 128 meters along The Northern Harbor Street, is enclosed within high perimeter walls. The Episkopeion, which was the administrative and religious center of the city, includes religious structures such as church, baptistery, and reliquary chapel, as well as peristyle (columned courtyard), triclinium (meeting/dining hall), kitchen, ateliers, bishop's residence and rooms for officials/clergy.

The Bishop's Residence is located in the eastern part of the complex, forming a separate unit with boundaries visible in all four directions. The residence consists of rooms arranged around a central peristyle. During the excavations of 2024 season, it was determined that the rectangular-plan space measuring approximately 17.80 x 7.80 m to the east of the residence was a bath. The space, supported by buttresses, appears to have had a barrel vault with a corbeled arch. Brick-lined niches are located between the buttresses on the east and west walls. On the south wall, there are semicircular niches.

The plan and material-technical characteristics of the bath will be discussed in detail in the paper. Comparisons will be made with similar examples such as other bishop's residences and civil dwellings. Additionally, a social evaluation will be presented through the bathing culture of the Late Antique period.

Keywords: Bath, Bathing, Early Byzantine, Olympos, Lycia

EVLİYA ÇELEBİ'DEN VOLAİRE'E: OSMANLI İZMİRİ'NDE GEÇİT KALE

Şebnem PARLADIR
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

İzmir, bir liman kenti olarak, körfez girişini denetim altına alma amacıyla ilk olarak Bizans döneminde inşa edilen Limankale ile başlayan bir tahkimat sürecine sahne olmuş; bu süreci Osmanlı döneminde inşa edilen diğer iki kale tamamlamıştır. Bu kalelerden en eskisi olan Limankale, 1230'lu yılların başında Bizans İmparatoru III. Ioannes tarafından, bugünkü Hisarönü Meydanı çevresindeki iç liman hattı üzerine inşa ettirilmiştir. 1402 yılındaki Timur istilası sonrasında büyük ölçüde tahrip olan yapı, Fatih Sultan Mehmed döneminde yeniden ihya edilmiştir. Fatih Sultan Mehmed tarafından inşa ettirildiği düşünülen bir diğer yapı ise, günümüzde varlığı fiziksel olarak izlenemeyen Geçit Kale'dir. Körfezin denetimini sağlamak ve artan ticari faaliyetler doğrultusunda gümrük kontrolünü pekiştirmek amacıyla, 1655–56 yıllarında Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa tarafından İzmir İnciraltı'nda yer alan ve bugün Deniz Kuvvetleri Komutanlığı sınırlarında kalan Sancakkale inşa ettirilmiştir. Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'si, Sancakkale'nin tam karşısında, bugünkü Bostanlı kıyılarında yer aldığı düşünülen Geçit Kale hakkında bilgi veren yegâne yazılı kaynaktır. Evliya, bu yapıyı kale muhafızı ve askerleri bulunan, yuvarlak biçimli büyük bir kule olarak tanımlar. Bu anlatımı destekleyen tek görsel kaynak ise, 16. yüzyıl coğrafyacısı Laurent Antoine Volaire'in Paris Bibliothèque Nationale'de bulunan haritasıdır. Haritada "Karşıyaka Kalesi" olarak işaretlenen yapı, konumu ve dairesel planıyla Evliya Çelebi'nin tasvirini doğrular niteliktedir. **Bu bildiri, söz konusu harita ve Osmanlı ile Avrupalı seyyahların anlatıları ışığında, İzmir'in kaybolmuş kültürel miras unsurlarından biri olan Geçit Kale'nin inşa sürecini, mimari özelliklerini, körfezdeki diğer deniz kaleleriyle olan konumsal ilişkisini ve muhtemel yıkım sürecini; ayrıca yapının inşa edilmek üzere seçildiği yerin bölgenin ticari ve stratejik önemi bağlamında nasıl değerlendirilebileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.**

Anahtar Kelimeler: Geçit Kale, İzmir Körfezi, Osmanlı deniz kaleleri, Evliya Çelebi, Stratejik Konum

FROM EVLIYA ÇELEBİ TO VOLAIRE: GEÇİT KALE IN OTTOMAN İZMİR

Şebnem PARLADIR
İzmir Katip Çelebi University

As a port city, İzmir witnessed a fortification process that began with the construction of Limankale during the Byzantine period to control the entrance of the gulf; this process was later reinforced by two additional fortresses built during the Ottoman era. The oldest of these fortifications, Limankale, was commissioned in the early 1230s by the Byzantine Emperor John III Doukas Vatatzes and was built along the inner harbor line near today's Hisarönü Square. Following its destruction during the 1402 Timurid invasion, the fortress was rebuilt under the reign of Sultan Mehmed the Conqueror. Another fortress thought to have been constructed during his reign is the now-lost Geçit Kale. In response to the growing commercial importance of İzmir and the need to control the gulf's entrance and enforce taxation, Grand Vizier Köprülü Mehmed Pasha had Sancakkale built in 1655–56 in the İnciraltı area, which now lies within the boundaries of the Turkish Naval Forces Command. The only written source providing information about Geçit Kale—believed to have stood directly opposite Sancakkale at the far end of today's Bostanlı shoreline—is Evliya Çelebi's *Seyahatnâme*. Evliya describes the structure as a large, circular tower equipped with a garrison and soldiers. The only visual source that supports this description is a map by 16th-century geographer Laurent Antoine Voltaire, housed at the Bibliothèque Nationale de France in Paris, in which the structure is marked as "Karşıyaka Castle." The map confirms both the circular form and the location described by Evliya. **This paper aims to examine the construction process, architectural features, spatial relationship with other sea fortresses around the gulf, and probable destruction of Geçit Kale—one of İzmir's lost elements of cultural heritage—based on the map and narratives of Ottoman and European travelers. It also seeks to analyze the strategic and commercial significance of the site selected for its construction.**

Keywords: Geçit Kale, Gulf of İzmir, Ottoman coastal fortresses, Evliya Çelebi, Strategic location

YAPININ DİLİ: MREN KATEDRALİ KİTABELERİNDE BANİLİK, DUA VE ANITSAL BELLEK

Güner SAĞIR
İstanbul Üniversitesi

Mren Katedrali, Kars'ın Digor ilçesinin 23 km. güneydoğusundaki Karabağ Köyü yakınlarında 1. derece askeri yasak bölgede yer almaktadır. 7. yüzyılda bölgede Ermeni mimarisinde önemli bir canlanma yaşanmıştır. Kiliselerde yeni plan tipleri, özellikle merkezi mekân, kubbe ve tonoz kullanımıyla mimari açıdan yeni bir dönem başlatılmıştır. Bu mimari hareket, katolikoslar, piskoposlar ve prensler kadar zengin toprak sahipleri ve yüksek mevki sahibi inançlı otoriteler tarafından desteklenmiştir. Dönemin önemli yapılarından biri Kamsarakan Beyi Narseh zamanında, 630–640 yılları arasında David Saharuni tarafından yaptırılan Mren Katedrali'dir.

7. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen Mren Katedrali; dıştan doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen, içten haç planlı, tek apsisli ve pastaforion odalı bir yapıdır. Naosun orta bölümü, birbirlerine yuvarlak kemerlerle bağlanan dört serbest destek üzerine oturan, tromp geçişli, içten ve dıştan sekizgen yüksek kasnaklı kubbeyle, diğer bölümleri ise beşik tonozla örtülüdür. Naosun doğusunda yer alan içten yarım daire biçimindeki apsis, dıştan beş cephelidir. Apsis zeminin altında doğu-batı doğrultusunda uzanan, dikdörtgen planlı ve beşik tonoz örtülü bir kriptaya yer almaktadır. Apsisin iki yanında yer alan pastaforion odaları yaklaşık kare planlı, doğuda tek apsisli ve çapraz tonoz örtülüdür.

Katedralin batı ve kuzey giriş kapılarının alınlıklarında taş kabartma figürlü sahneler, apsis ve pastaforion odalarının pencere alınlıklarında taş kabartma hayvan motifleri, duvarların içinde ve dışında haçkarlar ile içte duvar resimleri yer alır. Ayrıca batı ve güney cephelerde, yapının içinde Ermenice kitabeler, ziyaretçi yazıları ve grafittiler bulunmaktadır.

7. yüzyılda bölgede yaşanan savaşlara dair hem Ermeni hem de Bizans kaynaklarında sınırlı bilgi yer almaktadır. Mren Katedrali, bu döneme ait yazılı belgeler sunması ve tarihsel olarak karmaşık bir sürece tanıklık etmesi bakımından önemli bir kaynaktır. Bizans İmparatoru Herakleios'un (610-641) adı, batı cephedeki bir kitabe de geçmektedir. Bu kitabe, Bizans İmparatorluğu ile Ermeni yerel güçleri arasındaki ittifakı ve sınır güvenliğini sağlamaya yönelik girişimleri yansıtmaları açısından dikkate değerdir. Yapıda yer alan kitabeler; baniler, yerleşim yerleri, bağışçılar, bağış alanları, dualar, beddualar ve restorasyonlara ilişkin değerli bilgiler sunmaktadır.

Bu bildiride, 2010-2021 arasında gerçekleştirilen *Kars ve Çevresi Orta Çağ Ermeni Kiliseleri* yüzey araştırması kapsamında incelenen Mren Katedrali kitabeleri ele alınacaktır. Kitabeler yalnızca epigrafik belgeler olarak değil, aynı zamanda mimarinin parçası olan anlatı taşıyıcıları ve kültürel belleğin maddi temsilleri olarak değerlendirilmektedir. Mren Katedrali kitabelerinde öne çıkan banilik, bağış, dua ve hatırlanma arzusu gibi temalar, yapının toplumsal ve dinsel temsil gücünü anlamak açısından önemli ipuçları sunar. Bu çalışmayla yazıtların konumları, biçimsel düzenlemeleri ve içerikleri üzerinden katedralin 'konuşan bir yapı' olarak okunması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mren, Katedral, Ermeni, Kitabe, Kars

THE LANGUAGE OF BUILDING: PATRONAGE PRAYER AND MONUMENTAL MEMORY IN THE MREN CATHEDRAL INSCRIPTIONS

Güner SAĞIR
Istanbul University

Mren Cathedral is located in a first-degree military restricted zone near the village of Karabağ, around 23 kilometres southeast of the Digor district in the Kars region. In the 7th century, there was a notable revival of Armenian architecture in the region. New church designs emerged featuring central spaces, domes and vaults, marking a new phase in the development of Armenian architecture. This movement was supported by catholicoi, bishops, princes, wealthy landowners and high-ranking religious authorities. One of the most significant structures from this period is Mren Cathedral, built between 630 and 640 by David Saharuni during the reign of Prince Nerseh of Kamsarakan.

Dating to the first half of the seventh century, the Men Cathedral has a rectangular exterior and a cross-shaped interior with a single apse and pastophoria. The centre of the naos is covered by a dome supported by squinches at the corners, sitting on a highly octagonal drum with four free pillars connected by a round arch. The other sections of the naos are covered with barrel vaults. The apse to the east of the naos is semicircular inside and pentagonal outside. Beneath the apse lies a rectangular crypt with a barrel vault running along the east-west axis. The pastophoria rooms on either side of the apse are roughly square in plan and have a single apse to the east with a cross vault.

The western and northern entrances of the cathedral are adorned with stone relief scenes, while the windows of the apse and pastophoria feature carved animal motifs. Khachkars can be found on the interior and exterior walls, and wall paintings have been preserved inside. Additionally, Armenian inscriptions, visitor notes and graffiti can be found inside the building and on its façades.

There is very limited information in Armenian and Byzantine sources about the wars that took place in the region during the seventh century. Mren Cathedral provides valuable textual evidence from this complex period. The name of the Byzantine emperor Heraclius (r. 610–641) appears in an inscription on the western façade. This inscription is an important testament to the alliance between the Byzantine Empire and local Armenian powers, particularly with regard to their efforts to secure the frontier. The cathedral's inscriptions contain valuable information about patrons, settlements, donors, donation sites, prayers, curses and restorations.

This paper examines the inscriptions of Mren Cathedral as part of the Medieval Armenian Churches of Kars and Surroundings field survey, which was conducted between 2010 and 2021. These inscriptions are epigraphic documents and narrative-bearing architectural elements, serving as material representations of cultural memory. Themes such as patronage, donation, prayer and the desire to be remembered stand out in the inscriptions' content and offer important insights into the building's social and religious representational power. This study aims to interpret the cathedral as a 'speaking structure' by analysing the placement, formal features and textual content of its inscriptions.

Keywords: Mren, Cathedral, Armenian, Inscription, Kars

TÜRKMEN MEZAR TAŞLARINDAN BİR KESİT: KAYSERİ DEVELİ ZİLE MEZARLIĞI VE MEZAR TAŞLARI

Aslı SAĞIROĞLU
Erciyes Üniversitesi

Kayseri'nin en büyük ilçelerinden biri olan Develi'nin Zile Mahallesi 1500 yılı kayıtlarında "Zıla" adıyla anılan kadim bir yerleşimdir. Bu bilginin konusu; Anadolu'yu XI. YY. 'ın başlarından itibaren yurt edinmeye başlayan Türkmen boyların bir kesitini yansıtmaktadır.

Türkmen Mezar Taşlarından Bir Kesit: Kayseri Develi Zile Mezarlığı ve Mezar Taşları adlı bu çalışmada; mezarlık alanında yer alan Geç Osmanlı Dönemi Türkmen mezar taşları sanatsal ve tarihi özellikleri ile bilim camiasına tanıtılacaktır. Tarafımızdan yaz ayları içerisinde saha çalışması gerçekleştirilecek olan mezarlık alanında; tarihi mezar taşları envanterlenecektir. Ayrıca çalışmada nicel ve nitel olmak üzere karma araştırma yöntemi uygulanacaktır. Bildiride mezarlık alanı genel olarak tanıtıldıktan sonra; özellikle bezemeleri olan mezar taşları tespit edilip ve incelenecektir. Ayrıca kitabeleri olanlar ve erken dönem özellikleri gösteren mezar taşlarının tanıtılması hususlarına da dikkat edilecektir.

"Develi Kültür Yolu Projesi" kapsamında, Unesco Kültürel Miras Listesine aday olan Zile mahallesindeki; içerisinde Orta Asya geleneğini devam ettiren bezemeli ve kitabeli Türkmen mezar taşlarını da barındıran eski mezarlık alanının literatüre geçmesi ve belgelenmesi bu araştırmanın en önemli amacıdır.

Ayrıca bir milletin tapu senedi niteliğinde olan tarihi mezar taşlarının gelecek nesillere aktarımı da bir diğer önemli amacıdır.

Anahtar Kelimeler: Kayseri, Develi, Zile, Mezartaşı, Bezeme

A SECTION OF TURKMEN GRAVESTONES: KAYSERİ DEVELİ ZİLE CEMETERY AND GRAVESTONES

Aslı SAĞIROĞLU
Erciyes University

Zile Neighborhood of Develi, one of the largest districts of Kayseri, is an ancient settlement referred to as "Zıla" in the records of 1500. The subject of this research reflects a cross-section of Turkmen tribes who started to make Anatolia their homeland from the beginning of the 11th century.

A section of Turkmen gravestone: Kayseri Develi Zile cemetery and grave stone; In this study; late Ottoman Period Turkmen gravestone located in the cemetery area will be introduced to the scientific community with their artistic and historical features. In the cemetery area where we will conduct fieldwork during the summer months; historical gravestones will be inventoried. In addition, a mixed research method, both quantitative and qualitative, will be applied in the study. After the general introduction of the cemetery area in the report; gravestones with decorations in particular will be identified and examined. In addition, attention will be paid to the introduction of gravestones with inscriptions and those showing early period characteristics.

Within the scope of the "Develi Culture Road Project", the most important aim of this research is to document and document the old cemetery area in Zile neighborhood, which is a candidate for the UNESCO Cultural Heritage List; including Turkmen gravestone with ornaments and inscriptions that continue the Central Asian tradition.

In addition, another important aim is to transfer historical gravestone, which are the title deeds of a nation, to future generations.

Keywords: Kayseri, Develi, Zile, Gravestone, Ornament

SİVAS ZİYABEY YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDEKİ FETAVA-YI ANKARAVİ İSİMLİ EL YAZMASI ESERİN CİLT, YAZI VE TEZYİNAT BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Fatmagül Saklavcı
Milli Eğitim Bakanlığı

Bu çalışmada Sivas Ziyabey Yazma Eser Kütüphanesinde koruma altına alınmış olan 1151(H)-1738(M) istinsah tarihli Fetava-yı Ankaravi isimli el yazması eserin cilt, hüsn-i hat ve tezyinatları incelenmiştir. İstanbul'un fethinden sonra Topkapı Sarayı'ndaki nakışhanede elde hazırlanan eserler hüsn-i hat, tezhip, ebru, katı', minyatür ve cilt gibi geleneksel sanatımızın birlikte uygulanmasıyla hattatlara yazdırılmış, tezyin edilmiş ve ciltlenmiştir. Kültürel miras taşıyıcıları olan bu eserlerin bir kısmı yurdumuzun birçok şehrindeki kütüphanelerde korunmakta ve sergilenmektedir. Sivas Ziyabey Yazma Eser Kütüphanesi de bunlardan birisidir. Mütevellioğlu Yusuf Ziya Başara tarafından 1908 yılında özel kütüphane olarak inşa ettirilmiştir. Kütüphane 1978 yılından sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü tarafından 1980 yılında kamulaştırılarak eski eser olarak kabul edilmiştir. Müellifi Şeyhülislam Muhammed Ankaravi (Ö.T: 1098/1687) olan Fetava-yı Ankaravi isimli el yazmasının hattatı Abdülahad b. Hasan b. İbrahim es-Sivas-i'dir. Fıkıh konulu eser *nestalik* yazı ile Arapça yazılmış olup kırmızı ve siyah mürekkep kullanılmıştır. Tamir gören eserin sırt kısmı ve köşebentlerin bir bölümünde yer alan motiflerin üzeri kaplanmıştır. Kahverengi deriyle ciltlenen eserin kapakları ve miklebi bulut motifli şemselerle bezenmiş, köşebentler düzenlenmiştir. Eser içerisinde yer alan bezeme alanlarında başlık tezhibi, beyne's sutûr, tığ, bordür ve cetvellerle tezyin edilmiştir. Klasik üslupta altın- lacivert ile süslenen eser, kompozisyon, desen ve renk bakımından hazırlandıkları dönemin rokoko etkilerini de taşımaktadır. Bu çalışmamın amacı elde edilen bilgiler ışığında dönem eserleri ile karşılaştırma ve değerlendirmeler yapılarak bu alanda yapılan alan araştırmalarına katkı sağlamaktır.

Anahtar kelimeler: Sivas Ziyabey Yazma Eser Kütüphanesi, Geleneksel Türk El Sanatları, El Yazması, Cilt, Tezhip.

EVALUATION OF THE MANUSCRIPT NAMED FETAVA-Yİ ANKARAVİ IN SIVAS ZİYABEY MANUSCRIPT LIBRARY IN TERMS OF COVER, WRITING AND DECORATION

Fatmagül Saklavcı
Ministry of Education

In this study, the binding, calligraphy and ornaments of the manuscript named Fetava-yi Ankaravi, dated 1151(H)-1738(M) and preserved in the Sivas Ziyabey Manuscript Library, were examined. After the conquest of Istanbul, the works prepared by hand in the embroidery workshop in Topkapi Palace were written, illuminated and bound by master calligraphers by applying our traditional arts such as calligraphy, illumination, marbling, katı', miniature and binding together. Some of these works, which are carriers of cultural heritage, are preserved and exhibited in libraries in many cities of our country. Sivas Ziyabey Manuscript Library is one of them. It was built by Mütevellioğlu Yusuf Ziya Başara in 1908 as a private library. After 1978, the library was nationalized by the General Directorate of Libraries and Publications of the Ministry of Culture and Tourism in 1980 and accepted as an ancient work. The author of the manuscript named Fetava-yi Ankaravi, whose author is Şeyhülislam Muhammed Ankaravi (Ö.T: 1098/1687), is Abdülahad b. Hasan b. İbrahim es-Sivas-i, the calligrapher. The work on jurisprudence was written in Arabic with Nastaliq script and red and black ink was used. The motifs on the spine of the book that was repaired and on some of the corner pieces were covered. The covers and miklebi of the work bound in brown leather are decorated with cloud-motif sunshades and the corner pieces are arranged. The decorative areas in the work are decorated with the title illumination, beyne's sutûr, awl, border and rulers. The work, decorated with gold and navy blue in the classical style, also carries the rococo effects of the period in which it was prepared in terms of composition, pattern and color. The aim of this study is to contribute to the field researches in this field by making comparisons and evaluations with the works of the period in the light of the information obtained.

Keywords: Sivas Ziyabey Manuscript Library, Traditional Turkish Handicrafts, Manuscript, Binding, Illumination.

OSMANLI SANATINDA SEDEF: GELİŞİMİ VE KULLANIM ALANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Fatih SARIMEŞE
İstanbul Üniversitesi

Sedef, sıcak ve akıntılı denizlerde yaşayan midye, istiridye gibi kabuklu deniz canlılarının iç kabuğunda oluşan, parlak ve menevişli yapısıyla estetik değeri yüksek doğal bir malzemedir. Tarih öncesi çağlardan itibaren süsleme sanatlarında kullanılan sedef, özellikle Türk-İslam sanatında, Osmanlı döneminde önemli bir yer kazanmıştır. Osmanlılar, Selçuklu döneminden devraldıkları ahşap işçiliğini geliştirerek, sedef gibi farklı malzemelerle yeni süsleme teknikleri ve özgün kompozisyonlar oluşturmuşlardır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sonrası Memlûk sanatının etkisiyle sedef işçiliği daha da gelişmiştir. Sedef işlemeciliğinde abanoz, ceviz ve karaağaç gibi sert ağaçlar, deniz kaplumbağası kabuğu ile deve ve sığır kemikleri gibi farklı malzemeler de tercih edilmiştir. 16. yüzyılda Hindistan ve çevresiyle artan ticaret ilişkileri, malzeme teminini ve çeşitliliğini artırmıştır. Mimar Sinan ve öğrencilerinden Dalgıç Ahmed Ağa, Sedefkar Mehmed Ağa'nın eserlerinde sedef işçiliği zirveye ulaşmıştır. Sedef, mimari unsurlar olan kapı ve pencere kanatları, korkuluklar gibi yapılarla birlikte, minber ve rahle gibi dini objelerde; ayrıca lambalık, sehpa ve masa gibi gündelik yaşam eşyalarında da yaygın şekilde kullanılmıştır. 18. yüzyıldan sonra sedef kullanımı klasik dönemde kullanım alanı bulduğu yerlerde varlığını devam ettirmekle birlikte gündelik eşyalarda, mobilyalarda, kılıç ve silah gibi örneklerde de kullanım alanı bulmuştur. 19.yüzyılda saray bünyesinde kurulan atölyeler, sedef sanatının kurumsallaşmasına önemli katkı sağlamıştır. Osmanlı'nın son sedefkarlarından Vasıf Efendi'nin çabalarıyla Cumhuriyet'in erken yıllarında sedef sanatı akademide yer edinse de sedef sanatı eski parlak günlerinden uzak bir konumda varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyet'in ilk yıllarında akademik çevrelere giren sedef sanatı, 20. yüzyıl ortalarında önemini yitirmiş; ancak 1980'li yıllardan itibaren geleneksel örneklerle bağlı kalarak yeniden canlanmış ve günümüzde halen yaşatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mimari, El Sanatları, Ahşap, Osmanlı, Sedef

MOTHER-OF-PEARL IN OTTOMAN ART: A STUDY ON ITS DEVELOPMENT AND AREAS OF USE

Fatih SARIMEŞE
Istanbul University

Mother-of-pearl is a natural material with a high aesthetic value, characterized by its shiny and iridescent structure, formed on the inner shell of shelled marine creatures such as mussels and oysters living in warm and flowing seas. Used in decorative arts since prehistoric times, mother-of-pearl gained particular importance in Turkish-Islamic art during the Ottoman period. The Ottomans developed the woodcraft techniques they inherited from the Seljuk era, creating new decoration techniques and unique compositions using different materials such as mother-of-pearl. After Yavuz Sultan Selim's Egyptian Campaign, the influence of Mamluk art further advanced mother-of-pearl craftsmanship. In mother-of-pearl work, hard woods like ebony, walnut, and elm, as well as materials such as sea turtle shells, camel and cattle bones, were also preferred. In the 16th century, increasing trade relations with India and its surroundings expanded the supply and variety of materials. The works of Mimar Sinan and his students, including Dalgıç Ahmed Ağa and Sedefkar Mehmed Ağa, brought mother-of-pearl craftsmanship to its peak. Mother-of-pearl was widely used not only in architectural elements such as door and window panels, and railings, but also in religious objects like pulpits and reading desks, as well as everyday items such as lamps, side tables, and desks. After the 18th century, although mother-of-pearl continued to be used in its classical domains, it also found new applications in everyday objects, furniture, swords, and weapons. In the 19th century, workshops established within the palace contributed significantly to the institutionalization of mother-of-pearl art. Thanks to the efforts of one of the last Ottoman mother-of-pearl artists, Vasıf Efendi, the art of mother-of-pearl found a place in academies during the early years of the Republic. However, despite this, it continued to exist away from its former glory. Entering academic circles in the early Republican era, mother-of-pearl art lost much of its importance by the mid-20th century. Yet, from the 1980s onward, it revived by adhering to traditional examples and continues to be preserved today.

Keywords: Architecture, Handicrafts, Wood, Ottoman, Mother-of-Pearl

KAZI ÇALIŞMALARI ALTLIĞINDA SİNAN PAŞA MESCİDİ’NİN BİZANS DÖNEMİ RESTİTÜSYON DENEMELERİ

Murat SAV
Vakıflar Genel Müdürlüğü

İstanbul'daki Bizans mimari mirasının kalıntı haldeki küçük örneklerinden biri olan Sinan Paşa Mescidi yapısı, XVI. yüzyılda camiye dönüştürülmüştür. Genel görüşlere bakılırsa XIII-XIV. yüzyıllarda inşa edilmiş olmalıdır. XIX. yüzyılın ortalarından beridir kullanılmadığından dolayı harabe olarak kalmıştır. Bu çalışmada, Sinan Paşa Mescidi'nin topografik özellikleri ve mevcut haliyle mimari özellikleri anlatılmış, tarihsel süreçteki korunma durumu değerlendirilmiştir. Sonrasında ise Sinan Paşa Mescidi'nde 2023 yılında yapılan araştırma kazısı ve çıkan mimari detaylar ışığında yapının Bizans dönemindeki mimari detaylarıyla ilgili restitüsyon denemeleri sunulmuştur. Kazıdaki bulgular dışında diğer bilimsel bulgular, benzer dönem yapılarıyla karşılaştırmalar ve yapı hakkındaki yayınların da değerlendirilmesi sonucunda ulaşılan veriler, restitüsyon çalışmasında değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonunda ise restitüsyon çizimleriyle ilgili değerlendirme sunulacaktır. Yapının Bizans dönemi restitüsyon denemeleri, bilimsel literatürde ilk kez yapılmış bir çalışma olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sinan Paşa Mescidi, Restitüsyon, Mimari Miras, Bizans ve Osmanlı dönemleri

THE BYZANTINE ERA RESTITUTION EXPERIMENTS OF THE SİNAN PASHA MASJID BASED ON EXCAVATIONS

Murat SAV

General Directorate of Foundations

One of the small-scaled ruin assets of Byzantine heritage in Istanbul, the Sinan Pasha Masjid was converted into a mosque in the 16th century. According the widely-accepted assumptions it was constructed in the 13th-14th centuries. Due to non-use since the middle of 19th century, the building remained in ruins for a long time. In this study the topographical features and current architectural features of the Sinan Pasha Masjid were described and its preservation status throughout the historical background was evaluated. Afterwards in light of the research excavations carried out in Sinan Pasha Masjid in 2023 and the architectural details revealed, some restitution proposals regarding the architectural details of the building from the Byzantine period were stated. In addition to the discoveries from the excavations, other existing scientific data comparisons with structures of similar periods and the data obtained as a result of evaluating existing publications about the structure were taken into consideration for the restitution study. At the end of the study, an evaluation of the restitution drawings will take place. The Byzantine era restitution proposals of building will be the first study of its kind in the scientific literature.

Keywords: The Sinan Pasha Masjid, Restitution, Architectural Heritage, Byzantine and Ottoman eras

GEÇ ANTİK DEVİRDE İSTANBUL'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN İMAR FAALİYETLERİNDE KULLANILAN YAPI MALZEMELERİNİN TEMİNİ VE ÜRETİMİ

Mustafa Hamdi SAYAR
İstanbul Üniversitesi

İstanbul'un Roma devletinin başkenti olması öncesinde yer aldığı ve başkent olduktan sonra geliştiği tarihi yarımada 20.yy. da ve 21. yy. ın ilk çeyreğinde yapılan çeşitli kurtarma kazıları ve temel kazılarında bulunan eserlerden bazılarının üzerlerinde eskiçağ ve ortaçağ dönemi yazıtlar yer almaktadır. Bu yazıtların bir bölümü uluslararası bilimsel kitaplarda ve dergilerde yayımlanmışlardır. Özellikle 21. yy. ın başından beri İstanbul Arkeoloji Müzelerinin İstanbul'un tarihi yarımadasının bulunduğu Fatih ilçesi ile Kadıköy ve Üsküdar ilçelerinde sürdürdüğü kazılarda daha önceki yıllara oranla daha fazla yazıtlı eser ve özellikle damgalı tuğlalar bulunmuştur. 2004 yılında yayımlanan İstanbul'un tuğla damgaları çalışması değerli bilgiler ve önemli saptamalar içermektedir. Bununla birlikte son 20 yılda ortaya çıkan yeni tuğla damgaları önceden bilinenler ile birlikte değerlendirildiğinde İstanbul'un Roma devletinin başşehri olmasından sonra giderek artan yapı faaliyetinde kaç farklı tuğla damgası kullanıldığının anlaşılmasına önemli katkıda bulunmaktadır. Ayrıca damgalı tuğlaların insitu bulundukları yapılar ile dolgu içinde ele geçmiş olan damgalı tuğlaların karşılaştırılmalarıyla birçok tuğla damgasının nasıl bir sistem içinde hangi dönemlerde kullanıldığının anlaşılmasına çalışılmaktadır. Bildiri kapsamında bu karşılaştırmalar sonucunda İstanbul'un farklı bölgelerindeki yapılarda ele geçen damgalı tuğlaların üretiminden ve İstanbul'a naklinden sorumlu olan özel sektörde çalışan sivil kişiler ile üst yönetim ile olan hiyerarşik bağları sorunsalının irdelenmesi öngörülmektedir. Ayrıca milattan sonra 4. Yy. ortalarından başlayarak İstanbul ve yakın çevresinde giderek artan yapılaşma için gerekli yapı malzemesinin temini, üretimi ve nakliyesi hakkında geç antik devir yazılı kaynaklarının verdikleri bilgilerin yorumlanarak eldeki verilerle karşılaştırılmalarıyla elde edilen sonuçlar bu dönem üzerinde çalışmakta olan bilim insanlarının tartışmasına açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tuğla, Damga, İmar, Malzeme, Nakliyat, Şehir, Yönetim

THE SUPPLY AND PRODUCTION OF BUILDING MATERIALS IN URBAN DEVELOPMENT ACTIVITIES IN ISTANBUL DURING THE LATE ANTIQUE PERIOD

Mustafa Hamdi SAYAR
Istanbul University

Some of the artifacts found in various rescue excavations and foundation excavations carried out in the historic peninsula where Istanbul was located before becoming the capital of the Roman Empire and developed after becoming the capital in the 20th century and the first quarter of the 21st century bear inscriptions from the ancient and medieval periods. Some of these inscriptions have been published in international scientific books and journals. In particular, since the beginning of the 21st century, the Istanbul Archaeology Museums have conducted excavations in the Fatih district, where the historic peninsula of Istanbul is located, as well as in the Kadıköy and Üsküdar districts, and have discovered more inscribed artifacts and, in particular, stamped bricks than in previous years. The study on Istanbul's brick stamps, published in 2004, contains valuable information and important findings. However, when the new brick stamps that have emerged in the last 20 years are evaluated together with the previously known ones, they contribute significantly to understanding how many different brick stamps were used in the increasing construction activity after Istanbul became the capital of the Roman Empire. In addition, comparisons between stamped bricks found in situ in buildings and stamped bricks found in fill material are being used to understand how many brick stamps were used in a system and in which periods. Within the scope of the paper, it is anticipated that the hierarchical relationships between the responsible people of the private industry for the production and transportation of stamped bricks found in buildings in different parts of Istanbul and the upper management will be examined as a result of these comparisons. In addition, the results obtained by interpreting the information provided by late antique written sources on the supply, production, and transportation of building materials necessary for the increasing construction in Istanbul and its vicinity starting from the middle of the 4th century AD and comparing them with the available data will be opened to discussion by scholars, who are working on this period.

Keywords: Brick, Stamp, Development, Material, Transportation, City, Administration.

SANAT TARİHİ BÖLÜMLERİNİN ÜLKESEL ÇÖKÜŞÜ: ÖĞRENCİ VE MEZUN SAYILARI ÜZERİNDEN BİR ANALİZ

Yasin SAYGILI
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

YÖKSİS veri sistemi üzerinden ulaşılabilen 47 üniversite arasından, verileri eksiksiz bulunan 21 üniversite esas alınarak, sanat tarihi bölümlerinin 2022, 2023 ve 2024 yıllarına ait kontenjanları, doluluk oranları, cinsiyet dağılımı, akademisyen sayıları ve mezun oranları analiz edilmiştir. 2024 yılında üniversitelerin kontenjanları %50-60 arası oranlarda azaltılmasına rağmen, mezun sayılarında bu orandan çok daha fazla düşüşler yaşanmıştır. Özellikle bazı üniversitelerde akademisyen başına düşen mezun oranları kritik seviyelere ulaşmıştır. Örneğin Akdeniz Üniversitesi'nde yedi akademisyene bir mezun düşerken, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde bu oran beş akademisyene bir mezun, Erciyes Üniversitesi'nde ise altı akademisyene bir mezun şeklindedir. Köklü üniversitelerde durum nispeten daha iyi olsa da örneğin MSGSÜ'de her iki akademisyene yaklaşık bir mezun düşmektedir. Mezun sayılarındaki genel azalma oranı kontenjanlardaki azalmayla orantılıdır; mezun sayılarındaki düşüş ise 2022-2023 yıllarından 2024 dönemine geçişte çok daha belirgin hale gelmiştir. Bu durumun temel sebepleri arasında, sanat tarihi mezunlarının iş bulma konusundaki zorlukları, kamu ve özel sektördeki istihdam yetersizliği, alanla ilgili STK'ların aktif olmaması ve akademisyenlerin konuyla ilgilenmemesi olarak gösterilebilir. Ayrıca ikinci veya üçüncü üniversite olarak sanat tarihini tercih eden ve/ya çalışan öğrencilerin derslere katılım sorunları, öğrenci sayılarının sabit kalmasına rağmen mezuniyet oranlarının ciddi ölçüde düşmesine yol açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanat Tarihi, Akademi, Üniversite, Çöküş

THE NATIONAL DECLINE IN ART HISTORY DEPARTMENTS: AN ANALYSIS BASED ON STUDENT AND GRADUATE NUMBERS

Yasin SAYGILI
İstanbul Medeniyet University

Among the 47 universities accessible through the YÖKSİS data system, the 2022, 2023, and 2024 quotas, occupancy rates, gender distribution, number of academics, and graduation rates of art history departments were analyzed based on the 21 universities with complete data. Despite a reduction in university quotas by 50-60% in 2024, the number of graduates decreased by a much higher percentage than this rate. In particular, the number of graduates per academic has reached critical levels at some universities. For example, at Akdeniz University, there is one graduate for every seven academics, while at Muğla Sıtkı Koçman University, this ratio is one graduate for every five academics, and at Erciyes University, it is one graduate for every six academics. While the situation is relatively better at established universities, for example, at MSGSÜ, there is approximately one graduate per two faculty members. The overall decrease in the number of graduates is proportional to the decrease in quotas; the decline in the number of graduates has become much more pronounced during the transition from the 2022-2023 academic years to the 2024 academic year. The main reasons for this situation include the difficulties art history graduates face in finding employment, insufficient employment opportunities in the public and private sectors, the inactivity of NGOs related to the field, and the lack of interest of academics in the subject. Additionally, students who choose art history as their second or third university major and/or work while studying face attendance issues in classes, leading to a significant decline in graduation rates despite the number of students remaining constant.

Keywords: Art History, Academy, University, Decline

YALOVA ORTA AĞ VE TÜRK İSLAM DÖNEMİ YÜZEY ARAŞTIRMALARINDA TESPİT EDİLEN TAŞ ESERLERİN DEĐERLENDİRMEŐİ

Esra SAYIN
İstanbul Gelişim Üniversitesi

Kltr Varlıkları ve Müzeler Genel Mdrlğ'nn izniyle 2018 yılında başlatılan ve günümüze kadar sürdürülen Yalova ve evresi Orta ağ ve Türk-İslam Dönemi yüzey araştırmaları kapsamında; Yalova Merkez, Altınova ve Çiftlikköy ilçelerine bağlı çok sayıda köy ve belde kapsamlı arazi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Araştırmalar esnasında özellikle Roma ve Bizans dönemlerine tarihlendirilen yapılara ait çok sayıda taş eser tespit edilmiştir. Söz konusu mimari elemanlar, bölgedeki Roma ve Bizans yerleőtilerinin izlerini sürmeye olanak tanıyan önemli arkeolojik bulgulardır. Bu alıőma kapsamında, yüzey araştırmaları sırasında belgelenen taş eserler; üslup, malzeme, teknik ve bezeme özellikleri açısından değerlendirilerek bölgedeki kent ve kırsal yerleőtilerinin mimari kimliğine iliőtkin analizler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca in-situ konumda korunan mimari parçalar, yerleőt alanlarındaki yapı kalıntılarının konumu ve iőtlevlerine dair çıkarımlarda bulunmak amacıyla sistematik olarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, Yalova'nın özellikle Roma ve Bizans dönemlerindeki yerleőt karakterinin anlaőtılmasına katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yalova, Taş Eser, Mimari, Bizans, Roma

EVALUATION OF STONE ARTIFACTS IDENTIFIED IN THE SURVEY OF YALOVA MEDIEVAL AND TURKISH ISLAMIC PERIODS

Esra SAYIN
Istanbul Gelisim University

Within the scope of the Medieval and Turkish-Islamic Period survey in Yalova, which was initiated in 2018 with the permission of the General Directorate of Cultural Heritage and Museums and has continued to the present day, comprehensive field studies have been carried out in numerous villages and towns within the districts of Yalova Central, Altınova, and Çiftlikköy. During the research, numerous stone artifacts associated with structures dating to the Roman and Byzantine periods were identified. These architectural elements represent significant archaeological evidence that enables the reconstruction of Roman and Byzantine settlement patterns in the region. As part of this study, the stone artifacts recorded during the surface surveys were evaluated based on their stylistic, material, technical, and decorative characteristics, in order to analyze the architectural identity of both urban and rural settlements in the region. In addition, architectural elements preserved in situ were systematically examined in order to draw inferences about the location and functions of the building remains in the settlement areas. The data obtained as a result of the research contribute to the understanding of the settlement character of Yalova, especially in the Roman and Byzantine periods.

Keywords: Yalova, Stone Artifact, Architecture, Byzantine, Roman

18. YÜZYIL OSMANLI TEZİYİNATI BAĞLAMINDA RIZVÂNİYE CAMİİ AHŞAP KAPI KANATLARININ İNCELENMESİ

Ayşe Zehra SAYIN
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Türk-İslam sanatları içerisinde mimari bezemelerin önemli bir unsuru olan ahşap sanatı, tarihsel süreçte farklı teknik ve estetik anlayışlarla gelişim göstermiştir. Selçuklu döneminde zirveye ulaşan bu sanat, Osmanlı döneminde özellikle dini yapılarda geniş bir kullanım alanı bulmuştur. Cami mimarisinde kapı-pencere kanatları, çerçeveler, sütunlar, sütun başlıkları ve minberler gibi ahşap yapı unsurları; künde-kârî, oyma, kakma, geçme ve boyama gibi tekniklerle üretilmiş, dönemin tezyinat anlayışına uygun biçimde bezenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın konusu, Rakka Valisi Rızvanoğlu Ahmed Paşa tarafından H.1149 / M.1736 yılında Şanlıurfa'da, Balıklıgöl'ün kuzey kıyısında inşa ettirilen Rızvânîye Camii'nin ahşap kapı kanatları üzerindeki bezemelerin incelenmesidir. Mihraba paralel üç kubbeli olarak inşa edilen yapı, tek şerefeli bir minareye sahiptir. Cami içerisinde, tezyinat açısından dikkat çeken ahşap kapılar yer almaktadır. Oyma, kakma ve geçme teknikleriyle yapılmış simetrik kapı kanatlarında iki büyük dikdörtgen ve altı küçük kare pano vardır. Bu panoların çevresi kakma tekniğiyle oluşturulmuş bordürlerle sınırlandırılmıştır. Üstteki büyük pano içerisi, rumi motifleri ile oluşturulan vazo içerisinden çıkan yarı stilize çiçekler ile bezenmiştir. Dört küçük pano içerisinde de yarı stilize çiçekli kompozisyon yer almaktadır. Diğer büyük panoda ise ¼ simetrik rumi ve hatayı grubu tasarım bulunur. Son olarak, iki küçük pano içerisinde dönemin özelliği saz yaprak ve rumi motifleri tasarım işlenmiştir. 18. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi ve kültürel ortamın etkisiyle, tezyini sanatlarında Batı etkisinin izleri açıkça gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, Rızvânîye Camii'ne ait ahşap kapı kanatları üzerindeki tezyinat, dönemin sanat anlayışını yansıtmaları açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma ile söz konusu kapı kanatları üzerindeki desenler analiz edilerek, 18. yüzyıl Osmanlı tezyinatına dair veriler ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: 18. Yüzyıl Osmanlı Sanatı, Osmanlı Tezyinatı, Ahşap Sanatı, Rızvânîye Camii, Kapı Kanatları.

AN ANALYSIS OF THE WOODEN DOOR WINGS OF RIZVÂNIYE MOSQUE WITHIN THE CONTEXT OF 18TH-CENTURY OTTOMAN ORNAMENTATION

Ayşe Zehra SAYIN
Necmettin Erbakan University

Wooden art, which constitutes a significant element of architectural ornamentation in Turkish-Islamic arts, has evolved over time through various techniques and aesthetic approaches. This art, which reached its peak during the Seljuk period, found widespread use, especially in religious buildings, during the Ottoman period. In mosque architecture, wooden structural elements such as doors, window wings, frames, columns, column capitals, and minbars were produced using techniques such as künde-kârî, carving, inlaying, joining, and painting, and were decorated in accordance with the ornamental characteristics of their respective periods. In this context, the subject of this study is the analysis of the decorative elements on the wooden door wings of Rızvâniye Mosque, which was commissioned by the Ottoman governor of Raqqa, Rızvanoğlu Ahmed Pasha, in H.1149 / A.D.1736, and built on the northern shore of Balıklıgöl in Şanlıurfa. The mosque, which is constructed with three domes parallel to the mihrab and a single-balcony minaret, includes wooden doors that stand out in terms of ornamentation. The symmetrical door wings, created using carving, inlay, and joining techniques, feature two large rectangular and six small square panels. These panels are bordered by bands made with the inlay technique. The upper large panel is decorated with semi-stylized floral motifs emerging from a vase formed with rumi motifs. Four of the small square panels also contain semi-stylized floral compositions. The other large panel features a ¼ symmetrical composition of rumi and hatayi motifs. Lastly, two of the small panels are decorated with stylized saz leaves and rumi motifs, reflecting the characteristics of the period. In the 18th century, the political and cultural context of the Ottoman Empire led to a visible influence of Western aesthetics in ornamental arts. In this regard, the decoration on the wooden door wings of Rızvâniye Mosque is significant in reflecting the artistic tendencies of the era. Through this study, the motifs on these door wings will be analyzed to provide insights into 18th-century Ottoman ornamentation.

Keywords: 18th-Century Ottoman Art, Ottoman Ornamentation, Woodcarving Art, Rızvâniye Mosque, Wooden Door Panels

YALOVA HAMAMLARI

Selçuk SEÇKİN

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Yalova, günümüzde olduğu gibi tarih boyunca da İstanbul'u Anadolu'ya bağlayan önemli geçiş alanlarından olmuştur. Özellikle Doğu Roma'nın başkentinin Konstantinopolis olarak seçilmesi ve Osmanlı döneminde başkent İstanbul'a verilen önem, Yalova'ya da ilginin artmasını sağlamıştır. Coğrafi olarak yarımada şeklindeki şehrin, omurgasını ve yüzölçümünün önemli bir kısmını Samanlı Dağları oluşturmaktadır. Bu dağ silsilesi içerisinde gizlenmiş şekilde, ilk yerleşim izlerinin Roma döneminden beri varlığı bilinen Termal Kaplıca Merkezi'nin bu süreklilik içerisinde hep yaşayan bir alan olmasını doğal kaplıca suyu sağlamıştır. Roma dönemi hamamı Osmanlı döneminde onararak Kurşunlu Kaplıca'ya dönüşmüş, daha sonra diğer hamam yapıları, konaklama mekanları da yapılarak büyük bir kaplıca merkezi oluşturulmuştur. Bu süreklilik Atatürk'ün bölgeye gelmesiyle de devam ederek yeni yapılar da bu bütünlüğe eklenmiştir. Şehirdeki bir başka doğal sıcak su kaynağına sahip alan ise Armutlu'dur. Armutlu'da merkezde yer alan Osmanlı dönemi hamamı ile Erken Cumhuriyet döneminde konaklama birimleri ile yapılan hamam başlıca yapılar olarak günümüze gelmiştir. Şehirde 16. yüzyılda yapılan iki önemli külliye'nin de hamamı bulunmaktadır. Bunlardan en erken tarihli olanı Altınova/Hersekzade Ahmet Paşa Külliyesi'nin hamamıdır. Günümüzde metruk durumda olan yapı restore edilmeyi beklemektedir. Aynı yüzyıldan günümüze ulaşan diğer hamam ise Yalova kent merkezindeki Rüstem Paşa Hamamı'dır. Özel mülkiyete geçen hamam işler durumdadır. Bu hamam yapıları dışında 2017-2025 yılları arasında şehirde yaptığımız yüzey araştırmasında köy hamamı tarzında yapılmış olan yapılar da tespit edilmiştir. Bunlardan restorasyonu yapılmış olan Gacık Hamamı günümüze gelen en iyi durumdaki köy hamamıdır. Samanlı Hamamı, Fıstıklı, Kapaklı köylerindeki hamamlar ise yapılan yüzey taramasında tespitleri yapılmış ve korunmaları için Koruma Kurulu'na raporları iletilmiştir. Çalışma kapsamında Yalova'daki hamamların plan ve mimari özellikleri incelenerek, Osmanlı hamam tipolojisi ve çevre yerleşimlerdeki örneklerle karşılaştırılmaları yapılarak sanat tarihi literatüründe yer alması sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yalova,Hamam, Osmanlı Mimarisi, Kaplıca, Termal

YALOVA BATHS

Selçuk SEÇKİN

Mimar Sinan Fine Arts University

Yalova, as it is today, has been one of the important transition areas connecting Istanbul to Anatolia throughout history. In particular, the choice of the capital of Eastern Rome as Constantinople and the importance given to the capital Istanbul during the Ottoman period have led to an increase in interest in Yalova. Geographically, the peninsula-shaped city, the backbone and a significant part of the surface area of the Samanlı Mountains constitute. Hidden within this mountain range, natural hot spring water ensured that the Thermal Spa Center, whose existence has been known since the Roman period of the first settlement traces, has always been a living area within this continuity. The Roman period bath was repaired during the Ottoman period and turned into Kurşunlu Spa, and then other bath structures and accommodation facilities were built and a large spa center was created. This continuity continued with the arrival of Atatürk to the region, and new structures were added to this integrity. Another area with a natural hot water source in the city is Armutlu. The Ottoman-era bathhouse located in the center of Armutlu and the bathhouse built with accommodation units during the Early Republican period have survived to the present day as the main structures. 16 In the city, there are also baths of two important complexes built in the century. The earliest dated of these is the bathhouse of the Altınova/Hersekzade Ahmet Pasha Complex. The structure, which is currently in an abandoned state, is waiting to be restored. The other hamam that has survived from the same century is the Rüstem Paşa Hamam in the city center of Yalova. The hamam, which has passed into private ownership, is in working condition. In addition to these bath structures, Deconstructions made in the style of village baths were also identified in the surface survey we conducted in the city between 2017-2025. The Gacik Bath, which has been restored from these, is the village bath in the best condition that has come to our day. The baths in Samanlı Hamamı, Fıstıklı, Kapaklı villages were identified during the surface scanning and their reports were forwarded to the Conservation Board for their protection. Within the scope of the study, the plan and architectural features of the baths in Yalova will be examined, the typology of the Ottoman baths and their comparison with the examples in the surrounding settlements will be included in the literature of art history.

Keywords: Yalova, Bath, Ottoman Architecture, Spa, Thermal

TEOLOJİ VE DİPLOMASİ ARASINDA: BİZANS EL YAZMALARININ KÜRESEL SANAT TARİHİ BAĞLAMINDA YORUMU

Pınar SERDAR DİNÇER
Yozgat Bozok Üniversitesi

Bizans el yazmaları, yalnızca Ortodoks teolojisinin görsel yansımaları değil, aynı zamanda diplomatik ilişkilerin, kültürel etkileşimlerin ve sanatsal alışverişin izlerini taşıyan çok katmanlı tarihsel belgelerdir. Bu bildiride, Bizans el yazmalarının içerdiği teolojik imgelerle diplomatik ve kültürel etkileşim alanları arasındaki bağlantılar, **küresel sanat tarihi perspektifiyle** ele alınmaktadır. Bizans sanatında kullanılan altın yaldız, ikonografik semboller ve malzeme ile boya uygulamaları gibi teknik detaylar, dönemin teolojik anlayışıyla sıkı bir ilişki içerisindedir. Bu unsurlar, sanat tarihi kuramlarından biçimcilik, ikonoloji ve göstergebilimsel yaklaşımlar aracılığıyla anlamlandırılmakta ve dini imgelerin taşıdığı sembolik, estetik ve ideolojik içerikler çok yönlü bir şekilde değerlendirilmektedir. Öte yandan, Bizans el yazmalarının İtalya, Hindistan ve İslam dünyası gibi farklı coğrafyalarla olan sanatsal ilişkileri, bu eserlerin yalnızca yerel değil, aynı zamanda küresel bir etkileşime girdiğini göstermektedir. Örneğin; Hint ikonografisinin yansımaları, Bizans sanatının uzak kültürel merkezlerle olan temasını ortaya koyarken; Batı Avrupa’da Karolenj dönemi el yazmalarında görülen Bizans etkileri, estetik formların zaman ve mekânlar arası geçişkenliğini kanıtlar niteliktedir. Aynı zamanda Bizans estetiğinin modern ve çağdaş sanat üretimleri üzerindeki etkisi, bu sanat geleneğinin yalnızca tarihsel değil, güncel sanat pratiklerinde de yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Geleneksel tekniklerin yeniden canlandırılması, ikonografik formların dijital sanat projelerinde kullanılması, Bizans el yazmalarının sanatsal mirasının sürekliliğini ve çok yönlü yapısını vurgulamaktadır. Sonuç olarak bu çalışma, Bizans el yazmalarının sadece birer dini nesne değil; aynı zamanda **teolojik düşünce ile küresel sanat üretimi arasındaki dinamik ilişkinin somut örnekleri** olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bizans El Yazmaları; Teolojik İkonografi, Diplomatik Temsil; Küresel Sanat Tarihi, Kültürel Etkileşim

BETWEEN THEOLOGY AND DIPLOMACY: INTERPRETING BYZANTINE MANUSCRIPTS IN THE CONTEXT OF GLOBAL ART HISTORY

Pınar SERDAR DİNÇER
Yozgat Bozok University

Byzantine manuscripts are visual reflections of Orthodox theology and multi-layered historical documents that bear traces of diplomatic relations, cultural interactions, and artistic exchanges. This paper examines the connections between the theological images in Byzantine manuscripts and diplomatic and cultural interaction areas from a global art history perspective. Technical details such as gold leaf, iconographic symbols, and material and paint applications used in Byzantine art are closely related to the theological understanding of the period. These elements are interpreted through art history theories such as formalism, iconology, and semiotic approaches, and the symbolic, aesthetic, and ideological contents of religious images are evaluated in a multifaceted manner. On the other hand, the artistic relationships of Byzantine manuscripts with different geographical areas such as Italy, India, and the Islamic world show that these works were local and part of a global interaction. For example, reflections of Indian iconography reveal the contact between Byzantine art and distant cultural centres. In contrast, Byzantine influences seen in Carolingian manuscripts in Western Europe prove the transience of aesthetic forms across time and space. At the same time, the influence of Byzantine aesthetics on modern and contemporary art production demonstrates that this artistic tradition continues to live on in historical and current art practices. The revival of traditional techniques and the use of iconographic forms in digital art projects emphasize the continuity and multifaceted nature of the artistic heritage of Byzantine manuscripts. In conclusion, this study aims to demonstrate that Byzantine manuscripts are not merely religious objects but also concrete examples of the dynamic relationship between theological thought and global art production.

Keywords: Byzantine Manuscripts; Theological Iconography, Diplomatic Representation, Global Art History; Cultural Interaction

NURUOSMANİYE / İSTANBUL TÜRK ÇİNİ FABRİKASI

Anılcan SIÇRAYIK
Kültür ve Turizm Bakanlığı

Bilindiği üzere tarihi asırlara dayanan Türk çini ve seramik sanatı 19. Yüzyılın başlarından itibaren bir gerileme devresine girmiş olup Avrupa'dan porselen ve seramik ithalatı yükselmiştir. 1894 yılında artan ihtiyacı karşılamak üzere Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu kurulsa da üretim daha ziyade dekoratif porselen üzerine olmuş eserlerde kullanılan desen ve tasarımlarda ise Avrupai üslup tercih edilmiştir. 20. Yüzyılın ilk 20 yılında milliyetçi cereyanların yükselmesi ile artık sadece yerel üretimde bir hatıra olarak “geride kaldığı” düşünülen çini sanatında büyük bir canlanma görülmüştür. I. Ulusal Mimarlık akımı döneminde inşa edilen yapıların cephelerinde ve iç mekân detaylarında süsleme unsuru olarak yoğun biçimde çini kullanılması Kütahya merkezli üretimi arttırmıştır. Yoğun talebe karşı iş birliğine de girişen usta ve firmalar, Dünya Savaşı ve akabinde gelen Millî Mücadele yıllarında yaşanan ekonomik ve siyasi krizler sebebi ile üretimi düşürmüşlerdir. Cumhuriyetin getirdiği refah ile birlikte yeniden canlanan çini sanatı gayrimüslim ustaların göç etmesi ve milliyetçilik politikalarının yükselmesi ile Türk sanatı bağlamında daha çok vurgulanan bir sanat dalı olmuştur. Bahse konu yıllarda “Kütahya Çinicilik Anonim Şirketi”, “Azim Çini Fabrikası” gibi pek çok atölye ile birlikte Türk çini ve seramik sanatı literatüründe yer almayan ilgi çekici bir atölye de “İstanbul Türk Çini Fabrikası’dır. Halk arasında anıldığı isim ile “Nuruosmaniye Çini Fabrikası”, 1927 yılında müteşebbis Hacı Bekir Bey tarafından kurulmuş faaliyetine 1934 yılı sonlarına kadar devam ettirebilmiştir. Tertip edilen birkaç sergiye de katılım sağlayan firma duvar çinilerinin yanı sıra dekoratif obje olarak vazo, şekerlik, sürahi, sehpa panosu gibi pek farklı eserler üretmiştir. Nuruosmaniye Çini Fabrikası hakkında bir ilk olan bu araştırma ile İstanbul’da bilinmeyen bu atölyenin kuruluş ve kapanış hikayesi, üretim esasları ve eserleri ele alınacaktır. Atölyenin ürettiği eserlerin tasarım ilkeleri ve teknik detayları ile günümüzde tespit edilebilen üretim örneklerinin tespit edilmesine önemli katkılar sağlayacak olan bu araştırmanın temel kaynaklarını dönemin günlük gazeteleri, müze eserleri ve araştırma eserleri oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: El sanatları, Çini, Seramik, Nuruosmaniye, Kütahya

NURUOSMANİYE / ISTANBUL TURKİSH TİLE FACTORY

Anılcan SIĞRAYIK
Ministry of Culture and Tourism

As is well known, the centuries-old tradition of Turkish tile and ceramic art entered a period of decline beginning in the early 19th century, while the importation of porcelain and ceramics from Europe steadily increased. Although the Yıldız Imperial Porcelain and Tile Factory (Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu) was established in 1894 to meet the growing domestic demand, production there focused primarily on decorative porcelain, and the patterns and designs employed in the works predominantly reflected European stylistic preferences. In the first two decades of the 20th century, the rise of nationalist movements sparked a significant revival in the art of tile-making, which had hitherto been regarded merely as a vestige of local production. The extensive use of tiles as decorative elements on the façades and interior spaces of buildings constructed during the First National Architectural Movement in Turkey contributed to a surge in tile production, particularly in the Kütahya region. However, despite the growing demand, master craftsmen and workshops engaged in collaborative efforts experienced a downturn in production due to the economic and political crises brought about by the World War I and the subsequent years of the National Struggle of Turkey. With the relative prosperity ushered in by the Republic, the tile art experienced a renewed vitality. The emigration of non-Muslim artisans and the ascendance of nationalist cultural policies contributed to the growing emphasis on this art form as a distinctly Turkish artistic expression. Among the many workshops that operated during this period—such as the “Kütahya Tile Manufacturing Corporation” and the “Azim Tile Factory”—one particularly noteworthy establishment that remains largely absent from the existing literature on Turkish tile and ceramic art is the “Istanbul Turkish Tile Factory.” Commonly referred to by the public as the “Nuruosmaniye Tile Factory,” it was founded in 1927 by the entrepreneur Hacı Bekir Bey and remained in operation until the end of 1934. In addition to participating in several exhibitions, the factory produced a diverse array of works, including wall tiles and decorative objects such as vases, candy dishes, ewers, and tabletop panels. This study, the first of its kind on the Nuruosmaniye Tile Factory, aims to examine the establishment and closure of this little-known Istanbul-based atelier, along with its production principles and artistic output. By investigating the design principles and technical features of the workshop’s creations and identifying extant examples of its production, this research seeks to make a significant contribution to the field. The primary sources for the study include contemporary daily newspapers, museum artifacts, and scholarly research materials.

Keywords: Traditional Handicrafts, Tile, Ceramics Nuruosmaniye, Kutahya

İZMİR MENEMEN'DE YOK OLMUŞ BİR KİLİSE: AGİA PARASKEVİ KİLİSESİ

Feride İmrana SİDDİKİ - Cansu UÇAR

Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi - Menemen Belediyesi Kent Arşivi ve Müzesi

Bu çalışmada İzmir'in Menemen İlçesine bağlı Mermerli Mahallesi'nde inşa edilmiş ancak günümüze kadar gelememiş Agia Paraskevi Kilisesi tanıtılacaktır. Kilise Sadaret defteri fonuna kayıtlı 238 numaralı defterde yer alan kayıtlara göre H. 1240 (M. 1824/25) tarihinde Cami-i Kebir Mahallesi'nde Rumlar tarafından izinsiz olarak inşa edilmiştir. Kilisenin ne zaman ruhsatlandırıldığı bilinmemektedir. Atina'da bulunan Küçük Asya Araştırmaları Merkezi'nde Menemen'den Selanik'e yerleşen Rumlarla yapılmış röportajlar incelenmiştir. Bu röportajlara göre Agia Paraskevi Kilisesi Menemen'de bulunan üç kiliseden en büyüğüdür. Kilise bir avlu içinde yer almaktadır ve avlunun içinde bulunan papaz ve keşiş odaları, okul ve misafirhane yapılarıyla manastır özellikleri göstermektedir. Kilisenin ne zaman yıkıldığı bilinmemektedir. Menemen'in 1957 yılına ait hava fotoğraflarında kilisenin olduğu arazinin boş görünmesi yapının 1950-1957 yılları arasında yıkıldığını düşündürmektedir. Söz konusu arazi 1960'lı yıllarda yerden betonarme bir yapıyla yükseltilerek pazaryeri olarak kullanılmıştır. 1970'li yıllarda bu işlevi sona ermiştir ve günümüzde herhangi bir amaç için kullanılmamaktadır. Ancak bölge Merdivenli Pazaryeri olarak anılmaya devam etmektedir.

Çalışmanın amacı, Menemen tarihinin bir parçası olan Rumlara ait anıtsal özellikler taşıdığını bildiğimiz ancak günümüze var olmayan Agia Paraskevi Kilisesi'ni literatüre kazandırmaktır. Çalışma kapsamında Agia Paraskevi Kilisesi'ne ait olduğu düşünülen 1863 tarihli kilise çanı, Menemen'den Selanik'e götürülen Agia Paraskevi ikonası bir bütün içerisinde ele alınacak ve yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanılarak Agia Paraskevi Kilisesi'nin mimari özellikleri ortaya konmaya çalışılacaktır. Ayrıca kilisenin mimari ve yapısal nitelikleri ile litürjik objeleri, Ege bölgesinde ve İstanbul'da bulunan dönemin Rum kiliseleriyle karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Menemen, Ortodoks, Kilise, İkona, Kilise Çanı

A VANISHED CHURCH IN İZMİR MENEMEN: AGIA PARASKEVI CHURCH

Feride İmrana SİDDİKİ - Cansu UÇAR

Bandırma Onyedi Eylül University - Menemen Municipality City Archive and Museum

This study will introduce the Agia Paraskevi Church, built in the Mermerli neighborhood of Menemen district in İzmir, but which has not survived to the present day. According to records in register number 238 of the Sadaret archives, the church was built without permission by Greeks in the Cami-i Kebir neighborhood in 1240 AH (1824/25 AD). The date when the church was licensed is unknown. Interviews conducted at the Center for Asia Minor Studies in Athens with Greeks who settled in Thessaloniki from Menemen were examined. According to these interviews, the Agia Paraskevi Church was the largest of the three churches in Menemen. The church is located within a courtyard, and the priest and monk rooms, school, and guesthouse within the courtyard exhibit monastic characteristics. The date of the church's demolition is unknown. Aerial photographs of Menemen from 1957 show the land where the church stood as empty, suggesting that the structure was demolished between 1950 and 1957. The land in question was raised from the ground with a reinforced concrete structure in the 1960s and used as a marketplace. This function ended in the 1970s, and it is not used for any purpose today. However, the area continues to be known as Merdivenli Pazaryeri (Staircase Marketplace).

The aim of this study is to introduce to the literature the Agia Paraskevi Church, which we know to have monumental features belonging to the Greeks and which is a part of Menemen's history, but which no longer exists today. Within the scope of the study, the church bell dated 1863, thought to belong to the Agia Paraskevi Church, and the Agia Paraskevi icon taken from Menemen to Thessaloniki will be examined as a whole, and the architectural features of the Agia Paraskevi Church will be revealed using written and visual sources. In addition, the architectural and structural qualities and liturgical objects of the church will be compared with the Greek churches of the period in the Aegean region and Istanbul.

Keywords: Menemen, Orthodox, Church, Icon, Church Bell

ORTA AĞ AVRUPA’SINDA HOCA OLMAK: TOPLUMSAL ROL VE OTORİTE

Sanem SOYLU YILMAZ
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Orta ağ Avrupası’nda üniversitelerin 11-12.yüzyıllarda kurumsallaşmaya başlamasıyla birlikte üniversitelerde hoca olmak yeni bir anlam kazanarak yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Önceki dönemlerde öğrencilerin taleplerine göre özel dersler için tercih edilen eğitimciler, zaman içerisinde kurumsal üniversite yapılanmalarının ayrılmaz bir parçası olarak kendilerine özgü bir kimlik ile karakterize edilmiştir. Dini kurumlardan bağımsızlaşarak otonom yapılara dönüşen üniversiteler, mezuniyet kurallarını belirlemiş, yönetim, eğitim ve öğrenci ilişkilerini düzenleyen kuralları koyarak işleyişlerini düzenlemiştir. Bu yapılanma içerisinde üniversite hocaları ayrı bir sosyal statüde değerlendirilmeye başlanmıştır. Genellikle *magistri* ya da *doctores* olarak tanımlanan üniversite hocaları prestij kazanarak toplumsal otoritesini güçlendirmiştir. Yapılan törenler ve yeni mezun hocalara verilen cübbe, kepe, eldiven bazı örneklerde altın bir yüzük sözü edilen hiyerarşik yükselişin sembolleri olarak günümüze dek kullanılmaya devam etmektedir. Bu çalışma kapsamında Orta ağ Avrupa’sında değişen sosyal statüleri içerisinde üniversite hocalarının kendi tanıklıklarında, öğrencilerle ilişkilerini, ilk derslerini ve bir bilimsel üretim mekânı olarak üniversite yapılanmalarını Orta ağ el yazmaları örnekleri ve günümüze ulaşan görseller üzerinden değerlendirmeye çalışmak ve tartışmaya açmaktır.

Anahtar Kelimeler: Orta ağ, Üniversite, Hoca, Öğrenci, Eğitim

BEING A PROFESSOR IN MEDIEVAL EUROPE: SOCIAL ROLE AND AUTHORITY

Sanem SOYLU YILMAZ
İstanbul Medeniyet University

The rise of universities in medieval Europe, from the 11th to the 12th century, changed the meaning of being a university professor. Professors, who had previously been hired for tutoring based on student requests, gained a unique identity as part of university institutions over time. As autonomous structures independent from religious institutions, universities formed graduation rules and regulated their activities. They established rules governing relations between the administration, instructors, and students. Within this structure, professors began to be evaluated based on their own social status. Usually defined as *magistri* or *doctores*, university professors gained prestige and strengthened their social authority. Ceremonies involving robes, caps, gloves, and, in some cases, gold rings for newly graduated professors continue to symbolize hierarchical ascension to this day. This study aims to evaluate and discuss the changing social status of university professors in medieval Europe. It will also discuss their relations with students. The study will look at their first lectures. Finally, it will examine the structure of the university as a place of scientific production. The study will use medieval manuscripts and surviving visuals as examples.

Keywords: Middle Ages, University, Teacher, Student, Education

TOPKAPI KARA AHMED PAŞA CAMİİ'NDE ORAN VE ORANTI SİSTEMİ

Şükrü SÖNMEZER - Arif ERDOĞAN
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Mimar Sinan'ın Klasik Osmanlı mimarisindeki merkezi plan arayışı, saf geometrik formlara dayalı dört, altı ve sekiz ayaklı strüktürel denemelerle olgunlaşmış ve bu süreç Edirne Selimiye Camii ile zirveye ulaşmıştır. Bu gelişim sürecinde kritik bir aşamayı temsil eden altı ayaklı taşıyıcı sistemin en anıtsal örneklerinden biri olan Topkapı Kara Ahmed Paşa Camii, bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Araştırma, yapının strüktürel tasarımına temel oluşturan iç mekândaki oran ilişkilerini ve orantı sistemini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, iki aşamalı bir metodolojiyle yürütülmüştür. İlk aşamada, yapının iç mekânı ile serbest düşey taşıyıcıları arasındaki boyutsal ilişkiler, aritmetik oranlar temelinde analiz edilmiştir. Bu analizde elde edilen oran değerleri, Sinan'ın diğer altı destekli yapıları ile karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır. İkinci aşamada ise, iç mekan tasarımında kullanılan örtü ve strüktür sisteminin boyutsal özellikleri, geometrik bir orantı sistemiyle değerlendirilmiştir. Son olarak, her iki aşamadan elde edilen bulgular sentezlenerek yapının tasarım yaklaşımı, genel mimari orantı sistemleri bağlamında irdelenmiştir. Bu araştırma, mimarlık sanatında önemli bir rol oynayan orantı sistemlerinin kullanımını, Topkapı Kara Ahmed Paşa Camii örneği üzerinden somut verilerle değerlendirme imkânı sunmaktadır. Elde edilen bulgular, Mimar Sinan'ın mekân estetiğini oran ve orantı sistemi ile matematiksel bir temele dayandırıldığını düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Osmanlı Mimarisi, Mimar Sinan, Topkapı Kara Ahmed Paşa Camii, Orantı Sistemi, Mimarlık Kuramı

THE SYSTEM OF RATIO AND PROPORTION IN THE TOPKAPI KARA AHMED PAŞA MOSQUE

Şükrü SÖNMEZER - Arif ERDOĞAN
Mimar Sinan Fine Arts University

Mimar Sinan's quest for a central plan in Classical Ottoman architecture matured through structural experiments based on pure geometric forms with four, six, and eight piers, a process that culminated in the Selimiye Mosque in Edirne. The Topkapı Kara Ahmed Paşa Mosque—one of the most monumental examples of the six-pier system and a critical stage in this development—is the focus of this study. The research aims to analyze the system of ratio and proportion in the interior, which forms the basis of the building's structural design. The study was conducted using a two-stage methodology. In the first stage, the dimensional relationships between the interior space and its free-standing vertical supports were analyzed based on arithmetic ratios. The resulting values were then interpreted in a comparative context with Sinan's other structures featuring six supports. In the second stage, the dimensional characteristics of the vaulting and structural systems were evaluated using a geometric system of proportion. Finally, the findings from both stages were synthesized to examine the structure's design approach within the context of general architectural proportional systems. This research, through the case study of the Topkapı Kara Ahmed Paşa Mosque, presents a data-driven evaluation of the use of proportional systems, which play a significant role in the art of architecture. The findings suggest that Mimar Sinan based his spatial aesthetics on a deliberate mathematical foundation of ratio and proportion.

Keywords: Classical Ottoman Architecture, Mimar Sinan, Topkapı Kara Ahmed Paşa Mosque, Proportion System, Architectural Theory

CİHANGİR (1605-1627) VE ŞAH CİHAN'IN (1628-1658) NAKKAŞLARI: MİNYATÜRLERDE NAKKAŞ TASVİRLERİ

Zeynep ŞAHAN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Sanatın her dalını destekleyen Babürlü Şahları elyazmaların hazırlanmasında önemli bir yeri olan nakkaşlara ayrıca önem vermişlerdir. Tıpkı ataları Hümayun Şah (1530-1540 ve 1555-1556) ve Ekber Şah (1556-1605) dönemlerinde olduğu gibi bu çalışmanın odağını oluşturan Cihangir Şah'ın (1605-1627) ve Şah Cihan'ın (1628-1658) da nakkaşları desteklediği bilinmektedir. Safevilerdeki sürgün hayatında Safevi resimlerinden etkilenen Hümayun Şah'ın Hindistan'a gelirken yanında getirdiği sanatçılar Mir Seyyid Ali (1510-1572) ve Abdussamet'ten (1515-1600) dersler aldığı ve bu sanatçıların da Babürlü resim sanatının ilkelerine katkıda bulunduğu bilinmektedir. Döneminde saray atölyesi çalışmalarıyla yakından ilgilenen Ekber Şah'ın da sanatçıların eserlerini haftalık olarak incelediği *Ekbernâme*'de yazmaktadır. Sanat atölyesinin altın çağını yaşadığı dönemde büyüyen Cihangir Şah ise resme olan ilgisi nedeniyle, usta sanatçılardan aldığı derslerle seçkin bir resim zevki geliştirmiştir. Şah'ın nakkaşların resimlerini ayrıntılı olarak incelediği, gerekli yerlerde müdahalelerde bulunduğu, nakkaşları hediyelerle onurlandırdığı *Cihangirname*'de belirtilmiştir. Şah Cihan'ın da ataları gibi sanatçılarla olan yakınlığı bilinmektedir. Döneminde hazırlanan eserlerin üretimini yakından takip ettiği, sanatkâr ve zanaatkarları sıklıkla ziyaret ettiği kaynaklardan anlaşılmaktadır. Nakkaşlarla ilgili bu bilgilerin yanında, seçkin eserlere imza atan isimleriyle tanıdığımız bazı Babür nakkaşlarının portrelerine minyatürlerde rastlanmaktadır. Bu resimler kaynaklarda geçen ifadeleri destekleyen eşsiz görsel belgelerdir. Babür nakkaşhanesinin zengin üretimlerinin olduğu Cihangir Şah ve Şah Cihan dönemi elyazmalarında tespit edilen nakkaş portreleri bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Ayrıca bu sanatçılardan bazılarının oto portrelerinin de çeşitli albümlerde yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda özellikle saray hayatından konuların resimlendiği sahnelerde yer alan nakkaş portreleri, bu sanatçıların saraydaki konumları, hami-sanatçı ilişkisi, üslupları, yer aldığı resimlerdeki konumu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Babürlüler, Resimli Elyazmaları, Cihangir Şah, Şah Cihan, Nakkaş

THE PAINTERS OF JAHANGİR (1605–1627) AND SHAH JAHAN (1628–1658): PAINTER DEPICTIONS IN MINIATURES

Zeynep ŞAHAN
Çanakkale Onsekiz Mart University

The Mughal Shahs, who supported all branches of art, also attached great importance to the painters, who played a significant role in the preparation of manuscripts. Just like his ancestors Humayun Shah (1530-1540 and 1555-1556) and Akbar Shah (1556-1605), it is known that Jahangir Shah (1605-1627) and Shah Jahan (1628-1658), who are the focus of this study, also supported painters. During his exile in Safavid territory, Humayun Shah was influenced by Safavid paintings. It is known that he brought artists Mir Seyyid Ali (1510-1572) and Abdussamet (1515-1600) with him when he came to India, and that he studied under them. These artists also contributed to the principles of Mughal painting. Ekber Shah, who took a keen interest in the work of the palace workshops during his reign, wrote in Akbarnâma that he reviewed the artists' works on a weekly basis. Jahangir Shah, who grew up during the golden age of art workshops, developed a refined taste in painting thanks to the lessons he took from master artists due to his interest in painting. The Jahangirnâma states that the Shah examined the paintings of the miniaturists in detail, intervened where necessary, and honored the miniaturists with gifts. Like his ancestors, Shah Jahan was known for his close relationship with artists. Sources indicate that he closely monitored the production of works created during his reign and frequently visited artists and craftsmen. In addition to this information about the painters, portraits of some Mughal painters, known for their distinguished works, can be found in miniatures. These images are unique visual documents that support the statements made in the sources. The portraits of illuminators found in manuscripts from the reigns of Jahangir Shah and Shah Jahan, during which the Mughal illuminators' workshop was at its peak, form the main subject of this study. In addition, it has been determined that some of these artists' self-portraits are also featured in various albums. In this context, the portraits of miniaturists featured in scenes depicting court life have been evaluated in terms of these artists' positions at court, their patron-artist relationships, their styles, and their positions in the paintings in which they appear.

Keywords: Mughals, Illustrated Manuscripts, Jahangir Shah, Shah Jahan, The Painter

2024 YILI KALEHİSAR ÖREN YERİ ARKEOLOJİK KAZI ÇALIŞMALARI

Mustafa Kemal ŞAHİN - Adem SEVİM- Betül ÖZCAN BALKIR
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi-Yozgat Bozok Üniversitesi

2024 yılı çalışmalarında 112/262 parselde bulunan alanda B2 ve B4 açmalarında çalışmalara devam edilmiş, olası yapının kuzeydoğu ve batı yönünde duvar izleri belirginleştirildi. Kuzey yönünde bir mezar yapısı belirlendi ve bu yönde çalışmalara devam edilerek tabut içerisinde gömüldüğü anlaşılan insan iskeleti antropojik çalışmalarla sağlam şekilde ortaya çıkarıldı. Dönem tespiti için Carbon 14 yöntemi için örnekler alındı. Diğer yönden aynı açmanın batı yönünde sekiz parçadan oluşan kırık bir kap ele geçti. 2022 yılında aynı alanda sağlam şekilde akndilin bulunması bu alanın önemini yansıtmaktadır. B4 açmasında da dağınık durumda olmak üzere birey iskeletlerine rastlanıldı. Sağlam durumda bir olasılıkla çocuk iskeleti olduğu anlaşılan mezar yapısı ortaya çıkarıldı. Olası yapının kuzey ve güney yönlerinde düzenli olamayan mezar yapılarının varlığı sorunlu olan bu durumun aydınlatılması yönünde çalışmalarımız sürmektedir. Kandil ve kap parçalarının varlığı ise Kalehisar ören yerinin seramik ve çini üretim yeri olduğunun kanıtı olmakla birlikte ilerdeki çalışmalar için de umut verici gelişmeler olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kalehisar, Selçuklu, Şehir, Mimari, Kazı

KALEHISAR RUINS ARCHEOLOGICAL EXCAVATION WORKS IN 2024

Mustafa Kemal ŞAHİN - Adem SEVİM- Betül ÖZCAN BALKIR
Aydın Adnan Menderes University-Yozgat Bozok University

During the 2024 studies, work continued in the B2 and B4 trenches in the area located on parcel 112/262, and the Wall traces of the possible structure were identified in the northeast and West directions. A grave structure was identified in the north directions and studies continued in this direction, and the human skeleton, which was understood to be buried in a coffin, was unearthed intact through anthropological studies. Samples were taken for Carbon 14 management to determine the period. On the other hand, a broken vessel consisting of eight pieces was unearthed on the western side of the same trench. The solid presence of real currency in the same field in 2022 reflects the importance of this field. A tomb structure was unearthed in good condition, possibly containing a child's skeleton. Our work continues to shed light on the problematic situation of the presence of irregular tomb structures on the north and south sides of the possible structure. The presence of oil lamp and vessel fragments is evidence that the Kalehisar ruins are a ceramic and tile production area, and they are considered promising developments for future studies.

Keywords: Kalehisar, Seljuk, City, Architecture, Excavation

MEDICI İKTİDARINDA CEZALANDIRMA ESTETİĞİ: *PITTURA INFAMANTE*'NİN DÖNÜŞÜMÜ

Duygu ŞAHİN
Yalova Üniversitesi

Bu bildiri, Floransa'da 15. yüzyılda uygulanan bir *pittura infamante* örneğini incelemektedir. *Pittura infamante*, Roma hukukuna dayanan *fama* ve *infamia* kavramlarının Orta Çağ'daki dönüşümünden doğmuş bir cezalandırma biçimidir. Kamusal onuru temel almış bu sistemde *infamia*, toplumdan dışlanma ve itibar kaybı anlamına gelirken, *pittura infamante* bu itibarsızlaştırmayı görünür kılmak için duvar resimleri biçiminde uygulanmıştır. Genellikle şehir kapıları, ana meydanlar, lonca salonları, mahkeme binaları, kent yönetim yapıları gibi kamu otoritesini temsil eden mekanlar tercih edilirken, resimlerin hedefinde kamu düzenini en çok tehdit eden iki grup, hileli iflas edenler ve vatan hainleri vardır. *Pittura infamante*, bilhassa 13 ila 15. yüzyıllar arasında İtalyan komünlerinde yaygın olarak görülmüş, Medici yönetimi güç kazandıkça uygulamanın anlamı da dönüşmüş ve 16. yüzyılda terk edilmiştir. Bu bağlamda bildiride, 1478'deki Pazzi komplosu sonrasında Lorenzo de' Medici'nin şahsi intikamı doğrultusunda Botticelli'ye yaptırdığı *pittura infamante* temsilleriyle bu ceza türünün dönüşümü karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

Anahtar kelimeler. Pittura infamante, infamia, kamusal utanç, cezalandırma, Medici

THE AESTHETICS OF PUNISHMENT UNDER MEDICI RULE: THE TRANSFORMATION OF *PITTURA INFAMANTE*

Duygu ŞAHİN
Yalova University

This paper examines an example of *pittura infamante* practiced in 15th century Florence. *Pittura infamante* was a form of punishment that emerged from the medieval transformation of the Roman legal concepts *fama* and *infamia*. Based on the principle of public honor, *infamia* signified exclusion from society and loss of reputation, while *pittura infamante* made this dishonor visible through mural paintings. These images were typically placed in spaces that symbolized public authority—such as city gates, main squares, guild halls, court buildings, and communal administrative structures. The primary targets of these paintings were two groups deemed most threatening to public order: fraudulent bankrupts and traitors. Widely used in Italian communes between the 13th and 15th centuries, *pittura infamante* underwent a significant transformation as Medici rule solidified and was eventually abandoned in the 16th century. In this context, the paper offers a comparative analysis of this penal practice's evolution by focusing on the *pittura infamante* commissions executed by Botticelli under the personal orders of Lorenzo de' Medici following the Pazzi Conspiracy of 1478.

Key words: Pittura infamante, infamia, public shame, punishment, Medici.

BATILININ GÖZÜNDEN ASKERÎ İHTİŞAM: MELCHIOR LORCK'UN YENİÇERİ GRAVÜRLERİ

Mert ŞAHİN
Bağımsız Araştırmacı

Melchior Lorck, 16. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunan ve eserleriyle Batı dünyasına Osmanlı kültürünü, askerî düzenini ve günlük yaşamını tanıtan önemli bir Danimarkalı ressam ve gravür sanatçısıdır. Özellikle Yeniçeri gravürleriyle ün kazanan Lorck, Osmanlı ordusunun en seçkin birimi olan Yeniçerilerin disiplinini, görkemini ve sosyal kimliğini detaylı bir şekilde betimlemiştir. Bu gravürler, yalnızca askerî kıyafetlerin ve silahların işçiliğini yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda Yeniçerilerin eğitimleri, törenleri ve toplumsal konumları hakkında da değerli bilgiler sunar. Lorck'un eserleri, Osmanlı askerî gücünün Avrupa sanatında ilk kez bu denli gerçekçi ve sistematik bir biçimde tasvir edilmesi açısından büyük önem taşır. Eserlerinde, Yeniçerilerin düzenli safları, göz alıcı uniformaları ve disiplinli duruşları, Batılı izleyicilerde hem hayranlık hem de korku uyandırmıştır. Bu gravürler, erken modern dönemde Doğu-Batı etkileşiminin sanatsal yansımalarını gösteren somut örnekler olarak kabul edilir. Aynı zamanda, Avrupalıların Osmanlı'ya dair algısını şekillendiren ve "egzotik" olarak nitelendirilen Doğu imgesinin oluşumuna katkıda bulunmuştur. Bu araştırmada, Melchior Lorck'un Yeniçeri gravürlerinin, Osmanlı askerî sınıfının Batılı gözlemciler tarafından nasıl yorumlandığını ve sanat yoluyla nasıl temsil edildiğini incelenmektedir. Lorck'un çalışmaları, yalnızca bir askerî birimin portreleri olmanın ötesinde, 16. yüzyıl Osmanlı toplumunun sosyal hiyerarşisi ve kültürel dinamikleri hakkında da ipuçları barındırır. Bu bağlamda, gravürler hem bir tarihî belge hem de sanatsal bir miras olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak, Melchior Lorck'un eserleri, Osmanlı'nın askerî ihtişamının Batı'daki yansımalarını anlamak için eşsiz bir kaynaktır. Sanat tarihi perspektifinden bakıldığında, bu çalışmalar, Doğu ile Batı arasındaki kültürel etkileşimin erken dönem örneklerini oluşturur ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki imajının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: Melchior Lorck, Yeniçeri, Gravür, Giyim-Kuşam

MILITARY SPLENDOR THROUGH WESTERN EYES: MELCHIOR LORCK'S JANISSARY ENGRAVINGS

Mert ŞAHİN
Independent Researcher

Melchior Lorck was a prominent Danish artist and engraver who traveled through the Ottoman Empire in the 16th century, creating works that introduced Western audiences to Ottoman culture, military order, and daily life. He is particularly renowned for his engravings of the Janissaries, the elite military unit of the Ottoman army, in which he meticulously captured their discipline, grandeur, and social identity. These engravings not only depict the intricate details of military uniforms and weaponry but also provide valuable insights into the Janissaries' training, ceremonies, and societal status. Lorck's works hold great significance as they represent one of the first realistic and systematic visual portrayals of Ottoman military power in European art. His depictions of the Janissaries—their orderly formations, striking uniforms, and disciplined stance—evoked both admiration and awe among Western viewers. These engravings serve as tangible examples of early modern East-West cultural exchange and contributed to shaping Europe's perception of the "exotic" East. This study examines how Melchior Lorck's Janissary engravings functioned as a medium through which the Ottoman military class was interpreted and represented by Western observers. Beyond being mere portraits of a military unit, Lorck's works also offer clues about the social hierarchy and cultural dynamics of 16th-century Ottoman society. In this regard, his engravings can be considered both historical documents and artistic legacies. In conclusion, Melchior Lorck's works serve as a unique resource for understanding how the Ottoman Empire's military splendor was perceived in the West. From an art historical perspective, these pieces represent early examples of cultural interaction between East and West and played a crucial role in shaping Europe's image of the Ottoman Empire.

Keywords: Melchior Lorck, Janissary, Engraving, Clothing

ANNIBALE CARRACCI ESERLERİNİN FELSEFİ YAPISI

Okan ŞAHİN
Mardin Artuklu Üniversitesi

Annibale Carracci İtalyan Baroğu'nun önemli sanatçılarından biridir. 1560 yılında Bologna'da doğan sanatçı, sanat hayatını Roma'da hem bir sanatçı hem de bir eğitmen olarak geçirmiştir. Carracci, çağdaşı Caravaggio ile birlikte Barok Sanat anlayışının ilk sanatçılarından kabul edilir. Carracci çalışmalarında barok stilin Caravaggio ile vücut bulan ışık-gölge karşıtlığından ziyade resim konularının ele alınışı açısından öner çıkmıştır. Klasik anıtsallıkla düşünsel zemini bir araya getirmeye çalışan sanatçı, barok felsefenin doğa özelinde şekillenen yapısını hayatın genel akışı özelinde ontolojik bir noktaya yaklaştırarak resimde yeni bir düşünsel düzlem oluşturmuştur. Sözü dedilen örnekler Carracci'nin bütün resimlerinin arka planını oluşturmaya da bazı eserlerinde oldukça net hissedilir. Barok Sanat'ın ölüm, hayatın gelip geçiciliği, varoluş ve yaşam felsefesi özelinde öne çıkardığı çeşitli "tür" (janr) resimleri Carracci'nin birkaç çalışmada da karşımıza çıkar. Özellikle natürmort (ölüdoğa) konulu eserlerin Barok Sanat içinde daha yoğunlukla ele alındığı düşünüldüğünde Carracci de sözü edilen natürmort konulu eserleriyle resmi estetik boyutun ötesine taşıyan düşünsel bir bağlama da dahil etmiş olur. Genellikle doğaya dair unsurlar üzerinden aktarılan natürmort temalı resimler Carracci ile birlikte yeni tür natürmort örneklerinin işlenişleriyle çeşitlilik gösterir ve düşünsel zemine yaklaşan bağlamlar ortaya koyarlar. Bu çalışma Annibale Carracci'nin birkaç çalışması üzerinden sanatçının bu çalışmalarda karşımıza çıkan felsefi düzlemi genel hatlarıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ele alınan örnekler Carracci'nin resim-felsefe ilişkisinin hangi ölçüde beraber ele alındığını gösteren çalışmalar olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Carracci, Resim Sanatı, Felsefe, Batı Sanatı, Barok

THE PHILOSOPHICAL STRUCTURE OF ANNIBALE CARRACCI'S WORKS

Okan ŞAHİN
Mardin Artuklu University

Annibale Carracci is one of the prominent artists of the Italian Baroque. Born in Bologna in 1560, the artist spent his career in Rome as both a practitioner and an educator. Alongside his contemporary Caravaggio, Carracci is regarded as one of the pioneers of Baroque Art. While Caravaggio's work is characterized by dramatic chiaroscuro contrasts, Carracci distinguished himself through his thematic approach to painting. By merging classical monumentality with intellectual depth, he introduced a new conceptual framework in art, aligning Baroque philosophy-rooted in the observation of nature-with broader ontological reflections on the essence of life. Although these philosophical underpinnings do not pervade all of Carracci's works, they are distinctly evident in some of his pieces. The Baroque movement's preoccupation with themes such as mortality, the transience of life, and existential philosophy manifests in certain genre paintings by Carracci. Notably, his still-life compositions transcend mere aesthetics representation, engaging with deeper intellectual discourse. While still-life painting (*natura-morta*) gained prominence in Baroque Art, Carracci's treatment of the genre introduced innovative variations enriching its conceptual dimensions. His depictions of natural elements not only diversify the still-life tradition but also invite philosophical contemplation. This study examines select works by Annibale Carracci, aiming to outline the philosophical dimensions present in his oeuvre. The analyzed examples demonstrate the extent to which Carracci intertwined painting and philosophy, offering insights into the intellectual currents of Baroque Art.

Keywords: Carracci, Painting, Philosophy, Western Art, Baroque

EVCİLER MAHALLESİ (ÇAYIRALAN/ YOZGAT) YÖRESİ BERDİ YASTIKLARI

Nihal ŞAHİNER - Zahide ŞAHİN
Erciyes Üniversitesi

Türk kültür ve el sanatlarının önemli bir parçası olan dokuma sanatı, Orta Asya göçebe kavimlerden doğup yerleşik hayat ile yayılarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Dokuma kültürü konakladıkları yerin içi ile kalmayıp dışına da yansıtılmıştır (çadır üstlerinde). Evciler Köyü'nde kilim dokumacılığı uzun yıllar yapılmıştır fakat dokuma günümüzde varlığını kaybetmiştir. Geçmişte dokunan kilimler vs. günümüzde de kullanılmaktadır. Geçmişte köyde yetiştirilen hayvanların yününden elde ettikleri iplikleri, bitkilerle veya bitki kökleri ile renklendirerek kullanırken, ileri zamanlarda satın alınan ipliklerden dokuma yapmışlardır. Yörede germe tip tezgâh ile kilim, yastık, heybe, çanta, seklem ve çuval dokunmuştur. Dokumaların her birine farklı farklı motifler dokunmuştur. Dokunan motiflerin hepsinin kendine has isimleri vardır, bunlar; eli böğünde, koç boynuzu, kirmen, kuş gözü, bıtırak, bıçkı, sultan küpesi, ağı kıvrım gibi motifler kullanılmıştır. Geleneksel halı ve kilim motifleri Evciler Köyü yöresinde farklı isimlerle de kullanılmıştır. Evciler Köyü yöresinde dokunan kilimlerin kullanım alanları; yere, tahtalıya(sedir, somya) sermek, duvara asmak, berdi yastık dokumalar otururken sırt yaslamak için kullanmak, heybe, çanta dokumalar eşya saklamak için, seklem (yarma, bulgur, buğday)/ çuval (un) yiyecek saklamak için dokunmuşlardır. Evciler Köyü'nde dokunan berdi yastıkların tasarım özellikleri açısından incelenmesine ve bu dokumaların Evciler Köyü halk kültüründeki yeridir. Köyde dokunan kilimlerin ilk olarak ne zaman dokunduğu bilinmemekle birlikte 19. yüzyıl ortasında itibaren dokunan kilimlerin varlığı bilinmektedir. Araştırmanın konusu, Evciler Köyü'nde tespit edilen yedi adet berdi yastıktır. Ayrıca araştırmada yastıkların üzerine işlenen motifler ve bu motiflerin Türk sanatında ki yeri ile ilgili bilgiler vermek olacaktır. Bu çalışma ile berdi yastıkların Türk kültürü ve sanatı içerisindeki yeri de belirlenecek olup, literatüre kazandırılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: El Sanatları, Dokuma, Berdi Yastık, Yozgat, Evciler Mahallesi

EVCİLER NEİGHBORHOOD (ÇAYIRALAN/ YOZGAT) REGION BERDİ PILLOWS

Nihal ŞAHİNER - Zahide ŞAHİN
Erciyes University

The art of weaving, an important part of Turkish culture and handicrafts, originated from the nomadic tribes of Central Asia and spread with settled life, continuing its existence until today. The weaving culture was not only reflected inside the place where they stayed but also outside (on the tents). In Evciler Village, rug weaving has been done for many years but the weavings are now extinct. Rugs woven in the past are still used today. In the past, they used yarns obtained from the wool of animals raised in the village, colored with plants or plant nutrients, and woven from yarns purchased in the old days. Rugs, pillows, saddlebags, bags, seklem and sacks were made with a stretch-end loom in the region. Different motifs were woven into the weavings. The method of weaving motifs has its own names, these are; motifs such as eli böğüründe, koç horn, kirmen, kuş göz, bıtrak, bıçkı, sultan earring, netted cover were used. Traditional carpet and rug motifs were used with different names in Evciler Village region. Areas of use of rugs woven in Evciler Village region; They were woven to lay on the ground, to hang on the board (sofa, bed), to hang on the student, to use berdi pillows as a backrest while sitting, to keep saddlebags and bags as belongings, and to hold seklem (cracked wheat, bulgur, wheat)/sack (flour) food. The design of berdi pillows woven in Evciler village is examined in terms of their characteristics and the place of these weavings among the people of Evciler village. Although it is not known when the rugs woven in the village were first made, it is known that there were rugs woven since the middle of the 19th century. The subject of the research is seven berdi pillows identified in Evciler village. In addition, the research will provide information about the motifs embroidered on the pillows and the place of these motifs in Turkish art. With this study, the place of berdi pillows in Turkish culture and art will also be determined and it is aimed to contribute to the literature.

Keywords: Handicrafts, Weaving, Berdi Pillow, Yozgat, Evciler Neighborhood

ANKARA / KEÇİÖREN ÇEŞMELERİ

İlknur ŞATIROĞLU

Keçiören Belediyesi K lt r Sanat Müdürlüğü

Bildiri konumuzu, Ankara ili Keçiören ilçesi sınırları içinde yer alan Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet döneminde inşa edilen çeşmeler oluşturmaktadır. Bu  alı ma bilimsel anlamda daha önce hiç ele alınmayan Keçiören ilçesinin Etlik, Esertepe ve Ufuktepe Mahallerinde yer alan biri günümüze gelemeyen dokuz çeşmenin; mimari ve süsleme özellikleri açısından ele alınarak tanıtılmasını ve diğ r Anadolu  rnekleri ile kar ıla tırılarak Türk su mimarisi içindeki yerlerinin ve önemlerinin belirlenerek değ rlendirilmesini amaçlanmaktadır.  e melerin neredeyse tamamı bir bina ya da bahçe duvarına bitişik ve tek cepheli olarak inşa edilmişlerdir.  e melerde malzeme olarak düzgün kesme ta lar kullanılmıştır.  e meler barok, neoklasik vb. farklı üsluplarda seçmeci bir anlayışla bezenmişlerdir. Söz konusu yapılarda plastik, kemer, vol tl  konsollar vb. bezeme amaçlı mimari  ğ ler ile ağ ,  i ek, yaprak vb. bitkisel; geyik ve aslan ba ı vb. figürlü bezemeler görülmektedir. Sonuç olarak, Keçiören ilçesindeki Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemi  e meleri, hem ta  i  iliğ  geleneğ yle bezeme anlayışının sürekliğini yansıtmakta hem de kültürel miras açısından önemli bir belge niteliğ  taşımaktadır. Bu  alı ma yapıların tespit, tescil ile belgelenerek bilim dünyasına tanıtılması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli bir  n adım olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Keçiören,  e me, ta  i  iliğ , Neoklasik, kültürel miras

FOUNTAINS OF ANKARA / KEÇİÖREN

İlknur ŞATIROĞLU

Keçiören Municipality Culture and Arts Directorate

The subject of our paper is the fountains constructed during the Late Ottoman and Early Republican periods within the boundaries of Keçiören district, Ankara province. This study aims to introduce nine fountains located in the neighborhoods of Etlik, Esertepe, and Ufuktepe—one of which has not survived to the present day—by examining their architectural and decorative features. Additionally, the study seeks to evaluate the significance and position of these fountains within Turkish water architecture by comparing them with other examples from Anatolia. Almost all of the fountains were built adjacent to a building or garden wall and feature a single façade. Smoothly cut stones were used as the primary construction material. The fountains were decorated in an eclectic style incorporating various artistic approaches such as Baroque and Neoclassical. These structures exhibit a range of decorative architectural elements such as plastic forms, arches, and voluted consoles, alongside vegetal motifs including trees, flowers, and leaves, as well as figurative elements like deer and lion heads. In conclusion, the Late Ottoman and Early Republican period fountains in Keçiören reflect the continuity of both the stone craftsmanship tradition and decorative approach, serving as significant documents of cultural heritage. This study represents an important preliminary step in identifying, registering, and documenting these structures to introduce them to the academic world and ensure their transmission to future generations.

Keywords: Keçiören, fountain, stone craftsmanship, Neoclassical, cultural heritage

MEZAR TAŞLARINDA SONSUZLUĞA ATFEDİLMİŞ BİR MOTİF: YAŞAM ÇİÇEĞİ TOHUMU (KARS VE ARDAHAN ÖRNEKLERİ)

Ahmet ŞEN
Kafkas Üniversitesi

2018 yılından bu yana Ardahan ve Kars'ın il, ilçe merkezleri ve köylerinde yaptığımız araştırmalarda tespit ettiğimiz çok sayıdaki mezar taşı; üzerlerinde barındırdığı bitkisel, geometrik ve figürlü süslemeler açısından bizlere önemli veriler sunmaktadır. Bazen Anadolu'daki diğer örneklerle benzerlik gösteren bu süslemeler bazen de sadece yöreye özgü özellikler göstermektedir. Tespit edilen mezar taşlarındaki; at, asker, hançer, tüfek, tabanca, tarak, gül, lale, çarkıfelek, yaşam çiçeği tohumu ve çeşitli günlük kullanım eşyalardan oluşan süsleme detayları bölgedeki mezar taşlarında sıklıkla rastladığımız süslemeler arasında yer alır. Bu çalışmada mezar taşlarında sıklıkla rastladığımız yaşam çiçeği tohumu motifi üzerinde durulmuş olup motifin kökeni ve sembolik anlamları üzerine tespitlerimiz aktarılacaktır. Yaşam çiçeği tohumu motifi, altı yapraklı bir çiçek ve bu çiçeği dıştan sarmalayan sonsuzluğun simgesi daireden müteşekkil bir görüntü arz eder. Kâinatın kaynağı, sonsuz yaşamın simgesi olarak bilinen bu motife gerek Anadolu coğrafyasında gerekse diğer coğrafyalarda sıkça rastlanılmaktadır. Araştırmacılar tarafından genellikle rozet, yıldız, yıldız çiçeği, gülbezek, gülçe veya şemse gibi isimler adı altında tasniflenen bu motif ne yazık ki doğru adlandırılmamıştır. Özellikle dini mimaride ve mezar taşlarında kullanılan ve tıpkı çarkıfelek motifinde olduğu gibi hayatın sonsuz döngüsü ile sonsuzluk kavramlarını sembol eden bu motifin Sanat Tarihi literatüründe de yerini alması ve doğru adlandırılması gerektiği inancındayız. Ardahan ve Kars'ın il, ilçe merkezleri ve köylerinde yaptığımız araştırmada yaşam çiçeği tohumu motifine çatma lahit mezarların lahit dış yüzeylerinde ve mezar taşı şahidelerinde rastlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mezar, Mezar Taşları, Süsleme, Yaşam Çiçeği, Yaşam Çiçeği Tohumu

A MOTİF ATTRİBUTED TO ETERNİTY ON TOMBSTONES: THE SEED OF THE FLOWER OF LIFE (EXAMPLES FROM KARS AND ARDAHAN)

Ahmet ŞEN
Kafkas University

Since 2018, the numerous gravestones we have identified in our research in the provincial, district centers and villages of Ardahan and Kars provide us with important data in terms of the plant, geometric and figurative ornaments they contain. Sometimes these ornaments are similar to other examples in Anatolia and sometimes they only show regional features. The ornamental details on the gravestones identified include horses, soldiers, daggers, rifles, pistols, combs, roses, tulips, passionflowers, flower of life seeds and various daily-use items, and are among the ornaments we frequently encounter on gravestones in the region. This study focuses on the flower of life seed motif, which we frequently encounter on gravestones, and our findings on the origin and symbolic meanings of the motif will be conveyed. The flower of life seed motif presents an image consisting of a six-petaled flower and a circle symbolizing eternity surrounding this flower. Known as the source of the universe and the symbol of eternal life, this motif is frequently encountered both in Anatolia and other geographies. This motif, which is generally classified by researchers under names such as rosette, star, dahlia, rosette, rosette or şemse, has unfortunately not been named correctly. We believe that this motif, which is used especially in religious architecture and tombstones and symbolizes the concepts of the eternal cycle of life and eternity, just like the passionflower motif, should also take its place in the literature of Art History and be named correctly. In our research conducted in the provincial, district centers and villages of Ardahan and Kars, the flower of life seed motif was encountered on the outer surfaces of the sarcophagi of the squat tombs and on the gravestones.

Keywords : Grave, Gravestones, Decoration, Flower of Life, Flower of Life Seed

TARİHİ TAŞ YAPILARDA TEMİZLİK YÖNTEMLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ

Emre Veysel ŞENER
İstanbul Üniversitesi

Koruma ve onarım uygulamaları bağlamında kültür varlıklarına yönelik müdahaleler, yapının özgün niteliği ve mevcut durumu göz önünde bulundurularak planlanmalıdır. Bu müdahale süreci genellikle belgeleme, teşhis, temizlik, sağlamlaştırma, tümleme, yüzey koruma, bakım, depolama ve sergileme gibi aşamaları içermektedir. Ancak uygulamada bu sıralama, eserin durumuna göre esnek biçimde yeniden yapılandırılabilir. Özellikle tarihi taş yapılarda temizlik yönteminin seçimi; yapının malzeme özellikleri, kirletici faktörlerin türü ve yoğunluğu gibi unsurlara bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu bağlamda, yapıya zarar verebilecek çözünür tuzlar, biyolojik oluşumlar ve estetik bütünlüğü bozan dış etkenler gibi bozucu faktörlerin yüzeyden uzaklaştırılması hedeflenmektedir. Ancak, temizlik işlemlerinin çoğu geri dönüşümsüz nitelikte olduğundan, taş yüzeylerde zamanla oluşan doğal koruyucu tabaka olan patinanın korunması büyük önem taşımaktadır. Temizlik uygulamalarında birkaç farklı temizlik yöntemlerinin eş zamanlı veya ardışık biçimde kullanılması gerçekleştirilebilir fakat geniş alanlarda yapılan temizlik çalışmalarında tamamıyla zararsız ve kesin sonuç verecek bir temizlik yönteminin olmadığı da bilinmelidir. Bu sebeple temizlik uygulaması yapılan alanlarda yöntem veya yöntemlerin kontrol edilebilir olması önem oluşturmaktadır. Bu çalışmanın araştırma alanını oluşturan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi binası, Mimar Sedad Hakkı Eldem ve Emin Onat tarafından tasarlanmış olup, II. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin karakteristik örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kamusal işlevini sürdüren ve sürekli insan etkileşimine açık olan bu büyük ölçekli yapı, kireçtaşı esaslı taş malzeme ile inşa edilmiştir. Yapı; iklimsel koşullar, atmosferik etkenler, biyolojik faktörler ve yoğun insan sirkülasyonu nedeniyle hem doğal hem de beşerî etkilere oldukça açıktır. Bu durum, yapıda gözlemlenen bozulmaların incelenmesini ve uygun temizlik yöntemlerinin belirlenmesinde çok boyutlu bir değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Aynı zamanda yapının fiziksel büyüklüğü, zaman, maliyet ve iş gücü açısından çeşitli sınırlılıklar yaratmaktadır. Bu nedenle çalışma kapsamında, yapının güney cephesinde yer alan hem atmosferik koşullara hem de yoğun yaya ve araç trafiğine maruz kalan alan, öncelikli olarak ele alınmıştır. Yapıda bozulmaya sebep olan faktörler çeşitli analiz yöntemleri ile tespit edilmiş ve temizlik önerileri değerlendirilmiştir. Söz konusu yapının korunmasında doğru müdahale yöntemlerinin seçilmesi, tarihi ve estetik değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması açısından hayati önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Taş Yapılar, Cephe Temizliği, Bozulma, Koruma, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

AN EVALUATION OF CLEANING METHODS IN HISTORIC STONE BUILDINGS: A CASE STUDY OF ISTANBUL UNIVERSITY FACULTY OF LETTERS

Emre Veysel ŞENER
Istanbul University

In the context of conservation and restoration practices, interventions to cultural heritage are determined by taking into consideration the original quality and current condition of the property. In general, this process consists of documentation, diagnosis, cleaning, consolidation, completion, surface conservation, care, storage and exhibition. However, in practice, this sequence can be flexibly restructured according to the condition of the artefact. Especially in historical stone buildings, the choice of cleaning method varies depending on factors such as the material properties of the building, and the type and intensity of polluting factors. In this context, soluble salts, biological formations and environmental elements without aesthetic value that may damage the structure should be removed by cleaning. However, due to the irreversibility of these treatments, care should be taken to preserve the patina, which is the natural protective layer formed on the surface. In cleaning practices, several different cleaning methods can be used at the simultaneously or consecutively, but it should be known that there is no cleaning method that is completely harmless and it will give no precise results in cleaning work carried out in large areas. For this reason, it is important that the methods are controllable in areas where cleaning is practiced. The Istanbul University Faculty of Letters building, which constitutes the research area of this study, was designed by architects Sedad Hakkı Eldem and Emin Onat and is considered as one of the characteristic examples of the National Architecture Period II. This large-scale building, which maintains its public function and is open to continuous human interaction, was built with limestone-based stone material. Due to climatic conditions, atmospheric and biological factors and intensive human circulation, the building is highly vulnerable to both natural and human influences. This situation necessitates a multidimensional evaluation in analysing the deteriorations observed in the building and in determining the methods of proper cleaning. At the same time, the physical size of the building creates various limitations in terms of time, cost and labor force. For this reason, within the scope of the study, the area on the south facade of the building, which is exposed to both atmospheric conditions and heavy pedestrian and vehicle traffic, was prioritized. The factors that cause deterioration in the building were identified through various analysis methods and cleaning suggestions were evaluated. Choosing the right intervention methods for the preservation of the mentioned building is vital for the transfer of historical and aesthetic values to future generations.

Keywords: Historical Stone Buildings, Facade Cleaning, Deterioration, Conservation, Istanbul University Faculty of Letters.

KAYSERİ İLİ TALAS İLÇESİ AKÇAKAYA MAHALLESİNDE YER ALAN CAMİLER

Ece ŞENTÜRK - İbrahim KARACA
Erciyes Üniversitesi

Kayseri İli Talas İlçesi Akçakaya Mahallesinde yer alan Türk Dönemine ait camilerin yer aldığı bildirimizde kısaca Kayseri'nin genel tarihi, Talas İlçesi ve Akçakaya Mahallesi ile ilgili tanımlama ve bilgilendirme yaptıktan sonra Akçakaya Mahallesinde yer alan üç adet caminin tarihi ve genel özelliklerinin sunumunu yapacağız. Çalışmanın konusunu 'Akçakaya Mahallesinde Yer Alan Camiler' oluşturmaktadır. Çalışmada konu olan Camilerin eski halleri ve günümüzdeki halleri ortaya çıkarılarak, zaman içerisindeki yıpranmayı, deformasyonu gözlemlemek ve gelecek nesillere aktarmak amaçlanmıştır. Ayrıca yapıların mevcut durumları baz alınarak ileride yapılacak olan restorasyon çalışmalarına ön hazırlık oluşturmak ve konutların en iyi şekilde onararak, korunmasına yardımcı olmaktır. Eserlerin hali hazır durumunu fotoğrafla, çizimle ve tanımlayarak belgelemek, kayıt altına almak önemlidir. Akçakaya'da günümüzde üç adet tescillenmiş cami bulunmaktadır. Bunlar Akçakaya Aşağı Cami, Akçakaya Yukarı Mahalle Cami ve Şeyh Hamit Cami'dir. Yapılar zaman içinde farklı restorasyonlar geçirmiştir. Bunların sebebi ise çeşitli doğa olayları, yıpranma, zamanla tahrip olmadır. Yapılan restorasyonlar ile orijinalliyi korumaya çalışılsa da yine de bir kısmı orijinalliyini kaybetmiştir. Yapılan çalışmada ilk olarak konu ile ilgili literatür çalışması yapılmış ve literatür kapsamında camiler, Kayseri ve Akçakaya gibi kavramlar üzerine yoğunlaşmış ve bu kavramlar ile ilgili kaynaklar toplanmış, incelenmiş, gerekli notlar alınmıştır. Bunun yanında yöre ile ilgili arşiv çalışması yapılmıştır. İkinci aşamada saha çalışması yapılmıştır. Geçmiş ve günümüz fotoğrafları belirlenmiş, karşılaştırma yapılmış ve detaylı olarak incelenmiştir. Akçakaya'da yer alan bu üç cami aynı dönemde inşa edilmiş ve dönem uygulamalarından etkilenmiş örneklerdir. Bu yapılar plan, malzeme ve süsleme özellikleri bakımından birbirlerine çok benzemektedirler. Sadece üç örneğini kıyasladığımız camilerden Kayseri ve Kayseri dışından pek çok örnek mevcuttur.

Anahtar kelimeler: Orta Çağ, Türk-İslam Mimarisi, Cami.

MOSQUES LOCATED IN AKÇAKAYA NEIGHBORHOOD OF TALAS DISTRICT OF KAYSERİ PROVINCE

Ece ŞENTÜRK - İbrahim KARACA
Erciyes University

In our report, which includes mosques from the Turkish Period located in the Akçakaya Neighborhood of the Talas District of Kayseri Province, we will briefly provide definitions and information about the general history of Kayseri, the Talas District and the Akçakaya Neighborhood, and then present the history and general characteristics of three mosques located in the Akçakaya Neighborhood. The subject of the study is ‘Mosques Located in the Akçakaya Neighborhood’. The aim of the study is to reveal the old and current states of the mosques in question, to observe the wear and deformation over time and to pass them on to future generations. In addition, it is to prepare for future restoration works based on the current status of the structures and to help protect the houses by repairing them in the best way possible. It is important to document and record the current status of the works with photographs, drawings and descriptions. There are three registered mosques in Akçakaya today. These are the Akçakaya Aşağı Mosque, the Akçakaya Yukarı Mahalle Mosque and the Şeyh Hamit Mosque. The structures have undergone different restorations over time. The reason for these is various natural events, deterioration, and destruction over time. Although restorations have attempted to preserve their originality, some of them have still lost their originality. In the study conducted, firstly, a literature study was conducted on the subject and within the scope of the literature, concepts such as mosques, Kayseri and Akçakaya were focused on and resources related to these concepts were collected, examined and necessary notes were taken. In addition, an archive study was conducted on the region. In the second stage, field work was conducted. Past and present photographs were determined, compared and examined in detail. These three mosques in Akçakaya were built in the same period and are examples influenced by the practices of the period. These structures are very similar to each other in terms of plan, material and decorative features. There are many examples from Kayseri and outside of Kayseri from the mosques we compared only three examples of.

Keywords: Middle Ages, Turkish-Islamic Architecture, Mosque.

ALTINCI YÜZYIL KONSÜL DİPTİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: HİRİSTİYAN PANELLER İÇİN BİR TERMINUS A QUO

Şengül ŞENTÜRK ÜNAL
Karabük Üniversitesi

Roma siyasi sisteminin köklü ve önemli makamlarından biri olan konsüllük, Antik Roma’da, özellikle Cumhuriyet döneminde yürütme yetkisini elinde bulunduran yüksek düzeydeki yöneticileri ifade etmektedir. Geç Antik Çağ’a değin varlığını sürdüren bu makam, İmparatorluk sonrası dönemde işlevsel niteliğini büyük ölçüde yitirerek simgesel ve törensel bir statüye dönüşmüştür. Kökeni balmumuyla kaplı yazı levhalarına dayanan diptik formu, bu süreçte görsel temsilin bir aracı hâline gelmiştir. Konsüller tarafından görev başlangıcında sosyal çevrelerine sunulan bu çift panelli fildişi levhalar, yalnızca tören davetiyesi değil, aynı zamanda siyasi konumun ve kamuya açık meşruiyetin bir göstergesi olmuştur. Altıncı yüzyılda Doğu Roma’da konsüllüğün sembolik bir unvana dönüşmesiyle birlikte, diptikler siyasal otoritenin temsiline yönelik daha karmaşık anlamlar üstlenmiştir. Bu çalışma, altıncı yüzyıla tarihlenen konsül diptiklerinin ikonografî, üslup, sanat dili ve sunduğu retorik üzerinden analizlerini ele almaktadır. Konsüller Areobindus (MS.506), Clementinus (MS.513), Anastasius (MS.517) ve Justinus (MS.540) gibi seçili örnekler üzerinden görsel düzenlemelerin, siyasi iktidarı temsil etme biçimleri, personifikasyonları incelenmektedir. Günümüze gelen bu gruba ait eserler ilgili dönem için terminus a quodur. Bu bağlamda konsül diptikleri, salt sanatsal üretimin bir örneği değil, aynı zamanda Erken Bizans dünyasında siyasi otoritenin, törensel kimliğin ve toplumsal belleğin görsel düzlemde kurgulandığı kültürel araçlardır. İkonografik ve üslupsal dillerinin yanı sıra diptikler üretildikleri tarihsel dönemin sosyal, siyasal ve törensel yapısı ile yakından ilişkili göstergeler olarak ele alınmaktadır. Konsül diptikleri Erken Bizans’ta siyasi otoritenin görsel olarak nasıl inşa edildiğini ortaya koyan çok katmanlı eserler olarak önem taşımaktadır ve dönem eserlerinin anlaşılmasında, tarihlendirilmesinde bir başlangıç, terminus a quo, olarak önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erken Hıristiyan, Konsül, Diptik, Altıncı Yüzyıl, Roma

A STUDY OF SIXTH CENTURY CONSULAR DIPTYCHS: A *TERMINUS A QUO* FOR CHRISTIAN PANELS

Şengül ŞENTÜRK ÜNAL
Karabuk University

The consulship, one of the most established and significant offices of the Roman political system, referred to high-ranking magistrates who held executive power, particularly during the Republican period. Although this office persisted into Late Antiquity, it largely lost its functional role after the Imperial era, evolving into a symbolic and ceremonial title. The diptych form, originally rooted in wax-covered writing tablets, transformed during this process into a vehicle for visual representation. These ivory diptychs, presented by consuls to their social circles at the commencement of their term, served not only as ceremonial invitations but also as markers of political status and public legitimacy. With the consulship becoming a symbolic title in sixth-century Eastern Rome, diptychs began to carry more complex meanings related to the representation of political authority. This study analyzes sixth-century consular diptychs in terms of iconography, style, artistic language, and rhetorical function. Through selected examples such as those of Areobindus (AD 506), Clementinus (AD 513), Anastasius (AD 517), and Justinus (AD 540), the research investigates visual compositions, modes of representing political power, and the use of personifications. The surviving diptychs from this group constitute a *terminus a quo* for the relevant historical period. In this context, consular diptychs are not merely examples of artistic production; they are cultural instruments through which political authority, ceremonial identity, and collective memory were visually constructed in the Early Byzantine world. In addition to their iconographic and stylistic language, the diptychs are considered indicators closely tied to the social, political, and ceremonial structures of their time. As multilayered works, consular diptychs are significant for revealing how political power was visually articulated in Early Byzantium, and they serve as a critical *terminus a quo* for understanding and dating the artistic production of the period.

Keywords: Early Christian, Council, Diptych, Sixth Century, Roma

TOSYA’NIN GELENEKSEL KONUTLARINDA AHŞAP SÜSLEME

Dilara TAKI
Karabük Üniversitesi

Tosya, Batı Karadeniz Bölgesinde, Kastamonu iline bağlı önemli bir yerleşim yeridir. Coğrafi konumu ve tarihi İpek Yolu üzerindeki stratejik yeri sayesinde tarih boyunca farklı kültürlerden etkilenmiştir. Özellikle Osmanlı döneminde gelişen mimarisi ile Tosya’da güçlü bir sivil mimari hafızanın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Geleneksel konut mimarisi yerel yaşam tarzını, toplumsal hiyerarşiyi ve zanaatkârlık geleneğini yansıtan önemli bir kültürel miras niteliğindedir. Bu yapılar iklim koşullarına, bölgenin coğrafi özelliklerine ve malzeme kaynaklarına uygun olarak inşa edilmiştir. Ormanlarla çevrili bir bölgede yer alan Tosya ilçesinin geleneksel konutları da bulunduğu coğrafyayla bir bütünlük göstermektedir. Tosya’da geleneksel konutlar arasında ahşap yapı elemanlarının yoğunluğu ve özenli işçiliği dikkat çekmektedir. Evlerin cephe düzenlemeleri, tavan süslemeleri, yüklükler, kapı-pencere kanatları gibi alanlarda karşılaşılan ahşap elemanlarda; bitkisel, geometrik ve nesnel motifler, farklı tekniklerle bezenmiştir. Ahşap işçiliği, bulunduğu bölgede ortak süsleme anlayışını yansıtsa da, Tosya’da yerel ustaların yorumlarıyla ve imzalarıyla kendine özgü bir biçim kazanmıştır. Tosya’da 1943 yılında gerçekleşen deprem, diğer önemli Beyliklikler ve Osmanlı dönemi yapılarıyla birlikte geleneksel konutlarında büyük oranda yıkılmasına sebep olmuştur. Ayrıca 21. yüzyılda betonarme evlerin kullanımının tercih edilmesi sebebiyle geleneksel evler kaderine terk edilerek, kullanılmayan evler tahribata uğrayarak büyük kısmı yıkılmıştır. Günümüze ulaşabilen, özgün değerini koruyabilmiş konutlar üzerinde gerçekleştirilen çalışmada, Tosya’daki geleneksel konutlarda yer alan ahşap süslemeler biçimsel ve işlevsel açıdan ele alınmış; yerinde gözlemler, arşiv çalışmaları ve görsel belgelemeler aracılığıyla değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler Tosya’nın geleneksel ahşap işçiliği açısından estetik anlayışını gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Tosya, Kastamonu, Geleneksel Konut, Ahşap Süsleme, Sanat

WOODEN ORNAMENTATION IN THE TRADITIONAL HOUSES OF TOSYA

Dilara TAKI
Karabuk University

Tosya is a significant settlement located in the Western Black Sea Region of Turkey, within the province of Kastamonu. Thanks to its geographical location and strategic position on the historical Silk Road, the town has been influenced by various cultures throughout history. Especially during the Ottoman period, the development of civil architecture laid the foundation for a strong architectural memory in Tosya. Traditional house architecture in the region reflects the local lifestyle, social hierarchy, and the tradition of craftsmanship, making it an important part of cultural heritage. These houses were built in accordance with climatic conditions, geographical features, and the availability of local materials. Situated in a forested area, Tosya's traditional houses exhibit architectural unity with their natural surroundings. A notable characteristic of these dwellings is the extensive use and refined workmanship of wooden elements. Wooden components found in façade arrangements, ceiling decorations, built-in cupboards (yüklük), and door-window panels are adorned with vegetal, geometric, and object-based motifs using various techniques. Although wood craftsmanship in the region reflects a shared decorative language, in Tosya it has acquired a distinctive form shaped by the interpretations and signatures of local artisans. The 1943 earthquake caused extensive destruction of Tosya's traditional houses, along with other significant structures from the Beylik and Ottoman periods. Additionally, the increasing preference for reinforced concrete buildings in the 21st century has led to the abandonment and eventual deterioration of many traditional houses. This study focuses on the remaining houses that have preserved their authenticity, examining the wooden ornamentation in Tosya's traditional residences in both formal and functional contexts. The evaluation is based on on-site observations, archival research, and visual documentation. The findings reveal Tosya's unique aesthetic understanding of traditional wood craftsmanship.

Keywords: Tosya, Kastamonu, Traditional House, Wooden Ornamentation, Art

GEÇİŞTEN KOPUŞA: KENT HAFIZASINDA BİR SELÇUKLU YAPISI OLARAK AKKÖPRÜ

Saliha TANIK - Elif TEKTAŞ

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi - Gazi Üniversitesi

Ankara'nın Yenimahalle ilçesinde yer alan ve on üçüncü yüzyılda Anadolu Selçuklu sultanı I. Alaeddin Keykubad adına inşa edilen Akköprü, tarihsel süreç boyunca bölgenin önemli bir geçiş yapısı olarak işlev görmüştür. Yüzyıllar boyunca ticaret yollarının, su geçişlerinin ve kent içi dolaşımın bir parçası olan bu yapı, yalnızca mimari ve estetik özellikleriyle değil, aynı zamanda kamusal hafızada yer edinmiş bir kentsel eşik olarak da öne çıkar. Ancak bugünkü konumu, işlevi ve algılanışı itibarıyla bu belleksel niteliğinden büyük ölçüde uzaklaştığı gözlemlenmektedir. Bu çalışma, Akköprü'nün hem fiziksel hem de zihinsel haritalarda yaşadığı kopuşu incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle son dönemlerde gerçekleştirilen altyapı projeleri, çevresindeki yoğun yapılaşma, ulaşım ağlarındaki değişim, atıklar, bakım ve aydınlatma eksiklikleri, güvenlik sorunları ve gündelik erişimi kısıtlayan faktörler gibi etmenler taş köprünün kullanım biçimini etkilemiş; köprünün çevresel bağlamından kopmasına ve mekânsal yalıtımına yol açmıştır. Restorasyon çalışmaları, yapının işlevini ve fiziksel bütünlüğünü korusa da, kentsel bağlamla olan ilişkisini yeniden kurmada yetersiz kalmıştır. Köprüde ve çevresinde herhangi bir katılımcı kültürel etkinlik, sanatsal proje ya da kamusal kullanımın bulunmaması, yapının kolektif belleğe yeniden eklenmesini zorlaştırdığı izlenmektedir. Yoğun trafik arterleri ve benzin istasyonu arasında sıkışmış olan köprü çevresindeki rekreatif alanların kullanılmamasıyla birlikte giderek daha da izole hale gelmiştir. Kent belleği ve mekân ilişkisi çerçevesinde yapılan bu değerlendirme, Akköprü'nün sadece bir taş yapı olmanın ötesinde, geçiş işlevinden temsile indirgenen ve belleksel kopuşa evrilen sürecini, dünya üzerindeki örnekleriyle birlikte tartışmaktadır. Çalışma, Ortaçağ'dan günümüze uzanan tarihi bir yapının modern kent içinde görünür olmasına karşın kolektif bellekteki yerinin nasıl değiştiğini sorgulamaktadır. Araştırma kapsamında, söz konusu tarihi köprüye ilişkin Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerinde yer alan belgeler taranmış; görsel kaynaklar için ise Salt Galata ile İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı uhdesindeki II. Abdülhamid'in Yıldız Albümleri'nden yararlanılmıştır. Ayrıca köprünün bulunduğu alanda çalışmalar gerçekleştirilmiş ve bu eksende değerlendirmeler tarafımızca yapılmıştır. Sonuç olarak Akköprü'nün, geçmiş ile bugünü bir araya getiren ve güncel kent yaşamına eklenmesini sağlayan etkinlikler aracılığıyla hem koruma hem de toplumsal sahiplenme boyutlarının güçlendirilmesine ihtiyacı vardır.

Anahtar Kelimeler: Ortaçağ Mimarisi, Taş Köprü, Selçuklu Köprüleri, Kent Tarihi, Kent Belleği

FROM TRANSITION TO DISCONTINUITY: AKKÖPRÜ AS A SELJUK STRUCTURE IN URBAN MEMORY

Saliha TANIK - Elif TEKTAŞ

Ankara Hacı Bayram Veli University – Gazi University

Akköprü, located in the Yenimahalle district of Ankara, was constructed in the thirteenth century at the behest of the Anatolian Seljuk Sultan Alaeddin Keykubad I and served as a major crossing point in the region throughout its history. For centuries, as part of trade routes, water crossings, and intra-urban circulation, this structure has stood out not only for its architectural and aesthetic qualities but also as an urban threshold embedded in public memory. However, in terms of its present location, function, and perception, it is observed that the structure has largely drifted away from this mnemonic quality. This study aims to examine the rupture experienced by Akköprü in both physical and cognitive mappings. In particular, recent infrastructure projects, dense development in its surroundings, changes in transportation networks, waste accumulation, deficiencies in maintenance and lighting, security concerns, and factors limiting everyday accessibility have affected the patterns of use of the stone bridge, leading to its disconnection from its environmental context and resulting in spatial isolation. Although restoration works have preserved the structure's function and physical integrity, they have remained insufficient in re-establishing its relationship with the urban context. The absence of participatory cultural activities, artistic projects, or public uses in and around the bridge appears to hinder its re-articulation into collective memory. Constrained between major traffic arteries and a gas station and underused surrounding recreational areas, the bridge has become increasingly isolated. Within the framework of the relationship between urban memory and space, this evaluation discusses Akköprü not merely as a stone structure, but as a case that has shifted from a functional crossing to a representational object, evolving into a process of mnemonic disconnection, in comparison with similar examples worldwide. The study interrogates how the place of a historical structure, extending from the Middle Ages to the present, has transformed within collective memory despite its continued visibility in the modern urban context. Within the scope of the research, archival documents related to the historical bridge were surveyed in the Presidency of the Republic of Türkiye Ottoman Archives and the General Directorate of Foundations. For visual sources, the study draws on the Yıldız Albums of Abdulhamid II held by SALT Galata and the Istanbul University Library and Documentation Department. In addition, field studies were conducted at the site where the bridge is located, and the authors carried out the evaluations within this scope. In conclusion, Akköprü requires strengthening both conservation and social appropriation through activities that bring the past and the present together and facilitate their integration into contemporary urban life.

Keywords: Medieval Architecture, Stone Bridge, Seljuk Bridges, Urban History, Urban Memory

KIRGIZISTAN'IN KUZEYİNDE ÇOK KATMANLI BİR ARKEOLOJİK HAFIZA: AK-BEŞİM

Varlık TAŞ
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Kırgızistan'ın Çuy Eyaleti'nde, Kuzey Tanrı Dağları eteklerindeki Çuy Vadisi'nde konumlanan Ak-Beşim, İpek Yolu'nun kuzey güzergâhı üzerindeki stratejik lokasyonu ile dikkat çeken önemli bir Orta Çağ kentidir. VI. yüzyıldan itibaren Soğd kolonizasyonu süreciyle şekillenen yerleşim, bölgenin en erken yerleşimlerinden biri olarak gelişmiş ve XIII. yüzyıldaki Moğol istilalarına kadar kesintisiz bir iskân süreci yaşamıştır. Yazılı kaynaklarda Suyab ile özdeşleştirilen Ak-Beşim, dönemsel olarak Batı Gök Türk Kağanlığının başkenti olarak siyasi ve stratejik işlevler üstlenmiştir. Kentin gelişimi yalnızca siyasi dinamiklerle değil, Soğdların ticaret ağları, tarımsal faaliyetleri ve zanaat üretimi ile de şekillenmiştir. Arkeolojik kazılar, Soğd şehirciliğinin karakteristik özelliklerini yansıtan mekânsal düzenlemeleri ortaya çıkarmıştır. A. N. Bernştam'ın 20. yüzyıl ortalarında başlattığı sistematik arkeolojik çalışmalar, farklı araştırmacılar tarafından günümüze kadar sürdürülmekte ve kentin uzun dönemli iskân yapısı ile kültürel değişimlerini detaylı şekilde incelenmektedir. VI-XII. yüzyıllar arasında askerî, idarî, dinî ve ekonomik fonksiyonları bünyesinde birleştiren Ak-Beşim, çok katmanlı kale-şehir tipolojisinin özgün bir örneğini sergilemektedir. Kazılar sonucu ele geçen sikke, mühür, seramik ve epigrafik buluntular, kozmopolit toplumsal yapıya işaret etmektedir. Yerleşimde belgelenen Budist, Maniheizm ve Nesturi mimari elementleri, duvar resimleri ve terrakotta objeler, dini çeşitliliği ve yüksek zanaatkarlık standardını yansıtmaktadır. Bu bulgular, Ak-Beşim'in çok dinli karakterinin yanı sıra kültürlerarası etkileşim ve hoşgörünün merkezi olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada, Ak-Beşim'in kuruluşundan terk edilmesine kadar geçirdiği mekânsal ve mimari dönüşüm ele alınacak, kentin tarihsel gelişimi ile Orta Asya'daki özgün kentleşme modeli içindeki yeri değerlendirilecektir. Farklı kültürlerin izlerini barındıran yerleşim, yalnızca bir arkeolojik alan olarak değil, aynı zamanda geçmişin çok sesli kültürel hafızasını günümüze taşıyan önemli bir miras alanı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ak-Beşim, Orta Asya, Batı Gök Türk, Soğd, Şehirleşme

A MULTILAYERED ARCHAEOLOGICAL MEMORY IN NORTHERN KYRGYZSTAN: AK-BESHİM

Varlık TAŞ
Izmir Kâtip Celebi University

Located in Kyrgyzstan's Chuy Province, in the Chuy Valley at the foothills of the Northern Tian Shan Mountains, **Ak-Beshim** is a significant medieval city notable for its strategic location on the northern route of the Silk Road. Shaped by the process of **Sogdian colonization** beginning in the 6th century, the settlement emerged as one of the earliest urban centers in the region and experienced continuous habitation until the Mongol invasions of the 13th century. Identified with **Suyab** in historical sources, Ak-Beshim periodically functioned as the political and strategic capital of the **Western Turkic Khaganate**. The development of the city was influenced not only by political dynamics but also by the Sogdians' trade networks, agricultural practices, and craft production. Archaeological excavations have revealed spatial arrangements reflecting the **distinct characteristics of Sogdian urbanism**. The systematic archaeological work initiated by **A. N. Bernshtam** in the mid-20th century has been continued by various researchers to the present day, offering detailed insights into the city's long-term settlement patterns and cultural transformations. Between the 6th and 12th centuries, Ak-Beshim integrated **military, administrative, religious, and economic functions**, presenting a unique example of a **multi-layered fortified urban typology**. Coins, seals, ceramics, and epigraphic materials unearthed during excavations indicate a **cosmopolitan social structure**. Architectural elements, wall paintings, and terracotta objects associated with **Buddhist, Manichaean, and Nestorian** traditions reflect both the city's **religious diversity** and its high level of **artisanal craftsmanship**. These findings demonstrate that Ak-Beshim was not only characterized by its multi-religious nature but also served as a center of **intercultural interaction and tolerance**. This study will examine the **spatial and architectural transformations** that Ak-Beshim underwent from its foundation to its abandonment, evaluating the city's historical development within the framework of **Central Asia's unique model of urbanization**. Bearing traces of diverse cultures, the site will be considered not only as an archaeological zone but also as an important **heritage site that embodies the polyphonic cultural memory** of the past.

Keywords: Ak-Beshim, Central Asia, Western Turkic Khaganate, Sogdians, Urbanization

YOZGAT-ŞEFAATLİ DEDELİ KÖYÜ KÖY ODASI

Demet TAŞKAN
Yozgat Bozok Üniversitesi

Yerel halk tarafından “köy konağı” olarak adlandırılan ve köyün ileri gelenleri tarafından köyün merkezi bir noktasında inşa edilen köy odaları, genellikle erkekler için tasarlanmış geleneksel yapılardır. Orta Anadolu’da yaygın olarak görülen bu yapı türü, kırsal mimarinin önemli unsurlarından biri olup, neredeyse her köyde bir örneğine rastlanmakta; bazı köylerde ise birden fazla köy odası bulunduğu görülmektedir. Genellikle bağımsız olarak, köyün merkezine yakın bir konumda ya da köyün önde gelen ailelerinden birinin evinin yakınında, hatta aynı avlu içerisinde yer almaktadır. Bu yapılar, dışarıdan gelen erkek misafirlerin konaklamasının yanı sıra, erkeklerin bir araya gelerek sohbet ettiği, sosyalleştiği ve sözlü kültürün aktarıldığı toplumsal mekânlar olarak işlev görmüştür. Bu çalışmanın konusunu oluşturan köy odası, Yozgat ili Şefaati ilçesine bağlı Dedeli Köyü’nde yer almaktadır. Ocak nişi üzerinde yer alan yazıdan anlaşıldığı üzere yapı, **1905** yılında inşa edilmiştir. **Tek katlı ve kırma çatılı** olan yapı, dışarıdan oldukça sade bir görünüme sahipken, iç mekânda özellikle giriş kapısı, yüklük ve dolap kapaklarında ahşap oyma tekniğiyle yapılmış bezemeler ile ahşap tavanda yer alan kalemişi süslemeleri dikkat çekmektedir. Taş malzemeden inşa edilmiş olan ocakta da oyma tekniğiyle yapılmış süslemelere rastlanmaktadır. Bu bildiri kapsamında Dedeli Köyü Köy Odası, mimari ve süsleme özellikleri açısından incelenmiş; kırsal mimarinin temsilcisi olan bu geleneksel yapının kültürel miras açısından taşıdığı önem vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yozgat, Şefaati, Kırsal Mimari, Konak, Köy Odası

THE VILLAGE CHAMBER OF DEDELI VILLAGE, ŞEFAATLI – YOZGAT

Demet TAŞKAN
Yozgat Bozok University

Commonly referred to by the local community as a “*village mansion*”, these traditional rural buildings were constructed by prominent village figures at central locations within the village and were primarily intended for the use of men. This type of structure, widely seen throughout Central Anatolia, constitutes a significant element of vernacular architecture. While almost every village contains at least one example, some villages host more than one. They are typically constructed independently in central areas of the village or near the residences of notable families, sometimes even within the same courtyard. These village chambers served not only as accommodations for male guests coming from outside the village, but also functioned as communal spaces where local men would gather to converse, socialize, and transmit oral cultural traditions. The subject of this study is a village chamber located in Dedeli Village, in the Şefaati district of Yozgat Province. According to the inscription located above the hearth niche, the structure was built in 1905. The building is single-storey with a hipped roof. Although the exterior is quite modest in appearance, the interior stands out with its decorative features, particularly the wood-carved ornamentation on the entrance door, built-in cupboards, and cabinet doors, along with painted ceiling decorations. The hearth, made of stone, also includes carved decorative elements created using similar techniques. This paper examines the Dedeli Village Chamber in terms of its architectural and decorative characteristics, and highlights its importance as a representative of rural vernacular architecture.

Keywords: Yozgat, Şefaati, Rural Architecture, Mansion, Village Chamber

BİZANS CAM SANATINDA, CAM BİLEZİKLER ÜZERİNDEN GÜNDELİK HAYATIN BEĞENİLERİNE BİR BAKIŞ

Atilla TEKİN
Anadolu Üniversitesi

Bizans cam sanatı Bizans devletinin diğer alanları gibi oldukça geniş bir coğrafyayı ve tarihsel aralığı kapsar. Bu çerçevede içinde cam bilezikler de Bizans tarihi için yüzyıllar boyu süren geleneğin bir parçasıdır. Yapım maliyetlerinin düşük olmaları, geri dönüşümünün kolaylığı gibi nedenlerle özellikle gündelik hayatta yaygın bir şekilde kullanıldıkları eldeki buluntulardan da anlaşılan cam bilezikler Bizans döneminde 14. yüzyıla kadar yoğun bir şekilde kullanılmışlardır. Oldukça farklı formlarda ve renklerde üretilen cam bileziklerin aynı zamanda birbirinden farklı birçok geometrik şekli ve hayvan motiflerini üzerlerinde barındırırlar. Gündelik hayatın beğenileri ile ilgili bir bakış açısını da yansıtır. Bu makalede Bizans döneminde kullanılan cam bilezikler hem dönemlerine göre incelenmiş ve gündelik yaşamın beğenileri ile ilgili bir fikir edinilmesi amaçlanmış hem de Türk ve İslam coğrafyasındaki benzerleri ile karşılaştırılarak beğeni farkları ve benzerlikleri ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Cam, Cam Bilezik, Bizans

A LOOK AT THE TASTES OF DAILY LIFE THROUGH GLASS BRACELETS IN BYZANTINE GLASS ART

Atilla TEKİN
Anadolu Univesity

Byzantine glass art covers a very wide geography and historical range, like other areas of the Byzantine state. Within this framework, glass bracelets are also part of the centuries-long tradition of Byzantine history. Glass bracelets, which are widely used in daily life, especially due to their low production costs and ease of recycling, are understood from the findings at hand and were used intensively in the Byzantine period until the 14th century. Glass bracelets, which are produced in very different forms and colors, also contain many different geometric shapes and animal motifs. For this reason, they also reflect a perspective on the tastes of daily life. In this article, glass bracelets used in the Byzantine period are examined according to their periods and aimed to get an idea about the tastes of daily life, and they are compared with their counterparts in Turkish and Islamic geography to reveal differences and similarities in taste.

Keywords: Glass, Glass Bracelet, Byzantine

ANEMURİUM'DA SON DÖNEM KAZILARINDA BULUNAN TAŞ KAPLAR

Mehmet TEKOC AK - Zafer KORKMAZ
Selçuk Üniversitesi

Havan veya Roma Dönemindeki adı ile mortarium temelde kâse formundaki pişmiş toprak ve taş kapları tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Taş kaplar Prehistorik Çağlardan itibaren katı ve sıvı maddelerin karıştırılması, ezilmesi, öğütülmesi ve dövülmesi işlemlerinde kullanılmıştır. Burada belirtilen işleri yapmak üzere bu kap grubuna ait bulgular ile Prehistorik Dönemden sonra Antik Dönemin tümünde ve Bizans Dönemi içlerine kadar olan zaman süresinde karşılaşılır. Bu kapların kullanım maksatları ve işlevlerinde Antik Dönemin hayat tarzına bağlı olarak uzun süre değişiklik olmaması sebebiyle formların kullanım süresi oldukça uzundur. Bu kaplar Geç Roma ve Bizans kentlerinin ve çiftlik evlerinin yanı sıra tapınak, hamam, mutfak, endüstriyel üretim ve tıbbi faaliyet ile ilgili bulgulara ulaşılan kontekstlerde karşılaşmıştır. Bu kapların ezme ve havan olmak üzere sığ ve derin formları Anemurium'da tespit edilmiştir. Anemuriumda bulunduğumuz kapların kayaç türleri çoğunlukla yerel üretimi işaret etmektedir. Anemuriumda tespit ettiğimiz Geç Roma ve Erken Bizans Dönemi havanlarında üç form tespit edilmiştir. İlk form genellikle beyaz yahut gri yerel kireç taşından oyulmuş, üç ayak üzerinde, sığ, pütürlü yüzeyli, dik kenarlı ve dışa kalınlaştırılmış dudaklıdır. Bu form dudak kenarında akıtacak bir çıkıntıya sahiptir. Diğer form düz dipli yuvarlak, kenarlı ve yayvandır. Bu örneklerde cidar kalınlığı 3 cm'den fazla değildir. Bu formların buluntu yeri içerisinde armudi formda küçük bir fırın barındıran ve bu sebeplede küçük ölçekli üretim yapıldığını düşündüğümüz bir odadır. Diğer form ise dibe doğru sivrilen, yüksek ve kalın hatlı kaide üzerinde 30 cm yükseklikte kenarlara ve 5 cm kalınlığında cidara sahip havandır. Söz konusu buluntu Merkez Hamamı ile trikonkhos planlı yapı bir yapı arasındaki temizlik çalışmasında tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kilikya, Anemurium, Taş Mortar, Geç Antik Çağ, Erken Bizans

STONE MORTARS DISCOVERED IN THE RECENT EXCAVATIONS AT ANEMURIUM

Mehmet TEKOC AK - Zafer KORKMAZ
Selçuk University

The term *mortarium*, used during the Roman period, refers primarily to bowl-shaped ceramic and stone vessels designed for grinding and mixing. Stone vessels of this nature have been employed since prehistoric times for the processing of solid and liquid substances through grinding, pounding, and crushing. Archaeological evidence suggests that such implements remained in continuous use from the prehistoric era through classical antiquity and into the Byzantine period. Given the consistency of their utilitarian function across centuries—reflecting the stable domestic and industrial practices of ancient societies—their typological forms exhibit considerable longevity. These vessels have been uncovered in various contexts including Late Roman and Byzantine urban settlements, rural farmsteads, temples, bath complexes, kitchens, and facilities associated with industrial and medical activities. Both shallow and deep forms—corresponding to grinding bowls and mortars—have been documented at Anemurium. Petrographic characteristics of the stone used in their manufacture suggest predominantly local production. Three principal typologies have been identified among the Late Roman and Early Byzantine examples at the site. The first type is shallow, carved from local white or grey limestone, with a rough interior surface, straight walls, thickened everted rim, and supported by three short legs. A distinctive spout is integrated into the rim for pouring. The second form is broad and shallow with a flat base and gently rounded walls, with wall thickness not exceeding 3 cm. These were recovered from a room containing a small, pear-shaped kiln, interpreted as a space for small-scale production activities. The third type is a tall, robust mortar with a tapered base set on a thick, high pedestal. Measuring approximately 30 cm in height with 5 cm thick walls, this vessel was unearthed during cleaning operations conducted between the Central Bath and a nearby triconch-structured building.

Keywords: Cilicia, Anemurium, Stone Mortar, Late Antique, early Byzantine

LİTURJİK ALANIN GÖRSEL İNŞASI: MARDİN SÜRYANİ MİMARİSİNDEKİ KDUŞKUDŞINLER ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Evin TELLİ
Van Büyükşehir Belediyesi

Erken dönemlerden itibaren Hristiyanlığı kabul eden Süryaniler, inşa ettikleri manastır ve kilise yapılarıyla özgün bir dini mimari gelenek oluşturmuşlardır. Plan ve mekân kurgusu bakımından bazı ayırt edici özellikler taşıyan Süryani kiliselerinde, ayinlerin odağında yer alan kduşkudşin unsuru önemli bir liturjik öge olarak ön plana çıkmaktadır. Mezbah (medboh) ve apsis bölümünde konumlanan kduşkudşin, Süryanice “Kutsalların Kutsalı” anlamına gelmekte; Tanrı’nın sofrası, İsa’nın mezarı, hayat masası ve hayat kaynağı gibi simgesel anlamları bünyesinde barındırmaktadır. Bu yönüyle yalnızca ayin ve ritüellerin gerçekleştirildiği liturjik bir unsur olmasının yanı sıra Tanrı ile inananlar arasında kurulan ruhsal ilişkinin sembolik bir ifadesi olarak değerlendirilmektedir. Bu bildiri kapsamında Mardin’de bulunan Kırklar Kilisesi, Mort Şimuni Kilisesi, Katolik Meryem Ana Kilisesi, Mor Cercis Kilisesi ile Midyat’taki Mor Gabriel Manastırı Ana Kilisesi’nde yer alan kduşkudşin örnekleri ele alınmıştır. Söz konusu örnekler, ölçüm, çizim ve fotoğraf çalışmalarıyla desteklenerek tanıtılmıştır. İnceleme sonucunda kduşkudşin unsurunun liturjik önemi, tipolojik özellikleri, tipolojiyi oluşturan mimari elemanlar ile malzeme ve süsleme programları değerlendirilmiş; ayrıca bölgede hakim olan İslam sanatının mimari geleneklerinin etkileşim boyutu ortaya konulmuştur. Süryani kiliselerinde kutsalın sembolik karşılığı olan kduşkudşinlerin, sunak masasını merkez alan düzenlemeleriyle zaman içinde anıtsal bir görünüm kazandığı anlaşılmaktadır. İşlevsel ve sembolik anlamları bakımından Hristiyan sanatında görülen altar ve kiborium gibi liturjik unsurlara karşılık gelen bu öğeler, bölgedeki İslam ve Hristiyan sanatının etkileşimini yansıtan eklektik özellikleriyle sanat tarihi disiplini içinde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, kduşkudşinlerde gözlemlenen İslam sanatı etkisi, bölgede farklı kültürler ve inanç yapıları arasında ortak bir mimari dil ve kültürel hafızanın geliştiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Süryani Kilisesi, Süryani Sanatı, Liturji, Kduşkudşin, Altar

THE VISUAL CONSTRUCTION OF LITURGICAL SPACE: AN EVALUATION THROUGH KDUSHKUDSHINS IN SYRIAC ARCHITECTURE IN MARDIN

Evin TELLİ

Van Metropolitan Municipality

Having adopted Christianity from an early period, the Syriacs developed a distinctive religious architectural tradition through the monasteries and churches they constructed. Syriac churches, which display particular characteristics in terms of plan and spatial organization, differ from many other Christian ecclesiastical structures. Within these buildings, the kdushkudshin, positioned at the center of liturgical practice, emerges as one of the most significant liturgical elements of Syriac religious architecture. Located in the sanctuary (medboh) and apse, the kdushkudshin literally means “Holy of Holies” in Syriac and embodies symbolic meanings such as the table of God, the tomb of Christ, the table of life, and the source of life. In this respect, it represents not only a liturgical element upon which rituals and ceremonies are performed, but also a symbolic expression of the spiritual relationship between God and the faithful. This paper examines examples of kdushkudshin found in Kırklar Church, Mort Şimuni Church, the Catholic Church of the Virgin Mary, and Mor Cercis Church in Mardin, as well as in the main church of Mor Gabriel Monastery in Midyat. These examples are documented and introduced through fieldwork supported by measurement, drawing, and photographic documentation. The study evaluates the liturgical significance of the kdushkudshin, its typological characteristics, the architectural components that constitute its typology, and its material and decorative programs, while also addressing its interaction with the architectural traditions of Islamic art dominant in the region. As the symbolic counterpart of the sacred space in Syriac churches, kdushkudshins appear to have acquired a monumental character over time through spatial arrangements centered on the altar table. Corresponding in both functional and symbolic terms to liturgical elements such as the altar and ciborium known in Christian art and architecture, these elements are evaluated within the discipline of art history for their eclectic qualities reflecting the interaction between Islamic and Christian artistic traditions in the region. In this context, the influence of Islamic art observed in kdushkudshins is significant in demonstrating the development of a shared architectural language and cultural memory among different cultures and belief systems.

Keywords: Syriac Church, Syriac Art, Liturgy, Kdushkudshin, Altar

ANADOLU COĞRAFYASINDA GÜCÜN TAŞA YANSIYAN İKİ YÜZÜ: BİRGİ VE DİYARBAKIR ULU CAMİLERİNDE ASLAN FİĞÜRLERİ

Zeynep TEMEL

Bu makalede Anadolu'nun farklı iki coğrafyasında, Türk mimarisinde kullanılan ve güç, otorite, düzen gibi kavramları sembolik olarak temsil eden aslan figürlerinin siyasal ve sosyal yaşama yansımaları karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Bu bağlamda Anadolu Türk- İslam Sanatı taş işçiliğinin farklı dönemlerdeki özgün örnekleri arasında yer alan Diyarbakır Ulu Cami (12.-13. yüzyıl) ve Birgi Ulu Cami (14. yüzyıl) örnek olarak incelenecektir. Çalışmada bu iki yapının seçilmesinin nedeni, Anadolu'da farklı dönemlerde ve coğrafi bölgelerde inşa edildiklerinde süslemelerde kullanılan aslan figürlerinin siyasal, sosyal ve kültürel yaşamdaki yansımalarının neler olabileceğine dair tespitte bulunmaktır. İnşa tarihi kesin olarak tespit edilememekle beraber çeşitli yapım evreleri geçirerek günümüze ulaşan Diyarbakır Ulu Cami, kentte İslam hakimiyetinin sağlanmasının ardından Mar Thoma Kilisesi'nin camiye dönüştürülmesiyle ilk İslami yapı konumuna sahip olmuştur. Bu bağlamda Anadolu'nun ilk camilerinden biri olarak kabul edilen Diyarbakır Ulu Cami'nin en erken tarihli kitabesi Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'a ait olup miladi 1091 tarihini taşımaktadır. Birçok medeniyete ev sahipliği yapan Diyarbakır'da bulunan ulu cami, şehrin siyasal, sosyal ve kültürel yaşamını günümüze taşıyan önemli bir yapıdır. Konumuz dahilindeki aslan kabartmaları ise cami avlusu giriş kapısının üzerinde yer almakta olup, aslanın boğa ile mücadelesi tasvir edilmiştir. Makalede ele alınan diğer yapı Birgi Ulu Cami'dir. Aydınöğlu Mehmed Bey tarafından 1312'de inşa edilen yapı, Aydınöğulları'nın ve Beylikler Dönemi'nin ilk camilerinden biri olarak kabul edilmekte olup, yapı malzemesinde eski Dioshieron kenti kalıntılarını barındırdığı düşünülmektedir. Mimari tasarımı, ahşap süslemeleri ve giriş cephesinde konumlanan aslan kabartmasıyla beraber Anadolu'nun farklı coğrafyasında yer alan bu iki camide bahsedilen figürlerin farklı dönemlerde siyasal, sosyal ve kültürel yaşamda nasıl bir işlevselliği temsil ettikleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Aslan, Ulu cami, Türk İslam Mimarisi, Yaşam

TWO FACES OF POWER CARVED IN STONE IN ANATOLIA: LION FIGURES IN THE GREAT MOSQUES OF BİRGİ AND DİYARBAKIR

Zeynep TEMEL

This article presents a comparative analysis of lion figures used in Turkish architecture across two distinct regions of Anatolia, focusing on their symbolic representations of power, authority, and order, and how these symbols are reflected in political and social life. Within this context, two structures Diyarbakır Great Mosque (12th-13th century) and Birgi Great Mosque (14th century) are examined as notable examples of Anatolian Turkish-Islamic stone craftsmanship from different periods. The selection of these two mosques is based on their ability to illustrate how lion motifs, though produced in different historical and geographical contexts, reflect the socio-political and cultural values of their time. Although its exact construction date remains uncertain, the Great Mosque of Diyarbakır has undergone several building phases and is considered the first Islamic structure in the city, converted from the Mar Thoma Church following the establishment of Islamic rule. An inscription attributed to the Great Seljuk Sultan Malik-Shah, dated 1091, is the mosque's earliest epigraphic record. Located in a city that hosted many civilizations, this mosque continues to reflect Diyarbakır's political, social, and cultural life. The lion relief discussed in this study is situated above the mosque courtyard entrance and depicts a lion in combat with a bull. The second structure examined is the Great Mosque of Birgi, built by Aydınoğlu Mehmed Bey in 1312. Recognized as one of the earliest mosques of both the Aydınid principality and the Anatolian Beyliks period, it is thought to incorporate remnants from the ancient city of Dioshieron in its construction materials. Through its architectural design, wooden ornamentation, and lion figure positioned at the entrance facade, this study explores how each of these lion depictions reflect different roles and meanings within the socio-political and cultural life of their respective periods and regions.

Keywords: Anatolia, Lion, Great mosque, Turkish-Islamic Architecture, Life

BİTLİS'İN TARİHİ CAMİ VE MESCİTLERİNDE KIBLE YÖNÜ SORUNSALI

Muhammet Erşed TOKAT
Batman Üniversitesi

İslam'ın erken dönemlerinden itibaren bir harekât merkezi olarak kullanılan Bitlis'in bu süreçte bir ticaret üssüne de dönüştüğü düşünülmektedir. 10. yüzyılda bir camisi bulunan kentin gösterdiği gelişme, Dilmaçoğlu Döneminde muhtemelen daha büyük boyutlu bir cami inşaatıyla izlenebilmektedir. Yine aynı dönemde Hatibiye Medresesi içerisindeki bir mescidin inşası dini mimarinin gelişimini gözler önüne sermekte; 15. yüzyılda aşağı şehirde ve etrafındaki mahallelerde kurulan birçok mescit de kentleşme sürecini anlamayı kolaylaştırmaktadır. Bu yapı inşaatlarının 16. yüzyılın ilk yarısında inşa edilen Şerefiye Külliyesi ile taçlandığı ve kentin mimari gelişiminin en üst seviyesine çıktığı söylenebilir. Ancak cami ve mescit mimarisinde önemli bir nokta olan kible yönü tayininin kesin olarak bir standarda oturmadığını düşündüren emareler bulunmaktadır. Kentte var olan en eski yapı olarak Bitlis Ulu Cami ile 15. yüzyılın önemli eserlerinden Hacı Begiye Mescidi ile Meydan Camii'nin birbirine oldukça yakın konumda bulunmalarına rağmen kible yönlerinin farklı olduğu görülmektedir. Yine 16. yüzyılda inşa edilen Şerefiye Camii'nin kible yönünün bunlardan da farklı olduğu anlaşılmaktadır. Aşağı şehrin etrafındaki tepe ve vadilere yayılan mahallelerdeki mescitlerde de benzer durumlar göze çarpmakta ve bunun cami mimarisi açısından bir sorunsal olduğu değerlendirilmektedir. Söz konusu durumun dini ayrılıklar, dönemin anlayışları ya da yön tayininin yeterince gelişme göstermediği gibi düşüncelerle açıklanabilmesi mümkün olabilir. Ancak bunun yanı sıra bölgedeki sismik hareketler ile bağlantısının da incelenmesi gerekmektedir. Kentin yaşadığı önemli depremler ile bunların neticesinde yer kabuğundaki değişimler eserlerin yönleri itibarıyla değişebileceğini düşündürmektedir. Yine Bitlis ve çevresindeki erken dönemden başlayarak inşa edilen camilerin yönleriyle karşılaştırmalar yapmak suretiyle bazı çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Kesin bir sonuca varmak şu aşamada mümkün olmasa da çalışmamızın kible yönü tayini sorunsalına bir giriş yapma amacı taşıdığını söylemek gerekir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Cami, Mescit, Kible Yönü, Kabe

THE PROBLEM OF QIBLA DIRECTION IN BİTLİS' HISTORICAL MOSQUES AND MASJIDS

Muhammet Erşed TOKAT
Batman University

Bitlis, which has been utilized as a strategic operational base since the early days of Islam, is believed to have also emerged as a significant commercial hub during this era. The evolution of the city, which was home to a mosque in the 10th century, can be traced to the construction of a more substantial mosque during the Dilmaçoğlu period. A similar phenomenon is evident in the construction of a mosque within the Hatibiye Madrasa during the same period, which offers insight into the development of religious architecture. The construction of numerous mosques in the lower city and surrounding neighborhoods in the 15th century facilitates an understanding of the urbanization process. It can be posited that these edifices were crowned by the Şerefiye Complex, constructed in the first half of the 16th century, marking the zenith of the city's architectural development. However, there is evidence to suggest that the direction of the qibla, a pivotal aspect of mosque design and architecture, did not establish a definitive standard. Despite the close proximity of the Bitlis Ulu Mosque, the oldest extant structure in the city, and the HACI BEGIYE and MEYDAN mosques, significant 15th-century monuments, their qibla orientations differ. It is also understood that the qibla direction of the Şerefiye Mosque, built in the 16th century, is different from these. Analogous circumstances are evident in the mosques situated in the neighborhoods dispersed across the hills and valleys surrounding the lower city, a phenomenon that is regarded as a concern from the perspective of mosque architecture. The underlying factors contributing to this phenomenon can be attributed to religious differences, an understanding of the historical period, or the inadequate development of directional determination. However, it is imperative to examine its correlation with seismic activity in the region. The substantial seismic events experienced by the city, in conjunction with the resultant alterations in the earth's crust, imply that the orientations of the structures may have undergone a shift. A comparative analysis of the orientations of mosques built in Bitlis and its environs from the early period onwards suggests the presence of certain patterns. While it is not yet possible to reach a definitive conclusion, it should be noted that the objective of this study is to provide an introduction to the issue of determining the direction of the qibla.

Keywords: Bitlis, Mosque, Masjid, Qibla Direction, Kaaba

URMİYE'DEKİ DOĞU ASUR (NASTURİ) KİLİSELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Mehmet TOP - Muhyeddin EVREN
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Urmîye, İran'ın kuzeybatısında Türkiye sınırına yaklaşık 50 km. mesafede denizden 1340 m. yükseklikte kurulmuştur. Günümüzde Batı Azerbaycan Eyaletinin merkezi olan Urmîye şehri, zengin su kaynakları, verimli arazileriyle tarım ve hayvancılık için elverişli bir konumdadır. Geniş topraklara sahip olan Urmîye şehrinde geçmişten günümüze farklı etnik grupta ve inançta toplulukların yaşadığı bilinmektedir. Bu topluluklardan biri de Asuri olarak da adlandırılan Nasturilerdir. Nestûrîlerin İran'a girişi V. yüzyıla tekabül etmektedir. Bizans takibinden kurtulmak isteyen Nestûrîler, Sâsânî hükümetinin desteğiyle İran'a göç etmişler ve resmî anlamda teşkilatlanmayı burada gerçekleştirmişlerdir. Bu süreçte Nestûrîlere en büyük desteği İran hükümdarı kral Firuz vermiştir. II. Yazdicerd zamanında çeşitli baskılarla karşılaşmalar da İran'daki varlıkları hep devam etmiştir. İran Nestûrîleri için genel olarak merkezî bir konumda bulunmuştur ve Asya'nın değişik bölgelerine İran üzerinden ulaşmışlardır. Nestûrî Patrikliği çok uzun süreler İran topraklarında bulunmuştur.

Moğol istilasına karşısında Orta Asya'dan tekrar geri çekilen Nestûrîler, İran'daki Urmîye kentini iskân yeri olarak tercih etmişler ve burada çok uzun dönemler varlıklarını sürdürmüşlerdir. Urmîye kenti geçmişte Nestûrîlerin İran coğrafyasında en yoğun yaşadıkları bölge olmuştur ve Nestûrîler için bu önemini hâlâ korumaktadır. XX. yüzyılın başlarında Türkiye-İran sınırı ve Urmîye gölünün batı tarafında kalan yerlerde yaşayan Nestûrîlerin nüfusunun yaklaşık olarak 35 bin civârında olduğu ifade edilmiştir. Urmîye ve Salmas şehirlerinde Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu ve buradaki Müslümanların bölgedeki Nestûrîlerle birlikte yaşadıkları bilinmektedir. Urmîye'de 12 Doğu Asur (Nasturi) kilisesi tespit edilmiş olup, bunlardan dokuzuna ulaşarak yerinde incelemeleri yapılmıştır. Bunlar Nana Maryam kilisesi, Mar Serkis (Kâhin) kilisesi, Petros Polonyalılar Kilisesi, Mar Jacop Kilisesi, Mar Toma (Balolan) Kilisesi, Mar Johanna (Golan) Kilisesi, Mar Johanna (Jamal Abad) Kilisesi, Mar Johanna (Aadeh) Kilisesi, Mar Gabriel (Ordushahi) Kilisesi, Mar Sabrishu'e (Ordushahi) Kilisesi, Mar Georges (Sepurghan) Kilisesi, Mar Georges (Golparchin) Kilisesidir.

Bildiri kapsamında Urmîye merkez ve civarındaki Doğu Asur (Nasturi) kiliseleri plan, mimari ve süsleme açısından incelenecektir. Özellikle Anadolu coğrafyasında Hakkâri ve Şırnak illerinde Nasturi döneminden kalma kilise yapıları ile karşılaştırmalar yaparak mimari, plan, süsleme, malzeme vb. alanlarda benzerlik veya farklılıklar olup olmadığı konusunda değerlendirilerek, bilimsel perspektifte bir sonuca gidilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Batı Azerbaycan, Urmîye, Nasturi, Doğu Asur, Kilise

AN ASSESSMENT OF THE EASTERN ASSYRIAN (NESTORIAN) CHURCHES IN URMIA

Mehmet TOP - Muhyeddin EVREN
Van Yüzüncü Yıl University

Urmia is located in northwest Iran, approximately 50 km from the Turkish border, at an altitude of 1,340 meters. Urmia, the capital of the modern-day West Azerbaijan Province, boasts rich water resources and fertile lands, making it a suitable location for agriculture and animal husbandry. Urmia, encompassing a vast territory, is known to have been home to communities of diverse ethnic groups and faiths from past to present. One of these communities is the Nestorians, also known as Assyrians. The Nestorians' entry into Iran dates back to the 5th century. Seeking to escape Byzantine rule, the Nestorians migrated to Iran with the support of the Sassanid government and established their official organization there. During this period, the Nestorians received the greatest support from the Persian ruler, King Firuz. Although they faced various pressures during the reign of Yazdegerd II, their presence in Iran continued. Iran generally held a central position for the Nestorians, and they reached various parts of Asia via Iran. The Nestorian Patriarchate existed in Iranian territory for a very long time.

Facing the Mongol invasion, the Nestorians retreated from Central Asia and settled in the Iranian city of Urmia, where they maintained a long-term presence. Urmia was historically the most densely populated Nestorian region in Iran and continues to hold this significance for the Nestorians. At the beginning of the 20th century, the Nestorian population living along the Turkish-Iranian border and the western side of Lake Urmia was estimated to be approximately 35,000. It is known that the Muslim population predominated in the cities of Urmia and Salmas, and that these Muslims lived alongside the Nestorians in the region. Twelve East Assyrian (Nestorian) churches have been identified in Urmia, nine of which have been located and examined on-site. These are Nana Maryam church, Mar Serkis (Seer) church, Petros Poles church, Mar Jacob church, Mar Toma (Balolan) church, Mar Johanna (Golan) church, Mar Johanna (Jamal Abad) church, Mar Johanna (Aadeh) church, Mar Gabriel (Ordushahi) church, Mar Sabrishu'e (Ordushahi) church, Mar Georges (Sepurghan) church, Mar Georgers (Golparchin) church.

This paper will examine the plans, architecture, and ornamentation of Eastern Assyrian (Nestorian) churches in and around Urmia. Comparisons will be made with churches from the Nestorian period, particularly in the Hakkari and Şırnak provinces of Anatolia, to assess similarities and differences in architecture, layout, ornamentation, materials, and so on, in order to reach a conclusion from a scientific perspective.

Keywords: West Azerbaijan, Urmia, Nestorian, East Assyrian, Church

ANADOLU TÜRK HALI VARLIĞI: KASTAMONU ÖRNEĞİ

Gökhan TOPTAŞ
Karabük Üniversitesi

Türk boyları, Selçukluların Anadolu'ya geldikleri dönemlerin başlangıcından itibaren, dağlar arasındaki güvenli bir yöre olarak gördükleri Kastamonu'yu yurt edinip, burada Türk varlığının çoğalmasını sağlamışlardır. Özellikle, Selçuklu sultanlarından II. Kılıç Arslan döneminde, Bizans'a karşı askeri bir uç bölgesi olarak öne çıkan Kastamonu vilayetine Atabey olarak görevlendirilen Hüsametdin Çoban Bey'in çabalarıyla, Oğuz boylarından ve Kıpçak topluluklarından çok sayıda göçer topluluk Kastamonu yöresine yerleştirilmiştir. Sonraki dönemde ise bu bölgede Candaroğulları Beyliği'nin kuruluşunu sağlayan, Şemseddin Yaman Candar ve ailesinden olan Adil Bey, I. Süleyman Paşa, II. Süleyman Paşa, Kötürüm Bayezid, İsfendiyar Bey gibi önemli kişilerin gayretleriyle Kastamonu tam bir Türk yurdu haline gelmiştir. Bugün dahi bölgeye yerleşen Oğuz boylarının isimlerini devam ettiren: Afşar, Bayat, Çiğil, Çepni, Çavundur, İğdir, Kınık, Kayı, Karaevli, Üreğir gibi yerleşim yerleri Türk varlığının bu bölgedeki en önemli temsilidir. Türk boylarının Anadolu'ya adım atmasıyla, Türk nüfusunun ve kültürünün yerleşik izlerini gördüğümüz Kastamonu, bu dönem itibarıyla doğal olarak Türklerin insanlığa bir armağanı olan halılara da sahipti. Ancak, Selçuklular, Candaroğulları, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet döneminde el dokumacılığı alanlarında adını duyuran Kastamonu'da dokumalar; bez dokumacılığı alanında gelişmiş, havlı yer yaygılarında ise yöre adına herhangi bir varlık gösterememiştir. 1480 yılında Göl kazasının Ilısu kasabasında (Kasaba köyü) kumaş atölyesi, keçe atölyesi, ayakkabı atölyesi, apre atölyesi kurulup, buralardan Candaroğulları ve saray çevresinin giyim kuşam istekleri karşılanırken, yer yaygıları alanında diğer yörelere başvurdıkları anlaşılmaktadır. Özellikle, 1506 yılında inşa edilen Nasrullah Camisi'nde tespit edilen 16. ve 17. yüzyıla tarihlenen çok sayıda halı bu konuyu aydınlatmaktadır.

Nitekim bu bildiriyle, bahsedilen diğer yöre halılarının bugün tespit edilebilen örnekleri üzerinden Kastamonu'daki halı varlığının tanıtılması ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu, El sanatları, Halı, Yün, Keten

ANATOLIAN TURKISH CARPET ASSET: THE CASE OF KASTAMONU

Gökhan TOPTAŞ
Karabuk University

Since the beginning of the Seljuks arrival in Anatolia, Turkish tribes have made Kastamonu, which they regarded as a safe region among the mountains, their home and ensured the proliferation of the Turkish presence here. In particular, during the reign of the Seljuk sultan Kılıç Arslan II, a large number of nomadic communities from Oghuz tribes and Kipchak communities were settled in the Kastamonu region with the efforts of Hüsamettin Çoban Bey, who was assigned as Atabey to the province of Kastamonu, which stood out as a military frontier region against Byzantium. In the following period, Kastamonu became a Turkish homeland with the efforts of important people such as Adil Bey, Süleyman Pasha I, Süleyman Pasha II, Kötürüm Bayezid, İsfendiyar Bey and Şemseddin Yaman Candar and his family, who established the Candaroğulları Principality in this region. Even today, the names of the Oghuz tribes that settled in the region continue: Afşar, Bayat, Çiğil, Çepni, Çavundur, İğdir, Kınık, Kayı, Karaevli, Üreğir are the most important representations of Turkish presence in this region. Kastamonu, where we see the established traces of the Turkish population and culture after the Turkish tribes stepped into Anatolia, naturally had carpets, a gift of the Turks to humanity, as of this period. However, in Kastamonu, which made a name for itself in the fields of hand weaving during the Seljuks, Candaroğulları, Ottoman Empire and the Republican period, hand weavings developed in the field of cloth weaving, and could not show any presence in the name of the region in pile floor coverings. In 1480, a fabric workshop, a felt workshop, a shoe workshop and a finishing workshop were established in the town of Ilısu (Kasaba village) of Göl kaza, and while the clothing requirements of the Candaroğulları and the palace circle were met from these workshops, it is understood that they resorted to other regions in the field of floor coverings. In particular, the large number of carpets dating to the 16th and 17th centuries found in the Nasrullah Mosque built in 1506 sheds light on this issue.

As a matter of fact, this paper aims to introduce and evaluate the carpet wealth in Kastamonu through the examples of the other regions carpets that can be identified today.

Keywords: Kastamonu, Handicrafts, Carpet, Wool, Linen

PANOFSKY’NİN İKONOLOJİK YÖNTEMİYLE 1950 SONRASI TÜRK FİGÜRATİFRESMİNDE ANNELİK İMGESİ: NEŞET GÜNAL, NURİ İYEM VE NEŞ’E ERDOK ÖRNEĞİ

Gamze TOSUN
Selçuk Üniversitesi

Bu çalışma, 1950 sonrası Türk figüratif resminde annelik imgesinin temsiliyetini, Erwin Panofsky’nin üç aşamalı ikonolojik çözümleme yöntemi temelinde çok katmanlı bir yaklaşımla incelemektedir. Panofsky’nin yöntemi, sanat eserini yalnızca görsel bir nesne olarak değil; tarihsel bağlamı, kültürel kodları ve ideolojik yapılarıyla birlikte ele alan bütüncül bir yorumlama çerçevesi sunar. Bu doğrultuda annelik imgesi, sabit bir ikonografik kategori olarak değil; toplumsal ilişkiler içinde yeniden üretilen ve farklı bağlamlarda anlam kazanan dinamik bir temsil alanı olarak değerlendirilmektedir. 1950’li yıllardan itibaren Türkiye’de hız kazanan iç göç, kentleşme ve sınıfsal dönüşümler, figüratif resimde kadın ve anne temsillerinin yeniden kurgulanmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda Neşet Günal, Nuri İyem ve Neş’e Erdok’un annelik temalı eserleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Günal’da annelik, kırsal üretim ilişkileri ve emek bağlamında; İyem’de kentleşmenin yarattığı yalnızlık ve edilgenlik üzerinden; Erdok’ta ise kırılma, travma ve beden politikaları ekseninde anlam kazanmaktadır. Çalışmada Panofsky’nin üç aşamalı modeli uygulanmış; ön ikonografik düzeyde betimleyici unsurlar belirlenmiş, ikonografik düzeyde simgesel anlamlar çözümlenmiş, ikonolojik düzeyde ise eserler, sanatçıların dünya görüşleri ve dönemin sosyo-politik yapılarıyla birlikte değerlendirilmiştir. Bu süreç, annelik imgesinin yalnızca estetik bir temsil değil; toplumsal cinsiyet, sınıf ve ideolojiyle örülü bir anlam üretim alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Türk figüratif resminde annelik imgesi, Cumhuriyet sonrası dönemde tek boyutlu bir motif olmaktan çıkarak, toplumsal dönüşümlerin ve kültürel belleğin görsel bir ifadesine dönüşmüştür. Bu bağlamda çalışma, Panofsky’nin ikonolojik yönteminin feminist sanat kuramlarıyla birlikte, annelik temsillerinin çok katmanlı yapısını çözümlemede etkili bir kuramsal zemin sunduğunu ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Annelik imgesi, Türk figüratif resmi, ikonolojik çözümleme, Panofsky, toplumsal cinsiyet, feminist sanat kuramı

MOTHERHOOD IMAGE IN POST-1950 TURKISH FIGURATIVE PAINTING THROUGH PANOFSKY'S ICONOLOGICAL METHOD: THE CASE OF NEŞET GÜNAL, NURİ İYEM AND NEŞ'E ERDOK

Gamze TOSUN
Selçuk University

This study examines the representation of the motherhood image in post-1950 Turkish figurative painting through a multi-layered analytical framework based on Erwin Panofsky's three-stage iconological method. Panofsky's approach offers a comprehensive interpretative model that considers artworks not merely as visual objects, but as complex structures shaped by historical contexts, cultural codes, and ideological formations. Within this framework, motherhood is not treated as a fixed and universal iconographic category; rather, it is conceptualized as a dynamic representational field continuously reconstructed within social relations and diverse ideological contexts.

Since the 1950s, rapid processes such as internal migration, urbanization, and class differentiation in Turkey have significantly influenced artistic production, leading to the reconfiguration of female and maternal representations in figurative painting. In this context, selected works by Neşet Günal, Nuri İyem, and Neş'e Erdok are analyzed comparatively. In Günal's works, motherhood is articulated through rural production relations, labor, and resilience; in İyem's paintings, it is associated with alienation, passivity, and emotional isolation shaped by urbanization and migration; whereas in Erdok's figurative language, motherhood is reinterpreted through themes of fragility, trauma, and body politics, offering a critical perspective on the ideological constructions imposed on the female body.

The study systematically applies Panofsky's three levels of analysis. At the pre-iconographical level, the formal and descriptive elements of the artworks are identified; at the iconographical level, symbolic meanings are interpreted within their historical and cultural contexts; and at the iconological level, the artworks are examined in relation to the artists' worldviews and the socio-political structures of their time. This multi-layered analysis demonstrates that the image of motherhood functions not merely as an aesthetic representation, but as a complex field of meaning shaped by gender, class, labor, and ideology.

In conclusion, the motherhood image in Turkish figurative painting has evolved beyond a single-dimensional motif into a visual articulation of social transformation and cultural memory in the post-Republican period. The study argues that the integration of Panofsky's iconological method with feminist art theory provides a powerful and effective theoretical framework for interpreting the multi-layered structure of motherhood representations in Turkish art.

Keywords: Motherhood image, Turkish figurative painting, iconological analysis, Panofsky, gender, feminist art theory

HEREKE KALESİ ÜRETİMİ KAZIMA BEZELİ SIRLI BİZANS SERAMİKLERİ

Fusun TÜLEK
Kocaeli Üniversitesi

Hereke Kalesi kazılarında ortaya çıkarılmış sırlı seramik parçaları, canlı, parlak ve yoğun renkleriyle dikkat çekicidir. Hereke sırlı seramikler göz alıcı olup kazılarda bulunan diğer seramiklerden kolayca ayırt edilmektedirler. Yerel müze, kalenin restorasyon projesi gerçekleşmeden önce, 2011 yılında kalede kazı çalışmalarını yürütmüştür. O zamandan beri, kazılardan elde edilen küçük buluntular, gelecekteki bilimsel çalışmalarda incelenmek üzere müzenin depolarında saklanmaktadır. Üçbin seramik parçası arasında, fırın gereçleri olan üçayaklar ile fırın atıkları ve yarı mamul parçaların bulunması, sırlı seramiklerin Hereke kalede üretildiğine işaret etmektedir. Seramikler, üretim ve bezeme teknikleri açısından kırmızı hamurlu, çikolata kahverengi ve turuncu renkli olup Bizans sırlı sgraffito seramikleridir. Seramik parçaların sırrı kalın ve vitrifiedir. Hereke sırlı seramiklerinde renksiz, şeffaf kurşun sır beyaz astar üzerine uygulanmıştır; tondo üzerinde eşmerkezli daireler ve ağız kenarında bir, iki veya üç çizgi şeklinde rulet bezeme yer alır. Zeuksippus geleneğinde bezenmiş kapların tondosunda içi bitkisel veya geometrik motifler ile süslü madalyon yer aldığı görülmektedir; buna kaideden ağız kenarına doğru yayılan ve tarağı andıran kazıma çizgilerden oluşan bezeme eşlik eder. Hereke çömlekçileri, Zeuxippus geleneğinde, Konstantinopolis ve Anaia Kalesi gibi diğer seramik üreten merkezlerinde üretilen Zeuksippus seramiğine benzer teknik ve bezeme tarzında kırmızı hamurlu, sırlı sgraffito seramikler üretmiştir. Çalışmamız, Hereke seramik buluntularını bezeme ve teknik açıdan Zeuksippus seramikleri ile benzerliğine işaret ederek tanıtmak ve Hereke Kalesi'nin önemli bir sırlı seramik üretim merkezi olduğuna dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hereke Kale, Üretim merkezi, Sırlı kazıma bezeli, Bizans seramiği, Zeuksippus

THE BYZANTINE GLAZED SGRAFFITO CERAMICS MANUFACTURED AT THE HEREKE CASTLE

Füsun TÜLEK
Kocaeli University

The glazed sherds uncovered at the Hereke Castle excavations are striking, with vibrant, lustrous, and intense colors. The Hereke glazed sherds are outstanding and easily distinguished among the other uncovered potsherds of the excavations. The local museum conducted excavations at the site for the 2011 restoration project of the castle. Since then, the small finds from the excavations have been stored in the museum's depots for future scientific examination. Among the three thousand sherds are the trivets, as kiln furniture, and wasters and half-manufactured pieces, which denote the production of the found glazed ceramics at the site. The sherds, with their production and decoration techniques, are Byzantine glazed sgraffito ceramics in red paste, featuring chocolate brown and orange colors. The glaze is thick and vitrified. The Hereke glazed ceramics feature a colorless, clear glaze over a white slip, with decoration in concentric circles on the tondo/base and rouletting at the rim in one, two, or three lines. Some vessels of Zeuxippus types feature floral or geometric motifs in the medallion adorning the base of the vessel, accompanied by decoration with incised lines radiating from the base to the rim, resembling a comb. The Hereke potters produced red-paste, glazed sgraffito ceramics in the tradition of Zeuxippus ware, similar in technique and decoration style to those manufactured at other Zeuxippus ceramics production centers, such as Constantinople and Anaia Castle.

This paper aims to introduce the ceramic finds, elucidate the decoration, and identify the ceramics as those of the Zeuxippus Family, and Hereke Castle as one of the leading production centers.

Keywords: Hereke Castle, Production center, Glazed sgraffito decorated, Byzantine ceramics, Zeuxippus

GELENEKSEL BİR KONUTUN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ: MARDİN YAŞAYAN MÜZE ÖRNEĞİ

Şerif TÜMER
Mardin Artuklu Üniversitesi

Mardin şehri: dokusu, mimari eserleri ve iyi korunmuş geleneksel konutları ile Anadolu'nun özel şehirlerindendir. Şehir silüetinin temel etkenlerinden olan konutları da hâlihazırda aynı amaçla kullanılmakta ya da yeniden işlevlendirilerek varlıklarını sürdürmektedir. Kafe, otel veya restoran olarak kullanılan bazı geleneksel Mardin evleri yerli ve yabancı gezginler tarafından büyük ilgi görmektedir. Mardin evlerinde yeniden işlevlendirmenin bir başka örneği de bu bildiri kapsamında ele alınacak olan müzeye dönüşümdür. Eski Mardin olarak bilinen bölgede yer alan 102. ada 38. parselde yer alan İbrahim Aca evi “Yaşayan Müze” adı altında yaşayan bir kültür varlığı olarak varlığını sürdürmektedir. Konut-müzedeki telkârî atölyesi, kurşun dökme odası ve arbanilerin (vurmalı çalgı) bulunduğu mekânlar yer alır. Bunun dışında konut-müzenin avlusu kafe olarak hizmet vermektedir. Geleneksel bir Mardin konutu olan İbrahim Aca evi (Yaşayan Müze) bulunduğu sokaktaki kafeye çevrilen bir başka geleneksel konut ve sokağın devamındaki abbara ile turistik bir sokak dokusu hüviyeti kazanmıştır. Zemin artı bir katlı olarak tasarlanan konak geleneksel bir Mardin evinin tipik örneği olmakla beraber Mardin halk kültürü ve sanatından örneklerin sunulduğu ve yaşatıldığı bir kültür merkezi olarak varlığını sürdürmektedir. Bu bildiri kapsamında ele alınan konut-müzenin dönüşümü ve yeniden işlevlendirme süreci irdelenecektir. Plân ve görseller çalışmaya dâhil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mardin, Mardin evleri, Müze, Yaşayan müze, Folklor

RE-FUNCTIONING OF A TRADITIONAL HOUSE: THE EXAMPLE OF MARDİN LIVING MUSEUM

Şerif TÜMER
Mardin Artuklu University

The city of Mardin is one of the special cities of Anatolia with its texture, architectural works and well-preserved traditional houses. Their residences, which are one of the main factors of the city skyline, are currently used for the same purpose or continue to exist by being re-functioned. Some traditional Mardin houses used as cafes, hotels or restaurants attract great attention from local and foreign travelers. Another example of re-functioning in Mardin houses is the transformation into a museum, which will be discussed within the scope of this paper. The İbrahim Aca house, located on the 38th parcel of the 102nd island in the region known as Old Mardin, continues its existence as a living cultural asset under the name of "Living Museum". The residence-museum includes a filigree workshop, a lead casting room and spaces for arbanis (percussion instruments). Apart from this, the courtyard of the residence-museum serves as a cafe. The İbrahim Aca house (Living Museum), a traditional Mardin house, has gained the identity of a touristic street texture with another traditional house turned into a cafe on the street where it is located and the abbara further down the street. Although the mansion, designed as a ground plus one storey, is a typical example of a traditional Mardin house, it continues to exist as a cultural center where examples of Mardin folk culture and art are presented and kept alive. The transformation and refunctioning process of the residence-museum discussed within the scope of this paper will be examined. Plans and visuals were included in the study.

Keywords: Mardin, Mardin houses, Museum, Living museum, Folklore

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE BİR İŞ BİRLİĞİ ALANI: SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS

Günnur Tuba TÜRKSAVAŞ
Anadolu Üniversitesi

Kültürlerin kalıcı ögesi ve kültür aktarımı unsuru olarak öncelikle mimari eserlerin, arkeolojik buluntuların görüldüğü yaklaşım özellikle somut olmayan kültürel öğelerin, sözlü kültürün de öne çıkması ve bunlara dayalı bir kültürel miras yapısına sahip toplumların da fark edilir ve dikkate alınır olması ile yerini somut olmayan kültürel miras kavramının da dikkate değer olduğu bir perspektife bırakmıştır. UNESCO'nun 2003 yılında kabul ettiği sözleşme ile bu toplumların ve onların kültürel mirasının korunmaya değer ve geleceğe aktarılmasının da gerekli görülmesinin teyidi ile somut olmayan kültürel miras yalnızca bu toplumlar için değil Türkiye gibi somut mirası kadar sözlü kültür ve geleneğinin de zengin öğeler barındırdığı, toplumlarda da ön plana çıkmıştır. Bu çalışmada Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras unsurları açısından çeşitlilik arz eden kentlerinden biri olan Eskişehir'deki somut olmayan kültürel miras örneklerinin uluslararası ilişkiler perspektifi ile multidisipliner incelenmesi amaçlanmıştır. Eskişehir'in kültürel zenginliği tarihin farklı dönemlerinde aldığı göçler ile zaman içerisinde adeta bir halı gibi dokunmuştur. Halının geleneksel Türk düğümüne, göçlerle bu kente gelen rengarenk boyalar desen vermiştir. Bu boyalar Tatar, Çerkes, Rumeli göçleri ile Eskişehir'in yerel manav kültürünü beslemiştir. Çalışmamızda bu toplumların kültürel miras öğelerinin Türkiye ile Kuzey Kafkasya/Rusya Federasyonu, Kırım, Romanya, Bulgaristan ve Balkan devletleri arasında iş birliğine katkıları incelenecektir. Somut olmayan miras öğelerinin Türkiye'nin söz konusu devletler ile ikili ilişkilerine kültürel diplomasi yolu ile katkıda bulunabileceği değerlendirilmektedir. Çalışmamızda metodolojik olarak tarihsel verilerin incelenmesi ve sözlü kültürel öğeleri içeren belgesel ve ikincil kaynak verileri ile bulguların yorumlanması yaklaşımı benimsenmiştir. Çalışmanın sanat tarihi, halk bilim ve uluslararası ilişkileri içeren geniş bir sahada katkı sunarak bu konuda düşünce pratiklerine vesile olması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, Eskişehir, Göç, UNESCO, Uluslararası İlişkiler

A FIELD OF COOPERATION IN INTERNATIONAL RELATIONS: INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

Günnur Tuba TÜRKSAVAŞ
Anadolu University

The approach in which architectural artifacts and archaeological finds are primarily seen as permanent elements of cultures and elements of cultural transmission has been replaced by a perspective in which the concept of intangible cultural heritage is also worthy of attention, especially with the prominence of intangible cultural elements, oral culture, and the recognition and consideration of communities with a cultural heritage structure based on them. With the confirmation that these communities and their cultural heritage are worth preserving and it is necessary to transfer them to the future with the agreement adopted by UNESCO in 2003, intangible cultural heritage has come to the fore not only for these communities, but also in societies such as Türkiye, where oral culture and tradition contain rich elements as well as tangible heritage. In this study, it is aimed to examine the intangible cultural heritage examples in Eskişehir, one of Türkiye's most diverse cities in terms of intangible cultural heritage elements, from a multidisciplinary perspective with an international relations perspective. Eskişehir's cultural richness has been woven like a carpet over time with the migrations it has received in different periods of history. The traditional Turkish knot of the carpet was patterned by the colorful dyes that came to this city with migrations. These dyes fed the Tatar, Circassian and Rumelia migrations and the local Manav(yoruk) culture of Eskişehir. In our study, the contributions of the cultural heritage elements of these communities to the cooperation between Türkiye and the North Caucasus/Russian Federation, Crimea, Romania, Bulgaria and the Balkan states will be examined. It is evaluated that intangible heritage elements can contribute to Türkiye's bilateral relations with these states through cultural diplomacy. In our study, the methodological approach of analyzing historical data and interpreting the findings with documentary and secondary source data including oral cultural elements has been adopted. It is aimed that the study will contribute to a wide range of fields including art history, folklore and international relations and will lead to thought practices in this field.

Keywords: Cultural heritage, Eskişehir, Migration, UNESCO, International Relations

İSTANBUL BÜYÜKDERE FİDANLIĞINDAKİ YAPILARIN ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARİSİNDEKİ YERİ

Zeynep UÇAR ÖZKURT
Kültür ve Turizm Bakanlığı

Cumhuriyetin ilanının ardından, genç Türk Devleti, çağdaş uygarlıklar seviyesine ulaşabilmek, dönemin diğer modern ve gelişmiş ülkeleri ile aynı seviyeye gelebilmek ve ayrıca savaş yaralarını sararak ülkenin gelişmişlik düzeyini arttırmak adına Atatürk'ün önderliğinde yeni adımlar atmaya başlamıştır. Bu nedenle de ülkenin içinde bulunduğu durum ve ihtiyaçlar doğrultusunda yeni eğitim vizyonu geliştirilmiş ve buna istinaden yeni kurum ve tesisler kurulmuştur. Ülkenin dört bir yanında açılan bu mekânlar genç nesillerin ülke ekonomisine ve gelişimine katkı sağlamasını ve daha donanımlı, kendi kendine yetebilen bir milletin temelini atmayı hedef almıştır. Bu bağlamda açılan yeni kurum kuruluş ve tesisler, genç cumhuriyetin yeni vizyon ve misyonunu, kendine haslığını dönemin modern mimarisi ile uzun yıllar süregelen mimarlık tarihimizi harmanlayarak mimaride farklı bir tarz ortaya koymuştur. İhtiyaç doğrultusunda inşa edilen bu yapılar genç cumhuriyetin yeni kurumlarında dönemin yerel mimarları elinde hayat bularak 1923 ve 1950 yılları arasındaki Türkiye'ye yeni bir kimlik kazandırmıştır.

Bu kurumlardan biri olan ve 1928 yılında Atatürk'ün direktifi ile açılarak uzun yıllar hizmet veren Büyükdere Meyve Islah İstasyonu modern tohumlar ve fidanların yetiştirildiği, modern teknikler ile çiftçilik eğitiminin verilerek genç nesillerin yeni ve çağdaş tarımı öğrenip buradan yurdun dört bir yanına bu teknikleri taşıdığı, ulusal ve uluslararası fuarların düzenlendiği ve ülkenin kendi kendine yetebilen zirai bir seviyeye ulaşmasının amaçlandığı, genç Türkiye'nin yeni mekânlarından biri olmuştur. Bu alanda gerçekleştirilecek olan eğitim ve zirai faaliyetler için yeni ve modern binalar farklı zaman dilimlerinde inşa edilmiştir. Bu çalışmada Büyükdere Meyve Islah İstasyonu'nun yani yeni adıyla Büyükdere Fidanlığının ve içerisinde bulunan yapıların önemi, dönemin mimarisi içerisindeki yeri ele alınacaktır. Yapıların günümüzdeki durumu, eski durumları, mimari tasarımları, dönemin diğer yapıları ile benzerlikleri ve erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı içerisindeki yeri ve önemi değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet, Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Türk Mimarlığı, Büyükdere, Büyükdere Fidanlığı

THE PLACE OF THE STRUCTURES IN ISTANBUL BÜYÜKDERE FIDANLIĞI (NURSERY) IN EARLY REPUBLICAN PERIOD ARCHITECTURE

Zeynep UÇAR ÖZKURT
Kültür ve Turizm Bakanlığı

Following the Republic's declaration, Atatürk led the developing Turkish State to engage in fresh initiatives in order to bring it up to the level of modern civilizations, to compete with other developed nations of the era, and to repair the wounds of war while increasing the nation's level of development. Accordingly, a new educational vision was developed in line with the country's needs and circumstances, and new institutions and facilities were established. These venues, opened throughout the country, aimed to contribute to the national economy and development through younger generations, and to lay the foundation for a self-sufficient and well-equipped nation. Within this framework, the newly established institutions, organizations, and facilities combined the new vision and mission of the young republic with the country's long-standing architectural heritage and the modern architecture of the era, thus creating a unique architectural style. Constructed based on necessity, these buildings brought to life a new architectural identity for Turkey between 1923 and 1950, shaped by local architects of the period within the new institutions of the Republic.

One of these institutions, the Büyükdere Fruit Research Station, was established in 1928 by the directive of Atatürk and served for many years. It became one of the new venues of young Turkey where modern seeds and saplings were cultivated, agricultural education using modern techniques was provided, and young generations learned about contemporary farming methods and spread these techniques throughout the country. It also hosted national and international fairs and aimed to help the country achieve self-sufficiency in agriculture. To support the educational and agricultural activities to be carried out in this area, new and modern buildings were constructed at different times. This study will examine the significance of the Büyükdere Fruit Research Station—now known as the Büyükdere Nursery—and the buildings within it, and their place within the architecture of the era. The current condition of these structures, their original state, architectural designs, similarities with other buildings of the period, and their place and importance within Early Republican architecture will be evaluated.

Keywords: Early Republican, Early Republican Architecture, Turkish Architecture, Büyükdere, Büyükdere Fidanlığı

PİSİDİA ANTİOKHEİA KİLİSELERİNİN AYDINLATMASINDA KULLANILAN YENİ BİR CAM KANDİL FORMU

Habibe UĞUZ
Pisidia Antiokheia Kazı Üyesi

Isparta İli, Yalvaç İlçesi'nde yer alan Pisidia Antiokheia Antik Kentinde, 2024 yılında Aedilicus Tepesindeki Kilise olarak adlandırılan alanda gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla açığa çıkartılan bir grup cam kandil, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Kilisenin güney batısında bulunan kemerli kapının önündeki kare planlı mekânın, güney duvarının dışında yapılan kazılarda çok sayıda cam kandil formuna ait parçalar bulunmuştur. Bu parçaların tamamı, ağızdan kulplu kandil formuna aittir. Ağızlarında yer alan üç adet kulplarının dışında, dip kısımlarında bulunan halka ile diğer cam kandil formlarından ayrılmaktadırlar. Şimdilik ünik bir cam kandil form özelliği taşıması açısından oldukça önem taşımaktadırlar. Alanda, kandil parçalarının yanı sıra, yine bu kandillerle birlikte kullanılan; bronz kurşun karışımlı fitil sabitleyiciler ve bronz askı parçaları da bulunmuştur. Bu parçalar, cam kandillerin kullanım şekilleri hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Çalışmalar sonucu, kompleks bir yapı olan kilisenin, etrafındaki yapılarında görülen cam, seramik ve ekmek fırını gibi üretim hanelerin olması da, kilisenin kendi kendine yeten ve kendi üretimini yapabilecek güce sahip olduğunu göstermektedir.

Çalışma kapsamında değerlendirilen kandiller için, benzer örneklerinin bulunmasına yönelik yapılan literatür taramasında; şimdilik bu kandil formuna benzeyen tek bir parçanın Kilika Bölgesindeki Olba Antik Kentinde var olduğu görülür. Bu nedenle, ünik bir özellik taşıyan bu kandil formunun, ilerleyen dönemlerde yapılacak olan kazı çalışmalarıyla, Pisidia Bölgesine mi özgü yoksa Anadolu'da bir yayım alanının olup olmadığını göstermesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Pisidia, Antiokheia, Kilise, Cam, Cam Kandil

A NEW FORM OF GLASS LAMP USED IN THE ILLUMINATION OF THE CHURCHES OF ANTIOCH IN PISIDIA

Habibe UĞUZ
Member of Pisidia Antioch Excavation

The subject of the study is a group of glass lamps unearthed during excavations carried out in the area called the Church on the Aedilicus Hill in the Pisidia Antioch Ancient City located in the Yalvaç District of Isparta Province in 2024. In the excavations carried out outside the southern wall of the square-planned space in front of the arched door in the southwest of the church, many glass lamp form fragments were found. All of these fragments belong to the mouth-handled lamp form. Apart from the three handles on their mouths, they are distinguished from other glass lamp forms by the ring on their bottoms. For now, they are quite important in terms of having a unique glass lamp form feature. In addition to the lamp fragments, bronze-lead-mixed wick fixers and bronze hanger fragments used with these lamps were also found in the area. These fragments are important in terms of providing information about the usage of glass lamps. As a result of the studies, the church, which is a complex structure, and the production facilities such as glass, ceramics and bread ovens seen in the surrounding structures show that the church is self-sufficient and has the power to do its own production.

In the literature review conducted to find similar examples for the lamps evaluated within the scope of the study, it is seen that for now, there is only one piece resembling this lamp form in the Ancient City of Olba in the Cilicia Region. Therefore, it is important that this lamp form, which has a unique feature, will be shown, with excavations to be carried out in the future, whether it is specific to the Pisidia Region or whether it has a distribution area in Anatolia.

Keywords: Pisidia, Antiokheia, Church, Glass, Glass Lamp

MİLET İŞİ VE MAVİ-BEYAZ ÇİNİ SERAMİKLERDE KULLANILAN GEOMETRİK DESENLER

Zübeyde UZUN
Karabük Üniversitesi

İleri geometri biliminin ürünü olan geometrik desenler farklı simetri sistemleriyle çoğalarak sonsuzluğa uzanırlar. Bu geometrik desenler İslam mimari ve kitap sanatlarının vazgeçilmez ögesi olmuşlardır. Anadolu'daki Türk çini seramik sanatının tarihi serüvenine bakıldığında geometrik desenlerin mimari ve kitap sanatlarındaki yoğun ve girift kullanımını bulamayız. Anadolu Selçuklu döneminden elimize çok fazla sayıda seramik ya da bu seramiklerin varlığının delili olan yazılı kaynak ulaşmamıştır. Beylikler dönemine gelindiğinde millet işi olarak bilinen ve aslında İznik başta olmak üzere Anadolu'nun farklı bölgelerinde üretilen kırmızı hamurlu beyaz astarlı seramiklerdeki süslemelerde çok da sistemli olarak yapılmayan geometrik desenler oldukça sade kompozisyonlardan ibarettir. Bu seramiklerin genellikle merkezinde bulunan süslemelerde davut yıldızı ve basit geometrik şekillerin münavebeli boyanması dışında girift kompozisyonlara rastlanmaz. Hem malzeme hem de dekorlamada çok ince işçiliğin uygulanmadığı millet işi seramikler çoğunlukla çukur tabaklar ve kaselerdir. Erken dönem Osmanlı seramiklerinden itibaren artık saraydan yönetilen İznik üretimi beyaz hamurlu mavi-beyazlar oldukça girift kompozisyonların yer aldığı seramiklerdir. Osmanlı mavi-beyazlarında az sayıda çukur tabak dışında kandillerin kaidesinin altlarına yıldız ve farklı çizgi ağlarının oluşturduğu geometrik kompozisyonlar yapılmıştır. Bunun dışında düğüm ustası olarak adlandırılan bir döneme denk gelen ve düğüm motifi olarak bilinen desenler oldukça fazla seramik yüzeylerde kullanılmıştır. Çalışma kapsamında millet işi ile başlayacak olan seramiklerin üzerindeki geometrik desenlerin incelenmesi Osmanlı mavi-beyaz seramikleri ile son bulacaktır. Kompozisyonlarda yer alan geometrik desenler sınıflandırılacak ve başka nerelerde, hangi malzeme ile kullanıldığı tespit edilerek karşılaştırma yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mavi-Beyaz, Millet İşi, Çini Seramik, Geometrik Desenler, Süsleme

GEOMETRIC PATTERNS USED IN MILET WORK AND BLUE-WHITE TILE CERAMIC

Zübeyde UZUN
Karabuk University

The geometric patterns, which are the products of advanced geometry, multiply with different symmetry systems and extend to infinity. These geometric patterns have become indispensable elements of Islamic architecture and book arts. When we look at the historical adventure of Turkish tile ceramic art in Anatolia, we cannot find the intensive and intricate use of geometric patterns in architecture and book arts. We have not reached many ceramics or written sources that prove the existence of these ceramics from the Anatolian Seljuk period. When we come to the Principalities period, the geometric patterns known as Miletus work and actually produced in different regions of Anatolia, especially in Iznik, in the decorations of red-paste white-lined ceramics, which are not made very systematically, consist of quite plain compositions. In the decorations generally found in the center of these ceramics, there are no intricate compositions except for the alternating painting of the star of David and simple geometric shapes. Miletus work ceramics, where very fine workmanship is not applied in both material and decoration, are mostly deep plates and bowls. From the early Ottoman ceramics onwards, the white-paste blue-whites produced in Iznik, which were now managed by the palace, are ceramics with quite intricate compositions. In the Ottoman blue-whites, except for a few deep plates, geometric compositions consisting of stars and different line networks were made under the bases of the lamps. Apart from this, patterns known as knot motifs, which coincide with a period called the knot master, were used quite a lot on ceramic surfaces. The study will start with Miletus work and the examination of the geometric patterns on the ceramics will end with Ottoman blue-white ceramics. The geometric patterns in the compositions will be classified and comparisons will be made by determining where and with which materials they were used.

Keywords: Blue-White, Miletus Work, Tile Ceramics, Geometric patterns, Ornamentation

ÜNİVERSİTELERDE SANAT GALERİSİ VEYA SANAT MÜZESİ GEREKLİLİĞİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER: AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ SANAT GALERİSİ

Hacer Sibel ÜNALAN ÖZDEMİR
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

“Güzel faydalı olduğu için hepimizindir” der, ressam Bedri Rahmi Eyüboğlu. Sanatta yaratıcılık, duygusallıktır; teknik ise maddecidir. Bilim, sanat, felsefe, sosyoloji ve psikoloji sanatla aynı köklerden alırlar suyunu.

Toplumların gelişmişlik göstergelerinden birini kuşkusuz sanat galerileri ve müzeler oluşturmaktadır. Sanat yapıtları, üretildikleri kültürleri topluma en iyi yansıtan değerlerdir. Bu bağlamda sanatın değerini insanlara aktarmak, onların değerlendirme yapmalarını sağlamak ve gelecek nesillere bu birikimlerini iletmek konusunda sanat en önemli araçtır. Üniversitelerin 15. yy. dan bu yana sanat koleksiyonlarına sahip oldukları bilinmektedir. Üniversite sanat müzeleri; öğrencilerin, öğretim üyelerinin, üniversite personelinin ve ziyaretçilerin sanata ilgisini, eleştirel düşünmeyi, estetik takdiri anlamalarını sağlar. Üniversite sanat galerileri ve müzeleri ile sanat yapıtları, başta öğrenciler olmak üzere her kitleye geçmiş ve gelecek arasında köprü oluştururlar. Dünyanın bütün üniversitelerinin kimliklerini bilim ve sanat temsil eder. Deneye ve gözleme dayalı bilimsel bilgi üretimi örnek toplamayla, sanatta da koleksiyon oluşumuyla sağlanmaktadır. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesinde özel çabalarımızla oluşturulan Sanat Galerimizdeki geleneksel ve çağdaş sanat eserleri ile toplumun her kesimine kültürel ve evrensel bir hizmet sunulması amaçlanmıştır. Sanat Galerimizde, farklı sanatçıların, farklı konu, teknik ve malzemeyle oluşturdukları yüzden fazla resim ile iç ve dış alan heykeli yer almaktadır. Sanat yapıtlarının Fakültemiz Sanat Galerisi’nde sergilenmesi Aydın’da ilgi görerek pek çok ziyaretçiyi üniversiteye çekmiş ve topluma farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bu kültürel hizmet, sanatın iyileştirici ve birleştirici gücünü kanıtlamaktadır. Makamlar geçicidir ancak sanat yapıtları nesiller boyunca kalıcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Sanat Galerisi, Üniversite Sanat Müzesi, Sanat Koleksiyonu, Resim, Heykel

**THOUGHTS ON NECESSITY FOR GALLERY OR MUSEUM OF ARTS IN
UNIVERSITIES: GALLERY OS ARTS IN FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL
SCIENCES AYDIN ADNAN MENDERES UNIVERSITY**

Hacer Sibel ÜNALAN ÖZDEMİR
Aydın Adnan Menderes University

“The Beautiful belongs to all of us since it is of use” once said by Bedri Rahmi Eyüboğlu, one of the eminent artists. Creativeness is directly related to emotions in art while the technique is material-related. Science, philosophy, sociology and psychology absorb needed water from the same root as does art.

Undoubtedly, one of the prominent criteria for levels of development in communities is that they boast art galleries and museums. Works of art are the assets which best reflect the cultures to feed and create themselves upon their own societies. In this sense, the art itself is the most important means in that it can transfer the value of works to people enabling them to assess and convey invaluable collections to the next generations. It is known that universities all over the world have possessed art collections since 15th century. Art museums established in universities make it possible for the related faculty staff members and personnel, students and visitors to develop their interest in arts appreciate critical thinking and distill esthetical mindset.

Works of art exhibited in university art galleries allow almost every concerned mass and students in particular to bridge between today and the past. Science, arts and their products have always represented identities of all universities everywhere in the world. Scientific knowledge production based on experimentation and observation is achieved through sample collection, and in art through collection formation.

Our Art Gallery, which was created with our special efforts at Aydın Adnan Menderes University Faculty of Humanities and Social Sciences, aims to provide a cultural and universal service to all segments of society with traditional and contemporary works of art. Our Art Gallery includes more than a hundred paintings and indoor and outdoor sculptures created by different artists with different subjects, techniques and materials. The exhibition of works of art in our Faculty Art Gallery has attracted attention in Aydın, drawing many visitors to the university and bringing a different perspective to society. This cultural service proves the healing and unifying power of art. Statues and titles are doomed to be temporary and left to oblivion but works of art will last for generations.

Keywords: University Art Gallery, University Art Museum, Art Collection, Painting, Sculpture

AMASRA MÜZESİNDEKİ ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ SİKKELERİ

Abdül Halim VAROL
Bartın Üniversitesi

Anadolu'yu yurt edinen Selçuklular, ilk dönemlerinde Bizans ve diğer İslam devletlerine ait sikkeleri kullanmışlar, ilerleyen süreçte altın (dinar), gümüş (dirhem) ve bakır (fels) sikkeler bastırmışlardır. Anadolu Selçuklu Devleti'ne ait günümüze ulaşan en erken sikkeler, I. Mesud döneminde basılmış bakır malzemeli örneklerdir. Altın ve gümüş malzemeli ilk örnekler ise II. Kılıç Arslan dönemine aittir. Bu tarihten itibaren sikke basımının II. Mesud dönemine kadar kesintisiz olarak sürdüğü anlaşılmaktadır. Bu dönemin zirvesini ise I. Alâeddin Keykubad'ın bastırdığı altın sikkeler oluşturmaktadır. Diğer medeniyetlerde olduğu gibi, Anadolu Selçukluları da bastırdıkları sikkelerle yalnızca maddi değeri olan araçlar üretmekle kalmamış, üzerlerindeki yazı ve süslemeler aracılığıyla anlam yüklü mesajlar da iletmışlerdir. Dolayısıyla sikkelerinde yazının yanı sıra figürlü, bitkisel ve geometrik unsurlara yoğun şekilde yer vermişlerdir. Bu çalışma kapsamında, Bartın Amasra Müzesi envanterine kayıtlı Anadolu Selçuklu Devleti'ne ait 42 adet sikke tespit edilmiştir. Söz konusu sikkeler; II. Rükneddin Süleymanşah, I. Gıyâseddin Keyhusrev, I. Alâeddin Keykubad, II. Gıyâseddin Keyhusrev, II. İzzeddin Keykâvus, III. Gıyâseddin Keyhusrev, IV. Rükneddin Kılıç Arslan ve üç kardeş (II. İzzeddin Keykâvus - IV. Rükneddin Kılıç Arslan - II. Alâeddin Keykubad) dönemlerine aittir. İncelenen sikkeler, kompozisyon zenginliği bakımından Anadolu Selçuklu sikkelerinin adeta bir özeti niteliğinde olmaları sebebiyle önem arz etmektedir. Çalışmada sikkeler, genel tanım ve kompozisyon özellikleriyle tanıtılarak, eserlerin Türk sanatı ve Türk sikke geleneği içerisindeki önemlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sikke, Anadolu Selçuklu Devleti, Nümismatik, Amasra Müzesi, Süsleme

ANATOLIAN SELJUK STATE COINS IN AMASRA MUSEUM

Abdül Halim VAROL
Bartın University

The Seljuks, who made Anatolia their homeland, used the coins of Byzantium and other Islamic states in their early period, and later minted gold (dinar), silver (dirham) and copper (fels) coins. The earliest surviving coins of the Anatolian Seljuk Empire are copper examples minted during the reign of Mesud I. The first examples in gold and silver belong to the reign of Kılıç Arslan II. It is understood that the minting of coins continued uninterruptedly from this date until the reign of Masud II. The peak of this period is the gold coins minted by Alaeddin Keykubad I. As in other civilizations, the Anatolian Seljuks not only produced instruments of material value, but also conveyed meaningful messages through the inscriptions and ornaments on their coins. Therefore, they used figural, floral and geometric elements as well as writing on their coins. Within the scope of this study, 42 coins belonging to the Anatolian Seljuk State registered in the inventory of the Bartın Amasra Museum are identified. The coins in question belong to the periods of Rukn al-Din Suleiman Shah II, Ghiyath al-Din Kaykhusraw I, Ala al-Din Kay-Qubad I, Ghiyath al-Din Kaykhusraw II, İzzeddin Keykâvus II, Ghiyath al-Din Kaykhusraw III, Rukn al-Din Qilij Arslan IV and three brothers (Izz ad-Dîn Kaykâvus II - Rukn al-Din Qilij Arslan IV - Ala al-Din Kay-Qubad II). The analyzed coins are important because they are almost a summary of Anatolian Seljuk coins in terms of composition richness. The aim of this study is to introduce the coins with their general description and composition features and to reveal the importance of the works in Turkish art and Turkish coin tradition.

Keywords: Coin, Anatolian Seljuk Empire, Numismatics, Amasra Museum, Ornamentation

GÖRÜNMEYENİ GÖRÜNÜR KILMAK: BELKİS MUSTAFA’NIN TABLOSU ÜZERİNDEN VERNİK KATMANININ SANAT TARİHİ YORUMUNA ETKİSİ

Elis AKAY ÖZAKDAĞ
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Zaman içinde sanat eserlerinin yüzeyinde biriken ve oksitlenen vernik katmanları, orijinal renklerin üzerini kaplayarak eserin görsel algısını dramatik biçimde değiştirebilir. Bu durum, sadece eserin estetik görünümünü değil, aynı zamanda sanat tarihçilerinin yapacağı yorumları da doğrudan etkiler.

Bu sunumda, Belkıs Mustafa’ya ait “Büyükada’dan Peyzaj” (duralit üzerine yağlıboya, 20 × 30 cm) adlı eserin konservasyon süreci bağlamında, vernik temizliğinin hem fiziksel hem de yorumlayıcı düzeyde yarattığı dönüşüm ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Temizlik öncesinde tablo, kahverengimsi ve puslu bir katmanla kaplanmış olup, denizin maviliği ve ağaçların yeşili silik ve bastırılmış bir görünümdeydi. Oksitlenmiş vernik katmanının dikkatli ve kontrollü şekilde uzaklaştırılması sonucunda, yüzeydeki renkler ve ince detaylar belirginleşmiş, sahnenin ışığı ve atmosferi yeniden görünür hale gelmiştir.

Bu dönüşüm, sadece yüzeyde fiziksel bir temizlikten ibaret olmayıp, eserin estetik ve anlam katmanlarının da yeniden açığa çıkması anlamına gelmektedir.

Sunumda ayrıca, restorasyonun sanat tarihsel yorum üzerindeki etkisi, Mona Lisa gibi dünya çapında ünlü eserler üzerinden de tartışmaya açılacaktır. Böylece, konservasyon ve sanat tarihi disiplinleri arasındaki sınırların yumuşaması ve disiplinler arası bir bakış açısının önemi vurgulanacaktır. Görsel materyallerle desteklenen çalışma, konservasyonun yalnızca teknik bir işlem değil, aynı zamanda yorumlayıcı ve anlamlandırıcı bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vernik Katmanı, Sanat Tarihi Yorumu, Konservasyon, Sanat Eseri Restorasyonu, Görsel Algı

MAKING THE INVISIBLE VISIBLE: THE IMPACT OF VARNISH LAYERS ON ART HISTORICAL INTERPRETATION THROUGH BELKIS MUSTAFA'S PAINTING

Elis AKAY ÖZAKDAĞ
Mimar Sinan Güzel Sanatlar University

Over time, the varnish layers that accumulate and oxidize on the surface of artworks can dramatically alter the visual perception of the original colors. This phenomenon not only affects the aesthetic appearance of the artwork but also directly influences the interpretations made by art historians.

This presentation will focus on the conservation process of Belkıs Mustafa's painting titled "Landscape from Büyükkada" (oil on hardboard, 20 × 30 cm), examining the transformation brought about by varnish removal both on a physical and interpretative level.

Before cleaning, the painting was covered with a brownish, hazy layer that muted the blues of the sea and the greens of the trees. After the careful and controlled removal of the oxidized varnish, the colors and fine details became more pronounced, and the scene's light and atmosphere were restored.

This transformation is not merely a physical cleaning of the surface but also entails the reestablishment of the artwork's aesthetic and meaningful layers.

Furthermore, the presentation will discuss how restoration impacts art historical interpretation, referencing iconic works such as the Mona Lisa. By doing so, it advocates for a multidisciplinary approach that blurs the boundaries between conservation and art history. Supported by visual documentation, this study highlights conservation not only as a technical intervention but also as an interpretative and meaning-making process.

Keywords: Varnish Layer, Art Historical Interpretation, Conservation, Art Restoration, Visual Perception

BATI KARADENİZ BÖLGESİ BİZANS DÖNEMİ KİLİSELERİNDEKİ KERAMOPLASTİK SÜSLEME: TERRACOTTA QUATREFOİLS

Ercan VERİM
Süleyman Demirel Üniversitesi

Orta ve Geç Bizans dönemi cephe mimarisinde önemli bir bezeme türü olan keramoplastik süslemenin ilk örneklerinin 10. yüzyılda Balkan coğrafyasında ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bu çalışmanın odak noktasını oluşturan terracotta quatrefoil'ler, keramoplastik bezemenin dikkat çekici bir alt grubunu teşkil eder. Bugüne dek yapılan akademik yayınlarda, ağız kısmı quatrefoil, yonca, haç veya çiçek deseniyle şekillendirilmiş, dip kısmı ise tüp formunda olan bu mimari elemanlar için ortak bir terminoloji geliştirilememiştir; bu nedenle farklı çalışmalarda çeşitli isimlendirmelerle karşılaşmaktadır. Birçok araştırmacı, bu bezeme unsurlarının kökenini belirli coğrafyalara, özellikle Yunanistan ve Bulgaristan'a atfetme eğilimindedir. Bu yaklaşıma göre, quatrefoil'ler bu bölgelerde ortaya çıkmış ve ardından diğer Bizans topraklarına yayılmıştır. Ancak bu tartışmalarda, Bizans İmparatorluğu'nun merkezi olan Konstantinopolis ve imparatorluğun kültürel ve sanatsal üretimi açısından hayati önem taşıyan Anadolu çoğunlukla ihmal edilmiştir. Bu ihmalin temelinde, Türkiye'de keramoplastik süsleme üzerine yapılan araştırma ve yayınların sınırlı olması, dolayısıyla bu bezeme türünün yeterince tanınmaması ve bilinmemesi yatmaktadır. Bu çalışma, söz konusu araştırma boşluğunu doldurmayı hedeflemekte ve öncelikli olarak Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki Bizans dönemi kiliselerinde tespit edilen ve bölge müzelerinde korunan terracotta quatrefoil'leri detaylı bir şekilde incelemektedir. Çalışmanın kapsamını genişletmek ve değerlendirmeyi daha anlamlı kılmak amacıyla, Karadeniz'in diğer bölümleri ile Türkiye'nin Ege, Akdeniz ve İç Anadolu gibi farklı bölgelerinde yer alan, hem in situ olan hem de olmayan bazı terracotta quatrefoil örnekleri de analize dahil edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında, terracotta quatrefoil'lerin ortaya çıkışı, coğrafi dağılımı, tipolojisi ve tarihsel süreç içindeki gelişimi hakkında yeni hipotezler öne sürülmüştür. Araştırmanın ortaya koyduğu en önemli sonuçlardan biri, keramoplastik süslemenin ve özelde terracotta quatrefoil'lerin, niceliksel olarak Bizans İmparatorluğu'nun batı topraklarında olduğu kadar doğusunda, özellikle Anadolu'da da yaygın bir biçimde kullanılmış olduğudur. Bu durum, yalnızca Karadeniz Bölgesi'ndeki onlarca yapıda değil, aynı zamanda Türkiye'nin Ege ve Akdeniz kıyıları ile İç Anadolu Bölgesi'nde de bu unsurların tespit edilmesiyle güçlü bir şekilde desteklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Batı Karadeniz, Bizans, Kilise, Keramoplastik, Terracotta

CERAMOPLASTIC ORNAMENT IN BYZANTINE CHURCHES OF THE WESTERN BLACK SEA REGION: TERRACOTTA QUATREFOILS

Ercan VERİM
Suleyman Demirel University

It is accepted that the first examples of ceramoplastic decoration, an important type of ornamentation in Middle and Late Byzantine facade architecture, emerged in the Balkan region in the 10th century. Terracotta quatrefoils, which form the focus of this study, constitute a notable subgroup of ceramoplastic decoration. In academic publications to date, a common terminology has not been developed for these architectural elements—whose mouth is shaped with a quatrefoil, clover, cross, or floral pattern, and whose base is tubular in form; therefore, various appellations are encountered in different studies. Many researchers tend to attribute the origin of these decorative elements to specific regions, particularly Greece and Bulgaria. According to this approach, quatrefoils emerged in these regions and subsequently spread to other Byzantine territories. However, in these discussions, Constantinople, the center of the Byzantine Empire, and Anatolia, which was vitally important for the empire's cultural and artistic production, have been largely neglected. The basis of this neglect lies in the limited research and publications on ceramoplastic decoration in Turkey, and consequently, this type of decoration not being sufficiently recognized and known. This study aims to fill the aforementioned research gap and primarily examines in detail the terracotta quatrefoils identified in Byzantine churches in the Western Black Sea Region and those preserved in regional museums. To broaden the scope of the study and make the assessment more meaningful, some terracotta quatrefoil examples, both in situ and not in situ, located in other parts of the Black Sea and in different regions of Turkey such as the Aegean, Mediterranean, and Central Anatolia, have also been included in the analysis. In light of the data obtained, new hypotheses have been proposed regarding the emergence, geographical distribution, typology, and historical development of terracotta quatrefoils. One of the most important conclusions revealed by the research is that ceramoplastic decoration, and specifically terracotta quatrefoils, were used as extensively (quantitatively) in the eastern territories of the Byzantine Empire, particularly in Anatolia, as they were in its western lands. This finding is strongly supported by the identification of these elements not only in dozens of structures in the Black Sea Region but also on the Aegean and Mediterranean coasts and in the Central Anatolia Region of Turkey.

Keywords: Western Black Sea, Byzantine, Church, Ceramoplastic, Terracotta

BEŞİKTAŞ DENİZ MÜZESİ KOLEKSİYONUNDAN 19. YÜZYIL BAŞINA AİT ‘ESKİ SANCAC ALBÜMÜ’: DÜNYA SANCACLARI

Nalan YAKARÇELİK
MSB/ DZKK/ Deniz Müzesi Komutanlığı

Kaptanı Derya Küçük Hüseyin Paşa aracılığıyla Sultan III. Selim’e takdim edilmiş olan, Beşiktaş Deniz Müzesi koleksiyonuna ait sancak albümünün değerlendirmesi, bu çalışmanın ana konusudur.

Geleneksel formda deri ciltli, ebrulu, Türk Rokokosu tarzında süslemeli albümde onlarca adet farklı ülke, şehir, eyalet, beylik, dükalık vb. sancağı, yüksek kalitede sulu boya ile resmedilmiş, altlarına aidiyeti yazılmıştır. Amerika’dan Kuzey Avrupa’ya, Akdeniz’den Uzak Doğu’ya, Afrika’dan Hind Denizi’ne uzanan alanda, çoğunluğu denizcilere ait sancak resmedilmiştir. Busancak sahiplerinin çoğu Osmanlı ile dolaylı ya da dolaysız ilişkide bulunmuştur. Sancaklardaki bazı sembol ve armalar bugün ait olduğu bölgede tamamen kullanımdan kalkmış, bazılarıysa hala devam etmektedir.

Bu çalışmada; yapısı belli olmayan albüme dair, Piri Reis’in Kitabı Bahriye yazmaları ve 1513 tarihli Dünya Haritası, Deniz Müzesi koleksiyonunda bulunan Mürsiyeli Tabib İbrahim’in Akdeniz Haritası, orijinal gemi sancakları ve 19. yüzyıla ait sancak levhaları, Katip Çelebi’nin Cihannüma ve Tuhfetü’l Kibar fî Esfari’l Bihar adlı eserleri ile Nicolas Aubin’in 1737’de yayınladığı “La Connoissance Des Pavillons” adlı kitabı karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmış, renk, form, aidiyetleri bugünkü sancak- bayrak- armalarla karşılaştırılarak, güncel bağlam ve durumları irdelenerek, albümün yapım tarihi, belgesel niteliği belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sancak, Denizcilik, III. Selim, Deniz Müzesi, İkonografi

THE ‘OLD FLAG ALBUM’ FROM THE EARLY 19TH CENTURY IN THE COLLECTION OF THE BEŞİKTAŞ NAVAL MUSEUM: WORLD FLAGS

Nalan YAKARÇELİK

Ministry of National Defence / Turkish Naval Forces Command / Beşiktaş Naval Museum

The primary focus of this study is the evaluation of a flag album from the collection of the Beşiktaş Naval Museum, which was presented to Sultan Selim III by Kapudan Pasha Küçük Hüseyin Pasha.

The album, bound in leather in a traditional format and decorated in the Turkish Rococo style with marbled paper, contains dozens of flags belonging to various countries, cities, provinces, principalities, duchies, and similar political entities. These flags are rendered in high-quality watercolor, with their respective identifications inscribed beneath them. The geographical scope of the album extends from America to Northern Europe, from the Mediterranean to the Far East, and from Africa to the Indian Ocean. A significant portion of the depicted flags pertains to maritime contexts. Most of the entities represented maintained either direct or indirect relations with the Ottoman Empire. Some of the symbols and heraldic devices featured on these flags have entirely fallen out of use in their respective regions, while others have persisted to the present day.

In this study, the album—whose creator remains unknown—is comparatively analyzed alongside several key sources: manuscripts of Piri Reis’s *Kitab-ı Bahriye* and his 1513 *World Map*; the *Mediterranean Map* by Mürsiyeli Tabib İbrahim preserved in the Naval Museum collection; original ship flags and 19th-century flag plates; Katip Çelebi’s *Cihannüma* and *Tuhfetü’l-Kibar fi Esfari’l-Bihar*; as well as Nicolas Aubin’s 1737 publication *La Connoissance des Pavillons*. Through this comparative framework, similarities and differences are identified. The colors, forms, and affiliations of the flags are also examined in relation to contemporary flags, banners, and coats of arms, enabling an assessment of their current status and context. Ultimately, the study aims to determine the production date of the album and to evaluate its documentary value.

Keywords: Flag, Navy, Sultan Selim III, Naval Museum, Iconography

KÖPRÜLÜ AİLESİNDEN BİR KAPTAN-I DERYA: KAPLAN KAPTAN MUSTAFA PAŞA'NIN 1666-1672 TARİHLERİ ARASINDA İZMİR'DE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İMAR FAALİYETLERİ

Mesut YANCI
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Osmanlı yönetiminde 1656'da Köprülü Mehmed Paşa'nın sadrazam olmasıyla başlayan Köprülüler dönemi, Osmanlı siyasetinde önemli bir dönüşüm süreci olarak kabul edilmektedir. Bu dönemin öne çıkan isimlerinden biri de Köprülü Mehmed Paşa'nın damadı Kaplan Kaptan Mustafa Paşa'dır. 1666 yılında kaptan-ı deryalık görevine getirilen Paşa aynı zamanda İzmir'i de kapsayan Kaptan Paşa Eyaleti'nin (Cezayir-i Bahr-i Sefid Eyaleti) yönetimini üstlenmiştir. Paşa, Kaptan-ı derya olduğu 1666 senesinde Osmanlı-Venedik mücadelesinde donanmanın başında görevlendirilmiş ve İstanbul'dan Girit'e doğru harekete geçmiştir. Girit seferi süresince İzmir, Osmanlı donanması için stratejik bir üs olarak kullanılmıştır. Bu süreçte kentin mevcut ticari potansiyeli fark edilmiş ve İzmir Köprülü Ailesinin imar politikaları çerçevesinde öncelikli kentlerden biri olmuştur. Böylelikle kent Köprülüler hamiliğinde özellikle ticari anlamda yapılan imar faaliyetleriyle Akdeniz dünyasında önemli bir liman kenti haline gelmiştir. Bu çalışma, Kaplan Kaptan Mustafa Paşa'nın 1666-1672 yılları arasında İzmir'de yürüttüğü imar faaliyetlerini incelemekte ve bu faaliyetlerin kentin gelişen ticari kimliği üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada Paşa'nın özellikle iç liman çevresinde inşa ettirdiği sıra mahzenler, gümrük işlevi kazandırdığı Yeni Han ve fevkani camisi üzerinden kentin ticari kimliğine olan katkıları incelenecektir. Öte yandan, bugüne kadar bani kimliği üzerine kapsamlı bir çalışma yapılmamış olan Kaplan Kaptan Mustafa Paşa'nın İzmir'deki imar faaliyetleri, ilk kez bu araştırmayla ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kaplan Kaptan Mustafa Paşa, Kaptan-ı Derya, İzmir, Köprülü Ailesi, Ticaret

AN ADMIRAL FROM THE KÖPRÜLÜ FAMILY: URBAN DEVELOPMENT ACTIVITIES OF KAPLAN KAPTAN MUSTAFA PASHA IN İZMİR BETWEEN 1666 AND 1672

Mesut YANCI
İzmir Katip Çelebi University

Under Ottoman rule, the Köprülü era, which began in 1656 with Köprülü Mehmed Pasha's appointment as grand vizier, is recognized as a significant period of transformation in Ottoman political history. One of the prominent figures of this era was Köprülü Mehmed Pasha's son-in-law, Kaplan Kaptan Mustafa Pasha. In 1666, he was appointed as Grand Admiral (Kaptan-ı Derya) and simultaneously assumed the administration of the Province of the Kaptan Paşa (Province of Cezayir-i Bahr-i Sefid) which included İzmir within its jurisdiction. That same year, as Grand Admiral, he was placed at the head of the Ottoman navy during the ongoing Ottoman-Venetian conflict and set out from Istanbul toward Crete. Throughout this campaign, İzmir served as a strategic naval base for the Ottoman fleet. During this period, the city's considerable commercial potential was recognized, and İzmir quickly became one of the Köprülü family's priority cities within the framework of their broader urban development policies. Under Köprülü patronage, İzmir underwent a series of construction activities, particularly focused on enhancing its commercial infrastructure, which contributed to its emergence as one of the prominent port cities in the Mediterranean world. This study examines the construction activities carried out by Kaplan Kaptan Mustafa Pasha in İzmir between 1666 and 1672 and aims to analyze the impact of these activities on the city's evolving commercial identity. In particular, the research focuses on the commercial warehouses (mahzen) constructed along the inner harbor, the Yeni Han (inn) which was assigned a customs function, and the elevated (fevkani) mosque, assessing their contribution to the city's mercantile character. Moreover, this study represents the first comprehensive investigation into Kaplan Kaptan Mustafa Pasha's patronage identity, systematically evaluating his architectural undertakings in İzmir through archival records.

Keywords: Kaplan Kaptan Mustafa Pasha, Grand Admiral, İzmir, Köprülü Family, Trade

GEÇ ANTİK ÇAĞDA SAROS KÖRFEZİ VE MECİDİYE KALESİ

Ahmet YARAŞ
Trakya Üniversitesi

Doğu Trakya'nın güneyinde yer alan Saros Körfezi, Ege Denizi'ne doğrudan açılan stratejik bir geçit konumundadır. Körfezin kuzey kıyılarında yer alan antik yerleşimler —özellikle Ainos (Enez) dışında kalanlar— bugüne dek yeterli arkeolojik araştırmaya konu olmamıştır. Buna karşın, Saros Körfezi bölgesi, Trakya arkeolojisinde Ege kıyı yerleşimleriyle sosyo-politik ve ticari bağlantıların kurulmasında önemli bir güzergâh olarak değerlendirilmektedir. Jeopolitik konumu itibarıyla tarih boyunca bölge aslında büyük öneme sahiptir.

Saros Körfezi'nin kuzeyinde bulunan Mecidiye Kalesi'nde yalnızca 2022 ve 2023 yıllarında sınırlı süreli kazı ve araştırmalar yürütülebilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda, bölgenin jeomorfolojik evrimi, bu evrimin Orta Çağ yerleşim morfolojisine ve savunma sistemlerine olan etkileri hakkında yeni değerlendirmeler yapılabilmektedir. Araştırmalar, kalenin kuruluş amacı, mimari planı, mimari gelişimi, küçük buluntuları ve iç körfez ile doğusundaki İbrice Limanı ile olan bağlantılarına dair ilk gözlemleri ortaya konmuştur. Geç Antik Dönemde Trakya'da üretilen malın bu liman aracılığıyla deniz aşırı merkezlere aktarımı bağlamında bölgenin ticari ve güvenlik açısından taşıdığı potansiyeli olduğu anlaşılmıştır.

Elde edilen bulgular sayesinde, daha önce bilinmeyen bazı yerleşim alanları tespit ve tescil edilmiştir. Bu doğrultuda, Mecidiye Kalesi'nin kuruluşundan Osmanlı dönemine kadar olan süreçte Saros Körfezi'ndeki rol ve işlevi hakkında yeni yorumlar yapılmasına olanak sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Trakya, Saros Körfezi, Mecidiye Kalesi, Jeomorfolojik Değişim, İbrice Limanı

THE GULF OF SAROS AND MECIDIYE CASTLE IN LATE ANTIQUITY

Ahmet YARAŞ
Trakya University

The Gulf of Saros, located in the southern part of Eastern Thrace, is a strategically important gateway that opens directly to the Aegean Sea. The ancient settlements situated along the northern coast of the gulf except for Ainos (Enez) have, to date, not been the subject of sufficient archaeological research. Nevertheless, the Gulf of Saros is considered a key route in Thracian archaeology for establishing socio-political and commercial connections with the settlements along the Aegean coast. Due to its geopolitical position, the region has historically held great significance.

At Mecidiye Castle, located on the northern shores of the Gulf of Saros, limited excavations and studies were conducted only during the 2022 and 2023 seasons. These efforts have enabled new assessments regarding the geomorphological evolution of the region, as well as the impact of this transformation on the morphology and defense systems of medieval settlements. The research has presented preliminary findings concerning the original purpose of the castle, its architectural layout and development, small finds, and its connections with the inner gulf and the İbrice Port to the east. It was understood that during Late Antiquity, goods produced in Thrace were exported to overseas centers via this port, highlighting the region's potential in terms of both trade and security.

The findings also led to the identification and official registration of previously undocumented settlement areas in the region. Accordingly, new interpretations have been made regarding the role and function of Mecidiye Castle within the context of the Gulf of Saros, from its foundation through the Ottoman period.

Keywords: Eastern Thrace, Gulf of Saros, Mecidiye Castle, Geomorphological Change, İbrice Port

YEDİ ÖLÜMCÜL GÜNAH ANLATISININ ÇAĞDAŞ SANATTA YORUMLANMASI

Seda YAVUZ
İstanbul Üniversitesi

Bildiri, Batı Hristiyan ikonografisinin temel anlatılarından biri olan 'Yedi Ölümcül Günah'ın, çağdaş sanat pratiklerinde nasıl yeniden üretildiğini, dönüştürüldüğünü ve güncel sosyo-politik anlamlar kazandığını görsel sanat örnekleriyle çözümlemeyi hedefler. Geleneksel ahlaki kodların imgeler aracılığıyla sorgulanması, yeniden yorumlanması ve bazen ters yüz edilmesi, ele alınacaktır. Kibir, açgözlülük, şehvet, kıskançlık, oburluk, öfke ve tembellik gibi bireysel ve toplumsal ahlaka yönelik olumsuzluk atfedilen özellikleri simgeleyen bu kavramlar, tarih boyunca sanatçılar için güçlü bir görsel kaynak olmuştur. Makalede, Cindy Sherman, Nan Goldin, Jake and Dinos Chapman gibi sanatçıların eserleri üzerinden, bu anlatıların nasıl yeni bir eleştirel dil kazandığı ve görsel temsillerle nasıl yeniden yorumlandığı incelenmektedir. İkonografik analiz, görsel okuma ve disiplinlerarası yaklaşım temelinde yapılan bu çalışma, geleneksel ahlaki temsillerin çağdaş sanatın ifade biçimleri içindeki sürekliliğini ve dönüşümünü görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma, çağdaş sanatın etik, teolojik ve kültürel alanlarla kurduğu ilişkiyi görünür kılmayı; geleneksel anlatıların güncel sanatta yeniden yorumlanma sürecini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yedi ölümcül günah, Çağdaş sanat, İmgenin dönüşümü, İkonografi, Anlatı

INTERPRETING THE SEVEN DEADLY SINS IN CONTEMPORARY ART

Seda YAVUZ
Istanbul University

The paper aims to analyze how one of the core narratives of Western Christian iconography—the Seven Deadly Sins—has been reproduced, transformed, and endowed with contemporary socio-political meanings within the practices of contemporary art. It focuses on how traditional moral codes are questioned, reinterpreted, and at times subverted through visual imagery. Representing characteristics such as pride, greed, lust, envy, gluttony, wrath, and sloth—qualities long perceived as threats to both individual and social morality—these concepts have historically served as a powerful visual resource for artists. The article examines how this narrative has acquired a new critical language and how it has been reimagined through visual representations, particularly in the works of artists such as Cindy Sherman, Nan Goldin, and Jake and Dinos Chapman. Through iconographic analysis, visual interpretation, and an interdisciplinary framework, the study aims to highlight both the continuity and the transformation of traditional moral representations within contemporary artistic expressions.

This research ultimately seeks to reveal the connections contemporary art establishes with ethical, theological, and cultural discourses, and to trace the reinterpretation of inherited narratives within the context of today's art practices.

Keywords: Seven deadly sins, Contemporary art, Reimagining, Iconography, Narrative

KASABADAN SANCAK MERKEZİNE... OSMANLI'NIN SON DÖNEMİNDE DEDEAĞAÇ'TA MİMARİ VE KENTSEL GELİŞİM

Nurcan YAZICI METİN
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Batı Trakya’da, bugün Yunanistan sınırları içinde yer alan Dedeağaç (Alexandroupolis), 1360 yılında Osmanlı topraklarına katılmış ve 1912’ye kadar uzun yıllar Osmanlı hakimiyetinde kalmış bir yerleşimdir. Önceleri küçük bir kasaba yerleşimi iken Osmanlı Devleti’nin son yüzyılında önemi artmış, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren büyümeye, gelişmeye başlamıştır. Bir liman yerleşimi olması, İstanbul’a yakınlığı ve özellikle Sultan II. Abdülhamid Dönemi’nde İstanbul-Selanik demiryolu hattının Dedeağaç bağlantısının sağlanması, bu gelişmede etkili olmuştur. Birçok imar etkinliğine sahne olan yerleşim, küçük bir kasaba iken modern bir Osmanlı kentine dönüşmüştür. Bu dönemde Dedeağaç’ın idari olarak sancak merkezine dönüştürülmesi de mimari anlamda yerleşimin ihyasında önem arz eden bir tarih olmuştur.

Döneminde “Hükümet Bahçesi” olarak tanımlanan büyük bir bahçe düzenlemesi içinde yer alan hükümet konağı, adliye binası, telgrafhane, hapishane, jandarma dairesi, evrak mahzeni bu dönemde inşa edilmiştir. Ayrıca modern bir gurebâ hastanesi ile rüşdiye mektebi, idadi mektebi gibi okul binaları da bu dönemin Dedeağaç’taki imar faaliyetlerinin bir parçası olarak yapılmıştır. Birçok cami, kilise ve çeşmenin inşası da modern bir Dedeağaç’ın oluşmasına katkı sağlamıştır.

Bu çalışmada, büyük çoğunluğu Başkanlık Osmanlı Arşivi’nden elde edilen belgelerden yola çıkılarak belirlenebilen ve tanımlanabilen mimari örneklerin yerinde inceleme ve mevcutsa tespitleri yapılacaktır. Dönemin resmi yazışmaları, yazılı ve görsel belgeler ile yerinde yapılan incelemelerle elde edilecek veriler doğrultusunda Dedeağaç’ın son döneminde inşa edilen yapılar belirlenecektir. Bu yapıları inşa süreçleri, plan, mimari ve süsleme özellikleri açısından karşılaştırmalı olarak ele alınacak, bu mimari eserlerin Dedeağaç kentinin gelişimine katkılarını belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dedeağaç, Osmanlı, Mimari, Hükümet daireleri, Modern kent

FROM TOWN TO SANJAK CENTER... ARCHITECTURE AND URBAN DEVELOPMENT IN DEDEAGAC IN THE LATE OTTOMAN PERIOD

Nurcan YAZICI METİN
Mimar Sinan Güzel Sanatlar University

Dedeagaç (Alexandroupolis), located in Western Thrace, within the borders of today's Greece, was a settlement that was annexed to Ottoman territory in 1360 and remained under Ottoman rule for many years until 1912. While it was a small town at first, its importance increased in the last century of the Ottoman Empire and it began to grow and develop from the mid-19th century onwards. Being a port settlement, its proximity to Istanbul and especially the provision of the Dedeagaç connection of the Istanbul-Thessaloniki railway line during the reign of Sultan Abdulhamid II were effective in this development. The settlement, which has witnessed many development activities, has transformed from a small town into a modern Ottoman city. The fact that Dedeagaç was the administrative center of the sanjak during this period is an important date in the development of the settlement in architectural terms.

The government mansion, courthouse, telegraph office, prison, gendarmerie office and document cellar, located in a large garden arrangement defined as the "Government Garden" at the time, were built during this period. In addition, a modern Gureba hospital, secondary school, and school buildings such as the Idadi school were also built in Dedeagaç during this period. The construction of many mosques, churches and fountains also contributed to the formation of a modern Dedeagaç.

In this study, the majority of the architectural examples that can be determined and defined based on the documents obtained from the Presidential Ottoman Archives will be examined on site and identified if available. The buildings built in the last period of Dedeagaç will be determined in line with the data to be obtained from the official correspondence of the period, written and visual documents and on-site examinations. These structures will be comparatively discussed in terms of their construction processes, plans, architecture and ornamental features. Their contributions to the development of the city of Dedeagaç will be determined.

Keywords: Dedeagac (Alexandroupoli), Ottoman, Architecture, Government offices, Modern city

OSMANLI İSTANBUL’UNDA SULTAN II. MAHMUD’UN BANİLİĞİNDEKİ ÇEŞMELER

Zehra Yeliz YEL
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

II. Mahmud tahta bulunduğu süreçte siyasal, sosyal ve askeri alanda birçok yenilikler yapmıştır. Batının teknolojik ve askeri yeniliklerinin uygulandığı bu dönemde sosyal ve siyasal alanlarda da değişiklikler görülmüştür. Bu değişiklikler yapılırken aynı zamanda iç ve dış siyasette birçok sorunla karşılaşmış olmasına rağmen sanat üretimi hızla devam etmiştir. İstanbul’da özellikle 18. yüzyıl’da başlayan çeşme inşasındaki artış aynı oranda olmasa da 19. yüzyılda da yoğun bir şekilde devam etmiştir. II. Mahmud döneminde diğer yapılara oranla daha fazla inşa edilen çeşmelerde dikkati çekeceğimiz nokta II. Mahmud’un kendi baniliğinde inşa ettirdiği çeşmeler olacaktır. Tüm Osmanlı Sultanları düşünüldüğünde çeşme inşasında 18. yüzyıl padişahları dahi kendi baniliğinde inşa ettirdikleri çeşmeler Sultan II. Mahmud’a oranla oldukça düşüktür. II. Mahmud’un İstanbul’da günümüze ulaşmış kendi adına 19 çeşme inşa ettirdiği bilinmektedir bunların hepsi kitabeli ve kendi tuğrasını taşımaktadır. Bu çeşmelerden 6’sı yeni kurulan mahalleler olan Üsküdar/ Beylerbeyi ve Sarıyer’de bulunurken diğerleri Beykoz, Fatih, Eyüp, Kadıköy ve Beyoğlu’nda bulunmaktadır.

19. yüzyılda Boğaziçi kıyılarına kayan inşa faaliyetleri sonucunda buralarda su ihtiyacı artmış özellikle Sarıyer’de Belgrad ormanında Kirazlı Bent ve Bahçeköy Bentlerinin inşa edilmesi çeşme inşasındaki artışta oldukça etkili olmuştur. Genellikle dönemin üslubu olan ampir süslemeli inşa edilen çeşmelerin yanı sıra daha klasik özellik gösteren sade işleve yönelik çeşmeler de inşa edildiği görülmektedir. Çalışmamızda amacımız belirlediğimiz çeşmeler üzerinden dönemin sanat etkilerini ve değişimlerini takip etmek, Türk sanatı içerisindeki yeri ve önemini belirlemektir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, II. Mahmud, Çeşme, Ampir

FOUNTAINS COMMISSIONED BY SULTAN MAHMUD II IN OTTOMAN ISTANBUL

Zehra Yeliz YEL
Mimar Sinan Güzel Sanatlar University

During his reign, Sultan Mahmud II implemented numerous reforms in the political, social, and military spheres. While Western technological and military innovations were adopted during this period, significant changes were also observed in social and political areas. Despite facing many internal and external political challenges during these reforms, artistic production continued at a steady pace. In Istanbul, the rise in fountain construction that had begun in the 18th century continued into the 19th century, albeit not at the same intensity. Among the architectural works built during the reign of Mahmud II, fountains were constructed in greater numbers than other types of structures. What we aim to highlight here are the fountains commissioned directly by Sultan Mahmud II himself. When we consider all Ottoman sultans, even the 18th-century sultans—despite the prominence of fountain construction during their reigns—had significantly fewer fountains built under their direct patronage compared to Sultan Mahmud II. It is known that Mahmud II commissioned 19 fountains in Istanbul that have survived to the present day; all of them bear inscriptions and his imperial monogram (tuğra). Of these fountains, six are located in newly established neighborhoods such as Üsküdar/Beylerbeyi and Sarıyer, while the others are situated in Beykoz, Fatih, Eyüp, Kadıköy, and Beyoğlu. The shift in construction activities toward the Bosphorus shores in the 19th century led to an increased demand for water in those areas. In particular, the construction of the Kirazlı Dam and Bahçeköy Dam in the Belgrade Forest near Sarıyer played a significant role in the rise of fountain construction. While many of these fountains were built in the Empire (Ampir) style that characterized the period, others reflect more classical features and were designed with a simpler, more functional purpose. The aim of this study is to trace the artistic influences and transformations of the period through the selected fountains, and to determine their place and importance within the context of Turkish art.

Keywords: Istanbul, Mahmud II, Fountains, Empire

EFLANİ'DE BULUNAN BİZANS DÖNEMİ MİMARİ PLASTİK ESERLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Yaşar Serkal YILDIRIM
Karabük Üniversitesi

Karabük ilinin Eflani İlçesi'nde 2021 yılında yürütülen “Karabük İli ve İlçeleri Roma ve Bizans Dönemi Yüzey Araştırması” kapsamında Günlüce ve Halkevli köylerinde Bizans Dönemi'ne tarihlendirilen mimari plastik eserler tespit edilmiştir. Antik Çağda Paphlagonia Bölgesi içerisinde yer alan Eflani'nin 7 km kuzeyindeki Günlüce Köyü'nün camisinin bahçe duvarının önünde bir sütun başlığı; ilçenin 5 km güneydoğusunda, Halkevli Köyü, Ortakçılar Mahallesi'nde ise bir evin bahçesinde üç sütun başlığı ve üç sütun kaidesi olmak üzere çok sayıda mimari plastik eser belgelenmiştir.

Tespit edilen impost tipindeki yerel kireçtaşından yapılmış olan sütun başlıklarının yan yüzeylerinde stilize bitkisel süslemelerle birlikte “Yunan Haçı” motifinin de yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu süslemeler başlıklara zengin bir görünüm kazandırmasının yanı sıra tarihlendirme açısından da büyük bir öneme sahiptirler. Sütun kaideleri ise sade ve süslemesiz olmalarıyla dikkat çekmekte; form olarak da Attika tipinin bir varyasyonu oldukları anlaşılmaktadır.

Günlüce Köyü'nde bulunan sütun başlığının nereden geldiğine dair net bir bilgi bulunmamakla birlikte, Halkevli Köyü sakinleri ile yapılan görüşmelerde, söz konusu olan sütun başlıklarının ve kaidelerin köyün yaklaşık olarak 300 m kadar güneyindeki “Çakıltarla” olarak adlandırılan mevkiden getirilmiş olduğu belirtilmiştir. Yerel halk, bu alanda geçmişte duvar kalıntılarının görüldüğünü ifade etmiştir. Bölgede yapılan yüzey araştırmaları sırasında ise her ne kadar görünür mimari kalıntılar (duvar ya da sütun parçaları gibi) tespit edilememiş olsa da çevrede çok sayıda kaçak kazı çukuru, çatı kiremit parçaları ve az sayıda da amorf seramik parçaları tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı ise, Bizans Dönemi kilise mimarisine ait olduğu anlaşılan bu taş eserlerin süsleme programı, biçimsel özellikleri ve mimari bağlamı üzerinden değerlendirilerek, olası tarihlendirme sorunlarına ışık tutmak ve bölgenin Bizans Dönemine dair bilgi birikimimizi artırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Eflani, Bizans, Sütun başlığı, Sütun kaidesi, İmpost

AN ASSESSMENT OF BYZANTINE PERIOD ARCHITECTURAL PLASTIC ARTIFACTS FOUND IN EFLANİ

Yaşar Serkal YILDIRIM
Karabük University

Within the scope of the “Karabük Province and Districts Roman and Byzantine Period Survey” conducted in 2021 in Eflani District of Karabük Province, architectural plastic artifacts dating to the Byzantine Period were identified in Günlüce and Halkevi villages. A column capital located in front of the garden wall of the mosque in Günlüce Village, 7 km north of Eflani, which is located within the Paphlagonia Region in Antiquity; and three column capitals and three column bases in the garden of a house in Halkevi Village, Ortakçılar Quarter, 5 km southeast of the district were documented.

On the side surfaces of the capitals made of local limestone of the impost type, stylized floral ornaments as well as the “Greek Cross” motif were observed. These decorative elements not only enhance the visual richness of the capitals but also hold significant chronological importance. The column bases, on the other hand, are noteworthy for their simplicity and lack of ornamentation; they appearing to be a variation of the Attic type in form.

Although the precise origin of the column capitals found in Günlüce Village remains unclear, interviews with local residents of Halkevi Village indicate that the column capitals and pedestals were transported from area called “Çakıtlarla” approximately 300 m south of the village. Local residents stated that remains of walls were visible in this area in the past. During the surface surveys in the area, no visible architectural remains such as wall or column fragments were encountered; however, numerous illicit digging pits, roof tile fragments, and a small number of amorphous ceramic sherds were found in the vicinity.

The main aim of this study is to shed light on potential chronological issues and to enhance our understanding of the Byzantine Period in the region by evaluating these stone artifacts-believed to belong to Byzantine church architecture, through their ornamental programs, stylistic features and architectural context.

Keywords: Eflani, Byzantine, Column capital, Column base, Impost

DUVAR KORUMA UYGULAMALARINDA CAPPING YÖNTEMİ: KALECİK KALESİ ÖRNEĞİ

Cemile YILDIRIM ALTUN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Ankara ili Kalecik ilçesinde yer alan Kalecik Kalesi, tarih boyunca farklı uygarlıkların etkisi altında kalmış, çok katmanlı bir yerleşim alanıdır. İlk kez 17. yüzyılda Evliya Çelebi tarafından detaylı biçimde betimlenen kale, Roma'dan Osmanlı'ya kadar uzanan geniş bir tarihsel süreçte askeri ve sivil amaçlarla kullanılmıştır. 2003 yılında restorasyon girişimleriyle dikkat çeken kale alanında, 2020 yılından itibaren Anadolu Medeniyetleri Müzesi başkanlığında ve çeşitli üniversitelerin bilimsel katkılarıyla kazı, temizlik, belgeleme ve konservasyon çalışmaları başlatılmıştır.

2020, 2022 ve 2023 yıllarında yürütülen çalışmalar kapsamında, farklı dönemlere ait konut, işlik ve mimari kalıntılar ortaya çıkarılmış; özellikle tuğla döşemeler, sıvalı mekanlar ve künk sistemlerinde sağlamlaştırma uygulamaları yapılmıştır. Ayrıca Osmanlı dönemine ait bir yapının çürüyen ahşap hatılları yenilenmiş; kale duvarlarındaki yıpranmış bölgelere ise koruyucu capping işlemleri uygulanmıştır. Arkeolojik kazılarda karşılaşılan beton platform gibi modern müdahalelerin kültürel mirasa verdiği zararlar da belgelendirilmiştir.

2024 yılı kazı sezonunda ise, özellikle kale duvarlarında zamanla gevşeyen, erozyona ve su sızmalarına açık hale gelen bölgelere yönelik capping (üst kaplama) uygulamaları yapılmıştır. Bu işlemle hem mevcut duvar dokusunun korunması hem de yapısal bütünlüğün sağlanması amaçlanmıştır. Kullanılan kaplama taşları, mevcut dokuya uyumlu seçilmiş, derz aralıkları ise koruma ilkelerine uygun biçimde hazırlanmıştır. Böylece kale duvarlarında suya, dona ve biyolojik etkene karşı koruyucu bir katman oluşturulmuştur.

Bu bildiri, Kalecik Kalesi'nde gerçekleştirilen kazı ve koruma uygulamalarını belge ve görseller eşliğinde sunarak, restorasyon, konservasyon ve belgeleme süreçlerinin disiplinler arası yöntemlerle nasıl yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca 2024 yılı capping uygulamaları, alandaki fiziksel koruma anlayışının gelişen yönlerini yansıtmak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Capping, Duvar koruma, Kalecik Kalesi, Önleyici koruma, Restorasyon

APPLICATION OF THE CAPPING METHOD IN WALL CONSERVATION: A CASE STUDY FROM KALECIK CASTLE

Cemile YILDIRIM ALTUN
Ankara Hacı Bayram Veli University

Kalecik Castle, located in the Kalecik district of Ankara province, is a multi-layered settlement that has been influenced by various civilizations throughout history. First extensively described by Evliya Çelebi in the 17th century, the castle served both military and civilian purposes across a broad historical timeline ranging from the Roman period to the Ottoman era. Following restoration initiatives that began in 2003, systematic excavation, cleaning, documentation, and conservation efforts have been carried out since 2020 under the leadership of the Museum of Anatolian Civilizations, with scientific contributions from multiple universities.

During the excavation seasons of 2020, 2022, and 2023, architectural remains including residential and workshop structures from different periods were uncovered. Stabilization treatments were notably applied to brick pavements, plastered interiors, and ceramic pipe systems. Additionally, decayed wooden beams of an Ottoman-period building were replaced, and protective capping was implemented on deteriorated sections of the castle walls. Modern interventions, such as concrete platforms encountered during archaeological investigations, were also documented due to their damaging impact on the cultural heritage.

In the 2024 excavation season, capping applications were carried out especially on the castle walls, where erosion and water infiltration had caused structural weakening over time. This treatment aimed to preserve the existing masonry fabric while ensuring the structural integrity of the walls. The chosen capping stones were carefully selected to be compatible with the original material, and joint spacing was executed in accordance with conservation principles. Consequently, a protective layer was established against moisture, frost, and biological agents on the castle walls.

This paper presents the excavation and conservation activities undertaken at Kalecik Castle, supported by documentation and visual materials, demonstrating how restoration, conservation, and documentation processes are conducted through interdisciplinary methodologies. Furthermore, the 2024 capping interventions represent a significant example reflecting the evolving approaches to physical protection in heritage conservation.

Keywords: Capping, Preventive conservation, Restoration, Kalecik Castle, Wall conservation

UMUR BEY BANİLİĞİNDE BURSA'DA İNŞA EDİLEN VAKIF ESERLERİ VE KENTSEL YANSIMALARI

İlkay YILDIZ
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Bu bildiri, Osmanlı Devleti'nin erken döneminde önemli görevler üstlenen Umur Bey'in Bursa'daki banilik faaliyetlerini mimari ve kentsel boyutlarıyla incelemektedir. Umur Bey'in cami, türbe, hamam, han, namazgâh ve çeşmeden oluşan vakıf eserleri, yalnızca dönemin mimari anlayışını değil; aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel örgüsünü de yansıtan bütüncül bir yapı topluluğu meydana getirmiştir. Bursa'nın Akçardak bölgesinde inşa edilen ve zamanla Umurbey Mahallesi olarak anılan bu külliye çevresinde gelişen yerleşim, bireysel baniliğin şehir kimliği üzerindeki etkisini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Umur Bey'in vakfiyelerinde yer alan detaylı mülkiyet düzenlemeleri, Türkçe yazılmış metinler ve kitap vakıfları, vakıf sisteminin erken uygulamalarını belgelemek açısından büyük önem taşır. Bu belgeler aracılığıyla hem hayır kurumlarının sürdürülebilirliği sağlanmış hem de kamusal hizmetlerin organizasyonu yapılandırılmıştır. Eğitim, dini hayat ve sosyal refah arasında kurulan bu bağ, Umur Bey'in vizyonunu ve Osmanlı şehir hayatına yaptığı çok yönlü katkıyı görünür kılmaktadır.

Çalışma, vakfiye metinleri, saha araştırmaları ve mimari analizler doğrultusunda Umur Bey'in Bursa'daki eserlerini kapsamlı bir şekilde değerlendirmekte; bu eserlerin Osmanlı kentsel hafızasında nasıl bir iz bıraktığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Umur Bey, Vakfiye, Banilik, Erken Osmanlı Mimarisi, Vakıf Kültürü.

THE WAQF ARCHITECTURE COMMISSIONED BY UMUR BEY IN BURSA AND ITS REFLECTIONS ON URBAN FORM

İlkay YILDIZ
Mimar Sinan Güzel Sanatlar University

This paper examines the architectural and urban implications of the patronage activities of Umur Bey, a prominent statesman of the early Ottoman period, through the lens of his endowment deeds (vakfiyes). Focusing on a group of structures he commissioned in Bursa—including a mosque, tomb, bathhouse, caravanserai, open-air prayer space (namazgâh), and fountain—the study highlights how these buildings responded not only to religious and social needs but also played a transformative role in shaping the city’s physical and communal landscape.

The complex established in the Akçardak district, later named the Umurbey neighborhood, exemplifies the influence of individual patronage on urban identity in early Ottoman cities. Umur Bey’s vakfiye texts, composed in Turkish and rich in detail regarding endowed properties and book collections, offer rare insight into the financial, educational, and spiritual infrastructure of the time. These documents also reflect a broader vision: ensuring the sustainability of public services through an integrated network of religious and civic institutions.

By combining archival sources, textual analysis, and fieldwork-based architectural documentation, the study explores how Umur Bey’s philanthropic initiatives contributed to the evolution of Ottoman waqf culture and to the long-term formation of urban memory in Bursa. Ultimately, this research positions Umur Bey not only as a military and political figure, but also as a cultural and architectural agent who left a lasting imprint on the civic and spatial fabric of the Ottoman world.

Keywords: Umur Bey, Waqf Deeds, Architectural Patronage, Early Ottoman Architecture, Waqf Culture

MOĞOLİSTAN TUUL VADİSİNDEKİ TÜRK YERLEŞİMLERİ (TOGU BALIK) ARAŞTIRMALARI 2024-2025

Anıl YILMAZ - Enkhtur ALTANGEREL - Şaban DOĞAN -
Munkhtulga RHINCHINKOROL - Serdar VARDAR - Batbold GONÇIG
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Eski Türk şehirciliği ile ilgili Dünya literatüründe uzun süredir yayınlar yapılmaktadır. Arkeolojik çalışmalar uzun soluklu ve zahmetli olduğundan erken dönem çalışmaları daha çok kroniklerle sınırlı kalmıştır. Bu konuda, Çin ve Türk kaynakları detaylı bilgiler verse de; kaynaklar, hangi şehrin hangi kalıntı ile örtüştüğü konusunda çoğu zaman yetersiz kalıyordu.

Bu soruna cevap verecek kazılardan biri, 2002 yılında tespit edilen ve Hermen Denj olarak isimlendirilen harabeler topluluğunda yapılmıştır. 4 farklı dönemde yapılan araştırmaların 5ncisi Türk-Moğol ortak arkeoloji ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir, TİKA tarafından desteklenmiştir.

Tola nehrinin Zaamar ilçe sınırları içinde kalan ve 11 farklı yapı gurubundan oluşan Hermen Denj kalıntılarında ve çevresinde 2024 ve 2025 yıllarında kazı ve yüzey araştırmaları yapılmıştır. Burasının Orhun yazıtlarında adı net olarak geçen Togu Balık olduğunu düşündürecek pek çok bulgu tespit edilmiştir.

Yerleşim, Anadolu ve Orta Doğu şehirlerinden alışık olduğumuzdan farklı bir şema gösterir. Birbirinden bağımsız üniteler halinde planlanan yapılar, belirli mesafelerle inşa edilmiştir. 2024 yılında Küçük Saray olarak adlandırılan 1 nolu komplekste yapılan kazılar, 2025 yılında detaylandırılmıştır. Kale olarak kabul edilen 5 nolu kompleks ve 4 nolu komplesten alınan C14 örneklerinin bize şehrin kronolojik gelişimi ile ilgili bilgi vereceği düşünülmektedir. 4 nolu kompleksin plan şeması diğerlerinden farklıdır: Açık avlulu bir alanın etrafına sıralanmış odalar ve bazılarının önündeki ocaklar burasının bir ışık olduğunu izlenimini verir. Bu ocak ve odaların Tömst dağında keşfedilen maden çukurları ile doğrudan bağlantısı olduğu düşünülmektedir.

2024 ve 25 yıllarında bazı jeomorfolojik çalışmalar da yapılmıştır. Yapılardan ve civar göllerden alınan karot örnekleri şehrin stratigrafisi ve bölgede yaşanan iklim değişiklikleri vs. ile ilgili bilgiler verecektir.

Buluntu açısından alanın oldukça kısır olduğunu söyleyebiliriz. 1 nolu komplekste yapılan kazılarda sadece birkaç kemik, bazı kapacak parçaları ile bol miktarda kiremit ele geçmiştir. Bu durumun Orta Çağ şehirleri için karakteristik olduğunu söyleyebiliriz. Malzemenin azlığı, göçerlerin alışık olduğu deri ve ahşaptan yapılmış kullanım malzemeleri ile bağlantılı olmalıdır.

Ayrıca civarda bulunan Hövst ve Agit dağlarında petroglif panoları ve bazı SİT alanları tespit edilmiştir

Anahtar Kelimeler: Togu Balık, Eski Türk şehirciliği, Gök Türk arkeolojisi, Uygur şehirleri

RESEARCH ON TURKIC SETTLEMENTS (TOGU BALIK) IN TUUL VALLEY, MONGOLIA 2024-2025

Anıl YILMAZ - Enkhtur ALTANGEREL - Şaban DOĞAN -
Munkhtulga RHINCHINKOROL - Serdar VARDAR - Batbold GONÇIG
İzmir Katip Çelebi University

There are some informations about ancient Turkic urbanism such a long time. Since archaeological studies are long-term and laborious, most of early studies have been limited only to chronicles. Although Chinese and Turkish sources provide detailed information on this subject, the sources were often insufficient in terms of which city corresponded to which remains.

One of the excavations that will answer this question was carried out in the group of ruins named Hermen Denj, which was discovered in 2002. Four different surveys have been conducted in the city before. The fifth one was carried out by a joint Turkish-Mongolian archaeological team and was supported by TIKa.

Excavations and surveys were carried out in the ruins of Hermen Denj, which is located within the borders of the Zaamar district of the Tola River and consists of 11 different building groups and its surroundings in 2024 and 2025. Many findings were identified that suggest that this place is Togu Balık, whose name is clearly mentioned in the Orhun inscriptions.

The settlement shows a different scheme than what we are used to from Anatolian and Middle Eastern cities. The structures planned as independent units were built at certain distances. The excavation carried out in complex 1, called the Small Palace, in 2024 was detailed in 2025. It is thought that the C14 samples taken from complex 5, which is considered a Castle, and complex 4 will give us information about the chronological development of the city. The plan scheme of complex 4 is different from the others: The rooms arranged around an open courtyard area and the furnaces in front of some of them give the impression that this place was a workshop. It is thought that these furnaces and rooms have a direct connection with the mine pits discovered in Mount Tömst.

Some geomorphological studies were also carried out in 2024 and 25. Core samples taken from the buildings and surrounding lakes will provide information about the stratigraphy of the city and the climate changes experienced in the region, etc.

Excavated area is quite barren in terms of artifacts. Only a few bones, some pieces of pottery and a large amount of tiles were found in the excavations carried out in complex 1. Literally it is characteristic for Inner Asian Medieval Cities. The scarcity of material must be related to the leather and wood materials that nomads were accustomed to.

Additionally, petroglyphs and some cultural sites were identified in the surrounding mountains named Hövst and Agit.

Keywords: Togu Balyk, Ancient Turkic urbanism, Gok Turk archaeology, Uyghur cities

BATI SANATINDA TANAH MENŞELİ KUYU İMGESİNİN SEMBOLİK KÖKENİ VE SİNEMAYA TESİRLERİ ÜZERİNE BİR YORUM

Muzaffer YILMAZ
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Batı Sanatında Tanah Menşeli Kuyu İmgesinin Sembolik Kökeni ve Sinemaya Tesirleri Üzerine Bir Yorum adlı bu çalışma; Yahudi kutsal kitabı olan Tanah'ta yer alan anlatılardan hareketle, batı sanatı dâhilinde kendine temsil alanı bulmuş olan bir grup sahnede yer alan kuyu tasvirlerini ele almaktadır. Bu çalışmada kuyunun, bir imge olarak sembolik kökeni ve bu bağlamda Yahudilik öncesi Yakındoğu inançları ile olan bağlantısı üzerinde durulmuş ve vakıya sanat tarihi merkezli olarak hermenötik açıdan yaklaşılmıştır. Ayrıca bu bağlantılar ağının bir neticesi olarak ortaya çıkan ve sembolik bir anlam ifade eden kuyu imgesinin sinema sanatına tesirleri de çalışma bağlamında ele alınmış ve konu kendi anlam bütünlüğü içerisinde yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Resim, Mitoloji, Sinema, Hermenötik, Sembol

THE SYMBOLIC ROOTS OF THE WELL MOTIF IN THE TANAKH AND ITS INFLUENCE ON WESTERN ART AND CINEMA

Muzaffer YILMAZ
Necmettin Erbakan University

This study, titled A Commentary on the Symbolic Origins of the Well Motif in Western Art Based on the Tanakh and Its Influence on Cinema, focuses on depictions of wells that appear in selected scenes within Western art, drawing on narratives found in the Tanakh, the sacred scripture of Judaism. The research centers on the symbolic origin of the well as an image and explores its connections to pre-Judaic Ancient Near Eastern belief systems, approached from a hermeneutical perspective grounded in art historical analysis. Furthermore, the study discusses the influence of this symbolic network -of which the well is a meaningful element- on the art of cinema, interpreting the motif within its own semantic and conceptual coherence.

Keywords: Painting, Mythology, Cinema, Hermeneutics, Symbol

LOBMEYR KRİSTALLERİNDE İSLAMİ ESİNLER

Gölgün YILMAZ
Trakya Üniversitesi

1823'te Bohemya'da kurulan Joseph Lobmeyr'in cam fabrikası yüksek kaliteli cam eşya üretmiştir. Baba Joseph'in ölümünden sonra oğulları genç Joseph ve Ludwig 1855 yılında J&L Lobmeyr Fabrikasını kurmuştur. Aslen Viyanalı olan Ludwig Lobmeyr, 1847'den itibaren Slovenya'daki fabrikalarda çalışarak teknik bilgisini artırmıştır. Yenilikleri öğrenmek için Londra ve Paris dünya sergilerini ziyaret etmiş, Bohemya cam fabrikalarıyla iyi ilişkiler kurmuştur. 1864'te kardeşi Joseph'in ölümü üzerine onun hisselerini de alarak Lobmeyr aile şirketinin tek sahibi haline gelmiştir. Lobmeyr katıldığı ilk büyük sergi olan, 1862 Londra Dünya Fuarında altın madalya kazanmıştır. Bu başarı üzerine Viyana Sanat ve Sanayi Müzesi'nin kurucusu Rudolf von Eitelberger ile temasa geçmiş ve yüksek bir estetik zevki taşıyan tasarımların teşvik edilmesi amacı yönünde çalışmaya başlamıştır. Eitelberger'in desteğiyle, müze koleksiyonlarındaki Osmanlı çinileri, Memluk camları, Fatımi ve Eyyübi maden eserleri tasarımcıların esin kaynağı olmaya başlamış ve kristal ürünlere dönüşmüştür. Ludwig Lobmeyr, müzede sergilenen eserlerden aldığı ilhamla yarattığı yeni ürünlerini müzede ve dünya fuarlarında düzenli olarak sergilemiştir. Fabrikanın çalışanları arasında yer alan mimarlar Jan Machytka, Franz Schmoranz ve Georg Rehländer, İslam sanatından kaynaklanan desen, yazı ve kompozisyonlardan yararlanan tasarımlarıyla Lobmeyr üretimlerinde büyük bir sansasyon yaratmıştır. Rehländer, zengin Viyanalı müşterileri için Oryantalist iç mekanlar yaratmasıyla tanınmış mimarlardan biridir. Machytka ve Schmoranz ise Viyana Sanat ve Sanayi Müzesi'nin İslam sanatı salonlarının teşhir tasarımını gerçekleştirmiş bir yandan da Lobmeyr'e desinatör olarak hizmet vermiştir. Topkapı Sarayı Müzesi koleksiyonlarında saklanmakta olan Lobmeyr Fabrikası ürünü 3 adet Bohemya cam vazo, Viyanalı ustalar Machytka ve Schmoranz tarafından tasarlanmıştır. Bol altın yaldızın kullanıldığı vazolar, çeşitli dua metinleri, II. Abdülhamid tuğrası ve halifelerin isimlerinin yer aldığı zengin bir yazılı süslemeye sahip olup, Osmanlı zevkine göre hazırlanmıştır. Bildiride Lobmeyr kristallerine ilham veren İslam sanatı örneklerine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Etkileşim, Cam sanatı, İslami motifler, Dünya fuarları, Renklendirilmiş kristaller

ISLAMIC INSPIRATIONS IN LOBMEYR CRYSTALS

Gülgün YILMAZ
Trakya University

Founded in Bohemia in 1823, Joseph Lobmeyr's glass factory produced high-quality glassware. After Joseph's death, his sons, young Joseph and Ludwig, founded the J&L Lobmeyr Factory in 1855. Originally from Vienna, Ludwig Lobmeyr worked in factories in Slovenia from 1847 onwards, increasing his technical knowledge. He visited the London and Paris World Exhibitions to learn about innovations and established good relations with Bohemian glass factories. In 1864, upon the death of his brother Joseph, he acquired his shares and became the sole owner of the Lobmeyr family company. Lobmeyr won a gold medal at the first major exhibition he attended, the 1862 London World Exhibition. Following this success, he contacted Rudolf von Eitelberger, founder of the Vienna Museum of Art and Industry, and began working towards the promotion of designs with a high aesthetic taste. With Eitelberger's support, Ottoman tiles, Mamluk glass, Fatimid and Ayyubid metal works in the museum collections began to inspire designers and were transformed into crystal products. Ludwig Lobmeyr regularly exhibited his new products inspired by the works exhibited in the museum and at world fairs. Among the employees of the factory, architects Jan Machytka, Franz Schmoranz and Georg Rehländer created a great sensation in Lobmeyr productions with their designs that utilized patterns, writings and compositions originating from Islamic art. Rehländer is one of the architects known for creating Orientalist interiors for wealthy Viennese clients. Machytka and Schmoranz realized the exhibition design of the Islamic art halls of the Vienna Museum of Art and Industry, while also serving as designers for Lobmeyr. Three Bohemian glass vases from the Lobmeyr Factory, which are kept in the Topkapı Palace Museum collections, were designed by Viennese masters Machytka and Schmoranz. The vases, which are richly gilded, have rich inscriptions including various prayer texts, the signature of Abdulhamid II and the names of the caliphs, and were prepared according to Ottoman taste. The report will include examples of Islamic art that inspired Lobmeyr crystals.

Keywords: Interaction, Glass art, Islamic motifs, World fairs, Colored crystals

OLYMPOS'TA BULUNAN LR 1 AMPHORALARININ TİPOLOJİSİ

Ecem YILMAZ
Pamukkale Üniversitesi

Anadolu'nun güneybatısında, Likya Bölgesi sınırları içerisinde konumlanmış olan Olympos kenti, Erken Bizans döneminde Akdeniz ticaret ağı içerisinde önemli bir rol üstlenmiştir. Ticari amphoralar, üretildikleri dönemin ekonomik yapısı, ticaret güzergâhları ve tüketim alışkanlıkları hakkında bilgi veren en somut arkeolojik kaynaklar arasında yer alır.

Olympos kazılarında en yoğun olarak karşılaşılan buluntu gruplarından biri olan Late Roman Amphora 1 (LRA 1) tipi amphoralar, Doğu Akdeniz kökenli olup ilk olarak 19. yüzyılın sonlarında yapılan kazı çalışmalarında tanımlanmıştır. Devam eden süreçte Doğu Akdeniz'deki merkezlerde bulunan bu grup için "Late Roman Amphora 1/LRA 1" yani Geç Roma Amphorası 1 tanımını yaygın olarak kabul görmüştür. Birçok merkezde üretim yapıldığına dair arkeolojik verilerle desteklenen LRA 1 amphoraları, MS 4. yüzyıldan MS 7. yüzyıla kadar Akdeniz'deki geniş ve karmaşık ticaret ağının önemli bir unsuru olmuştur.

Bu çalışmada Olympos kentinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında bulunan MS 4-7. yüzyıllara tarihlenen LR 1 amphoraları bulundukları tabakalar bağlamında ve ayrıca hamur yapıları ve üretim özellikleri bakımından değerlendirilerek tipolojik bir sınıflandırma önerisi sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Likya, Olympos, Amphora, LRA 1, Ticaret

TYPOLOGY OF LR 1 AMPHORAE AT OLYMPOS

Ecem YILMAZ
Pamukkale University

Located in the southwestern part of Anatolia within the borders of the ancient region of Lycia, the city of Olympos played a significant role in the Mediterranean trade network in the Early Byzantine period. Commercial amphorae are among the most tangible archaeological sources that provide insight into the economic structure, trade routes, and consumption patterns of the period in which they were produced.

Among the most frequently encountered finds in the Olympos excavations are the amphorae classified as Late Roman Amphora 1 (LRA 1), which originate from the Eastern Mediterranean and were first identified through excavations carried out in the late 19th century. Over time, the designation “Late Roman Amphora 1” (LRA 1) became widely accepted for this group, particularly in relation to examples found at Eastern Mediterranean sites. Supported by archaeological evidence indicating multiple production centers, LRA 1 amphorae became a key element of the extensive and complex trade networks that spanned the Mediterranean between the 4th and 7th centuries AD.

This study aims to evaluate the LRA 1 amphorae dated to the 4th–7th centuries AD, discovered in the excavations at Olympos, in terms of their stratigraphic context, fabric characteristics, and production features, and to propose a typological classification based on these observations.

Keywords: Lycia, Olympos, Amphora, LR A 1, Trade

HASANKEYF KALESİNDE ARKEOJEOFİZİK ÇALIŞMALAR

Fethi Ahmet YÜKSEL
İstanbul Üniversitesi

Hasankeyf, Batman ilinin bir ilçesidir. Eski Hasankeyf (Aşağı Şehir) Ilısu Barajının suları altında kalmıştır. İlçenin kuzeybatısında Batman Merkez, kuzeyinde Beşiri, güneyinde Gercüş, güneydoğusunda Dargeçit, kuzeydoğusunda Eruh ve Kurtalan ilçeleri bulunur. Hasankeyf'in antik dönemlerden önceye dayanan bir tarihi olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Hasankeyf bölgede neolitik dönem Hasankeyf Höyük yerleşmesi olarak bilinmektedir. Hasankeyf Höyük'te Demir Çağı ve Helenistik Dönem bulguları da bulunmuştur. Dicle nehri kenarından 200 m. yükseklikte konumlandırılmış kal, M.S.363 yılında Doğu Roma (Bizans) döneminde Yekpare taştan inşa edilmiştir. İki kapısı olan kalenin Doğusunda İmam Abdullah ve Batısında Sır Kapısı adlı kapıları vardır. Kaleye giriş basamaklı merdivenlerden sağlanır. Kale'nin su ihtiyacı Dicle nehrine inen basamaklı iki yoldan sağlanmıştır. Bu yollar halen günümüzde de mevcuttur. Kale oldukça muhkemdir. Kalenin içinde bilinen ve bilinmeyen birçok kaya oyma yapıları bulunmaktadır. Hasankeyf Kalesi "Kaya Kalesi (Hisno Koyfa)" olarak tarihsel belgelerde tanımlanmıştır. Kaleye Doğu Roma, Abbasiler, Mervaniler ve Hamdaniler hakim olmuşlardır. 1071'den sonra Artukluların hakimiyetine girmiş ve 1101-1231 yılları arasında Artuklu beyliğinin de başkenti olmuştur. Moğollar Hasankeyf'i 1260'da istila etmiştir. İstilada, Hülagu'nun zulmünden, kaçan halk kaleye ve yamaçlarındaki mağaralara sığınmıştır. Hasankeyf kalesinde Ulu Caminin doğu tarafındaki Talim Meydanında, Yukarı Mezarlıkta, Büyük Sarayın olası giriş kapısının bulunduğu alanda, Şeyh Hamidin Torunu, Şeyh İbrahim'in oğlu Hemidi, Şeyh Muhyettin Türbesinin çevrili iç alanında, Yukarı Mezarlık doğusunda, kazısı yapılan Büyük Sarayın doğusunda, Büyük Sarayın olası girişinde, Talim Meydanın güneyinde ve Mezarlık alanında GPR ölçümleri yapıldı. Elde edilen verilerden iki ve üç boyutlu yüksek genlikli anomali dağılımlarına ait geometrik görüntülerin yeraltı kaya oyma yapılarına ait olup olmadığı, önümüzdeki kazı döneminde, kontrol edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Hasankeyf Kalesi, Hasankeyf Höyük, Arkeojeofizik, GPR, Ortaçağ

ARCHAEOGEOPHYSICAL STUDIES IN HASANKEYF CASTLE

Fethi Ahmet YÜKSEL
Istanbul University

Hasankeyf is a district of Batman province. Old Hasankeyf (Lower City) has been submerged under the waters of the Ilisu Dam. Batman Center is located in the northwest of the district, Beşiri in the north, Gercüş in the south, Dargeçit in the southeast, Erüh and Kurtalan districts in the northeast. It is stated in the sources that Hasankeyf has a history dating back to ancient times. Hasankeyf is known as the Neolithic Hasankeyf Mound settlement in the region. Iron Age and Hellenistic Period findings were also found in Hasankeyf Mound. The castle, positioned 200 m above the Tigris River, was built of monolithic stone in 363 AD during the Eastern Roman (Byzantine) period. The castle, which has two gates, has gates called İmam Abdullah in the east and Sır Kapısı in the west. The entrance to the castle is provided by stepped stairs. The castle's water needs are provided by two stepped roads descending to the Tigris River. These roads still exist today. The castle is quite strong. There are many known and unknown rock carvings inside the castle. Hasankeyf Castle is defined in historical documents as “Rock Castle (Hısnı Koyfa)”. The castle was dominated by the Eastern Romans, Abbasids, Mervanids and Hamdanids. After 1071, it came under Artuqids rule and was the capital of the Artuqids between 1101-1231. The Mongols invaded Hasankeyf in 1260. During the invasion, the people who escaped from Hulagu’s cruelty took refuge in the castle and the caves on its slopes. GPR measurements were made in Talim Square on the east side of the Grand Mosque in Hasankeyf Castle, in the Upper Cemetery, in the area where the possible entrance gate of the Grand Palace is located, in the enclosed inner area of the Tomb of Sheikh Hamid, the son of Sheikh Ibrahim, Hemidi, Sheikh Muhyettin, in the east of the Upper Cemetery, in the east of the excavated Grand Palace, in the possible entrance of the Grand Palace, in the south of Talim Square and in the Cemetery area. Whether the geometric images of two- and three-dimensional high-amplitude anomaly distributions from the obtained data belong to underground rock carving structures should be checked in the upcoming excavation period.

Keywords: Hasankeyf Castle, Hasankeyf Mound, Archaeogeophysics, GPR, Middle Ages

MAÇKA VADİSİ'NDE ORTA ÇAĞ TİCARET YOLLARI VE STRATEJİK MEKÂNSAL KONTROL: GÖZETLEME KULELERİ VE KIRSAL KALELER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Nihan ZORLU BAŞEL
İstanbul Teknik Üniversitesi

Trabzon'un güney hinterlandında konumlanan Maçka Vadisi, hem doğal coğrafi yapısı hem de tarihsel işlevi bakımından, Doğu Karadeniz'in Ortaçağ dönemine ait kırsal organizasyonlarını anlamak açısından önemli bir örnektir. Bölgede yer alan dik yamaçlı vadiler, ormanlık alanlar ve geçitler, tarih boyunca kıyı ile iç bölgeleri birbirine bağlayan güzergâhların oluşmasını zorunlu kılmıştır. Özellikle geç Bizans ve erken Osmanlı dönemlerinde bu güzergâhlar, yalnızca ticari amaçlı değil, aynı zamanda askerî hareketlilik, haberleşme ve bölgesel kontrol mekanizmalarıyla da ilişkilidir. Bu bağlamda vadinin çeşitli noktalarına inşa edilen gözetleme kuleleri ve küçük ölçekli kırsal kaleler hem bu geçiş yollarını denetlemek hem de bölgedeki stratejik noktaları kontrol altında tutmak amacıyla kullanılmıştır. Ancak bu yapılar yalnızca savunma amaçlı mimari unsurlar değil, aynı zamanda kırsal peyzajın örgütlenmesinde etkili olan birimler olarak da değerlendirilmelidir. Bu çalışmada, söz konusu yapılar ve onların ilişkili olduğu yollar, vadiler, geçitler ve yerleşimler; tarihsel coğrafya, mimarlık ve kent tarihi gibi çeşitli yöntemlerin ortaklaştırıldığı disiplinlerarası bir çerçevede ele alınmaktadır.

Araştırma kapsamında, gözetleme kuleleri ve kalelerin topografiyle kurduğu ilişkiler, görüş alanları, birbirleriyle olan görsel temasları ve çevredeki kırsal yerleşimlerle etkileşimleri değerlendirilmektedir. Aynı zamanda, bu yapıların yakın çevresinde yer alan yayla yolları, eski pazar yerleri ve muhtemel konaklama noktalarıyla kurdukları mekânsal ilişkiler incelenmektedir. Bu bağlamda çalışma, gözetleme kulelerini ve kırsal kaleleri yalnızca askerî işlevleri üzerinden değil, kırsal toplulukların yaşam döngüleri, üretim pratikleri ve dolaşım örüntüleriyle kurdukları ilişkiler üzerinden çok katmanlı bir perspektifle değerlendirmektedir. Sonuç olarak, Maçka Vadisi örneği üzerinden, Ortaçağ kırsalında güvenlik, iktidar ve mekân arasındaki ilişkiyi ele alan bu çalışma, Karadeniz hinterlandının tarihsel peyzajını anlamaya yönelik bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz Bölgesi, Kırsal yerleşimler, Orta çağ dönemi, Savunma yapıları, Ticaret yolları

MEDIEVAL TRADE ROUTES AND STRATEGIC SPATIAL CONTROL IN THE MAÇKA VALLEY: A STUDY OF WATCHTOWERS AND RURAL CASTLES

Nihan ZORLU BAŞEL
Istanbul Technical University

Located in the southern hinterland of Trabzon, the Maçka Valley exemplifies the rural organisations of the Eastern Black Sea region during the Middle Ages, encompassing both its natural geographical structure and historical significance. The steep valleys, forested areas, and passes within the region historically necessitated the establishment of routes connecting the coast to inland areas. Particularly during the late Byzantine and early Ottoman periods, these routes were utilised not only for commercial purposes but also for military mobility, communication, and regional control mechanisms. In this context, watchtowers and small-scale rural castles constructed at various points throughout the valley monitored these passageways and maintained oversight of strategic locations in the region. However, these structures should not merely be viewed as architectural elements for defensive purposes but also as entities that effectively organise the rural landscape. This study discusses the relevant structures and the roads, valleys, passes, and settlements they are associated with, within an interdisciplinary framework that integrates various methods such as historical geography, architecture, and urban history.

Within the scope of the research, the relationships between watchtowers and castles, their topography, fields of view, visual contact with one another, and interactions with surrounding rural settlements are evaluated. Concurrently, the spatial relationships of these structures with the highland roads, historic marketplaces, and potential accommodation points in their immediate vicinity are analysed. In this context, the study assesses watchtowers and rural castles from a multi-layered perspective, taking into account not only their military functions but also their connections with the life cycles, production practices, and circulation patterns of rural communities. In conclusion, this study explores the relationship between security, power, and space in the medieval countryside, using the Maçka Valley as an example, and aims to provide a framework for understanding the historical landscape of the Black Sea hinterland.

Keywords: Black Sea Region, Defensive structures, Medieval period, Rural settlements, Trade routes

24-27 Eylül 2025

Karabük Üniversitesi